Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht 1840

https://hdl.handle.net/1874/9797

3 42 83 126 164 S Bo 1578

Tijdschrift

voor

GESCHIEDENIS OUDHEDEN

en

STATISTIEK

van

UTRECHT.

met Afbeeldingen.

6. Jaargang 1840.

N. VAN DER MONDE.

ACADEMIA RHENO TRAJECTINA

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 365, V. Jaargang).

Utrecht, in welke stad altoos doorgaans de partij der Hoekschen de heerschende was, ontwaarde de verandering, die Maximiliaan in de stedelijke besturen maakte, met klimmende bezorgdheid; zij voorzag in het aanzien en het overwigt, dat de Kabeljaauwschen in Holland hierdoor verkregen, de voorbode der herstelling van het zoo gevreesd gezag van Bisschop David van Bourgondiën.

Inwendig door partijschappen en familietwisten verontrust, welker hoofden en voorstanders ongeduldig het een of ander voorwendsel, of slechts eene gunstige gelegenheid afwachtten om, ondersteund door de algemeene gisting der gemoederen en door

de onvergenoegdheid van velen over den toenmaligen staat van zaken, het masker af te werpen, en openlijk elkander te bestrijden; thans, daar de vrees voor de geduchte magt van Karel van Bourgondiën hen niet meer terughield, was, onder een staatkundig oogpunt beschouwd, de uitwendige toestand van Utrecht met vele gevaren omgeven. Zij toch had zich meer en meer aan de Hoekschen aangesloten door de uit de regering verwijderden en verdrevenen dezer partij met opene armen te ontvangen, en zoowel door het aanbieden eener veilige schuilplaats, als door de toezegging van bescherming, hare vijandige gezindheid tegen de Kabeljaauwschen te duidelijk kenbaar gemaakt en hierdoor de aandacht van Maximiliaan tot zich trekkende, dezelve maar al te zeer op haar gevestigd gehouden. Welke treurige gevolgen dit voor haar had, zullen wij weldra in de gelegenheid zijn op te merken. De herneming van de stad Leijden door de verdrevene Hoekschen met behulp van die uit Utrecht, gaf aanleiding tot de eerste vijandelijkheden.

Hoewel in de overige Hollandsche steden het vuur der burgerlijke oneenigheid op nieuw was aangestoken, en door hooger hand onderhouden, met toenemende hevigheid alle gemoederen tegen elkander in beweging had gebragt, heerschte er te midden dier woelingen en onstuimige driften, in de stad Leijden rust en eensgezindheid. De heimelijke pogingen, die van de zijde der Kabeljaauwschen werden aangewend om ook deze stad te winnen, verwekten

nogtans bij de regering en burgers de vrees, dat ook binnen hunne vesten die partijschap zich openbaren en in hare gevolgen nadeelig zoude worden voor de rust der ingezetenen. Doordrongen van de noodzakelijkheid van eendragt, deed men elkander de plegtige belofte van niemand om lief noch leed wegens zijne gezindheid te vervolgen en uit de stad te verwijderen (1). De Kabeljaauwsche Edelen en Steden echter stelden alles in het werk, om de stad Leijden aan hunne zijde te brengen. Zij wisten er zich eenen aanhang te maken en eenige aanzienlijke burgers in het belang hunner zaak gewonnen hebbende, met hen het plan te beramen, om zich bij verrassing van die stad meester te maken. Om hieraan eenigen schijn van regt te geven, werd aan hunne zijde het gerucht verspreid, dat de Hoekschgezinden in Leijden het op hun leven toelegden. Jan van Egmond, Jan van Wassenaar en vele andere Kabeljaauwsche Edelen, namen met een groot aantal poorters uit Haarlem, Delft en den Haag zonder tegenstand bezit van de stad. Eenige regenten, met name Adriaan van Zwieten, Gijsbrecht van Raephorst, Floris van Alkemade en anderen, voegden zich terstond bij hen, en verdreven, met de wapenen in de hand, nog dienzelfden dag, de aanzienlijkste Hoekschen en vele geestelijken uit de stad (2). Gerrit van Poelgeest en Wil-

(1) Van Alkemade, Jonker Fransen oorlog, p. 28.
(2) Wagenaar, IV, 186.

lem van Zijl, Jacob van den Woude, heer van Warmond, werden uit de regering gezet, en hunne goederen aangeslagen en verbeurd verklaard (1). De regering werd nu even als in de overige Hollandsche steden, geheel uit Kabeljaauwsgezinden zamengesteld. Inmiddels nam deze partij, welke door het toestaan van aanzienlijke beden aan Maximiliaan in dezen een' geduchten steun vondt, meer en meer in aanzien en sterkte toe, en verkreeg weldra de overhand over hare zwakkere tegenpartij, welke zij overal met bitterheid vervolgde; te Haarlem redden Hendrik Bastaard van Brederode en eenige jonge Hoeksche Edelen ter naauwernood het leven uit hunne handen (2). Vruchteloos trachtte Wolferd van Borselen Heer van Veere, Stadhouder van Holland, de ongeregeldheden, die hier en daar plaats hadden, te stuiten door het beschrijven van eene algemeene dagvaard der Edelen en Steden te Rotterdam. Hij zelf werd verpligt deze stad te verlaten, en zag nog hetzelfde jaar zijn hof in den Haag geplunderd en verwoest door de Kabeljaauwschen, op aanzetting van Jan van Egmond en Jan en Philips van Wassenaer. Wel hernam hij die plaats en verjoeg aan het hoofd van een leger van 7000 man, die hij in Utrecht had verzameld, en waarbij Jan, Burggraaf van Montfoort, en vele Utrechtschen zich bevonden (3), de Kabeljaauwschen uit den Haag, doch naau-

(1) Van Alkemade, p. 29, seqq.

(2) Wagenaar IV, 187.

(3) Burman, Utr. Jaarb. III. 418.

welijks had hij den Haag weder verlaten, of de Hoekschen zagen zich op nieuw aan de woede der Kabeljaauwschen blootgesteld. Van Borselen verliet kort daarna Holland en keerde naar Zeeland terug. De Kabeljaauwschen wisten bij Maximiliaan de verkiezing van eenen anderen Stadhouder te bewerken, en Joost van Lalaing volgde van Borselen in 1480 in het bewind op (1).

Inmiddels waren de verdrevenen uit Leijden niet rustig gebleven, maar hadden hunne regtmatige klagten voor het hof van Holland gebragt, met verzoek om in hunne haardsteden terug te keeren, en hersteld te worden in het vrije bezit hunner goederen. Beide werd hun toegestaan. Alle de pogingen, die zij aanwendden om gevolg aan dit vonnis te geven, hadden echter geenen anderen uitslag, dan dat de Kabeljaauwschen, zich weinig aan 's hofs uitspraak bekreunende, de poorten der stad voor hen gesloten, en hunne goederen aangeslagen en verbeurd verklaard hielden; terwijl zij voortgingen met hen te kwellen en te vervolgen. In dien treurigen toestand, van hunne betrekkingen en vrienden gescheiden, van het genot hunner bezittingen beroofd, hadden velen hunner zich naar Utrecht begeven (2), als naar de plaats, waar zij niet alleen vele vrienden zouden aantreffen, die hunne zaak waren

---

(1) Wagenaar, IV, 191.

(2) In het buurspraakboek van het jaar 1473 tot 1480 vindt men verscheidene dier verdrevene Hoekschen opgeteekend, welken de stad geleide verleende. Velen zelfs namen met hun geheel gezin de wijk naar deze stad.

toegedaan; maar waar zij ook verzekerd waren in den Burggraaf van Montfoort, die toen aan het hoofd der zaken aldaar stond, de krachtdadigste medewerking te zullen vinden. In Utrecht zijnde, vergenoegden zij zich niet met aldaar eene veilige schuilplaats te hebben gevonden, maar waren al spoedig bedacht om zich met geweld in hunne regten te herstellen, en beraamden met de hevigsten hunner partij het plan om de stad Leijden bij verrassing in te nemen.

Alles werd hiertoe met de meeste geheimhouding beraamd. Hoewel men niets daarvan vindt aangeteekend, is het echter met eenigen grond te veronderstellen, dat de Burggraaf kennis van dit plan gedragen heeft, of daarvan welligt de ontwerper was, en door zijnen invloed de oversten en de meerderheid der raden heeft overgehaald tot het verleenen van de 200 burgers (1), waarvan in het verhaal van Basinus melding wordt gemaakt. Opmerkelijk toch is het, dat in de raadsbesluiten van dat jaar omtrent het toestaan van de aangevraagde hulp niets wordt aangetroffen. Dan dit stilzwijgen had waarschijnlijk zijne goede redenen. Want welligt deed de groote voorzigtigheid, welke alle de handelingen des Raads bestuurde het geraden oordeelen, om die handelingen, welke in het vervolg van tijd tegen hen zouden kunnen getuigen, niet op te teekenen; om alzoo, bij afwezigheid van eenig schriftelijk bewijs, zich altoos

(1) Gouthouven, stelt het getal der uitgetogenen slechts op 135. Zie pag. 517.

in de gelegenheid te bevinden, van zich te verdedigen. Tevens geeft dit stilzwijgen aanleiding tot de veronderstelling, dat deze zaak niet ter overleg van den ganschen Raad en van de Gilden gebragt is geworden; terwijl ook volgens Basinus (1) de geestelijkheid daarin niet werd gekend. Men had er belang bij dat deze aanslag verborgen bleef; van daar dat men het gerucht verspreidde, dat deze togt eene andere bedoeling had en naar eene geheel andere plaats gerigt werd. Daarenboven waren soortgelijke togten in die onrustige tijden niet vreemd. Immers de Edelen zag men steeds ten oorloge uitgerust en van hunne strijdbare mannen vergezeld tegen elkander te velde trekken, of zich in hunne kasteelen tot tegenweer versterken: de Hoeksche en Kabeljaauwsche tweedragt hieldt het strijdbaar gedeelte der natie over het geheele land gewapend, en gereed om elkander ieder oogenblik te bestrijden en op alle plaatsen afbreuk te doen. Stoutmoedig zeker was de onderneming, om eene wel versterkte stad als Leijden, door een' magtigen vijand bezet, met zoo weinig manschappen te willen overrompelen. Zij togen den 3 Februarij 1479 onder aanvoering van Hendrik van Zuylen van Nyevelt (2), een ondernemend jongeling van buitengewone onverschrokkenheid (3), en Reinier van Broeckhuisen een Geldersch

(1) Mattheus, Analecta I. 509.

(2) De moeder van van Zuijlen van Nyevelt was de zuster van Jan, Burggraaf van Montfoort.

(3) Mattheus, Analecta I. 538.

Edelman, door zijne vrouw aan het huis van Brederode vermaagschapt, die bij beproefde dapperheid de kunde eens krijgsmans paarde, op Leijden aan, onder onophoudelijke sneeuwjagt, met ladders en het noodige stormtuig voorzien, hetwelk zij op sleden medevoerden. Des morgens, voor het aanbreken des dageraads kwamen zij voor hare vesten. Door de achteloosheid der schildwachten, die zich door de felle koude te ver van hunne posten hadden verwijderd, welligt door toedoen hunner vrienden binnen de stad, beklommen zij zonder eenigen tegenstand de wallen en waren onder het aanhoudend krijgsgejuich van *Brerôe*, *Utrecht*, *Montfoort*, reeds het stadhuis genaderd, vóór dat de bezetting in staat was, hunne vaart te stuiten en de bezitneming der stad te verhinderen.

Meester van de stad zijnde, namen zij Philips van Wassenaer met vijftien der voornaamste Kabeljaauwschen gevangen, en vertrouwden de bewaring der stad toe aan de Hoekschen; onder welke Adriaan van Naaldwijk en Jacob van Alkemade zich bevonden. Eenige dagen na deze inneming, kwam Jan Burggraaf van Montfoort zelve in de stad (1), om alles op eenen geregelden voet in te rigten, en de goede orde te handhaven; hij stelde de Hoekschgezinden in het bestuur. Hetgeen hij daar ver-

(1) Gouthoeven verhaalt dat de Burggraaf van Montfoort op last van Maximiliaan de rust in Leijden kwam herstellen. Dit komt ons minder waarschijnlijk voor, wegens de vijandschap, welke tusschen hem en dien Vorst toen bestond. Ook is deze schrijver de eenige die zulks vermeldt. Zie pag. 522.

rigtte, bewees dat hij kloekheid met voorzigtigheid en wijsheid wist te paren; tevens bedaarde hij de gemoederen, en rigtte een korps van vijfhonderd gewapende burgers op, om de rust der stad te verzekeren. De Kabeljaauwschen, zich aldus door de Hoekschen de stad Leijden ontrukt ziende, een voor hen belangrijk punt, tot welker bemagtiging zij zoo vele pogingen hadden aangewend, verzuimden niet om over deze inneming hunne klagten aan den Aartshertog in te brengen. Haarlem, Delft en Amsterdam, waar zij onbepaald aan het roer van het bestuur zaten, zonden dan ook afgevaardigden uit hun midden, met last om den Vorst dringend om bijstand te verzoeken tot herneming dier stad. Ten einde Maximiliaan daartoe des te gereeder te doen besluiten, deden zij het voorkomen, alsof de Gelderschen het voornemen koesterden om geheel Holland te overmeesteren, en daartoe in de eerste plaats van Leijden zich hadden verzekerd. Zij meenden derhalve dat het van het grootste belang was, om spoedige en krachtige maatregelen te nemen tot stuiting van den voortgang derzelver wapenen. Het lag te zeer in het welbegrepen belang van Maximiliaan, de Hoeksche partij krachteloos te maken, om niet een gunstig oor aan deze beden te leenen. Met gretigheid de goede gelegenheid dus aangrijpende, welke de verovering van Leijden hem gaf, om door kracht van wapenen den tegenstand, die aan zijne heerschzucht nog werd geboden, te overwinnen, zond hij onmiddelijk den Heer van Lalaing, Stadhouder van Holland, die zich toen juist ten zijnen hove bevond, met eene genoegzame

krijgsmagt derwaarts heen. Op deze verontrustende mare zonden de Hoekschen dadelijk hunne afgevaardigden naar den Stadhouder, wiens leger nog met eene bende krijgsvolk onder bevel van Jan van Rants Markgraaf van Antwerpen vermeerderd was, ten einde hun gehouden gedrag te *regtvaardigen*, en den storm die hun dreigde *af* te keeren. Hij weigerde hen te hooren vóór dat Reinier van Broeckhuisen en Hendrik van Zuylen van Nyevelt, met alle de genen die met hen Leijden hadden verrast, gevangen in zijne handen waren overgeleverd. Het weigeren dezer voorwaarden had de belegering der stad ten gevolge. Lalaing maakte zich dadelijk van eenige plaatsen meester, en benaauwde de stad aan alle zijden (1). Inmiddels werd den 5 April de stad Dordrecht door de Kabeljaauwschen onder bevel van Jan van Egmond hernomen, en de Burgemeester Dirk van Blaumont (2), alsmede de Schout Adriaan Jansz. Westfaling eenige maanden daarna in den Haag onthalsd. De steden Gouda, Schoonhoven en Oudewater vielen insgelijks in hunne handen.

Maximiliaan, het bemagtigen van Dordrecht vernemende, kwam drie dagen daarna te Rotterdam aan. Hij had zich reeds vroeger naar Breda bege-

(1) Wagenaar, IV. 195.

(2) Een der motiven van zijn vonnis bestond in het aangaan van een verbond tusschen Welfert van Borselen, Jan, Burggraaf van Montfoort en de regeringen der steden Dordrecht, Gouda, Schoonhoven en Oudewater om elkander te beschermen tegen de verdrukking van eenige Edelen en Steden. Dit oorspronkelijk stuk is berustende in het Provinciaal Archief van Utrecht.

ven, om één wakend oog te houden op de bewegingen, die in Gelderland en Holland plaats vonden en naar bevind van zaken te kunnen handelen. Van Rotterdam rigtte hij zich naar Dordrecht, Gouda en Schoonhoven en bekrachtigde in die steden alle de verrigtingen der Kabeljaauwschen, die zich in het bestuur hadden geplaatst. De belegering van Leijden duurde nog voort. De Hoekschen deden van hunne zijde al het mogelijke, om de gramschap des Hertogs voor te komen, en hem tot betere gedachten te brengen. Reeds hadden zij daartoe hunne afgevaardigden gezonden, die hem te Rotterdam kwamen begroeten, en tevens den last hadden hunne gedragingen te verdedigen. Doch de Vorst was te zeer op de zijde der Kabeljaauwschen, die daarenboven niets hadden verzuimd om de Hoekschen als gevaarlijke tegenstanders van zijn gezag bij hem af te schilderen, om eenig geloof aan hunne klagten te verleenen De afgevaardigden vonden zijn gemoed zoo verbitterd, dat hij hun alle toenadering tot zijn persoon weigerde, vóór dat zij aan de voorwaarde hadden voldaan, van de hoofden der manschappen die Leijden hadden verrast, uit te leveren (1).

Ook had de regering van Utrecht, de verbolgenheid des Hertogs over de inneming van Leijden vernemende, en te regt vreezende voor de nadeelige gevolgen, welke hunne medewerking daartoe waarschijnlijk zoude hebben, het geraden geoordeeld te doen afkondigen, dat de roofgoederen uit Leijden naar Utrecht gevoerd, terstond derwaarts zou-

(1) Burman III. 499.

den worden teruggezonden, terwijl zij tevens, bij raadsbesluit van 10 Februarij, hunne burgers uit die stad terug riepen, op straffe eener geldboete van 10 ponden. Sommigen slechts gehoorzaamden; om welke reden de raad hetzelfde besluit op nieuw deed afkondigen, met *bijvoeging*, dat al wie daaraan binnen de acht dagen niet voldeed, voor altijd uit de stad (1) zoude worden gebannen. Maximiliaan maakte zich inmiddels gereed om Leijden met kracht tot gehoorzaamheid te brengen. Reinier van Broeckhuizen voor deze overmagt beducht, verliet, begunstigd door de duisternis, des nachts in stilte de stad, en trok met alle de zijnen langs den Rijn naar Woerden; de voorzorg nemende om al het geboomte, dat aan beide zijden des dijks stond, om te hakken, en hetzelve dwars over den weg te leggen ten einde eene spoedige achterhaling des vijands te verhinderen en alzoo zijnen aftogt veilig te kunnen bewerkstelligen (2). Den 17 April kwam Maximiliaan voor de poorten der stad Leijden. De burgers kwamen in rouwgewaad hem de sleutels der stad aanbieden en verwierven vergiffenis.

Maximiliaan den overhaasten aftogt van Reinier van Broeckhuizen vernemende, volgde hem in allerijl op de hielen, en vertoonde zich weldra voor het slot van den Burggraaf van Montfoort; eischte de opening der stads poorten en de overlevering van Reinier en van de zijnen. Jan van Montfoort

(1) Burman, III. 469.

(2) Van Alkemade, J. fr. oorlog. pag. 38.

weigerde niet alleen aan dezen eisch te voldoen maar verdedigde zich en de overigen met zulk eenen wakkeren moed, dat de Aartshertog, die bijna het leven had verloren, genoodzaakt werd het beleg op te breken, en naar Holland onverrigter zake terug te trekken, van zijne gramschap over deze mislukking de bloedige sporen achter zich latende in de afgebrande dorpen en verwoeste landen van Montfoort (1).

In den Haag gekomen, verklaarde Maximiliaan Jan Burggraaf van Montfoort, Reinier van Broeckhuizen en Hendrik van Zuylen van Nyevelt met allen, die aan die zaak hadden deel genomen, verbannen uit zijne landen met verbeurtverklaring van alle hunne goederen. Bij dit vonnis verloor de Burggraaf zijne heerlijkheid van Purmerend. Aan de Utrechtschen werd verboden in Holland te komen, terwijl alle hunne Hollandsche renten aangeslagen en gebruikt werden tot betaling van het krijgsvolk (2). Vele pogingen zijn door Utrecht aangewend om hem tot gunstiger gedachten te brengen. Meermalen zond zij Gerrit van Zoudenbalch, Beernt Proeys, Jacob van Amerongen en Jan van Renesse van Baer met Tilmannus van Usler als geheimschrijver naar het hof van Maximiliaan: maar hunne verrigtingen in den Haag, Dordrecht en 's Hertogenbosch bleven vruchteloos, en de Utrechtschen, van hunne

(1) Burman. III. 500.
(2) Burman, III. 500.

goederen verstoken, bleven in ongunst bij den Aartshertog, niettegenstaande zij aan den eisch van Maximiliaan in zoo verre voldaan hadden, dat aan de Hollandsche ballingen (1) de stad ontzegd werd, volgens het verbond dienaangaande, in 1429 met Philips van Bourgondiën gemaakt. Zelfs deed de Raad den 20 Julij 1481 afkondigen, dat alle burgers en ingezetenen, die nog eenige ballingen mogten huisvesten, vijf jaren lang uit de stad verbannen verklaard werden, daar er sommige waren die niet geredelijk aan het bevel hadden voldaan.

Dan de bedoeling van Maximiliaan strekte zich verder uit: hij verlangde den Burggraaf van Montfoort en die Edelen, welke toen aan het hoofd der zaken stonden, te verwijderen en de aanzienlijke en invloedrijke Hoekschen uit het bestuur gesteld te zien, ten einde de Kabeljaauwsche partij, die hij als werktuig zijner heerschzuchtige ontwerpen gebruikte, te Utrecht te doen zegevieren. Van hier de halstarrigheid, waarmede hij alle bemiddeling weigerde; van hier de vervolgingen en kwellingen, die de Utrechtschen in Holland en elders ondervonden, waardoor hij hen wilde dwingen om aan zijne eischen te voldoen. De oorlog scheen hoe langs hoe meer onvermijdelijk te worden, en men zag het oogenblik van deszelfs uitbarsting met rassche schreden naderen. De Hoekschen, welke in Jan van Montfoort een hevig en onbuigzaam hoofd vonden,

(1) Buurspr. 4 en 7 Julij 1481 worden 137 personen vermeld die deze aanzegging ontvingen.

hadden in Utrecht een' onbepaalden invloed en zaten aan het roer des bestuurs: de gematigden dezer partij werden door de hevigen medegesleept. De vrees van weder onder de drukkende regering van Bisschop David te geraken, was te algemeen; de gemoederen van sommige Edelen waren door het onregt, hun aangedaan, te zeer opgewonden, om den oorlog te voorkomen. Van den anderen kant had Maximiliaan besloten, om het weerspannige Utrecht tot gehoorzaamheid te dwingen en daartoe, onder voorwendsel van David op den zetel te herstellen, gebruik van zijne wapenen te maken.

Bij dit donker vooruitzigt voegde zich nog de afwezigheid van die eensgezindheid, welke Utrecht nu zoozeer behoefde, om met vereenigde krachten den vijand, die ieder oogenblik voor hare poorten konde verschijnen, het hoofd te bieden. Jammerlijk werd deze stad door partijschappen en familietwisten verscheurd. De Hocksgezinden, of liever de genen, welke zich aan Montfoort hadden aangesloten, waren onderling verdeeld; niet allen hadden uitsluitend het welzijn des lands tot doelwit aan hunne bemoeijingen gesteld. Er waren bijoogmerken te bereiken, driften te voldoen en tevens wraaknemingen te volvoeren; bedieningen te bejagen; aanzien en gezag te verkrijgen; terwijl, onder al die wrijving der gemoederen, de aanhang des Bisschops heimelijk bleef werken om hem weder in zijn gezag te herstellen. Deze gistingen, die door de willekeurige handelingen en aanmatigingen van den Burggraaf van Montfoort niet weinig in hevigheid toenamen, ontaardden in eene hevige op-

schudding, ten gevolge van omstandigheden, welke uit den stand van zaken voortvloeiden.

Deze gebeurtenis, welke in alle hare bijzonderheden naauwkeurig is opgeteekend, (1) doet ons op eene eigenaardige wijze den geest des tijds kennen, en verspreidt over de inwendige gesteldheid van het Sticht een helder daglicht. Alvorens echter tot het verhaal der daadzaken over te gaan, komt het ons van belang voor, eenigzins nader te beschouwen, zoo wel den aard der hoofdpartijen als de personen, die daarin handelende voorkomen.

Wij hebben reeds vroeger opgemerkt, dat na den dood van Karel van Bourgondiën het gezag des Bisschops in het Sticht meer en meer verminderde, tot dat de Utrechtschen zich geheel aan zijne gehoorzaamheid onttrekkende, hem eindelijk noodzaakten de stad te verlaten en zijn' zetel te Wijk bij Duurstede te vestigen; hoe zij Jan Burggraaf van Montfoort als hunnen bevrijder binnen hunne vesten riepen, om hunne regten te handhaven en hunne vrijheid te verzekeren; hoe deze Heer door zijnen veel vermogenden invloed, zijne en des domproost Gijsbrechts vrienden op het kussen plaatsende, zich zelve aan het hoofd had gesteld en onbepaald gezag in het Sticht uitoefende; hoe die van Utrecht zich zoowel door het ontvangen der Hollandsche verdrevene Hoekschen, als door het verrassen van Leijden, den toorn van Maximiliaan hadden op zich geladen; hoe zij alle pogingen

(1) Matthaeus. Analecta I. pag. 397 seqq. 538 seqq.

bleven aanwenden, om zich met dien magtigen Vorst te verzoenen. Al de zendingen, bestemd om tot dat gewenschte einde te geraken, bleven, zooals wij reeds zagen, zonder gevolg. Hoewel de verrigtingen der afgevaardigden niet zijn opgeteekend, blijkt het echter, dat zij aan de strenge voorwaarden, hen voorgeschreven, niet hebben kunnen voldoen. Bij dezelve immers werd van hen gevorderd, dat zij den Bisschop in zijn gezag herstellen, en Montfoort met zijn krijgsvolk en allen, die het met hem hielden, alsmede de verdrevene Hoekschen uit de stad verwijderen zouden. De zaken bleven derhalve in denzelfden toestand, en ieder oogenblik konde zich eene geduchte magt voor de poorten der stad vertoonen, om hen tot inwilliging van 's Vorsten eischen met kracht van wapenen te dwingen. — Te midden van deze bezorgdheid, en gedrongen door de omstandigheden, meenden die van Utrecht hunnen laatsten toevlugt tot den Bisschop te moeten nemen, en hem om zijne voorspraak bij Maximiliaan te verzoeken. Niet, dat zij zich van dezen laatsten stap veel goeds konden beloven; — zij toch hadden zich in eene vijandige houding tegen hem gesteld — maar zij vonden zich daartoe verpligt; ten einde voor zich zelven de overtuiging te erlangen, dat zij in het welbegrepen belang van Utrecht alles hadden aangewend, ter afkeering van den storm, die op haar dreigde los te barsten.

Hoewel de geschiedenis daarvan niets bijzonders vermeldt, is het echter te veronderstellen, dat de Burggraaf dezen stap, zoo hij al van denzelven heeft ken-

nis gedragen, niet heeft goedgekeurd, maar dat de Raad wélligt met eene geringe meerderheid daartoe heeft besloten. Hoe het daarmede ook moge gelegen zijn, dit besluit althans bewijst, dat de personen, die toenmaals de regering uitmaakten, ten minste een goed gedeelte derzelven, tot de gematigde Hoekschgezinden hebben behoord, en de belangen der stad, die hen waren toevertrouwd, niet roekeloos hebben willen blootstellen aan de onzekere kansen van een' oorlog, zonder vooraf alle hunne pogingen te hebben aangewend om eenen eerlijken vrede te verkrijgen. Er bestonden, en dit houde men bij het lezen van dien merkwaardigen oorlog wel in het oog, in Utrecht twee hoofdpartijen, waarvan men de eene Bisschopsgezinden, en de andere Montfoortsgezinden noemen kan. Zij, die den Bisschop aankleefden, waren doorgaans tevens Kabeljaauwschgezind, in dien zin namelijk, dat zij deze partij waren toegedaan, voornamelijk, om dat zij, door zich aan dezelve aan te sluiten, hunne bijzondere bedoelingen konden bereiken, of hunne baat- en heerschzuchtige plannen volvoeren. Velen toch zagen in de magt en het aanzien des Bisschops, hunne eigene verheffing; doch met zijn' val tevens alle hunne droombeelden van fortuin verdwijnen. Zij, daarentegen, die Montfoort inriepen, en hem als hoofd en beschermer beschouwden en aanhingen, waren doorgaans Hoekschgezind.

Deze partij voerde de wapenen tegen de Kabeljaauwschen, niet zoo zeer uit partijzucht, als wel uit haat tegen David van Bourgondiën. Zij overtrof in sterkte en veerkracht verre die der Bisschops- of Kabeljaauwschgezinden; daar zij zamengesteld

was uit verscheidene kleinere partijen, welker punt van vereeniging alleen in het doel bestond om hunne vorige onafhankelijkheid te herkrijgen, en welke overigens op zich zelven een bijzonder karakter droegen, geëvenredigd naar de bijzondere bedoelingen en staatkundige inzigten der personen, die dezelve uitmaakten. Het konde dus niet anders, of er moest weldra onder deze hoofdpartij verdeeldheid ontstaan; zoowel, omdat men onderling verschilde omtrent de middelen ter verzekering hunner vrijheid, als wegens de botsing, welke de wederzijdsche belangen natuurlijk moesten doen ondervinden. De opschudding in Augustus 1481 levert van het een en ander het sprekendste bewijs op. Tot deze hoofdpartij behoorden, in de eerste plaats, de meeste aanzienlijke en adelijke geslachten, die door den Bisschop uit het bestuur der zaken werden verwijderd gehouden, welker regten gedurig geschonden, of welker familletrots gevoelig gekrenkt was geworden door de vernederende minachting, welke alle de handelingen van David, ten hunnen opzigte, kenmerkte. De vrees voor de geduchte magt van Karel van Bourgondiën had, zoo als wij vroeger opmerkten, hen teruggehouden van allen dadelijken opstand tegen hunnen Bisschop; doch toen deze vorst in den slag van Nancy (5 Jan. 1477) gesneuveld, en alzoo die eenige band verbroken was, vertoonde zich bij allen krachtig en werkzaam die levendige zucht naar onafhankelijkheid, die sterke afkeer van vreemde overheersching, welke op iedere bladzijde van de oude Utrechtsche geschiedenis doorstraalt. Onder de namen dier aanzienlijken, treffen wij aan: de Lantscroens, de Proeysen, de Ameron-

gens, de Borres van Amerongen, de Zuylens van Nyevelt, de Groenenberchs, de Everdingens, de Ruyschen, de Zoudenbalchen, de Conincks, de van Gents, de van Voerdens, de van Rijns, de Knoops, de Drakenborgen, de Renessen, de Lochorsten, de Groenevelds, de Steenres en vele anderen.

Het waren niet alleen deze geslachten die, zich aan de zijde van Montfoort voegden, en aan de Hoekschgezinde partij waren toegedaan, want behalve het ligchaam der burgerij, hetwelk de Bourgondische regering moede was, voegden zich bij hen de verdrevene Hoekschen uit Holland, die in Utrecht eene veilige schuilplaats vonden, en den Burggraaf als den steun hunner partij beschouwden: voorts de gezetene en vermogende burgers, die goederen in Holland bezaten, en die hetzij in de kwellingen hunne personen aangedaan, hetzij in de verstooring hunner bezittingen, de wrange vruchten ondervonden van de gramschap van Maximiliaan: wijders de oude aanhang van Gijsbrecht van Brederode: alsmede al de heethoofdige jongelingen welke, of door edele vaderlandsliefde bezield, of door krijgsroem gedreven, het zwaard hadden aangegord; en eindelijk al die onrustigen, welke, zoo als men dezelve in alle tijden aantreft, steeds naar verandering van zaken staan, om door de omverstooting van de bestaande regering, hunne eigene baatzuchtige oogmerken te kunnen bereiken. Aan het hoofd dezer magtige partij bevond zich Jan, Burggraaf van Montfoort. De geschiedenis doet hem

kennen, als een heerschzuchtig en hevig man, die bij moed en vastberadenheid al de hoedanigheden in zich scheen te hebben vereenigd, welke hem geschikt maakten om den rol te vervullen, waartoe hij door de tijdsomstandigheden geroepen werd. Van de oudste tijden af, waren de Heeren van Montfoort de vrienden en natuurlijke bondgenooten van de Utrechtschen; zooals de Heeren van IJsselstein ten allen tijde hunne erfvijanden geweest zijn. Het waren de Heeren van Montfoort, die hen in den oorlog eenen krachtigen arm leenden, en in den vrede hunne regten tegen de aanmatigingen van hunne Bisschoppen beschermden. In alle omstandigheden waren zij hunne voorspraken, en de trouwe behartigers hunner belangens. De invloed, welken daardoor die Heeren, ten allen tijde, op de Utrechtschen behielden, was dus zeer groot. Vermaagschapt met de aanzienlijkste Utrechtsche geslachten, stonden zij daarenboven in eene naauwe betrekking tot de stad, terwijl de gemeenschappelijkheid hunner wederzijdsche belangens dien band nog sterker toehaalde. Zelve ter naauwernood het dreigend gevaar ontkomen, konde het niet anders, of het gemoed van den Burggraaf van Montfoort was met verontwaardiging en verbittering vervuld geworden, toen Bisschop David, met rusteloozen ijver, de vrienden van den Domproost vervolgde, en er steeds op uit was, om de aanzienlijkste geslachten te krenken en te vernederen. Bij deze verbittering droeg hij den persoon des Bisschops zelven een vijandig hart toe, wegens kwellingen, die hij zelve had ondervonden; toen hij geweigerd had de schattingen, die de Bisschop van hem vorderde, te betalen;

doch eindelijk verpligt werd met hem éene overeenkomst te treffen, waarbij hij aan den Bisschop de uitkeering van eene aanzienlijke somme gelds beloofde. Hiermede niet te vreden, had David van hem zekere brieven door de Bisschoppen van Utrecht ten zijnen behoeve verleend, en die door dezen zelve waren bekrachtigd geworden afgevorderd, en zich zelfs niet ontzien, om deze brieven, toen Jan van Montfoort hem dezelve onvoorwaardelijk weigerde, uit zijne handen te rukken, en voor de oogen des Burggraafs te verscheuren (1).

Hoewel nu deze zich in 1474, als leenman, verbonden had, om Bisschop David getrouw te blijven en niet zamen te spannen met des kerkvoogds vijanden (2), hadden echter zijne gedragingen, kort daarna, getoond, dat dit slechts een dekmantel was, onder welken hij des te zekerder den val des Bisschops zocht te bewerken.

Reeds in 1477 vinden wij vermeld, dat hij, te Utrecht gekomen zijnde, door de burgers tot Hoofdman werd aangesteld; en dat hij in 1478, in verstandhouding met vele aanzienlijken staande, de man was, die de Utrechtschen tot opstand tegen hun' Bisschop aanzette (3), terwijl de veelvuldige reizen, die de oversten dezer stad naar Montfoort deden, om met den Burggraaf raad te plegen (4), doen zien, hoe sterk reeds zijn' invloed was geworden; zoo dat de regering niets wezenlijks

(1) Matthaeus, Nobilitate 151—154.
(2) Burman, III. 126.
(3) Burman, III. 231.
(4) Burman, III. 240.

verrigtte, zonder zijne voorkennis en raad (1): tot dat eindelijk in 1480 aan hem alleen de geheele bestelling der regering was overgelaten (2).

Hoewel hij zich dus in de stad eenen aanzienlijken aanhang had weten te verwerven, en in dezelve, op eene willekeurige wijze, alles naar zijnen wil wist te leiden, bleef hij evenwel eene heimelijke vrees koesteren, dat de gematigden dier partij, zijne heerschzucht moede, en beducht voor de gevolgen der vijandige houding, die men ten opzigte van Maximiliaan had aangenomen, eindelijk zouden toegeven, en aan de vorderingen van dien Vorst, om hem en de zijnen uit de stad te verwijderen, zouden voldoen. Hij gevoelde dus de noodzakelijkheid om zich daarvoor te beveiligen, en deed zich eene lijfwacht van 20 à 30 ruiters (3) toevoegen, onder voorwendsel, dat hij daarmede den aanhang des Bisschops in bedwang moest houden.

(1) Burman, III. 278. Merkwaardig zijn de brieven, aldaar en verder op pag. 443 medegedeeld, die de regering schreef om hem te verzoeken in de stad te komen.

(2) Burman, III. 436.

(3) Matthaeus, Analec. I. 538.

DE ABDIJ OUDWIJK TE UTRECHT.

VOORNAMELIJK IN HARE HUISHOUDELIJKE INRIGTING BESCHOUWD.

Eene bijdrage tot de zeden en gewoonten der Kloosterlingen in de XV. en XVI. Eeuw.

(Vervolg en slot van pag. 431. Ve Jaargang N°. 12.)

MET EENE AFBEELDING.

GESCHIEDENIS.

Het kort overzigt der kloosterzeden en gewoonten zouden wij nog met eene menigte bijzonderheden kunnen aanvullen, indien het bestek, waarvoor wij hetzelve zamenstelden, ons zulks veroorloofde. Wij willen nogtans ten slotte eenen vlugtigen blik werpen op de geschiedenis van de Abdij, welke even als hare zusteren, aan de tijdswisselingen van rust en onrust was blootgesteld.

Van hare stichting, op de eerste bladzijde van dit vertoog vermeld, tot aan het einde der 15^e eeuw, een tijdsbestek van ruim vierdehalve eeuw, was zij in bloei toenemende: onder de regering van Rudolf van Diepholt klom haar luister ten top; doch het onstuimig bestuur van Bisschop David van Bourgondiën, tijdens hetwelk de fakkel des oorlogs in het Sticht werd ontstoken, kon niet dan ongunstig werken op de geestelijke gestichten, welke buiten de muren der stad gelegen waren. Ook deze Abdij ondervond het schadelijke eener burgerlijke verdeeldheid, welke altijd tot nadeel van de ingezetenen strekt.

DE ABDIJ OUDWIJK BIJ UTRECHT.

De afwisselende strooptogten der krijgvoerende partijen, alsmede het beleg der stad in 1483 door Maximiliaan van Oostenrijk, berokkende de kloosterbewoonsters veel onrust (1).

De inlegering van troepen noodzaakte herhaalde malen de adellijke dames het klooster te ontruimen, en binnen de stad eene veilige schuilplaats te zoeken, waartoe des Convents huizinge aldaar haar de gelegenheid aanbood.

Dit huis, tevens eene hofstede, had achter zich eene ruime plek gronds, strekkende van voor uit de Nieuwe gracht, tusschen de Wittevrouwenbrug en het St. Janskerkhof tot in de Rietsteeg, welke hof voorzien was van een bouwhuis, stalling voor het vee en voorraadschuren, in welke laatsten het graan, hooi enz. konde worden opgeslagen, met één woord van al het noodige tot voorziening in de behoefte van have en vee; doch alles op eene verkleinde schaal van het buiten-convent.

Na de overgifte der stad en de daarop gevolgde herstelling van Bisschop David in zijnen zetel, begon het Sticht weder eenige rust te genieten.

Onder zijnen opvolger Frederik van Baden (1496) werd hetzelve door de onlusten met den Heer van IJsselstein bij afwisseling geteisterd; doch na de overdragt van het bisdom aan Philips, broeder van David van Bourgondiën, (1518) week de vernielende oorlog uit het Neder-Sticht, terwijl in Overijssel en Gelderland (het Boven-Sticht) de krijgsfakkel met nieuwe woede ontvlamde. Dit gaf wel is waar eene verademing aan het Convent, voor zoo verre het den last der inlegering van troepen betrof; doch dezelve was van korten duur; het overlijden des Bisschops (8 April 1524) gaf aanleiding tot de geheele vernietiging van het bisdom, voor zoo ver dit

---

(1) Deze vorst kwam tot dat einde den 18 Junij met een leger van 16000 man op de Bilt; hij zelf nam zijnen intrek in de Abdij van Oudwijk, (?) waar hij verbleef tot de overgave van de stad op den laatsten Augustus van hetzelfde jaar. Gouthoeve, Chronijk bl. 535.

deszelfs wereldlijk gezag betrof. Het verkeerde toen van een oppermagtig bestuur in een wingewest.

Zijn opvolger Hendrik van Beijeren had naauwelijks den bisschoppelijken zetel beklommen, of er rezen oneenigheden tusschen den Bisschop, de Staten en de Stad, over de betaling van *f* 50,000, door de laatste den Prelaat belooft tot het lossen van de steden in het Oversticht uit de handen van Hertog Karel van Gelder. Deze penningen, hem bij het aanvaarden zijns bestuurs beloofd, terwijl hij op deze belofte reeds eene overeenkomst met den Hertog gemaakt had, werden op den betaaltijd geweigerd. Deze teleurstelling veroorzaakte in 1525 eene zorgelijke beroerte onder de gemeente.

De Bisschop, geen geld kunnende bekomen, wendde zich aan de geestelijke gestichten; deze werden ieder naar mate hunner inkomsten geschat; het klooster Oudwijk moest voor zijn aandeel eene aanzienlijke som betalen, en te gelijker tijd met de Conventen Oostbroek, Vrouwenklooster, Wittevrouwen, St. Servaas, St. Paulus, St. Catharijne, Duitschenhuis, Carthuizers, Ten Daal en Abramdole, borg blijven voor de betaling der schatting, aan de overige Conventen opgelegd (1).

Dit was slechts een begin der gedurige afpersingen, welke nog moesten volgen, doch die wij stilzwijgend zullen voorbijgaan.

De Bisschop, die met goede woorden op zijne weerspannige zetelstad niets vermogt, beproefde dezelve met geweld van wapenen te dwingen: zijn plan, om in den zomer van 1527 de stad bij verrassing te nemen, mislukt ziende, besloot hij, door den Utrechtenaren allen toevoer af te snijden, hen tot overgaaf te dwingen.

De Raad der stad riep de hulp van den Hertog van Gelder in, die ook niet draalde onmiddellijk aan deze uitnoodiging te voldoen. Zijne benden stroomden naar Utrecht,

---

(1) Henrica ab Erp, annales in Matthaei Analect., T. I. p. 101.

de Conventen om de stad werden bezet, en het klooster Oudwijk, juist aan den landweg naar Gelderland, en het naaste bij de stad gelegen, moest eene bende Geldersche ruiters ten verblijfplaats verstrekken. Deze hielden aldaar zoo onbezonnen huis, dat de Abdis, voor het leven en de eer harer jufvrouwen beducht, het Convent moest ruimen en in aller ijl naar Utrecht vlugten. Hier gelukte het haar onder geleide van eenen hopman (1) de stad te mogen verlaten; zij huurde een vaartuig, hetwelk de jufvrouwen naar de sterke ridderhofstad Nijenrode (2) voerde (3), waar zij vooreerst eenigen tijd in zekerheid verwijlden. Toen het ook den Rentmeester van het Convent gelukte een paspoort (4) naar Holland te bekomen, haalde hij de kloosterlingen af en begeleidde ze naar Leiden, waar het bagijnhof der vlugtelingen eene veilige schuilplaats aanbood.

De paarden met de veulens, 22 in getal, waren aldaar reeds aangekomen en in de voedering en stalling uitbesteed (5).

---

(1) Deze officier kreeg hiervoor van de Abdis *f* 4-12, onder de benaming van wijngeld, bij ons drinkgeld.

(2) Nijenrode was een leen van Holland, en als zoodanig den Bisschop toegedaan; daar deze Prelaat zich te Vreland had nedergeslagen om den Utrechtenaren den toevoer van levensmiddelen langs de Vecht af te snijden, was het vertrek uit de stad naar die zijde aan groote moeijelijkheden onderhevig. Het bisschoppelijk verbod aan de Conventen buiten de stad gelegen, om in Utrecht levensmiddelen in te voeren, bragt het besluit van den Raad te weeg ook hun, in geval van nood, wederkeerig geene schuilplaats binnen hunne muren te verleenen.

(3) In de rekening staat:

» Gegh. IIII gl. holl. dat cuken (de keuken) op Nyenroey.

——— Crumel op Nyenroey 30 st.

——— den scipp. die onse Jofferen dair voerde 18 st."

(4) Voor dit paspoort moest hij $7\frac{1}{2}$ stuivers betalen.

(5) Op de laatste bladz. van het manuaal van 1527 staat het volgende: » It. onse perde quame thoe leyen int foer tot XIX oude » perde toe en IX woellens (veulens) den XI dach in Februario des

In het klooster keerden echter eenigen der moedigste juffrouwen, onder bescherming der mannelijke bedienden, terug. In de maand Maart 1528 kwam Maarten van Rossum met 600 man Geldersche knechten te Oudwijk; hij deed zijne troepen op het oudwijkerveld in de wapenen komen, en maakte hen aldaar in eene krachtige aanspraak met den togt bekend, welken hij voornemens was met hen naar 's Hage te ondernemen (1). De voorbeeldige krijgstucht, welke deze veldheer bij zijne troepen onderhield, was de oorzaak dat het klooster geen last leed. Met de verzorging van voeding en verwarming raakte de Abdij voor ditmaal van deze gasten bevrijd; dan deze gewaagde strooptogt stak den Hollanderen dermate, dat zij op hunne beurt strooptogten in het Sticht ondernamen, en zooveel in hun vermogen was, alles op het platte land vernielden; slechts 5 weken later, 14 Mei, ondervond het Convent daarvan reeds de noodlottige gevolgen.

De Hollandsche knechten onder den veldheer Jan van Belrezum kwamen op de Bilt; zijne troepen werden in de naburige Conventen verdeeld, hij zelf nam zijnen intrek in het Vrouwenklooster, hetwelk, niettegenstaande zijne tegenwoordigheid, geplunderd werd; eene menigte zijner knechten legerde zich in de Abdij van Oudwijk, alwaar zij hunne wraak zochten te boeten.

Zij vormden het plan om het geheele Convent te vernielen, en om dit met meer zekerheid uit te voeren, vingen zij alle de mannelijke bedienden, die zij opsloten, staken toen den brand in het bouwhuis, in de woning der Priesteren en in de rosen-watermolen; alle welke gebouwen met nog een ander huis in de asch werden gelegd. De Abdij zelve werd met lonten

---

» avons en dat stuck van die oude perde sullen verteren tusschen » dach en nach, eyn blanck holl. en dat stuck van die voelens eyne » halven st. holl. Ock syn ofgenomen van dese IX voellens vyff » woellens den XXVII dach in Februario." Het vervoeren dezer paarden naar Leiden kostte *f* 5,16.

(1) Hortensius.

aangestoken, en reeds had eene bedstede vuur gevat, toen het der jufvrouwen, die in het binnenste des kloosters eene zekere schuilplaats gezocht hadden, gelukte den voortgang van den brand te stuiten.

Zij plunderden alles uit, zonder het heiligdom in de kerk te ontzien: hetgeen zij niet konden mede voeren, werd vernietigd; al wat slechts draagbaar was, benevens het vee, hetwelk op de Abdij was achtergebleven, namen zij met zich in het leger op de Vaart, en niettegenstaande men twee jufvrouwen onder mannelijk geleide hun nazond, konden zij niets terug bekomen. Alle deze rampen schokten zeer den bloei der Abdij (1), doch nog was de nood niet ten toppunt gestegen; de krijg werd met zoo veel bitterheid tusschen den Bisschop en de stad voortgezet, dat de Gelderschen, die Utrecht bezet hielden, den voorslag deden om haar tot het uiterste te verdedigen, ten welken einde er een besluit genomen werd om alle gebouwen, in eene halve mijl afstands van de stad gelegen, af te breken; doch om dit met te meer spoed te kunnen uitvoeren, begonnen zij reeds met het klooster Vredendaal en het Melaten-gasthuis in de asch te leggen.

(1) Men kan zich een denkbeeld maken, hoedanig het klooster uitgeplunderd en verarmd was, als men uit het Manuaal van 1527—28 verneemt, dat er dit jaar werden aangekocht 31 ossen, eene melkkoe, 8 acker varkens (varkens met eikels gevoed), 336 ponden spek à 2 st. en een oortken, hoenders en eijeren, benevens 10 schapen en 10 lammeren, welke laatste slechts 17 en een halve gulden bedragende, door de Abdis niet konden betaald worden; ieder moest hierin bijdragen. De Priorin, aan wie de beheering der » doode prove" (makingen van geld tot het vieren van de jaargetijden van aanzienlijke overledenen) was toevertrouwd, betaalde uit dit fonds *f* 6—. » Juffrouw Wtte Eng 6 gulden uit » haar eigen budel," terwijl de overige jufvrouwen hare spaarpenningen moesten offeren ter betaling van de rest; het geldsgebrek, door het achterblijven der pachtpenningen, was dermate geklommen, dat ook der Jufvrouwen hare jaarlijksche proven dit jaar niet konden worden betaald.

Een oploop onder de gemeente echter, die in eene dreigende houding zich op de plaats vertoonde, eischte de intrekking van dit besluit, en men stelle zich de zwakheid en vrees der regering voor, — het afbreken werd geschorst.

Bij den overgang van het wereldlijk regtsgebied van het Sticht aan Keizer Karel V., kwamen de Conventen weder eenigzins tot rust; allengs werden de afgebrande en verwoeste gebouwen weder hersteld. De bezwaren des oorlogs waren nu wel geweken, doch de schulden, daardoor ontstaan, moesten betaald worden, en de geestelijke gestichten deelden weder ruimschoots in dezen last.

Nog eenmaal waren de kloosterbewoonsters genoodzaakt het buiten-convent tegen hare hofstede in de stad te verwisselen. In de rekening van 1541 vinden wij in uitgaaf gebragt, als: « Karel van Gelre bastert mit den knechten buyten Witte « frouwenpoort logierden, een provoost die onse Convente tot « redelicheyt beschermde geschenkt *f* 12-4-," en een weinig lager « om een hegge elshout daar van dat koyhuys in de « stad in den oerloge opgeslagen woirdt *f* 6-" en « gecort « van onsen bouhuis in de stad, also wy dat selven in den « oorloge gebruyckt hebben;" waaruit ons blijkt, dat het Convent toen op nieuw verontrust werd door den geesel des krijgs. Dit heeft echter korten tijd geduurd, dewijl in het volgende jaar des Convents huizinge voor het eerst verhuurd werd, gelijk wij reeds boven aanhaalden.

Een dertigtal jaren, hetwelk op dit tijdperk volgde, deed de Abdij allengs de geleden verliezen te boven komen; immers de manualen van dien tijd leveren ons de bewijzen van den toenemenden welvaart, doch tevens van de klimmende weelde in het Convent. De spaansche onlusten en de daarmede gepaarde godsdienstige geschillen hadden den grootsten invloed op de geestelijke gestichten in het algemeen en op deze Abdij in het bijzonder. Met de vermeestering van het slot Vredenburg verdween ook Spanjes laatste gezag in dit gewest.

De vrees echter voor de terugkomst van Spaansch krijgs-

volk deed den Prins van Oranje besluiten de stad te versterken. In allerijl werden nieuwe bolwerken aangelegd en de torens en muren verbeterd; met één woord, de Stad verkeerde in eene sterke vesting naar de verbeterde taktiek van dien tijd.

In dit voorgenomen plan lag mede de opruiming van alle gebouwen onder het bereik van de Stad, waarin de vijand zich zoude kunnen nestelen en de Stad bestoken. Al wederom lag onze Abdij hier het eerst aan de beurt. Op den 9 Januarij 1584 werd den Raad een verzoekschrift van de burgerhoplieden ingediend om Oudwijk af te breken; doch er werd besloten « dat men daermede supperceederen zal, tot dat de Maarschalk du Camp alhier gekomen en daarvan gesproken zal zijn, en dat men evenwel verstond dat het beter ware af te breken, dan dat de vijant zijn profijt daarmede doen zoude mogen." Den volgenden dag reeds was de Raad door de onrust van het opgehitste gemeen genoodzaakt op dit onderwerp terug te komen; hij nam het volgende besluit: « Alsoe die gemeente seer begeert het ofbreken van Oudwyck dreygende tselve in brant te willen steken, soe is geresolveert dat men om alle confusie te verhueden van gemeente uytscrijvinge doen sall, dat men de materialen vant Convent van Oudwyck op Dynsdach naist comen vercopen sall om voirts afgebroken te worden (1) en dat int geheel of in deel

(1) Men geloove niet, dat de Raad met het afbreken der Conventen buiten de Stad te bevelen, eene daad van willekeur verrigtte. Dit regt was denzelven door de Bisschoppen Henrick van Vianden in 1254 en Ghijo in 1302 reeds verzekerd, welke Charters nog aanwezig zijn in het Archief der Stad en door Buchel ad Hedam, worden medegedeeld. Ten overvloede nog was de Raad in bezit van een bezegelden brief van de Abdij van Oudwijk, welke in tijd van nood daartoe magtigde; dit diploma zoo ver wij weten, is nimmer uitgegeven en in het Stedelijk Archief berustende. Wij willen het hier geheel laten volgen:

» Al den gene di desen brief sien solen of hore lesen do wi ver-

en op alsulcke conditien, als men voir de vercopinge op lesen sall.

Onder welk besluit in des Raads dagelijks boek gesteld is :

« Dit geresolveert zijnde is de tijdinge gecommen dat Outwijck van enige burgeren in brant gesteken was."

Zoo verloor dan deze adelijke Abdij, na 453 jaren op het Oudwijker-veld gebloeid te hebben, haar aanzijn. Trouwens de Abdis en de nonnen, welke laatste tot 18 (1)

staen. Abdisse ent covent gemeenlike va outwyc waer dat sake dat de soepen ente mene raet der stat van Utrecht in anxte ware oft mere deil van de mene rade dat si scade neme mochte bider mure en bider graft de om onse cloester gaet alse van volke datter bine ligge mochte ente scaden opter stat so van wein dit to quame so moge si de graft vollen ente mure neder breken sonder enigen ovelmoet van ons ofte van onser wegen ongeschaed onser kerken en anders onser ouder tiberinge dit heb wi om dat gedaen dat si des gehengen dat wi bider muren en bider graft vorgenoemt onse cloester bevreden mosten, op dat dit vaste en stade blive, so heb wi ons covents segel an desen brief gedaen. Als men scryft de jaren ons heren dusent drehondert en tve (twee) op Sinte Jans Avond als me schryft decollatio."

(1) In de rekening van 1594—1595 vindt men der Jufvrouwen proven aldus verdeeld :

Daags voor Kersavont gedistribueert mijn vrouw.	*f* 240.5 st.
Coninex.— Thienhoven.— Brakel. — Padevoirt. — Galen. — Renes. — Lyenden.— Colenburch. — van der Noot. — Zuylen. — Hasewyn. — 11 proven ieder *f* 56.5 st.	618.15.
Buyten Joffrouwen :	
Vuyren. — Nyeveldt. — Gey. — Tuyl ieder *f* 56.5 st.	168.15.
Kynder proven.	
Lysbeth Pieck en Maria Cock een ieder van dees een derde deel van een proven à 18.15.4.	37.10.8.
Deze termijnen werden ten tijde dezer rekening vier maal uitbetaald, en maakte te zamen : . . . . . *f*	4261.2.
Nog kregen de Jufvrouwen 2 maal wijngeld, op Kersmis en Jacobi ieder *f* 10-, de Abdis dubbel en de Kinderen ½. . . . . »	353.7.
	f 4614.9.

afgenomen waren, werden binnen de Stad gehuisvest, en haar de inkomsten van het Convent verzekerd, welks goederen onder administratie van de Staten der Provincie gesteld waren. De Abdis betrok het Convents-huis aan de nieuwe gracht, terwijl, tot ontvangst der overige jufvrouwen, het huis van de vrouwe van Saesveldt, voor *f* 250 gehuurd, werd ingerigt. Na het uitsterven van deze adellijke dames, zijn de inkomsten der Abdij aan den staat gekomen.

ABDISSEN VAN OUDWIJK,

VOOR ZOO VER DEZELVE ZIJN VERMELD GEVONDEN.

Margriete van Voirn,	1350.
Margriet van Malsen,	1406.
Lysbeth van Everdinghen,	1430.
Aleit van Leuwenberch,	1513.
Anthonia van Drakenburch,	1527.
Maria van Vronesteyn,	1541.
Anna van Oestrum,	1567.
A . . . . Ram,	1589.
Susanna van Ratinghe,	1594.
Johanna van Galen,	1614.
Johanna van Brakel, gestorven 8 October	16 . .

N.—M.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	760	760	760	760	66	87	8	43	N. W.	Betrokken.
2	760	760	761	762	68	9	89	6	idem.	Bewolkt.
3	762	761	762	760	6	74	72	63	idem.	Betrokken.
4	763	763	763	763	34	4	26	—14	idem.	idem.
5	762	760	760	759	—17	—04	—05	—03	N.N.O.	Bewolkt.
6	760	765	766	769	—04	—04	—04	—28	O.	idem.
7	772	772	770	770	—88	—58	—66	—82	idem.	Helder.
8	767	766	766	767	—22	04	12	—14	Z. W.	Betrokken.
9	769	770	772	774	—42	—42	—56	—96	O.	Bewolkt.
10	776	777	778	779	-114	—91	—82	-128	idem.	Helder.
11	778	778	778	777	-128	—97	—9	-11	idem.	idem.
12	775	774	775	775	-11	—72	-6	-11	idem.	idem.
13	772	771	770	768	-115	—67	—76	—82	Z. O.	idem.
14	766	766	765	767	—66	—17	—13	—51	O.	idem.
15	768	769	768	768	—16	14	14	12	Z. W.	idem.
16	757	756	756	756	26	3	4	22	idem.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100den.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	754	753	754	756	26	34	28	12	z. w.	Regenachtig.
18	763	763	760	757	02	27	1	29	idem.	Betrokken.
19	755	750	747	746	54	65	8	42	w.	Regenachtig.
20	755	755	754	754	46	5	46	3	idem.	idem.
21	745	745	745	746	96	102	98	9	N. W.	Betrokken.
22	755	754	753	755	67	68	73	56	idem.	idem.
23	760	760	759	759	5	6	68	78	idem.	Regenachtig.
24	753	751	746	739	98	11	112	104	w.	idem.
25	747	748	749	751	48	7	4	34	idem.	Bewolkt.
26	741	739	738	738	87	101	82	64	idem.	Regenachtig.
27	747	750	750	752	43	62	4	34	N. W.	idem.
28	755	750	745	744	52	42	43	64	idem.	idem.
29	746	752	756	758	66	6	52	26	N.	idem.
30	761	762	763	763	54	56	4	05	idem.	een weinig bewolkt
31	756	755	755	755	57	48	4	32	N. O.	Regenachtig.
										GEMIDDELDE WAARNEMING.
1	7651	7652	7658	7661	-045	092	66	—2		Van den 1st. tot den 11e.
2	7641	7733	7627	7624	-281	-023	-086	—2		— — 11en. — — 21e
3	7515	7516	7509	751	-589	7	625	5402		— — 21st. — — 31st
	760213	763136	759813	759813	-087	259	416	047		

3 's avonds regen.
5 's avonds en 's nachts sneeuw.
9 's nachts sneeuw.
13 's nachts wind en regen.
17 's avonds mistig.
18 's avonds regen en wind.
19 's morgens en 's namiddags regen en sterke wind.
20 's nachts sterke wind.
21 den geheelen dag sterke wind.
22 's avonds sterke wind.
24 's nachts sterke wind.
25 's avonds hagel, regen en wind.
26 's morgens en 's namiddags sterke wind en regen.
27 's namiddags hagel, regen en wind.
Algemeen gemiddeld, Barometer 760612, Thermometer 2012.

Januarij 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	74	54	6	5	1	5	7	19	0	67	85
AMERSFOORT.	23	16	3	1	0	4	0	14	0	14	21
RHENEN.	10	5	0	0	0	1	0	2	0	1	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	2	6	0	0	0	0	0	0	0	3	3
MONTFOORT.	3	4	0	0	0	0	0	0	0	8	6
IJSSELSTEIN.	5	7	0	1	0	0	0	1	0	6	5

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Januarij 1840.	2 el 17 dm.
15	—— ——	2 — 53 —
31	—— ——	1 — 99 —

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 23.)

Dusdanig was het met de zaken binnen Utrecht gesteld, toen deze stad het tooneel werd van de ernstige beweging, die Dingsdag den 7den Augustus 1481 plaats had.

De afgevaardigden met name Ludolf van Veen, Domdeken, Dirk van Utenweert, Deken van Oudmunster, Werner Braem en Jan de Coninck, leden van den Raad, waren van Wijk te Duurstede terug gekomen, en zouden nu in den vollen Raad een breedvoerig verslag uitbrengen van hunne verrigtingen bij den Bisschop. Ludolf van Veen en Dirk v. Utenweert namen deze taak op zich (1). Zij deelden den Raad mede, hoe zij den benarden

(1) Matthaeus, Anal. I. 397.

toestand van Utrecht en van hare burgers bij den te verwachten oorlog aan David hadden voorgehouden; hoe zij met kracht van redenen den Kerkvoogd om zijne voorspraak hadden verzocht, doch vooral bij dezen hadden geijverd, dat door zijne medewerking de Utrechtschen weder ongestoord in Holland mogten worden toegelaten om handel te drijven, en het beslag op hunne goederen gelegen, opgeheven; hoe zij eindelijk de tolken waren geweest van de vredelievende gezindheden der vermogenste en gegoedste burgers, die bereid waren, om zich met den Vorst te verzoenen. Dan, zoo als zij dit wel hadden verwacht, betoonde David zich weinig gezind de belangen der stad Utrecht voor te staan, dan alleen op de voorwaarde, dat zij aan den eisch van Maximiliaan zouden voldoen, en den Burggraaf van Montfoort en het vreemde krijgsvolk, dat zich in zijnen dienst binnen de stad bevond, uit dezelve zouden verwijderd zijn. Hierdoor meende hij een' gewigtigen stap te doen tot herkrijging van zijn verloren gezag; de Burggraaf, die zijn grootste tegenstander was, moest ter bereiking van dit doelwit vooral verkleind en uit het bestuur worden verwijderd.

Hoogst moeijelijk werd nu het standpunt, waarop de Raad zich door de omstandigheden geplaatst zag. De zaken waren tot die hoogte gekomen, dat er eene beslissende keuze diende gedaan te worden. Eene weigering aan de begeerte des Bisschops, was zich den eenigen weg afsnijden die nog open stond om tot eene verzoening met Maximiliaan te geraken; tevens zich het eenige middel te bene-

men om Utrecht nog bij tijds voor de onheilen eens oorlogs te beveiligen en een' strijd te voorkomen, die niet falen kon voor haar de noodlottigste gevolgen te hebben. Konden en mogten zij de verantwoordelijkheid daarvan op hunne schouderen laden? Bovendien waren de gematigden der Hoeksche partij, waaruit de Raad grootendeels schijnt te zijn zamengesteld geweest, door de wijze, waarop Montfoort het hoogste gezag in Utrecht uitoefende, met minder warmte en met bekoelder geestdrift zijne zaak toegedaan en zijne heerschzuchtige plannen ontwarende, meer genegen geworden om de gewapende manschappen, die hem waren toegevoegd van hem te verwijderen, ten einde daardoor hem het middel tot verdere uitbreiding van zijn gezag te ontnemen.

Beloofde men zich derhalve veel goeds van de inwilliging ten opzigte van deze krijgsbende; van den anderen kant echter, ging de voorwaarde, die David aan zijne voorspraak hechtte, gepaard met vele onoverwinnelijke bezwaren. De ontzegging der stad aan de lijfwacht van Montfoort zoude, hiervan had men het zekere vooruitzigt, de reeds bestaande verdeeldheid, die er onder de Hoekschgezinden heerschte, eene hevige scheuring tusschen hem en de regering ten gevolge hebben. De Burggraaf immers zoude de verwijdering van de krijgslieden, die hij in zijnen dienst bezigde, nimmer gedogen. De hevigste tegenstand was dus aan zijne zijde te wachten, en hierdoor, in den staat van opgewondenheid en spanning, waarin zich de gemoederen zoowel der hevige als der gematigde Hoekschen bevonden, eene ernstige opschud-

ding maar al te zeer te duchten. De eenige lichtstraal van hoop op behoud van den vrede was dus niet anders te bewaren dan ten koste der inwendige rust. Dan deze vrees hield den Raad niet terug van dat geen te doen, hetwelk hij, in dit gewigtig oogenblik, oordeelde te liggen in het wel begrepen belang der stad Utrecht. Men besloot bij meerderheid van stemmen den Bisschop in zoo verre genoegen te geven, dat de ruiters, die zich binnen Utrecht bevonden, denzelfden dag de stad zouden ontzegd, en dat er geene meer worden aangenomen dan bij besluit van den ouden en nieuwen Raad (1).

Langdurig was deze raadsvergadering, en het hooge gewigt der zaak, die het onderwerp der beraadslagingen uitmaakte, heeft zeker velen der leden met klem en met warmte hunne verschillende gevoelens doen uiten. Onder de genen, die tegen de ontzegging stemden, deed zich Jan van Lantscroen, de Schepen-Burgemeester, bijzonder kennen, daar hij dit besluit, zoo lang hij konde, met kracht tegen hield, *die keerde dat wael een uyr lanck* (2). Jacob van Amerongen (3) daarentegen, doordrongen van het hooge belang van den vrede voor Utrecht, maakte van al zijnen invloed gebruik, en drong bij den Raad met allen ernst tot het nemen van een dergelijk besluit aan. Opmerkelijk is het, dat in dit besluit de Burggraaf niet is genoemd geworden, en hoewel in het

(1) Raads-dagelijksch-boek 1481—83. p. 19.

(2) Matthaeus, l. l. I. 397.

(3) Jacob van Amerongen was overste ouderman in 1474 en 1481 schepen 1476.

verhaal van Basinus gezegd wordt (1), dat ook deze denzelfden dag is gelast geworden de stad te verlaten, zoo mogen wij dit met eenigen grond in twijfel trekken, te meer daar in de raadsboeken althans niets van eene dergelijke aanzegging is opgeteekend. Het gezag des Burggraafs was te zeer gevestigd; zijn aanhang te aanzienlijk; de vrienden, die hij in den Raad had, te talrijk; de trouwe en gewigtige diensten, die zijn geslacht en hij zelve in de laatste tijden aan de stad had bewezen, te levendig gegrift in het geheugen der ingezetenen; de naam van Montfoort te zeer geëerbiedigd en die van Bourgondiën nog te zeer gehaat; in het kort, de partij der Hoeksch-gezinden, waarvan hij de steun en het hoofd was, te magtig en aanzienlijk in de stad Utrecht, waar men zijnen krachtigen arm nog te zeer in volgende tijden konde behoeven dan dat men er toe zoude hebben willen of kunnen besluiten, om dien ouden en beminden bondgenoot te beleedigen en zich tot vijand te maken, een bondgenoot, welken men, in weerwil zijner willekeurige en aanmatigende handelingen, nogtans beschouwen bleef als den krachtigen handhaver van Utrecht's regten en privilegiën, die aan de goede zaak getrouw, in de ure des gevaars met goed en bloed hare onafhankelijkheid zoude verdedigen tegen vreemde onderdrukking. De beslissing des Raads werd nu aan den Burggraaf bekend gemaakt. Deze tijding vernemende, ontstak hij in zulk een' toorn, dat hij terstond zijnen neef en vertrouweling Henrick van Zuylen van Nye-

(1) Matthaeus, l. l. I, 537.

velt bij zich onthood, hem het gebeurde mededeelde, en onmiddelijk alle zijne vrienden en aanhangers alsmede alle degenen, die Leijden hadden overrompeld, rondom zich verzamelde en met hen naar de Plaats (1) trok, vóór het raadhuis post vatte, en zich daar met eenige stukken geschut, *haakbussen* genaamd, versterkte.

Dit alles geschiedde, om zich met geweld in zijn gezag te handhaven, en de uitvoering van het raadsbesluit te verhinderen. Inmiddels deed bij de banklok

(1) Het ruime plein tusschen Hazenberg en het Schoonhuis gelegen werd *de Plaats* genaamd. Om een duidelijk denkbeeld van dezelve te verkrijgen, stelle men zich voor dat de reeks van huizen, beginnende aan de Zuidzijde der Oudegracht achter het Schoonhuis en de Koorstraat Westzijde, tot aan den hoek van den Steenweg, en van daar tot aan het Schoonhuis, destijds nog niet bestonden; deze ruimte, op welke zich gewoonlijk de burgers verzamelden, was de *Stads Plaets*. Zij strekte zich uit van de Buurkerk, welker koor toen nog grensde aan de huizen op de Zoutmarkt, tot aan de zoogenaamde *Snippenvlugt* (*), welke laatste even als nog in de Koorstraat, (vroeger de Lakensnijders), Lijnmarkt en Wijstraat, uit eene strook huizen bestond aan den waterkant, gebouwd van de Bezembrug tot aan de Broodbrug. Het huis Hazenberg was van de Plaats afgescheiden door de gracht; de toegang van laatstgenoemd plein naar het Oudekerkhof werd onderhouden door eene brug, de *Logher* of *Hingebrugge* genaamd, terwijl van de Snippenvlugt tot naar Lichtenberg de genoemde Broodbrug, de gemeenschap in de rigting naar de Waag onderhield; zoodat het gedeelte tusschen deze beide bruggen gelegen, open was. Niet voor het laatst der 17de eeuw, werd deze rei huizen, door den Raad aangekocht, afgebroken ter verbreeding van de gracht bij de Kraan, terwijl vroeger reeds de opene ruimte voor Hazenberg overbrugd is geworden.

(*) Zie deze Snippenvlugt op eene schilderij van Droogsloot, berustende in het Stads Archief.

luiden, terwijl de bannier der stad reeds aan zijne zijde wapperde. De burgers, die volgens oude instellingen verpligt waren om, indien deze klok in de buurkerktoren luidde, zich gewapend op hunne vaste vergader- of loopplaatsen te begeven, en zich onder de bevelen hunner hoofdmannen, *homans* genaamd te stellen, gehoorzaamden aan deze oproeping.

De geheele stad kwam spoedig daarop in beweging; doch niet allen voegden zich aan de zijde des Burggraafs. De vermogendste en gegoedste burgers, en al de genen, die het meeste belang hadden bij de verzoening met Maximiliaan, verzamelden zich aan de tegenovergestelde zijde, en wachtten daar hunne hoofdmannen en tevens den uitslag van deze beweging af, bereid om, indien de omstandigheden zulks vorderden, de bevelen der regering te doen eerbiedigen; velen echter bleven weifelen welke zijde zij zouden kiezen, terwijl van alle kanten de menigte naar dat gedeelte der stad, waar de beide partijen zich schaarden, toevloeide.

Voor dat de Burggraaf de Plaats met de zijnen bezette, hadden zich 50 à 60 burgers naar het raadhuis begeven, en wachtten aldaar Jacob van Amerongen op, ten einde hem, uit de vergadering komende, te waarschuwen tegen den aanslag, die men tegen hem in den zin scheen te hebben, en welken door hun was ontdekt, en hem voor alle verraderlijke aanranding van zijnen persoon te beveiligen. De ijver, die deze invloedrijke man aan den dag had gelegd vóór de ontzegging der stad aan de Hollandsche ballingen, was aan de hevige Hoekschen niet onbekend gebleven, zoo dat men aan hem

voornamelijk het even genomen raadsbesluit toeschreef. Welligt hadden eenige dezer heethoofdige ballingen of aanhangers van de Montfoortsche partij het in hunne verbittering op zijn leven toegelegd. Naauwlijks werden deze lieden Jacob van Amerongen met de overige leden van den Raad gewaar, of zij namen hem terstond in hun midden, en voerden hen met geweld mede door de Buurkerk (1), en trokken vervolgens naar de Smeebrug, onder het aanhoudend geschreeuw *wie rust ende vrede hebben wil, die kome bij Jacop van Amerongen met sijn harnasch.* (2) Inmiddels hadden de overige leden des Raads zich aan het hoofd hunner burgers gesteld, terwijl Jan van Lantscroen met de voorstanders van de Montfoortsche zaak zich bij den Burggraaf op de Plaats gevoegd had. Aan de Smeebrug gekomen, werd Jan van Amerongen, (3) Jacobs broeder, dadelijk met

(1) De Buurkerk schijnt ter doorgang van den Steenweg tot het Buurkerksteegje bij de St. Maartens- vroeger *Borchbrug*, verstrekt te hebben; immers werd door den Raad bij ordonnantie van 2 Januarij 1612 verboden, gedurende den dienst pakgoederen door dezelve te voeren, of beesten te drijven. Dit was dus de veiligste en kortste weg om Jacob van Amerongen uit het Schoonhuis naar de Smeebrug te geleiden. Wat dit Schoonhuis zelve betreft, de Raad der stad hield hare bijeenkomsten in dit gebouw, thans nog onder dien ouden naam bekend, om welke rede dit gebouw het Raadhuis werd genaamd. In het huis Hasenberg vergaderden de Schepenen. Het Raadhuis was voorzien van uitgangen, zoowel aan den Steenweg als op de Plaats, door welke laatste de gemeenschap der beide ligchamen der stads regering onderhouden werd. Niet voor het jaar 1537 toen het huis Lichtenberg gekocht en met Hasenberg sedert onder eenen gevel werd gebragt, nam de Raad aldaar zitting. Het Schoonhuis werd daarna tot een stads koophuis ingerigt.

(2) Matthaeus, l. l. 398.

(3) Jan van Amerongen was raad in 1471. Na dien tijd

eenige burgers naar de Tolsteegpoort afgezonden om dezelve te bezetten. Deze poort werd opengeslagen en uit dezelve volgens het verhaal bij Matthaeus (1) een' bode naar den Bisschop afgezonden, zoo het schijnt met last om hem te verzoeken, in de stad te komen. Dat dit op last der Amerongen's is geschied, komt ons niet waarschijnlijk voor. Men denke hier liever aan den aanhang des Bisschops, die hoewel in bedwang gehouden, echter altoos in het geheim werken bleef om hem op den zetel te herstellen; welligt zonden eenige zijner vrienden in de algemeene verwarring hem berigt van het voorgevallene, met raad om van deze botsing gebruik te maken, zich met de partij van Amerongen te vereenigen, en den Burggraaf te verjagen (2). Nadat nu Jan van Amerongen den last hem opgedragen, had volbragt, en Willem van Lochorst met eenige burgers ter verdediging der poort had achter gelaten, trok hij met de genen over welke hij het bevel voerde weder terug naar de Smeebrug, en vereenigde zich met zijnen broeder, die zich inmiddels met de menigte op de Rodenburgerbrug tegen over Montfoort had ge-

treft men denzelven niet meer in het stedelijk bestuur aan. Men verwarre hem dus niet met den Schout Jan van Amerongen, welke door David in 1470 zoo strengelijk is vervolgd geworden.

(1) Matthaeus, l. l. I. 328.

(2) Gouthoeven verzekert dat de aanhang van David, met zijn overleg deze beweging te Utrecht had bewerkt, om alzoo gemakkelijker zich van de stad meester te maken. Zie p. 525. Dan deze schrijver schijnt de inwendige gesteldheid van Utrecht, waaruit deze beweging voortvloeide, geheel te hebben uit het oog verloren, om zulk eene veronderstelling als eene ware daadzaak op te geven.

schaard. Ieder oogenblik werd nu een strijd tusschen de beide partijen, die dreigend tegen elkander over stonden, te gemoet gezien. Willem van Montfoort proost van Oud-Munster, Gerrit Zoudenbalch en Jan de Coninck traden als bemiddelaars op, en wendden alle pogingen aan, om de opgewondene gemoederen tot hedaren te brengen, en den Burggraaf met Jacob van Amerongen en de burgerij te bevredigen. Dan wat zij ook beproefden, men weigerde de wapenen neder te leggen en uit een te gaan, zoo lang de Burggraaf zich in die vijandige houding stellen bleef, en zich niet onderwierp aan de besluiten des Raads. Men eischte van hem *dat hi syn hernes uyt doen soude, ende doen also die Raet out ende nye overdragen hadden, of die Gemeynt woude mit hem vechten* (1).

Met dit voorstel naderden zij Jan van Montfoort, die omringd van zijne vrienden tot den aanval gereed stond. Zij vonden hem onverbiddelijk en vast besloten, zijn gezag, wat dit ook mogt kosten, met de kracht zijner wapenen te handhaven.

Hij meende dan ook geen tijd te moeten verliezen om de partij van Jacob van Amerongen aan te vallen; voor dat welligt eene sterkere magt, die des Bisschops, zich voor de poorten der stad mogt vertoonen, en bijgestaan door deszelfs vrienden, dezelve te overrompelen, hetgeen de verbrijzeling der Tolsteegpoort zeer gemakkelijk voor hem zoude hebben gemaakt. Deze vrees was niet ongegrond, want reeds maakte de Bisschop zich gereed Wijk bij Duurstede te verlaten en zich naar Utrecht te rigten.

(1) Matthaeus, l. l. I. 398.

Montfoort verdeelde derhalve de zijnen in twee afdeelingen, waarvan hij een gedeelte onder bevel van Henrich van Zuylen van Nyevelt stelde, die hij door de Lijnmarkt naar de Gaardbrug deed oprukken met twee stukken geschut, terwijl hij zelve met de ontwonden bannier van de Plaats door de Gaard Jacob van Amerongen van die zijde aanviel. De burgers waren tegen dien stouten en onverhoedschen aanval niet bestand, maar verlieten spoedig en met overhaasting de Hamburgerbrug, vlugtende in het St. Jacobs gasthuis, in de Gortsteeg en naar de Paulusbrug, nadat er eenigen door de schoten uit de stukken en der knipbussen gedood en velen gekwetst waren geworden. Eenige weinigen hielden zich echter nog staande, doch zich verlaten ziende, namen ook dezen weldra de wijk naar de Niewstraat, waar zij zich weder eenigzins schijnen te hebben verzameld, met voornemen om naar de Plaats te trekken. Dit vernemende, begaf de Burggraaf zich ijlings derwaarts, maar vond dezelve verlaten, terwijl de burgers alom waar hij zich vertoonde de wijk namen, zoo dat Montfoort de overhand behield. Dadelijk verzekerde hij zich van de Tolsteegpoort, deed dezelve sluiten om alle verrassing van de zijde van Wijk bij Duurstede te voorkomen. Wel trachtten eenige burgers zich nog in die poort te versterken, maar moesten van dit plan afzien, daar hen de middelen om dezelve met eenig goed gevolg te verdedigen, ten eenenmale ontbraken. Groot was het getal die vlugtende de stad verlieten, en zich deels naar Vianen deels naar Wijk bij Duurstede begaven.

Deze laatsten ontmoetten bij Werkhoven eenige ruiters de voorhoede van het leger des Bisschops, onder bevel van Simon van Schuilenburch, en troffen den Bisschop zelve met die van Wijk te Koten aan, voornemens zijnde naar Utrecht te trekken. Doch vernemende hoe de Burggraaf de overhand had behouden, keerde David met de vlugtende burgers naar Wijk terug.

Zoo had dan Jan Burggraaf van Montfoort zijn doel bereikt, en bleef meester van de stad Utrecht. Streng waren nu de maatregelen, die genomen werden om de overwonnende partij krachteloos te maken. Dadelijk na deze opschudding werd de Raad vergaderd. Dezelve gebood dat allen, die zich gewapenderhand tegen de stads bannier hadden gesteld, in hechtenis zouden gaan, met de bedreiging dat zij, die aan dit bevel niet gehoorzaamden of eenige der weêrspannigen huisvestten, met den zwaarde zouden worden gestraft. (1) De leden des Raads echter, die zich tegen den Burggraaf hadden gesteld, werden hiermede niet beoogd; met hen maakte men onderscheid. Men gebood hen den volgenden dag slechts in hunne huizen te blijven, en daarvan aan daartoe benoemde leden van den Raad kennis te geven, die hen alsdan de belofte van trouw zouden afnemen (2). Voorts liet men bij hetzelfde besluit de voortvlugtige leden des Raads waarschuwen, dat zij voor een' bepaalden tijd zouden terug komen, om binnen het klooster Vredendaal (3) de

(1) Buurspraak-boek 1481—90, p. 70.

(2) l. l. p. 70. verso.

(3) Dit klooster lag tusschen de Bilt en Utrecht, en is door de inwoners van gemelde stad in 1585 afgebrand, opdat de vijand daarin zich niet zoude nestelen ter bestoking der stad.

gebruikelijke *oorvede* te doen. Eene commissie uit den Raad werd daarmede belast, alsmede vier Raden benoemd om regterlijk onderzoek te doen, wie de schuldigen waren onder degenen, die zich in hechtenis hadden begeven, terwijl de stedelijke policie (*viven* genaamd), werd bevolen vooral te onderzoeken, hoe en door wie de poort was opengeslagen. Deze werden met strengheid in regten vervolgd, zoo als hiervan de menigvuldige vonnissen getuigen, die men in de raadsboeken aantreft, bij welke velen voor verscheidene jaren uit de stad verbannen zijn verklaard. Sommigen echter werden vrijgesproken. Vooral werd de verbrijzeling der Tolsteegpoort strengelijk gestraft. Den 9 Augustus werd zekere Tymen Gysbertsz. die dezelve mede had helpen open slaan, ter dood veroordeeld (1). De Edelen en aanzienlijkste burgers die deel aan deze beweging hadden genomen, waren voor het grootste gedeelte, zoowel op den merkwaardigen dag zelven, als korte dagen daarna uit de stad geweken; onder dezelven treffen wij aan de Heeren van Renesse, van Drakenburg, van Zuylen van Nyevelt, van Pallaes, van Veen, van Over de Vecht, van Steenre, van Gent, van Amerongen, Borre van Amerongen, van Winsen, van Rijn, Proeys, van Voerde, van Jutphaes, van Raephorst, van Lichtenberch, Ruysch, van Nyenrode, Uten Leen, Knoep, Leewenberch, de Gruter, van Zevender, van Alendorp, van der Borch, van Malsen, Foeyt, van Scaeyck,

(1) Raads-dagelijksch-boek 1481—90, p. 20.

Sas, van Abkoude, de Vos, de Wael, Utenweert, Snoeck, Knyf en anderen (1), ook moge men veronderstellen, dat ook vele der gegoede en gezetene burgers, hun voorbeeld gevolgd en de stad hebben verlaten, om zich aan alle verdere vervolging en aan de roofgierigheid van het vreemde krijgsvolk te onttrekken, nu zij geene bescherming meer verwachten konden van de aanzienlijke familien, die tot de gematige Hoekschen behorende, de wezenlijke belangen der burgerij hadden voorgestaan. Onder de uitgewekenen waren vele leden van den ouden en nieuwen Raad, welker plaatsen spoedig daarop werden aangevuld door de vrienden en aanhangers des Burggraafs. (2)

Zoo zag zich dan Jan Burggraaf van Montfoort meer dan ooit in het gezag gevestigd. Bassinus (3) hangt van den toestand der Utrechtschen onder zijn bestuur dit donker tafereel op. » Deze dag was," zegt hij (4) » voor de Utrechtsche burgerij een rampspoedigealler nootlottigste dag. Zij werd zonder twijfel plotselings van den staat van vrijheid en grooten bloei, tot welken zij onder het bestuur van haren wettigen Herder en Heer opgevoerd zijnde zoo lang verkeerd had, gebragt onder dwingelandij en de ongelukkigste slavernij. Want weinige dagen na het gebeurde, heeft de Heer van Montfoort, nadat hij zijn gezag, op de wijze zoo als wij hebben verhaald, had hersteld, opdat hij

(1) Burman, III. 509. en Matthaeus, l. l. p. 399, 400.
(2) Zie de lijst der regering van dat jaar in het aanhangsel.
(3) Matthaeus, l. l. I. 538, 39.
(4) Matthaeus, l. l. I. 538.

hetzelve door krijgsmagt mogt vestigen, wetende dat zijne maatregelen niet alleen aan de verdrevene en gevlugte burgers, maar ook aan de meesten, die in de stad waren gebleven, mishaagden, doen ontbieden en in de stad gebragt eene groote magt van roovers. De vrees voor deze en voor hunne wapenen veroorloofde de ongelukkige burgerij naauwlijks te lademen naar hare verlorene vrijheid. Het was toen een akelig schouwspel eene stad te zien kortelings te voren zoo bloeijend en vervuld met de aanzienlijkste burgers, en toen vervallen en opgevuld met schuim van opgeraapt volk van dieven en roovers, maar de vrees bragt de neergedrukte burgerij tot zwijgen." (1)

Dit althans is zeker, dat deze krijgslieden (2) meestal bestonden uit gelukzoekers, die uit vreemde landen komende, overal rond zwierven tot dat zij in dienst van dezen of genen werden aangenomen; onder dezelve heerschte weinig of liever bijna geene de minste krijgstucht, en dikwijls zag men dezelven hunnen bevelvoerder verlaten om op roof en buit uit te gaan, of zich, bij aanbod van eene hoogere bezoldiging, onder de vanen van zijnen vijand scharen; werden zij uit hunnen dienst ontslagen, zoo verspreidden zich veelal

(1) Men houde bij deze sombere schildering van den toestand van Utrecht wel in het oog, dat Basinus, in bijzondere gunst des Bisschops stond. Zie over dien merkwaardigen geleerde Jr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, over het Hooger Onderwijs, p. 64, 65.

(2) Zij die te voet dienden, werden doorgaans *ruitergezellen*, *voetknechten* genaamd, zij die te paard waren, *ruiters*, *reizige ruiters*, *stalbroeders*. Zie Matthaeus, I. 536 in nota.

deze roofgierigen over het platte land, en maakten de wegen overal gevaarlijk en onveilig (1).

Vandaar dan ook het verlangen der Utrechtschen, om van deze krijgslieden bevrijd te worden, welke hen ten allen tijde tot een' drukkenden last waren, en tot welker dienst zij niet dan in den uitersten nood hunne toevlugt namen; vandaar de gereedheid, waarmede de Raad aan de begeerte des Bisschops voldeed om hen de stad te ontzeggen; iets hetgeen zoo zeer met hunnen wensch en het belang hunner stad strookte maar tot welken stap men welligt, uit zekere vrees om den Burggraaf te mishagen, niet eerder heeft durven besluiten. Vandaar de groote weerklank en de steun die de gematigden vonden in het gegoedste gedeelte der burgerij gedurende de opschudding, die uit de tegenkanting des Burggraafs haren oorsprong nam.

De hoop op behoud des vredes was nu voor de stad Utrecht verdwenen; de Burggraaf van Montfoort, die aan zijne zucht naar gezagvoering geene palen wist te stellen, had door zijne onvoorzigtige handelwijze den weg van bevrediging voor Utrecht afgesneden. Want Maximiliaan het voorgevallene binnen Utrecht vernemende, werd in zijne ontwerpen tegen de Utrechtschen gesterkt, en besloot nu vastelijk deze stad met zijne krachtige en geduchte wapenen tot gehoorzaamheid te dwingen.

---

(1) Amelgard apud Martine, t. v. vet. scriptor. p. 727. In het Chron. Corn. Zoutvliet worden zij dieven en roovers genoemd. Zie dezelve bij Martene, t. v. p. 289. en Matthaeus, Anal. II. p. 250.

BIJLAGE A.

Anno XIIIIcLXXXI, Lichtmisse (1).

	OUDERMANNEN.	N°.	*Item. deze nabescreven Raide zyn versett des donredages na assumptionis marie A°. LXXXI. na den oploep die daer te voeren des dynxdages na Sixti geschiet was* (2).
Wantsnyders	Dyrck Woutman.		
	Jan van Dyepenbroick.		
Snyders	Frederick van Nes, voer hem *Geryt van Amstell.*		
	Adriaen Sloyer.		
Backers	Henrick Spyker.		
	Peter Scroytgen.		
Molenaers	Jacob Stael.		
	Jan Edinoxsz. die Jonge.		
Linnewevers	Wouter Arntsz.		
	Rolof Ghysbertsz.		
Brouwers	Jacob van Amerongen, overste Ouderman, voer hem *Goert Stick.*		
	Symen Dyrcsz., voer hem *Steven van Helsdingen.*		
Viscopers	Ghysbert Claesz.		
	Gheryt Doys.		
Louwers	Jan die Wit Gheerlofsz.		
	Arnt Taets.		
Wollewevers	Godert Petersz.		
	Willem Willemsz.		

(1) Zie Raads-dagelijksch-boek 1481—83. p. 2 en 3.

(2) Het cursijf gedrukte is in het Raads-dagelijksch-boek blijkbaar door eene andere hand geschreven.

Marsluden	Arnt van Hove, voer hem *Marten van Zulen.*
	Peter Dyrc Tylmansz.zoon.
Botterlude	Herman Kroick.
	Herman van Zyll, Overste Ouderman.
Cordewaniers	Hughe Jansz.
	Wouter Gherytsz.
Oude cordewan.	Peter Maich.
	Jan Berendsz.
Corecopers	Ansem Zalm, voer hem *Geryt Victorsz.*
	Matheus Koevoet, *Overste Ouderman.*
Oude wantsnyd.	Jacob Jacobsz. van Gheer.
	Henrick Petersz. die Leghe.
Steenbickers	Heymerick over die Vecht.
	Martyn Jacobsz. van der Borch.
Grauwerkers	Dyrck Bor van Amerongen, voer hem *Aernt Henricsz.*
	Jacob Jansz. die Broower.
Ryemsnyders	Dyrck van Montwyck, voer hem *Jan van Roidenborch.*
	Adriaen van Gheer.
Bylhouwers	Jan Boemhouwer, voer hem *Jan van Loenen.*
	Dyrck Zasse, voer hem *Rycout Evertsz.*
Smeden	Alart Dyrcxsz.
	Jacob Jacob Willemsz., voer hem *Jacop Jacop Willemsz.zoon.*
Zadelaers	Adriaen van Wezele.
	Dyrck Scade Gherytsz.

RAIDE.

Roelof van Nyevelt, Borgerm. voer hem *Claes Lambertsz.*
Splinter Taets.
Gheryt Voet.
Jan de Coninck Jansz.
Clais die Ryke, voer hem *Jacob Gerytsz.*
Jan van Raiphorst, voer hem *Jan Gysbertsz.* opt wed.
Ysbrant Jansz.

Beernt van Everdingen, *Borgerm.*
Godert van Voerde, voer hem *Henrick van Vyanen.*
Alfar van Rodenborch.
Jacob Sloyer.
Ghysbert die Kraen.
Florys van Pallais, voer hem *Dyrck Claesz.*
Jan Crom.
Wilger Jacobsz., voer hem *Jan Petersz.*
Dirck Heer die Glasemaker, voer hem *Jacob Henricxsz. van Nyevelt* bastert.
Gheryt van Eemskerke, voer hem *Bernt van Grunevelt.*
Ghysbert Hoet.
Egbert Rutgersz., is Cameraer gekoren in die stede van Zweder de Voieht ende *Ewout Rutgersz.* is een Rait verkoren voer Egbert Rutgersz.
Folken Jansz., voer hem *Herman Petersz.*
Ghysbert de Gruter.
Jan Ponciaensz.
Jan Butendyck, voer hem *Loef Berchmaker.*
Jan van Valckendael.

SCHEPENEN.

Jan van Lantscroen, Borgerm.
Willem van Lochorst.
Werner Braem.
* Willem van Steenre (†).
Frederick die Voicht.
* Henrick van Ghent.
Gheryt Zoudenbalch.
* Loef van Jutfaes.

(†) De Schepenen, welker namen met dit teeken (*) voorzien zijn, worden door Burman, III. 509, 510 als uitgewekenen opgegeven. Daar op deze lijst geene anderen in hunne plaats zijn aangeteekend, hebben zij derhalve tot diegenen behoort, die de oorvede gedaan hebben en, kort daarop in Utrecht terug gekomen zijnde, hunne plaatsen hebben behouden.

Arnt Ruysch.
* Jan van Veen.
Egbert van Groenenberch.
* Henrick van Alendorp.

HOMANS VAN DE VIER VIERENDELEN.

Van dat overste vierendeel.

Alfar van Rodenborch.
Simon Dyrcsz., voer hem *van Loenen*.

Van dat andere vierendeel.

Jan Krom.
Adriaen van Wezele.

Van dat middelste Vierendeel.

Florys van Pallaes, *Jan Woutman*.
Arnt Ruysch.

Van dat leste vierendeel.

Ansem Zalm, *Jan Pontiaensz*.
Matheus Koevoet, *Ysbrant Jansz*.

(*In N°. 3 het vervolg.*)

WOLVENJAGT

IN DE PROVINCIE

UTRECHT.

Vroeger toen het platte land van dit gewest minder bewoond was, werd hetzelve menigvuldiger dan in later tijden door wolven, vossen en ander schadelijk wild verontrust. Dit schijnt voornamelijk in het jaar 1431 te hebben plaats gehad, dewijl de Raad der stad in de maand Maart aan de Edelen van den lande van Utrecht hare stads brieven zond, » ruerende van den wolff te jagen," onder meer anderen werden de Hrn. Jan van Rynesse, Ghysbert van Beverweerde, Natewisch, Nyevelt, Willam van Montfoirde, Dirick van Zulen (1) enz. alsmede die van Amersfoort en Eemland (2)

(1) In de stadsbrief aan Hr. Dirick van Zulen, werd uitdrukkelijk vermeld, dit met klokluiden bekend te maken.

(2) Het was voornamelijk de Amersfoorders, Eemlanders en bewoners der omliggende dorpen en gehuchten overgelaten, de boschrijke streken in dien omtrek zuiver te houden. Des Bisschops warande of wildbaan, gelegen tusschen » Dynsloe ende der Grebben ende tusschen den Ryn ende Ter Eem", door het digte houtgewas, met voordacht tot de bevordering van den wildteelt aangelegd, verstrekte het verslindend ongedierte te gelijkertijd ten veiligen schuilplaats. Zie Burman, Utr. Jaarb. I. 267. — v. d. Water, Placaatb. II. 381.

uitgenoodigd om deel aan dezen drijfjagt te nemen, zijnde deze jagt de eenigste van welke wij in de Archieven der stad Utrecht gewag gemaakt vonden. In hoe ver echter deze oproeping door den Raad der stad en niet van wege den Bisschop (1) geschiedde, kunnen wij niet beslissen. Welligt waren de oneenigheden tusschen Zweder van Kuilemburg en Rudolf van Diepholt (2) die zich op dien tijd het regt van den Stichtschen Myter betwistten hiervan de oorzaak; het is echter vreemd, dat noch het Raads dagelijksch boek, noch het Buurspraakboek van dat jaar daarvan eenig gewag maakt, slechts de Kameraar vermeld dit in zijne rekening. Hoe dit ook zij, bij harde en langdurige winters vooral, werd de landman door de wolven gekweld (3), die zich in de bosschen

(1) De Bisschop vertegenwoordigde de Staten van het Nederstichт, welke zamengesteld waren uit de 5 Godshuizen (geestelijkheid,) Ridderschap, stad en steden der Provincie, zijnde het Provinciaal bestuur in later tijd uit deze drie leden van Staat zamengesteld gebleven tot in het jaar 1795.

(2) Deze door de stad erkende Bisschop, Postulaat genaamd, was op dat tijdstip buiten de stad, hetgeen ons bleek uit gemelde rekening, want op denzelfden dag, St. Mathijs, zegt de kameraar: » gesend Jan van Doem an onsen Heer den Postulait en aen den steden van Overyssell" enz.

(3) Volgens den geloofwaardigen historieschrijver P. Bor, waren in Braband en Vlaanderen in 1587 buitengewoon veel wolven, die van daar verjaagd eene schuilplaats in onze gewesten gezocht hebben; zie hier wat hij daarvan opteekent: » voorts zynse in Braband en Vlaenderen door de verwoestinge der landen so seer mitte wolven gequelt geweest, dat in eenige dorpen de huisen kuilen der wolven geworden zijn; die het vee en beesten, peerden, koeijen, kalveren, schapen, niet alleen hebben vernielt, maar hebben ook door haren rasenden honger de menschen en bijzonder

en struiken onthielden, en voornamelijk eene schuilplaats vonden in het beruchte bosch, oudtijds het Jonkershout genaamd bij het dorp Loenen gelegen. De klagten over de schade welke deze diersoort aanrigtte, en het gevaar waarin niet alleen het vee maar de menschen zelf verkeerden van door de wolven aangevallen te worden, waren zoo menigvuldig, dat de premien op het vangen dezer dieren gesteld, niet voldeden om het getal merkelijk te doen verminderen. De Graaf van Nyennaar en Meurs, Stadhouder van Utrecht, stelde bij placaat van 31 Mei 1588 reeds eene premie van *f* 30, op het vangen van eenen wolf; Prins Maurits echter vaardigde met overleg der Gedeputeerde Staten van den lande van Utrecht den 29 Maart 1592 de eerste publicatie uit,

---

vele kinderen gegeten, het wilt als hasen, konijnen, jaechden sy na en vernielden alle de waranden tot Lokeren, een vermaarde vryheit, wesende het 7e. deel van het land van Waes, schryft de Pastoor aldaer datter alleen gebeten en daer af gestorven zyn so kinderen als grote lieden 17 menschen, en hij vertelt dat hij van Locren na Waesmunster gink een myle weechs van den anderen gelegen, dat hij omtrent den halven wegen vond staen een arm knechtgen van omtrent 9 of 10 jaren, twelk hy uit medelyden een aelmoesse gaf, seggende manneken blyft 't huis dat u den wolf niet en neme, en van Waesmunster wederom komende, bevond hy 't selve knechtken van den wolf gescheurt en half opgegeten, hy verhaelt andere schrickelyke exempelen, die hy seide eensdeels selfs gesien en van geloofwaerdige personen verstaen te hebben, doch syn de selve wolven metter tyd gevangen, gedood, en meest vernielt, geld en prysen daerop geset zynde." Nederl. oorl. 22 boek bl. 985., uitgave 1680. Zie over dit onderwerp in het breede Jr. A. J. L. van den Bogaerde, het distrikt St. Nicolaas, voorheen land van Waas, II. nota VI. bl. 371.

waarbij eene algemeene wölfsjagt tegen den 14 April werd verordend, om het land van Utrecht » promptelick" te zuiveren van de » wolve dyemen verstaet van dage tot dage te vermeerderen." Bij dit placaat werden alle huislieden door de vier Maarschalken in hunne kwartieren opgeroepen, zich op den gemelden 14 April bij zonnenopgang te verzamelen onder hare respectieve schouten en rotmeesters, om zich alsdan te vervoegen ter plaatse door den Maarschalk of een ander daartoe gestelde bevelhebber aan te wijzen, van waar zij in gelederen geschaard de jagt zullen beginnen in de rigting welke hun door de Maarschalken zal worden aangegeven; zij, die hunne gelederen verlieten, of de bevelen niet opvolgden, werd eene boete van *f* 25 opgelegd.

Aan de jagt moest ieder bewoner van het platte land deel nemen of zich door een weerbaar man doen vervangen; alleen maakte dit eene uitzondering op de behoeftige personen boven de 60 jaren en de kinderen beneden de 14. Bij deze plattelandbewoners voegden zich nog de opgezetenen van de vier poorten op bevel van den Raad der stad, doordien (aldus luid die resolutie) » zij daer deur soe wel gevryt sullen worden als andere huysluyden, en dit voor dese reyse alleene sonder getrocken te mogen worden in consequentie." Intusschen werd op uitnoodiging der Staten het volgende jaar dit verzoek herhaald, en wederom door de stad toegestaan, onder dezen verstande echter, dat slechts die » gebuyren die houwerck doen

en osschen, peerden ofte koeyen weydende syn," daar alleen mede zullen worden belast (1).

De wapenen welke zij voerden bestonden in kaatsbalgen, verre jagers (2), vorken (gaffels) en verdere instrumenten tot de wolvenjagt dienstig, met den naam van halsgeweer bestempeld, terwijl het uitdrukkelijk verboden was roers (jagtgeweren) te mogen gebruiken » ten eynde daerdoor onder den *huysluyden* gheen ongelucken gebeuren."

Het was ook niemand der jagers, hij zij adelijk of tot de jagt geregtigd, veroorloofd, hazewinden of eenig ander soort van jagthonden mede te nemen, evenmin als ander wild te vangen; men was uitsluitend verpligt op den wolf te jagen.

Eene dusdanige gespannen jagt stond in verband met het drijven van het wild uit de Provincie Holland; hetwelk den dag te voren naar de grenzen van dit gewest plaats had; zij duurde gewoonlijk langer dan eenen dag, immers was het ieder jager bevolen, zich voor drie dagen van levensbehoeften te voorzien.

Niet zonder maatregelen van voorzorg, werd deze gevaarlijke jagt ondernomen. De dorpelingen verzamelden zich op zekere aangewezen plaatsen; die van Jutphaas, Lopik en W. Langerak moesten jagen van eerst gemeld dorp, langs de Lek tot het land van IJsselstein, alwaar zij zich aan die van het land van Montfoort en aangrenzende dorpen aansloten; met

(1) Raads dagel. boek 3 April 1592 en 24 April 1593.

(2) Contus, venabulum longius, vid. Kiliaan in voc. *verrenjaeyher*.

deze vervolgden zij de jagt van Benschop af, ter plaatse waar den Drossaart van IJsselstein de zijne staakte, over de landen in de rigting naar de Vecht, welke rigting mede de inwoners van Kamerijk volgden, die onder Woerden aanvingen en zich aan de linkervleugel der Montfoorders aansloten. Zuilen, Maarssen en Breukelen vereenigden zich onder de stad Utrecht, en breidde zich uit over Vleuten en Maarssenbroek, aan beide zijden der Vecht. De bewoners der dorpen boven en aan wederzijden der Nieuwerslais gelegen, joegen van de grenzen der Provincie over het geheele platte land in de rigting van de Vecht naar de bakens, aldaar tot vereenigingspunten gesteld, in welke laatste rivier op kleine afstanden, verscheidene schuiten ieder van twee gewapende mannen voorzien, geplaatst waren, terwijl zich in de wateren welke de landen doorsnijden, mede op onderscheidene punten vaartuigen bevonden, om des noodig, de jagers van den eenen naar den anderen oever over te zetten. Het waren voornamentlijk de bewoners van de vechtoevers die bevolen werden te paard deze jagt bij te wonen, waarschijnlijk om het dus hoe lang hoe meer in een naauwer kring besloten wild, met meer zekerheid te kunnen opjagen naar de 1000 vademen netten (1), welke de Maarschalk van het Nederkwar-

(1) Het blijkt niet dat de Maarschalken van de overige kwartieren mede netten bezaten, immers de ordonnantie van 1593 maakt slechts melding van Jonkhr. Gijsbert van Hardenbroeck, Maarschalk van het Nederkwartier, die deze voor rekening en ter beveiliging van dat district deed maken. Dezelven werden verdeelt en bewaart als volgt:

tier had doen vervaardigen, en welke op het vereenigingspunt werden opgezet, (1) terwijl de gewapende personen in de vaartuigen op de Vecht de wolven welke deze netten ontsnapten, moesten vangen of dooden.

De molenaars waren van deze jagt uitgesloten: deze moesten echter de wacht houden waar de voortgedreven wolven hunnen loop namen, om de jagende huislieden het spoor aan te wijzen en alzoo gemakkelijker een groot getal te kunnen vangen en ombrengen.

Die van het Overkwartier en Eemland waren gehouden in eene tegenovergestelde rigting te jagen. De Maarschalk van het eerstgenoemde district begon zijne jagt van den Vaartschen dijk af, voorbij Tollesteeg naar de Blaauwkapel en de paarden opwaarts naar den bergkant. De Eemlanders, nadat zij hunne eigene palen afgejaagd hadden, breidden zich uit van Eembrugge over Bunschoten, Woudenberg, Renswoude tot aan Ginkel; hare regter vleugel vereenigde zich met de linker van het Overkwartier aan de Blauwkapel,

---

In de kerk te Westbroek.	100 vademen.
— — — — Tienhoven.	100 ———
— — — — Korthoef.	100 ———
Op het huis te Abcoude.	100 ———
In de kerk te Vinkeveen.	200 ———
— — — — Loenen.	100 ———
Op het huis ter Aa.	100 ———
— — — — Haar.	100 ———
In de kerk te Lopik.	100 ———

v. d. Water, Placaatb. II. bl. 417.

(1) Te Lokeren werden de wolven mede met netten gevangen; immers zegt Jr. van den Bogaerde, t. a. p. » Zij hebben het gaeren van den weyenaar (jager) van mynheer de hoochbalIiu genomen ende gheproeft op een bosken om den wolf te besluyten."

en aldus trokken zij gezamenlijk over Hees langs Amersfoort naar den Amerongschen berg, alwaar de bakens in den omtrek van het bosch de beide kwartieren het vereenigingspunt aanwezen. Het is als zeker te beschouwen, dat ook te dier plaatse netten zullen zijn opgezet om de wolven te vangen, niettegenstaande er geene melding van gemaakt wordt; van hier werden onze Geldersche buren met de wolven opgescheept, die de moordende hand der jagers en de netten ontkwamen. Er wordt in het plakaatb. onzer Provincie van 1593 geen gewag gemaakt van eene jagt, welke de Gelderschen in overeenstemming met de Stichtschen hadden beraamd, gelijk dit het vorige jaar plaats had.

Deze drijfjagten werden bij publicatie van de Staten 15 Januarij 1646, vervangen door het verhoogen der reeds vroeger vastgestelde premien op het vangen der wolven en vossen, voor iederen wolf, zijnde een reu, die den Staten, hetzij levend of dood gebragt werd, bekwam men eene premie van *f* 100, voor eene teef *f* 120, in later tijd werd voor een jonge wolf *f* 32, voor een oude vos *f* 3, en eene jonge vos bij den moeder gevangen, *f* 1 betaald.

Men kan de gevaarlijkheid en stoutmoedigheid dezer door den honger gekwelde wolven nagaan, daar zij tot aan de stads poorten doordrongen: in het jaar 1598 den 23 Dec. werd door Claes Sweersz en zijn makker een wolf gevangen onder de brug van de Catharijnepoort; over de betaling der uitgeloofde premie van *f* 30, ontstond echter eenig verschil, dewijl de Staten vermeenden dat de stad dit verschuldigd was, die op hunne beurt begrepen dat de geregten van St. Catha-

rijne, Lijnpad, hooge en lage weide de voorschreven premie moesten voldoen, welke laatsten dan ook de betaling lieten volgen (1).

De toenemende bevolking in de Provincie deed ook de wolven allengs verminderen. Zoodra er zich sporen van dit ongedierte opdeden, maakten de Edelen daarop terstond zelve jagt: de Jonkers van Kronenburg maakten voornamelijk daarvan veel werk; er stonden voor de laan van dat slot oudtijds twee zware eiken boomen waaraan zij dit roofgedierte opknoopten.

Na het jaar 1680 zijn geen wolven maar wel veel vossen hier vernomen; thans zijn dezelve geheel uitgeroeid, immers van de eersten worden er geen en van de laatsten slechts zelden meer gevonden. (2)

N—M.

(1) Zie Raadsdag, boek 22 Jan. 1599.

(2) Een handschrift uit de verzameling van Jonkheer G. J. Beeldsnijder van Voshol, gaf aanleiding tot het zamenstellen van dit stukje; uit hetzelve zijn verscheidene bijzonderheden ontleend die te vergeefs elders gezocht werden. ZHWGeb. zij bij deze welmeenende dank betuigd voor de mededeeling van deze stukken.

BEPALINGEN OMTRENT DE EXEQUIEN VAN EENEN *PRELAAT* OF *KANONIK* DER VIJF GODSHUIZEN TE *UTRECHT*, DE ANNO XIV°XIV.

Statutum, s. nova ordinatio de exequiis canonicorum faciendis.

Wy prelaten ende capitulen vanden Dom, van oudmunster, van S. Peter, van S. Johan ende van S. Marienkerken t' Utrecht, maken condt allen luden, want wy altoos surchfoldich sullen wesen ende syn onser kerken staet ende oirbair, ende die personen, die dair nu inne syn ende namaels comen sullen, eer ende salicheyt te vercrighen ende te behouden, soe hebben wy mit gansen rypen rade in onsen ghemeen capittelhuys ten Dom, dair wy capit. ghemeen vergadert syn, eendrachtelyc statueert ende ordineert, dat men een yegelyk prelaet ende canonik, die geprovent is in enigh van onsen kerken voorsz., syn exequien doen sel ende uytvaert in allen manieren ende ordinancien, alse hyer nae bescreven staet:

Inden eersten sel men uytten godshuysen, daer men die exequien doen sell, intimeren den anderen godshuysen, alse gewoenlyk is.

Item, wanneer dat eenich prelaet oft canonic, die geprovent is in enich van den vyff godshuysen vorsz. sterfft, so sellen die Heren vanden anderen vier godshuysen allegader elck mit synen Heren overcomen inder processien ende mitten cruce inder kerken, dair men die exequien doen sel, des avonts ende des morghens, thent die Elevacie ghedaen is, vander zielmisse.

Item, hiervoir sal men gheven ter presentie acht oude schilden, als die ecclesie van pacht neemt, ghelycke te deylen onder

den prelaten ende canoniken, geprovent in de vyff godshuysen voerz.; des sellen die prelaten dubbelt hebben ende dubbelt geven.

Item, sel men dese acht oude schilden voersz. verdienen, half des avonts in der vighilien ende half des morghens inder missen; ende wye dair corporaliter inder processien nyet en compt ende blyft dair, des avonts ende des morghens, als voirsz. staet, die en sel nyet hebben; oick, wairt sake, dat die onledich waer, ten sy dat yemant kennelyken siek wair, die soude syn deel mede hebben gelyk den anderen.

Item, sel men gheven twe oude schilden den gesellen der vyff godshuysen voirsz., gelyc onder malcander te deylen ende die sel men verdienen in allen manieren als voirsz. staet van den heren.

Item, sel men gheven des avonts totten souter twe oude schilden, ende dair of sel elke canonink geprovent hebben, alse twee ghesellen, ende elke prelaet alse twee canoniken; ende wye dat in den souter nyet en compt voir: *quid gloriaris in malitia, etc.* ende dair blyft, thent die souter ende vigilie altemael gedaen es, dye en sel nyet hebben.

Item, sel elck schoelmeyster der vier godshuysen deputeren vier die beste choralen, die comen sellen totten souter; ende die sellen wesen inder kerken, dair men die souter sel lesen, alsmen derdewerff luydt, ende blyven dair, thent alles gedaen is. Ende hyer voir sellen de vier choralen hebben, elck in synen godshuysen die thien schellinghen, die die ghesellen voortyts plagten te hebben, alsmen die souter placht te lesen. Item, dat sellen die cameraers elck in hore kerk godshuysen besorghen ende ministreren nair hoer conscientien.

Item, hiertoe sel elck . . . . . wesen opter versumenisse van synen jaren van gracien. Ende wairt, dat enich prelaten geen jare van gracien en hadden, die selt staen op versumenisse aller hore goederen, die sy hebben onder die mandaten vande vyff godshuysen. Item, een canonik, die gheen jare van gracien en heeft, die en sel nyet verbonden wesen tot deze exequie, ten sy, dat hyt met synen wille doen wil.

Item, wairt, dat enich prelaet ofte canonik alsoe seer belast waer mit wittaftigde schonde, dat hy deze exequien nyet doen en mocht, ende dat syn capittel kundich waire, ende syn capittel dan den anderen hodshuysen dairoff fidem dede, so en sal hy mit dese exequie nyet belast wesen. Ende men sel oeck gheen exequien doen in enich vande vyff goedshuysen, behoudelyk nochtans elke kercke hores rechts, dat sy van outs heeft gehadt, ... dese voersz. exequien.

Item, wairt, dat yemant vande prelaten of canoniken wyn woude geven der ghemeenre Ecclesie naeder oude manieren, die sel onbelast wesen van dese exequien.

Item, sel men luyden des mergyens voir der exequien alse ghewoentlyk is, ende dairvan sel den costers inden Dom ende dair men exequien doen sel, ele twee gulden hebben; ende die andere costeren ele enen gulden.

Ende als men inden Dom exequien doet, sel den coster vanden Dom vier gulden hebben, ende die andere costeren ele enen gulden; ende elken gulden sel men betalen mit darthien vleemsche groot ofte ander payement dair voir.

Ende want wy prelaten ende capittelen voirghenoempt voir ons ende voir onsen nacomelinghen dese voirsz. exequien eendrachteliken mit malcanderen gheloeft hebben ende gheloven mit desen openen brieven vast ende stede ende onverbroken te houden ten enighen daghen in allen maniere als voirsz. staet, soe hebben wy tot eenen oirconde onser kerkenseghelen aen desen brief doen hanghen.

Ende deser brieven syn vive van woerde te woerde alleens sprekende. Ghegeven int jaer ons Heren Dusent vierhondert ende veerthyen, thyen daghe in Julio.

Volgens het overschot van een quarto-boekdeel in XVI eeuw op papier geschreven, afkomstig uit het capittel van S. Jan, van welk boek weinig meer te redden is, dan het stuk, dat hier wordt medegedeeld. J. J. DODT VAN FLENSBURG.

STAAT DER VOLKSTELLING

NAAR DERZELVER GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN OP DEN EERSTEN JANUARIJ 1840.

Benaming der Wijken.	Aantal der Huizen.	Aantal Huisgezinnen.	INWONERS VAN HET MANNELIJK GESLACHT.				INWONERS VAN HET VROUWELIJK GESLACHT.				Totaal der beide Geslachten.	Roomsch Catholijken.	Oud-Roomschen.	Hervormden.	Lutherschen.	Doopsgezinden.	Remonstranten.	Israëliten.	Nietgenoemde Gezindheden.
			Ongehuwd.	Gehuwden.	Weduwenaars.	Totaal.	Ongehuwd.	Gehuwden.	Weduwen.	Totaal.									
Wijk A. . .	1106	1432	1719	956	92	2767	2283	969	396	3648	6415	1597	38	4472	157	44	6	61	40
» B. . . .	985	1205	1753	995	108	2856	2050	988	313	3351	6207	1957	114	3773	182	16	1	164	»
» C. . . .	1118	1255	1852	1051	124	3027	2095	1058	349	3502	6529	1990	91	4168	199	8	13	60	»
» D. . . .	554	919	947	525	50	1522	1145	534	166	1845	3367	1173	116	1820	94	20	3	132	9
» E. . . .	608	693	876	500	56	1432	1084	501	190	1775	3207	1029	127	1865	71	7	2	106	»
» F. . . .	435	526	679	355	51	1085	1178	364	137	1679	2764	654	35	1874	107	17	17	51	9
» G. . . .	573	681	961	504	39	1504	1292	500	161	1953	3457	1096	8	2198	112	15	4	22	2
» H. . . .	695	1075	1135	646	59	1840	1484	668	207	2359	4199	1036	44	2917	166	8	6	22	»
» I. . . .	412	475	744	356	29	1129	801	356	104	1261	2390	1593	27	709	49	4	7	1	»
» K. . . .	386	470	660	375	44	1079	641	371	88	1100	2179	1532	1	614	20	10	2	»	»
» L. . . .	374	372	557	310	24	891	583	312	63	958	1849	1148	»	701	»	»	»	»	»
» M. . . .	773	871	1213	724	61	1998	1250	722	175	2147	4145	2110	311	1588	105	17	7	7	»
Totaal. . . .	3019	9974	13096	7297	737	21130	15886	7343	2349	25578	46708	16915	912	26699	1262	166	68	626	60
Garnizoen. .			1664	44	2	1710	42	31		73	1783	686	1	1038	26	4	»	25	3
Totaal. . . .			14760	7341	739	22840	15928	7374	2349	25651	48491	17601	913	27737	1288	170	68	651	63

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	754	754	750	750	38	5	5	42	N.N.O.	Betrokken.
2	748	751	752	753	54	73	66	38	W.	idem.
3	750	750	749	748	47	76	64	42	Z. W.	idem.
4	741	739	739	739	47	67	75	62	Z	idem.
5	745	746	746	751	58	74	72	36	idem.	idem.
6	755	755	757	759	58	72	65	44	Z. W.	idem.
7	759	758	755	752	36	57	66	52	Z.	idem.
8	751	753	754	754	56	76	67	56	N.N.W.	Bewolkt.
9	757	759	760	760	42	61	66	56	N.W.W.	idem.
10	760	760	760	760	58	86	86	58	N. W.	Betrokken.
11	764	766	766	767	64	86	86	55	idem.	Bewolkt.
12	765	764	762	761	58	76	65	55	Z.	Helder.
13	762	762	762	762	64	9	10	54	Z.Z.W.	Betrokken.
14	762	762	762	763	42	65	72	44	N. O.	Bewolkt.
15	762	761	761	761	4	5	6	44	idem.	Betrokken.
16	759	759	760	760	43	68	72	48	idem.	Regenachtig.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	763	765	767	769	54	56	4	—08	N. O.	Regenachtig.
18	770	771	771	772	04	04	12	—08	idem.	Bewolkt.
19	773	773	773	774	—08	—04	—12	—24	idem.	Betrokken.
20	775	776	776	777	—26	—2	—22	—26	O.	idem.
21	777	776	776	776	—38	—12	—14	—26	N. O.	Bewolkt.
22	775	774	773	773	—2	—12	—1	—5	idem.	Helder.
23	773	773	773	773	—66	—32	—1	—34	O.Z.O.	idem.
24	775	777	777	779	—5	22	42	—18	N. O.	idem.
25	781	781	781	781	—28	18	—14	—38	O.	idem.
26	781	780	779	779	—12	18	16	—32	idem.	idem.
27	777	776	775	773	—34	—04	1	—04	idem.	idem.
28	771	771	770	772	2	32	16	—38	idem.	Betrokken.
29	775	775	775	776	—26	13	12	—3	idem.	Helder.
										GEMIDDELDE WAARNEMING.
1	752	7525	7522	7526	49	69	67	44	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7655	7639	766	7666	31	47	38	21	— — 11en. — — 21e.	
3	7761	776	7755	7758	—31	025	03	—33	— — 21st. — — 29st.	
	7645	7648	7645	765	163	378	36	11		

1 's morgens vroeg mistig.

8 's nachts regen, hagel en wind.

10 's avonds regen.

21 's namiddags een weinig sneeuw.

27 's morgens mistig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7647, Thermometer 253.

Februarij 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.				M.	V.
UTRECHT.	68	65	2	5	1	7	3	26	»		69	64
AMERSFOORT.	13	16	2	3	»	1	2	6	»		17	15
RHENEN.	3	6	»	»	»	»	»	2	»		4	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	3	3	»	»	»	»	»	»	»		»	3
MONTFOORT.	2	1	»	»	»	»	»	1	»		3	3
IJSSELSTEIN.	4	9	»	»	»	»	»	3	»		5	4

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 Febuarij 1840. . . . . 1 el 90 dm.
15 —— —— . . . . . 2 — 75 —
29 —— —— . . . . . 4 — 43 —

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 56.)

David van Bourgondiën, zich in zijne verwachtingen te leur gesteld ziende en het gemoed vervuld met verbittering tegen den Burggraaf en zijne Hoeksche partij, was nu op middelen bedacht, om met geweld te verkrijgen, hetgeen hem door list niet had mogen gelukken: doch alvorens tot krachtige maatregelen over te gaan, oordeelde hij het, in verscheidene opzigten, geraden, om, in de eerste plaats Maximiliaan met den stand van zaken bekend te maken. Deze Vorst schijnt zich, bij zijne terugreize van Gelderland naar Braband, ter dier tijd eenige dagen in de Veluwe te hebben opgehouden; ten minste David trof hem aldaar aan, zich met het jagtvermaak onledig houdende (1). Het besluit des

(1) Matthaeus, Analecta I. 400.

Bisschops, om zich in persoon naar den Aartshertog te begeven, stond in verband met staatkundige inzigten.

Vreezende, dat Maximiliaan, het voorgevallene binnen Utrecht vernemende, in de eerste opwelling zijner verbolgenheid, onmiddellijk zijn zegevierend leger naar het Sticht zoude doen oprukken, meende hij geen' tijd te moeten verliezen, om bij dien Vorst te bewerken, dat aan hem de beteugeling van het halstarrige Utrecht werd overgelaten. David was, bij alle zijne zwakheden en bovenmatige heerschzucht, een man van een scherpzinnig en doordringend verstand, en hoewel Maximiliaan het deed voorkomen, dat hij met de bestrijding der Utrechtschen, geene andere bedoeling had, dan hem weder op den zetel des Bisdoms te plaatsen, wantrouwde hij nogtans dien Vorst, wiens heerschzuchtige staatkunde omtrent de Nederlanden, en in die oogenblikken vooral, omtrent het Sticht, voor hem niet verborgen heeft kunnen blijven. David toch, zelve uit het Bourgondische huis afkomstig zijnde, kende het hoog staatkundig belang, hetwelk die Hertogen, ten allen tijde, stelden in eene onbepaalde gezagvoering over het Sticht. Hij bezefte de bedoelingen van Maximiliaan, toen deze zich aan de Kabeljaauwsche partij aansloot en onder den schijn van dien burgerlijken tweespalt uit te delgen, zijne krijgslegers in deze landen bragt. Bij hem toch bleef de heimelijke en gegronde vrees bestaan, dat Maximiliaan, meester van Gelderland geworden zijnde, welligt bij zich zelven het plan had gevormd, om, gebruik makende van de omstandigheden, ook zijne magt duurzaam in het

Sticht te vestigen, en dat, indien Utrecht door hem zoude zijn ten onder gebragt, hij als Bisschop wel door hem hersteld zoude worden op den kerkelijken zetel, maar dat, in plaats van in hem dien sterken steun te vinden, dien hij, gedurende zoo vele jaren van zijne regering, in zijnen broeder Karel van Bourgondiën had aangetroffen, integendeel zijn wereldlijk gezag binnen zeer enge palen zoude worden besloten: terwijl Maximiliaan in het Sticht, ter bereiking van zijne groote en veel omvattende plannen, zich zelven eene volstrekte heerschappij zoude willen voorbehouden, en dat hij alsdan waarschijnlijk niets anders zoude zijn, dan de uitvoerder van den wil en de opvolger van de bevelen van eenen op gezag naijverigen Vorst, wiens heerschzucht geene overschrijding van die voorgeschrevene grenzen zoude dulden, en met kracht en strengheid iedere poging daartoe zoude weten te verijdelen.

Bovendien bestonden er bij David nog andere beweegredenen, om de geduchte wapenen des Aartshertogs, zoo lang hij dit door zijnen invloed bij hem konde bewerken, van den Stichtschen bodem verwijderd te houden. De stad Utrecht, in welke hij eenmaal zijn vorig gezag weder dacht uit te oefenen, de schoone en vruchtbare landstreken, die onder zijn onmiddellijk gebied lagen; de rijke bezittingen der Geestelijkheid, waarvan hij als hoofd der kerk zulke schoone vruchten trok, wenschte hij, in zijn welbegrepen persoonlijk belang, bewaard te zien voor de verwoestingen, die de vreemde legerbenden bereids over de naburige landschappen hadden gebragt, en voor

de roofgierigheid hunner aanvoerders, waaraan het land, waarover hij wettig Heer was, anders ongetwijfeld zoude worden blootgesteld. Althans begeerde hij, indien zijne oogmerken niet dan door kracht van wapenen waren te bereiken, den buit en de voordeelen des oorlogs liever zelve te genieten, dan dezelven geheel over te laten aan de willekeur van Maximiliaan. Om echter aan den loop der zaken die staatkundige wending te geven, oordeelde hij het van het hoogste gewigt, om aan zijnen magtigen bondgenoot geene, zelfs niet de minste reden van onvergenoegdheid te geven, door het betoon van eene schijnbare eenstemmigheid deszelfs achterdocht niet op te wekken, en zich bovenal van de goede gezindheden jegens zijnen persoon te verzekeren. Hij verzuimde dan ook niet, om, onder betuiging van de gevoelens zijner gehechtheid en trouw, zich bij Maximiliaan te beklagen over de mislukking, welke zijne pogingen en die zijner vrienden, alsmede van hen, die het goed met het land meenden, hadden ondervonden, en hoe hun verlangen, om, gedachtig aan den zoenbrief tusschen Hertog Philips van Bourgondiën en den Bisschop Rudolf gemaakt, Utrecht tot de voldoening van Vorsten bevelen te brengen, de oorzaak hunner verdrijving zoowel als van de beweging geweest was, die in Utrecht had plaats gevonden, en van den staat van opstand, waarin deze stad, onder bestuur van Montfoort, thans verkeerde. Dan Maximiliaan schijnt met alle deze betuigingen geen genoegen te hebben genomen. De opregtheid dezer woorden in twijfel trekkende, wenschte hij, om met eenige gerust-

heid de beteugeling der Utrechtschen aan den Kerkvoogd te kunnen toevertrouwen, eenen beteren waarborg, en verlangde derhalve van hem de stellige belofte en de ondubbelzinnige verzekering van gehechtheid, *die Hertoghe seyde myn Heer toe, dat hy een zyde kiesen mocht van stonden aen* (1). Deze woorden immers verraden wantrouwen ten opzigte van den sluwen Bisschop. David had eene dergelijke aanzegging niet verwacht; ten minste schijnt hij daarop niet te zijn voorbereid geweest, daar hij den Vorst verzocht dit acht dagen in zijn beraad te mogen nemen. De keuze, die hem nu te doen stond, zoude beslissend en gewigtig in hare gevolgen zijn. De onzekerheid, in welke hij verkeerde omtrent de ware gevoelens der drie Staten van Utrecht, de vrees van bij eene keuze ten voordeele van Maximiliaan, door deze Staten te worden verlaten, en dan alzoo op zich zelven te staan tegenover dien magtigen Vorst, deed hem zulk een beraad van het hoogste aanbelang voor zijne zaak beschouwen. In deze moeijelijke omstandigheden gevoelde hij eene dubbele behoefte aan de voorlichtingen zijner raadslieden en vrienden, op wier schanderheid hij vertrouwen stelde; hij achtte het daarom eene gebiedende noodzakelijkheid de Staten van Utrecht ter dagvaard te beschrijven, en den uitslag hunner beraadslagingen af te wachten, ten einde daarna zijne gedragingen te kunnen inrigten. Maximiliaan echter weigerde hem allen beraad, en bleef op een beslissend en onmiddellijk antwoord aandringen, of hij zijne zaak, of wel die zijner vijanden aankleven wilde. Toen nu de Bisschop

(1) Matthaeus, l. l. 400.

zag, dat hem geene andere keuze werd overgelaten, en vernam, *dat dat wesen moest*, bleef er voor hem niets anders over, dan de verklaring, dat hij in dat geval de zijde van zijne vorstelijke genade koos.

Te Wijk bij Duurstede teruggekomen (12 Aug.) was zijne eerste zorg, om de Geestelijkheid en de Ridderschap, de uit Utrecht gewekenen en verdrevenen, alsmede de steden Amersfoort en Rhenen te beschrijven. In deze vergadering deelde David den uitslag van zijn onderhoud met den Hertog mede, en te kennen gevende de verklaring, die hij voor zich zelven had afgelegd, zeide hij hun aan, dat ook van de zijde der drie Staten eene keuze diende te worden gedaan tusschen Maximiliaan of tusschen den Burggraaf van Montfoort en zijnen aanhang. De gedeputeerden (1) der Geestelijkheid verklaarden zich, wat hun persoonlijk betrof, eenpariglijk voor Maximiliaan, maar behielden zich echter voor, het verrigte aan de Kapittelen mede te deelen, en ook hun antwoord aan den Bisschop te doen kennen. De geheele Geestelijkheid verklaarde zich voor den Vorst. De Ridderschap, de verdrevenen uit Utrecht en de stad Rhenen gaven hetzelfde antwoord. Alleen die van Amersfoort legden die belofte niet af. Zij gaven voor, dit niet te kunnen doen, voor dat zij daartoe gemagtigd werden. Amersfoort had zich bijzonder over de handelingen des Bisschops te beklagen; eenigen tijd

(1) Ludolf van Veen, Evert Zondenbalch, Jan van Drakenborch, Dirk Utenweert, Jan Knijff, Herman van Rijn, Frederik Vermeer, Wijnant van Doornick, Jacob van Driebergen, Hubert van Bochont en Klaas Pot.

te voren waren sommigen uit Wijk bij Duurstede, zoo niet bij bevel, ten minste met voorkennis van David uitgegaan, en hadden die van Amersfoort door vele strooperijen en afpersingen gekweld, de landlieden van hun goed beroofd en gevankelijk naar Wijk gevoerd, terwijl men doof bleef voor de vele vertoogen, die werden gedaan, tot teruggave van de afgedwongene gelden en tot vrijlating der gevangene onderzaten (1). Van hier dan ook, dat dit eene der redenen was, die Amersfoort de zijde van Montfoort deden kiezen, en dat de afgevaardigden niet terugkwamen.

David vond derhalve, hetgeen hij welligt niet had verwacht, een' krachtigen steun in de partij der gematigde Hoekschen, waartoe het grootste gedeelte der beschrevenen op de dagvaard behoorde. Deze sloten zich aan hem aan, meer uit vrees voor Maximiliaan en bukkende voor de overmagt dan wel, omdat zij de zaak des Bisschops waren toegedaan. Ook gevoelden zij, dat Utrecht na de beteugeling der Gelderschen, ook van deze zijde ingesloten werd door aan Maximiliaan thans geheel onderworpene landschappen, en dat het alzoo, in dien stand van zaken, eene onberadenheid zoude zijn, om strengere maatregelen van bedwang uit te lokken door het aannemen eener weifelende houding. 's Lands welzijn vorderde derhalve van hen eene tijdelijke en schijnbare onderwerping.

(1) Beclachten op ons Heeren van Utrecht enz., anno 1481, J. J. Dodt van Flensburg, Archief voor kerkel. en wereldl. geschied., inzonderheid van Utrecht, 5de stuk, pag. 165.

David maakte dan ook van deze omstandigheid gebruik, en bereidde zich voor, om den oorlog tegen Montfoort aan te vangen. Hij nam krijgsvolk in zijne dienst aan (1), ten getalle van 500 man, onder bevel van vier hoofdmannen (*quartiersmeysters*) met name Speijs, Dirk van Neel, Kuiper en Jan van den Bos. Inmiddels had Frederik van Egmond Heer van IJsselstein, na eenen elfjarigen vrede (2), aan Utrecht den oorlog aangezegd, en voegde zich met eene magt van 200 man bij hem. David stelde hem tot kapitein-generaal aan, over het Sticht aan gene zijde van den IJssel (3). Reeds had hij ten platte lande de landlieden bij klokluiding te wapen opgeroepen, om zich met hunne wagens en paarden bij hem ten strijde te vereenigen, terwijl een gedeelte (4) der Ridderschap en alle de Utrechtsche bal-

(1) Basinus doet het voorkomen als of deze aanneming alleen geschiedde ter beveiliging van den persoon des Bisschops. Matthaeus, l. l. 539.

(2) De geschillen tusschen Utrecht en IJsselstein werden door den Bisschop bijgelegd 17 Julij 1470. Burman III. 28. seq.

(3) Beclachten op ons Heeren van Utrecht enz., l. l. 165.

(4) Burman is van gevoelen (p. 512), dat David al degenen der Ridderschap ontbood, die op de beschrijving te Wijk hadden verklaard, de zijde van Maximiliaan te kiezen, en dat slechts een klein gedeelte heeft voldaan aan de belofte van trouw; doch de uitdrukkelijke vermelding in het verhaal bij Matthaeus, dat hij een gedeelte der Ridderschap opriep, doet veronderstellen, dat dit alleen diegenen zijn geweest, op wier gehechtheid hij meer bijzonder konde staat maken. Jan van Bonchont, Melis wten Eng en Jan van Renesse van Baer worden alleen vermeld onder degenen, die zich met hunne zonen en manschappen onder hem schaarden. Matthaeus, l. l. 402.

lingen bij hem ontboden werden, aan welken hij zijn voornemen te kennen gaf, dat hij voor Utrecht trekken wilde, en deze stad opeischen. » Voldoen zij » aan dien eisch niet," voegde hij er bij: » zoo » zouden degenen, die hem zijne stad onthielden," bedoelende daarmede den Burggraaf en de zijnen, » hem het regt geven, om hen met de wapenen tot » gehoorzaamheid te dwingen."

Toen hij nu eene genoegzame krijgsmagt bijeenverzameld had, rukte David den 18 Augustus met zijn leger omtrent 2000 man sterk (1) naar Utrecht op, overnachtte te Zeist, en vestigde den volgenden dag zijn hoofdkwartier in het Vrouwenklooster. De stad werd door hem opgeëischt. Hij beloofde de Utrechtschen, dat, indien zij zich als goede onderdanen gedragen wilden, hij ook van zijnen kant een goed Heer over hen zijn wilde. Maar deze brief bleef onbeantwoord. De ondervinding van zoo vele jaren had geleerd, hoe weinig geloof men konde hechten, aan de schoone belofte van den Kerkvoogd. Men weigerde alle toenadering en bleef vastelijk besloten den vijand het hoofd te bieden. Welke pogingen de afgevaardigden van de drie steden van het Oversticht (Overijssel) ook mogten aanwenden, om David met de

(1) Dat leger was zamengesteld uit 200 voetknechten en 75 ruiters onder aanvoering van Frederik van Egmond, Heer van IJsselstein; 500 man vreemd krijgsvolk in dienst des Bisschops, 200 burgers uit Wijk bij Duurstede, en 100 verdrevenen uit Utrecht. De Ridderschap was met hunne medegebragte mannen 50 man in getal, te zamen 1125 man. Het overig gedeelte bestond uit de opgeroepene landlieden. Matthaeus, l. l. 402.

Utrechtschen te bevredigen, de onderhandelingen daartoe liepen, zonder eenig goed gevolg, ten einde; trouwens bezefte de Burggraaf, dat een vrede met den Bisschop niet denkbaar was, met het behoud van het hoog gezag, hetwelk hij in Utrecht uitoefende, en waarvan de stoute handhaving welligt in verband heeft gestaan met hooge staatkundige berekeningen. Hoe het daarmede ook moge gelegen zijn, hij trachtte, door meerder uitbreiding aan zijnen invloed te geven, het standpunt, waarop hij zich nu geplaatst zag, met al zijn vermogen te behouden. David dit bemerkende en zich niet magtig genoeg gevoelende, om iets ernstigs tegen Utrecht te beproeven, trok den 23 Augustus weder naar Wijk bij Duurstede terug.

De stad Utrecht was in eenen goeden staat (1) van verdediging gebragt, en zeker is het, dat Montfoort, als een ervaren en kundig krijgsman, niets heeft verzuimd, om zoo wel met eenige gerustheid eene ernstige belegering te kunnen afwachten, als om den vijand ook buiten dezelve weêrstand te kunnen bieden. Zijne eerste zorg bepaalde zich, hiertoe, dat behal e de manschappen, die hij reeds in dienst had, door de stad Utrecht en Amersfoort meerder krijgsvolk werd aangenomen. Men trad deswege in onderhandeling met drie bekwame krijgsoversten Vincentius van Zwanenburch, Willem van Wachtendonck en Jan van Middachten, Geldersche edellieden,

(1) In de schutmeesters-rekeningen van den jare 1481 is aangeteekend, dat voor het graven en metselen van de burgwal uitgegeven is geworden, 3660 ponden 4 st. 9 d.

en, na met deze eene overeenkomst omtrent de bezoldiging van hen en hunne onderhoorige manschappen te hebben getroffen (1), kwamen zij in Stichtsche dienst. Zwanenburch werd met 47 ruiters tot ritmeester van Utrecht, Wachtendonck met 16 ruiters tot ritmeester van Amersfoort en Middachten met 12 ruiters tot ritmeester van Montfoort aangesteld. Deze krijgsmagt kreeg langzamerhand meerdere versterking; onder de hoofdlieden, die mede in stadsdienst traden, treffen wij Zweder van Montfoort, Rodenborch en Gijsbert van der Aa aan (2). Dit leger werd meer bijzonder bestemd voor de dienst te velde, om op togten, *reizen* genaamd, uit te gaan. De inwendige gewapende dienst der burgers werd insgelijks geregeld en op eenen behoorlijken voet gebragt. Ten einde de burgers ten allen tijde bereid zouden zijn, om hunne vesten bij een' onverhoedschen aanval te verdedigen, werd bij klokluiding afgekondigd (3), dat des daags te voren

(1) Uit de Stads-rekeningen blijkt, dat Zwanenburch in dienst der stad is geweest, 7 maanden en 7 dagen, van den 26 Aug. 1481 tot den 18 Maart 1482. Hij bedong voor zich, behalve 3 personen van zijn gevolg en even zoo veel paarden, 15 Rijnsg. per hoofd voor 4 dienaars en rijknechts. Ook had hij de voorwaarde gemaakt, dat de helft van den buit op den vijand behaald, hem zoude worden toegekend: ten minste hij beklaagt zich in zijne rekening, dat hem de stad de helft van den buit, bij het innemen van den huize ten Ham, Nijenrode en ter Eem, onthouden heeft en dat hij, daar de levensmiddelen voor het krijgsleger traag aankwamen, voor zich zelven en zijne manschap heeft moeten zorgen. Dit kostte hem 50 Rijnsg., welke hij de stad in rekening brengt.

(2) Zie het aanhangsel.

(3) Buurspraakboek, pag. 23 verso (22 Aug.)

altoos een zeker getal burgers in ieder vierendeel zoude worden aangezegd, zich in gereedheid te houden, om, indien zij des nachts werden opgewekt, zich dadelijk ter behoorlijke plaatse te bevinden. Deze aanzegging des daags en deze opwekking des nachts zoude, zoo als dit anders gewoonlijk plaats vond, niet geschieden door middel van de banklok, maar door zekere bepaalde personen, die daartoe in alle vierendeelen werden aangesteld.

Wat de levensmiddelen betrof, daarvoor was reeds bij tijds gezorgd geworden, zoodat zich een genoegzame voorraad daarvan in de stad voorhanden bevond, terwijl men tevens zorgde voor de bijzondere veiligheid der landlieden, die te markt kwamen (1). De zorg voor de krijgsbehoeften, als buskruid, geschut en ander materiëel was aan vier leden des Raads toevertrouwd, om hetzelve, indien dit werd gevorderd, zoo wel in als buiten de stad *ten meesten oirber* uit te reiken (2), terwijl nog denzelfden dag (9 Sept) eene dergelijke commissie werd benoemd, om buiten de vier poorten in de buiten-wijken voor het noodige voertuig te zorgen (3).

Ook werden er buitmeesters (*butenmeesters*), stokmeesters en schatmeesters aangesteld (4), welke allen leden van den Raad waren. Buitmeesters waren de-

---

(1) Buurspraakboek, pag. 22 recto, (9 Aug.) geleide verleend aan de toevoerders, pag. 24 recto, (24 Aug.) aan de te markt komenden een *goed vry vast zeker geleyde*.

(2) Raads-dagelijksch-boek, pag. 20 verso.

(3) Raads-dagelijksch-boek, l. l.

(4) Raads-dagelijksch-boek, pag. 23 recto (5 Sept)

genen, die den buit op den vijand gemaakt, in het Keizerrijk (thans Stadswaag) ontvingen. De achterhouding van eenige der genomene goederen werd met de straf des doods bedreigd. Zij werden belast met de verdeeling der goederen onder degenen, die dezelve hadden veroverd, na daarvan een gedeelte te hebben afgezonderd, om ten voordeele der stad te verkoopen. De goederen onder den buit, die aan de vrienden der stad behoorden, moesten worden teruggegeven. De stokmeesters hadden de zorg over de krijgsgevangenen op de Katrijnepoort, terwijl de schatmeesters bestemd waren, om het losgeld der krijgsgevangenen te schatten en te ontvangen.

Ook was men op de bewaring der inwendige rust bedacht: korte dagen na de opschudding werden alle beleedigingen aan personen of eigendommen, *in woorden en in werken*, met de straf des zwaards bedreigd (1) en eene maand later gaf de Raad aan Aernt Ruijsch, die aan het hoofd der stedelijke policie stond, de volmagt, om onderzoek te doen en in hechtenis te nemen al degenen, die, des daags of des nachts, eenige gewelddadigheden pleegden of onrust verwekten, *om terstond justitie daerinne voert te doen* (2).

Dan alle deze voorzieningen, welke de versterking der stad en het voeren van den oorlog, vooral het houden van eene daartoe vereischte krijgsmagt vorderden, veroorzaakten weldra gebrek aan geldmidde-

(1) Buurspraakboek, pag. 22 recto, (9 Aug.)
(2) Raads-dagelijksch-boek, pag. 20 recto, (9 Sept.)

len. Men vond zich derhalve genoodzaakt, om op maatregelen bedacht te zijn, ten einde in die behoeften te voorzien. De rijke weduwen werden in de eerste plaats aangesproken; voor de Oversten in de schepenkamer ontboden, werd haar aangezegd, dat zij ieder naar den staat van haar vermogen, geld aan de stad zouden *leenen*. Door dit middel verkreeg men aanzienlijke sommen; doch men ging hiermede niet met die onpartijdigheid te werk, welke, in zulke voor den burger drukkende maatregelen, behoort in acht genomen te worden; zij deden deze gedwongene geldleening bij voorkeur van degenen, die niet in hunne gunst stonden (1), of bekend waren tot de andere partij te behooren. Beernt van Everdingen werd voornamelijk met de inzameling dier gelden belast, en men beschuldigt dezen, van, op aanzetting van zijne bijzit, niet alleen de rijke weduwen, maar ook vele burgers, van welke zij afkeerig was, op eene willekeurige wijze tot geldleening te hebben gedwongen. Opmerkelijk is het, dat in de raadsboeken niets omtrent dien maatregel is opgeteekend, hetgeen veronderstellen doet, dat deze opneming alleen op bevel der Oversten, op aanrading van Montfoort, geschied is, en dat de Raad daarin niet is gekend geworden. Spoedig echter openbaarde zich nieuwe behoefte, zoodat de Raad bij besluit van den 30 Augustus Gerrit Soudenbalch en Loef Berchmaker gelastte, om zoo spoedig mogelijk gelden te krijgen, *die ghilden ten oirber ende minsten quets*, ten einde het krijgsvolk mede

(1) Matthaeus, l. l. p. 404.

te betalen (1). Gerrit Soudenbalch was van gevoelen, dat men zich daartoe in de eerste plaats aan de kloosters diende te wenden, en hun verzoeken, ook wat aan de stad te willen leenen. Hij mogt echter in zijne pogingen daartoe niet slagen. Zij weigerden allen, inzonderheid het klooster van Abraham Dole en St. Cecilie, aan dit verzoek een gunstig oor te leenen. Dit niet met goede woorden kunnende verkrijgen, trachtte men hen daartoe door dwangmiddelen te brengen. De Oversten en Gerrit Soudenbalch lieten de kloosters sluiten en verboden allen uit- en toegang. Ernstig verzette zich de Geestelijkheid hiertegen, en hield hen het onbetamelijke van zulk eene handelwijze onder het oog, hetwelk van dat gevolg was, dat de kloosters weder geopend werden, zonder dat het schijnt, dat zij aan de stad het verlangde (2) geld hebben voorgeschoten; te meer komt dit onwaarschijnlijk voor, daar eenige weinige dagen daarna (9 Sept.) Tyman Ysbrantsz, en Hendrik Bor aan de bij besluit van 30 Augustus benoemde leden des Raads werden toegevoegd, om *wegen te vynden gelden te verwerven, tot onzer stadt behoeff.* Dan dit schijnt weder vele moeijelijkheden te hebben ondervonden, zoodat de Raad bij besluit van 25 September (3) besloot, dat degenen, die leenen zullen ter betaling

(1) Raad-dagelijksch-boek, pag. 22 recto, *om die ruteren mede te loenen, opdat men zij quyt werden mach.* Dit doet ons denken aan den last, die de burgers van het vreemde krijgsvolk ondervonden.

(2) Matthaeus, l. l. 404.

(3) Raads-dagelijksch-boek, pag. 24, recto, *daermede men die ruteren ende stalbroeders betalen zel moegen ende eensdeels oerloff gheven.*

van het krijgsvolk, kiezen mogen, leden uit den ouden en nieuwen Raad, van welken zij koopmansbrieven verlangden, welke Raden hun dan weder schadeloosbrieven van stadswege zouden uitreiken. Nog werd dien zelfden dag besloten, het land van Hagestein en het zilver op de Vecht (1) te verkoopen of te verzetten, alsmede losrenten te verkoopen. Nog schijnen deze wegen niet toereikend te zijn geweest, tot bestrijding der oorlogslasten. Men werd te rade, om van 800 à 900 burgers eene gedwongene geldleening te doen, van ieder een pond *groot vleemsch*, terwijl den 10 October besloten werd (2), om die gelden ten langste binnen zes weken af te lossen, en indien de stad in dien tusschen tijd eenige lijfrenten mogt verkoopen, zoude

---

(1) Raads-dagelijksch-boek, l. l. De opbrengst daarvan bedroeg 6746 ponden, 8 st. 6 d., zie de Kameraars-rekeningen van 1481. Door *zilver op de Vecht* werd aangeduid de erfhuur of erfpacht, die, in looden zilver, betaald werd van landen aan de Vecht gelegen. Toen de oude Vecht, welke landwaarts in tot nabij het klooster van St. Mariendaal voortliep, en bij dezelve in de tegenwoordige Vecht viel, onbevaarbaar was geworden, kocht de stad van het kapittel van St. Jan een groot landgoed, den Engh genaamd; ten einde de nieuwe Vecht door hetzelve heen te graven. Dit geschiedde in 1338. De stad verkreeg den Engh tegen eene grondrente in haver en weit, welke tot op den huidigen dag nog aan het Domein betaald wordt. De stad gaf dit landgoed uit in percelen tegen looden zilver, dat is, niet tegen muntspeciën, wier gehalte, in die tijden reeds, door verzwakking derzelve onzeker was geworden, maar tegen een gewigt van fijn zilver; waarschijnelijk, om hierdoor in staat te zijn, de haver en weit, die zij aan het kapittel betalen moest, in te koopen of den prijs daarvan aan het kapittel te betalen.

(2) Raads-dagelijksch-boek, pag. 25 recto, *om die stalbroeders eensdeels te ontslaen ende den meesten schaden te schutten.*

van de gelden daarvan komende die aflossing geschieden; ook zouden zij lijfrenten van de stad mogen koopen, in afkorting der geleende sommen; had echter de aflossing binnen den bepaalden tijd van zes weken geen plaats, zouden die burgers van alle dienst ontslagen zijn tot den tijd toe hunner geheele afbetaling. Hendrik Bor en Hendrik van Vianen werden benoemd tot de ontvangst dier gelden en tevens *de luden goetlich te bidden, dat zy hyrinne goetwillich wesen willen* (1). 600 Burgers waren er die op deze voorwaarden geld aan de stad leenden (2). De Regering deed echter haar woord niet gestand, daar zij de burgers, in weerwil dier stellige belofte, echter na dien tijd alle diensten bleven opleggen: ook liep daarna het gerucht, dat dit geld vervolgens door de afgevaardigden gebruikt werd

(1) Raads-dagelijksch-boek, pag. 25 verso.

(2) Matthaeus, l. l. 404. De opbrengst van deze leening bedroeg 4727 ponden 2 st. 6 d.

Dirk van Zuylen, 625 jaarlijks zysvry 40 vaten biers.
Geryt Sas . . . . . 250.
Herman Kroken, weduwe . . . 13 ponden, 2 st. 6 d.
Jan Nuys . . . . . 375.
Vrouwe Jan v. Amerongen . . . 50.
Eerst v. Drakenborch . . . . 500.
Roelof van Nyevelt . . . . 500.
Eerst v. Lichtenberch . . . . 500.
Lubbert Snoeck . . . . . 350.
Henrich v. Lewenberch . . . 500.
Joest Dircsz . . . . . 500.
Wouter de Jonge . . . . . 500.
Jacop Gerytsz . . . . . 24.

Van de genen, die zich dienstvrij hadden gekocht, werd opgebeurd 3055 ponden, zie Kameraars-rekeningen van 1481.

om zich vrienden in het Hof van Oostenrijk te maken (1). Dit althans is zeker, dat er ten dier tijde reeds een fonds tot geheime uitgaven heeft bestaan. De kameraars-rekeningen van dat jaar dragen daarvan de kennelijke blijken (2). In dezelfde maand werden tevens Jacob Jansz en Loef Berchmaker verzocht, zich tot de kerkmeesters van de Buurkerk te vervoegen, ten einde bij hen ook eene leening te openen; dan of zij hierin zijn geslaagd, is ons niet gebleken (3). Eindelijk zag men zich genoodzaakt, toen ook deze gelden besteed waren, de toevlugt tot brandschattingen te nemen, welke op de dorpen en geregten van Holland en van het Nedersticht gelegd werden. Na aftrek van den 10^{en} penning aan den ritmeester, bragten deze eene niet onaanzienlijke som op (4). Deze bijzonderheden zijn ons ter vermelding niet onbelangrijk voorgekomen. Dezelve toch doen ons den drukkenden staat kennen, waarin de Utrechtschen door den stouten tegenstand van Mont-

(1) Matthaeus, l. l. 404 en 405.

(2) Men treft in dezelven de volgende posten aan.

Item gegeven des vrydages na paesschen wt beveell van den oversten brueder Vrederick van Drakenborch, dat hy die stat van Utrecht verleit had, *in den heymelicken oirbaer*, ses rynsgulden maeck, xxx ponden.

Item gegeven Jan Woutman dat hem belieft is bi den rade, dat hy verleit had by mynheer van Montfoird ende by her Dirck van Zulen, *in den heymelicken oirbaer*, xii rynsgulden maeck, lx ponden.

(3) Raads-dagelijksch-boek, p. 26 recto.

(4) De opbrengst van deze schattingen, *gemeen buerwegen* genaamd, was 13319 ponden, 5 st. Zie de opgave der dorpen en geregten, bij Burman, l. l. 529.

foort gebragt waren, en hoe zij zuchtten onder de zware lasten, die zij moesten opbrengen, zonder het vooruitzigt te hebben, dat zoo vele opofferingen leiden zouden tot eene voor hen gunstige wending van zaken. Het was nu niet alleen, dat zij tegen hunnen Bisschop hadden te strijden, een' magtiger' vijand zouden zij weldra het hoofd moeten bieden, een' vijand tegen wiens strijdkrachten zij met de meeste onverschrokkenheid niets vermogten. En, niettegenstaande dit gevoel van onvermogen, zagen zij den Burggraaf door zijnen zich meer en meer uitbreidenden invloed alles op het spel zetten; hunne laatste krachten inspannen, om eene, zoo het scheen, geheel wanhoopige zaak te verdedigen; stoutelijk zich voorbereiden; onvermoeid zich uitrusten, om de voor hen te ongelijke kansen des oorlogs te wagen.

De Bisschop nu — om tot ons verhaal terug te keeren — ziende, dat hij de stad niet dan met geweld zoude kunnen bemagtigen, trachtte dezelve door het afsnijden van toevoer van levensmiddelen tot de overgave te noodzaken. Hij liet derhalve ten platten lande op alle dorpen en gehuchten afkondigen, dat de landlieden, op verbeurte van lijf en goed, verboden werden eenig levensonderhoud naar Utrecht te voeren. Inmiddels hadden er reeds van beide zijden vele strooptogten plaats gehad, en zocht men zich overal afbreuk te doen. De Heer van IJsselstein, die zijne oude veete tegen Utrecht voelde herleven, begon de eerste vijandelijkheden. Reeds had hij, toen de Bisschop nog voor de stad lag, eenige schade aan de Utrechtschen toegebragt, eenige huizen buiten de

Katrijnepoort afgebrand, het vee uit de landerijen, tusschen den Rijn en Galekop, en verscheidene onderzaten, na hun van hun goed te hebben beroofd, naar IJsselstein gevoerd. Die van Utrecht lieten dit niet ongewroken. Verscheidene ontmoetingen hadden er nu tusschen Utrecht en IJsselstein plaats, in eene van welke Jan van Middachten, die de Montfoortschen aanvoerde, na het hevig gevecht nabij IJsselstein, met 9 ruiters en 7 burgers gevangen werd genomen, door die van IJsselsteijn onder bevel van Lambert Myllinck, welke laatste daarna in het land van Montfoort en Utrecht viel, en alles te vuur en te zwaard verwoestte. — Van de zijde der Utrechtschen werden er te Benschop 70 huizen in de asch gelegd. — Ook het leger van David rigtte groote verwoestingen aan, en de landlieden hadden veel van de gewelddadigheden zijner krijgslieden te lijden (1). » De arme landlieden, zegt Basinus (2), voor zoo verre zij zich niet door de vlugt konden redden, werden gevankelijk weggevoerd, hunne goederen geplunderd of door brand verteerd. Zoo zijn in een' korten tijd die landen, welke door de zorg der bouwlieden in den besten toestand en met de schoonste gebouwen versierd waren, verlaten en door het verbranden van alle gebouwen afzigtelijk geworden, tot hunne eerste woestheid teruggebragt, en is alzoo vervuld de onheilspellende voorzegging *de dwaasheid der bewoners heeft hun land in een puinhoop veran-*

(1) Beclachten op ons Heeren enz. l. l. p. 166.
(2) Matthaeus, l. l. 539.

derd. Want waar kort te voren, als het ware, een paradijs van weelde bestond, daar hadden de landen door het wegvoeren der bewoners een verlaten en akelig voorkomen, zoodat dezelve niet, hetgeen zij vroeger waren, maar als geheel andere landstreken waren te beschouwen."

Dan de Utrechtschen bepaalden zich niet alleen tot het doen van strooptogten ten platten lande, hunne verdere krijgsverrigtingen geschiedden, volgens een meer geregeld krijgskundig plan; hetwelk aanvankelijk bestond, in de bemagtiging van eenige sloten, welke door de Edelen, die de zijde van Maximiliaan hadden gekozen, bezet waren geworden. Van de oudste tijden af aan beschouwde de stad Utrecht het van het hoogste gewigt, met de bezitters der sloten en sterke huizen in het Nedersticht in vriendschappelijke betrekkingen te staan, dewijl in tijden van oorlog den Urechtschen door dezelven veel nadeel konde worden toegebragt, zoo wel in het bezit en vrij gebruik hunner goederen, als in het onbelemmerd drijven van koophandel, vooral ook in den toevoer van levensmiddelen naar de stad. Van daar dat de kasteleinen der vier eigenlijke sloten van het Nedersticht, ter Horst, Stoutenburg, het huis ter Eem en Vreeland, Utrechtsche burgers moesten zijn en verpligt waren, om dezelven ten dienste van het Nedersticht te bewaren (1). De overige sloten en adelijke huizen moesten insgelijks voor de Utrechtschen ter bezetting openstaan, indien de omstandigheden

(1) Matthaeus, Nobil. II. 19. p. 354.

zulks vorderden. Te regt nu, gevoelde men de noodzakelijkheid, om zich van de sloten, die van de zijde des Bisschops werden bezet, bij tijds meester te maken, voordat door dezelven alle toevoer tot de stad werd afgesloten, of zich in vervolg van tijd een magtiger vijand ter bestoking der stad in dezelve nestelde, en de bemagtiging alsdan zeer bemoeijelijkt, welligt ondoenlijk zoude kunnen worden. Het huis ter Eem, ten Ham, Harmelen en Nijenrode werden dan ook achtereenvolgend door de Utrechtschen genomen. Het huis ter Eem werd met behulp der Amersfoortschen, die hetzelve reeds vroeger omsingeld hielden, zonder slag of stoot bemagtigd, en de ridderzaal bij die gelegenheid geheel vernield. Dit slot in handen te hebben, was voor de Utrechtschen in verschillende opzigten van groot belang. De aanhang van den Bisschop deed uit dit huis tot voor de poorten van Amersfoort herhaalde strooptogten, waardoor aan die stad, welke toenmaals een belangrijken handel dreef in hoornbeesten, een zeer gevoelig nadeel werd toegebragt, door het wegvoeren van het vee uit de landerijen, terwijl de handelaars hetzelve van den kastelein van dit slot tegen hoogen prijs moesten terugkoopen. Ook deed de Bisschop, door de bezetting van dit huis, de gemeenschap te water stremmen en allen toevoer naar Amersfoort van die zijde afsnijden door het toepalen en afsluiten van de rivier de Eem (1). Het huis ter Ham (2) gaf zich terstond bij

(1) Beclachten op ons Heeren enz. l. l., p. 166.

(2) Frederik Utenham was toenmaals bezitter van dit

de eerste opeisching over. Jan en Gerrit Utenham verlieten het, op beding van het behoud hunner vrijheid en goederen. Jan van Alphen werd in hetzelve met genoegzame manschappen ter bewaring gezet, die dit kasteel tien à elf weken daarna, waarschijnlijk op hooger last, verwoestte.

Op denzelfden dag van de inneming van het huis ter Ham, gaf Gijsbert van Zuijlen zijn huis te Harmelen ter bezetting aan de Utrechtschen over, terwijl hij zelf naar Utrecht toog, en aldaar den 18 September te gelijk met zijn' broeder Dirk zijne *oirvede* aflegde (1).

Het slot te Nijenrode echter bood eenigen tegenstand; maar gaf zich spoedig over, aan Vincentius van Swanenburch; de bezetting werd gevankelijk met al den gemaakten buit naar Utrecht gevoerd, terwijl het slot in den brand werd gestoken. De geroofde goederen zijn kort daarna ten voordeele der stad verkocht geworden (2).

David de bemagtiging van het huis ter Eem, een voor hem zoo belangrijk punt vernemende, en dezelve voornamelijk aan de Amersfoortschen toeschrijvende, besloot deze daad niet ongestraft te laten.

---

huis. Tot de verovering van hetzelve had de stad Utrecht een bijzonder regt. Een der Heeren Utenham had zich en zijne erfgenamen verbonden, nooit iets tegen de stad uit hetzelve te ondernemen. De brief, waarin hij dit verbond aanging, berust in het Archief dezer stad, en is gedagteekend 1397, St. Peters avond ad cathedram.

(1) Raads-dagelijksch-boek, pag. 23 verso.

(2) Raads-dagelijksch-boek, pag. 23, recto, bij besluit van 9 Sept. werden twee leden des Raads belast met de beschijving en verkooping der goederen.

Om hen derhalve met een gunstig gevolg in het veld te bestrijden, en op eene gevoelige wijze afbreuk te doen, verzocht hij aan den Stadhouder van Holland eenige hulp van krijgsvolk. Welligt gevoelde hij, dat zijne krijgsmagt niet sterk genoeg zoude zijn, om in het veld, aan de Utrechtschen, indien deze de Amersfoortschen mogten te hulp komen, het hoofd te bieden. De Stadhouder zond hem een' vermaard en kundig krijgsoverste, Petit Salisaart genaamd, die zich in den oorlog tegen Frankrijk bijzonder had onderscheiden, aan het hoofd van 34 Biscajer boogschutters, alsmede Jan Cats, Ridder en Jacob van Boshuizen, Baljuw van Rijnland aan het hoofd van 400 krijgslieden. Zelve had David eene sterkte van 300 ruiters en even zoo vele voetknechten bijeengezameld. Met dit leger, ruim 1000 man sterk, trok de Bisschop den 23 September uit Wijk bij Duurstede op Amersfoort aan, en verdeelde, toen hij voor de stad genaderd was, zijne krijgsbende in twee afdeelingen, het eene gedeelte in hinderlaag liggende, terwijl hij met het andere het vee uit de weiden liet opvangen, en naar den weg van Scherpenzeel, waar hij zich in hinderlaag geplaatst had, heenvoeren, om door deze krijgslist de Amersfoortschen uit de stad te lokken, hen plotseling te overvallen en te verslaan. De Amersfoortschen ziende, hoe hunne beesten werden weggevoerd, trokken terstond de poort uit, om dit te verhinderen, doch den vijand in het gezigt krijgende, gevoelden zij zich niet sterk genoeg, en trokken terug. De Burgermeester Jan van Westrenen liet onmiddellijk de banklok luiden, en trok aan het hoofd

zijner gewapende burgers, bijgestaan door de bezetting der stad, te zamen ongeveer 400 man sterk, met de stadsbannier in de hand, de schijnbaar vlugtenden na, om het geroofde vee te hernemen. Hij vervolgde den vijand tot nabij Scherpenzeel, toen eensklaps de in hinderlaag gestelde krijgslieden te voorschijn kwamen, en hen in den rug vielen, terwijl de vervolgd wordende, ter zelfder tijd stand hielden; zich aldus geheel ziende ingesloten, geraakten de Amersfoortschen weldra in wanorde, en werden geheel verslagen, 100 sneuvelden aan hunne zijde in dit gevecht, terwijl 200 man gevankelijk naar Wijk gevoerd werden. De Burgemeester had het geluk zich door de vlugt te kunnen redden. Groot was de verslagenheid binnen Amersfoort over deze nederlaag, te meer dat deze stad zich van genoegzame manschap ter verdediging harer vesten ontbloot zag. Zij verzochten derhalve de stad Utrecht hun hierin te hulp te komen, welke het groot belang beseffende van deze stad voor hare zaak te behouden, hun onmiddellijk Dirk van Zuijlen van de Haar en Jan de Coninck, met eenig krijgsvolk toezond.

(In N°. 4, het vervolg).

VONNIS 1654.

Alsoo Steven Cornelis Joncker, wonende in Seghvelt, gevangen op den huyse van Hasenbergh buyten pyne ende banden van ysere voor den hove van Utrecht beleden ende bekent heeft, oock den hove bij goeder informatie gebleken is, dat hy, gevangen op syn vader, drie of vier jaren qualick tevreden is geweest, ende sich zoo verre verlopen heeft, dat hij sijn vader tot drie diverse reijsen met vuysten heeft geslaghen, ende onder anderen eens, dat hij bloet spooch, dat mede hij, gevanghen, nu omtrent vierde half jaer geleden, sijnen vader met voeten heeft getrapt, ende sijn moeder, de vader te hulpe comende, qualijck getracteert; ende nu omtrent een jaer gepasseert nuchteren sijnde denselven soodanich met een stock geslaghen heeft, dat hij twee a drie daghen te bedde lach, uyt oorsake, dat sijn vader hem bekeef, omdat hij sijn werck niet en dede nae behoren, ende nu omtrent tien weken geleden met een vuyst aan sijn hooft ende aangesichte geslaghen, dat hij bont en blouw was, dat hij mede gevangen sich selven den duyvel had overgegeven, indien hij sijn vader den hals niet en brack, ende sonnendaechs, snachts voor sijn' apprehensie uyt de herberghe met vloecken ende sweren voor sijn vaders huys ofte woninge gekomen ende op de deuren liep, dat sijns oordeels ytwes daer van aen stukken raekte, ende eyntlijck de deure bij sijn schoonsuster, die van haer mans sijde uyt den bede was opgestaen, geopent sijnde, hij gevangen in 't huys tradt, seggende, waer is nu dien ouden schelm, (denoncerende daarmede sijn' vader), nu sal ick dien ouden duyvel den hals breken, lopende voorts na de schorsteen, ontsteekende licht, ende sijnen vader daermede in 't bed soekende, die hij niet en vonde, vermits hij opt rumoer, van hem gevangen, daer uyt was gecropen, ende sich uyt den huyse hadde begeven, gelijck mede gedaen had sijn voorsc. schoonsuster; dat voorts hij gevangen sijnen vader niet vindende, met een bloot mes in de eene hand ende een tange in de andere hand gelopen is op de kamer, daer sijn broeder Aert opt bedde lach ende denselven met de tanghe verscheijde slaghen opt lijf sloech, omdat hij het met sijnen vader hield, sulcks dat sijn broeder de huysinge mede moeste verlaten, dat mede over hetselve gepasseerde ende vermits zijns

gevangens vader, broeder ende schoonsuster de huysinge moesten verlaten, ende hij die inhielde sijns gevangens oom ende moeye, des anderen daechs morghens sijn gecomen omtrent de voorschr. hofstede aen de een sijde vant water, om hem gevangen, die ande andere sijde van de werve op de hofstede stonde, te spreeken, ende overt passeerde te bestraffen, hij gevangen nae derselver vermaninge niet en wilde horen, maer ter contrarien persevererende als noch in sijn boosheijt, sijn mes uyttooch, ende daermede over de aerde schrapte, waerdoor zij sonder bij hem te comen, wederom wechgingen. Alle hetwelcke, alsoo sij niet alleen forcen ende gewelde sijn, maer grouwelijcke ende abominabele feijten sijn, die in een land, daer justicie vigeert, niet geleden, maer ten afscrick ende exemplen van een ander met der dood behoorde te worden gestraft, soo ist, dat het voirscr. hof, in sonderlinghe consideratie nemende die intercessie voer hem gevangen bij sijn vader gedaen, ende daerom praefererende *gratie voor regueur van justicie*, den voorn. Steven Cornelis Joncker gecondemneert heeft ende condemneert hem mits desen te worden gebracht opt paerdevelt ter plaetse, alwaer men gewoon is justicie te doen, ende aldaer door den scherpregter te worden gestelt op sijn knien int sant, sijn borst ende schouderen ontbloot, sijn oogen geblint, ende het sweert over sijn hooft geslagen, ende hetselve gedaen sijnde te worden gebracht te scheepe op een verre reyse, sonder oyt de daghen sijns levens wederom in dese provincie te komen, denselven daeruyt bannende, op pene van swaerlyck aen den lyve gestraft te worden. Aldus gedaen by myn heren Gerrit van Nypoort, presiderende, Gaspar Schadee, Diderick van der Does, Willem Ploos van Amstel, Hr. van Langesteyn, ende Johan Heurnius ende Hendr. Moreelse, raden in voorgen. hove ende gepronuncieert in audientie van denselven hove, opt 26 Juny, 1654.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 9den Maart 1840.

Kantoor	Waardpoort.	3 Stuks.
»	Catharijnepoort.	148 »
»	Wittevrouwenpoort.	84 »
»	Tolsteegpoort.	163 »
»	Ridderschapsvaart.	147 »
»	Vaartschen Rijn.	48 »
»	Roodebrug.	21 »
	te zamen	614 Stuks.

Nijverheid.

BLOEMEN EN BLOEMENHANDEL,

MET EENEN BLIK OP DE BERUCHTE TULPENNEGOTIE IN DEN AANVANG DER ZEVENTIENDE EEUW.

Meest al de bloemen, die onze lusthoven versieren, en de edelste onzer zintuigen streelen, worden ons uit de Levant en andere Oostersche landen aangebragt. In het algemeen schijnt het dat de gematigde luchtstreken, niet geschikt zijn, ter verbetering van de wilde bloemen welke de velden aldaar opleveren.

Bovendien zijn de Turken in het bloemenkweeken steeds onze meesters geweest. Van overoude tijden af legden zij zich met lust en ijver op dit vak toe. Zij waren het ook die de meeste bloemen derzelver benamingen geschonken hebben; waarvan hunne geschiedenis nog menig voorbeeld mededeelt. Zoo was het Kara Mustapha, dezelfde, die met eene geduchte heermagt voor *Weenen* het hoofd stiet, welke de *renonkels* in zwang bragt en hen dus genaamd heeft. Deze man, als Vizier van Mahomet IV. bemerkende dat zijn Vorst te veel met de jagt ophad, en daardoor alles verzuimde, zocht hem langzamerhand tot de liefhebberij in bloemen over te halen, ten einde aan het huisselijk leven te gewennen. Bespeurende dat hij bijzonder smaak vond in *renonkels*, schreef Mustapha al de *Bassas* van het rijk aan, voor hem overal de schoonste bloemen te doen opzoeken, en daarvan de bollen of zaden over te zenden. Van al de *renonkels* die op deze wijze in *Constantinopel* kwamen, gevielen die van *Can-*

dia, *Rhodus*, *Aleppo* en *Damaskus* het allermeest. Uit deze zeer belangrijke verzameling zijn al de schoone bloemen van deze soort voortgekomen, die in Europa worden aangetroffen. De Gezanten zonden daarvan aan hunne vorsten en principalen, terwijl de bloemisten in ons land, dezelve nog meer verbeterden. De dubbelde *Annemonen*, en meerdere schoone soorten van *tuberozen*, *Hyacinthen* en *Lelyen* zijn op dezelfde, of andere wijzen tot ons overgekomen. Omtrent de overbrenging der *Annemonen* luidt het verhaal als volgt. Een Parijsch liefhebber, Bachelier geheeten, vond geen middel om zaad van de Turken te bekomen. Hij verzon allerlei listen; maar niets gelukte. Eindelijk ging hij in den tijd dat de *Annemonen* zaad gaven, met eenige vrienden een' voornamen kweeker bezoeken. Men wandelde, zoo als het de gewoonte was, de bloemenbedden door. Bachelier die een' langen wijden tabberd aan had, was door eenen lakei gevolgd, die de slip droeg. Terwijl nu zijne vrienden zich druk met den Turk over de schoonheid van zijne bloemen, over zijnen heerlijken aanleg en wat dies meer zij onderhielden, liet de knecht van Bachelier de slip van zijns Heeren tabberd, zeer zacht op het schoonste bloemenbed vallen. Een aantal zaden hechtte zich daaraan, en gaven, nadat ze geplant waren, meer dan genoegzaam om hem voor zijne mislukte pogingen schadeloos te stellen.

Als de voornaamste onder de bloemen mag men voorzeker wel de *tulpen* rekenen. Aan geene anderen, is mogelijk zoo veel zorg besteed. Geen wonder dus, dat men ze van allerlei kleuren en soorten bekomen heeft.

In haren natuurstaat is de *tulp* zeer eenvoudig; zij is sterk en van ééne kleur. Zij komt alsdan wel schoon, doch onaanzienlijk voor. Wanneer zij verwelkt en zwak wordt, wint zij doorgaans ruim zoo veel in bekoorlijkheid, als zij in gezondheid, kracht, en stemmigheid verliest. Het aanwenden van behoorlijke zorg, oefent op deze bloemen eenen on-

begrijpelijken invloed uit. In de velden van Tartarijen groeit zij in het wild. De Tartaren noemen haar *Lale*. In *Constantinopel* is deze bloem zoo geacht, dat er in haren bloeitijd een feest voor dezelve gegeven wordt. De Sultans geven dit feest aan den grooten Heer. Op dien dag worden het Serail en deszelfs tuinen geheel verlicht, en met *tulpen* bezet, welke Ampitheatersgewijze op banken geplaatst zijn.

Men houdt het er algemeen voor, dat de tulp, die in 1559 van *Constantinopel*, of wel over deze plaats, uit *Capadocien*, in de tuinen van den Raadsheer Herwart te *Augsburg* geplant is, en waaraan men den naam van Conrad Gesner gegeven heeft, de eerste of de moeder is van het geslacht der *tulpen*, hetwelk sedert dien tijd Europa overstroomt. Sommige schrijvers die van *tulpen* gewagen, zeggen echter dat er reeds vroeger dan het gemelde jaar, *tulpen* uit Italiën naar het noordelijk Europa gezonden zijn.

De naam *tulp* ontleent zijnen oorsprong van het turksche woord *Toulipan* (een turksche hoed). Waarschijnlijk is de benaming van *tulband*, aan het hoofddeksel der turken gegeven, eene afleiding van hetzelve en aan die bloem geschonken, om dat zij er wel naar gelijkt.

Hollandsche en Venetiaansche liefhebbers, hadden op de reeds opgegevene wijze van tijd tot tijd zaadkorreltjes uit *Constantinopel* ontvangen; dan niet voor het einde der 16de eeuw, kwamen zoo hier, als in Engeland de eerste tulpenbollen aan.

Hoewel deze bloem slechts een vlugtig bestaan heeft, en in schoonheid, als ook voornamelijk in liefelijkheid van geur, door een aantal andere bloemen uit onze tuinen wordt overtroffen, had zij nogtans *het zeldzame*, mogelijk zoo lang de wereld staan zal, *eenige* voorregt, in de XVIIde eeuw het voorwerp van eenen handel te worden, waarbij noch de windhandel in olie, noch die in effecten van onze dagen, vergeleken kan worden. Het was eene woede tot winst, die naauwelijks

in het tijdperk van den beruchten John Law (1720), hare wederga gevonden heeft. De waarde van een enkelden, ja van weinige honderd azen van eenen tulpenbol, is die van hetzelfde gewigt van het edelste metaal, paarlen en juweelen te boven gegaan.

Dewijl ook, gelijk men verder zien zal, in onze Stad mede die dwaze handel gedreven is, zoo achten wij het niet onvoegzaam in het gedeelte van ons Tijdschrift (aan de Geschiedenis en Oudheid gewijd,) hetwelk ter behandeling van Nijverheids onderwerpen geschikt is, hiervan eenige daadzaken aan de vergetelheid te ontrukken.

Men heeft wel eens, door dien handel onzer vaderen, uit een verkeerd oogpunt te beschouwen, met de vreemdheid hunner liefhebberij gelagchen, meenende dat het om de schoonheid van den vorm, of om de bijzonderheid der kleur was, dat zij zulke aanzienlijke prijzen voor éénen bloembol besteed hebben; doch dit is een dier dwalingen, welke niet zelden in het beoordeelen van daden en handelingen plaats grijpen, waarvan wij de oorzaken niet kennen.

De Tulpenhandel werd bijna uitsluitend gedreven in de steden *Amsterdam*, *Haarlem*, *Utrecht*, *Alkmaar*, *Leijden*, *Rotterdam*, *Vianen*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medenblik*.

Het belangrijkste tijdstip van deze bloembollen negotie, gaat van 1634 tot 1637. Wevers verkochten hunne getouwen, winkeliers hunne winkels en goederen, en gaven zich aan dezen nieuwen tak van handel over, op hoop om met minder werk, en in veel korter tijd rijk te worden. Hij die zoo veel geld niet had, om 3, 4 of 5000 guldens te kunnen besteden, rigtte eene compagnie op, waarin elk naar mate zijner bijdrage deel had.

Weldra stegen de bloembollen tot zulk eenen buitengewoon hoogen prijs, dat men *f* 2500 voor een' bol, *Viceroi* genaamd, toestond. Als eene bijdrage tot de kennis van de toenmalige prijzen van vele artikelen, wordt door een authen-

tiek document vermeld wat men voor diezelfde som koopen konde, als:

Twee lasten Tarwe, ...	à *f*	224,	*f* 448:—
Vier lasten Rogge, ...	» »	114½,	» 558:—
Vier vette Ossen, ...	» »	120,	» 480:—
Acht vette Varkens, ...	» »	30,	» 240:—
Twaalf vette Schapen, ...	» »	10,	» 120:—
Twee oxhoofden Wijn, ...	» »	35,	» 70:—
Vier tonnen Bier, ...	» »	8,	» 32:—
Twee tonnen Boter, ...	» »	96,	» 192:—
Duizend ponden Kaas, ...	» »	12,	» 120:—
Een bed met toebehooren, ...			» 100:—
Een pak Kleederen, ...			» 80:—
Een zilveren Beker, ...			» 60:—
		te zamen	*f* 2500:—

Terwijl zulke sommen en het dubbeld derzelve, welke naderhand gevorderd werden, ook zelfs door de meeste corporatien niet konden betaald worden, ging men over om de bollen in *looden*, *azen* en *greinen* te verdeelen. Men verkocht dezelve met meer of minder uitgezochte namen, om de liefhebberij op te wekken. De volgende prijzen zijn voor eenige gedeelten van sommigen bedongen:

200 azen van	*Semper Augustus*, ...	voor *f*	5500
500 » »	*Admiraal Liefkens*, ...	» »	4400
658 » »	*Viceroi*, ...	» »	4200
1000 » »	*Gouda*, ...	» »	3600
400 » »	*Viceroi*, ...	» »	3000
446 » »	*Admiraal van der Eik*, . . .	» »	1620
106 » »	*Schilder*, ...	» »	1625
523 » »	*Grebber*, ...	» »	1485
214 » »	*Admiraal van der Eik*. . . .	» »	1045
50 » »	*Admiraal Liefkens*, ...	» »	1015

Een andere bol van den *semper Augustus*, waarvan men

zeide dat niet meer dan twee aanwezig waren, een te *Amsterdam* en een te *Haarlem*, werd voor den ongehoorden prijs van 4000 guldens op tijd, benevens een rijtuig met twee appelgraauwe schimmels verkocht.

Een ander liefhebber, bood 12 morgen land voor een bol; want al had men geen geld, zoo lang men nog eigendommen bezat, was men van dien handel niet uitgesloten. Men verspeelde huizen, landgoederen, vee, meubelen, enz. — Niet alleen vond men gegoede lieden, die zich zoo verre vergaten, maar onder de geringe burgers, boeren en dienstbaren werd deze razernij voortgeplant. Het gild van de bloemisten won dagelijks in broeders. In minder dan een maand tijds, waren er eenigen die niets hadden bezeten, doch nu 50 à 60000 guldens in eigendom verkregen. Men verbeeldde zich dat er in dit vak steeds te winnen, en nimmer te verliezen zoude zijn. Dikwijls zag men weinige dagen te voren paruikmakers, stalknechts enz. in hun gewoon gewaad, in een oogenblik als groote heeren uitgedost, in prachtige rijtuigen rond rijdende en grove verteringen maken. In de herbergen, die in al de opgenoemde steden tot marktplaatsen van bloembollen verstrekten, wemelde het den ganschen dag van fortuinzoekers. Sommigen derzelven hebben nog het uithangbord van dien tijd, namelijk eene *tulp* behouden. Aldaar kwam rijk en arm, Christen en Jood koopen en verkoopen, om zich door dien ingebeelden handel te verrijken. Gelijk het in dergelijke gevallen echter altoos gaat, ontstonden er weldra kwestien; hierom werden er makelaars, beunhazen en experten benoemd. Men maakte reglementen en tabellen. Men schreef contracten, en was zoo bedrijvig als of er het bestaan van de wereld aan hing. Zoo er veel handel gedaan was, en een losse kwant braaf geld had gewonnen, eindigde de dag niet zelden met maaltijden en drinkpartijen.

Het is uit al het reeds aangevoerde dus ligtelijk na te gaan, dat het niemand te doen was, om zich meester van eene tulp te maken, gelijk men in andere landen vermoedde. Ware

dit het geval geweest, dan had de prijs der bloembollen, in stede van te rijzen, door dien handel hoe langer hoe meer gedaald. Niets toch doet den prijs der waren (die niet uit de wereld gaan), maar in verdubbelde mate kunnen aangekweekt of vervaardigd worden, meerder achteruitgaan, dan het opdrijven derzelve. Zoo ook hier: men had, indien het liefhebberij van bloemen was geweest, in een paar jaar een schat van tulpen kunnen aankweeken.

Doch niemand der koopers bleef houder. De speculant in tulpen werd nimmer liefhebber. Ja hoe hooger de prijs ging, hoe minder hij zich om de tulp, als tulp bekommerde. Het was slechts te doen om rijk te worden. Men kocht en verkocht wel honderdmaal zoo veel tulpen, als er misschien in al de tuinen over de geheele wereld aanwezig waren. De een was zoo min voornemens tulpen te leveren, als de ander genegenheid had dezelve te ontvangen. De verschillen in prijs, werden door den verliezer betaald. In Haarlem alléén, zijn op deze wijze in minder dan 3 jaren, voor meer dan 10 millioenen guldens aan tulpen verhandeld. In *Alkmaar* werd op eene publieke veiling voor meer dan *f* 90,000 aan bloembollen verkocht. Terwijl men voorts nog bepaaldelijk weet, dat een zeker persoon in *Amsterdam*, in 4 maanden tijds *f* 60,000 daarmede gewonnen heeft. Eindelijk begonnen somigen hunne dwaasheid in te zien. Velen waren met schade wijs geworden. Eenigen bleven in gebreke om hun verlies te betalen en de kalandisie der bloembollenbeursen, begon te verloopen.

Om dien ten gevolge de nablijvers mede in hunne steeds voortgaande dobbelzucht te stuiten, zijn de bloemisten uit Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, in den aanvang des jaars 1637 te *Amsterdam* te zamen gekomen, om te bepalen:

»*Dat alleen al de koopen van Tulpen tot den laatsten van* »*Slagtmaand* 1636, *zouden moeten gestand gedaan worden:* »*doch dat diegenen welke na dien tijd gesloten waren, door* »*den kooper konden vernietigd worden; mits dat hij in Hooy-*

»*maand* 1637 *den verkooper* 10 *ten honderd van de koopsom* »*gave, en hem bepaaldelijk aanzeide: of hij zijnen gedanen* »*koop gestand deede, of niet.*"

Intusschen, gelijk het doorgaans ondervonden wordt, zoo waren er onderscheidene verkoopers, welke zich aan de uitspraak dezer benoemde Commissie, niet verkozen te onderwerpen. Het regende dus dagvaardigingen aan de koopers, om hunne gekochte bloembollen te ontvangen. Daarna volgde processen. Doch de regtbanken verklaarden zich incompetent. Men wendde zich derhalve aan de Groot Ed. Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, welke den 27 April 1637, een besluit namen en in alle steden deden afkondigen, waarbij zij de planters van tulpen magtigden, hunne verkochte tulpen, na behoorlijke aanzegging ten laste van de gebrekkige koopers aan zich te behouden, of voor den couranten prijs te verkoopen en het verlies daarna, op dezelve te verhalen. Alleen echter ingeval de voorschreven koop behoorde stand te grijpen. Inmiddels waren en bleven alle verdere bedingen, bij den tulpenhandel ingesteld, onbenadeeld en opgeschorst, tot aan eene nadere uitspraak.

De koopers begrepen nogtans dat het bestuur zich nimmer uit deze verwarde zaak zoude kunnen redden, en even moeijelijk de waarde der gesloten contracten konde vernietigen, als de koopers tot het ontvangen noodzaken; zij weigerden dus nog halstarriger dan te voren, hunne gekochte tulpen, vroeger uit winzucht zoo sterk begeerd, te ontvangen. Er bleef derhalve voor de verkoopers niets anders over, dan minnelijk te schikken en zoo goed of kwaad mogelijk, hunne windnegotie af te maken.

Het nader oordeel van de Heeren Staten wordt echter nog gewacht. Vele erfgenamen zouden van zuiver aanvaarde boedels aanzienlijke sommen uit te keeren hebben, indien er uitspraak geschiedde.

Op deze wijze raakte de tulpenhandel ten einde, en wel zoo plotselijk, dat men naauwelijks *vijftien guldens* bekomen

konde, voor denzelfden bol, die weinige weken geleden met graagte *vijf duizend* Guldens had opgebragt.

Deze dwaasheid, waardoor onze landgenooten als door eene besmettelijke ziekte werden aangestoken, was ons uit Frankrijk overgewaaid. Aldaar was het *mode* geworden, om in tulpen te handelen. Weinig tijds vóórdat deze razernij bij ons aanving, werden er te *Parijs* eerst honderden en daarna duizenden livres, voor eene ligt verwelkende tulp betaald. Het duurde aldaar intusschen ook niet langer dan bij ons; zoodra men het gebeurde met deze vreemdsoortige negotie in Holland vernam, week ook bij hen alle liefhebberij voor dezelve.

Wij willen dit verhaal met eene Anecdote besluiten, waarmede eene nog al niet onaardige bestraffing verhaald wordt welke een koopman onderging die anders gewoon was zijn vermogen nuttiger en maatschappelijker te besteden. Daags vóórdat hij het bezoek ontving van een zijner schippers, die met eene rijke lading uit de Oostzee aangekomen was, had hij tegen zijne gewoonte aan, (daar hij anders zijn geld ten algemeenen nutte aanlegde), voor de eerste maal ook eens voor *f* 2500 eenen tulpenbol gekocht. Dezelve was hem in *natura* geleverd, en lag op de tafel. Nadat de koopman eenigen tijd met den schipper gesproken had, schelde hij de meid, en beval eenen nieuwen haring te halen, en dezen met brood en bier aan den kapitein voor te zetten. »*Verkwik u nu een weinig*," zeide hij tot denzelven, »*ik zal intusschen op mijn* »*kantoor gaan, om uwe papieren na te zien.*" Nadat de koopman uit de kamer gegaan was, begon de schipper te eeten, en den bloembol, welken hij voor eene uijen hield ziende liggen, nam hij die bij den haring en at dien op. De koopman eenige oogenblikken daarna in de kamer terug komende, zocht te vergeefs naar zijn kleinood. Den schipper ondervragende of hij hem niet gezien had, zeide deze koeltjes weg »*die heb* «*ik voor een uyen bij mijnen haring opgegeten.*" *Wel zoo*,

»hernam de koopman, dien de tranen in de oogen kwamen, »*dan heeft mij u onthaal meerder gekost, dan dat ik zijne hoogheid den Prins van Oranje ten disch genoodigd, en vorstelijk onthaald had.*

Onze verzendingen van bloembollen naar het buitenland, zijn ten allen tijde zeer belangrijk geweest, Engeland trekt steeds roode en witte *Hycianthen*. Ook Frankrijk begeert deze bloemen van ons. Rusland vraagt doorgaans aanzienlijke hoeveelheden blaauwe *Hyacinthen*, gevulde *Narcissen* of *tijdeloozen*. Voorts hebben wij nog commissien uit *Portugal*, *Amerika*, *de Kaap*, enz., waarvan *Haarlem* veel voordeel trekt.

In onze Stad wordt deze tak van Nijverheid mede uitgeoefend. Wij hebben in dezelve voorname bloemisten, als onder anderen: de Heeren H. van Lunteren en Zoon, die ter plaatse waar voorheen het Bisschopshof stond, eenen bij uitstek schoonen bloementuin hebben aangelegd; de Heer J. de Groot, wiens bloemisterij aan de gewezene Maliepoort gelegen, mede van groot belang is, enz.

De bloemenmarkt, die sedert eenige jaren, van de niet gunstig gelegene plaats aan de Stadhuisbrug, waar zij jaren achtereen gehouden werd, allervoordeeligst naar het St. Jans-kerkhof verplaatst is, neemt van tijd tot tijd in belangrijkheid toe. Vooral heeft zij zeer veel gewonnen, door het verplaatsen van den stand der kramen, gedurende de kermis, van 1837 af aan, wegens de reparatien aan den Dom na den zwaren storm van 30 November 1836. De vreemdelingen bewonderen met regt de heerlijke bloemen die alsdan worden ten toon gesteld, en de verkoopen zijn niet zelden van vrij groot belang.

P. W. L.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	776	776	775	775	—3₂	0₄	2₁	—1₂	O.	Helder.
2	777	776	776	776	—1	5	5₂	—0₆	idem.	idem.
3	772	773	773	774	4₄	5₂	5	—0₄	idem.	idem.
4	776	776	776	777	0	2₈	3₅	—0₈	idem.	idem.
5	777	777	776	776	1₂	4₆	7₄	—0₂	O.Z.O.	idem.
6	776	776	777	778	2₂	5₂	7₆	—1₄	idem.	idem.
7	779	779	779	780	0₈	7₅	7₇	—0₄	O.	idem.
8	780	779	779	779	—1₂	4	5₄	—1₂	N. O.	idem.
9	778	777	776	776	1₈	4₄	5₄	3₂	idem.	Betrokken.
10	771	768	767	767	3₄	6₈	5₃	4₅	N.	idem.
11	768	769	770	770	1₅	1₉	2	2	O.	idem.
12	767	767	766	766	4₆	6₁	5₆	4	N. W.	idem.
13	763	761	760	760	6₂	7	6₄	5₄	N.N.W.	idem.
14	760	760	760	761	2₆	6₄	5₇	2₂	N.	idem.
15	760	759	758	759	3₆	8	7	4₃	idem.	idem.
16	765	766	766	769	3₄	5₄	5₂	1₆	N. O.	Weinig bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	769	767	766	766	3	57	56	38	N.	Betrokken.
18	764	762	761	765	4_2	64	58	36	O.	idem.
19	767	768	769	769	1_2	24	36	0_4	idem.	idem.
20	768	766	765	766	24	7_2	58	0	N.	idem.
21	767	768	768	768	17	36	28	0_2	N.O.	Buijig.
22	768	767	766	762	28	53	5	2	idem.	Zwaar bewolkt.
23	759	760	760	762	58	48	44	0_4	idem.	Betrokken.
24	762	762	761	766	28	0	0	08	idem.	idem.
25	770	770	769	769	—01	—08	2_2	08	idem.	idem.
26	768	767	766	765	08	2_3	2	06	idem.	Bewolkt.
27	768	767	766	765	08	2_3	2_7	18	idem.	idem.
28	765	765	762	760	27	34	3_3	17	idem.	Betrokken.
29	756	756	756	758	56	64	6_7	36	N.N.W.	idem.
30	760	760	760	760	48	89	89	38	N.W.	idem.
31	760	759	759	759	76	7_2	73	4_5	idem.	idem.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	776_2	7757	7754	7758	094	457	546	0_{15}	Van den 1st. tot den 11e.	
2	765_1	7645	764_1	765_1	397	565	5_{27}	259	— — 11en. — — 21e.	
3	763_8	7655	765	762_8	3_{02}	394	41	1_{83}	— — 21st. — — 31st.	
	768_3	767_9	7678	767_{69}	267	47_2	494	1_{52}		

8 's morgens mistig.

9 's morgens mistig en nevelachtig.

10 's morgens sterke mist, 's avonds regen.

12 's tvonds één weinig regen.

13 's namiddags regen.

14 's namiddags en 'z avonds regen.

17 's avonds regenachtig.

20 's nachts sneeuw.

21 's avonds sneeuw.

22 's namiddags regen.

23 's morgens en 's namiddags hagel en regen.

24 's nachts sneeuw, 's middeags hagel. sneeuw en regen.

27 's nachts sneeuw.

31 's namiddags en 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 767_{91}, Thermometer 348.

Maart 1840.

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.		waaronder:					Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	97	84	11	3	4	2	3	13	»	75	88
AMERSFOORT. . . .	16	21	»	»	»	1	»	5	»	18	16
RHENEN.	5	3	»	»	»	»	»	1	»	3	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	8	8	»	1	»	1	»	1	»	1	4
MONTFOORT.	3	5	»	»	»	2	»	1	»	3	3
IJSSELSTEIN.	3	5	»	»	»	»	»	2	»	3	3

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

				onder Nulpeil.
1	Maart	1840.	. . . . .	4 el 38 dm.
15	——	——	. . . . .	4 — 77 —
29	——	——	. . . . .	4 — 86 —

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 97.)

Dan, hoewel de Burggraaf van Montfoort zich met vastberadenheid en ijver ten strijd voorbereidde, en daartoe alle zijne krachten en, door zijnen vermogenden invloed, die der Utrechtschen bleef inspannen, gevoelde men echter van de zijde der Regering, dat men met den onverschrokkensten moed en in weerwil der vele opofferingen, die men zich getroostte, niet lang de strijdkrachten zoude kunnen weêrstaan, die weldra tegen Utrecht zouden worden aangevoerd. De partij toch der Kabeljaauwschen nam, krachtig door Maximiliaan ondersteund, meer en meer in magt en aanzien toe, terwijl die der Hoekschen, rusteloos vervolgd, bijna geheel overwonnen scheen te zijn, en alleen in het Sticht nog moedig en fier het hoofd omhoog hief. Vele en geduchte toebereidselen werden er daarenboven in Holland gemaakt, om den oorlog tegen Utrecht met

kracht te voeren. De Aartshertog vond, toen hij den 11^en^ September in 's Hage kwam, de aldaar vergaderde Edelen en de zes steden, die toenmaals het ligchaam der Staten van Holland uitmaakten, met zulk een' brandenden ijver tegen Utrecht vervuld, als wilden zij deze stad als een tweede Karthago ten gronde toe verdelgen (1). Niet alleen werden er in de groote steden bij loting ligtingen uit de poorters bevolen, maar ook de kleinere steden en dorpen werden verpligt te velde te trekken, hoewel zij aanboden in hunne plaats zoo vele gewapende mannen te leveren. Velen zelfs betoonden den grootsten onwil, om aan die oproeping te voldoen, maar werden, even als Rotterdam, die zich gaarne onzijdig had gehouden, welligt op hooger last genoodzaakt, deel aan den strijd te nemen. Ook poogde men Zeeland te bewegen, zich met Holland tegen Utrecht te vereenigen. Maar dezen, aan de hevigheid der Hollandschen bemerkende, dat die toerustingen haren oorsprong namen niet uit bereidwilligheid, om Maximiliaan de behulpzame hand te bieden in de beteugeling der Utrechtschen, maar uit hevige partijzucht, in verband met het inzigt, om zich van eene stad meester te maken, welker bloei en staatkundige invloed van de vroegste tijden af haren naijver opwekten, en welke zij zoo dikwijls heeft zoeken te verkleinen, verklaarde zich niet in dien strijd te willen mengen (2).

---

(1) Van Alkemade Jonker Fransen oorlog, pag. 41.
(2) Gouthoeven, pag. 526. Van Alkemade, l. l.

In dien ongunstigen toestand van zaken werd de Regering der stad Utrecht nogmaals bedacht, den weg van onderhandelingen in te slaan, en men besloot van wege de Geestelijkheid en den Raad, aan den Hertog het verlangen deswege mede te deelen, en, indien hij daaraan een gunstig oor leende, geleide tot dat einde te verzoeken. De Burggraaf schijnt zich hiertegen niet te hebben verzet, hoewel hij, zoo als de uitkomst dit ook bewees, dien stap vruchteloos bleef beschouwen. Echter zou de aanknooping dier onderhandelingen, eene nuttige zijde voor zijne zaak hebben; daardoor zou tijd gewonnen worden, en hij zich inmiddels meer kunnen versterken, en tot den oorlog toerusten. Maximiliaan verklaarde zich bereid, om over den vrede te handelen, en verleende den Utrechtschen geleide voor 40 personen eene maand gedurende. Onmiddellijk werden dan ook Gerrit Zoudenbalch, Beernt van Everdingen, Jan over de Vecht, Tyman Ysbrantsz en Tylmannus van Usler als geheimschrijver den 25^{en} September van wege de Stad, en Evert Zoudenbalch en Jan Knyff van wege de Geestelijkheid tot afgevaardigden naar den Hertog benoemd (1).

De Bisschop werd hiervan niet onkundig gelaten, en ook aan hem het vereischte geleide verzocht. Utrecht, hoewel zich in eene vijandige houding tegen dezen gesteld hebbende, bleef David echter nog altoos beschouwen als haren Kerkvoogd en wettigen Heer (2).

(1) Raads-dagelijksch-boek, pag. 20 recto.

(2) Opmerkelijk is het, dat, in alle stukken van dat jaar,

David van de zending, die Utrecht nu naar het hof doen zoude, kennis dragende, oordeelde het geraden, insgelijks drie zijner vertrouwde Raden, met name Anthonij Pottage, Philips de Klerck en Jan van Amerongen, Schout van Utrecht naar Maximiliaan af te vaardigen; zijn belang toch bragt het mede, met den aard en den loop der handelingen bekend te blijven en te hooren *datghene dat die van Utrecht doen souden om die vrede te maken*, (1) ten einde te zorgen dat de bepalingen, indien zij tot stand kwamen, niets inhielden hetgene zijne regten zoude kunnen bekorten.

De Utrechtsche Afgevaardigden begaven zich derhalve den 30sten September op reis en kwamen op St. Michielsdag te Antwerpen aan, waar zij hoopten tot een verhoor bij Maximiliaan, die zich toen in die stad bevond, te worden toegelaten. Het werd hun echter niet gegund den Hertog te naderen; maar zij werden te zamen met de Raden des Bisschops, voor den Kanselier en den Hoogen Raad ontboden. Voor dit collegie gekomen, voerde Gerrit Zoudenbalch het eerst het woord, en beklaagde zich uit naam der Utrechtschen over de ontrouw van David van Bourgondiën en hoe hij den eed, bij zijne inhuldiging gezworen, verbroken en niet opgehouden had hunne regten en privilegien te schenden; — maar toen hij verder voortging om de grieven, die zij tegen

---

waarin van David de rede is, hij altoos nog genoemd wordt *Genadige Heer van Utrecht*.

(1) Matthaeus, l. l. 410.

hunnen Heer hadden, meer in het bijzonder op te sommen, werden de Raden des Bisschops ongeduldig *ende zij wouden opstaen*, zeggende, dat zij hier niet waren gekomen, om de klagten, welke die van Utrecht tegen den Bisschop meenden te hebben, aan te hooren. Ook de Hooge Raad, die zich niet genegen toonde zich in deze twisten te mengen, gaf den afgevaardigden niet onduidelijk te kennen, dat zij over deze punten nu niet behoorden uit te weiden, maar alleenlijk hadden mede te deelen, tot welk einde zij geleide naar den Hertog hadden begeerd en hier gekomen waren. Dit doel toch konde niet anders zijn dan om zich met den Vorst te verzoenen. Voorts bragt deze hun onder het oog, dat hunne vrienden, (meenende hiermede Montfoort en de zijnen,) zoo als hun dit niet onbekend konde zijn, mede in den Haag waren, toen in 1479 de vorige Stadhouder van Borselen aan het hoofd der Hoekschen in deze stad trok, en daarna de stad Leijden hebben beklommen; dat, nu de Utrechtschen verklaard hadden eene eerlijke betering te willen doen, even als reeds te voren, toen zij hunne gezanten naar den Haag en vervolgens naar Dordrecht tot den Hertog zonden, zij thans bij deze zaak alleen zich dienden te bepalen. De Utrechtsche afgevaardigden gaven hierop ten antwoord: »Dat zij, wat het gebeurde in den Haag en in Leijden betrof, nog volkomen bereid waren die betering te doen, mits dezelve in geld geschiedde, aan den Hertog de bepaling van het bedrag dier som overlatende; doch tevens hadden gemeend, deze gelegenheid niet te mogen laten voorbij

gaan, zonder hunne verontschuldiging in te brengen ten opzigte der oorzaken, die tot de opschudding van den 7den Augustus hadden aanleiding gegeven: »het waren de verdrevenen en uitgewekenen, zeiden zij, die een toeleg hadden gemaakt, om hen des nachts van het leven te berooven. De Raden des Bisschops deswege ondervraagd zijnde, gaven te kennen, »dat zij geen' last hadden hierop te antwoorden: maar," hernamen zij, »het kwam hun voor, dat, indien die toeleg werkelijk had bestaan, zij dit wel op eene andere wijze hadden ten uitvoer gelegd; want" — voegden zij de Utrechtschen toe — »het grootste gedeelte der burgerij immers was op onze zijde en tegen ulieden in het harnas." Over deze aantijging echter zouden zij den Bisschop schrijven, die wel niet in gebreke zoude blijven hierop een voldoend antwoord te laten volgen. Hiermede eindigde deze bijeenkomst. De Raden des Bisschops gaven dadelijk aan David berigt van het behandelde in dezelve. Deze, vernemende hoe die van Utrecht hadden getracht de geheele verantwoordelijkheid van de beweging van den 7den Augustus en hare gevolgen met schoonschijnende redenen van zich af te werpen, liet onmiddelijk al de Utrechtsche ballingen, zoo te Wijk als die zich in Kuilenburg ophielden, voor zich ontbieden, en deelde hun de beschuldiging, die tegen hen aangevoerd was, mede, tevens zijne begeerte te kennen gevende, om twee mannen uit hun midden naar den Hertog te zenden, ten einde den Vorst zelven, met den waren toedragt der zaak bekend te maken. De Bisschop droeg dien last aan Jacob van Ame-

rongen en Dirk Borre van Amerongen op, als de geschiktsten om hunne zaak te verdedigen, bepaaldelijk ten opzigte van den verraderlijken toeleg hun aangewreven. Hij gaf hun geloofsbrieven mede niet alleen aan Maximiliaan maar ook aan Maria, om zich door den invloed van zijne nicht te meer van de goede gezindheden des Hertogs jegens zijnen persoon te verzekeren. Niemand toch dan Jacob van Amerongen was beter in staat om deze gewigtige taak te volvoeren en tot den Hertog met klem van woorden en met vuur en waardigheid te spreken. Behalve dat hij bekend stond als een achtenswaardig man, die met vastheid van karakter, groote bekwaamheid paarde, was hij toch degene, welke op dien merkwaardigen dag, hoewel zijns ondanks, eene voorname rol gespeeld en aan het hoofd gestaan had van hen, die zich tegen Montfoort en zijnen aanhang stelden. Dan, terwijl men en van den kant des Bisschops en van de zijde der Utrechtschen onledig was de wederzijdsche belangens te behartigen, en de afgevaardigden vooral met giften en gaven zich vrienden ten hove zochten te verwerven, die door hunnen invloed nuttig aan hunne zaak konden zijn, had inmiddels de Stadhouder op aanzetting der Hollandschen, zoo als wij boven zagen, een talrijk leger bijeen verzameld en maakte zich gereed met hetzelve in het Sticht te rukken. (1) Hij zelve had zich reeds naar Gouda

(1) Wagenaar (IV, 203) zegt dat de Stadhouder Jutphaas in brand stak en het beleg voor het Blokhuis sloeg, uit wraak over de verrassing der Stad Naarden door de Utrechtschen; doch hierin

begeven om zich aan het hoofd der burgervendelen te stellen, die uit Dordrecht, Delft, Rotterdam, Schiedam, Schoonhoven, 's Hage, Heusden en Geertruidenberg naar deze stad in aantogt waren. Zijne tegenwoordigheid in de stad kenmerkte zich door de verandering, die op zijn bevel in het bestuur plaats vond. De Hoeksche regenten werden verpligt hunne plaatsen te ruimen voor de Kabeljaauwschen, en wel aan de zoodanigen, die hij te voren had doen zweren, nimmer te zullen staan naar eenige ambten of bedieningen. (1)

Ter zelfder tijd trokken die uit Leijden en kort daarna die uit Amsterdam en Haarlem naar Woerden, terwijl de West-Vriesche steden met hunne schepen naar den Eem afzakten om de gemeenschap met Amersfoort te water af te snijden.

Dit Hollandsche leger hetwelk nog dagelijks met manschappen, geschut en andere oorlogsbehoeften uit Braband door den Aartshertog versterkt werd, was ruim 8000 man sterk en had behalve den Stadhouder, Jan van Ranst, Markgraaf van Antwerpen en Albert van Schoerle tot hoofdaanvoerders. Hetzelve trok het eerst op IJsselstein aan en sloeg zich den 10 October bij de Vaart langs den Lekkendijk neder met voornemen om het sterke blokhuis door de Utrechtschen bezet, te bemagtigen. Bij deszelfs doortogt had het dorp Jutphaas vooral veel te lijden.

schijnt deze schrijver zich te vergissen; daar het gevecht aan de Vaart den 13 October en de overrompeling van Naarden eerst in de maand December plaats had.

(1) Van Alkemade, l. l., pag. 42.

Het nedereinde werd, behalve de huizen van Zouwen van Rijn en Jan van Renesse van Baer, (1) in de asch gelegd. In het overeinde troffen vele, waaronder het kasteel van Floris van Jutphaas hetzelfde lot. Het slot van Adriaan van Rijn, waarin eene Utrechtsche bezetting lag, werd stormenderhand bemagtigd en verwoest. Vriend noch vijand werd gespaard en overal teekenden de verwoeste velden en de door de vlammen verteerde woningen der landlieden, den togt van het Hollandsche leger. Dadelijk maakte men toebereidselen tot de belegering van het blokhuis en plantte men het geschut om hetzelve te beschieten; inmiddels liepen de gehuurde krijgsbenden het geheele land en de omstreken af en roofden zonder tucht noch band, alles wat onder hun bereik lag, zelfs de kerk van 't Waal droeg blijken hunner roofgierigheid. De belegerden in het blokhuis zich alzoo onverwachts door zulk eene geduchte magt omsingeld ziende en bevreesd bij eene bestorming voor de overmagt te zullen moeten bukken, indien zij niet spoedig werden ontzet, gaven door het aansteken van groote noodvuren aan die van Utrecht berigt van hunne verlegenheid. Dit teeken ontwarende besloten de Utrechtschen de bezetting terstond te hulp te komen. Men ontbood onverwijld al het krijgsvolk dat in Amersfoort en Montfoort in bezetting lag, terwijl ten platte lande de banklok de landlieden te wapen riep, en in de stad de Regering afkondigde (2) dat alle burgers en onderzaten boven de twintig en beneden de zestig jaren zich terstond zou-

(1) Deze had te dier tijde het huis Rijnestein in bezit.

(2) Buurspraakboek pag. 27 recto (Vrijdag na St. Victor.)

den gereed maken op de boete van 50 pond, om bij het eerste gelui der banklok zich op de Neude te verzamelen en de Oversten en de banier der Stad volgende, te doen wat hun daarna bevolen zoude worden; ook werd ieder gelast, die bussen mogt hebben, de gilden of de Stad toebehoorende, deze zonder vertraging op den huize Hazenberg te brengen. Alles rustte zich nu ten strijde toe, en Montfoort beraamde met Zwanenburch en de overige krijgsoversten op welke wijze men den vijand zoude aantasten, terwijl er intusschen verspieders waren afgezonden om de stelling en sterkte van het Hollandsche leger op te nemen.

Vol geestdrift trokken nu de Utrechtsche burgers in den vroegen morgen van den 13den October, 2400 man sterk, aangevoerd door hunne dappere hopmans, de Tolsteegpoort uit en volgden de ontrolde banier der stad, die in handen van hunnen Burgemeester Jan van Lantscroen hen ten strijde zoude leiden. Montfoort en Hendrik van Zuylen van Nyevelt hadden zich reeds aan het hoofd der voetknechten en ruiterij, onder bevel hunner hoofdmannen, op marsch begeven en zouden zich nabij Engelenburg (1) met hen vereenigen. Men had de voorzorg genomen alhier schuiten en vaartuigen in gereedheid te brengen, om ter bespoediging van den togt een goed gedeelte der strijdbare mannen naar de Vaart te vervoeren. Alle burgers en het krijgsvolk hier bijeen verzameld zijnde, bevond men zich 3500 man, sterk te zijn. Voor dat men echter den vijand te

(1) Vroeger gelegen buiten de Tolsteegpoort aan de Z. zijde van de Vaartschen rijn.

gemoet zoude gaan, werd het leger door Vincentius van Zwanenburch besteld, dat is, behoorlijk gerangschikt en den aanvoerders de manschappen aangewezen, die onder hun bijzonder bevel staan zouden. Aan hem schijnt daarenboven het geheele bestuur van het plan van aanval te zijn opgedragen geworden, als daartoe door zijne krijgsbekwaamheden het meest geschikt. Een iegelijk stelde ook, te dien opzigte, in den vermaarden krijgsman het onbeperktste vertrouwen *ende een ygelyck was den Ritmeester gehorich* (1). Toen dit alles verrigt was, had er eene plegtigheid plaats, welke de geestdrift der vereenigde scharen nog meer verhoogde en aller gemoederen met ongeduld vervulden om zich met de Hollandschen te meten: Jan, Burggraaf van Montfoort namelijk, sloeg in het veld, ten aanschouwen van het geheele leger (2) tot Ridders, uit naam der Staten van Utrecht: Zwanenburch, Wachtendonck, Zweder van Montfoort, Dirk van Zuylen van

(1) Matthaeus, l. l. 407

(2) De onbekende schrijver bij Matthaeus, (p. 417) zegt, dat die plegtigheid geschiedde, tijdens het gevecht aan de Vaart tusschen de Hollandsche en Utrechtsche krijgsknechten; doch meer waarschijnlijk komt het mij voor, dat dit plaats vond vóór den aanval en nabij Engelenburg of even vóór het gevecht, zoo als Gouthoeven, (p. 427) dit veronderstelt. Echter het aangehaalde bij Matthaeus *de nobilitate* (p. 989,) doet eerder het eerste veronderstellen *en tusschen wegen comende heeft* Jan, Burggraaf van Montfoort *in de velde Vincent*, enz. Opmerkelijk is het dat Burman, die overigens dit voorgevallene op dien dag, in alle zijne bijzonderheden, heeft opgeteekend, geene de minste melding maakt van deze plegtigheid. Welligt heeft hij, om het uiteenloo, ende van die vermelding, dit met stilzwijgen voorbijgegaan.

de Haer. (1) Waarschijnlijk heeft Montfoort juist dit tijdstip daartoe uitgekozen, om de zijnen moed in te boezemen. Gaarne had Montfoort ook deze eer aan zijn beminden neef Hendrik van Zuylen van Nyevelt bewezen, *mer Henric en woude dat niet doen.* (2) Ook zal hij bij deze gelegenheid met gepaste bewoordingen, overeenkomstig den aard der plegtigheid zoowel als het oogenblik, waarin deze verheffing plaats had, de nieuw geslagene ridders, alsmede de burgers hebben toegesproken; want, *dit gedaen zijnde, gingen zij stoutelich en welgemoet na den Hollanderen toe.* (3)

Niet gering was de ontzetting van den Stadhouder, toen hem berigt werd, dat de Utrechtschen, die hij eerst voor het leger des Bisschops, hetwelk hij ter zijner hulp verwachtte, aanzag, zoo digt bij waren, en toen hij hen reeds in slagorde zag staan. Groot was de ontsteltenis, die zich in het Hollandsche leger verspreidde. Dadelijk schoten de wakkersten toe, om den vijand in zijne vaart te stuiten, terwijl Lalaing inmiddels de gehuurde krijgslieden 800 man sterk, deed voorwaarts rukken, die weldra met het korps der Utrechtsche voetknechten en rui-

(1) Ten bewijze van de hooge gunst, waarin Dirk van Zuylen stond, vindt men aangeteekend, dat de Raad besloot eenigen der gevangenen ongeschat te houden, om, indien van Zuylen in het vervolg mogt worden gevangen genomen, zijn kasteel belegerd of hij van zijne goederen beroofd werd, die gevangenen tot losprijs ten zijnen behoeve te doen strekken. Raads-dagelijksch boek, pag. 26 recto. (Dingsdag na St. Gallen.)

(2) Matthaeus, l. l. Moeijelijk is het te zeggen, welke de reden dezer weigering geweest is.

(3) Matthaeus, de nobilitate. l. l.

ters handgemeen werden. Langdurig en hardnekkig was dit gevecht, waarin van beide zijden met moed gestreden werd. Eindelijk raakten de Hollandschen aan het wankelen en werden met kracht, onder het krijgsgeroep *zij vliegen*, *zij vliegen*, op het leger teruggedrongen. De Utrechtsche burgers dit bemerkende rukten nu insgelijks voorwaarts, terwijl de Hollandschen tevens uit het blokhuis van die zijde sterk beschoten werden. De overwinning was nu niet meer twijfelachtig. Wel werden op die van Utrecht uit het Hollandsche leger verscheiden geschutschoten gelost, doch de kogels misten geheel hun doel, en vlogen, door de slechte rigting der stukken, over de hoofden, zonder iemand te beschadigen. De Hollandschen, in wier gelederen reeds wanorde was ontstaan, waren tegen dien schok niet bestand. De schrik maakte zich van allen meester, zoodat het geheele leger zich ontbond, en met wegwerping zijner wapenen, met overhaasting in verschillende rigtingen het veld verliet en geheel op de vlugt geslagen werd. De Stadhouder alles verloren ziende, redde zich uit de handen des vijands en vlugtede naar Schoonhoven. Velen der vlugtelingen verloren in de uiterweerden het leven. Lambert Mijllinck, die reeds berigt had ontvangen van het voornemen der Utrechtschen om het blokhuis te ontzetten, was aan het hoofd van 40 man uit IJsselstein getrokken, en belette nog, zoo veel hij dit vermogt, de verdere vervolging der vlugtenden.

In dit gevecht had het Hollandsche leger 38 (1)

(1) De kronijk van Holland meldt van 60 doden.

aan dooden, vele gewonden, 220 gevangenen, (1) 7 vaandels, waaronder dat van Dordrecht, Delft, Rotterdam en Heusden, verloren; 38 metalen bussen zoo groote als kleine, behalve vele knip- en haakbussen en achtergelatene goederen (2) vielen in handen der overwinnaars. Ook verhaalt men dat eene aanzienlijke somme gelds tot betaling van het krijgsvolk, den vorigen dag in het leger aangekomen, deels verstrooid deels buit gemaakt werd. Van de zijde der Utrechtschen, (3) zegt men, was niemand gekwetst noch gedood. Zeker is het, dat het krijgsgeluk hier de Utrechtsche wapenen bijzonder begunstigde, dat Montfoort en de zijnen bewijzen hebben gegeven van grooten moed, door met eene sterkte van slechts 3500 man tegen een zoo wel toegerust leger van 8000 ten strijde te trekken, en dat de Utrechtschen onder aanvoering hunner bekwame Kapiteins met de meeste onverschrokkenheid den vijand aanvielen; doch aan de andere zijde moet de overhaaste vlugt der Hollandschen niet zoo zeer worden toege-

(1) Verscheidene werden op hun woord van eer ontslagen, doch kwamen niet terug, Heda, p. 398. De opbrengst der rantsoengelden der Vaartsche gevangenen bedroeg te zamen 2966 p. 14 st. na aftrek van den 10den penning aan den ritmeester en den 3den penning aan Montfoort. Zie Kameraars-Rekeningen 1481.

(2) Een gedeelte der goederen, alsmede die welke van Nyenrode en ten Ham waren gekomen, werden bij besluit van Woensdag na Gallen onder de Gilden verdeeld, *opdat zij daarna int uittrekken goedwillig zijn zullen.* Raads-dagelijksch-boek, pag. 26, verso.

(3) Goethoeven, p. 527. In de stads-boeken blijkt daarvan niets.

schreven aan gebrek aan behoorlijke dapperheid, dan wel aan het geheel onverwachte des aanvals, die hun niet toegelaten had, zich behoorlijk in slagorde te stellen, en aan het gemis van ijver om de wapenen tegen de Utrechtschen te voeren. Niet alleen dat velen tot dien veldtogt gedwongen waren geworden, maar ook bevonden zich onder de gelederen vele Hoekschgezinden, die weinig bereidwilligheid betoonden tot den strijd tegen hunne partij.

Groot was de vreugde over deze overwinning toen die heugelijke tijding in de stad werd aangekondigd, en met uitbundig vreugdegejuich werden de overwinnaars, die in triumph met hunne veroverde vaandels en met zulk een aanzienlijk getal Hollandsche gevangenen de stads wallen binnentrokken, (1) door de van vreugde opgetogene inwoners verwelkomd. De bussen en het overig veroverd oorlogtuig werden met schepen naar Utrecht vervoerd, op raderen gezet en al zingende door de Utrechtsche jeugd naar de Neude voortgetrokken, waar men dezelve nog lang daarna

(1) Onder de aanzienlijksten worden genoemd: Floris Heerman, die kort daarna aan zijne wonden overleed, Willem van Boshuizen, Baljuw van Rijnland, Focye van der Does, Gerrit van Rijswijk, Cornelis Croesinck, eerste Luitenant Houtvester van Holland, Herbert van Foreest, Jan van Dorp, Gerrit van Abbenbroek, Schout van Delft, Gerrit Cornelisz., Kapitein van Dordrecht, Willem Florisz., Baljuw van Delfland, Pieter Schaert, die het Dortsche vaandel droeg, enz. Zie Goethoeven, p. 527. Eenigen der gevangenen werden op verzoek aan die van Amersfoort toegevoegd, om tegen de hunnen, door den Bisschop gevangen gemaakt te verwisselen. Raads dag. boek, p. 28 verso. (Dond. St. Crispinus).

tot verlustiging der burgers staan liet. Woensdag na Gallen (17 October) beval de Regering eene plegtige processie door de stad *langs de gragten om te dancken en te loven God van die groete gracy ende victorie, die ons zijne godlicke goedertierenheyt laest tegens onse vyanden verleent gehadt heeft.* (1)

De veroverde vaandels werden in het Keiserrijk opgehangen en wapperden aldaar als zoo vele zegeteekenen uit deszelfs bovenvensteren. Met de meeste plegtigheid werden zij eenigen tijd daarna op St. Martinus dag in de Buurkerk overgebragt. De geheele burgerij werd daartoe opgeroepen, welke met het zich in de stad bevindende krijgsvolk van het Keiserrijk tot aan de Buurkerk en op de Plaats, in volle wapenrusting geschaard stond om de processie der Geestelijkheid af te wachten, die de vaandels in het Keiserrijk, alwaar Montfoort met zijne Kapiteinen, nieuw geslagene Ridders en vertrouwde mannen, de Oversten met hunne zilveren kovels en tabbaarden uitgedoscht (2) mitsgaders de geheele Regering der stad, zich bereids hadden verzameld, plegtig zouden overbrengen. Luisterrijk was deze optogt. Heerlijk het gevoel van Utrechts ingezetenen die zich in de daden hunner dappere mannen verheugden en trotsch op dezelve, de lucht weêrgalmen deden van juichtoonen

(1) Buurspraakboek pag. 27 verso Zie over die processien: Plegtige intrede van Karel V. door den Schrijver, p. 61 seq in de aanteekeningen.

(2) Zie denzelfden over de dragt der Burgemeesters pag. 43 seq. in de aanteekeningen.

over de onlangs behaalde overwinning; de vaandels werden gedragen door de Stads dienaren, terwijl de overigen dezelve met brandende toortsen begeleidden; hierop volgden de schoolkinderen en de geestelijken, vervolgens Montfoort met alle de vergaderden in het Keizerrijk, terwijl een groot getal aanzienlijke burgers den trein sloot. In de kerk gekomen, werden de zegeteekenen, onder het zingen van eene plegtige misse en onder het plengen van dankoffers, in tegenwoordigheid van een' grooten toevloed der gemeente, boven het autaar van de Heilige Maagd Maria opgehangen.

Spoedig werd het voorgevallene bij de Vaart aan de afgevaardigden te Brussel bekend gemaakt, en het konde niet anders of de volkomene nederlaag, die de Hollandschen aldaar hadden geleden, moest invloed uitoefenen op den aard en loop der onderhandelingen tot verkrijging van eenen vrede. De Utrechtsche afgevaardigden, die zich met zulke gunstige tijdingen zeker niet hadden durven vleijen, konden nu van hunne zijde op gunstiger voorwaarden aandringen en eenen geheel anderen toon voeren dan toen zij het eerst voor den Hoogen Raad verschenen; welligt ontvingen zij tevens nieuwe lastbrieven, om, overeenkomstig de gunstige wending, die hunne zaak scheen te hebben gekregen, te handelen.

Wat den Hertog van Oostenrijk zelven betrof, zeker heeft de tegenspoed der Hollandsche wapenen hem met bezorgdheid vervuld en de Utrechtsche aangelegenheden van eene meer ernstige zijde doen beschouwen, en op dat tijdstip zijne gedachten op

dezelve gevestigd gehouden. De moeïjelijkheden, waarin hij zoo wel binnen zijne Staten als buiten dezelven gewikkeld werd, maakte het voor Maximiliaan dubbeld noodzakelijk, om, in de gegevene omstandigheden, met de meeste omzigtigheid te handelen. Hoogere staatkundige belangen deden het hem nu vooral raadzaam oordeelen, om door het sluiten van eenen vrede zich met de Utrechtschen te verzoenen. Zijne betrekkingen met Frankrijk toch, hadden nog niet die vastheid gekregen, welke hem van die zijde gerust konden doen zijn. In Bourgondiën zelve voerde hij nog de wapenen tegen deze Mogendheid. Daarenboven bleven de onlusten in vele zijner Staten, hoewel schijnbaar gedempt, nog heerschen en dreigden, vooral in Luik, in geweldadigheden en opstand uit te barsten, zoodat hij, zich in deze opzigten nog niet genoegzaam in zijn gezag gevestigd ziende, het voorzigtiger oordeelde, toe te naderen tot hetgeen die van Utrecht verlangden, dan zich door zijne verbittering tot geweldadige dwangmiddelen te laten vervoeren.

Bij dit alles was Maximiliaan, hoewel geboren tot den oorlog, echter van een' vredelievenden inborst; zoo lang de eer van zijne kroon en het doel der groote plannen van zijn' veelomvattende geest het veroorloofden, verkoos hij vredelievende en zachte maatregelen boven geweld en den oorlog; in zijne staatkundige bewilligingen wist hij geduld met toegevendheid te vereenigen. (1)

---

(1) F. Schlegel, tableau de l'Histoire moderne. T. 1, p. 305, 306.

De punten van vrede, die hij derhalve kort na het gevecht bij de Vaart aan de Utrechtsche afgevaardigden liet voorstellen, bestonden hoofdzakelijk in de navolgende bepalingen :

1°. De herstelling van Bisschop David van Bourgondiën, in zijn vorig gezag.

2°. Dat de steden Utrecht, Amersfoort en Montfoort hem ter betering 40,000 Rijnsche guldens zouden geven (1).

3°. De teruggave van alle de gevangenen, artillerie en vaandels en de toelating van de verdrevenen en uitgewekenen in de stad.

4°. Dat, indien het voor de rust der stad noodzakelijk was, dat sommige ballingen een' bepaalden tijd de stad werden verboden, ook de Heer van Montfoort daaronder begrepen zoude zijn, *ende en sel syn voet niet setten in der stat van Utrecht, ten waer sake, dat die ballingen eerst in der Stat waren.* Echter, wilde de Hertog wel toestaan, dat de Burggraaf in de stad bleef, doch alleenlijk op de uitdrukkelijke voorwaarde, dat hij *geen ghernest volck noch uytheemsche daer in en hebben sal, noch doen inlaten, noch die van de Stat oock niet.* Dat hij voorts tevreden zoude zijn met zijn *daghelycks huysgesin* en aan David schriftelijk beloven, niets tegen hem

(1) De Vlaamsche kronijkschrijver (pag. 224,) verzekert, dat de Utrechtschen aan den Hertog eene bepaalde som gelds hebben aangeboden, maar dat hij daarmede niet te vreden was, — dat zij in 1481, na den dood van Maria, hun gedaan aanbod niet wilden gestand doen en zelfs aan den Hertog een eisch zouden hebben gedaan tot vergoeding der geledene schade.

te zullen ondernemen en zich als een goed en trouw onderdaan te gedragen. (1)

Deze voorwaarden waren, beschouwd uit het hooge standpunt, waarop Maximiliaan zich als Duitsch Vorst bevond en uit de betrekking, in welke als zoodanig hij tot Utrecht stond, allezins billijk, en droegen alle kenteekenen van eene vredegezinde en zeker meer gematigde stemming, dan de genen, welke hij hen vroeger had voorgeschreven, vooral ten opzigte van den Burggraaf. Dan beschouwen wij dezelve daarentegen uit het gezigtspunt van Montfoort en der Utrechtschen, zoo bevreeme het ons niet, dat men die bepalingen, in den stand, waarin de zaken toen stonden, als onaannemelijk bleef beschouwen, en voor als nog, op die voorwaarden geen vrede met den Vorst wenschte te sluiten.

De grieven toch tegen den Bisschop bleven dezelfde. De haat tegen zijn bestuur had te diepe wortelen geschoten, in het gemoed van allen, die het wel met de belangen van het Sticht meenden. De denkwijze omtrent het Bourgondische huis was niet veranderd, en de zucht naar onafhankelijkheid niet uitgedoofd. Montfoort, het middelpunt waarom alles zich bewoog, de werkende kracht der geheele onderneming, had niets van zijnen invloed verloren; integendeel had deze zich sterker in zijn gezag weten te vestigen en was meer dan ooit vastberaden, om de zaak der Hoekschen te verdedigen. En bij dit alles hadden zich aan den donkeren gezigteinder lichtstralen vertoond, die aan

(1) Matthaeus, l. I. 414, 415.

hunne volharding nieuwe veerkracht gaven, en de gemoederen met nieuwen moed vervulden. Het bevreemde ons, zeg ik, dus niet, dat, toen de Hertog aan de gezanten die voorstellen doen liet, deze ten antwoord gaven dat zij *haer beraet niet bij hem en hadden* en voor zich over dezelve te kunnen verklaren, *eerst te huys mosten varen ende gevent haer vrienden te kennen.* Zij vertrokken derhalve spoedig daarna, den 1sten November, naar Utrecht, zonder tot een bijzonder onderhoud met den Hertog te zijn toegelaten geworden. Zoo liep dan deze zending, welke vele kosten had veroorzaakt, nogmaals vruchteloos ten einde.

Denzelfden dag van hun vertrek deed des avonds Jacob van Amerongen, op bijzondere begeerte van Maximiliaan, een omstandig verhaal van al het voorgevallene binnen Utrecht, sedert den jare 1470. Hij was tot dat einde in het Hertogelijk paleis op Kauwenburg ontboden geworden en vond daar den Hertog, omringd van een' talrijken hofstoet en in tegenwoordigheid van vele groote Heeren en Brabandsche Edelen. Jacob sprak hier tot den Vorst met eerbiedige doch *eerweerdelicke* woorden en verhaalde Maximiliaan, hoe hij op den 14en April l.l. aan Utrecht had geschreven, om den Burggraaf van Montfoort, Reinier van Broeckhuizen en Hendrik van Zuylen van Nyevelt en al het krijgsvolk, die Leijden verrast en zich vervolgens tegen den Hertog in Montfoort hadden verdedigd, de stad te ontzeggen, en dat hierop de stad Utrecht hare afgevaardigden eerst naar 's Hage en Dordrecht had gezonden, om zich met den Hertog te verzoenen, die hiervan niets begeerde te hooren, voor dat

alle zijne vijanden en ballingen, die te Leijden geweest waren, uit de stad zouden verwijderd zijn, en hoe deze vervolgens te 's Hertogenbosch hetzelfde antwoord van den Vorst ontvingen en daarna, tot hem te Nijmegen en te Venlo gezonden, telkens met meer bezwarende voorwaarden terug keerden, terwijl den Utrechtschen niet vergund werd in Holland te komen en het beslag op hunne goederen bleef rusten, hetwelk de burgers met ontevredenheid vervulde. Hoe zij eindelijk hunne toevlugt tot den Bisschop nemende en zijne voorspraak bij hem verzocht hebbende, deze hun geantwoord had, de Utrechtschen niet te kunnen helpen, voor dat zij den wil des Hertogs hadden opgevolgd. Deden zij dit, *dan woude hy dat beste doen mit alle zynre macht.* Hoe dit antwoord in den Raad gebragt zijnde, in denzelven het besluit werd genomen, om de Hollandsche ballingen, het vreemde krijgsvolk en de vijanden des Hertogs de stad te ontzeggen en geen krijgsvolk meer aan te nemen dan bij besluit des Raads (1).

(1) Dit besluit, (zie Raads-dagelijksch-boek, pag. 19 recto,) spreekt alleen van de stad te ontzeggen aan *alle stalbroeders ofte rutergezellen ofte quartiermeysters, die in zoudyen gelegen moegen hebben tegendraghende mijnen genedigen Heer van Oistenryck.* Hoe derhalve Jacob van Amerongen hier heeft kunnen zeggen, dat dit insgelijks aan de Hollandsche ballingen en vijanden des Hertogs, waartoe Montfoort zeker behoorde, zoude zijn bevolen geworden, komt mij eenigzins duister voor. Het is welligt mogelijk, dat de algemeene uitdrukking *tegendraghende mijnen genedigen Heer van Oistenryck* met inzigt is gekozen, om dezelve, naar gelang der omstandigheden, voor eene tweeledige uitlegging vatbaar te maken, en dat Jacob van Amerongen, voor den Hertog de zaak der uitgewekenen verdedigende, aan dezelve die uitlegging gaf, als hadden zij daarmede den Burggraaf en alle des

Hoe zij daarop, al *vreendelicken van den huse scheydende*, de Plaats bezet vonden door Montfoort en de zijnen en hoe de burgers hem, Jacob van Amerongen, waarschuwende, dat men het op zijn leven toelegde, onder het geroep *gaet op onze eynde* met geweld medevoerden naar de Smeebrug, alwaar, nadat hij zijne wapenen had aangegord, zich een groot gedeelte der burgerij aan zijne zijde voegde, en eindelijk hoe hij en zijne vrienden door Montfoort aangevallen, de nederlaag gekregen en uit de stad verjaagd waren geworden.

De raden des Bisschops namen na hem het woord op, en baden den Hertog ootmoedig en dringend, dat hij toch niet wilde vergeten, dat zij om zijnent wil verdreven waren. Maximiliaan zeide hun, bij monde van Mr. Jan van Enneten, dat hij, hetgeen zoo even door Jacob van Amerongen gezegd werd, indachtig was en van alles, zoo door den Bisschop zelven als door anderen reeds kennis droeg; maar dat hij hun de verzekering gaf, dat zij, die om hem uit Utrecht waren verdreven, zich niet zouden hebben te beklagen over de blijken van gehechtheid jegens zijn persoon door hen aan den dag gelegd.

Van waar de belangstelling van Maximiliaan in de Utrechtsche zaken? Was eene beweging gelijk aan die van 7den Augustus dan zulk een vreemd verschijnsel in tijden van burgerlijken tweespalt, waar de botsingen, die dezelve medebrengen, overal onrust en verwarring deden geboren worden? Waren het niet

Hertogs vijanden bedoeld. Indien dit zoo is, kan men niet genoeg de voorzigtige stelling van dit besluit bewonderen.

veeleer de geheime drijfveren van de stoute ondernemingen van Montfoort, van den hartnekkigen tegenstand der Hoekschen, die de bezorgdheid van den Vorst te weeg bragten? Hij scheen daarin meer dan eene wrijving van partijen, in geweldadigheden uitgebarsten, meer dan een' opstand tegen den Bisschop, alleenlijk veroorzaakt door het drukkende van deszelfs regering, te zien. Wantrouwde hij welligt eene hem vijandige Mogendheid? Hij toch kende de looze en kronkelende staatkunde van Lodewijk den XI.

Deze Vorst toch had, na den dood van Karel den Stouten, zich van de Bourgondische staten, welke aan Maria waren ten erfdeel gevallen, trachten meester te maken. Waren de onderhandelingen tot een huwelijk van Maria met zijn' zoon met opregtheid (1) gevoerd geworden, en had Lodewijk XI. werkelijk zulk eene verbindtenis begeerd tot stand te brengen, dan zou welligt voor Frankrijk de nabuurschap der Oostenrijksche Nederlanden niet hebben bestaan, welke, onder den schepter der Duitsche Keizers en later onder dien van de Koningen van Spanje voor dien Staat een tooneel werd van gevaren en bloedige veldslagen. Gemakkelijk toch ware het geweest door dit huwelijk Vlaanderen en Bourgondiën met Frankrijk te vereenigen, maar de herinneringen aan zijne eigene trouwlooze handelingen jegens zijn' vader Karel VII. deden hem bevreesd zijn voor de nadeelige gevolgen, welke eene vroegtijdige verheffing zijns zoons, voor zijne magt zoude kunnen hebben; van

(1) H. Hallam, l'Europe au moyen âge, t. 1, p. 150, 152.

hier de flaauwheid der onderhandelingen ten aanzien dezer verbindtenis. Weldra vormde hij andere plannen, meer overeenkomstig met zijne heerschzuchtige staatkunde. Zelf wilde hij de landen van zijnen neef bemagtigen en met geweld en list aan deszelfs dochter ontwringen, toen hij zag, dat hij aan Maria het regt van erfopvolging niet meer konde betwisten, (2) en dat daarna het schandelijk regtsgeding wegens hoog verraad en bij gevolg van verbeurtverklaring der leengoederen, tegen Karel den Stouten ingesteld, ten eenmale deszelfs doel gemist had (2). Zich in heimelijke verstandhoudingen met de Bourgondische staten te stellen; te bewerken dat deze uit eigene beweging de vereeniging met Frankrijk verzochten, zich van Artois en Franche-Comté met de wapenen meester te maken; Vlaanderen tot opstand tegen Maria te brengen en in zijne trouweloosheid Hugonet en Imbercourt aan de Gentenaars over te leveren, op welker woede de heete tranen en de vurige gebeden van hunne jeugdige Herto-

(1) De erfenis van Vlaanderen en Artois als groote lenen van de kroon, alsmede de staten van Karel buiten Frankrijk gelegen, konde haar niet betwist worden, maar wat hare regten op Bourgondiën betrof, meende Lodewijk dat hetzelve weder aan de Fransche kroon verviel, omdat Jan van Bourgondiën aan Philips zijn' zoon, dit Hertogdom ter leen gegeven had, en Karel geene mannelijke afstammeling naliet.

(2) Meermalen hadden onder het leenstelsel dergelijke regtsdingen tegen overledenen plaats. De betrekking tusschen den leenheer en den leenman werd zoo heilig geacht, dat misdaad van verraad zelfs op de nakomelingen der daders werd vervolgd.

gin niets vermogten (1), waren de eerste daden, waarmede hij zijn doelwit zocht te bereiken. Maar toen nu de welige en rijke landen van Vlaanderen, die zoo zeer het oog van den heerschzuchtigen Vorst bekoorden, zich door den voortgang der Fransche wapenen bedreigd zagen, waren die Staten ernstig bedacht, om zich zelven een magtigen steun te geven, en vestigden het oog op Maximiliaan van Oostenrijk, zoon van Keizer Frederik IV. Eene verbindtenis met Frankrijk was voor Maria een voorwerp van afgrijzen geworden, en met welgevallen gaf deze hare hand aan den jeugdigen Vorst. Hierdoor ging een groot gedeelte van het leengoed van Vlaanderen en de Nederlanden over onder eene vreemde heerschappij, en deze omstandigheid bragt voor het oogenblik alle de plannen van Lodewijk in verwarring. Deze verbindtenis had bovendien voor hem dat ongelukkig in zich, dat de Hertog van Oostenrijk een der magtigste Vorsten van het Keizerrijk was en zijne staten door Bourgondiën van de zijde van Zwitserland en door Vlaanderen van de zijde van Keulen, aan Frankrijk grensden. Bourgondiën, nimmer geheel door Lodewijk XI ten onder gebragt, vatte nu de wapenen op en weldra zag hij de schoone vruchten zijner veroveringen voor hem verloren gaan. In dien tegenspoed oordeelde hij het raadzaam een bestand met Maximiliaan aan te gaan. Dit bestand was, van zijne zijde, vooral met het inzigt gesloten, om tijd te winnen

(1) Wagenaar IV. 173. De Lacépède. Histoire de l'Europe, T. XI. p. 35—37.

en om, door het geven van vastheid aan zijne betrekkingen met de overige vorsten, deze aan zijne belangen te hechten en alzoo aan Maximiliaan eene gelijke magt tegen over te stellen. Opvolgelijk sluit hij den vrede met Engeland, den bondgenoot van Maximiliaan, met Spanje en Venetiën, hernieuwt zijne vriendschap met René II. Hertog van Bourgondiën, met Zwitserland en de kleine Duitsche Staten, terwijl hij, getrouw aan zijn trouwloos staatkundig stelsel, Eduard IV. in een' oorlog met Jacob III. Koning van Schotland tracht te wikkelen, ten einde dezen eersten te beletten, Maximiliaan met het beloofde krijgsvolk bij te staan. Inmiddels verontrustte hij Maximiliaan zelven in zijne staten en zocht zijn gezag te ondermijnen door de binnenlandsche onlusten levendig te houden en aan te wakkeren, en ging zelfs met vele woelige gewesten een verbond aan, om hen tegen den Aartshertog te ondersteunen. (1) Het lag niet in het karakter van Lodewijk XI. opregt te zijn in zijne handelingen, ook dan niet, wanneer zijn eigenbelang dit medebragt en aan dit hoofdgebrek in zijn karakter moeten vele der misslagen worden toegeschreven, die in zijne staatkunde

(1) Dit wordt volkomen bevestigd door een' brief, welken Maximiliaan in 1488 aan de Staten van Vlaanderen schreef, en waarin deze merkwaardige woorden voorkomen: *Reduximus manu forti ditionem Leodiensium: reduximus Ducatum Gelrensium, Comitatum Flandriae ad nostram obedientiam, denique civitatem ac ditionem Trajectensium, tertiamque Hollandiae partem, quae omnes regiones rebellarunt, auxilium videlicet a Gallis propter initum foedus expectantes.* Zie Pontanus, Hist. Gelr. p. 591. Ook getuigt dit Amelgardus, p. 811 en 815.

na den dood van Karel den Stouten doorstraalden. In moeijelijke omstandigheden gewikkeld, wrong hij zich in duizend bogten en durfde nimmer het gevaar stoutmoedig onder de oogen te zien. Waar andere vorsten het staal zouden hebben opgevat, onderhandelde hij en voerde tegen zijnen vijand de wapenen van list en verraad. Werd hij door eene magtiger Mogendheid bedreigd, zocht hij deszelfs vertrouwde raadslieden aan zijne belangen te verbinden, terwijl hij tevens met een naburigen staat in verbond trad, om van die zijde te verontrusten en in verwikkelingen te brengen door het aansteken van binnenlandsche verdeeldheden. Zoo heeft hij door het daarstellen van een uitgebreid stelsel van verraad, bespieding en omkooping, den een door den ander, de Vorsten door hunne onderdanen, de onderdanen door hunne Vorsten weten in bedwang te houden, hen, die hem vijandig en te magtig waren, bedervende en verkleinende. De laatste jaren zijner regering kenmerkten zich hierdoor bijzonder, hoewel er in zijn' persoon zelven eene geheele verandering plaats had. Het was niet meer die moedige Vorst op het slagveld van Monthéri, maar de wantrouwende, door angst gefolterde dwingeland, die zijn einde voelde naderen en echter zijne laatste zielskrachten inspant, om door verdubbeling van gekunstelde veerkracht voor zich zelven en voor anderen de slooping zijns ligchaams te verbergen en het geloof aan het bestaan van zijn' werkzamen geest te doen behouden. Hem nog in de laatste dagen zijns levens zulke groote zaken ziende verrigten, zoude men geneigd zijn te denken, dat de overdrevene vrees van

Lodewijk XI voor den dood in verband heeft gestaan, met den smart, van onvoltooid te moeten laten het groote werk, dat hij zich had voorgesteld, het doelwit van al zijn rusteloos streven, namelijk, om Frankrijk tot een der magtigste Staten van Europa te verheffen.

Zouden het derhalve te gewaagd zijn te veronderstellen, dat Lodewijk XI, ook in deze landen en toen vooral in het Sticht getracht heeft zich in heimelijke verstandhoudingen te stellen met de Hoekschgezinden in Utrecht. De oneenigheden der Utrechtschen met hunnen Bisschop, de haat tegen zijnen persoon, de invloed van den Burggraaf, konden in de handen van zulk een' listigen Vorst, de geschiktste werktuigen worden ter bereiking zijner wel bekende plannen, om Maximiliaan in het rustig bezit van de Nederlanden te verontrusten. Dat het vuur, zoo al niet daadwerkelijk onderhouden, echter van hooger hand werd aangestookt, is, hoewel de geschiedenis daarvan ten eenemale zwijgt, niet alleen af te leiden, uit de stoutheid, om zich tegen den Hertog te verzetten, maar tevens ook, uit de hevigheid, welke Montfoort en zijnen aanhang tegen den Bisschop bezielden. »Want, zegt Basinus (1) met dezen de vrede te hernieuwen, daarvan wilden zij, die toen in de stad het bewind voerden, op geenerlei wijze hooren. Goede en billijke voorwaarden toch zouden zij, indien zij slechts onder het bestuur van hunnen Bisschop wilden terugkeeren, gemakkelijk hebben kunnen verkrijgen. Maar de haat

(1) Matthaeus II pag. 541, 542.

tegen hunnen Heer had diepe wortelen geschoten in den geest van de bewerkers des opstands, want van hem altijd het onregtvaardige vermoedende, had het beleedigd gevoel hunnen geest in zulk een wantrouwen en ongeloof aan vergiffenis en aan zekerheid der hun gedane beloften gebragt, dat zij goede vredesvoorwaarden halstarrig hebben blijven weigeren. Men verhaalt," vermelt verder deze Schrijver, »dat de Heer van Montfoort zoude hebben gezegd, liever te willen zien, dat Utrecht door de ploeg omgekeerd en de geheele stad met hare bloeijende velden verwoest werd, dat hij en de zijnen al het verschrikkelijke van hongersnood, pest en andere rampen en onheilen, zelfs de verdelging van alle burgers liever wilde afwachten en ondervinden dan toe te stemmen dat Utrecht ongeschonden zoude terugkeeren onder het gebied van David van Bourgondiën."

(*De voortzetting volgt.*)

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 13den April 1840.

Kantoor	Waardpoort.	2 Stuks.
»	Catharijnepoort.	234 »
»	Wittevrouwenpoort.	89 »
»	Tolsteegpoort.	90 »
»	Ridderschapsvaart.	239 »
»	Vaartschen Rijn.	212 »
»	Roodebrug.	11 »
	te zamen	877 Stuks.

VERGOEDING VAN LANDSWEGE AAN DEN HEER VAN AMERONGEN, WEGENS DE DEVASTATIE VAN HET HUYS EN DE BOSSCHEN VAN AMERONGEN, DOOR DE FRANSCHEN IN 1672. (1)

Extract uit het register der Resolutiën van de Ho. Mo. Heren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Jovis den 6 *Febr.* 1676.

Is gehoort het rapport van de Heren Raetspensionaris Fagel ende andere hare Ho. Mo. Gedeputeerden tot de buitenlandsche zaken, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van derzelver resolutie commissoriael van den 24 April 1675, gevisiteert ende geexamineert, oock gehoort en ingenomen de hoochwyse consideratien ende 't advys van Syn Hoocheyt den Heere Prince van Orange over den inhouden van de remonstrantie van den Heere van Amerongen Ginckel, gew. extr. Gedeputeerde van den Staet, van verscheide Cheur ende Fursten in Duytsland, houdende, dat hem van wege de Staten van den Lande van Utrecht den 28 Juny 1672, aenges. wesende, om binnen den tyt van een maent in derzelver vergaderinge te verschynen, ofte dat andersints ende by gebreke van dien, d'intentie van den Koninck van Vranckryk was, zyn, vertoonders, goederen te confisqueren, mitsgaders syne huysinge te raseren, ende die aenschryvinge Hare Ho. Mo. door de Heeren derselver Gedeputeerden tot de zaken van de Triple alliantie voorgedragen, ende daarop gedelibereert synde, deselve (ten aenzien, dat hy vertoonder was een republicq minister van den Staet ende doenmaels aen Heren Cheurfurst van Brandenburg afgesonden), by resolutie van den 2 Aug. des voorsz. jaers 1672, verklaert hadden, zyn persoon ende goederen by alle mogelyke middelen te sullen helpen bevryden, tegen alle overlast ende schaden, die hem wegens de voorsz. aenschryvinge door de vyanden van den Staet wierden gecommitteert, of souden mogen overcomen ende aengedaen werden, en dat dien volgende, hy vertoonder daertegens soude worden geguarandeert ende van alle geledene schade uit de goederen ende

(1) Vergel. Matthaeus. De Jure Gladii, bldz. 214 en volg. en bepaaldelijk bldz. 228—230.

middelen in het district van de Generaliteit gelegen, toebehorende oft besetten by eenighe personen de partye van den Hoogstged. Co. van Vrankryk volgende, gedesdommageert, breeder blykende by de acte aen de voorsz. remonstrantie geannexeert, dat oock naderhand ter occasie, dat den Hertoch van Luxemburg hem, Here van Amerongen, by missive in dato 5 Aug. voorsz. hadde gewaerschouwt ende gedreycht mettet devasteren ende doen opspringen van syn huys te Amerongen, mitsgaders het afcappen ende ruineren van desselfs bosschen, Haar Ho. Mo. den 2 Sept. daeraen volgende geresolveert hadden aen denselven te sullen doen verclaren, geobligeert te syn tegens de voorsz. dreigementen by retorsie ende andersints, alle meest crachtighe ende efficacieuse middelen aen te wenden, ende dat mede daernaer de goederen van den Here Ryn-Grave door ofte van wegen den Hoogstged. Koning van Vranckryk zynde doen saisseren ende in confiscatie nemen, Hare Ho. Mo. by resolutie van den 23 Sept. desselven jaers verstaen hadden, dat by forme van retorsie mede gesaiseert ende in arrest genomen soude worden, de stad ende het marquisaet van Bergen op Zoom, mitsgaders de heerlicheden van Borchvliet ende S. Michiels Gestel mette appendentien van dien, omme daeruit in tyden ende wylen te connen verhalen ende consequeren, de schade, die by Here Ryngraef ter sake van de voorsz. saisie ende confiscatie syner goederen alsdoen albereyts geleden hadde, ende in 't toekomende soude komen te lyden, doch alles onvermindert en sonder praejudicie van Hare Ho. Mo. resolutie ten reguarde van den vertoonder in qualite voorsz genomen, ende de indemnityt daerby belooft, dat hy Here van Amerongen by Hare Ho. Mo. ende den Heere Prince van Orange versocht ende begeert synde in syn voorsz. qualiteyt te continueren ende ten spoedigsten wederom by den hoochgemelden Hr. Cheurvorst van Brandenburg ende desselfs armee sich naer Duytschland te begeven, den gemelde Hartoch van Luxemborch ofte wel den Intendant Robbert den $\frac{11}{21}$ Febr. 1673 gecommandeert hadde den Capiteyn La Fosse van hem Here Hartoch regiment met 12 peerden uyt Utrecht naer syn, vertoonders, huysinghe tot Amerongen, die dan, om hare onmenschelyke wreedheyt te plegen, deselve huysinge, benevens de Bassecourt van boven tot beneden met takkebossen ende ander eyckenhout, soe aldaer tot brant noch in voerraet lach, van boven de solders tot beneden in de kelders hadden opgevult, deselve aengesteken ende tot den grond toe verbrant, niettegenstaende syne, vertoonders, arme en uitgeplonderde ingesetenen van de heerlicheden van Amerongen, Ginckel ende Elst aen den voorsz. La Fosse hadden aengepresenteert een goede somme gelts, om hetselve te praevenieren, ten minste voor den tyt dat sy aen hem, vertoonder, ofte desselfs soon, den Heere van Ginkel,

hier te lande synde, daervan kennisse gegeven, edoch te vergeefs, alsoo de voorsz. La Fosse verclaert hadde, dat syn ordre precis lagen, om het huys en alles, wat daervan dependeerde, aff te branden, ende dat hetselve moste geschieden uit oorzake, dat den Heere van Amerongen des Coninck commandement ende bevel niet alleen niet gepareert en hadde van sich nevens andere regenten wederom binnen de provincie van Utrecht te begeven en syn gehoorsaemheyt als syn Souverain Con. ende Here te bewysen, maer dat hy met groote verwaentheyt hem noch buytenslants liet employeren, om verscheyde Cheur en fursten in Duytslant tegens het voortsetten van syne majesteyt glorieuse wapenen, waere het mogelyk, te annimeren, gelyk uyt verscheide attestatien mede aen de voorsz. remonstrantie geannexeert, soo int reguard van de voorsz. La Fosse, als hetgeene den Hartoch van Luxemburg ende den Intendant Robbert tegens verscheide regenten in de provincie van Utrecht voor ende naer hadden gesecht, conde blycken; ende naerdemael door Godes onbegrypelyke goedertierenheydt, onder het beleydt van Hoochgemeldte Syn Hoocheyt, den Here Prince van Orangien, de provincie van Utrecht van hare vyanden was verlost ende verlaten, tot ongemeene vreugde van vele goede ingesetenen, ende hem, vertoonder, die daerdoor syn geconfisqeerde goederen met schade als voorsz. wederom was geworden, ende dat hy die geerne by occasie, dat men van vrede gerucht, soo veel mogelyk enichsints tot voorgaande standt soude brengen, zoo versocht hy vertoonder, dat Hare Ho. Mo. conform hare twee voorgenoemde resolutien met volkomen kennisse van saken in dien luctueusen tyt op 't hoochwys advys ende goedvinden van syn Hoochheyt genomen, hem, vertoonder, van syne geledene schade, uit eenighe der confisqueerde goederen ofte andersints op welgevallen van meer Hoochgem. Syn Hoochheyt geliefden, te desdomageren, ende also te doen jouisseren van 't effect van derzelver voorsz. resolutien.

Waarop gedelibereert ende in achtinge genomen synde, dat Hare Ho. Mo. by derselver voorsz. respective resolutien van de 2 Aug. 1672, ende den 23 Sept. desselven jaers, den remonstrant hebben aengenomen te indemneren ende guaranderen van alle schade, die hy soude komen te lyden, is in conformite van 't hoochwys advis van Hoochgem. Syn Hoochheyt goetgevonden ende verstaen, dat den gemelten Heere van Amerongen ter sake en tot desdomagement van syne geledene schade, hier vooren. breeder vermelt, sal worden toegevoegt, gelyk denselven toegevoegt wordt, mits desen, de somme van 40,000 gulden, te betalen in obligatien tot laste van het Comptoir van den ontfanger Generael, ende wordt de Raet van State mits dezen versocht, ter voorn. somme van 40,000 gulden, soo veel obligatien te doen depescheren, als den gemelde Heere van Amerongen soude mogen desireren.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand APRIL 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	757	757	756	756	5$_4$	7$_1$	7$_8$	3$_4$	W.	Regenachtig.
2	758	758	759	761	7	10$_5$	10$_8$	4$_8$	O.	Betrokken.
3	765	765	765	763	5$_4$	6$_9$	7$_5$	2$_6$	idem	Weinig bewolkt.
4	762	762	761	762	4	5	5$_6$	0$_4$	N.O.O.	Helder.
5	762	762	762	762	7$_1$	9$_4$	8$_9$	5$_8$	N.	Weinig betrokken.
6	758	755	755	755	8$_6$	10$_4$	10$_3$	6$_8$	N.N.W.	idem bewolkt.
7	751	751	752	755	8$_3$	10$_2$	9$_6$	6$_8$	idem.	Betrokken.
8	760	761	762	762	4$_6$	5$_6$	5$_2$	4$_4$	N. O.	idem.
9	767	768	768	770	7$_4$	9$_6$	10$_4$	4$_2$	N.N.O.	Helder.
10	771	771	772	772	3$_8$	9$_4$	10$_8$	5	N. O.	idem.
11	772	770	769	767	7$_2$	11$_4$	12$_2$	4$_4$	idem.	idem.
12	766	766	765	765	10	13$_5$	13$_5$	8	idem.	Bewolkt.
13	764	761	761	760	11$_2$	15$_8$	16$_8$	10	O.	idem.
14	761	760	760	760	12	17$_4$	15	11$_2$	Z. O.	Helder.
15	762	763	762	763	15	17$_8$	18	10	O.	idem.
16	764	765	765	766	12	15$_6$	14$_8$	8	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	768	768	767	767	108	134	144	6	z. o.	Helder.
18	765	764	763	763	12$_2$	158	167	8	idem.	idem.
19	759	759	759	759	13	168	17	86	idem.	idem.
20	758	758	758	760	15$_2$	17	16$_2$	86	N.N.O.	Bewolkt.
21	764	766	766	766	118	15	146	86	N.W.	idem.
22	767	768	770	773	108	14$_2$	128	68	idem.	idem.
23	774	773	773	773	10$_4$	148	154	10$_4$	z. W.	idem.
24	773	772	771	771	14$_6$	18$_3$	186	11	O.	idem.
25	771	771	769	769	166	189	22$_2$	13$_4$	z. O.	Weinig idem.
26	770	771	771	771	176	21$_7$	225	13	idem.	Helder.
27	771	772	772	772	168	20	20$_3$	15$_2$	idem.	idem.
28	772	772	771	771	168	196	194	136	O.	idem.
29	771	771	770	770	17$_7$	21$_2$	206	10	N.	idem.
30	771	771	770	770	144	17$_2$	17	108	idem.	Bewolkt.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	760$_9$	760$_8$	761	761$_6$	6 6	847	853	4$_{42}$		Van den 1st. tot den 11e.
2	763$_9$	763$_4$	762$_9$	763	11$_{95}$	15$_{55}$	1546	8$_2$		— — 11en. — — 21e.
3	770$_4$	770$_7$	770$_3$	770$_6$	14$_{75}$	1818	1834	108		— — 21st. — — 30st.
	765$_{06}$	764$_{96}$	764$_{73}$	765$_{06}$	10$_{95}$	14$_{06}$	14$_{11}$	7$_{83}$		

Algemeen gemiddeld, Barometer 764$_{94}$, Thermometer 11$_{73}$.

April 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN	ECHTSCHEIDINGEN	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	76	81	6	12	2	4	5	39	»	70	68
AMERSFOORT. . . .	19	19	1	2	»	»	3	7	»	19	23
RHENEN.	9	6	»	1	»	»	1	1	»	3	2
WIJK BIJ DUURSTEDE.	2	5	»	2	»	»	»	1	»	1	»
MONTFOORT.	2	2	»	»	»	»	»	»	»	4	2
IJSSELSTEIN.	4	3	»	»	»	»	»	»	»	5	7

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

			onder Nulpeil.
1	April	1840.	4 el 84 dm.
15	——	——	4 — 84 —
30	——	——	5 — 13 —

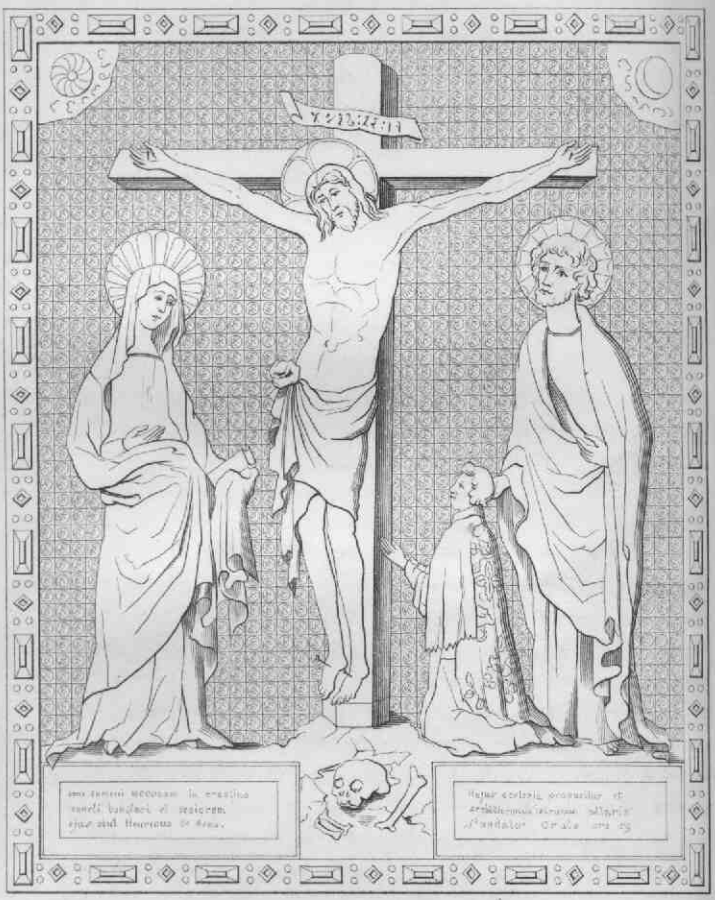
AANTEEKENING OMTRENT EENE SCHILDERIJ VAN HET JAAR 1363, VOORKOMENDE IN DE VERZAMELING VAN DEN RIDDER

Florent van Ertborn,

Oud Gouverneur der Provincie Utrecht.

Met de Afbeelding.

Weinig zijn wij bekend met de manier der Schilders en Graveurs van die landen, waar zich later de Vlaamsche en Hollandsche scholen gevormd hebben. Opklimmende tot de Gebroeders van Eyck, is het beeldhouwwerk, hetwelk de portalen onzer hoofdkerken versierde, door de woede van de beeldstormers der XVIe eeuw vernield; de schilderijen, waarmede de muren van deze bewonderingswaardige gebouwen versierd waren, werden met kalk overdekt; de muren werden gewit, en van tijd tot tijd ontblooten de afvallende schilfers, gelijk men zich hiervan in eene kapel van de kerk te 's Hertogenbosch en te Utrecht kan overtuigen, voortbrengselen die niet zonder verdiensten zijn, maar tegen welker verlies wij niets dan ons innig leedwezen kunnen overstellen, zelfs in de kerken van die landen, welke niet van de Roomsche Godsdienst zijn afgeweken; het Vandalismus, dat zoo vele jaren stand hield, waarin men alles afkeurde hetgeen vroeger dagteekende dan den tijd van Rubbens, heeft niets gespaard; in de

Schildery op gouden grond van 1363, voorkomende uit de St Jansskerk te Utrecht.

handschriften alleen kan men den stijl nog opsporen der beeldende kunsten van dien tijd, maar het is mij niet bekend, dat men aan elke der klassieke afdeelingen van ons land het onderscheid van stijl heeft pogen toe te schrijven, die haar afzonderlijk en kennelijk eigen was, of na te vorschen, of al de voortbrengselen der kunst in de landen door den Neder Rijn besproeid, in de XIV eeuw niet hetzelfde karakter hadden, waarvan de Stad Keulen ons een groot aantal modellen oplevert. — Stephanus, die de beroemde schilderij heeft bewerkt welke thans in de hoofdkerk dier Stad prijkt, was de hersteller der school, bijna ter zelfder tijd, dat de Gebroeders van Eijck Vlaanderen door hunne meesterstukken beroemd maakten.

Wij weten dat Albert van Ouwater in datzelfde tijdvak in Holland bloeide; Geretje van St. Jan, en eenige andere kunstenaars zijn hem daarna gevolgd; maar hunne namen alleen zijn tot ons gekomen, zonder ze met eenige zekerheid aan eene der voortbrengselen van dien tijd te kunnen hechten. Vóór hen kennen wij geene andere schilderstukken, dan die altijd aan Keulsche kunstenaars zijn toegeschreven, en ik weet niet dat er ergens in ons land een schilderstuk bestaat vroeger dan van de Gebroeders van Eyck, hetgeen men met grond beweren kan voor eene van onze steden geschilderd te zijn, en nog minder door eenigen kunstenaar, die haar niet vreemd was. Alles dus, hetwelk over dit tijdvak eenig licht zou kunnen verspreiden, komt ons voor belangstelling te verdienen, en deze overtuiging noopt ons hier de schets te geven van een stuk, hetwelk zonder twijfel wel geene aanspraak kan maken op schoonheid, maar het eenigste is, dat tot ons is overgekomen, en hetwelk wij aan de school van ons land kunnen toeschrijven, uit den tijd die het schilderen in olijverw vooraf ging, welke door de Gebs. van Eyck in werking gebragt en daarna verspreid werd. Het bevindt zich in de verzameling van Gothische schilderstukken, bijeengebragt door den Ridder van Ertborn, Oud Gouverneur der Provincie Utrecht, thans te 's Gravenhage; in welke

onder anderen twee door Jan van Eyck in het begin der 15e eeuw onderteekende stukken te zien zijn, waarvan de vergelijking met de evengemelde schilderij de schrede die de kunst dezen beroemden man verschuldigd is op de tastbaarste wijze aantoont.

Deze schilderij heeft eene hoogte van 4.8½ bij 4—7 Rijnl. voet; de lijst, maakt een gedeelte uit van het paneel, en is even als de grond van de schilderij verguld.

Deze lijst geheel verguld en zonder eenig snijwerk, is versierd met afbeeldingen van gekleurde steenen, gelijk in die tijden ook gebruikelijk was voor den band van boeken; het paneel is overdekt met een laag witsel verguld, waarop kleine kringen zijn ingedrukt, die de beeldtenis van eenen leeuw omvatten. De schilderij stelt voor den Heiland aan het kruis, aan welks voet de H. Maagd en Johannes, gelijk ook de beeldtenis van eenen monnik, van veel kleinere proportie. Dikwijls ziet men op de Italiaansche schilderstukken van vroegere eeuwen op die wijze de gewone menschen in vergelijking van de Heiligen, hier als helden voorkomende, in een kleinere gedaante voorgesteld; als ook het kleinste hoekje mogelijk uit den gouden grond met verw bedekt, wanneer de lucht of de hemel in het voorwerp diende vertoond te worden; uit het bijschrift aan den voet der schilderij ziet men dat dit het afbeeldsel is van den monnik Hendrik van Rijn, aartsdiaken van St. Jan te Utrecht van 1344 tot 1363.

Deze Prelaat stierf aldaar den 6den Junij van dat jaar, en dit schilderstuk, hetwelk te Utrecht in 1829 gevonden is, versierde het altaar door dezen monnik opgerigt, gelijk het opschrift aanduidt, vervat in deze woorden: Anno domini MCCCLXIII in Crastino Sancti Bonifacii et sociorum ejus, obiit Henricus de Reno, hujus ecclesiae praepositus et archidiaconus istiusque altaris fundator, Orate pro eo. *In het jaar O. H. 1763 dags voor dien van den H. Bonifacius en zijne gezellen, Stierf Henricus van Rijn, proost en aartsdiaken dezer kerk, stichter van dit altaar, bidt voor hem.*

Die dag viel op 13 Mei, en van dien van Rijn uit eene

bekende familie, wordt onder anderen melding gemaakt in een charter bij v. Mieris aangehaald, Ch. B. 2 D. p. 855 (1).

Niettegenstaande het zeker is dat deze schilderij eene kerk van Utrecht heeft versierd, zou zij toch door eenig Keulsch kunstenaar geschilderd kunnen zijn, daar Keulen de aartsbisschoppelijke zetel van Utrecht was en de betrekkingen tusschen deze twee steden zeer groot waren; ondertusschen heeft de vergelijking, die ik gelegenheid gehad heb te maken met de miniaturen van een handschrift van 1565, aanwezig in de rijke boekerij van den H. Wel Geb. Heer Baron van Westreenen van Thielandt Staatsraad te 's Gravenhage, en de bijbel van 1360, N°. 11 in de Koninklijke Bibliotheek benevens de kunststukken in het Museum te Leijden, mij overtuigd, dat de stijl in de teekenkunst in dien tijd dezelfde was in Holland, Vlaenderen en op den Neder-Rijn.

Wij zullen hieronder opgeven de overeenkomst in teekening welke wij vinden tusschen deze miniatuur in de schilderij van Utrecht van welke wij meer uitvoerig willen spreken. Het blijkt uit de bijzonderheden, welke ons uit het leven van de Gebroeders van Eyck bekend zijn zoowel als uit het rapport over de scheikundige ontledingen van de Professoren Geigner en Reiman, dat de dagteekening der schilderij, welke wij hier bedoelen, echt is, hetwelk bewijst, dat zij is van voor den tijd dat de olijverw in gebruik was, (zie de werken van van Wagen en J. Schapenhauwer, Carl. van Mander en de *Messager des Arts*). Zij zou dus vervaardigd zijn op de wijze, bekend onder den naam van schildering *à tempera*, en de kleuren daarop gebragt door middel van eidojer en sap van den vijgenboom, ten minste naar de meening van Zoach von Sandrast. (*Teutsche Academie der Bau- Bild- und Mahlerey-Künste.*

Zij die met de voortbrengselen der Keulsche school bekend zijn, zullen niet aarselen, deze schilderij tot dezelve te brengen.

---

(1) Zie van Heussen en van Rijn, Beschrijving van Utrecht's Bisdom, T om. II. p. 28.

Ik reken dat zij behoort tot het eerste tijdvak der schilders van den Reder-Rijn, dewijl zij vroeger is dan het gebruik der olijverw en van een tijdvak, waarin de kunst zich nog niet uit hare laagte had verheven, waaruit de Schilder van de Domkerk te Keulen haar heeft opgerigt, en die door Albert Durer in het verslag zijner reis, *meester* Steven genoemd wordt. Te Keulen zelve splitst men dit tijdvak in tweeën, en het eerste gedeelte der XIVe eeuw, zou zich van het tweede onderscheiden door de proportie der meer ranke figuren, de meer gekrulde haarlokken, en het aanbrengen van zekere Gothische kenteekenen. De eigenlijke Gothische stijl, had zich toen nog niet in de beeldende kunsten ingedrongen. De schilderij waarvan wij hier eene schets geven, herinnert ons de Grieksche en Romeinsche manier in den tooi der draperien van het hoofdhaar, enz. en bij het gezigt van deze beelden zonder behoorlijke evenredigheid en ontbloot van smaak en uitdrukking, wordt men echter onwillekeurig herinnerd aan de schoone standbeelden van Oud Griekenland.

Deze overeenkomst bewijst alleen hoezeer de kunst heeft kunnen vervallen en heeft niets belangrijks dan om eenen nieuwen schakel aan te toonen tusschen het Oosten en andere landen, en de studien die onze kunstenaars zelven in die tijden naar de oude beelden moeten gedaan hebben. Eerst later zijn zij daarvan afgeweken, maar hebben altoos zekere eigenaardige gronden in hunne compositien blijven behouden, waarvan de Christus tusschen zijne moeder en zijn geliefkoosden Discipel tot in onze dagen doorgedrongen heeft. In de Russische kerk is zulks zoo ver gebragt dat men er hedendaags de godsdienstige schilderingen uitvoert in den Bizantijnschen stijl.

De Italianen hadden, bij het herleven der kunsten, dezelfde meesters als diegenen, welke door de kunstenaars aan deze zijde der bergen werden nagevolgd. In het jaar 1200 hield een zekere Stephanus bij hen eene teekenschool te Venetien; maar weldra lieten zij alle andere volken verre achter zich, die zulk een schoonen hemel misten, en de gedenktee-

kenen der oudheid niet voor oogen hadden. De kunstkenners kunnen deze vergelijking maken, wanneer zij de schoone verzameling van Italiaansche schilderijen uit de 12e, 13e, 14e en 15e eeuw doorloopen, behoorende aan den Heer Artaud, thans te Parijs, *Rue Bourbon*, N°. 7, en in het Koninklijk Museum aldaar. Zij zullen daar tevens schilderijen van dien tijd vinden, die reeds groote schoonheden bevatten, welke men uit dat tijdvak en zelfs veel later te vergeefs bij ons zou zoeken. Om mijne vergelijking te voltooijen, trachtte ik mij te verzekeren of de schilderij van de kerk van Utrecht niet een al te middelmatig voortbrengsel van de kunstenaars van ons land ware, om in aanmerking te komen, en ik vestigde mijne aandacht terstond op de reeds aangehaalde handschriften, in hetzelfde tijdvak vervaardigd. Het kostbaar misboek van den Heer Westreenen draagt een opschrift, hetwelk in andere opzigten merkwaardig is, en luidt als volgt. — Anno domini 1363 sabbato post nativitatem beatae Mariae virginis, fuit perfectus liber iste a Laurino *illuminatore publico* de Antwerpia *immorante* Gandavo. Deo gratias, hic scribi et illuminari ob laudem Dei et ecclesiae sanctae fecit nobilis Arnoldis dominus de Rummen et Gaesbeke Baro. Orate pro eo. Wij zullen enkel aanmerken, dat zoo min in dit uitmuntend en zeldzaam handschrift als in den bijbel van 1360 meer kunst bestaat dan in de schilderij; in andere landen schijnt men het echter in de 14e eeuw verder gebragt te hebben, zelfs in veel vroegere tijden, en zullen onder dat oogpunt onze lezers het kerkboek van Ludovicus den negende (St. Louis) in de koninklijke boekerij te Parijs aanbevelen, dat hier te lande een missael van 1523 door zekeren Pierre Raimboucourt versiert. Wij zouden bij deze vergelijking, even als in eene vroegere stelling melding gemaakt hebben van het bekend Egmonds handschrift, in het *huiszittend leven* door van Wijn breedvoerig beschreven, en met platen uitgegeven, ware het niet, dat bij nader onderzoek men op den gedachte gekomen was, dat misschien alleen de bladzijde, op welke het beeld van Graaf Diederik zich vertoont, hier te lande vervaardigd, en het

werk zelf van andere dagteekening, mogelijk uit Engeland herwaarts gekomen was met de eerste christelijke zendelingen, en vervolgens de overeenkomst in sommige deelen van beide kunstwerken hier minder van belang is, en enkel tot bewijs kan dienen, dat hoe verder men in de middeleeuwen opklimt, hoe minder verschil er bestaat tusschen voortbrengselen van de kunst in de westersche landen.

De school van Vlaanderen is den liefhebbers genoegzaam bekend; maar in hoe ver de Hollandsche van deze beide te onderscheiden is in de 15e eeuw, valt moeijelijk te bewijzen; wij zijn volstrekt onbekend met de werken van Albert van Ouwater en zijne opvolgers; de schilderijen in sommige verzamelingen aan die eerste Hollandsche Schilders toegeeigend dragen geen de minste teekens van echtheid. Wilde men de eerste proeven van Hollandsche kunst, naar die van eenen lateren datum beoordeelen, en deze erkennen in de kunststukken somtijds hier en daar in die gewesten gevonden, die zich van dezulke, welke aan Vlaamsche meesters moeten toegekend worden, onderscheiden, zou men nu zeggen, dat zij in geen manier voor deze laatste heeft moeten wijken, waarvan de oude zegels van de Graven tot bewijs kunnen dienen, en menig stuk aan de Brugsche school gegeven, eigenlijk aan de Hollandsche toekomt. Het staat dus vast, dat vóór de Gebroeders van Eijck, de Keulsche, Hollandsche en Vlaamsche scholen slechts ééne uitmaakten; in dien tijd heeft die van Keulen een afzonderlijk karakter aangenomen, welke men ziet in de voortbrengselen van Meester Willem en Meester Stevens,

Wij zijn onbekend met de voortbrengselen van Albert van Ouwater; maar later zien wij geen duidelijk kenmerkend onderscheid tusschen de Gothische schilderstukken van de leerlingen en opvolgers van de Gebs. van Eyck, en die welke men in Holland heeft gevonden, toen men zich in beide gedeelten van het land op dezelfde wijze tot stukken uit de gewijde geschiedenis bepaalde; eerst veel later, toen de kerkhervorming in de noordelijke provincien aan de schil-

derkunst de beoefening van het historische vak, te dier tijde uitsluitend aan de versiering van kerken toegewijd, slechts zeldzaam mogelijk maakte, hebben de Hollandsche schilders zich beroemd gemaakt door hunne schilderijen uit het dagelijksch leven, door hunne bestudering van landschappen en zeegezigten.

Tegenwoordig is het onderscheid minder merkbaar, en ofschoon de Academie van Antwerpen meer bijzonder is georganiseerd voor de beoefening van het historie schilderen, zou men niet kunnen zeggen dat een Hollandsch schilder, die hetzelfde vak beoefende, eenen stijl zou hebben, waaraan men hem zou kunnen herkennen.

Naar het oorspronkelijk uitgegegen in den Messager de Gand, 1829.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT. 1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 142.)

De drie steden van Overijssel vernomen hebbende, dat de afgevaardigden uit Brussel waren teruggekeerd en dat men te Utrecht weinig gezind bleef, om, ingevolge de voorwaarden van vrede, hun door Maximiliaan aangeboden, zich weder onder het bestuur van David te stellen, meenden nogmaals hunne pogingen te moeten aanwenden, om de Utrechtschen met hunnen Heer te verzoenen. Ook mishaagden hun de handelingen des Bisschops zeer (1), die voortging met vijandelijkheden tegen de Stad te plegen. Zij zonden derhalve eenigen hunner vertrouwde mannen naar Wijk te Duurstede, om in de eerste plaats te beproeven, of zij David ook tot gunstiger gedachten ten opzigte der Utrechtschen konden brengen. Met veel welwillendheid wer-

(1) Dodt van Flensburg, l. l. p. 166.

den zij door den Kerkvoogd ontvangen, die, hen met het verhandelde te Brussel bekend makende, geneigd scheen een einde te maken aan de bestaande geschillen. Te Utrecht gekomen, trachtten zij ook daar de gemoederen tot meer vredelievende gezindheden te brengen, met aanbieding tevens van hunne goede diensten ter bevordering der zaak. Eindelijk verkregen zij, na vele bemoeijingen, van dezen de verklaring, dat zij bereid waren, om in onderhandeling met den Bisschop te treden. Werner Braem en Tymen Ysbrantsz. vertrokken dan ook als afgevaardigden met die van Overijssel onder behoorlijk geleide, den 20sten November naar Wijk. Voor den Bisschop en zijne Raden verschenen, legden zij dezen, uit naam van Montfoort en Utrecht, de punten voor, krachtens welke zij geneigd waren een bestand met hem te sluiten. Zij verlangden van hem in de eerste plaats, de intrekking van het verbod om levensmiddelen naar de Stad te voeren; ten tweede, dat hij Frederik van Egmond, een gezworen vijand van Montfoort en Utrecht, en die aan hen den oorlog verklaard had, van hem zoude verwijderen en uit het Sticht doen gaan, en ten laatste, dat hij de Sloten bezitten en bestellen zoude volgens den inhoud van den landbrief van Bisschop Arnold van Hoorn in den jare 1375 verleend. (1)

(1) In denzelven werd onder anderen bepaald, dat de Sloten en Ambachten niet zouden worden bezet dan door een *welgeboren man ende wel ghegoeden in den gestichte, ende geboren uyt den gestichte.* Matthaeus, de Nobil. pag. 735—738.

Deze punten waren, tijdens men te Brussel met den Hertog handelde, in het bijzonder niet aangeroerd geworden. Er werd toen in het algemeen van de Utrechtschen gevorderd, dat zij tot de gehoorzaamheid van hunnen Heer zouden terugkeeren. Indien de Bisschop nu deze punten, zoo als hij van regtswege en bijzonder krachtens den laatsten zoenbrief van den 9den Mei 1480 (1) schuldig was te doen, wilde nakomen, zoo twijfelden zij afgevaardigden van Overijssel geenszins, of de zaken tusschen hem en Utrecht zouden op eenen goeden voet kunnen gebragt worden. Tevens gaven die van Utrecht te kennen, dat indien het mogt zijn, dat zij van hunne zijde sedert het sluiten van dat bestand in eenige punten hunne verpligtingen jegens hem als wettig Heer hadden te kort gedaan, zij zich dan deswege door die van Overijssel *vruntlichen ende guetlichen zoude laten onderwisen* (2). Wat het laatste betrof, beleed David, toen hij hierna bepaaldelijk door zijne Raden ondervraagd was, dat de stad Utrecht en hare *adherenten*, dat bestand getrouwelijk hadden nagekomen, maar dat, al hetgeen sedert dien tijd voorviel, van zijnen kant geschiedde ter liefde en ter eere van Maximiliaan. Dat hij, om deze redenen, het verbod, zoo lang Utrecht geen vrede met dien Vorst gemaakt had, niet konde opheffen zonder deszelfs voorkennis en uitdrukkelijken wil. En wat betrof de verwijdering van den Heer van IJsselstein,

(1) Zie denzelven bij Burman, III. 475—479.
(2) Dodt van Flensburg, I. l. p. 167.

hieraan konde hij niet voldoen, zoolang die van Utrecht zijne vijanden en die, door het aannemen in derzelver dienst, zijne tegenstanders geworden waren, (meenende daarmede Zwanenburch en de overige krijgsoversten) in hunne Stad duldden. Wie verzekerde hem, voegde hij hun toe, dat indien hij deed, wat zij begeerden, de Utrechtschen insgelijks Montfoort en de zijnen zouden verwijderen. Dezen toch zouden zij nimmer verzaken — en betreffende het laatste punt, zoo wenschte hij gaarne aan den inhoud des bezworen landbriefs gevolg te geven, zoodra de verzoening geschied was; dan beloofde hij hun zijn eed getrouw te blijven in *alle zijnre macht*, mits zij ook van hunne zijde zich daaraan bestendig hielden. Eindelijk ontveinsde hij hun zijne bevreemding niet, dat men tot hiertoe niet het geringste gevolg had gegeven aan de voorwaarden, die hun door den Hertog te Brussel waren voorgelegd geworden en tot welker verkrijging zij zich zoo vele opofferingen en moeiten hadden getroost, maar deze punten, nu zij dezelven eindelijk, na veel aandringing, hadden verkregen, stil lieten rusten en zich tegen des Vorsten wil bleven aankanten. Was het, omdat hun die voorwaarden, (meenende hiermede de verbetering van 40,000 R. G. die de Hertog van Utrecht vorderde,) thans te bezwarend voorkwamen. In dit geval betuigde hij, ten volle bereid te zijn, om daarin met raad en daad al het zijne, toe te brengen, ter hunner verligting, ter voorkoming van verdere onheilen voor het Sticht; wenschten zij welligt, ter aanknooping der onderhandelingen, weder hunne afgevaardigden naar den Her-

tog te zenden, zoude hij ook met de meeste bereidwilligheid nogmaals zijne Raden derwaarts schikken, ten einde hunne belangen den Vorst krachtdadig voor te dragen, indien dit alles slechts mogt strekken tot eene volkomene verzoening met hem.

De Utrechtschen verklaarden dat hunne lastbrieven zich alleen tot deze drie punten bepaalden en betuigden hun leedwezen, hem op al het overige geen beslissend antwoord te kunnen geven. Begeerde hij echter eenige zijner Raden naar Utrecht te zenden, ten einde over deze voorslagen met Montfoort en hunne verdere lastgevers zelven te handelen, zoo zouden zij hem daartoe het noodige geleide zien te verstrekken. David zond dan ook werkelijk eenige dagen daarna Jan van Zuylen van Natewisch en Ernst van Meerten naar Utrecht. Vele bijeenkomsten hadden er over de onderwerpelijke zaken plaats; de afgevaardigden der drie steden deden al het mogelijke om de partijen tot schikkingen te brengen en te verzoenen, doch alles was vruchteloos; men scheidde zonder iets te zijn gevorderd ten opzigte der zaak tusschen Utrecht en den Bisschop (1). Wel gaven

(1) Burman (pag. 531) trekt de echtheid van de vermelding der onderhandelingen met den Bisschop in twijfel, omdat hij daarvan geene melding vindt gemaakt in de stads-boeken. Echter zoude dezelve zeker niet bij hem hebben bestaan, indien hij bekend ware geweest met het belangrijk stuk in het meergemeld archief door den Hr. Dodt van Flensburg opgenomen, hetwelk met al hetgeen dienaangaande de onbekende schrijver bij Matthaeus ons mededeelt, overeenstemt. Ook de volgende aanteekening in de Kameraars-rekeningen van 1481—1482 bevestigen dit volkomen.

die van Utrecht hoog op van hunne begeerte naar vrede en betuigden met vele schoonklinkende woorden, hoe wenschelijk zij denzelven voor de burgerij beschouwden, maar verre was van hen, althans van Montfoort en die zijne zijde aankleefden, het denkbeeld verwijderd, van zich met David te verzoenen, het eenig middel tot een duurzaam verbond met Maximiliaan. Zij toch, die het hoogste gezag te Utrecht uitoefenden en alles naar hunnen wil en naar hunne eigene plannen bestierden, deden telkens de onderhandelingen, wanneer dezelve op het punt stonden van goede vruchten te dragen, door hunnen invloed mislukken, *dan sochten sy cleyn of groote dingen, daer zy dat mede omstoten mochten* (1). Montfoort en zijne medestanders steunende op hunne eigene krachten, en altoos hopende, dat de Hertog in den oorlog met Lodewijk XI. gewikkeld, door de onrustige gezindheid der bevolking in Vlaanderen en Luik zoude verhinderd worden om zich met kracht van wapenen tegen het Sticht te wenden, wilden den oorlog. Vandaar dat zij met zoo veel halsstarrigheid bleven bij de punten, die zij den Bisschop hadden voorgelegd, en in weerwil van de vertogen

---

Item. *Woensdages na* St. Lysbetten (20 Nov.) *reysden* Weernaer Braem en Tyman Ysbrantsz. *tot Wyc an ons Heer genade van Utrecht.* Ook vindt men in gendsche Rekeningen melding gemaakt van een' maaltijd, die in *Rutenburg* bij den kastelein Hendrik Suermont den 26 November (Dingsd. voor St. Andrees) werd gegeven aan Montfoort, de Afgevaardigden van Overijssel en aan de Raden van den Bisschop.

(1) Matthaeus, l. l. p. 425.

der bemiddelende Overijsselsche steden, van geene wijzigingen in dezelve wilden hooren, wel wetende en volkomen beseffende, dat David, al had hij dit gewenscht, in den stand waarin de zaken toen voor hem stonden, aan hunne vorderingen niet konde voldoen, zonder zich zelven in de gevaarlijkste verwikkelingen te brengen. Ten opzigte van Maximiliaan, omdat hij aan den Vorst zich plegtig had verbonden tot beteugeling van het halsstarrige Utrecht, en desselfs zaak, uit vreeze van in hooge ongenade te vervallen, verpligt was te dienen door stipte nakoming aan de hem gegevene bevelen. Ten aanzien van den Burggraaf en zijne aanhangers, vermits — indien hij van zich verwijderde een' hem in den strijd tegen Utrecht zoo krachtigen bontgenoot, als dit de Heer van IJsselstein voor hem was, en hij bovendien het krachtig drangmiddel, het verbod namelijk van toevoer naar de Stad, gevoegd bij het voordeel van de sloten door hen, die hem waren toegedaan, te kunnen bezetten, uit zijne handen glippen liet — hij zich weldra door de Montfoortsche partij geheel zoude ten onder gebragt zien. Maar dat de Montfoortschen den oorlog wenschten, *dit dorsten zij voor die Meent niet liden*, (1) te regt vreezende, dat vele aanzienlijke mannen, die tot hiertoe alleen uit liefde voor hunne onafhankelijkheid met hem hadden gestreden, in het denkbeeld dat ook hen geene andere bedoelingen bezielden, welligt dan in hun' ijver zouden verflaauwen, of dat, hetgeen voor

(1) Matthaeus, l. l.

hen van geen minder gewigt was, de burgers, indien zij de ware drijfveren van hunne handelingen ontwaarden, hunne hulp en bijstand zouden weigeren, en zich aan de onvergenoegden aansluiten. Aan deze vrees moet men hunne zorg toeschrijven, om, waar zij dit slechts konden, den persoon des Bisschops in het hatelijkst daglicht voor te stellen, en den terugkeer onder zijn gezag af te schilderen als het grootste onheil, dat Utrecht zoude kunnen treffen, meer te duchten dan de verbittering van Maximiliaan. Vandaar dat zij telkens nieuw voedsel zochten te geven aan den bij de aanzienlijken ingewortelden haat tegen het Bourgondische huis en aan den afkeer der Gemeente tegen het bestuur van David (1). Ook trachtte men de verflaauwde geestdrift en bereidwilligheid der burgers tot het doen van wapenfeiten levendig te houden door nu en dan onder de Gilden den gemaakten buit te verdeelen, (2) terwijl men tevens alle verstandhouding met de ballingen of vijanden trachtte af te snijden, door aan alle vrouwen der bal-

---

(1) Men zocht de burgerij te misleiden door het uitstrooijen van allerlei geruchten ten zijnen nadeele. Zoo wordt onder anderen melding gemaakt van een' verloopen monnik, den bijnaam van Rasscaert dragende, die, voorgevende de toekomst uit de starren te kunnen voorzeggen, het volk allerlei sprookjes op de mouw spelde. Ook had hij eens het gerucht verspreid van den dood des Bisschops *ende dat volck tooch te williger uyt.* Matthaeus, I. I. 425.

(2) Zoo werden een gedeelte der goederen te Nyenrode, ten Ham en aan de Vaart geroofd, onder de Gilden verdeeld, *opdat zij daerna int uittrekken goedwillich zijn zullen.* Raads dagelijksch boek, pag. 26 verso. (Woensdag na St. Gallen.)

lingen, die geene oorvede gedaan hadden, de stad te ontzeggen, bij verbeurte van alle hunne goederen; elfs strekte zich dit gebod tot alle hunne kinderen boven de 12 jaren en tot hunne bedienden uit (1). Doch in weerwil dezer pogingen hadden de zaden van onvergenoegdheid zich reeds, zoo wel onder het aanzienlijke als onder het geringe gedeelte der burgerij verspreid; en, hoewel de ontevredenen hunne ware gevoelens, uit vreeze voor het gevestigd gezag van den geduchten Burggraaf niet openlijk durfden aan den dag leggen, (2) zoo vertoonden zich echter hier en daar verontrustende kenteekenen onder de Gemeente (3). Daarbij bleven de geheime vrienden en

(1) Besluit des Raads, 22 Oct. Raads dagelijkschboek, pag. 27 recto. Den 23 Nov. werd dit insgelijks afgekondigd. Buurspraakboek, pag. 28 verso.

(2) Basinus, (p. 542) zegt, »dat de burgerij onder zulk eene dwingelandij gebragt was, dat er, hoewel het grootste gedeelte der meer gegoede burgers den Bisschop gehoorzaamheid wenschten te betuigen, echter niemand tegen de besluiten en tegen de onstuimige driften der opstandelingen zijne ontevredenheid durfde toonen." Hoewel deze schrijver de zaak uit een te partijdig oogpunt beschouwt, is het echter niet te ontkennen, dat Montfoort eene strenge heerschapp'j in de stad voerde.

(3) Zoo werd b. v. Frederik ..... den 13 Nov. veroordeeld tot de kaak en tot verlies van zijne tong en daarna tot eeuwigdurende ballingschap, omdat hij *onduechdelike woerde gesproken gehadt heeft op ter plaetse, onder de stadt bannier daervan groete bloetstortinge geschepen was te komen binnen der stadt.* Raads dagelijkschboek, pag. 30 verso. Alsmede werd Steven van Zuylen Gerytsz. bastaart, gelast op den rooden toorn te gaan (Woensdag na Martini,) Raads dagelijkschboek l. l. pag. 31 recto. en den 22 Dec. veroordeeld tot het geven van 10,000 steenen, wegens het spreken van *onhoessche ende lelike woorde op* Aernt Ruysch *onsen Borgemeyster, van den Viven en anderen op onze Raeden, daer vele verdriets van*

aanhangers van David voor zijne belangen werken en trachtten het gezag des Burggraaf te ondermijnen, door het levendig houden van de onvernoegdheid der menigte, aan welke men niet in gebreke bleef te laten gevoelen, dat de oorlogzuchtige gezindheden der Montfoortschen, alle de rampen des oorlogs over Utrecht bragt. De vrees echter voor Montfoort en zijnen aanhang veroorloofden hun niet, ten zijnen voordeele iets beslissendst te kunnen uitwerken, daar dit, indien eenige vermoeden dienaangaande ontstonden, voor hun leven en bezittingen gevaarlijk zoude kunnen worden.

In den boezem des Raads zelven heerschte niet meer die eenstemmigheid in al hetgeen Montfoort verlangde, die ingenomenheid met zijne voorstellen, dat blindelings vertrouwen in zijne wijze van zien, hetwelk voorheen in alle handelingen des Raads doorstraalde. Zij, die het wel met de stad en de burgers meenden, begonnen nu, ziende hoe zich de Burggraaf door ongekende drijfveren en eigene inzigten leiden liet, onbewimpeld hun verlangen te betuigen, naar het einde van alle de lasten, die de strijd tegen den Bisschop bereids op de schouderen der burgers had geladen. Dat de meerderheid des Raads die stemming bezielde, bevestigt het besluit, waarbij dezelve den 3den December aan degenen, die afgevaardigd zouden worden van wege

---

had mogen komen. Ook werd hij tevens gelast, Ruysch om vergiffenis te bidden en in tegenwoordigheid van den Raad te belijden, dat hij *sulke woerden versiert ende geloegen heeft*, l. I. pag. 34 verso.

de stad naar den Hertog van Oostenrijk volmagt geeft, om eene volkomene zoen- en vriendschap met hem te maken, belovende dezelfde Raden, Oud en Nieuw *vast ende stede te houden, ende te doen houden, alle tgeent bij hemlude in dezer zake gedaen ende gededingt zal werden* (1). Doch deze zending, geenszins met de plannen des Burggraafs strookende, is niet mogen geschieden (2). Hij toch, ziende, dat de vrede met Maximiliaan, met uitsluiting des Bisschops, nimmer zoude tot stand gebragt worden, en dat dien ten gevolge, om den moeijelijken oorlog tegen dien Vorst te kunnen voeren, een magtige bondgenoot hem noodzakelijk werd, had het oog gevestigd op Jan Hertog van Kleef, en wist bij het grootste gedeelte der Ridderschap van Utrecht en Amersfoort te bewerken, dat aan dezen voorstellen dienaangaande werden gedaan. Men trachtte derhalve dien Hertog aan zich te verbinden, en zich van zijn' bijstand te verzekeren, (3) door aan een zijner broeders de waardigheid van Ruwaard of beschermer van Utrecht op te dragen, met toezegging tevens van bij eene nieuwe verkiezing, den

---

(1) Raads dagelijksch boek, pag. 31 verso.

(2) Althans vindt men noch bij eenige schrijvers noch in de stads boeken niet de minste melding gemaakt, dat eene dergelijke zending van wege de stad ter dier tijde heeft plaats gehad.

(3) In het verbond met hem aangegaan, (Burman 535—543), werd onder anderen bepaald dat hij *synen Broeder voerscreve oick uyt synen landen, ind van den synen, redelyck dienst, ind oick koop van proviande ind anderen dingen, ten oirloch dienende, gunnen ind volgen sal laten*, pag. 541.

gekozenen Ruwaard op den bisschoppelijken zetel te plaatsen, zoodra David van Bourgondiën, welken zij voornemens waren voor den stoel van Rome in regten te betrekken wegens menigvuldige overtredingen tegen zijn eer, pligt en eed, opgehouden zoude hebben Heer van Utrecht te zijn. Met deze zending werd belast Zweder van Zuylen van wege de stad, Herman van Hamersveld van wege Amersfoort, Berent van Duiven en Mr. Gosen Secretaris, van wege den Burggraaf.

Terwijl men over de voorwaarden, op welke Engelbert te Utrecht zoude worden aangenomen, handelde, werden de vijandelijkheden in het Sticht hervat. De Utrechtschen pleegden dezelve het eerst. David allen toevoer tot de Stad verhinderende, werden zij genoodzaakt zich zelven met de wapenen in de hand van levensmiddelen te voorzien en deden dagelijks uittogten ten platte lande naar die dorpen en gehuchten, welke of de zijde des Bisschops hielden, of geen verdrag met Utrecht hadden aangegaan (1). Maar de bedoelingen van Montfoort strekten zich verder uit. Hij was bedacht om de stad

(1) *Alsoe die dorpen als Laren, Baren, Hilverson, Husen, Bussen ende Blarikum ende meer ander in Goylant aen die stadt van Amersfoort verdingt zijn, soe laet die Raet weten ende verbiet allen onsen ruteren en hulperen ende hulpshulperen, dat zy die dorpen voirsz. en alle dieghene, die oic met onse stadt in verdingen staen, niet en bescedigen in enigerwys by zwaere correxie tottes Raets goetduncken, hyr syn wtgesondert alle dieghene, die haere dingtalen niet en houden, want die op hoir Recht sullen bliven staen.* Buurspraakboek, pag. 31 recto, (Dond. na XIII dag.)

Naarden te bemagtigen. Het bezit van deze plaats scheen hem van groot aanbelang te zijn, zoowel om uit dezelve de Hollandschen afbreuk te doen, als om hierdoor de gemeenschap te water, welke door schepen der West-Vriesche watersteden op de Zuiderzee werd belemmerd, (1) te bevorderen. Men maakte derhalve het plan om zich door krijgslist van deze stad meester te maken. Reeds den 12den November liet de Raad, even als dit tijdens den togt naar de Vaart geschied was, den burgers aankondigen, dat zij zich tot eene *reize* zouden gereed houden, met bijvoeging dat ieder, die in het veld komende *eenich vechtelich of perlement* maakte, met den dood gestraft en dit terstond aan hen zoude worden ten uitvoer gelegd. Des Maandags nachts den 8 December, togen omtrent 600 Utrechtschen en Amersfoortschen uit, alle stoute en onversaagde mannen, (3) aan het hoofd hunner aanvoer-

(1) G. Brandt, Historie van Enkhuizen, pag. 34. Die van Enkhuisen lagen met 3 welbemande schepen bij de mondingen van de rivier de Eem.

(2) Daar de bemagtiging van Naarden eerst een' geruimen tijd daarna plaats had, doet men denken, dat deze togt om goede redenen, uitgesteld is geworden. Zie de afkondiging, Buurspraakboek, pag. 28 recto, (Maandag St. Lebuinus).

(3) Hoewel alle weerbare mannen waren opgeroepen, doet het gering getal der uitgetogenen veronderstellen, dat slechts de stoutmoedigste als vrijwilligers zich bij het daartoe bepaald getal krijgsknechten hebben gevoegd. De Raad liet, uit eerbied voor de stad nimmer toe, dat bij togten, met deszelfs goedkeuring geschiedende, hunne burgers te huis bleven. In het regtsgeding, dat Utrecht ter zake der inneming van Vianen had met den Heer van Brederode, was het een der voornaamste punten van

ders, waaronder Arnt Ruysch (1) zich bevond. De togt werd met den meesten spoed, orde en stilte volbragt. In de nabijheid der stad gekomen, legden zij zich, toen het nog duister was, in hinderlagen onder de boomgaarden neder, en bedienden zich van de volgende list, die hun buiten verwachting slaagde. Eenige stoute mannen, (2) die zich daartoe vrijwillig hadden aangegeven, begaven zich bij het aanbreken des dageraads in het gewaad van boerinnen, dragende mandjes met eijeren en boter onder den arm, naar de stad, verzeld door eene vrouw, welke zij of bij toeval daar ontmoetten of welke in het geheim genomen was. Voor de poort komende voerde deze het woord en verzocht den poortier om binnen gelaten te worden. Deze niets vijandigs vermoedende, doordien Naarden in goede verstandhouding en in handelsbetrekking stond met Utrecht, ontsloot de poort. Den portier van kant te maken en het afgesproken teeken aan hunne krijgsmakkers te geven, was het werk eens oogenblieks. De poorters hielden nog, zoo veel zij konden, den vijand tegen, maar door de

---

hare verdediging, dat, vermits geen harer burgers zich bevond onder het leger van Zwanenburch, deze togt derhalve geschied was buiten haar bevel en medeweten.

(1) Dat deze den togt heeft bijgewoond blijkt uit de aanteekening in de Kameraars-rekeningen, dat aan hem van stadswege eenen brief naar Naarden den 8 Dec. is toegezonden.

(2) *Item gegeven* Roelof *van Koeverden ende* Jan *van Neerden, van dat sy die poert te Neerden eerst innamen*, XXXV r. g. of CLXXV. ponden, Kameraars-rekeningen van Claes Jansz. 1482.

meerderheid overmand, werden zij al vechtende terug gedreven op het kerkhof, waar nog hevig gevochten werd. Velen meenden in de kerk eene veilige schuilplaats te vinden, doch werden ook daar vervolgd door de verwoede krijgslieden, die, in hunne bloeddorstigheid niets ontziende, de altaren met het bloed der burgers besprengden; 17 burgers werden alzoo in de kerk wreedaardig omgebragt, terwijl vele poorters al strijdende hun leven in de straten en op het kerkhof lieten; 200 gegoede burgers werden gevangen genomen, velen hunner hadden zich nog tijdig met de vlugt weten te redden. De geheele stad werd ter plundering overgegeven, zelfs de kostbaarheden der kerk ontgingen de roofzucht van het krijgsvolk niet, waardoor ook aan het Bagijnenklooster aanzienlijke schade werd toegebragt. Onmiddelijk zonden de Utrechtschen boden naar Utrecht en Amersfoort af, om van de gelukkige slaging van den toeleg kennis te geven en tevens meerdere versterking en de noodige wagens te verzoeken, om al de geroofde goederen naar de stad over te brengen. Vroeger had de Regering zorg gedragen dat voertuigen daartoe dienende in gereedheid werden gehouden (1). Doch de boden, werden onder weegs door de Hollandschen opgevangen en gedood, zoodat zij geene versterking noch wagens ziende opdagen, en van den aantogt des vijands onderrigt, in haast de stad verlieten, met een aanzienlijken buit, geladen op voertuigen, die zij

(1) Buurspraakboek, pag. 29 recto. (Zaterd. St. Thomas.)

uit de omstreken van de eigenaars hadden afgeperst. Die van Amsterdam, Muijden en Weesp, de verrassing van Naarden vernemende, waren dadelijk in afwachting van het Hollandsche leger uitgetrokken om deze Stad te hulp te komen en vervolgden de Utrechtschen met zulk eenen spoed, dat deze verpligt werden om de paarden van de vol geladene wagens, ter bespoediging hunner togt, af te snijden en een groot gedeelte der geplunderde goederen, die verspreid over landen en wegen lagen, in hunne handen te laten (1). De Stadhouder van Holland vernomen hebbende, hoe de Utrechtschen Naarden met list hadden ingenomen en geplunderd, overlegde met de Hollandsche steden, op welke wijze zij wraak over deze daad zouden nemen. Ook bleef hun nog overig, om de schande van hunne nederlaag bij de Vaart uit te wisschen. Hij bragt derhalve een leger van 4 à 5000 man te zamen, voor het grootste gedeelte bestaande uit geoefende krijgsknechten welke onder hunne aanvoerders vele bekwame Spaansche en Fransche Kapiteinen telden, die geboren tot den oorlog, hunne diensten hadden aangeboden. Onder dit leger bevond zich, behalve de gehuurde krijgslieden zamengesteld uit alle soort van natien, veel schuim van volk, dat geen soldij trok, maar alleen zich bij het leger voegde in hoop op roof. Aan het hoofd van deze krijgsmagt plaatste zich de Stadhouder zelve,

(1) Heda, (pag. 296) verhaalt dat de Utrechtschen Naarden tegen betaling van *f* 14,000 aan de Hollanders hebben overgegeven. Dit echter komt mij niet zeer waarschijnlijk voor, daar zij alsdan derzelver aftogt niet zouden hebben verhinderd.

terwijl de Markgraaf van Antwerpen, Petit Salazar, (1) alsmede twee Engelsche hoofdlieden Jan de Blanc en Houtuin onmiddellijk onder hem het bevel voerden. De Stad Naarden bepaalde hij tot zijn hoofdkwartier, en legerde aldaar het grootste gedeelte zijner magt, om uit dezelve door gedurige strooptogten de Utrechtschen overal afbreuk te doen, in afwachting van een gunstiger jaarsaisoen om in vereeniging met het leger van Maximiliaan eene beslissende kans op Utrecht te wagen; ook liet hij in IJsselstein, Oudewater, Woerden en Weesp sterke garnizoenen leggen, ten einde die steden voor alle verrassing van de zijde der Utrechtschen te bewaren.

---

(1) De Ridder Jan de Salazar, Sallazar of Salazart, gemeenlijk Petit Salazar genaamd, om hem van zijn' vader een beroemd krijgsoverste onder Karel VII. dienende, te onderscheiden, was de zoon van Jan de Salazar, Heer van St. Just, Marcilly en Montagne, afkomstig van Biscaye en van Maria de la Tremoille de St. Fargeau. Zie Hist. geneal. et chron. de la maison royale de France, T. 8, pag. 116, E et T. 7, pag. 119. B.

Nadat Petit Salazar door Lodewijk XI. uit zijne goederen en heerlijkheden was verdreven, verliet hij Frankrijk en begaf zich in dienst van den Hertog van Oostenrijk, waarin hij zich door moed en bekwaamheid onderscheidde. Verscheidene steden werden door hem ingenomen. Zie Chronyke van Vlaenderen II, 567 en 589. In den veldslag van Guinegatte voerde hij het bevel over een korps kavalerie en viel het eerst den vijand aan, l. l. 585. Ook bezette hij St. Omer, l. l. 598. In 1481 werd hij door Maximiliaan aan het hoofd van een korps geoefende krijgslieden meest uit Biscaye en Gascogne afkomstig, naar Holland gezonden.

De voortzetting volgt.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

STADS CHIRURGIJN, 1380—1381.

Doe Jan de Wale en Roclof Pul spraken van der stat weghen mit meyst. Aernt den surgyn van der Hertoghen bossche. Coste aen wine tot Jans van Steyn, v ß.

Item optes heylighen cruysdach exaltatio ware onse oversten by meyster Willam den Zas d'stat surgyn en droeghen mit hem over een dat hi d'stat surgyn wesen zoude. Coste de maeltiid vij ℔. vij ß. vj D. *Kameraars rekening, Stads Archief.*

VIERING DER VASTENAVOND, 1440.

Item. gegeven van torff die des Vastellavonts nader gewoenten in beyden Vleyschuysen verbrant wairt mit dragen en van den vueren te verwaren te samen vij Guld. xviij wit. *Schutmrs. rek. Stads Archief.*

UITVAART GEHOUDEN IN DE DOMKERK, 1558—1559.

Geryt Jansz. van Wytfelt, scilder, betailt die somme van thyen ponden en tyen scell. wt saicke hy nae pyncxteren van stadts wegen tegens die wtfairt van onse alre gen^ste Keyserrinne etc hoichleicker memorie die in den Dom gehouden worde geseildert en gemaict heeft in den getale van lxx wapenen wair van hy verdient heeft van elcx drie scell. *Kameraars rekening in het Archief der Stad Utrecht.*

MUZIJK OP DE PLAATS BIJ HET RAADHUIS OP ST. MAGDALENENDAG, 1536—1537.

Betaild aen Evert Weyertsz stads timmerman die somme van vyff ponden van XL groten tpond, wtsaicke hy daer voer aengenoemen ende hem aenbestaet is voir magdalene A°. XXXVIJ the maicken een grote tardeys (tooneel) opte plaets voir de Walsche scoelm^r. omme by zyn discipulen en anderen daerop een batement te spuelen. *Kameraars rekening, Stads Archief.*

VERZOEK VAN DE STATEN VAN HOLLAND AAN DIE VAN UTRECHT OM TERUGGAVE VAN GELEEND GESCHUT, 1674. NAAR DEN OORSPRONKELIJKEN BRIEF

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. Dodt van Flensburg.

Eedele Mogende Heeren, bijzondere goede Vrunden.

Adriaen van Leeuwaerden by ons geauthoriseert ende gelast geweest zynde, omme zekere thien stukken yzer canon, schietende drie ponden bals, jegenwoordich leggende op het slot tot Wyck te Duerstede, van daer af te haelen, tot Amsterdam te transporteren, ende aant collegie ter admiraliteyt aldaer residerende, heeft ons gerapporteert, dat daeromtrent eerst by den heere van Asbergen, casuelyck doen ter tyt aldaer gekomen zynde, ende naderhant oock by UEd. Mo. zelfs difficulteyten zyn gemoveert geworden; ende dewyle het voorn. canon aan de Lande van Holland en Westvrieslant by het voorn. collegie ter admiraliteyt by leeninge is verstreckt, ende dat derhalven hetzelve gerestitueert ofte betaelt zal moeten worden, behalven dat het voorsz. canon, jegenwoordich oock aldaer van geene dienst ter werelt is, soo verzoeken wy ten eynde UE. Mo. zoodanige ordre willen stellen, dat het voorn. canon sonder verder difficulteyt door onse ordre van daer afgevoert zal mogen worden, hetwelck verwachtende.

Edele Mogende Heeren, byzondere goede Vrunden sullen wy UE. Mo. de bescherminge Godes bevelen. Geschreven in den Hage den 4^en Octob. 1674.

UE. Mo. Goede Vrunden.

De Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollant en Westvrieslant.

Ter ordonnantie van dezelven:

SIMON van BEAUMONT.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MEI 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	771	772	772	772	11 3	17	17 4	11 4	O.	Helder.
2	772	772	772	770	11 4	17 3	18 4	12	N. O.	idem.
3	769	769	768	768	11 2	18 4	19 3	12 2	Z. O.	idem.
4	769	768	766	765	11 7	15 9	17 3	11	idem.	idem.
5	762	762	760	760	11 6	13 7	21 2	15 2	idem.	idem.
6	759	760	760	760	13 6	13 6	13 6	9 3	N. O.	Regenachtig.
7	758	758	757	757	11 3	13 2	13 2	12 2	O.	Regen.
8	757	757	757	757	12	15 2	15 6	12 2	N. O.	Regenachtig.
9	755	754	754	753	16 4	18 9	18 4	16	idem.	Betrokken.
10	751	750	749	750	14 8	16 6	13 6	12 2	N.	Regenachtig.
11	749	749	752	753	11 6	11 2	10 5	9 3	Z. O.	Regen.
12	756	756	757	757	9	9 6	9 2	8 6	O.	idem.
13	758	758	758	758	11 6	14 8	16 8	13 8	Z. O.	Betrokken.
14	757	756	756	755	13	18 9	14 9	12 7	idem.	Bewolkt.
15	751	751	751	751	15	15 4	15 8	10 3	N.	Regenachtig.
16	750	750	750	750	14	15	13 8	10	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	750	750	751	752	114	14$_2$	126	11$_4$	w.	Bewolkt.
18	754	755	757	757	138	134	13	10	idem.	Regenachtig.
19	763	765	765	766	12	144	12	86	idem.	Betrokken.
20	762	760	761	761	9	10	98	48	N.	idem.
21	760	761	762	765	106	108	10	76	idem.	Regenachtig.
22	766	767	768	771	10	13$_2$	12	8$_4$	idem.	Bewolkt.
23	772	772	771	770	96	124	15	118	N. W.	idem.
24	767	766	764	763	129	146	13	124	idem.	Regenachtig.
25	759	757	755	754	13	139	136	10	W.	idem.
26	761	761	760	761	118	98	96	92	N.N.W.	idem.
27	763	764	764	764	126	139	118	11	N. W.	Bewolkt.
28	763	763	765	763	138	136	16$_2$	124	Z.	Helder.
29	763	764	767	768	13	14$_2$	13	128	N. W.	Betrokken.
30	772	773	773	773	14$_9$	16$_2$	176	116	N.	Bewolkt.
31	773	773	773	772	144	16	174	12$_2$	N. w.	Weinig Bewolkt.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	762$_3$	762$_8$	761$_5$	761$_8$	126$_3$	165$_3$	171	1242	Van den 1st. tot den 11e.	
2	755	755	755$_8$	756	126$_2$	137$_1$	1284	1005	— — 11en. — — 21e.	
3	765$_3$	765$_5$	765$_4$	765$_5$	124	1587	1374	1085	— — 21st. — — 31st.	
	760	760$_9$	760$_9$	760$_9$	1241	147	1453	111		

6 's Nachts en 's morgens regen.
7 's Morgens en 's middags regen.
8 's Morgens regen.
10 's Nachts regen.
13 's Nachts onweder.
14 's Namiddags onweder, regen en hagel.
15 's Middags en 's avonds regen.
16 's Morgens regen.
17 's Morgens vroeg regen.
20 Winderig.
21 Regen, hagel en wind.
25 's Morgens en 's avonds regen en wind.
26 's Namiddags regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 760$_{89}$, Thermometer 13.

Mei 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.							Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	71	51	7	5	1	1	1	59	»	82	60
AMERSFOORT.	13	15	»	1	»	»	4	19	»	11	10
RHENEN.	3	8	»	1	»	1	1	7	»	2	4
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	3	»	»	»	»	»	1	»	1	»
MONTFOORT.	1	1	»	»	»	»	»	1	»	2	1
IJSSELSTEIN.	5	5	»	»	»	1	»	7	»	10	2

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 Mei 1840. . . . . 5 el 11 dm.
15 —— —— . . . . . 4 — 75 —
31 —— —— . . . . . 3 — 75 —

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 173.)

Inmiddels bragten de Hollandsche krijgsbenden, die uit Naarden gedurig op roof en buit in de omstreken uitgingen, veel nadeel toe aan de Stichtsche landen. Vele dorp- en landbewoners en vooral die grondbezitters, welke veel hadden te verliezen, waren voor het grootste gedeelte van hunne woningen en landhuizen met haven en goed naar die plaatsen geweken, waar zij meenden beveiligd te zijn voor den overval der vijandelijke krijgslieden. Behalve naar Utrecht, Montfoort en Amersfoort hadden zich de meesten uit de omliggende dorpen en landstreken naar Eemnes begeven. Deze plaats was tot hiertoe bevrijd gebleven van het treurig lot, dat zoo vele dorpen bereids getroffen had. De Utrechtschen, het belang van het behoud dezer stelling inziende, hebben waarschijnlijk Eemnes gedurende den oorlog met krijgs-

lieden laten bezetten en hetzelve tevens door het oprigten van verschansingen in staat van verdediging gebragt. Daarenboven werd deze plaats begunstigd door de sterkte van hare natuurlijke ligging; zich thans geheel in de lengte aan wederzijde van den Wakkerdijk uitstrekkende, was deze stad (1) omgeven van moerassige gronden, welke tusschen Eemnes en de rivier de Eem nu aan beide zijden besloten werden door de Eemnes- en de Santvoordervaarten, terwijl over de westelijke veenen slechts twee smalle wegen, tegenwoordig de Zuidwind- en de Biersteeg genaamd, lagen, die naar het Gooiland leiden. Eemnes bezat derhalve slechts twee geschikte toegangen, namelijk: ten Noorden en ten Zuiden. Deze toegangen konden in geval van bestorming worden verdedigd. Waarschijnlijk hebben de Utrechtschen van deze gunstige ligging voordeel getrokken en deze plaats tot een verdedigingspunt gekozen. Evenwel vreesde men, dat, hoe zeer Eemnes thans voor de stroopende benden van Lalaing beschermd werd, hetzelve nogtans niet zoude bestand zijn tegen een' ernstigen aanval van het vereenigd leger, dat Naarden bezet hield. Het belang dat de Hollandschen hadden, zoowel om zich van deze plaats meester te maken ter afsnijding van den toevoer op de rivier de Eem, als tevens om Eemnes, hetwelk zij in vroegere jaren zoo hevig aan Utrecht betwistten, weder onder hun gebied te bren-

(1) Bisschop Jan van Arkel begiftigde Eemnes met stadsregten. Deze plaats werd in 1352 eene stad genaamd. Matthaeus de jure gladii, p. 327, en in 1532, Utr. Placaatboek, II. 1194.

gen, (1) deed de bewoners en hen, die zich derwaarts hadden begeven, besluiten om ter afwending van het gevaar dat hun dreigde, bij tijds een verding van brandschatting met den Stadhouder aan te gaan. Lalaing betoonde zich hiertoe zeer genegen, maar strekte tevens zijne vorderingen verder uit. Hetgeen hij van hen eischte was niet hetgeen men bepaaldelijk bedoelde; ten minste de afgevaardigden uit Eemnes gaven hem te kennen, zich niet verder te kunnen verklaren zonder voorkennis en bepaalden last van de hunnen, en verzochten hem acht dagen beraad (2). Doch hun werden slechts twee dagen daarvoor toegestaan en indien zij, voegde de Stadhouder hun toe, na verloop van dien tijd geen antwoord bragten, zouden zij uit hunne woningen de vlammen

---

(1) Holland heeft altoos getracht Eemnes aan zich te trekken. In 1345 werd hetzelve door Willem IV. Graaf van Holland bemagtigd. In hetzelfde jaar door Jan van Arkel hernomen; in 1346 kwam het weder in de magt der Hollanders; in 1348 echter werden die van Eemnes na een hevig gevecht, op eene vlakte *Lopers* genaamd, door van Arkel overwonnen. In 1355 vielen zij weder van den Bisschop af, doch in den zoen tusschen dezen en Graaf Willem V. werd Eemnes in 1356 aan Utrecht toegewezen, die het sedert dien tijd behouden heeft. Deze twisten ontstonden in latere tijden voornamelijk over de veenen en aangewonnen landen aan de rivier de Eem, op welke Holland meende regt te hebben. Deze geschillen zijn eerst door Karel den V., in 1528 Heer van Utrecht geworden, geheel uit den weg geruimd.

(2) Deze omstandigheid doet met grond veronderstellen, dat de Stadhouder hun werkelijk voorstelde om zich onder het gebied van Holland te begeven, daar voor de brandschatting slechts *wert geeyscht enen cloynen penninck*, Matthaeus. I. l. pag. 428. Dit konde derhalve geene moeijelijkheid voor hen opleveren.

zien opstijgen (1). Dit voorstel in den Raad gebragt zijnde, besliste de meerderheid, om in de eerste plaats die van Utrecht hiervan kennis te geven. Montfoort en de Regering dit vernemende, zonden onverwijld 100 hunner krijgslieden naar Eemnes, met last deze plaats tot het uiterste te verdedigen. Naauwlijks was dit korps aldaar aangekomen of het Hollandsche leger, 4000 man sterk, vertoont zich voor de stad en bestormt dezelve in den namiddag van vier verschillende zijden te gelijk (2) met zulk eene hevigheid en kracht, dat zij spoedig bezweek, ingenomen, uitgeplunderd en zoo deerlijk verwoest werd, dat slechts vier à vijf huizen van deze schoone en bloeijende plaats gespaard bleven. Moedig hadden de krijgshaftige (3) inwoners en vooral de bezetting zich verdedigd. Velen lieten er het leven. Het verlies der Utrechtsche voetknechten werd op 90 berekend, terwijl de Hollandschen slechts vijf dooden telden. Baurn (4) en

---

(1) *Tot haer vier, ende koersen sien.* Matthaeus, l. l. ibidem.

(2) Waarschijnlijk is de aanval op dat gedeelte van Eemnes, hetwelk thans *buitendijks* genoemd wordt, geschied van af den wakkerdijk en van de zoogenaamde zuidwindsteeg, eenen smallen weg door de veenen naar de Gooische landen, terwijl de Hollandschen het gedeelte van Eemnes, thans *binnendijks* geheeten, van de wikevoortsche steeg afkomende, denkelijk zoo wel van den wakkerdijk als van de biersteeg, insgelijks een' smallen weg, zullen hebben bestormd.

(3) Basinus noemt hen eene rijke, oorlogszuchtige en fiere bevolking. Matthaeus, l. l. pag. 549.

(4) Baarn werd in 1390 door Bisschop Floris van Wevelinkhoven, voor eene stad erkend. Matthaeus de jure gladii, p. 316. Waarschijnlijk heeft deze plaats zich, na de rampen in dien

Soest (1) ondergingen hetzelfde lot. Van deze plaatsen echter werd niemand gevangen gemaakt of gedood, daar, op het berigt van den aantogt des vijands alle inwoners, met al hetgene zij met zich konden voeren, naar Amersfoort gevlugt waren. Door de bemagtiging van Eemnes verloor Utrecht een belangrijk punt en eene sterke voorpost, en zeker heeft de tijding daarvan veel verslagenheid te Utrecht veroorzaakt, en tevens de gemoederen tot weêrwraak gestemd, toen de woeste benden tot een of twee mijlen afstands van de stad, voor hunne oogen eenige hofsteden, in het Oostveensche gelegen, aan de vlammen ten prooi gaven. Deze brandstichtingen geschiedden op bevel van Salazar, waarschijnlijk om de Utrechtschen uit hunne poorten te lokken, en hen tot een beslissend gevecht uit te tarten. Dan, hoewel zij van hunne muren die verwoestingen aanschouwden, bedwongen zij echter voor dit oogenblik hunne drift om met de wapenen in de hand wraak te nemen over dien euvelmoed. De nieuw gekozen Ruwaard, Engelbert van Kleef, van wiens bestuur men zich veel goeds voorstelde, was reeds in aantogt en zoude binnen weinige dagen zijn zetel in Utrecht vestigen, en men vertrouwde teregt, dat hij thans de bestiering van den oorlog zoude op zich nemen.

---

oorlog geleden, niet meer kunnen verheffen, ten minste vindt men na dien tijd van haar niet meer als van eene stad melding gemaakt.

(1) De inwoners van dit dorp waren beroemd, zoowel wegens hunne dapperheid als hunne bekwaamheid in het boogschieten. De aldaar bestaande instelling van het schuttersgild van St. Agatha dagteekende van een hoogen ouderdom. Matthaeus, de jure gladii, p. 332.

De onderhandelingen met den Hertog van Kleef waren spoedig geëindigd en het verdrag (1), krachtens hetwelk zijn jongste Broeder Engelbert als Ruwaard en beschermer over deze landen zoude worden aangenomen, gesloten. Reeds met ongeduld had men diens aankomst te gemoet gezien, want men vertrouwde op den bijstand van den regerenden Hertog, die, om verscheidene redenen met welgevallen zag, hoe de onlusten in de Nederlandsche en naburige gewesten het gezag van den Aartshertog van Oostenrijk dreigden te ondermijnen, en hoe deze Vorst tevens door Frankrijk verontrust werd.

Den dag voor Kersavond (23 December) was Engelbert, verzeld van Reinier van Broeckhuizen, dien hij tot zijn' Hofmeester aanstelde, Dirk van der Horst zijn Maarschalk, Wessel van Belo, Wijnant van Arnhem en Govert van Scherpenzeel, te Amersfoort aangekomen en begaf zich den volgenden dag, onder een sterk geleide van 300 Utrechtsche en Amersfoortsche ruiters naar de stad Utrecht. Op den berg gekomen, zag hij aan den gezigteinder de vlammen uit Baarn opstijgen, en verontwaardigd over deze daad, betuigde hij aan degenen, die hem van de oorzaak onderrigtten, *dat hi haer veren noch wel corten soude, dat zy so ver niet vliegen en souden* (2). Aan de Bilt genaderd, werd hij door Montfoort, de Oversten der Stad en vele voorname mannen, die hem waren te gemoet gere-

(1) Zie hetzelve bij Burman, III. p. 535—543.
(2) Matthaeus, I. 1 429.

den, plegtstatig ontvangen De steenweg was bedekt met de ingezetenen uit alle rangen en standen, die onder vele uiterlijke teekenen van blijdschap den achtienjarigen jongeling (1) binnen Utrechts muren welkom heetten als hunnen redder en beschermer. Luisterrijk was zijne intrede, prachtig en eervol zijne ontvangst (2) in het Bisschoppelijk paleis, hetwelk tot zijn verblijf bestemd en ingerigt was. Hoewel de volksmenigte, die zich veeltijds door den indruk van het oogenblik laat wegslepen, den jeugdigen Vorst met welgevallen en toejuiching ontving, zagen echter meer bezadigde lieden in de onervarenheid zijner jeugdige jaren niet dat heil in zijne aankomst hier te lande, hetwelk men zich daarvan scheen voor te stellen. Geheel vreemd aan de zeden, gewoonten en geaardheid van de bevolking, welker bescherming hem werd toevertrouwd, vreesden zij dat hij zich te zeer, of door zucht naar roem en gezagvoering, of door den invloed van degenen die hem omringden, zoude laten besturen, en geene genoegzame kracht en onafhankelijkheid van geest weten te ontwikkelen, daar, waar de wezenlijke belangen van Utrecht dit van hem zouden vorderen. De uitkomst deed weldra zien

---

(1) Engelbert, jongste zoon van Jan I., Hertog van Kleef en Graaf van der Mark en van Elisabeth van Bourgondiën de Nevers was geboren den 26 September 1462.

(2) De Stad vereerde hem bij zijne inkomst een schimmelhengst, die van Zwanenburch tot dat einde gekocht was voor 225 R. G. Ook hadden bij zijne intrede allen die aan het hoofd des bestuurs stonden, hunne baarden afgeschoren. Matthaeus, l. l. pag. 545, 546. Wat daartoe aanleiding gaf, is moeijelijk te zeggen.

dat zij zich hierin niet hadden bedrogen. Doch weinig dacht men, dat deze ijdele ingenomenheid der onnadenkende volksmenigte met hunnen nieuwen Heer, zoo spoedig door de droefheid en de rouw zoude opgevolgd worden, in welke de Stad zoo plotseling werd gedompeld. De Hollandschen namelijk, die, zoo als wij zagen, het er op toelegden om de Utrechtschen, door herhaalde brandstichtingen tot zelfs onder het gebied der Stad, in het veld te lokken, vernamen met welgevallen de komst van Engelbert van Kleef, wel vermoedende, dat zij nu weldra iets beslissends zouden kunnen ondernemen. Ook deed de vrees, dat de Utrechtschen, ingevolge het verdrag met den Hertog Jan van Kleef, door dezen met hulpbenden, krijgs- en mondbehoeften krachtig zouden worden ondersteund, hen te meer verlangen, om met hun welgeoefend en sterk leger hunne vijanden te bestrijden, voordat eene zoodanige versterking hun de overwinning moeijelijker zoude maken. De Hollandsche veldheeren verzamelden dus hunne geheele magt, trokken den 26sten December uit Naarden en rigtten zich op het dorp Westbroek. Onmiddelijk werd door hen dit dorp in de asch gelegd. De Utrechtschen van hunne torens en vesten de vlam uit dit dorp ziende opstijgen, werd hun door de verwoestingen van Eemnes, Baarn en Soest getergd gemoed, met zulk eenen hoogen graad van verbittering vervuld, dat zij krampachtig en dorstende naar wraak, hunne wapenen grepen en oogenblikkelijk (1) in groote

(1) *Met haer beste cleederen*, (*zoo het Hoechtyd was*), zegt Cortgeen, Chronijk, p. 48.

menigte (1), zoo burgers als krijgslieden met ontrolde vaandels de poorten uitrukten en in groote verwarring naar die plaatsen optrokken, waar zij vermoedden dat de vijanden zich ophielden, met zulk eene overhaasting en drift (2) dat alle pogingen die Zwanenburch aanwendde, om de krijgstucht en orde nog eenigzins te herstellen, en hen meer geregeld tegen den vijand aan te voeren, geheel vruchteloos waren en zelfs zijne bevelen niet werden gehoord. Toen zij in dien staat Westbroek naderden en de Hollandschen in het gezigt kregen, rukten zij onmiddellijk op hen aan. Rustig stonden deze, in behoorlijke slagorde geschaard, de onstuimige en ongeregelde benden af te wachten. De gemakkelijke overwinning had de Utrechtschen te stoutmoedig en onvoorzigtig gemaakt. Ook nu, meenden zij, zouden de Hollandschen den schok van hunnen aanval niet weêrstaan, zonder te bedenken, dat zij thans met een welgeoefend leger onder bevel van een kundig veldheer te doen hadden, een leger, hetwelk de schande, welke sedert de nederlaag van den 13den October op zijne wapenen was blijven rusten, thans had af te schudden, en dat de Hollandschen de geschonden eer hunner vaandels hadden te herstellen. Hetgeen men voor eene brandstichting had aangezien, was eene te voren beraamde krijgslist, door welke

(1) Ten getalle van 15,000 man, zoo men zeide, meldt Basinus, Matthaeus, l. l. 549. Dit getal echter komt mij eenigzins overdreven voor.

(2) *Wie dat seerst gelopen kost, dat was die vroomste als hem docht.* Matthaeus, l. l. 430.

Petit Salazar de Utrechtschen wilde verschalken. Deze had, op het berigt van den aantogt der Utrechtschen, zich met twee zijner korpsen nabij Westbroek in een digt begroeid boschje van teenboomen (1) gelegd, terwijl hij de Hollandsche vendelen op de veenen liet post vatten. De Utrechtschen zagen derhalve geene anderen dan deze bende en vielen, aangevoerd door den onverschrokken Arnt Ruysch, die met het roode (2) vaandel in de hand zich aan de spits der zijnen bevond, den vijand met de meeste ontstuimigheid aan, die, na den eersten schok te hebben doorgestaan, op hunne beurt aanvallenderwijze met het zwaard begonnen te handelen: op hetzelfde oogenblik komt Salazar met zijne Biscayer boogschutters uit zijnen schuilhoek te voorschijn, terwijl de overige in hinderlaag gelegene krijgsbende van de zijwegen afzakte, zoodat de Utrechtschen zich onverwachts, zoowel in den rug als van de zijden bedreigd zagen, terwijl zij van voren met den vijand in een hevig gevecht gewikkeld waren; *weerom, weerom, dat volck is ons te groot ende te veel*, riep Arnt Ruysch, toen hij zich op het punt zag van

(1) R. Snoyus, Rer. Bat. XII, p. 173.

(2) Hieruit zoude men kunnen besluiten, dat de schutten dezen togt hebben medegemaakt. Deze hadden roode en witte vaandels, en hun getal bestond toenmaals uit 380 man, op *St. Meertenavond gegeven den schutten van veel reisen, die zy gedaen hebben elk 1 kw. maleveseyen, elk kw. 4 st.* 380 ponden. Kam. Rek. v. Pieter Trinde, 1481—1482. *Malveseyen* was eene soort van zoeten westerschen wijn. Zie over het algemeen over deze wijnen, Tijdschrift voor *Geschiedenis, Oudheden* en *Statistiek* van Utrecht, 1834, Bladz. 419, seq.

omsingeld te worden. *Laet ons bliven staen, want vliegen wy, wy syn daer alle doot of gevangen om*, hernam Zwanenburch, die nu alleen het behoud in eene goede en geregelde aftogt zag. Maar zijne woorden vonden geen ingang; zijne bevelen werden niet opgevolgd. De schrik had alle gemoederen bevangen, de burgers geraakten in de volslagenste verwarring en deinsden terug op de voetknechten en ruiters, die alles verloren ziende, zich insgelijks door de vlugt trachtten te redden. Dan er was aan geene redding meer te denken, zij zagen zich door den vijand van alle zijden ingesloten, zoodat hun bijna alle ontvlugting belet werd (1). Woedend en met vertwijfeling werd er van de zijde der Utrechtschen gestreden. Dit bloedig gevecht duurde eenige uren (2). Velen verkochten hun leven zoo duur mogelijk; zij, die geheel waren ingesloten, werden meest allen door lansen en pijlen gedood (3). Arnt Ruysch (4) burgemeester der viven, Berent van Everdingen (5),

(1) R. Snoyus, l. l. XII, p. 173.

(2) Chronijk van Vlaanderen, II. 610.

(3) R. Snoyus, l. l.

(4) Ouderman, 1479, schepen 1481.

(5) In 1473 met Pieter van Zuylen, Jacob van Amerongen en Gerrit van Amstel uit de stad verbannen, waarschijnlijk, omdat zij weigerden den bisschop buiten hetgebied der Stad ten strijde te volgen, waartoe zij als Utrechtsche burgers niet verpligt waren. Matthaeus, de Nob. 817, 818, en Buchelius ad Hedam in nota pag. 219. In 1477 werden zij weder in hun vorig aanzien hersteld. Barman III, 98 en 99. Everdingen was raad, 1477, 1479. Raad Burgemeester en afgevaardigde naar den Hertog te Brussel 1481.

Burgemeester, Steven van Zuylen van Nyevelt (1), Overste Ouderman, Jacob Sloyer (2), Arnt van Amerongen, Claes van Zijl (3), Dirk Hubertsz. (4), Mattheus de Craen en Willem van Rooyen, allen bekend als hevige tegenstanders van David van Bourgondiën stierven hier een' roemrijken dood. Van Zwanenburch, die eerst laat in den nacht de Stad bereikte, redde zich ter naauwernood uit de handen der Hollandschen. De vlugtenden werden met de meeste verwoedheid tot bij Schulpen (5) vervolgd, en zeker zouden de Hollandschen, indien zij zich niet door hunne roofzucht hadden laten vervoeren, gemakkelijk eene stad hebben bemagtigd, die van alle krijgsmagt ontbloot, met schrik en verslagenheid vervuld was en zulk een gevoelig verlies had geleden, in hare moedigste en krachtigste burgers. Aanzienlijk was het getal der verslagenen (6), groot dat der ge-

(1) Ouderman 1475, Raad 1478, Overste ouderman 1480.

(2) Raad 1479, 1481.

(3) Ouderman, 1478, 1480.

(4) Ouderman 1473, 1478, in Stads dienst 1481.

(5) Eene hofstede nog onder dien naam bekend tusschen de *Roode brug* en de herberg *de Klop*.

(6) De schrijvers verschillen zeer omtrent de opgave van het getal gesneuvelden. Heda en Gouthoeven melden van 500. Snoyus, Amelgardus en Basinus van 1500. De chronijk van Holland en Cortgeen van meer dan 1000 burgers. Matthaeus (431) wordt het getal van vermisten, zoo burgers, landlieden als krijgslieden 5 à 600 gesteld. R. Agricola echter, die in dien tijd leefde, verklaart in een' brief aan zijn' broeder Johannes, dat het getal dooden en gevangenen slechts 250 bedroeg en dat al wat dit getal overtrof, verdicht is. Zie Buchelius ad Hedam, pag. 311, No. 3.

wonden en verminkten, want velen hadden den dood gevonden in de uitgediepte veenen en moerassige gronden of stierven, gewond zijnde, op het slagveld ten gevolge van de felle koude en gebrek aan spoedige verpleging (1). In dit gevecht verloren de Utrechtschen hun vaandel, hetwelk te Amsterdam in de oude kerk werd opgehangen, 100 burgers werden als krijgsgevangen derwaarts gevoerd en bekwamen daarna hunne vrijheid terug tegen zwaar losgeld. De buit, dien de Hollandschen maakten was vrij aanzienlijk en men vermeldt (2) dat die van Naarden, die zich zoowel in de bestorming te Eemnes als in het gevecht te Westbroek bijzonder hadden onderscheiden, van den gemaakten buit (3) een toren vervaardigden met het opschrift *Swych Utrecht*. Ter herinnering aan deze wapenfeiten werd door de stad Amsterdam in eene der torens, die langs derzelver muren, naar den kant van Utrecht werden gebouwd, een steen geplaatst, waarop twee kruiselings gebeitelde haakbussen, en onder dezelve insgelijks de woorden: Swych Wtrecht uitgehouwen werd (4). Deze toren, heeft daarna van dit opschrift zijn naam ontleend.

---

(1) Verscheidene kannen *muscadellen of muscaatwijn* werden van Stads wege in het veen gezonden om de gewonden te laven. Ook eene doos *tergien* aan de cellebroeders mede gegeven ter verpleging der gewonden. Kameraars-rekening van Peter Trinde 1481—1482.

(2) Men zie W. Z. Boxhorn, tooneel van Holland, pag. 326.

(3) Van Zwanenburch bragt de Stad wegens geleedene schade aan wapenrusting in rekening 249 R. G. 10 St. De Stad was hem toen aan achterstallige soldij, verlies aan tuig en andere verschotten, de niet onbelangrijke som van 28,831 R. G. schuldig. Zie zijne Rekeningen berustende in het Stads Archief.

»Moeijelijk is het, zegt Basinus, woorden te vinden om naar waarheid af te schilderen, de verslagenheid der volksmenigte, de droefheid der aanzienlijken en de weeklagten, die toen in de stad gehoord werden van weenende ouders over hunne kinderen, broeders en zusters over broeders, vrouwen over hunne gesneuvelde mannen." Hadden de Utrechtschen twee maanden te voren door luide vreugdekreten hunne vreugde over de behaalde zegepraal aan de Vaart verkondigd, en nog voor weinige dagen in vertrouwen op eene gunstige wending hunner zaken den nieuwgekozen Ruwaard blijde verwelkomd; nu hoorde men de vrouwen der verslagenen met hunne schreijende kinderen de lucht met hare klaagtoonen vervullen, of bij de terugkeerende vlugtelingen met het folterend gevoel van pijnlijke onzekerheid berigten inwinnen, naar het lot hunner dierbare betrekkingen. Het was thans niet de terugkeer der overwinnende burgers met hunne zegeteekenen, die Utrechts ingezetenen uit hunne huizen lokten, maar de met gewonden bevrachte voertuigen in welke deze een echtgenoot of zoon, gene een broeder of vriend, wiens verlies zij reeds betreurden, hoopten terug te vinden. Het waren thans niet de Hollandsche krijgslieden, die in de verlatene velden verspreid lagen, maar de uitgeplunder-

(1) Zie W. Z. Boxhorn, l. l. pag. 239. Wagenaar is van gevoelen dat men niet *zwygt* maar *zwigt Utrecht* lezen moet. Wagenaar, Amsterd. Geschied. III. V. Boek, pag. 220 en III. Deel, I. Boek, pag. 74. Deze toren werd in 1522 door de stad aan de kloveniers geschonken en waarschijnlijk heeft hun doelen het eerst uit dien toren bestaan. Wagenaar, l. l. 220.

de en mishandelde (1) lijken der Utrechtsche burgers. De schrik was zoo algemeen geweest, dat men eerst later de dooden durfde begraven (2). Ook de stroopende vijandelijke krijgslieden maakten het gevaarlijk in de eerste oogenblikken de stad te verlaten. Overal was geween, schrik en de beeldtenis des doods (3). Dit waren dan die gelukkige voorteekens van het toekomstig heil, hetwelk zij, die het hoogste gezag in Utrecht voerden, in Engelbert aan het volk voorspeld hadden.

Niet gering was de vreugde des Bisschops over de overwinning op de Utrechtschen behaald. Velen toch zijner hevigste tegenstanders waren gevallen; het gevoelig verlies, dat Utrecht door den dood van zoo velen harer krijgshaftige burgers geleden had, maakte diepen indruk op de gemoederen der Montfoortschen, welker hoofd thans het getal zijner ijverige voorstanders, die zijn gezag onderschraagden, zoo zeer verminderd zag. David deelde aan Maximiliaan den uitslag van het gevecht en de gelukkige wending mede, welke zijne zaak daardoor scheen te

---

(1) De meesten waren geheel onkenbaar door de zware wonden en mishandelingen die zij hadden ondergaan. Matthaeus l. l. 431.

(2) De kloosterlingen vervulden dien treurigen pligt. *Ende daer werter op een tyt in een kuyl geworpen ontrent* XL. Matthaeus, l. l ibid. Waarschijnlijk zijn dit de gesneuvelde krijgslieden en niet de Utrechtsche burgers geweest.

(3) De verslagenen, die nog eenige herkenning toelieten, werden op wagens naar de Stad gevoerd en op de Neude naast elkander gelegd, opdat ieder de zijnen behoorlijk zoude kunnen ter aarde bestellen. Matthaeus, l. l. ibidem.

zullen nemen, en hoe hij alle hoop voedde van zich weldra in zijn vorig gezag hersteld te zien, daar Utrechts ingezetenen, gedrukt onder de zware lasten des oorlogs en bedreigd met alle de rampen, die gebrek aan den noodigen toevoer van mondbehoeften veroorzaken, met smart naar het einde van dien strijd uitzagen.

Treurig zeker was de toestand, waarin de stad door het voeren van dien oorlog gebragt werd. De geldmiddelen waren uitgeput, en weldra zoude men verpligt zijn, buitengewone middelen te bezigen, om in de eerste behoeften te voorzien. De aanzienlijke en vermogende burgers, die meest leefden van de inkomsten en opbrengsten hunner landgoederen, hadden, sedert het beslag in Holland op dezelve gelegd was, of door de verwoestingen, welke dezelve in het Sticht hadden ondergaan, zich ruim twee jaren bijna geheel verstoken gezien van het genot hunner bezittingen, zoodat velen, indien zij niet iets door spaarzaamheid of vlijt hadden overgehouden en afgezonderd — hetgeen, zoo als men zegt, toenmaals weinigen gewoon waren te doen — zich van den overvloed, welken zij voor dien tijd genoten, nu allenskens gebragt zagen in de bekrompenste omstandigheden (1). Zij, die te voren welgezeten door kunstvlijt of handenarbeid zich zelven en de hunnen een ruim bestaan hadden weten te verschaffen, verkeerden door het stilstaan van alle nering en werkzaamheden in een nog beklagenswaar-

(1) Matthaeus, l. l. 550.

diger toestand, terwijl bij het behoeftig gedeelte der bevolking de armoede het hoogste toppunt van ellende bereikte. « Het getal der bedelende mannen en vrouwen van allen leeftijd vermeerderde zoo sterk, zegt Basinus (1), dat de plaatsen der stad als 't ware daarmede opgevuld waren. Gefolterd door den scherpen honger zag men deze lieden, zoowel degenen, die in de stad te huis behoorden, als zij, die van de naburige streken en gehuchten gevlugt waren, dikwijls het onbruikbaarste voedsel met gretigheid nuttigen."

Montfoort en de zijnen hadden derhalve niet minder met inwendige, steeds toenemende moeijelijkheden te kampen, moeijelijkheden, welke, verzeld van de geheime woelingen der bisschopsgezinden en onvergenoegden, de grondvesten van het kunstmatig gebouw, hetwelk zij met zoo veel zorg en inspanning van krachten trachtten te behouden, ondermijnden en hen met den ondergang bedreigden, indien zij wilden blijven volharden in die stoute ontwerpen, om den vrede te versmaden, zoo lang zij zich niet hadden losgerukt van de gehoorzaamheid der Bourgondische regering, en hunne onafhankelijkheid verdedigd tegen deze vreemde onderdrukking; doch Montfoort en zijne aanhangers lieten zich niet ter neêrslaan noch afschrikken, maar boden, zoo als wij weldra zien zullen, moedig het hoofd aan de ernstige hinderpalen, die zij op den eens ingeslagen weg telkens ontmoetten; eene veerkracht van geest ontwikkelende, eene standvastigheid en koene onversaagd-

(1) Matthaeus, I. 1. 551.

heid aan den dag leggende, welke als onmisbare kenteekenen van het fier en vast karakter van die mannen, de bewondering van het nageslacht afpersen, en hetzelve met eerbied voor hen vervullen. Want toen de eerste schrik voorbij was, welke de nederlaag te Westbroek aan Utrecht had gegeven, waren de Utrechtschen dadelijk bedacht, om de strengste maatregelen ter verdediging hunner vesten te nemen. Men hield het algemeen daar voor, dat de Hollandschen zich weldra voor de poorten zouden vertoonen, de stad bestormen of ten minste dezelve door eene naauwe insluiting, tot de overgave zouden trachten te dwingen. Er werd derhalve onmiddellijk een raad van verdediging belegd, ten einde te beramen, hoe dit gevaar op de doelmatigste wijze te voorkomen, en tevens de Hollandschen van hunne vesten verwijderd te houden, en zoo mogelijk, uit het Sticht te verdrijven. In deze vergadering waren tegenwoordig, de Burggraaf van Montfoort, Vincentius van Zwanenburch, Dirk van Zuylen van Nyevelt, Jan van Lantscroen, Gerrit van Zoudenbalch, Jan de Coninck, Jan Woutman, Jan van Damasch, Zweder van Zuylen van Nyevelt enz. allen getrouwe vrienden van Montfoort. In deze bijeenkomst werd besloten, om de Stichtsche landen rondom de stad onder water te zetten. De lekkendijk werd derhalve den 1sten Januarij 1482, honderd roeden boven de kerk van het dorp 't Waal, doorgestoken (1). Men had vroeger de

(1) Door deze doorbraak werden waarschijnlijk alle landen be-

voorzorg genomen, om schutdammen voor de hekken te leggen, opdat de stad geen overlast van deze doorbraak zoude lijden, voor de Tolsteegpoort en in de Weerd stonden reeds *zeilen* voor de hekken. Nimmer had men zulk eenen maatregel genomen, hoe vele oorlogen Utrecht ook te voren gevoerd had en *hiermede*, zegt de onbekende schrijver, hebben zij *haer uyterste macht getoont* (1), en tevens op eene luisterrijke wijze blijken gegeven van de liefde voor hunne onafhankelijkheid, om welke ongeschonden te behouden, geene middelen te streng, geene opofferingen hun te groot hebben toegeschenen. Men bepaalde zich niet alleen tot het gelasten van dien doorbraak, maar het blokhuis aan de Vaart, de sloten Vronestein en het Gein werden in behoorlijken staat van verdediging gebragt, en op nieuw met krijgsvolk en mondbehoeften voorzien (2).

In de stad zelve, hoewel alles wat de bewaking betrof reeds vroeger geregeld en op een' vasten voet gebragt was geworden, werden op nieuw de strengste voorzorgen genomen en de stiptste inachtneming

---

zuiden de stad tot aan de Leidsche vaart westelijk en tot aan de St. Antoniesdijk oostelijk overstroomd.

(1) Matthaeus, l. l. 435. *Ende men en vint ook nergens beschreven in genen cronicken, hoe veel lasten ende oorlogen die stat van Utrecht gehadt heeft.*

(2) Zoo als dit de verschillende posten in de Kam. rek. van Peter Trinde, 1481—1482 aanduiden; de toevoer naar het Gein bestond veel in vaten bier; 1 vat kostte 5 ponden, 17 st., 6 d; hetwelk eenigen tijd later tot 7 pond. 2 st. 6. d steeg; — 12 ponden (*gewigt*) boter, bedroegen 4 ponden, 5 st. — 4 vaten haring naar het blokhuis gezonden, bedroegen de som van 95 ponden.

dier verordeningen den burgers aanbevolen. Bij de hekken aan de vijf poorten waren dag en nacht wakers gesteld, met last dezelve dadelijk te sluiten, als de nood het vereischte; omrijders werden aangesteld om des nachts langs de muren te rijden binnen de stad. Op de poorten en voornaamste torens zelven, lagen steeds twee mannen. Twaalf mannen werden bepaaldelijk bestemd om buiten de stad, op de Singels, langs de Vecht en in de omstreken te waken (1).

Zoo wachtte men met onwankelbaren moed den vijand af, dien men weldra voor de stad verbeidde.

---

(1) Het loon, hetwelk deze verschillende wakers ontvingen, bleef niet altijd hetzelfde. Gedurende de 7 maanden en 5 dagen, over welk tijdperk de rekening van Peter Trinde loopt, werd den wakers op de poorten de eerste 2 maanden gegeven per maand 2 st., 2 wit, de volgende 3 st. 3 wit in hetzelfde tijdvak. De twee wakers aan het Servaashek en aan de elf voornaamste torens ontvingen in de eerste 2 maanden, per maand 3 pond, 1 st. 3 d., de volgende 4 pond 2 wit. Aan de wakers buiten de stad op de Singels en aan de Vecht, in de eerste 2 maanden elk 8 pond, 15 st. per maand, de volgende 10 pond, 10 st. — Het loon der omrijders echter onderging geene verandering. Zij ontvingen elk per maand 28 pond zoo als ook de waker op St. Meertentoren voor *syn kueyer des nachts en des dayes* 28 st. De somme aan waakloon uitbetaald gedurende de 7 maanden en 5 dagen bedroeg 3504 pond, 7 st. Deze verhooging in het waakloon doet zien hoe de duurte der levensmiddelen en de behoefte aan versche manschap toenam.

De voortzetting volgt.

VOETIANA INEDITA.

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. Dodt van Flensburg.

I. BRIEF

TOT LOF VAN

Gisb. Voetius.

Hoogleeraer in de Godgeleertheyt t' Utrecht.

Met 's Hoogleeraars Portret.

Beminde Vader!

By occasie van de lasteringhen van Descartes tegen D. Voetium, vraecht Ul. in uwen laetsten van date den 15 Juny, of ick iet sulx in mynen meester ende hospes gespeurt mocht hebben, dat riecken mochte nae die dingen, de welcke hem nageseyt worden, ende hoewel ick liever de doode dan de levende pryse, om der suspisie van flatteeringhe off van blinde liefde, als oock om 't perykel van neydicheyt van andere; evenwel nu de noot ende de onnooselheit van Voetius sulx eyscht, sal ick in 't corte myn gevoelen van desen man segghen; alsoe ick hem nu 10 jaren gekent hebbe, als professor wesende in onse stadt, want wat syne achtbaarheyt tot Heusden geweest is, kan ick niet seggen, als dat ick in 't generael synen loff overal daer van gehoort hebbe, gelyck oock dit in 't bysonder, dat in tyde van peste hy

Gysbertus Voetius

voorsz. een algemeen vader, huysbesorger ende vertrooster was, van alle arme, die met de peste besocht waren, tot verwondering van een ygelyke over syne heylighe couragie, liefde ende sorghe. Maer liever sal ick segghen, tgeen ick selfs in hem bevonden hebbe, ende niet alleen ick, maer alle, die met my by hem gewoont hebben, tegenwoordig predicanten synde van goeden name, hoe syne A. van ons alle, niemant uytgesondert, als een vader is bemind geworden, om syne deucht, geleertheyt ende liefde t' onswaert, ja, in wat maniere hy, van alle syne discipulen sonderling hemint wort, is bekent; ende niet alleen van syne discipulen, maer van de geleertste ende vermaartste, ende insonderheyt van de beste patriotten, soewel professoren ende predikanten, als andere. Vraecht syn collega's, de professoren Matthaeum, Matium, Schotanum, vraecht l'Empereur, vraegt Rivet, wat man hy is, vraecht Udemans, vraecht hondert andere predicanten. Ende, om nu van syne geleertheyd te spreken, sal ic niet hoeven te seggen, hoe dat hy gebruyckt ende verstaet de Fransche, Engelsche, Hoogduitsche, Spaansche ende Italiaansche talen, maer, maeckt hem professor in de Hebreuwsche tale, met loff sal hy die professie bedienen, maeckt hem professor in de Grieksche tale, hy sal 't noch beter doen; maeckt hem professor in de historie, hy sal se versien dat alle geleerden dobbel contentement sullen hebben, maeckt hem professor in de Philosophie, hy sal se bedienen, soe wel als een Philosooph in Nederlant. De neydicheyt dit horende, sal op haere tande knersen, ende dewyl men altyt wel wat seggen of vinden sal: sy sal seggen: »hy heeft wel veel gelesen, maer geen diep verstant; hy heeft wel een groote memorie, maer een cleyn oordeel; veel yver, maar weynich voorsichticheyt", maer, die dat seggen, hebben die dan soe veel beter oordeel of hoogher verstand, of meerder voorsichticheyt. Wat dede die man op de Synode te Dortrecht, die soo weynich oordeel of voorsichticheyt hadde, daer geroepen neffens de treffelykste van ons lant, maer 30 jaer out synde.

Syne schriften ende boeken, ende syne *Theologici conceptus*, sullen syn verstant genoech bewysen, syn oordeel ende voorsichticheyt, de Synode ende Classen, daer hy geseten heeft, gelyk oock de menichte van Consultatien, die hy soe veele ende noch alle daghe te geven heeft, die sullen getuigen, dat hy verder siet, als hy wel seyt ende andere wel denken. De grootste diamanten staen dickwyls wat diep in 't goudt; ende het moet al een wys man syn, die van een ander treffelyc mans voorsichticheyt oordeelen sal. Syne predikatien, die de geleerdste houden treflelyc ende uitnemende te syn, en achten veele niet na hare weerde, om datter niet alle half uyr een woort uyt en komt, maer wat veerdiger daermede voort vaert. Doch, elck heeft syn gaven, niemant isser volmaeckt. »Hy vaert er," seggen sy, »te licht over." Dese luyden willen een grove stem ende een statelyke rede, ende *sequipedalia verba* hebben. Laetse die gaen soeken. Die my in een uyr het beste ende meeste seyt, behaegt my best. Elck syn sin. Ja, maer dat by de geleerdtheyt deftigheyt by quame! Hebt gy niet meer, dat gy wenscht, datter noch by ware. Ondankbare Gereformeerde, die soo lichtlyk verachtet den arbeyt ende yver van uw alderbeste, aldergetrouwste ende aldergeleertste predikanten. Maer noch al, »hy lastert soo." Dat moet men verstaen: hy gaet ront ende seyt de waarheyt, ende noemt sonder veel courtiseren een papist een papist, een Sociniaen een Sociniaen, ende die broot aenbidden, afgodendieners. »Maer hy bestraft dickwyls sulcke beuselingen, sulcke beuselingen nameiyk, als van de aldergeleertste theologanten al lang te voren syn bestraft van Beza, Danaeus, Teeling; gaet nu henen ende noemt alle dese een deel beuselaers; wat mocht doch Esaias aengaen, die beuselingen met naem ende toenaam uyt te drucken ende te preken van de dochters coussebanden ende huldoecken. »Evenwel hy is te vinnich tegen die, die een ander gevoelen heeft in enighe saecken, als hy." Het contrarie heb ick bevonden waarachtich te syn. Hy heeft eens de eere van den Godsvruchtigen Teeling ende de eere van den Sabbath met een boexken voorgestaan, wat scherpkens tegen N. N.; roept

nu met den *mathematicus* Εὕρηκα, d. i., sy hebben wat gevonden, te weten een man, die soo wel als iemand de tegenspreckinghe gerne verdraegt ende kan verdragen, maer, wanneer men met lasteringhe, bitterheyt ende vinnicheyt ende quade practyquen hem ende de vrome ende de goede saeke soekt te beledigen, ist wonder, dat men spreekt ende dat een quade knoest een harde slach, krygt? Maar anders, ick hebbe voorwaar de lanemoedicheyt sachtmoedicheyt ende patientie in hem wonderlyck te syn bevonden, ende, dat sommige hem beschuldigen van alles te willen regeren ende alles te bestieren, ende van de aldergrootste ende alderdieptste grootsheyt in syn herte, sy beschuldigen hem van hoveerdicheyt des herten, en dat hy de hooveerdicheyt syner woorden niet soude kunnen bewysen. Laat die raet van de Academie, laet die kerckenraet spreeken, heeft hy gesocht bisschop te syn, gelyck wel sommige alles beschicken souden, heeft hy gesocht rector Magnificus te syn, of, als hy het was, niet willen doen, als een ander? Maar hy sach geerne, dat alles wel ginck, *ergo*, hy was geerne ertsbisschop van Utrecht. Weeh met sulcke valscheyt, want soo sal niemant meer yveren moghen, of hy sal die blaam dragen moeten. Maer tot confusie van alle syn partyen, ende tot verwondering van alle, die hem kennen, blyft hy in soe veel eer en faveur ende verhooghinge, blyft hy, seg ick, die hy was, als hy tot Utrecht quam. Ja synen yver, die soo veel aenvechting gehadt heeft, ter rechter ende ter slinkerhand, blyft dieselve. Ende voorts, om dit ook eens aen te roeren, wat gierichheyt en regeert er dicwils niet onder onse orde? Maer laetse opstaen en spreken, daer hy ietwes heeft gaen bidden of versoeken, voor hem, voor syn vrou, of voor syne kinderen. Evenwel so sober matich en gering als hy is voor syn selve, soo liberael is hy in syne vrienden te tracteren. Van syne liberaelheyt tegen die armen sou hy niet willen geroert hebben, maer daer sy meer, als ordinaris is, ist onmogelyk, dat het verborgen blyven kan; ende ick weter goede getuychnisse van, doch onnodich hier te segghen. Men roept en roemt oeck niet, hoe syn ligchaem door arbeyt

en studie verswakt ende met seer sware pynlicheden gequelt is, twelck sommige voor sonde of sotheyt achten souden, gelyck of 't sonde ende sotheyt ware, dat een soldaet op syne wacht synde gequetst wierde. Maer, als men die waerheyt soude willen bekennen, dese man heeft meer gedaen, als menichmael vier andere doen, ende, in plaetse, dat andere genieten of socken de tafelen en de gunste der Groten, soe is syn geheele leven van den morgen tot den avont toe, niet anders als studeren, lesen, prediken, boeken of brieven schryven aen geleerde luyden, collegien houden, van studenten of geleerde luyden bezocht worden. Ende dit is den mensche, die ons Descartes also schandelyck bescreven heeft. Laet nu Geneven roemen van haren Calvyn, Cambrits van haren ...., Zeelant van haren Teeling, Utrecht sal bekennen, datse haer Voetsius of hare Helmichius gehadt heeft, ja Utrecht sal roemen, datse eens te gelyck drie seer geleerde, seer godsalige, seer yverige ende seer nedrighe mannen gehadt heeft, maer men acht de gesondheyt niet dan als se verloren is, ende de quade vrouwen prysen hare mans, niet dan alse doot syn.

Nu hebt gy myn oordeel gehoert, ende gby sult misschien lagchen en segghen, dat is een Voetiaen. Treckt het niet te verr, een Voetiaen, een Matianer, een Schotanist, ende een gering navolger van alle godsalige dienaars onses Heren Jesu Christi myn Vaders in Christo. Godt geve syn kerk veele Voetios, Matios ende Schotanos.

Ondertusschen verblyde ick my gans seer in den seer bloeyende staat van onse vaderlyke Academie; maer ick schricke als ick dencke, hoe haest ende hoe licht, het veranderen soude kunnen, als in die hoofsche stadt hovelingen professoren in de theologie sullen worden. Here onse Godt bewaere onse Academie. Blyft hertelyk gegroet. 19 Juny 1643.

(De plaats en de naamteekening, door eene latere hand opzettelijk onleesbaar gemaakt.)

JAN BYSTER'S.

SENTENTIE, 1566.

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. Dodt van Flensburg.

Alsoe Jan Anthonisse Tol, *alias* Byster, opentlyken voor den Gerechte van Utrecht, buyten pyne ende banden van yzer, beleden ende bekent heeft, dat hy een Valckenberch geassysteert heeft, om zeker clooster Joffrou uyt haren clooster te halen, hoewel 't selve gefalgeert is, ende dat hy ten zelven tyde een ander clooster joffrou zoo goet gehadt ende gesproken heeft, dat zy hem uyt den convente gevolcht is, mette welcke hy tot verscheyden plecken gereyst ende lichaemelycken daermede geconverseert heeft. Item, dat d'selve Jan Byster tot verscheyden plaetsen tegens verscheyde personen met diverse hulpers gespeelt ofte enyghe van zyn complice doen spelen heeft, metter chaerte, om een blaychgen uytte trecken, daartoe gepractyseert hebbende zeker blat, genaemt *het Roer*, door 't welcken het spel hem luyden verzekert was, inducerende dye luyden met schone en bedryechelycke persuasien, om tegens syn complice te spelen, hem als scheen met den selven luyden maeckende partie, ende nochtan scolluderende ende verstant hebbende met syn complice ende delachtig van 't gene alsoe bedriechelycke ende valschelycken gewonnen worden, dat oick hy ende dezelve syne complice in spelen tegens goet gelt, gesedt heb-

ben sekere cleyne quantiteyten van gelden, gelaten of die reste, die in den buydel was, goet gelt hadde geweest, daer nochtans nyet dan leepenningen in waren, doer 't welcken veel goede luyden valschelycken haer gelt ende goet afhandich gemaect is, 't welck syn nyewe vonde van seer quade consequentie, Soe is 't, dat die schout denselve geapprehendeert hebbende, voor burgemeesteren ende schepenen te recht gestelt en tegens hem geconcludeert heeft, dat hy, om 't gene voorsz. staet geexecuteert zoude worden metten sweerde en 't lichaem gestelt op een radt ende een galge daer boven, behangen met chaerten ende leepenningen, ofte andersins gestraft naer rechts behoren, hebben daeromme Borgermren ende Schepenen doende recht, diens byes Schout van de Co. Mat. wegen, als Hertog van Brabant, Grave van Hollant ende Erfheer der Stadt, Steden ende Landen van Utrecht, vermaent zynde, gecondempneert ende condemneren by deze, den voorsz. Jan Anthonisse Tol, om 't gene voorsz. is, geexecuteert te worden metten sweerde van leven lyve ter doot, 't lichaem gestelt op een radt ende een galge daer boven, behangen met leepenningen ende chaerten anderen ten exempel. Aldus gedaen ende geprononcieert *t Utrecht* op St. Jansavont Apostel den XXIIIJ^en^ July, anno duyzent vyf hondert zes en zestich.

Onderteykent:

JAN BERESS.

CARMINA ALARDI IN LAUDEM *JOANNIS SCORELII* PICTORIS.

I. Ad Joannem polygnotum Scorelium pictorum facile principem, canonicum Deiparae virginis Mariae apud Ultrajectum.

Quid non ingenio voluit natura licere?
Quid pictura nequit, cum volet, efficere?
Mirifica pictas speculantes arte volucres
Uvas, in scaenam Zeusis adire facit
Lintea Parrhasius tanta depinxerat arte
Turpiter ut Zeusin falleret artificem
Nam simul aspexit velo depicta remoto
Ostendatur uti flagitat effigies
Zeusis, ut errorem vidit sensitque, pudore
Palmam Parrhasio detulit ingenuo
Ipse quidem, quod aves pictas traxisset ad uvas,
Ille fefellisset egregium artificem
Nec volucres, Scoreli, nec Zeusin fallere tantum
Quemvis pictorem sed potes ingenio.

II. In sanguinolentum Christi Jesu caput spinis coronatum a D. Joanne polygnoto Scorelio nimisquam graphice expressum, in gratiam D. Georgii Haecmondensis, D. Amandi administratoris.

Horrescens et humi depressum milleque cinctum
Sentibus, explicata suspice fronte caput.
O utinam posses oculos in pectus, acuta
Cuspide trajectum, vel procul inserere
Et mentem patriae pietatis imago subiret
Intus et angorum quid latet, aspiceres
Quottidie sceleri scelus accumulasse puderet
Vulnera ab integro ni renovare voles

Quae renovas, quoties ablutum sanguine nostro
Conspurcas animam per capitale nephas.

(*Epist.* Corn. Croci *etc. Colon.*, *Melch. Noves.*, 1536 *mens. Dec.*) 8*vo.*

Professor Peerlkamp heeft over Alardus van Amsterdam, in zijn voortreffelijk werk over de Nederlandsche latijn-dichters, het laatst het woord gehad, aan deszelfs geleerdheid hulde doende, hem echter, naar de weinige (tot walgens toe aangehaalde) brokken, welke hij in gelegenheid was, om in te zien, als dichter niet hoog stellende. Het boeksken, waaruit ik bovenstaande twee *carmina* heb getrokken, bevat een aanzienlijk getal van lat. gedichten van Alard, en onder deze sommige van niet geringen omvang, welken ik zou wenschen, dat zij door den Heer Prof. Peerlkamp ter toetse werden gebragt. De twee medegedeelde mogen misschien de minste worden genoemd, en ik zou ze niet uit de vergetelheid hebben opgehaald, indien zij niet juist van Scorel hadden betroffen. Een lang lat. gedicht tot lof van Dam. a Goes, staat in: *Hispania illustrata*, II. p. 825.

Alardus heeft zich bijzonder door de uitgave der werken van Rud. Agricola aanspraak op onze dankbaarheid verworven. Melanchthon schreef in deze zaak eenen brief aan Alard, behelzende een levensberigt van Agricola, dat wel het zaakrijkste mag genoemd worden, wat in zoo een eng bestek over dien grooten man is geschreven. Ook van Marbodus *de lapidibus* bezorgde Alard eene uitgave, die door Caspar Barth wordt geprezen. Alard maakte bij die uitgave gebruik van een Egmontsch *manuscript*, dat wel geen ander was, dat hetwelk op de lijst van Balduinus bij van Wijn voorkomt onder de woorden: *liber de lapidibus*. Ik zal hierop bij eene andere gelegenheid terug komen, en aantoonen, hoezeer zich Lessing, (in zijne collectanea), hieromtrent vergiste.

J. J. Dodt van Flensburg.

Den eersten April 1840.

BIJ DE PLEGTIGE INWIJDING DER NIEUW AANGELEGDE

SCHIPBRUG,

OVER DE RIVIER DE LEK, TUSSCHEN

VREESWIJK en VIANEN.

Ten gevolge der magtiging van het AMORTISATIE-SYNDIKAAT

ONDER DIRECTIE VAN

Den WelEdelen Gestrengen Heer

B. C. U. VAN DOORN.

Agent van het Domein te Utrecht.

Heil zij ons dierbaar Vaderland,
Alwaar de magten hand aan hand,
De welvaart, nijverheid en kunstmin zamen strengl'en;
Waar, door geen onrustzin gestoord,
Één kreet slechts wordt alom gehoord,
Om rust en heil voor 't volk met 's Vorsten roem te meng'len.

Dáár ligt de Brug! een nieuw bewijs
Voor ons, tot welken hoogen prijs
Dit stroompunt van den Rijn, met wijsheid is berekend;
Vereend als aan een' vaste wal,
Verbroed'ren we ons en daardoor zal
't Verbond van ons verkeer, voor altijd zijn geteekend.

Natuur, in winterdos getooid,
Wen sneeuw als lelie wordt gestrooid,
Moog' voor het zilte nat, het Ys ten voetpad schenken;
De kunst verwint hier de Natuur,
En wij, verwonderd! zien dit uur
Aan onzen wensch voldaan, verr' boven al ons denken.

Het schoon geslacht, vaak net geschoeid,
Zal door geen slijk noch nat besproeid;
Doch veilig Utrechtsch' grond met blijden gang betreden;
En wil men spelen-reijen gaan,
't Gevaar der Pont grimt niet meer aan,
Maar deze nieuwe Brug, wordt dan gerust bereden.

O! Eeren wij het Syndikaat,
Schoon dat beheer ons straks verlaat,
Voor zoo veel goed en schoon en nut dat het mogt stichten; [1]
Wel hem! die de afgetreden baan
Met kalme zielrust gaê kan slaan
En roemen in het werk dat hij hier mogt verrigten. [2]

Zoo blijv' deez' Brug een Monument,
Voor de ijver van den Heer Agent,
En voor de vroeg're zorg van onzen Staatsraad BLANKEN;
Mijn poging achte ik ook vereerd,
Daar 't geen door mij eens is beheerd
Thans in dit plegtig uur, mij wekt tot dankbre klanken. [3]

Nu onverschrokken vrij en vlug
Betrede men voortaan deez' Brug,
Terwijl men voor geen storm of golfgeklots ooit beve;
En één van hart en één van zin,
Bezield door reine Burgermin,
Juich' Neêrland lange nog, dat steeds Oranje leve! [4]

E. I. MEGIMA,
Oud Burgemeester, Notaris te Vianen.

AANTEEKENINGEN.

[1] Ja, het Sijndikaat heeft met deszelfs beheer veel goeds, schoons en nuts gesticht; immers de stoom-molen aan den Arkelschen dam, zoo zeer strekkende, om door kunst de Zederikvelden te doen deelen in de uitwatering van het Kanaal van Steenenhoek, door de natuur aan de Linge-velden bij uitsluiting verzekerd; de voorziening in de onkosten ter daarstelling van het Zederik-kanaal, door den Koning, zoo wijsselijk in het belang van dit District, zelfs ongeacht den tegenstand der Belgische Afgevaardigden in de Twee-de Kamer der Staten-Generaal, in 1824 bevolen, leveren, althans in het District van Gorinchem, de bewijzen op, van het doelmatige beheer, door het Sijndikaat aan den dag gelegd; — gezwegen nog van hetgene door hetzelve is gedaan en verrigt, dat zoo kunsteloos als voldingend, door Zijne Excellentie den Heere Minister van Financien ad interim, den Heere Mr. A. van Gennep, ter Vergadering van gemelde Tweede Kamer den 5 Junij 1840 is medegedeeld, en voornamelijk sints den Belgischen opstand in 1830 heeft gestrekt, om den Staat groote diensten te bewijzen, en door de bescherming aan de schuldeisschers van den Staat verleend, veler tranen te droogen!

[2] Mijne aftreding als Burgemeester in 1838, zonder te zijn gehoord of met de redenen bekend gemaakt, nadat in 1822 door den Heer Gouverneur van Zuid-Holland, bij Authentiek besluit, vermits de verwarde administratie te Vianen, aan mij het beheer was opgedragen, dat achtereenvolgelijk, door Koninglijke besluiten werd bevestigd, levert mij, bij gemis van andere vereerende onderscheiding, nogtans aangename herinneringen, aan hetgene door mij, voor het Gouvernement en voor het belang der Gemeente en van vele individus, zelfs met opoffering is verrigt; — waarvan vele en overvloedige daadzaken kunnen getuigen.

[3] Door den Heer Staatsraad, Inspecteur-Generaal Blanken werd ik in 1824 aangemoedigd, om de daarstelling der Schipbrug

aan het Gouvernement voor te dragen, dat reeds in 1825 door een Koninklijk besluit werd achtervolgd, om het Pontveer over de Lek te Vianen in eene Schipbrug te veranderen; doch nu eindelijk, door de zorg en ijver van den Heer Agent van Doorn, is verwezenlijkt.

[4] Oranje leve! ja, met dat Doorluchtig Stamhuis staat of valt de zelfstandigheid van ons Nationaal bestaan, hetwelk de geschiedenis onzer Vaderen en de ondervinding van onzen leeftijd heeft bewezen; en ieder, die, bezield met gevoel van eigenwaarde, tevens alle uitheemsche overheersching verafschuwt, betaamt het de goede bedoelingen te ondersteunen van den Vorst die ons bestuurt, tot heil van het lieve Vaderland.

E. J. M.

MILITAIR LOGEMENT.

Onder de voortreffelijke inrigtingen welke te Utrecht plaats vinden, mag die stad zich te regt beroemen op de veele jaren bestaan hebbende Passant kazerne.

Deze inrigting was, gelijk doorgaans, in de beginselen gebrekkig; doch is sedert merkelijk verbeterd, en in de laatste tijden tot eene hoogte gebragt welke weinig of niets te wenschen overlaat.

Wegens de ligging der stad Utrecht te midden van het Rijk, is dezelve noodwendig aan meerderen doortogt van troepen onderhevig, dan eenige andere stad of plaats van het Rijk. De last der inkwartiering zou derhalve aldaar, vooral in de laatste jaren veel drukkender zijn geweest, dan in eenige andere gemeente, wanneer niet de Regering door middel van deze instelling, in dat bezwaar zoo wijs als doelmatig had weten te voorzien.

Dit passant-huis of passant-kazerne is eeniglijk ingerigt voor doortrekkende militairen, zoo onder-officieren als manschappen, die aldaar eene goede en zindelijke ligging vinden, en een onthaal, hetwelk zij, zelfs bij gegoede burgers veeltijds zouden moeten missen, althans niet beter zouden kunnen verlangen. De directie mag zich ten dien opzigte (dank aan hare uitmuntende beschikkingen,) beroepen op het algemeen getuigenis der militairen die allen, welligt van geen korps uitgezonderd, aldaar een- of meermalen verblijf hebben gehouden.

Het voormalig St. Catharijne klooster in de lange Nieuwstraat, is tot dat einde ingerigt. De onderscheidene ruime vertrekken kunnen meer dan duizend manschappen huisvesten, en het aantal militairen van onderscheidene wape-

nen, die aldaar sedert den jare 1830, tot en met ultimo December 1839, en dus in de laatste negen jaren, zijn verpleegd geworden, bedraagt niet minder dan een maal honderd zes duizend twee honderd acht en negentig hoofden.

De kosten dezer inrigting worden bestreden uit de stedelijke kas, en uit de retributie, welke door het Rijk voor de op marsch zijnde manschappen wordt betaald. De op marsch zijnde Officieren worden, door dezelfde inrigting en insgelijks voor Stads rekening, in de voornaamste Logementen geherbergd.

Verslag der Gedeputeerde Staten der Prov. Utrecht van den 7den Julij 1840. Bl. 14 seq.

OPBRENGST DER BELASTINGEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

De belastingen hebben in 1839, de volgende uitkomsten opgeleverd:

Directe belastingen.	ƒ	1.083,944,00½
In- en Uitgaande Regten.	»	8,725,75
Accijnsen.	»	1.166,224,49½
Zegel- Registratie en Successieregt. . . .	»	500,474,19
Posterijen.	»	76,582,43½
	ƒ	2.835,948,87½

Verslag der Gedeput. Stat. der Prov. Utrecht, van 7 Julij 1840.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

MUNT.

Wij lazen de volgende minder bekende bijzonderheid in het Verward Europa, 1 Deel, Bl. 318.

Bij gelegenheid dat de schrijver spreekt van het oprigten der Munt te Amsterdam in 1672, zegt hij: »Wanneer de Munt-jongen, dat is de jongste Munt-gezel, in 't eerste, 't Amsterdam langs de straten ging, had hij gemeenlijk een sleep van kinderen achter hem, en veel groote Luyden, die dit onkundigh waren, bleven staan, en meenden dat hij gek was, want dit is het recht, en manier van alle Munten, dat altijdt de jongste knecht of gezel, gelijk men die noemt, moet dragen een rok, met een liverij, van 't Landt, of Stadt daar die Munt is, en een kap daar aan, die achter op de rugh hangt, met een deel groote bellen daaraan vast, die veel van zilver zijn en hem, zo nu en dan, vereert worden."

Dit gebruik schijnt een overblijfsel te zijn van de Narren, die niet alleen door vorsten maar zelfs door steden in dienst werden gehouden. Ook de stad Utrecht had zulk een persoon die de stads Gek genaamd werd. Zie Tijdschrift voor *Geschiedenis*, *Oudheden* en *Statistiek* van Utrecht, III. D. bl. 141.

GESCHENK.

Belieft by den Rayde dat men die Secretaris van de Cuerforst ende biscop van Ceulen scencken ende oversende sal voir syne diensten die hy deser Stadt gedaen heeft int scryven van der exemptie van de toll tot keyserswerth die de

vojrsz. Curforst ende biscop van Ceulen deser stadt ende stads Burgerye ende inwoenders versegelt heeft die some van acht gouden gulden van 30 stuvers tstuck makende te samen xii Carolus gulden.

Raads dagelijksch boek, 20 *Februarij* 1549.

VRUCHTBAAR JAAR.

Anno 1492 werd een tonne Boter gekocht om 16 g. gulden. Ende in 't selve jaer wert gekocht om 16 g. gulden alle dese waren, te weten:

Een vat boter.	Een vet schaap.	Een kanne wijn.
Een vat haringh,	Een mudde tarwe.	Een kanne bier.
300 pont kasen.	Een mudde rogge.	Een kanne honich.
100 koeijen kasen.	Een mudde harst.	Een kanne olye.
Een vet varcken.	Een mudde haver.	Een kop sout.

Een paar koussen. Een warmbuys. Een hoed. Een dosyn nestelinghen.

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 1sten Junij 1840.

Kantoor	Waardpoort.	10 Stuks.
»	Catharijnepoort.	273 »
»	Wittevrouwenpoort.	43 »
»	Tolsteegpoort.	91 »
»	Ridderschapsvaart.	117 »
»	Vaartschen Rijn.	62 »
»	Roodebrug.	7 »
	te zamen	606 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JUNIJ 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
1	770	769	768	765	182	22	226	18	z. o.	Helder.
2	760	759	757	756	203	232	15	126	z. w.	Weinig bewolkt.
3	761	762	764	765	126	14	154	98	N.N.W.	Betrokken.
4	767	767	766	766	146	146	15	10	N.	idem.
5	766	766	766	765	146	152	118	108	z z.o.	idem.
6	765	765	765	765	175	192	186	134	z.	Helder.
7	764	764	765	764	184	176	168	132	z. o.	Betrokken.
8	765	765	765	765	176	186	201	174	idem.	Bewolkt.
9	766	766	765	766	187	202	207	136	o.	Helder.
10	765	765	764	764	179	202	206	146	idem.	Weinig bewolkt.
11	764	765	765	765	17	189	194	154	N.N.W	Bewolkt.
12	764	764	764	765	17	196	20	168	N. W.	Betrokken.
13	760	760	762	765	166	16	16	134	idem.	Regen en wind.
14	767	767	765	765	164	19	196	164	idem.	Bewolkt.
15	764	765	765	764	18	202	204	144	idem.	idem.
16	762	762	762	762	20	222	21	164	W.	Weinig bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	761	760	761	761	168	16	187	14	N.W.	Regen.
18	760	760	761	761	13$_2$	159	18	13$_2$	idem.	Betrokken.
19	763	763	763	763	16$_2$	169	16	126	W.	Regenachtig.
20	764	764	767	769	15	164	166	138	N. W.	idem.
21	769	769	768	764	177	195	19$_2$	15$_4$	N.	Betrokken.
22	760	759	759	758	176	19	184	14$_4$	N N.W.	Bewolkt.
23	756	756	756	756	16	184	17	14$_2$	N. W.	idem.
24	756	756	758	758	146	156	144	96	N.	Betrokken.
25	759	761	761	761	125	154	118	10	idem.	idem.
26	765	766	767	769	14	146	148	10$_4$	N.N.W.	Bewolkt.
27	767	768	768	767	138	184	18	156	N.	Betrokken.
28	764	764	764	764	138	164	158	146	idem.	idem.
29	763	764	764	764	129	146	14$_2$	11	idem.	Regenachtig.
30	763	765	764	764	168	20$_2$	21	16$_2$	W.	Weinig Bewolkt.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	764$_9$	764$_8$	764	764$_1$	17$_{09}$	18$_{48}$	1746	1394	Van den 1st. tot den 11e.	
2	762$_9$	763	763$_5$	763$_6$	16$_{62}$	18$_{13}$	1857	1464	— — 11en. — — 21e.	
3	762$_6$	762$_8$	762$_9$	762$_5$	1569	168$_1$	16$_{52}$	1294	— — 21st. — — 30st.	
	763$_{46}$	763$_{63}$	763$_{56}$	763$_4$	1646	178	1751	1384		

2 's middags onweder met hagel en regen.

3 's morgens regen.

7 's namiddags regen.

18 's morgens vroeg regen en donder.

24 den ganschen dag regen.

25 idem.

29 's namiddags regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 763$_{51}$, Thermometer 16$_4$.

Junij 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen. Getal. M.	Geborenen. Getal. V.	waaronder: Onechte. M.	Onechte. V.	Tweel.	Doodgeb. M.	Doodgeb. V.	Huwelijken.	Echtscheidingen.	Overledenen. M.	Overledenen. V.
UTRECHT.	59	45	7	5	2	6	4	42	»	66	63
AMERSFOORT. . . .	19	11	2	»	»	1	»	6	»	8	10
RHENEN.	5	6	»	»	1	»	1	»	»	5	5
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	3	»	1	»	1	»	»	»	4	2
MONTFOORT.	1	1	»	»	»	»	»	1	»	1	1
IJSSELSTEIN.	1	6	»	1	»	»	»	»	»	2	2

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

			onder Nulpeil.
1	Junij	1840.	3 el 89 dm.
15	——	——	4 — 46 —
30	——	——	4 — 46 —

III.

BIJDRAGE AANGAANDE

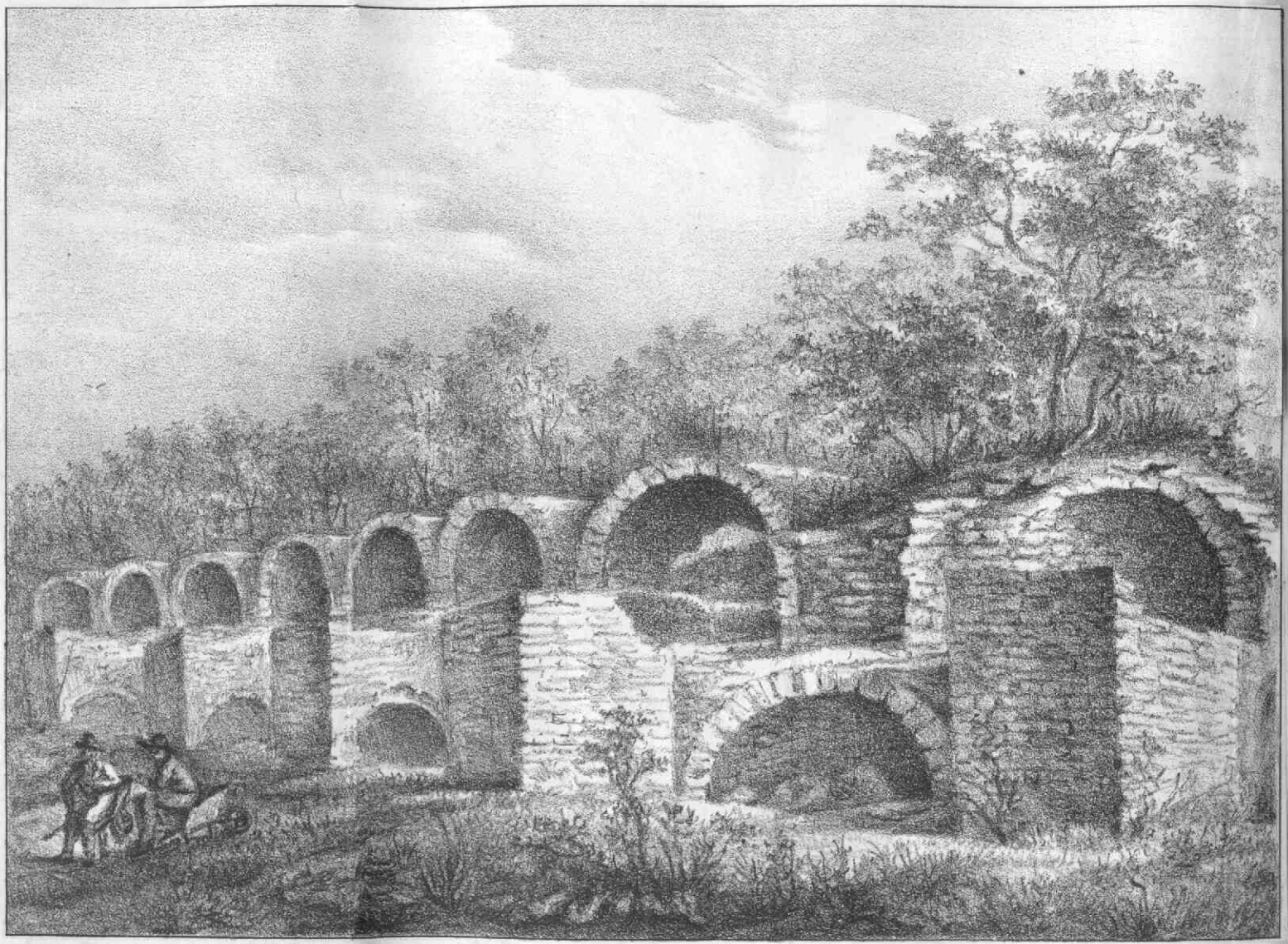
DEN BALDERIKS-TOREN,

TUSSCHEN DE WAARD- EN CATHARIJNE POORTEN, IN VERBAND MET DE OUDE BEMURING DER STAD *UTRECHT.*

Met eene afbeelding.

Bij het afbreken van de oude wallen der stad Utrecht, waarmede in den jare 1829 aanvang werd gemaakt, en hetwelk, sedert dien tijd tot aan het tegenwoordig jaar 1840. is voortgezet, heeft men op eenige plaatsen blijken gevonden, dat achter den wal, die gesloopt en afgebroken werd, een vroeger muurwerk geheel in de aarde van den wal bedolven zich voordeed, hetwelk blijkbaar herkomstig was van eenen vroegeren tijd, dan de muur van den wal zelve. Zoodanige onderaardsche wal werd bijna aaneengeschakeld ontdekt van de Wittevrouwenpoort af, en bepaaldelijk van de Zonstraat, tot aan het oude bolwerk Manenburg bij de Tolsteegpoort. (1). Zoo ook bij het afbreken van den hoogen wal, tusschen het zoogenaamd Spanjaardsgat en den oliemolen bij de Katrijnepoort en bij dat van het bolwerk de Morgenstar bij de Waardpoort. Op andere punten was dit mede het geval; doch minder kennelijk was daar de oude ommuring der stad van die laatst bestaan hebbende te onderscheiden.

(1) De stadsmuren van de Wittevrouwen- tot aan de Tolsteegpoort, waar die goed zijn te ondervangen, en van den grond te funderen, was het werk onder den Graaf van Hoogstraten, in 1537 ondernomen. Even zoo werd geordonneerd omtrent den muur van de Tolsteeg- naar de Catharijne poorten. Zie stukken betrekkelijk de fortificatie der stad Utrecht 1537, in het Archief dier stad.

v.A. v.W. ad vivum del. 1650. N. d. Monde excc Steendl. Wz. v.d. Weyer.

Binnenzyde der walmuur by de Bagynen waterpoort te Utrecht

Deze oude ommuring wordt bijzonder gekenmerkt door den zwaren en grooten vorm der steenen, welke eene lengte hebben van 32 tot 36 ned. duimen, op eene breedte van 6 tot 18, en eene dikte van 8 tot 9 duimen (1). De steenen zelve zijn bijzonder hard gebakken en zuiver gevormd, zoodanig, dat het door de aannemers van den afbraak een bijzonder voordeel werd gerekend, dit oude muurwerk te hebben aangetroffen, vermits deze steenen met zorg schoon gemaakt, welke tot aanbouw van huizen gebruikt, en gemiddeld voor den prijs van zestien tot vierentwintig gulden de duizend werden verkocht.

Deze onderaardsche muur, was zamengesteld uit aaneengeschakelde bogen, ieder van welke door eenen zwaren steenen beer van den anderen was afgescheiden; deze bogen waren halfrond, en het muurwerk onder dezelve vereenigde zich met de voor omschrevene steenen beeren (2); de muur waarmede dezelve aan de grachtzijde waren gesloten, had de breedte van 2 N. E. 2 Palmen. Eenige overblijfselen van

(1) Om het bedrog hetwelk door de steenbakkers in het verkleinen van den vorm der steenen schijnt te zijn beproefd, voor te komen, werd van stads wege den steenbakker voorgeschreven de lengte en breedte welke de steenen moesten houden. Deze maat werd voor een ieder openbaar op Hazenberg ten toon gesteld. Ook andere maten waren aan dezen maatregel onderworpen: men zie en overtuige zich daarvan aan de mandemakersmaat, thans nog aanwezig tegen den muur van de woning des Concerges aldaar.

(2) De Graaf van Hoogstraten schrijft hier omtrent het navolgende voor. De muur te repareren, nieuwe fundamenten te leggen van de Weerdpoort tot aan den Plompentoren, van boven te maken op dezelfde hoogte als den nieuwen muur den vorigen zomer (1536) gemaakt is.

Dezelfde oude muur te maken van de Weerdpoort binnen de stad, met een' *ganck ofte gallerie* met buschgaten, zulks als de nieuwe muur (aan de W. Z. van de Weerdpoort) gemaakt is. De bogen staande aan den voorn. ouden muur binnen de stad te doen afbreken tot aan den boog aan de Waterpoort daar boven een gang gemaakt is, en die bogen te repareren, alsmede de plaats daar die bogen uitgebroken zullen worden.

die bogen zijn, ten einde de herinnering aan dit oude muurwerk levendig te houden, onafgebroken gelaten, en vertoonen zich nog in het plantsoen bij de Zonstraat; terwijl ter opheldering van den bouwtrant derzelve, de bijgevoegde afbeelding dier merkwaardige overblijfselen, tusschen het Bagijnen-waterpoortje en de Weerdpoort, in 1830 op de plaats zelve geteekend, kan verstrekken (1). Aan de buitenzijde van den muur kwamen halfronde torens te voorschijn, welke op zekere onbepaalde afstanden van elkander verwijderd stonden (2), en almede van dezelfde steensoort waren gebouwd.

De grondslag van dit muurwerk, immers van het gedeelte van de Wittevrouwenpoort af, was op den vasten bodem gebouwd, en de onderste lagen van het fundament werden bevonden 2 ellen 6 palmen hooger te liggen dan het zomerpeil des waters; hetzij dan dat deze muur is aangelegd op den grond van eenen ouden aarden wal; hetzij dat de grond der stad zelve aan die zijde eene natuurlijke hoogte had, welke zich ten allen tijde boven het gewone peil van het water des Rijns of der Vecht verhief.

---

(1) Deze afteekening is genomen ten Westen van het punt, waar de Bagijne-waterpoort stond, en de grond waar die walmuur zich bevond, is thans die, waar de rij nu staat van vier fraaije huizen, welke door de onderneming tot aanbouw van huizen in 1840, volgens de teekening van den Heer Architekt Zocher verrezen is.

(2) Deze afstanden waren vóór 1537 zeer ongelijk. Zoo stond de eerste toren ten N. der Catharijnepoort, slechts 14 roeden van deze verwijderd, terwijl de Brouwerstoren, ten Oosten des Bollaertstorens, van dezen op een afstand van 64 roeden 2 voet gelegen was. Waarschijnlijk omdat dit bolwerk, hetwelk van een leijen dak voorzien was, eenen verderen afstand bestreek, dan andere digter bij elkander geplaatste torens. Even zoo was het gelegen aan de Oostzijde der Weerdpoort; alwaar de afstand nog meer verschilde; te dier plaats deed de hooge Plompentoren dezelfde uitwerking. De stadsmuren aan de Noordzijde hadden ook minder versterking noodig, uit hoofde zij door de bemuurde Weerd, eene vesting op zich zelve, genoegzaam gedekt waren.

Dit laatste schijnt niet onaannemelijk te zijn (1), omdat er in den wal zelven, immers in dat gedeelte, hetwelk achter het Ziekenhuis gelegen is, lagen van leem ontdekt werden, welke met lagen van zand waren afgewisseld; welk laatste bij het aanleggen der nieuwe wandelingen werd benuttigd, om de onderlaag van de wandelpaden daaruit te vormen. Zoodanige leembeddingen met zandbeddingen afgewisseld, werden almede aangetroffen bij het bolwerk Manenburg; hoezeer het op die plaats eenigzins meer twijfelachtig toescheen, of ook de aldaar bevonden beddingen uit den grond, die bij het graven of verdiepen der gracht in oude tijden was uitgedolven, konde zijn voortgekomen (2); doch de regelmatigheid der strekking en afwisseling dier aardlagen, gaf toch ook daar eenigen grond om aan eene natuurlijke hoogte te denken, welke zich even als de hierboven omschrevene boven het peil der gemelde rivieren verhief; juist op het punt waar de oude Rijn van Wijk bij Duurstede komende, thans nog kenbaar in den Krommen Rijn, zuidwaarts van Utrecht, en om die stad heen, zijnen loop westwaarts naar Katwijk voortzette (3).

---

(1) Zie des schrijvers Geschiedk. beschouw. van het oude handelsverkeer der stad Utrecht, I. 32 in de noot.

(2) De zandgronden welke van de Amersfoortsche bergen langzaam afhellen, en ofschoon aldaar met kleigrond vermengd, tot bij den Biltschen korenmolen afdalen, kunnen zich hebben voortgezet in zandbeddingen, thans liggende onder de weilanden van de Bilt en Oostveen tot aan de boorden van de oude Vecht; voorts zich weder eenigzins heuvelachtig verheffende, kunnen zoodanige hoogere gronden weder tusschen de Vecht en den Rijn oudtijds hebben bestaan, en hieraan de eenigzins golvende oppervlakte der landen onder Oudwijk en Abstede zijn toe te schrijven. Zoo ook is vermoedelijk de grond waarop Utrecht gebouwd is nog eene voortzetting van de bovengemelde zandgronden, waaruit de bevinding van zand- en leembeddingen op eenige punten der stad aangetroffen, zich laat verklaren.

(3) In de geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht, 1e stuk hoofdstuk 1. zijn eenige opmerkingen hiertoe betrekkelijk door den schrijver medegedeeld.

Deze oude ommuring kan met grond worden gehouden, voor de eerste of oorspronkelijke versterking der stad: zij kan alzoo worden teruggebragt tot den tijd van Bisschop Balderik van Cleve, die tusschen de jaren 917 en 934 de stad, nadat zij door de Noormannen, na hunne verdrijving uit een zestigjarig bezit derzelve was verlaten, op nieuws versterkte (5). De muur der stad Utrecht, zoo zegt hij zelve in zijn Charter van 934 bij Heda in Baldrico pag. 76, werden door hem of opgebouwd of hersteld. Welligt waren er dan nog, in zijnen tijd, overblijfselen van de oude door de Noormannen verwoeste, versterking: in dat geval zoude dan onder dit oude muurwerk, immers gedeeltelijk, nog eenig overblijfsel kunnen zijn van een nog vroeger tijdperk: hoezeer men dit, als in het voorbijgaan, aangevende, zich zal onthouden van, immers bij dit onderzoek, eenige gissingen dien aangaande in het midden te brengen.

Het zij genoeg te hebben herinnerd, dat uit de geschiedenis der stad Utrecht wel blijkt van geheel nieuwe versterkingen der stad, doch niet van eene dusdanige geheele nieuwe ommuring; de eerste der bedoelde versterkingen werd op last van Keizer Karel den V. onder het Stadhouderschap van den Graaf van Hoogstraten ten uitvoer gebragt (1536 tot 1552); waaromtrent de verzameling van zeer belangrijke oorkonden in het stads archief reeds vroeger aangehaald, veel licht verspreidt. Dan ook, nadat de stad Utrecht de zijde van Prins Willem den I. gekozen had, toen de burgers de Spanjaarden uit Vredenburg hadden verdreven, werden er weder nieuwe versterkingen, naar de verbeterde krijgstactiek van dat tijdperk, door het aanleggen van bolwerken buiten den hoofdmuur, en door het verzwaren van den ouden muur zelve aangebragt; waartoe onder anderen ook steenen uit de afgebroken kerken en kloosters, bijzonder van de Oud-Munster of St. Salvators kerk, werden gebruikt; hetwelk vooral onder het bestuur van den Graaf van Leicester (1587) plaats had.

(1) T. a. p. II. stuk, hoofdstuk II. § 1.

Het zoude moeijelijk zijn, met juistheid op te geven, bij gelegenheid van welke dier beide nieuwe versterkingen de oude hoofdmuur geheel met aarde is bedekt (1), en door eene eenigzins glooijende buitenmuur is omgeven geworden. Intusschen mag men het daarvoor houden, dat bij eene dier versterkingen, deze oude muur minder bestand zijnde, om bij vijandelijken aanval, de kracht der kogels te wederstaan, welke uit zwaar belegeringsgeschut tegen dezelve mogten worden afgeschoten, daaraan de aanleg van een gedeelte van eenen nieuwen muur is toe te schrijven (2).

Dan, vóór dien tijd treft men wel in de stedelijke oorkonden, hetzij in de raads- en buurspraakboeken, hetzij in de rekeningen der kameraars en schutmeesteren, veelvuldige bewijzen aan van gedeeltelijke herstellingen; bijzonder na het zwaar beleg, hetwelk de stad had door te staan in 1483; toen de wallen, muren en torens zoo der versterkte buitensteden, als der stad zelve, met zware steenen kogels werden beschoten, en de aanval vooral aan de zijde van de Wittevrouwenpoort en tusschen dezelve en de Tolsteegpoort geschiedde (3), doch men vindt geene blijken van eenen geheel nieuwen aanleg, hoedanig werk inderdaad ook, als hoogst kostbaar, niet

(1) In die onder Karel V. schijnt het, dat de oude muur regtstandig is opgehaald; immers in 1537 was geordonneerd, den muur in de nabijheid van St. Servaas *scherp* te doen opmetselen.

Overigens werden de oude muren bepikt en met rooden steen aangestreken, alsmede van steenen beeren voorzien, die van onderen de breedte van tien v. moesten houden, en geordonneerd werden te maken van de Weerd tot de Wittevrouwepoort, terwijl de aarde tot aan den voet des muurs moest worden weggegraven. In dit plan van versterking wordt van geene aardbedekking gerept.

(2) Waarschijnlijk is dit eerst geschied bij de latere versterking, gedurende den oorlog tegen Spanje.

(3) Een gedeelte van den muur was geheel ter neder geschoten, en mogt niet worden hersteld; zelfs moest nog een gedeelte van denzelven, gedurende den tijd dat de Hollanders de stad bezet hielden, afgebroken worden, zoodat eerst na de uitdrijving derzelven, de versterking in 1490 konde worden aangevangen

zonder buitengewone inspanning en geldopoffering, zoude kunnen ten uitvoer gebragt zijn geworden, waarvan de sporen gewisselijk in gemelde oorkonden zouden zijn overgebleven.

De niet vermelding van zoodanig groot werk intusschen (1), terwijl van zoo vele van geringer aanbelang, naauwkeurige aanteekeningen zijn gehouden, brengt als van zelve het bewijs mede, dat de oude vesten wel zijn hersteld en van nieuwe torens voorzien, — zoo als thans nog blijkt, uit het opschrift in de latijnsche taal op den Smeetoren, ten tijde van Bisschop Heribertus in 1145 gebouwd (2), — doch dat ten tijde van Karel den V. de oude muur der stad, hoezeer van tijd tot tijd hersteld, echter nog dezelfde was, die bij den eersten aanleg was opgebouwd.

Toen Buchelius zijne aanteekeningen schreef, waarmede hij zijne uitgave van Beka en Heda verrijkte, en daarin zoo vele belangrijke bijzonderheden, de stad Utrecht betreffende, vermeldde, welke in zijnen tijd nog bekend waren, en zonder zijne aanteekeningen voor de nakomelingschap verloren zouden geweest zijn, bestond er nog een toren, die den naam van den *Balderikstoren* toen nog voerde (3); hoezeer nu in de lijsten van de torens, welke in de Buurspraakboeken, Kameraars- en Schutmeesters-rekeningen worden gevonden, dezelfde naam niet volkomen wordt aangetroffen, vindt men echter daarin den *Bollaerts*-toren vermeld, welke eene kennelijke overeenkomst heeft met dien van Balderik. Men mag het dan daarvoor houden, dat die toren dezelfde is, die door Buchelius, hoezeer hij de ligging niet opgeeft, is vermeld geworden.

---

(1) Het uitgraven der aarde tot het aanleggen der bolwerken in 1537, bedroeg 4157 □ roeden, voor welke de stad 20785 ℔ betaalde.

(2) Dit opschrift is medegedeeld in dit Tijdschrift, II. Deel, Bl. 47 seq., te welker plaats de beschrijving en afbeelding van dezen toren, mede te vinden is.

(3) Buchelius ad Bekam in Baldrico Episc. nota 6. pag. 34.

Deze Bollaertstoren nu stond tusschen de Catharijne- en Weerdpoorten, aan den noordwestelijken hoek van den stadsmuur. Reeds lang was het bekend, dat er in de stadsgracht op den uithoek van de scheepstimmerwerf, laatstelijk die van den scheepsmaker de Rijk, juist dáár waar deze gracht regthoekig zich naar de sluis buiten de Waardpoort wendt, een zwaar muurwerk onder water lag, hetwelk buiten die werf op zekeren afstand uitsprong (1). Deszelfs geheele wegruiming werd, bij het ontwerp, om ook op dat punt, tusschen de beide korenmolens de Rijn- en Zon en den Meiboom, den wal af te breken, beschouwd, als een gewigtig beletsel tegen de uitvoering van het aanvankelijk gevormde plan, om tusschen die molens eene kom te graven tot legplaats van schepen; zoodanig als dit op de fraaije teekening van de uitbreiding en verfraaijing der stad, door den Architekt den Heer Zocher, op uitnoodiging der stedelijke regering in 1829 vervaardigd, en ten Stadhuize berustende, was aangewezen. Men was zelfs later bedacht, om dit plan uit hoofde van dat beletsel te wijzigen, en door een ander te vervangen, volgens hetwelk de grondslagen van dien toren in een eilandje zouden zijn bevat, en buiten om hetzelve het water zoodanig geleid, dat zoo na mogelijk konde worden uitgevoerd, het met zoo veel goedkeuring aangenomen denkbeeld

(1) Het uitspringen van dezen toren buiten den stadsmuur, heeft waarschijnlijk in verband gestaan met de twee half ronde torens, waarvan de grondslagen gevonden zijn onder het afgebroken bolwerk de Morgenstar aan de westzijde van de Weerdpoort. Deze beide sterke punten bestreken alzoo den stads muur; aan de noordzijde immers blijkt dit uit de minder hier dan elders aanwezige torens. Zoude deze wijze van verdediging den Grave van Hoogstraten geen aanleiding hebben kunnen geven, om in zijn versterkingsplan in 1537, dit voetspoor te volgen? Hij toch ordonneerde, dat er aan de westzijde van de Weerdpoort een uitspringende hoek zoude worden aangelegd, waarop een hooge toren moest worden gebouwd, die den geheelen walmuur tot aan den Bollaerts toren moest bestrijken.

van dien verdienstvollen man, wiens kunde en goede smaak zoo veel hebben toegebragt tot verfraaijing van Utrecht en veraangenaming van de bewoning dier stad.

Bij het tot stand brengen van de sloping des walmuurs in dit jaar, bood zich de gelegenheid aan, om de grondvesten van den Balderikstoren, niet alleen aan de zijde der gracht, maar ook stadwaarts naauwkeurig te onderzoeken, en het scheen niet onbelangrijk te zijn, de uitkomst van dit onderzoek, in dit geacht Tijdschrift mede te deelen.

De toren had naar de meting van zijne grondvesten, een 1 N. E. 3 P. diameter of 41 Utrechtsche voeten. Hij rustte op eene breede grondlaag van zware keisteenen, welke aaneen waren gegoten met kalk en tras (1). De onderste steenlagen waren van dezelfde soort van steen, als hierboven is omschreven, die men aan den ouden muur onder den wal in 1829 en volgende jaren ontdekte; de dikte van dien muur werd bevonden te zijn 2 E. 1 P., zoodat het binnenste van den toren een diameter zal gehad hebben, van 8 E. 5 D.

Aan de zijde der stad vond men, onder het water, twee zware eiken balken, ter dikte van 2 en 3 palmen, evenwijdig van elkander geplaatst, op eenen afstand van twee ellen. Dit laatste geeft aanleiding om te denken, dat deze toren aan alle zijden door water was omringd, en dat over die balken heen eene brug gelegd was, om de gemeenschap met de stad te onderhouden; te meer, dewijl aan de uiterste einden der balken eene toegemetselde poort in den muur van den toren werd waargenomen, welker wijdte geevenredigd was aan den afstand der balken onderling.

Uit den aanleg van de grondvesten van dezen toren blijkt meer bijzonder van hare oudheid. Immers eene aan beide zijden buiten den eigenlijken omvang derzelven gevleide onder-

(1) De toren aan de zuidzijde van dezen gelegen, was gegrondvest op eene laag onregelmatige trasklompen die aan elkander verbonden waren. Deze grondslag was eenigzins verheven boven het gewone waterpeil, welker fundering een ander, waarschijnlijk later, tijdperk kenmerkt.

laag van groote keisteenen, wordt in de oudste gebouwen aangetroffen. Op deze wijze was het choor der St. Pauluskerk gefundeerd, welke in den tijd van Bisschop Bernulphus, omstreeks het midden van de elfde eeuw, werd gebouwd. Toen dit choor, — hetwelk stond op de plaats, waar vroeger de vergaderzaal was van het Kapittel van Oud-Munster, aan hetwelk dit na het afbreken der kerk van dat Kapittel was afgestaan, en nu de vergaderzaal is van de Ridderlijke Duitsche Orde, Balye van Utrecht, — toen dit choor in 1804 werd afgebroken, kwam, van onder den steenen opstand van het gebouw zelve, te voorschijn eene laag van keisteenen van aanzienlijke grootte, naast elkander gevleid, en met kalk en tras als het ware zamengegoten (1). Schoon nu dit gebouw eene eeuw later, dan de herstelling van Utrecht door Bisschop Balderik, werd gesticht, was de bouwtrant nog steeds dezelfde gebleven: want in de gebouwen, die onder de regering van Bisschop Bernulphus 1054—1054 werden daargesteld, zoo als in de St. Pieters- en St. Jans kerken, heerschte nog de Byzantijnsche bouworde. Zoo kan dan ook de aanleg der grondvesten van dezen toren zelve ter bevestiging strekken van de aanteekening van Buchelius, die denzelven aan Bisschop Balderik toeschrijft.

De plaats waar deze toren werd gebouwd, heeft almede iets opmerkenswaardigs. Thans nog loopt er een watergang, tegen over denzelven, onder eene brug in den stadssingel bij den Doornboom henen, welke tusschen de landen van den Nieuwen oord eenigzins kronkelende voortloopt naar het Westerstroompje, oudtijds een hoofdtak van de rivier

(1) In het jaar 1813 bij het gedeeltelijk afbreken van de Mariekerk, in het laatst der elfde eeuw gesticht, vond men in het fundament aan de zuidwestzijde eene specie met de hier vermelde overeenkomende; deze was zoo hard, dat zij het sterkste breekijzer weerstond; men kon duidelijk bemerken, dat deze bouwstof aldaar vloeibaar was aangebragt. Deze laag had 18 voet breedte op 4 voet diepte: na de uitgraving vond men een' moerassigen grond, eerst geheid en daarna van eiken balken voorzien.

de Vecht, en bij den oliemolen den kogel in dit stroompje invalt: de landen aan beide zijden van dien watergang, zijn zacht afhellende; hetgeen doet zien, dat dezelve het overblijfsel is van een breederen ouden riviertak. Bijna in dezelfde rigting vindt men binnen de stad, langs het Zand en de Zandstraat, achter de naauwe watersteeg, eene merkbare daling van grond welke eene rigting heeft naar de Watersteeg. Welligt was dan daar eene oude sprank van dien tak des Rijns, die door Utrecht heen liep. Immers de Oude Gracht, van de Jacobiebrug af, duidt als nog kennelijk door hare bogten eenen ouden riviertak aan; welligt vereenigde deze tak zich oudtijds met den hierboven omschreven watergang, en was dus de Balderikstoren in het water op eene steenlaag gebouwd, ter bescherming van dezen tak: zoo zoude dan de aanbouw van dezen toren in verband hebben kunnen staan met het vereenigingspunt van den Rijn met de Vecht, en deze sterkte daar juist zijn gesticht op een der belangrijkste punten, dat namelijk der vereeniging van twee aanzienlijke rivieren. Hier maakte zij tevens den noord-westelijken uithoek der stad uit: even als; tegen over het punt, waar de oude Vecht, thans de Biltsche grift, nog de wallen van Utrecht bereikt, aan den ouden Plompentoren, een zwaar gebouw, de Marsliedentoren genoemd, den noord-oostelijken uithoek der stad vormde (1). De vereeniging der Vecht met den Rijn zou dus de natuurlijke aanwijzing opleveren van den aanbouw der stad aan hare westelijke zijde. Evenzeer is het punt waar de Rijn de zuidzijde der stad bereikt, datgene hetwelk de grens derzelve aan die zijde aanwijst.

Tusschen deze punten is zij thans nog gelegen, en hieraan is dan ook de onregelmatige vorm, welken de stad Utrecht heeft, toe te schrijven. Zij is die van een langwerpig onre-

(1) Op de brug nevens dezen toren stond in 1490, volgens des Schutmeesters-rekening, eene poort. De brug werd aldaar de Tollebrug genaamd, waarschijnlijk omdat te dier plaatse een tol werd geheven van de vaartuigen die koopgoederen van de Vecht door deze brug in de stad voerden.

gelmatig vierkant figuur; zoowel aan de Vecht als aan den Rijn, zijn de zijden van hetzelve juist in de strekking van den loop dier rivieren; langs de Vecht is het breeder dan langs den Rijn (1).

Dit nu laat zich alleen verklaren op topographische gronden. Hare ligging tusschen Vecht en Rijn toch was de oorzaak van haren eersten aanbouw. De uiterste punten der noord- en zuidzijde, werden aan de oost- en westzijde bijna lijnregt aan elkander verbonden.

Hare oude versterking nu stond hiermede tevens in verband. Aan de zuid-oostzijde toch was het punt omtrent Manenburg het eerste, waar de Rijn de stad Utrecht bereikte; hier was waarschijnlijk eene natuurlijke verhevenheid van grond. Aan de zuid-westzijde bevond zich bij de aschvaalt de zware versterking die met den Toltoren in verband stond, welker onderaardsche gewelven nog zoo opmerkenswaardig zijn. Aan de noord-westzijde was de Balderikstoren; aan de noord-oostzijde de Marslieden- of Plompentoren; tusschen deze vier punten stonden de versterkte oude poorten der stad; de Wittevrouwenpoort met hare zware voorpoort, de Tolsteegpoort met hare zware buitentorens, eene van welke de hooge brug over den Vaartschen rijn beschermde: tegen over denzelven in eene schuinsche rigting de reeds vermelde Toltoren, waarvoor men den Bijlhouwerstoren houdt: nu volgden de oude Catharijnepoort met hare zware onderaardsche gewelven, welker stoute bouwtrant in het Spanjaardsgat, en in de kluizen van den oliemolen nog zoo zeer worden bewonderd, en de sterke Weerdpoort. Al deze versterkte punten nu waren vereenigd door den walmuur uit aaneengeschakelde rijen bogen bestaande, die door zwaar muurwerk aan een waren verbonden; op bepaalde afstanden was de hoofdmuur van buitentorens voorzien. Tusschen dezelve waren nog andere vestingwerken

(1) De Burgemeester H. Moreelse, deelt mede dit gevoelen. Zie deszelfs doorwrochte Deductie over de uitlegging der stad, uitgebragt in het Collegie van de Vroedschap, 23 Januarij 1664.

aangebouwd ; zoo als aan het einde van de Heerenstraat zware muurwerken van onder den afgebroken wal te voorschijn kwamen , welker vorm echter niet naauwkeurig is onderzocht. Evenzeer waren de onderaardsche muurwerken, welke bij het afbreken van den Morgenstar zich voordeden , merkwaardig ; bijzonder twee halve circelbogen , welke tegen elkander aangebouwd waren ; waarvan de eene tegen over de stads gracht langs de Weerdpoort, de andere naar de Vecht was gekeerd , terwijl beide zich aan den walmuur aansloten : in de verbinding derzelve was veel overeenkomst met die van de grondvesten der hoektorens van het bekende, thans in de Noordzee bedolven kasteel Brittenburg, volgens de afbeelding van hetzelve , in onderscheidene schrijvers voorhanden (1). Deze halfronden van de Morgenstar stonden in de verlengde rigting van den Balderikstoren, en behoorden waarschijnlijk almede tot de oude versterkingswerken van Utrecht, vóór dat dezelve onder Karel den V. werden verbeterd en uitgebreid.

Deze aanteekeningen intusschen zijn slechts bestemd , om eenig denkbeeld te geven van den ouden vorm der versterking van de stad Utrecht in die eeuwen, waarin zij wegens de sterkte van hare muren en vestingwerken beroemd was, en menigen aanval van vijandelijke legers moest doorstaan; want dit onderwerp, waarbij dan ook tevens de versterking buiten de stad, zoo van de Singels als van de buitensteden zouden moeten worden onderzocht, meer opzettelijk te behandelen, zoude , hoe belangrijk ook, echter de grenzen van deze korte bijdrage ver overschrijden.

v. A. v. W.

---

(1) Men zie die bij Chevalier, Theatre d'antiquités d'Utrecht, bij Halma, en andere schrijvers.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 204.)

Het Hollandsch leger betrok nog altijd deszelfs winterkwartieren en werd dagelijks door Maximiliaan versterkt. Tevens had de Hertog een vermaard krijgsoverste, Glandijn de Bondre genaamd, die onder Karel den Stouten had gediend, aan het hoofd van een korps Walen, ongeveer 150 voetknechten en 110 ruiters sterk naar Wijk gezonden ter versterking van het bisschoppelijk leger, uit hetwelk de Duitsche knechten, na deszelfs aankomst, werden ontslagen. Naauwelijks had deze veldheer zich met de gesteldheid des lands en de geaardheid der bewoners bekend gemaakt, of hij liet dagelijks strooptogten doen, hetgeen tot vele onbeduidende ontmoetingen tusschen die van Amersfoort vooral, aanleiding gaf; in eene van welke zes Amerfoortsche ruiters werden gevangen genomen. Weldra echter stelde zich het Hollandsch

leger in beweging en scheen een ernstigen aanslag op de stad te zullen wagen. Den 14den Januarij trok hetzelve uit Naarden, rigtte zich over Eemnes en Soest, waar alles, wat nog was blijven staan, verwoest werd, naar Amersfoort; in de nabijheid van deze stad sloeg hetzelve dien nacht zijne legerplaats op, trok den volgenden dag voor Utrecht en legerde zich in de omstreken van de Bilt, alwaar zich David van Bourgondiën, die met 125 ruiters uit Wijk was getrokken, den 16den Januarij met hetzelve vereenigde. Het overige zijner magt had hij in Wijk achter gelaten. Doch Lalaing schijnt niet zoo zeer eene belegering ten doel gehad, dan wel te hebben willen beproeven, of hij de Utrechtschen ook tot een gevecht zoude kunnen uitlokken. Ook zoude eene belegering door de onderwaterzetting der landen hoogst moeijelijk geweest zijn. Hij bepaalde zich nu slechts, zijn leger dagelijks nabij Vreedendaal in slagorde te stellen, om de Utrechtschen bij een uitval te ontvangen, hetwelk hem zonder het voorzigtig beleid van Zwanenburch waarschijnlijk zoude gelukt zijn; maar deze kundige veldheer bragt zijne krijgslieden en de burgers, die van drift brandden om de uitdaging, hun door de Hollandschen gedaan, aan te nemen, onder het oog, hoe zij kortlings te Westbroek, uit onkunde van het juiste getal hunner vijanden, in hinderlagen gevallen en verslagen waren geworden, en dat hun thans alleen overig bleef, de stad te bewaken en bij eene bestorming met moed te verdedigen. Hiertoe betoonde dan ook al, wat de wapenen voeren kon-

de, de grootste bereidwilligheid. Ieder weerbaar man wapende zich. Alle burgers werden behoorlijk in gedeeld en aan hun de bewaking der vesten en torens toevertrouwd. Zelfs de geestelijken boden zich vrijwillig aan en bevonden zich dag en nacht met de burgers op de muren. Aan hen, die onder het regtsgebied buiten de stad woonden of huizen bezaten, werd op de boete van 50 pond gelast, dezelven des nachts niet te verlaten of anders daarin een gewapend man te stellen, ten einde zelve hun haven en goed te kunnen beschermen (1). Want velen schijnen op de aannadering van den vijand hunne woningen verlaten en de wijk naar de stad te hebben genomen. Ook nu weder moesten de burgers gelaten aanzien, hoe in Oostveen en zelfs tot bij de Gild-poort alles te vuur en te zwaard door de Hollandschen verwoest werd. De Bilt werd op twee à drie huizen na, geheel door hen in kolen gelegd. De Bisschop had zich met zijne Waalsche ruiters in het Vrouwenklooster (2) gelegerd. Velen waren de verwoestingen, die deze toomlooze bende aldaar aanrigtten zonder eenig ontzag voor hetgeen heilig en eerbaar was. De relipuien van St

(1) Buurspraakboek 148, pag. 30 verso.

(2) Buiten de Wittevrouwepoort hebben voortijds twee kloosters gestaan, beide Abdijen van de St. Benedictus orde, het eene voor de mannen bestemd, was *Oostbroek* en het andere *het Vrouwenklooster* genaamd. *Oostbroek* stond ter plaatse van het buitenverblijf van den Heer M. Ooster aan de Biltstraat. *Het Vrouwenklooster* aan dezelfde zijde gelegen, thans het Buitenverblijf van den Heer Spengler. Zie over beide deze kloosters, Tijdschrift voor Geschiedenis enz. van Utrecht, I. Deel II. Stuk, pag. 506—518.

Laurens, den beschermheilige van het klooster, die men in groote eere hield, werden uit hunne kasten gerukt en met voeten getreden. De schoone glazen in de kerk en den trans der nonnen verbrijzeld; de kerk, die met rijke altaren en met het kunstig van hout gesneden beeld van den beschermheilige prijkte (1), zelve ontheiligd. Al wat eenige waarde bezat, en onder hun bereik viel, weggenomen of vernield, terwijl de bedden opengesneden en gebruikt werden om den voorraad van koorn en het verdere geroofde uit het klooster weg te voeren. In het kort, het vee en al dat zij daar vonden, hebben zij weggenomen *ende geroeft ende alsoe daer gemaeckt, dat daer niet dan die kercke, huus ende hof gebleven is* (2). Dit alles geschiedde onder de oogen des Bisschops. De Abdisse Gertruda van Groenestein met hare priorin en vrouwen vielen voor hem te voet en baden hem op hunne knieën om zijne bescherming, *want hij der geestlicher beschermer waer.* Doch de kerkvoogd verwijderde hen van zich, zeggende: dat hij hen niet beschermen konde tegen de woestheid en roofzucht zijner bende. In de klachten, welke de Utrechtschen tegen hunnen Heer inbragten was dit een hunner grieven, *dat hij geen verstoeringe gedaen noch geboden, noch oick mede geloift te doen noch te laten geschieden* (3).

---

(1) Van Heussen en van Rijn, II. 149 3.

(2) Dodt van Flensburg, I. I. 164 waar men alle deze bijzonderheden in meergemeld stuk vindt opgeteekend.

(3) Dodt van Flensburg, I. I. 167. Op het ongestraft toe-

De geestelijke gestichten van Vredendaal (1) en Oostbroek troffen hetzelfde lot en al wat zich in dezelven bevond, werd ten prooi aan de Hollandschen overgegeven.

Inmiddels had de Bisschop een heraut (2) naar Utrecht gezonden die uit zijn' naam nogmaals de stad opeischte, hetwelk met de belofte verzeld ging, dat hij zich jegens Utrecht een genadig Heer zoude betoonen; maar Montfoort en de Regering gaven hem ten antwoord, dat zij alleen Engelbert van Kleef voor hunnen Heer erkenden, de stad weigerden aan hem over te geven en onder zijn bestuur terug te keeren (3).

---

laten der gruwelen in dit klooster door zijne bende bedreven, deelt ook de navolgende zinsnede in den verbandbrief van 11 Februarij 1482 waarbij de twee staten van Utrecht Engelbert van Kleef als Ruwaard aannamen *ende anderen lelycken excessen, in kercken, cloesteren ende andere plaetzen daer hy in persoon tegenwoordich geweest heeft, zeggende, alst hem geclaecht wordt, dat hy des gheen macht en had te kieren.* Zie denzelfden, l. l. 99.

(1) Dodt van Flensburg, l. l. 99. Vredendaal heeft gestaan aan de westzijde der Biltstraat, even vóór het klooster Oostbroek en is gesticht door Werenbold van Buscoop in het jaar 1419 en in 1580 afgebrand. Zie over hetzelve uitvoerig Matthaeus de Fund. p. 494.

(2) Item gegeven Blochoven der stat dienre van dat hij verleit had op St. Ponciaens dach soe die overste tot sinen huys mitten eraut quamen, coste die maeltyt aen cost ende wijn te samen XXXIII½ stuvers, maect VIII p. VII. st. VI d. Kameraars-rekening, Pieter Trinde, 1481—1482.

(3) » Dit kon Basinus niet verdragen," zeggen van Heussen en van Rijn in hunne aanteekening I. p. 310, 3: » hier» over smaalt hij gedurig op de Utregtenaars, als of het een gekheit » waar geweest *aldus tegens een hooger magt te worstelen en*

Toen derhalve de legerhoofden zagen, dat de Utrechtschen bleven volharden, braken zij den 18den Januarij hun leger op en verlieten voor het aanbreken des dageraads hunne legerplaats. Lalaing keerde naar Naarden en David naar Wijk bij Duurstede terug. Petit Salazar, die de achterhoede uitmaakte, bleef dien nacht vóór Amersfoort liggen, om den aftogt der legers te beveiligen. Het schijnt dat Lalaing het niet geraden heeft gevonden met de magt, over welke hij te dier tijd konde beschikken, iets tegen de stad te ondernemen, welke in zulk een goeden staat van verdediging gebragt zijnde, zeker op dat tijdstip, door de onderwaterligging onneembaar was. Wat den Bisschop betreft, deze bleef nog steeds de hoop voeden, dat de Utrechtschen den strijd moede en meer en meer door hunne vijanden benaauwd wordende, door gebrek aan levensmiddelen eindelijk zouden buigen en hem in hunne stad terug roepen. Ongaarne zoude hij de bestorming en bemagtiging van Utrecht door de Hollandschen hebben gezien, en heeft dit waarschijnlijk ook zoo lang mogelijk zoeken tegen te houden, niet twijfelende of hij zoude door andere middelen en zonder het bloed te doen stroomen van zijne weêrspannige onderzaten, zijn doelwit bereiken. Met de meeste gestrengheid

---

» *tegen de dood te vechten. Maar die in zijne geboorte een vrije*
» *en geen slaaffelijke lucht heeft ingeaassemt, tyeen Basinus*
» *niet was gebeurt en de vrijheit al sijn leven heeft genoten,*
» *kan wel beyrijpen, dat een klouk en moedig hart liever alles*
» *wil wagen ja alles lijden en verliezen als dus zonder eeniyen*
» *wederstand in de slavernij te vallen.*"

trachtte hij derhalve allen toevoer naar Utrecht af te snijden, en wist te bewerken, dat zoo wel in Holland en Gelderland als in de Stichtsche plaatsen, die hij in zijne magt had, dit verbod geschiedde (1) en strengelijk gehouden werd. De schepen van het Noorderkwartier lagen bij voortduring voor de mouding van de rivier de Eem en langs Stichtsche kusten (2).

De nooddruft der burgers nam dan ook door dit verbod dagelijks toe. De armoede en het gebruik van slecht voedsel, gevoegd bij het ongunstige jaarsaizoen had, waarvoor tot hiertoe de ingezetenen waren bewaard gebleven, besmettelijke ziekten (3) van allerlei aard ten gevolge, welke dagelijks eene menigte slachtoffers naar het graf sleepten. Het koorn en verdere mondbehoeften, waarin wegens den zoo noodlottigen oogst van het vorige jaar, eene groote schaarschheid heerschte, waren thans vooral in Utrecht tot een' buitengewonen prijs (4) gestegen, terwijl de toevoer van nieuwen voorraad van dag tot dag met meer moeijelijkheden en gevaren werden omgeven. ~~geen heilig en eerbaar was. De heilige reliquien van St.~~

(1) Wagenaar, IV. pag. 204.

(2) Velius, Chronijk van Hoorn, pag. 127.

(3) Er heerschte toenmaals eene soort van ziekte *buykoevel* genaamd, waaraan daags 30 à 40 menschen stierven. Matthaeus l. l. 437.

(4) Alles was 3 à 4 penningen duurder als gewoonlijk, een mud koorn werd voor 80 st. verkocht, derhalve 30 st. hooger in Utrecht dan elders. Matthaeus, 438. Men houde hier bijzonder in het oog, dat men toen de gemiddelde prijs van een mud koorn 1 of 1½ st. was en er geene belasting op het gemaal bestond. Zie Matthaeus, l. l. 439 in nota.

Wèl had de regering in het begin van December des vorigen jaars, toen de koopers het koorn, dat slechts in geringe hoeveelheid op de markt aanwezig was, te hoog in prijs hielden, deze poging naar onmatig gewin, trachten te voorkomen door al het koorn in het Keizerrijk te doen brengen en hetzelve bij halve schepelen tegen den gewonen prijs te verkoopen (1). Doch hierdoor werden de behoeftigen niet geholpen, die schreijende van honger langs de straten en grachten bleven ronddwalen. En bij dit alles waren de geldmiddelen in den treurigsten toestand en niet toereikend om de morrende en onrustige krijgslieden hunne achterstallige soldij te betalen. Dit toch diende te geschieden, indien men de burgers wenschte te bewaren voor de ergerlijke tooneelen, die anders daaruit noodwendig zouden ontstaan. Reeds hadden de burgers groote sommen aan de stad ter leen gegeven en alvorens tot deze gedwongene geldleening op nieuw over te gaan, besloot men elders te beproeven geldopnemingen te doen. Jacob van der Gragt, een lombard, die te IJsselstein eene bank hieldt, werd naar Keulen gezonden om lijfrenten ten laste van de stad te verkoopen. Deze poging echter mislukte, want door het weinige vertrouwen, dat men op de stad stelde, doordien men wist dat de vermogendsten uit dezelve verdreven waren, konde hij daarvoor geene koopers vinden. Reinier van Broeckhuizen (2) en anderen gaven een

(1) Matthaeus, l. l. 434.

(2) Broeckhuizen onder anderen leende de stad 1200 ponden. Kameraars-rekening, 1482—1483.

loffelijk voorbeeld om de stad in deze verlegenheid met gelden bij te staan; voorts veilde men de geringste ambten op een en twee, ja zelfs op meer lijven te koop (1). Doch deze konden niet verkocht worden. De vleesch- en molenzijsen werden insgelijks om gereed geld ter koop aangeboden (2). Ook zoude men nogmaals met goedkeuring der gilden lijfrenten tegen een of twee lijven verkopen tot de somme van 2000 r. g. ten einde daarmede voornamelijk de krijgslieden te betalen, welke men gedeeltelijk uit stads dienst wenschte te ontslaan (3), alsmede om met dit geld andere schulden te voldoen, waarmede de stad zeer belast was (4). Tevens liet men allen die den Bisschop wegens tienden, pachten, tafelgoederen of andere zaken iets schuldig waren, uitmanen, ten einde dit geld ten algemeene nutte te besteden (5).

---

(1) Raads-dagelijksch-boek, pag. 36 recto et verso. Besluit van 30 Januarij en de afkondiging van 26 Jan. *Alsoe onse stadt op dese tyt seer swaerlicke belast is om opt corste geld te werven, te verkopen het besienambt, ook het ambt van de luden kleinodien en huisraad te verkopen*, (erfhuismeester) Buurspraakboek, p 31 verso.

(2) Onder beding echter, dat de stad dezelve tegen de som, die zijn nu gelden zouden, ten allen tijden zouden kunnen lossen. Buurspraakboek, pag. 31 verso.

(3) Dit schijnt ook geschied te zijn, wat Donderdag na Vr. Lichtmisse keerde Zwanenburch naar Gelderland terug en kwam den 5 Maart weder in stads dienst. Matthaeus, I. 1 442. Bij zijne terugkomst werd hij op een maaltijd ten huize van Lambert van Rijnevelt onthaald, welke 53 pond, xv st. kostte. Kameraars rekening, Pieter Trinde, 1481—1482.

(4) Zie de voorwaarden, Buurspraakboek, 35, 36 r. 37 v. en verder de daartoe betrekkelijke afkondiging van 30 Jan. p. 32, verso.

(5) Raads dagelijksch-boek, 30 Jan. pag. 36 r.

Terwijl men alzoo zich onledig hield, om in de eerste behoeften der stad te voorzien, was er in dien tusschentijd op Maandag St. Agnieten een generaal kapittel belegd geworden (1) om over niet minder belangrijke aangelegenheden te raadplegen. Deze vergadering kenmerkte zich door hare onstuimigheid en door de hevige wrijving der uiteenloopende gevoelens. De Montfoortsche partij wilde thans openlijk Engelbert van Kleef als Ruwaard en beschermer erkennen en tevens den Bisschop in staat van beschuldiging stellen, en hadden de punten van aanklagte, de grieven behelzende die zij tegen David hadden, in geschrift gesteld om aan den Paus op te zenden en aan denzelven te gelijk de afzetting van David te verzoeken. Dit de vergaderde Staten voorleggende, verlangden zij daarop derzelver toestemming en bekrachtiging. De Ridderschap had zich bereids in dien geest verklaard en voegde zij bij Montfoort, de stad Utrecht en Amersfoort. De gedeputeerden der Geestelijkheid echter schenen een ander gevoelen te omhelzen, en wenschten, alvorens zich nader te verklaren, hierover de 5 kapittelen te raadplegen.

Het ingebragte voorstel vond dan ook bij dit collegie den grootsten tegenstand, zoowel wat betrof de verkiezing van een' nieuwen Heer als het betrekken in regten des Bisschops voor den stoel van Rome. Men was algemeen van oordeel, dat zij volgens de kerkelijke verordeningen aan geen ander den eed van trouw konden afleggen, voor dat zij van den eed aan David

(1) Zie de afgekondiging daags te voren (Zondag), Buurspraakboek, 31 recto.

als kerkelijk en wereldlijk Heer gedaan, behoorlijk waren ontslagen, en dat de Bisschop in alle gevallen voor den Bisschop van Keulen als geestelijk regter diende te regt staan. Men houde hierbij in het oog, dat, hoewel niet openlijk voor hunne ware gevoelens durvende uitkomen, zich in dit collegie vele geheime vrienden van David bevonden, die zijnen terugkeer en herstelling wenschten en daaraan arbeidden. Dat velen, door goede beginselen geleid om een einde te zien aan den staat van zaken en uit vrees van meerdere staatkundige spanning, die stappen afkeurden, voorziende dat dit tot niets anders zoude leiden dan om de scheuring tusschen Utrecht en Maximiliaan nog wijder te maken. Anderen vreesden hunne schoone prebenden te verliezen en in hunne bezittingen benadeeld te worden, indien zij hieraan hunne goedkeuring hechtten. Montfoort en zijne vrienden, de stemming der geestelijkheid vernemende, zochten dit staatslighaam eerst door goede woorden, vleijerij en redenen van overtuiging tot andere gedachten te brengen. Maar toen zij eindelijk zagen dat de geestelijkheid hiertoe niet te bewegen was, hebben zij, hun geduld verliezende, eindelijk met geweld zoeken te verkrijgen, hetgeen zij met zachtheid niet vermogten en zijn, verzeld van gewapende mannen, in het kapittel gekomen en hebben hen met geladene snaphanen en opgeheven zwaarden gedwongen den verbondbrief te bezegelen (1), alleenlijk toestaande dat dezelve in

(1) Zie dezen verbondbrief der drie Staten slants van Utrecht in

voor den bisschop minder beleedigende bewoordingen werd vervat (1). Opmerkelijk is het dat men er zoo veel belang in stelde om deze bekrachtiging der Geestelijkheid te verkrijgen, vóórdat de nieuwe verkiezing der Regering, welke op den gewonen tijd, den 2den Februarij plaats had. Welligt vreesde men dat men deze verkiezing, indien de Geestelijkheid dien brief vóór dien tijd niet mede bezegeld had, tegen hun zin zoude uitvallen en de tegenpartij alsdan een' voor hen nadeeligen invloed zoude uitoefenen op de keuze der leden van het stedelijk bestuur. Naauwelijks was deze verkiezing (2) geschied, of de Ridderschap, de Raad en de afgevaardigden van Amersfoort lieten door twee notarissen een protest tegen den Bisschop opstellen en namen tevens met algemeene stemmen Engelbert van Kleef als een Ruwaard en beschermer des lands aan, naar inhoud der brieven, die de twee staten, de Ridderschap namelijk en de steden Utrecht en Amersfoort, daarvan hadden afgegeven (3), tevens

---

der sake van mijn Joncheer van Cleve. L. van Av, purif 1482, bij Dodt van Flensburg, I. l. 97 en 98.

(1) Matthaeus, l. l. 556.

(2) Allen, welker staatkundige gevoelens men in twijfel trok, werden zorgvuldig uit de Regering gehouden. Jan Buitendijk, dien men verdacht hield van Bisschopsgezind te zijn, zoo als ook hierna blijken zal, werd bij besluit van 24 Februarij uit den Raad geleid en in zijne plaats Adriaan van Rijn als oud Raad gesteld. Raads-dagelijksch-boek, pag. 42 recto.

(3) Raads-dagelijksch-boek, pag. 41 r. Zie den verbandbrief der ridderschap en de steden des gestichts van Utrecht aan deze zijde der Ysselen en ontfanginge myns Jonckhere van Cleve, 4 Febr, 1482, bij Dodt van Flensburg, l. l. 98—100. Dezelve was

aan den Raad en overige daartoe benoemden de volmagt gevende tot de plegtige inhuldiging. Dezelve had Zondag den 24sten Februarij plaats. Engelbert legde op het raadhuis zijn' eed af in handen van den Burgemeester Dirk van Zuijlen van de Haer (1) in tegenwoordigheid van Montfoort en verscheidene der Ridderschap. Ook beloofde hij tevens de kosten die Utrecht en Amersfoort in het vervolg zouden doen, te vergoeden (2). Zijne verkiezing tot Ruwaard, alsmede de plegtigheid zijner eedaflegging werden luisterrijk met een' maaltijd gevierd (3).

---

onderteekend door Jan, Burggraaf van Montfoord, Steven, Gerrit, Jan en Hendrik van Zuylen van Neyvelt, Gijsbert van Zuylen, Zweder van Rijn, Adriaan van Rijn van Jutphaes en Daem van der Haer.

(1) Raads-dagelijksch-boek, pag. 42 recto. Zie de confirmacy die mijn Jonckheer van Cleve in onderhoudenisse der stat rechten gedaen heeft, 24 Febr. 1482 bij Dodt van Flensburg, l. l. 101—102.

(2) Zie de wtzettinge belieft bij mijn Jonckheer van Cleve, 24 Febr. l. l. 102 en Raads dagelijksch boek, pag. 41. r.

(3) *Item* gegeven Lambert van Rijnevelt, van twee gelagen die tot sinen huse verteert syn ende myn Jonckheer van Cleef gesconct syn dat een doe hy ruwaert gecoren wert ende dat ander doe hy sinen eet op ten raethuse dede ende belopen te samen XXXIV R. g. XII st. maken CLXXIII ponden.

Verscheidene malen werden aan Engelbert van Kleef op stads kosten luisterrijke maaltijden gegeven.

Item op onse Vrouwenavont te Lichtmis (ter gelegenheid van de nieuwe verkiezing der regering) gegeven Alyt in den Tryp, so zy gereyt had voor mynen Jonckheer van Cleeff, mynheer van Montfoort mitten hooftlieden ende sommige van den Oversten en in den Aern teerden aen coste ende wyn te samen XII R. g. X st., maect LXII pond X st.

Item gegeven Aert Henricsz dat hem toegesleten is bi den

Onmiddelijk na zijne verheffing verklaarde Engelbert den 22sten Februarij openlijk oorlog (1) aan David van Bourgondiën, terwijl Montfoort van zijne zijde hetzelfde deed (2).

Terwijl dit in de stad plaats vond, had de Bisschop, vernemende dat de geestelijkheid had toegegeven en den verbandbrief mede had bezegeld, onmiddellijk Willem Buser naar Rome gezonden om zijne klagten deswege in te brengen, daar te gelijker tijd, zoo als men dit wel verwacht had, alle goederen der geestelijken door hem in beslag werden genomen (3).

De vijandelijkheden in het Sticht waren nu met hernieuwde hevigheid voortgezet geworden. De Utrechtschen, sterk 24 man, onder bevel van Loef Berchmaker en Jan van Alphen hadden op St. Paulus avond Noordeloos en eenige dagen daarna dat gedeelte van Benschop, hetwelk in eene vorige brandstichting was bespaard geworden, verwoest; zij

---

rade voor sinen oncoste ende onlede so die voirz. maeltyt in syn camer gedaen were xx st. maect v pond.

Item des Zonnedages na beloken Paesschen tierden myn Jonckheer van Cleeff ende overste ende veell goeder mannen, dat gelach hebben onse Overste mynen Jonckheer geseenet, coste aen maeltyden, oncost ende wyn, te samen xiii R. g. xix st. maec lxix pond, xv st.

De aankomst van Engelbert van Kleef was over het algemeen zeer kostbaar aan de stad. Uitgegeven tot behoeff myns Joncheer van Kleve, eer dat hy syn maentgeld van der stat van Utrecht beurde, vi m., vii c, xxvi p., xiii st. Zie alle deze posten in de meergemelde Kamerlars-rekening van Peter Trinde.

(1) Matthaeus, l. l. 443.

(2) Matthaeus, l. l. 444.

(3) Matthaeus, l. l. 442.

voerden de koebeesten en ettelijke landlieden gevankelijk weg, in weerwil van de verdingen, die deze dorpen met de stad hadden aangegaan. Deze strooptogt geschiedde echter buiten kennis van de Regering, welke ter dier zake 20 st. aan ieder man van hunne soldij kortte (1). Van zijnen kant ging de Bisschop voort de Utrechtschen hoe langs hoe meer in te sluiten en te benaauwen. Hij liet de Lek tot voor Wijk bij Duurstede toepalen en met ketenen afsluiten (2) om allen toevoer van mond- en krijgsbehoeften uit de Kleefsche landen af te snijden. Zijne Waalsche en Duitsche ruiterbenden, de laatsten veelal onder aanvoering van Ernst van Hoeswinkel, gebruikte hij om de gemeenschap te land, vooral tusschen Utrecht en Amersfoort te belemmeren, zoodat alle toevoer van die zijde van dag tot dag moeijelijker en gevaarlijker werd. Verscheidene malen viel de proviand met derzelver begeleiding in handen der vijanden, die dezelve eensklaps met magt kwamen overvallen. Middelerwijl hadden de Utrechtschen de stad Wageningen den 22ten Februarij het dorp Niekerk bezet en versterkt.

---

(1) *Item* noch gecort ende ingehouden soe die raet dat overdraghen heeft van XXIIII man, elke man XX stuvers ende enen man XXX stuvers nae wtwysinge eenre cedele, die ic daervan heb in afcortinge van dat die van Noerdeloes over haer verding genomen was, ende beloopt, dit gecort XXII R. g. X st. Kameraars-rekening, f. l.

(2) De palen stonden omtrent eene roede van elkander verwijderd en waren vereenigd met groote ijzeren ketenen, die naar gelang van het hooge en lage water der rivier konden opgetrokken of neêrgelaten worden. Matthaeus, l. l. 442.

Tot hiertoe echter had er geene ernstige ontmoeting tusschen de beide partijen plaats gehad. Het strenge en ongunstige jaarsaisoen, hetwelk de wegen onbruikbaar maakte, gevoegd bij de onderwaterzetting der Stichtsche landen, bevrijdde tevens de stad Utrecht voor alle vijandelijke aanslagen. Het Sticht had inmiddels zoo zeer door den doorbraak der rivier de Lek geleden, dat men, ter voorkoming van nog onherstelbaarder schade bij aanvankelijk dooi weder, besloot den dijk weder digt te maken en het water van de landen e verwijderen, hetwelk dan ook met goedkeuring van den Burggraaf reeds den 19den Februarij geschied was (1). Dit nadeel was voornamelijk veroorzaakt, door dat de opening des dijks te veel omvang had ontvangen en eene te groote hoeveelheid water doorliet dan men tot bereiking van het doel benoodigd had. De sterke wind had de ijsschollen, toen de rivier begon te kruijen, met eene hevige kracht naar den doorbraak gedreven (2).

Hoewel de Geestelijkheid den verbandbrief mede had bezegeld en Engelbert als Ruwaard aangenomen, waren echter hare staatkundige gevoelens niet veranderd en bleven de meesten onder dezelve den terugkeer van David wenschen, hetzij uit gehechtheid aan zijn persoon, hetzij ten gevolge van bijzondere belangen en inzigten.

---

(1) De last daartoe werd opgedragen aan Jan Woutman en Willem van Lockhorst, die dit werk in drie dagen voleindden. Matthaeus, l. l 435.

(2) Matthaeus, l. l. 435.

Dan, er bevonden zich, zooals wij reeds aanmerkten, ook onder dezelven, die, zonder juist het Bourgondisch bestuur terug te wenschen, door betere beginsels gedreven, instemden met het verlangen dat zoowel meer bezadigde mannen in het bestuur als het meerder gedeelte der bevolking bezielde, om een einde te zien aan den oorlog tot heil der stad en harer burgers. En hoewel men reeds zoo menigmaal alle pogingen om tot eenen vrede te geraken, had zien mislukken, gaf men echter de hoop niet op, en liet men geene gelegenheid voorbij gaan om de telkens afgebrokene onderhandelingen weder aan te knoopen en de hevig gezinde Montfoortschen met Holland en Maximiliaan, ware dit mogelijk, te verzoenen.

Dirk van Zuylen van de Haer en Jan de Coninck werden derhalve, waarschijnlijk met overleg van eenigen uit de Geestelijkheid, Zaturdag na Midvasten met Mr. Jacob van Schoonhoven naar den Haag gezonden tot Lalaing, om te zien of zij het beleggen van eene nieuwe dagvaard konden bewerken (1). Tevens werd dienzelfden dag op bevel van dezelfde personen, den Bisschop daarvan kennis gegeven (2). Zij slaagden gelukkig in hunne pogingen en zij wisten van den Stadhouder deze dagvaard te verkrijgen. Dezelve zoude te Schoonhoven op den 15den Februarij worden gehouden, tusschen den Hertog van Oostenrijk en de Hollandsche steden van de eene zijde, Utrecht, Amersfoort, Montfoort en

(1) Kameraars-rekening, Peter Trinde.
(2) Kameraars-rekening, l. l.

Engelbert van de andere zijde. Lalaing, de Markgraaf van Antwerpen met de gevolmagtigden des Hertogs en de Afgevaardigden uit Holland, alsmede de Raden van den Bisschop bevonden zich op dien dag ter bestemder plaatse. Die van Utrecht en Amersfoort kwamen echter acht dagen later, daar zij niet te vreden waren met het geleide van 40 personen, hun door Lalaing toegestaan, en wachtten tot dat dit getal op hun verzoek vermeerderd en de geleidebrief veranderd was. De Afgevaardigden van Utrecht, Amersfoort en hunne *Adhaerenten* waren Mr. Jan van Oudaen, Commandeur van St. Katrynen (1), Jan de Coninck, Tyman Ysbrantsz. Gerrit Zoudenbalch en Jan over de Vecht; van wege Amersfoort Mor Gerritse en Willem van Hardeveld. In deze bijeenkomst voerde Jan van Oudaan het woord uit naam van allen. Na hun wedervaren te Antwerpen en te Brussel bij den Hertog te hebben aangeroerd, en op welke wijze hunne pogingen tot het treffen van eenen vrede met hem waren mislukt en waaraan dit toe te schrijven was, betuigde hij dat Utrecht en Amersfoort nog gezind waren, om zich met Holland en met den Hertog te verzoenen, en dat men de komst van Engelbert in het Sticht niet moest beschouwen als eene vijandelijke daad tegen Maximiliaan, dat zij met hem te ontbieden geene oogmerken hadden om zijn

(1) Kameraars-rekening, Peter Trinde. Jan van Oudaen was met Petrus Buys, R Poelwyck en Johannes van Veen in 1480 door de Oversten benoemd geworden, om de geschillen met David te vereffenen, Burman III., 450.

gezag te kort te doen, en dat hij zelve niets vijandigs tegen hem in den zin had. Toen Oudaan zijne rede met deze verklaring had geëindigd, antwoordde hem de Stadhouder, zeggende: » gij betuigt dat de steden Utrecht en Amersfoort met hunne voorstanders gaarne met den Hertog en met Holland een bestand wenschen te treffen; wel nu, wilt gij dan vrede maken met uwen Bisschop en wettigen Heer alsmede met Fredrik van Egmond, Heer van IJsselstein? Dit toch zijn de eerste personen die hier vooral in aanmerking komen, ook daar zij gezamenlijk met Maximiliaan den oorlog hebben aangegaan." Zoo ver, hernam Oudaan hierop, strekken zich onze lastbrieven niet uit. Toen nu de Stadhouder dit hoorde, werd hij verstoord en voegde hem bits toe: *Soe treckt weder thuus, ende krygcht bevel daer af, of en coemt niet weder, ende wie des oorlochs eerst moede is, die mach alsdan den anderen eerst toespreken* (1). Gij hebt, voegde hij hem verder toe, een brief voor den dag halende, Engelbert van Kleef verontschuldigd, dat hij niet binnen Utrecht, tot deszelfs nadeel gekomen is, *maer leest desen brief*, en gij zult zien, hoe ver uwe wonden de waarheid behelzen. Toen nu Oudaen den brief waarmede Engelbert aan Maximiliaan en Holland den oorlog had verklaard, gelezen had, *doe ginck hy zitten ende en sprac een woort niet meer ende was seer bescaemt* (2), daar hij ter verdediging hunner zaak de gezindheid

(1) Matthaeus, l. l., 445.
(2) Matthaeus, l. l.

van den Ruwaard niet had afgeschilderd, zoo als dezelve wezenlijk was. Waarschijnlijk zijn de Utrechtsche Afgevaardigden onkundig gelaten van deze oorlogsverklaring, en heeft Engelbert, zonder de Regering daarin te kennen, dezelve gedaan, of op eigen gezag, of op aanhitsing van de Montfoortschen. Welligt ook geschiedde dit ingevolge geheimen last van zijn broeder den Hertog van Kleef. Wat hier van zijn moge, de dagvaard eindigde weder vruchteloos en men scheidde met ontevredenheid van elkander. Geen der beide partijen wilde erkennen dat zij deze bijeenkomst het eerst begeerd, en daartoe poging had en aangewend.

De gemeente zoowel als het meer aanzienlijk gedeelte der bevolking had met spanning den afloop der dagvaard afgewacht als iets waarvan de beslissing van hun lot afhing, of zij zouden bevrijd worden van de lasten des oorlogs, dan of zij die op nieuw hadden te dragen. Den algemeenen wensch naar vrede kennende, keerden de Utrechtsche Afgevaardigden met een bezorgd gemoed naar Utrecht terug, en besloten, ter voorkoming van eene mogelijke volksbeweging, den mislukten uitslag niet te openbaren, maar de hoop op eenen aanstaanden zoen, die zij zelven niet meer voedden, bij de gemeente levendig te houden, door hun de verzekering te geven, dat de zaken op eenen goeden voet stonden en dat men weldra met Maximiliaan en Holland zoude verzoend zijn. Dat de eindschikking nog van eenige wederzijdsche geschilpunten afhing, ter welker regeling vier personen van elke zijde

waren benoemd geworden. Op deze wijze werd de gemeente, die dit voor waarheid aannam, te vreden gesteld en in bedwang gehouden, hoe wel velen, ziende hoe in weerwil dezer verzekeringen de vijandelijkheden op denzelfden voet werden voortgezet, en zelfs de vermetele krijgslieden uit Naarden, onder het regtsgebied der stad Utrecht de huizen in brand staken, hoe men zich in Utrecht ten oorloge bleef toerusten, en niets het aanschijn kreeg van een' aanstaanden vrede, — twijfelden aan deze betuigingen, terwijl zij, die meer nabij met de zaken des bestuurs en geheime verrigtingen van de Montfoortschen bekend waren, met een beangst gemoed het tockomstig lot van Utrecht en hare burgers vooruit zagen. Niet lang echter konde de gemeente met deze ijdele hoop op vrede worden in slaap gewiegd. De verrassing van de stad Vianen deed allen twijfel omtrent de ware gezindheid der Montfoortschen, ten opzigte van deze zoo algemeen gewenschte verzoening, ophouden.

JAARMARKT.

OPGAVE VAN HET GETAL KRAMEN, SPELLEN, VAUXHALLEN ENZ., IN HET JAAR 1840.

KRAMEN.						SPELLEN.	VAUXHALL.
Marieplaats.	Janskerkhof.	Wafel-	Poffer-	Koek-	Potte-		
15	91	17	29	25	7	16	5

Behalve deze opgave kan men nog onder de vermakelijkheden brengen, het spelen der Comedie, die niet onder de spellen was begrepen, als zijnde een vast gebouw, ofschoon zonder daaraan verbondene spelers, welke hiertoe gewoonlijk uit Amsterdam of 's Hage komen. Met terugblik en als bijlage op hetgeen door ons deswege reeds is gezegd (1), deelen wij het hiervolgende rekwest, in het jaar 1778 ingediend, mede als een bewijs van veranderde tijden: nu toch, kan men, bij het hollandsch tooneel ten minste, niet klagen over het zedelooze der stukken; terwijl onder de spelers, in tegenstelling van hetgeen in het rekwest wordt uitgedrukt, vele achtingwaardige mannen worden aangetroffen. Alvorens echter deze stad een blijvend gebouw tot het geven van tooneelstukken mogt bezitten, hebben verscheidene troepen zich van tijd tot tijd aan de stedelijke regering gewend, met verzoek om te mogen spelen; hetgeen meestal werd toegestaan, somtijds werd geweigerd. Zoo vinden wij in het jaar 1753, eene vergunning aan de Haagsche comedianten, om gedurende zes weken te spelen; doch hun nader verzoek van 13 Augustus om nog te mogen voortgaan, afgewezen. In het jaar 1756 had zekere Ferrari verlof om alhier comedie te spelen; de regering meende echter bij hem te moeten aandringen om zijne vertooningen te staken, wegens den op handen zijnde bededag, waartoe hij eene schadeloosstelling eischte van *f* 6568-12 st. Deze som te hoog zijnde, werd hem gelast om gedurende de week vóór die, waarin de bededag zou gehouden worden, en in die week zelve, zijne vertooningen te staken, en kort daarop, den 23sten Februarij, hem het verder spelen geweigerd, *wegens de verswaarde oordeelen Gods in deese calamitieuse tijdsomstandigheden*, waarbij in het register op de stads notulen het woord (aardbeving) is tusschen gevoegd, en hem werd uit *sonderlinge consideratie* eene vergoeding van *f* 600 geschonken, behalve hetgeen hij als retributie aan de stads aalmoeseniers-kamer was verschuldigd.

(1) Zie Tijdschrift 1836, T. II. p. 253, 254.

Requeste van die van de Kerkeraad der Nederd. Gereform. Gemeente binnen Utrecht.

Aan de WelEdele Groot Agtbaare Heeren Burgemeesteren en Raaden in de Vroedschap der stad Utrecht.

WelEdle Groot Agtbaare Heeren!

Geeven met verschuldigde Eerbied te kennen, die van den kerkenraad der Nederduytsche gereformeerde gemeinte binnen Utrecht, dat zij verwittigt zijn geworden van zeeker verzoek, bij Requeste aan UEdle Groot Agtbr gedaan, en tendeerende, om binnen deeze stad te mogen oprichten en appropriëeren een afzonderlijk en openbaar gebouw, ten gebruyke, onder UwelEdle Groot Agtbr approbatie voor publicque spektakels.

Dat die van den kerkenraad ter afweering van zeeker voorig verzoek, betrekkelijk de oprichting, eener Fransche Comoedie, zich voormaals reeds Amptshalve verpligt geagt hebben, door hunne Gecommitteerdens, zoo aan Heer n Burgemeesteren als aan Heeren Gecommitteerdens tot de Jaarmarkt, als zijnde in UwelEDle Groot Agtbr vergadering of voorzittende of ten dezen praeadviseerende Leden Respn in tijds op de beschijdenste wijse bij monde het behoorlijk tegen verzoek te doen.

Dat wel de even gedagte pogingen, van die van den kerkenraad toenmaals werkstellig gemaakt, vrugtloos zijn afgeloopen; dan, gemerkt het bouwen en appropriëeren van een openbaar en blijvend gebouw tot publicque spektakels hun voorkomt eene geheel andere zaak te zijn, en hier ter stede eene nieuwigheid van nog schroomelijker uytzichten en gevolgen, dan de zo evengenoemde vergunning van eene Fransche Comoedie voor eenen zeekeren bepaalden tijd, dewijl even zulks uyt haar aard de gereedste aanlijding verschaffen moet, om allerley publicque spektakels telkens te berde te brengen, zo met perpetuëelijk te maken; als meede, dat, naar het oordeel van die van den kerkenraad, comoediën en andere publicque spektakels, immers in voege als die thans nog zijn en blijven ingerigt zo wegens den eijgen inhoud der meeste vertoonstukken zelve; als wegens bijkomende dansserijen, laffe en losse kugtspelen daar aan annex; en eyndelijk wegens het niet zelden berispelijk gedrag en caracter van een groot deel van derzelver vertooners; 'twelk wel een' meer verborgen, dog tevens merkbaaren invloed pleeg te hebben op zulken, die hen zien, hooren, en een' bijzonder ommegang met de zodanigen begeeren; in de daad meer strekken tot verwildering en afbreuk dan tot aankweeking en opbouwing van goede zeden en Godsdienstige beginzels, bijzonder in jonge en onervarene lieden; met dit

gevolg, dat ook hierdoor, der zulker meer gezette oeffeningen op vroegere en laatere schoolen niet wynig konnen worden verhindert, en welke zo even gezegde goede zeden en Godsdienstige beginzels nogtans die van den kerkenraad altoos, maar inzonderheyd, bij derzelver toenemend verval en in de thans hachelijker geworden tijdsomstandigheden, op allerleije wijzen en door allerleije gepaste middelen, ten goede van de aan hun opzigt, aanbetrouwde gemeinte, te helpen bevorderen, hun ampt en pligt rekenen.

Zo keeren die van den kerkenraad zich nogmaels, in haereerende ook hierdoor derzelver te vooren bereids gedaan contra-verzoek, tot UwelEdele Groot Agtb^r^ ootmoedig verzoekende dat UwelEdle Groot Agtb^r^ uyt aanmerking van al het vooren staande, en ter afweering van alle zulke middelen, door welke de goede zeden en Godsdienstige beginzels deezer gemeinte en burgereije, verdere afbreuk en schade mogten komen te lijden, hun verzoek ten deezen in gunstige attentie gelieven te nemen en dienvolgens het aan UwelEdle Groot Agtb^r^ gedaan verzoek, tendeerende omme binnen deeze stad te mogen oprichten een openbaar gebouw, tot allerleije publicque spektakels geschikt, van de hand te wijsen.

't welk doende, &c.

Uyt naam en last des Kerkenraads,

H. PEIROLET,

Eccles. Ultraj. Syn. h. t. Scriba.

Het rekwest, hetwelk aanleiding gaf tot het hierboven gemelde, was den 26^en^ October te voren ingediend door Fr. T. Neyts, directeur van d. Vlaamsche opera, verzoekende eene vaste tent op te slaan. De commissie, in wier handen hetzelve was gesteld, adviseert den 16^en^ November, dat men den addressant koude toestaan, eene vaste houten tent op een steenen voet, gedekt met een houten dak aan het Vreeburg op te slaan, tegen eene jaarlijksche recognitie van drie ducaten grondgeld, zonder daardoor het regt te hebben, om aldaar vertooningen te geven, buiten eene afzonderlijke toestemming, bij rekweste aantevragen. De Vroedschap houdt dit advies drie weken in beraad, en waarschijnlijk bragt het hierboven gemelde rekwest het zijne er toe bij, om het verzoek van Neyst op den 7^en^ daaraanvolgende van de hand te doen wijzen. Eerst in het jaar 1808 heeft Utrecht een vast gebouw tot schouwburg verkregen.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	763	763	762	762	176	196	19	17	W.	Betrokken.
2	761	761	760	760	147	17 2	175	16	idem.	Regenachtig.
3	755	755	755	752	168	18	186	11	idem.	Bewolkt.
4	756	761	761	761	12	134	13	124	N. W.	Regen.
5	758	758	758	758	166	18	187	14	W.	Regenachtig.
6	759	759	759	759	166	176	176	146	N. W.	Bewolkt.
7	752	754	756	756	127	16	16	104	N.N.W.	Betrokken.
8	759	760	760	758	14	17	18	13	N. W.	Regenachtig.
9	758	759	760	761	15 2	15	158	13	idem.	idem.
10	763	763	763	762	148	166	166	13	N.N.W.	Bewolkt.
11	762	762	763	763	13 2	148	166	11	N.	Weinig bewolkt.
12	762	762	762	762	13	139	146	11	N. W.	Regenachtig.
13	763	763	763	764	11 2	147	146	108	N.	idem.
14	769	769	770	770	14	158	16	11 2	N N.O.	Weinig bewolkt.
15	771	771	771	771	166	20	196	168	N. W.	Bewolkt.
16	770	769	766	766	176	204	204	16 2	W.	Weinig bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	763	762	762	761	176	178	174	154	W.	Weinig Bewolkt.
18	758	758	759	759	148	176	176	146	idem.	Regenachtig.
19	759	759	757	754	14	189	202	154	idem.	Betrokken.
20	753	753	754	755	174	176	174	14	N.	Bewolkt.
21	755	756	756	757	164	188	188	152	idem.	idem.
22	759	760	761	762	171	176	17	113	idem.	Regenachtig.
23	763	764	765	765	161	165	178	118	N. W.	idem.
24	766	766	766	765	154	172	17	112	idem.	Betrokken.
25	765	762	761	760	152	175	17	142	Z. W.	idem.
26	758	758	758	758	152	178	187	135	Z.	idem.
27	760	760	761	763	166	191	184	15	N.	Regenachtig.
28	766	766	767	768	182	19	198	158	N. W.	Bewolkt.
29	768	769	769	770	19	20	195	148	N.	idem.
30	768	767	767	766	182	206	207	164	idem.	Betrokken.
31	766	767	767	768	174	176	17	112	idem.	Bewolkt.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	7582	7592	7592	7589	1510	1684	1714	1544	Van den 1st. tot den 11e.	
2	763	7627	7625	7625	1494	1716	1744	1564	— — 11en. — — 21e	
3	763	7635	7635	7648	168	1817	1807	1577	— — 21st. — — 31st	
	7614	7617	7618	7626	1561	1739	1755	1562		

2 's nachts regen.
5 's morgens regen,
6 idem, idem.
7 's namiddags regen.
8 's morgens regen.
9 idem, idem.
10 's nachts onweder en 's morgens en 's namiddags regen.
18 's morgens regen.
19 idem, idem.
20 's nachts sterk onweder en regen.
22 's namiddags onweder en regen.
26 's namiddags regen.
27 's nachts regen.
31 idem, idem.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7619, Thermometer 1664.

Julij 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

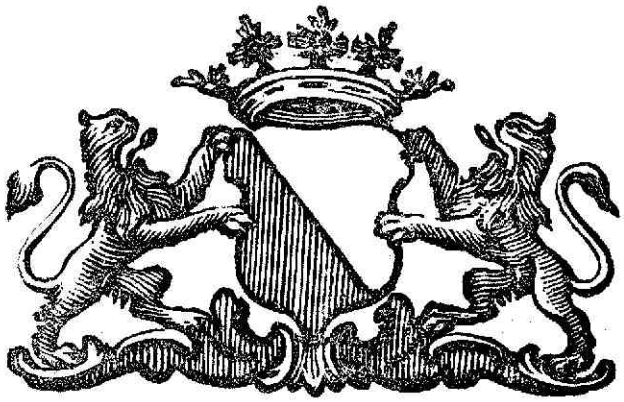
	GEBORENEN.							HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN	OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	67	51	2	3	»	2	4	45	»	68	58
AMERSFOORT.	13	14	»	1	»	2	1	4	»	9	11
RHENEN.	3	4	»	»	»	»	1	2	»	3	2
WIJK BIJ DUURSTEDE.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
MONTFOORT.	3	2	»	»	»	»	1	»	»	4	1
IJSSELSTEIN.	3	7	»	»	1	»	»	»	»	5	3

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 Julij 1840. . . . . 4 el 33 dm.
15 —— —— . . . . . 4 — 32 —
31 —— —— . . . . . 4 — 21 —

Memorie betrekkelijk het wapen der stad UTRECHT, overgegeven aan den Hoogen Raad van Adel van wege het Stedelijk Bestuur den 17 April 1815.

Het wapen der stad Utrecht, zoodanig als hetzelve aan het hoofd dezer memorie staat, is boven zilver, onder rood, uit den regter hoek schuins doorsneden.

Hoezeer de tijd wanneer, en de gelegenheid bij welke de Steden en Gewesten hunne wapens bekomen hebben veelal in het duister ligt, zoo is het echter niet onwaarschijnlijk, dat deze dikwerf hunnen oorsprong aan de munten en muntspeciën verschuldigd zijn.

Het is bekend, dat de Bisschop van Utrecht in den jare 953 van Keizer Otto bekomen heeft het regt om geld te munten, waarvan de giftbrief te vinden is bij van Loon, *aloude Hollands. Historie*, 2e *Deel*, *bladz.* 188 *en* 189, komende eene afbeelding van zoodanige munt, van Bisschop Balduinus, van het jaar 994 vóór, bij denzelfden van Loon *ibid. bladz.*

227. Deze munten droegen doorgaans aan d' eene zijde het afbeeldsel van den Bisschop, en aan de tegenzijde een zilver kruis op een rood of groen schild, zijnde dit het gewone muntwerk dier tijden, gelijk dit onder anderen is aftenemen uit de onderscheiden muntspeciën, bereids onder de Oost-Frankische Koningen op het oude Utrechtsche Munthuis geslagen, en te vinden bij bovengem. van Loon, 1e *Deel*, *bladz.* 270. En het is meer dan waarschijnlijk, dat in later tijd, toen het gezag van den Utrechtschen kerkvoogd wat begon af te nemen, en daarentegen dat der Staten aangroeide, het beeld van den Bisschop van de munten en zegelen allengskens is afgelaten, en men voor het Utrechtsche wapen, zoo der Stad als der Provincie, alleen genomen heeft het zilver kruis op een rood schild, zoodanig als hetzelve tot den jare 1798 toe, gezien werd in de vergaderplaats der Heeren Staten, en ook in het groot Auditorium der Academie, zijnde voormaals de vergaderplaats van het groot Capittel en der drie leden van Staat.

Wanneer nu, en bij *welke* gelegenheid de Stad Utrecht haar zegel, zoo als het hierbij is afgebeeld, en dus van het Provinciale onderscheiden, bekomen heeft, kan met geen volle zekerheid worden aangewezen: dit alleen blijkt uit het geallegeerde bij Burman, *Utr. Jaarboeken*, 1e *Deel bladz.* 470, dat de Stad Utrecht omstreeks het jaar 1436 een zegel heeft doen maken ter bezegeling harer brieven; en uit Matthaeus, *de Nobil. lib.* 2, pag. 283 et seqq., dat de Stad in den jare 1477 eene eigen munt gehad

heeft, en op dezelve scheidelpenningen en duiten geslagen heeft, met het stads wapen bestempeld, komende daar het Staten, — het Bisschoppelijke en het Stads wapen, van elkander onderscheiden, vóór.

Dat in de 16e eeuw het Stads wapen in gebruik was, bijna zoo als het hier voor is omschreven en afgeteekend, blijkt uit den penning, welke de stad Ao. 1523 liet slaan ter eere van haren stadgenoot, ter dier tijd tot Paus van Rome verkoren, en bekend onder den naam van Paus Adriaan, welke te vinden is bij Burman, *de Hadriano Sexto*, pag. 151, alsmede uit een' penning onder het borstbeeld van Koning Philips, Ao. 1569 geslagen, te vinden bij van Loon, *Ned. Hist. penningen*, 1e. *Deel* 2e. *boek*, *bladz.* 127.

Na de overdragt van de Temporaliteit door den laatsten Bisschop Hendrik van Beijeren, in den jare 1528 aan Keizer Karel gedaan, heeft deze het Sticht aan zijn Graafschap Holland vereenigende en in 't jaar 1534 die beide Gewesten onder één Stadhouder brengende, het wapen van Holland, zijnde een goud schild met een rooden leeuw, vereenigd met het oude Utrechtsche wapen, zoodat het eerste en vierde deel of quartier voerde een rooden leeuw op een goud veld, en het tweede en derde het stads wapen, zijnde boven zilver, onder rood, uit den regter hoek schuins doorsneden: deze vier quartieren werden gedekt door een middelschild, houdende het oude Stichtsche wapen, zijnde een zilver kruis op een rood veld, zoodanig als hetzelve is afgebeeld bij bovengemelde Matth. pag. 284.

Na de afzwering van Philips in 1581, is in het-

zelve deze verandering gekomen, dat in het eerste en vierde quartier gesteld werd het oude Stichtsche wapen (het zilver kruis op een rood veld), en in het tweede en derde de Hollandsche leeuw, en tot een dekschild of surtout genomen werd, het wapen der Stad Utrecht, zijnde boven zilver, onder rood, uit den regter hoek schuins doorsneden.

De reden van het plaatsen van dit wapen der Stad Utrecht als een surtout op het Provinciale wapen was eenvoudig deze, dat de stad Utrecht niet slechts de eerste en aanzienlijkste plaats van het Gewest, en daarom de vergaderplaats van de Heeren Staten uitmaakte, maar ook dat het Gewest zijnen naam aan de Stad verschuldigd was; het is toch uit de oude geschiedenis over bekend, dat de naam Oldtrecht of Trajectum Vetus meer op de stad dan op de Provincie Utrecht kan toegepast worden. Nu is het in de wapenkunde bekend genoeg, dat men eertijds in het bijeenvoegen van wapenen en het plaatsen van een middenschild op dezelve, tot dit laatste zich bediende van het waardigste of van het blazoen van dat geslacht, waarvan men den naam voerde; zie Spenerus *Insign. Theoria, seu operis Heraldici, pars generalis cap.* 3 § 78 et seqq. en Menestrier *la nouvelle methôde raisonnée du Blazon*, alwaar pag. 281 gevraagd wordt: » pourquoi Lorraine, qui n'est que » Duché, etoit il sur le tout?" en geantwoord: » par » ce que ce sont les armoiries propres de la maison, » qui doivent ordinairement tenir le lieu le plus » considerable." De geheele Provincie Utrecht nu, van de Stad, als het voornaamste deel derzelve, haren

naam ontleenende, was niets natuurlijker dan dat van dien tijd af het stads wapen als een surtout op het provinciale gevonden werd, gelijk ook den 19den Januarij 1582 geresolveerd werd Rosenobels te slaan met dit omschrift: Mon: nova Dom. Traject. om het vierveldig schild van het kruis en den leeuw, ende het stads wapen sur le tout. En aan de transportbrieven van het jaar 1590, worden uithangende officie zegels van den Schout der Stad Utrecht gevonden, vertoonende het Stichtsche kruis met den Hollandschen leeuw in een vierdeelig schild, en het stads blasoen in een middelschild daarboven gesteld: zie van de Water, *Utr. Placaatboek*, 3e deel bladz. 66 en 67.

Dit schijnt ook onafgebroken plaats gehad te hebben tot aan het voor de Stad en Provincie van Utrecht zoo ongelukkig jaar 1672, wanneer men ten gevolge dier ongelukkige omstandigheden de geheele Provincie uit de Unie willende uitsluiten, doch door tusschenspraak van Willem den Derde, glor. gedacht. daarin belet wordende, echter tot vernedering der Stad Utrecht het Stads wapen van het middelschild of surtout wegliet, 't welk geduurd heeft tot het jaar 1705, wanneer bij de Staten van dat Gewest werd goedgevonden en verstaan, dat » het stads blasoen in een middelschild op het wapen van de » Provincie van Utrecht voor den schoorsteen in Haar » Ed. Mog. Raadkamer weder zal worden gebragt in » die forme als het geweest is vóór den jare 1672, » midsgaders in het wapen van het Hof-Provinciaal, » als mede op de zegels en den muntslag ende waar » verder het wapen van de Provincie gebruikt wordt;"

hetgeen voorts onafgebroken heeft plaats gevonden tot aan het alles ten ondersten boven keerende tijdperk, hetwelk wij in het laatst der afgeloopen eeuw beleefd hebben, als wanneer onder andere dolzinnigheden op den 7^en^ Maart 1798 door het zich noemend *Intermediair administratif Bestuur van het voormalig gewest Utrecht*, werd gedecreteerd, om alle wapens waar ook gevonden wordende te amoveren, waarmede op den 12^en^ daaraanvolgende in deze Stad een aanvang gemaakt en niets verschoond werd, zelfs niet de uurwijzerborden van den hoogen Domstoren. Toen men naderhand tot meer gematigde denkbeelden begon terug te keeren, heeft men de wapenen, ook van de Provincie en Stad, wel wederom hersteld, maar men heeft het stads wapen, als surtout van het Provinciale, weggelaten; zonder dat genoegzaam blijkt of dit aan min oplettendheid of aan iets anders zij toe te kennen, en de Stad Utrecht, welke zoo vele van hare wezenlijke voorregten verloren had, heeft het toen en vervolgens niet raadzaam geacht, om iets dat enkel tot luister strekte, terug te vragen, zij zou dit ook nu niet gedaan hebben, dan daar zij tevens met alle andere Steden en Corporatien door den Hoogen Raad van Adel is opgeroepen tot het doen van eene opgaaf van hetgeen aan haar ten dien aanzien heeft gecompeteerd, ten einde daarop de confirmatie van onzen geëerbiedigden Souverein en de Registratie van dezelve te erlangen, heeft zij zich verpligt geacht, niet slechts het behoud van haar wapen, maar ook het herstel van hetzelve als surtout op het Provinciale, ten sterkste te verzoeken. Na al het hier voren gealle-

geerde, zal tot aandrang van dat verzoek niets meer noodig zijn dan eenvoudig aan te merken, dat dezelde redenen, welke het stads wapen als surtout op het Provinciale geplaatst hebben, namelijk dat de Provincie van de Stad haren naam ontleend heeft, dat de Stad Utrecht het voornaamste gedeelte der Provincie is, en dat deze Stad de vergaderplaats van de Heeren Staten van dat Gewest uitmaakt, dat die zelfde redenen als nog plaats hebben: — Zij twijfelt des geen oogenblik, of zij zal door de edelmoedige pogingen van den Hoogen Raad van Adel, en door het, ten aanzien van deze Stad, zoo gunstig aandenken van onzen beminden Souverein, reeds meermaal gemanifesteerd in dit punt bij haar oud regt en vorigen luister bewaard en bevestigd worden.

Naar het H. S. van Wijlen den Heer J. van Doelen Burgemeester der stad *Utrecht*.

Informatie voor die genen, die van mijns genadigen heeren wegen van Utrecht ende den drien Staten van den lande gedeputeert zullen worden, in den Hage by den Hoechgeboren Kaerle van Bourgoingiën etc. ruerende van de Veenen. (1)

Medegedeeld door J. J. DODT VAN FLENSBURG.

Om te bewijsen, dat die zelve veenen noch Hollant en zijn, noch mijn genaden van Bourgoingien niet toe en behoiren, maer den gesticht van Utrecht zijn, ende mijn genaden heere van Utrecht, ende zijnre genaden Godtshuyzen, Cloosteren, ende andere zijnre genaden onderzaten toebehoren, zal men zeggen, als hier nae volcht.

In den eersten, alzoo over veel jaeren, die ongebonden Deenen, die stadt van Utrecht, ende die Godtshuijzen destrueerden ende verbranden, ende geestlicke ende weerlijcke personen van de voorsz. Stadt ende Godtshuijzen dootsloegen ende verjaechden, zoe geboerdent daernae in den jaere, doe men schreef *acht hondert en veertigh* (!), dat een geheten

(1) Op het bundel, waaruit ik deze *informatie* letterlijk heb doen afdrukken, stondt geschreven:

Dit bundelken altemael verzamelinghe met mijn vaders salige hand geschreven, genaemt Adriaen Ploos van Amstel, Heere van Oudeghein, Thienhoven enz. geeligeerde raet van de Staten van Utrecht, gecommitteert ter generaliteit in 's Gravenhage.

Baldericus, zoone tot Cleef, Bisschop tUtrecht, wederomme die voorsz. stadt van Utrecht mit timmeringe begreep, ende die geestlicke ende weerlicke personen, doen noch levende, revoceerde, ende binnen Utrecht wederom vergaderde, ende in die steden der geestelicke dooden perzonen, andere geestelicke personen stelde, ende vele van de verloren ende gewonnen goede, ende genomen goede, zoo als hij best mochte, recupereerde, die tot noch toe veel verloren gebleven zijn; ende heeft daaromme die selve Bisschop gegeven den voirgenoemden geestelicken personen, die thienden van den nyewen lande ende seekere andere goedern, om den dienst Godts te beter ende te devotelijcker te doen.

Item, daer voren omtrent xij jaeren, als in den jaere viij^{c} ende xxviij heeft eenen geheten Verowaldus Lantwardus der kercken van Utrecht gegeven, een goet, geheeten *Heze*, mit den dorpen ende goederen daeraen gelegen, daer boven aen die voorn. veenen streckende zijn, mit veel ackeren, weijden, bosgagien, watergangen ende gebruijckinge.

Item in den jaere ix^{c} liij heeft Keijzer Otto *die eerste* Sinte Marten's kercke binnen Utrecht onder ander goeden gegeven, allet gene hij aen beijden siden der Vechten hebben mochte, mit alle gelegenheijt van bosgagien, wateren, watergangen, visscherijen ende meeren, streckende bij denzelven Vecht.

In 't jaer ix^{c}. lxxv heeft keijzer Otto *die andere* geconfirmeert, tgeen Keijzer Otto die eerste der Kercken van Utrecht gegeven heeft ende indien die gifte niet genouch en ware, heeft hij derzelver

kercke weder op nieuw gegeven, d'selve goede voorsz.

Alle deeze voorsz. giften heeft keyzer Henrick die derde geconfirmeert, ende oock der kercke van Utrecht gegeven.

In den jaere ons heeren m. j°. lxxi. zoo heeft keijzer Fredericus alle voorsz. punten geapprobeert ende geconfirmeert.

In den jaere duijzent j°. ende xxij heeft vrouwe Mechtelt, roomsch Koninginne gegeven den abt van Sint Laurens van Sint Benedictus oorden, nu geheeten Oostbroeck, dat heele Broucklant, geheeten Oestbroeck ende t landt daeromtrent gelegen, geheeten die Veenen.

Alzoo die Keijzeren voorsz. deze voorn. landen gegeven hebben der kercke ende den bisdom van Utrecht, zoo heeft daer nae int jaer duijzent lxxxv, Bisschop Coenraet, der kercke Sint Jan tUtrecht gegeven, een deel van de voorsz. goeden, te weeten beneden opgaende bij de Vecht van xviij hoeven voort Oostwaerts verbij Goijert Boschs aen die Veurs boven ende deurgaende alzoo breet als beneden ende deze voorsz. gifte in tegenwoordicheijt heer Dirck, *die Grave van Hollandt*, dat niet wederroepende noch wederspreckende, die daer als sonderlinge tuijch bijgeroepen was.

Ende op dat die voorn. heeren van Sint Jan huere voorsz. goeden te beter gebruijcken, ende die torff daer in gedolven, daer wt veuren mochten, soo heeft Bisschop Otto van Utrecht, int jaer ons heeren duijzent twee hondert ende xxxix, denselven heeren van Sint Jan vergunt, ende gegeven,

dat sij maecken mochten, eenen watergang in de Veenen, naest gelegen heuren bosche geheeten die *Vuers*, ende dat sij deselve watergang leijden mochten bij Soest, boven ende beneden, daer hem des van noode docht tot in die Eem.

Desgelijcx heeft dieselve voorsz. Bisschop Otto in den jaere ons heeren duyzent twee hondert ende xlv, gegeven den deeken ende Caple der kercken St. Peters tUtrecht, die thienden groff ende smal van X hoeven gelegen in Maersseveen, biden goeden in Brueckeleveen mit allen veenen int breede ende int lange daer aen gelegen.

In den jaere duysent iij^{c} xlix heeft Coninck Karel der kercken, en den Bisschop van Utrecht een privilegium gegeven, soo wanneer eenige differentie den Bisschop van Utrecht gemaeckt wert op eenige goeden, die hy seyt hem ofte synre kercken toe te behooren, dat hy dan mit seven prelaten off canonicken synre kercken van Utrecht houden mach mit synen ende heuren eeden, dat hem die goederen toebehoren.

Wt cracht van deze voorsz. privilegie heeft die Bisschop van Utrecht int jaer ons heeren duysent drie hondert ende lvj gehouden mit synen eede, ende mit seven stolen, dat Emmenes hem ende synre kercken behoorde, gel. dat daer voor in twee soenen, als tusschen Greef Willem van Hollant *die eerste*, ende Vrouwe Margriet, Graeffinne van Hollandt *die andere* aen die een syde, ende die Bisschop van Utrecht aen die andere syde, gededinckt, gemaeckt, ende versproken was, bij welcken gehoude een raede

getogen wert tusschen Goylant en den gesticht van Utrecht, daer mede die Veenen in dien houck gelegen den voorsz. gesticht, ende niet Goylandt toegedeelt worden, soo men dat noch daechgelijcx voor oogen zien mach.

Wt cracht van desen selven privilegien ist oock gebuert, int jaer ons heeren duysent vier hondert ende vj., dat Bisschop Frederick van Blanckenheim mit seven stoelen in manieren voorsz. gehouden heeft, dat lant van Hagesteyn mit seckeren anderen goeden, der kercken van Utrecht toehoorende.

Noch boven dit voorsz. privilegium van den voorn. Koninck Kaerl gegeven, soo heeft in den jaere ons heeren duysent ij° ende iiij Graef Willem van Hollandt, voor hem ende sijn nacomelingen overgegeven, soo wanneer die graven van Hollandt eenige goeden eysschende sijn van den Bisschop van Utrecht, soe mach een des Bisschops prelaten mit hem derden houden mit hooren eede, dat hem die goeden toebehooren, ende dan sullen hem die Graven rustel. gebruycken laeten.

Noch alzoo zeekere geschill ende twist gebleven waeren, tusschen die van Bruekeleveen aen die een, ende die wt der Loosdrecht aen die andere sijde, ruerende van die paelscheydinge van die voorsz. veenen, soo ist int jaer duysent iiij° ende vire, bij de gedeputeerden van Hertoch Aelbert van Beijeren, als mit naemen heer Gerrit van Eemskercke, Florens van Alckmade ende Wouter van Mijnden, ridderen, aen die een sijde, ende van Bisschop Frederick van Blancken-

heim, als heer Melis Witten Enghe, ridder, Jacob van Zuijlen ende Dirck Bor aen die andere sijde, een pael gesteecken opt eynde van Brueckelenveen ter Diensthoven (!) wert midden in die gracht, om daer nae een raeye te trecken op ten wittersten boom van Goijert Bosch tot Utrecht wert, daermede die Brueckelsche veenen gescheijden souden sijn van den Loosdrechtsche veenen, daer op die paelscheydinge daernae geschiedt is, die noch is, als noch blijcken mach.

Ende want dan bij dezen voorsz. reeden claerlycken blyct, dat die voorsz Veenen mijn genaedigen heere ende sijnen ondersaten toebehorende sijn, ende mijn aldergenaedichste heere van Bourgongien etc, een kersten furst is, ende een minre der justitien, ende die rechtveerdichste prince, die men nou levende vyndt ende weet, ende gecomen is, van den genen, die de kercken grotelyck begift hebben, ende dieselve altijt beschut ende beschermpt hebben; ende alsoo mijn alregenaedichste heere van zijn ingeboren goedertierenheyt, oock altijt gedaen heeft, ende noch dagelijcx doet, hierom sal men sijnre furstel. Genaeden oitmoedel. ende dienstelijcken bidden, als een beschudder ende beschermer der heylige kercken, dat zijnre furstel. Genaede die kercke van Utrecht, ende hooren ondersaten willen laeten bliven in den voirgenoemden goeden, gelijck sij tot hiertoe geweest zijn, oft ten alreminsten, dat zij heur gehoudt daervan mogen doen, nae wttwijzinge der voorsz. privilegien van den Roomschen Koningen, oft van den Graven van Hollandt, ende off mijn alregenadichste heer dochte, dat des niet schuldich en ware te geschien, dat

dan sijnre Furstelijcke Genaden gelieven wille tselve, oft schuldich waar te geschien oft niet, die principael zaecke, mit al dat daer aen cleeft, laten stellen ten recht summarie ende *de plano* geestel. oft weerl. voor Paus oft voor Keyzer oft voor hoeren delegaten, ende te vreden wezen met dat zij daervan in den, rechten bevynden zouden.

HISTORISCH-CHIRURGISCHE BIJZONDERHEDEN UIT DE XV. EEUW.

Burman heeft in zijne Jaarboeken uit het zoogenaamde *Liber Albus* medegedeeld zekere bepalingen 's Raads van den jare 1434 omtrent de hoedanigheden, die degenen souden bezitten, die zich voortaan der uitoefening der Chirurgie zouden willen onderwinden; en nu onlangs is in dit Tijdschrift het bewijs geleverd, dat reeds eenen geruimen tijd van te voren zoodanige *Meesters* van Stadswege werden aangenomen. Maar dit is dan ook wel het eenigste, wat met betrekking tot Utrecht hieromtrent uit die tijden is bekend geworden, terwijl tot dus verre hoegenaamd niets is gebleken omtrent eenige meerdere bekwaamheid of befaamdheid van dezen of genen Utrechtschen heelmeester, en ik vertrouw, dat om die reden de volgende bijzonderheden de belangstelling van dezen of genen lezer zullen gaande maken.

J. J. Dodt van Flensburg.

I.

BERIGTEN NOPENS DEN UTRECHTSCHEN HEELMEESTER

ANDRIES QUARTYR.

1464—1476

a.) *Resolutiën der Vroedschap.*

1464. Des Dingsdaechs na Martini Translat.

Hebben die raet, out ende nywe aengenomen voer enen Cyrurgyn Meyster Andries, nu des Hertoghen Cyrurgyn van Gelre, ende hem gegont ende gegeven voor zyne pensy 's jaers hondert Bourgoensche schilden; mer zyn tyt zel eerst ingaen Paeschen naestcomende, ende alsdan zel hy heel binnen comen, mit zynre woene, ende doen ende dyenen onser stat ende borgeren, gelyck andere onser stat Cyrurgynen gedaen hebben ende noch daghelycx doen.

1469. Woensdaechs na Bonifacii.

Henr. v. Nyvelt ende Willem van Lochorst zyn gheschickt tusschen Meyster Andries ende Hubert Jan Passaertszoen, ruerende van dat Hubert, Meyster Andries ontamelike woorden gegeven heeft.

1472. Woensdaghes na Letare.

Overdroegen die raet, out ende nywe, datmen allen onsen Cyrurgyns eene weet laten zel, dat zy hoer covelen terstont leeghen laten, ende men zel after dezer tyt niet mere dan vier Cyrurgyns hebben, die ouser stat covelen draghen zellen. Hyr is wtgesondert meyster Andries, die altoes een vanden viere wezen zel; ende die bequaemste andere drie te kyezen, daer zyn toe gheschict Jan van Veen ende Eerst. van Drakenborch.

1472. Dingsdaechs na Tyburcii.

Die Raet, out ende nywe, hebben vier Cyrurgynen ontfanghen ende aengenomen, alze Meyster Andries, Meyster Claes, Meyster Gysbert ende Meyster Dirc, ende die rade, out ende nywe, hebben Meyster Claes, borgherscap gegeven, behouden den dyenres hoer rasoen.

Oeck hebben die rade, out ende nywe overdraghen, datmen gheene Cyrurgynen meer aennemen en sel, zoe lange enich vanden voorsz. vier personen leeft, ofte dyenen will, want men niet meer dan vier Cyrurgynen te doen en heeft.

b.) *Twee brieven uit een stads-copyboek v.* 1470—1480.

Aen Meyster Andries Quartyr,
onsen Cyrurgyn.

Eerbaar, lieve vrint.

Wy verstaen nu teghenwoordelich aen onsen lieven

Heer, den Domproist tUtrecht, om weghe ende middele te vynden, dat ghy alhyer weder thuys kommen mochten, want wy uwer qualich ontberen moighen, als ghy wael weet, dien ghy daeromme vervolghen ende syns raets gebruiken sult, ende u daernae regieren, by alsoe, dat onse genadighe heer van Bourgongien uwer te vreden zij. Ons altoes gebiedende toe onsen lieven Heer, den Domproest. Wy hopen hy sal u ten besten raiden ende sturen. Onse heer Godt wil u behuden selich ende gesont.

Gescr. op ten xxv. dach in Octobri, anno, etc. LXXXIII.

Aen Meyster Simon van der Sluys, Domproist te Utrecht.

Eersame, voersichtighe, wyse, lieve heer, besondere goede vrunt.

Wij gebieden ons hartelyk seer tot uwaert, vruntlic begevende aen uwen Eersaemheyden ons overgerecommandeert te hebben aen onsen genedighen heer van Bourg., soe wy dan lieve Heer anderen daghes onsen getrouwen dienre ende Cyrurgyn, Meyster Andries, den selven onsen genadighen Heer van Bourg., aldaer in synre genade heer gheerne gheseyndt ghehadt hebben, te dienen in synre faculteiten; Ende wy synre alhier onder onsen borgeren ende ondersaten in *swaren siekten* wesende, qualike ontbe-

ren moghen, indiens anders syn mochte, is oock onse vruntlike begeren, aen denselven uwen Eersaemheyden, te helpen vuegen aen onsen genad. Heer voerscr., soe verre syne genaden gheen onghemack daerbij lyden en souden, dat dieselve Meyster Andries alhyre weder thuys komen mochte. Mer, lieve Heer, duchte uwer liefden, dat onse genadighe Heer voorscr., dese onse begheerte niet te wille wesen soude enichsyns, alsdan en denken wy zyne genaden hyrinne, noch in gheene andere zaken t'onwille te syn nae onsen vermogen, van twelck wy ons tot uwer discretien refereren. Biddende dieselve, soe wy vruntlicste kunnen ende moghen, ons in uwe bescherm ende cure t'ontfanghen, of ons yemant boven reden aen onsen genadighen Heer voorn. bedraghende worde; Wy dencken sulcx weder te verschulden na behoren. Gheboerdet oick alsoe, dat Meyster Andries aldaer blivende wert, alsdan wil U gelieven, hem te recommanderen, daer des van noede is; hy is een weeclich persoen, als ghy syen moecht aen hem selven.

Eersame, lieve Heer, of wy yet vermochten te lieve uwer Eersaemheyden, daer in sullen ons dieselven, altoes willich ende bereyt vynden, kent Godt almachtich, die uwe liefden behoede ende beware lanclivich, selich ende gesont. Ons oft u gelieft een weynich weder overscrivende by desen onsen bode, *etc.*

Gescr. opten xxv. st. dach in Octobri, Anno, etc. LXXIIII.

Machtbrief Meyster Andries Quartyr.

(Uit een Stads Copij-boek van 1468-1482).

Wy Borghermeesteren, Scepenen ende Raden der

Stadt van Utrecht maken kondt allen den ghenen, die dezen onzen openen brief sellen sien of horen lezen, dat opten dach van huden voer ons ghekomen is, in synen properen persone, Meyster Andries Quartyr, *onse Borgher ende Cyrurgyn* ende heeft aldaer met synen vryen moedwille machtich ghemaect ende maekt machtich met desen onsen brieve Dyrck die Gryse van synre weghen ende in naem van hem, alle syne guede ende renthen, gheleghen in den landen van Gelre ende van den Berghe te regieren, de pachten ende rentten daervan verschenen ende die noch in toecomende tyden verschynen zellen, te eysschen, in te manen, in te wynnen, op te boeren ende te heffen van den geboirden ende betaelden, quytancy te gheven ende quytscheldinghe te doen, mit rechte daervoor te spreken, hem ende syn recht in dit stuck te verantwoorden ende te vervolghen, ende daer voirt inne te doen ende te laten, te winnen ende te verliezen, ghelyck ende in allen manieren, of hy daer in synen properen persoen, teghenwoordich ende voor ooghen ware ende datselve met hande ende met monde dede, ghelovende in onsen handen die voorsc. Meyster Andries, alle tgunt by zynen ghemachtichden voorsz. hierinne ghedaen zel werden, vast, stede ende onverbreclich te houden, zonder arghelist.

Des t'ourconde hebben wy onser stadt signet, twelck wy daghelyx gebruken, aen desen brief doen hangen.

Gegeven in 't jaer ons heren dusent vierhondert ses ende zeventich opten XXII dach in Januario.

II.

STEVEN RYCOUTSZOEN,

BEQUAEM OPERATEUR. 1477.

Certificacy van enen Cyrurgyn.

(Uit hetzelfde Copij-boek).

Allen dengenen, die desen onsen openen brief sellen sien of horen lesen mit kennissen der waerheyt der dinghen hyer onder int langhe verclaert, saluyt.

Wy Burgemeysteren, Scepenen ende Rade der Stadt van Utrecht, wanttet godelic, eerlic ende behoerliken is, ende oec recht ende reden dat eysschen, ghetuych der waerheyt te gheven, sonderlinghen van zaken ende werken van der gracien ende goedertierenheyden Godts almachtich, by den menschen ghedaen ende ghewrocht, daermede die eere Godts ende syne gracy vermenichfoudicht ende ghespreydet werden mach, ende die menschen, dien Godt zyne zonderlinghe Gracien alzoe gheeft ende verleent, daerby oic gheeert ende gepromoveert moghen werden, ende daeromme gehouden sullen wesen, tot meere danebaerheyt Gode van Hemelryke voirsc., soe ist, dat wy u allen ende enen yegelyken van u, te kennen gheven ende certificeren, mit desen onsen brieve, alse dat opten dach van huden, voor ons in figure van rechte, in synen properen persoen verschenen ende gheomen is, Claes Myert, onse borgher, segghende al-

daer by synen eede na den rechten ende ghewoenten van onser stadt, in onsen handen ghedaen, alse dat hy enen zoon heeft, out van vier jaren, die welcke enen tyt lanc seer cranc gheweest heeft ende jammerlike ghequelt wordt *van den steen*, ter tyt toe ende alsoe langhe, dat een eerbar, duechdelic man, ghenaempt Meyster Steven Rycoutszoen van Haerlem den voirgen. Willem notabelike ende costelike van eenen stene, ons ghetoent ende gepresentiert opten yersten dach van deser teghenwoerdigher maent January, ghesneden ende wel daervan ghecureert ende ghenesen heeft, by alsoe dat dieselve Willem opten dach van huden syne gesontheyt van den snyden ende steen, overmits curen van den selven Meyster Steven, in dit stucke ghedaen ende byder gracien van Gode weder verkreghen ende verworven heeft, gaende, gesont ende staende, daer hem dat believen mach. Ende om dit te bet te verificeren ende bewaerheyden, heeft die voirscr. Clais Myert, vader van den voorn. Willem, terstont aldaer voor ons in hoeren properen personen doen comen ende verschynen, eerbare, ghelooflike personen, alse Meyster Gheryt een barbier, Jan syn knecht, Jacob Ghelysz ende Gheryt Gherytsz, onse medeborgheren, diewelcke oick aldaer by haeren eeden in onsen handen ghedaen, eendrachtelike tuichden ende seyden, dat het inder waerheyt alsoe gheschiet was ende is, ghelyck Claes Myert voorsz. gheseyt heeft, ende hiervoren bescreven staet, segghende die saken horer wetentheyt; want sy aldaer in horen properen personen, by, over ende aen gheweest ende ghesien heb-

ben, den voorscr. Meyster Steven, Willem voorn. den voirgen. steen wt synen lyve snyden, wercken ende subtyliken ende wel wtwinnen, ende denselven Willem als eenen ghesonden persoen daghelicx sien gaen ende conversieren, daer hem dat belieft.

Ende want dit aldus na den rechten ende costumen van onser stadt voer ons ghesciet ende ghehantieert is gheweest, ende oick van derselver zake onder onsen borgheren ende ondersaten, die van dien wetenheyt hebben, ghemeyne sprake ende fame lopende is, daervan wy u allen ende enen yeghelyken van u, dien dese onse opene brief ghetoent ende gepresenteert sel werden, certificeeren met desen onsen brieve, soe hebben wy des tot enen oerconde, onser stats zeghel aen desen brief doen hanghen.

Ghegheven int jaer ons heren dusent vierhondert seven ende seventich opten ses ende twintichsten dach in Januario.

III.

LIJKSCHOUW DOOR MEESTER

CLAES,

1478.

Certificatie van enen doden man.

(Uit hetzelfde Copij-boek).

Wy Burgemeysteren, Scepenen ende Rade der Stadt

van Utrecht maken condt ende kenliken allen denghenen, die desen onsen openen brief sellen sien of horen lezen, dat wy anderdaghes, ten verzoeke van enighe vrunden, van enen genaempt, soe wy verstaen, Steven Peter Florysz., saliger gedachtenisse, die opten heylighen Sacramentsavont lestleden, alhyre binnen onse Stadt van Utrecht, van enen gheheten Mathys, geboren van der Weteringe, soe men zegt, in syn hooft ghesleghen ende gewont was, daeraen hy omtrent drie weken geleden binnen derselver onser Stadt gestorven is, alst na blyken zal, na onsen rechten ende ghewoenten, die eerbare onse lieve medegesellen in rade op desen tyt, alse Henric van Lewenberch, Eerst van Lichtenberch, Scepenen, Claes Jansz, Dyrc Dyrcsz ende Jan Boll, raden, om den voorscr. Steven optien tyt gestorven ende doot wesende, na derselver onser Stadt rechten ende ghewoenten te bezien, of hy aen der wondinghe voorscr. gestorven ware ofte niet, geschict ende beveel ghedaen ghehadt hebben, diewelcke onse gedeputeerde raets vrunden, achtervolgende onse bevele ende commissie, hem luden in dit stuck van ons ghedaen, syn gegaen, met hem nemende Meyster Clais, onsen gesworen Cyrurgyn, ter stede ende plaetse, daer sy geleyt werden, ende dat dode lichaem van den voorn. Steven gevonden hebben, ende hebben datselve lichaem metten voorn. Mr. Clais, onse gesworen Cyrurgyn ende die wondinghe daeraen wesende, wel ende met goeder neerstigheyt gevisiteert, ende besien, ende daerna opten dach van huden openbaerliken in onsen rade, na den rechten ende ghewoenten van

derselver onser Stadt, by hoere eeden, die sy ende een yegelyk van hem op een teycken des heilyken *crucis* derselver onser Stads ghedaen hebben, hare relacy van tgheen sy lude in dit stuck gesien ende ghehoirt hadden, truwelike ende geboirlike ghedaen, seggende, alse dat sy ter voersz. tyt daerby, aen ende over gheweest hebben, daer de voorn. Mr. Clais onser Stadt gew. Cyrurgyn, tot hoerluder vermaninghe by synen eede onser Stadt ghedaen, den voorn. Steven, alsoe genoempt als men seyde, besien ende in syn hooft eene wonde gevonden, ende met synen tentyseren dieselve wonde ghetentet, ende die enen grooten langhen vinger diep bevonden ghehadt heeft, seggende den voorn. Mr. Clais, dat dieselve wonde, die de voorn. Steven alsoo in syn hooft ontfangen had, een rechte oersake ende fondament syns doots, ende dat hy daeraen ende anders nergent aen gestorven ware. Ende want alle punten voorn., alsoe ghelyc die voorbescreven ende verclaert staen, inder waerheit, *etc.* geschien ende ghehantiert syn, daervan wy alle denghenen, die desen onsen openen brief getoont ende gepresentieert zel werden, *etc.*; Soe ist, dat wy ten verzoeke van de vrunden des voorn. Steven, des toerconde onser Stads signet, twelk wy dagelyx ghebruken, aen desen brief doen hanghen.

Ghegeven int jaer ons heren dusent vier hondert acht ende seventich opten xxv. dach in Septembri.

BIJ HET OVERLIJDEN VAN DEN HEER

DIRCK VAN VELTHUYSEN.

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

Ick groete, Ul., ende verhope, de gesontheyt van Ul. ende die Ul. lieff ende waert syn, onsenthalven. Wy syn ook alle noch gesont ende wel te pas, de heer hebbe loff, van die (als oock van alle andere geestelycke ende tydelyke) weldaden. Godt almachtich laet sulcx langhe continueren tot salicheyt, hetwelck ick mede wensche van Godt almachtich ten aensien oock van Ul. persoen, tot Godes eere, stichtinghe van Godts kercke, tot vreucht ende troost van de uwen ende tot salicheyt uwer siele hier namaels. Waerde broeder, ick en kan niet nalaten, Ul. bekend te maecken, dat wy hebben verloren ons ende Ul. ouden dobbel eerwaerdigen Heer Dirck van Velthuysen, tweemael geweest Burgermeester deser Stadt Utrecht, denwelcken opten (?) October laetsleden seer christelijk in den Heer Jesu Christo (na een langdurighe siekte) is ontslapen; ende alsoe wij omtrent 45 jaren continueerende vrientschap met malcanderen (tot sijnen doot toe) hebben gehouden, sonder ooit twistich met malcanderen gheweest te sijn, ende int kerkelijck ende int politick, ende oock daer buyten, alle tyt goede correspondentie hebben gehouden, soe wel in quade als in goede tijden, soe is mij sulcx een seer groote ende blijvende smaerte ende rou in mijn hartte, te meer, omdat hij mij geweest is een patroon, voorbeelt ende exempel van alle deuchden; want hij was een man, daer de vreese Godes (door des Heeren genade ende werkinge des H. Gheests) van syne jonge jaren tot syn sterfure toe, soe gedurich bijgewoont heeft, als of hij die van syne eerste geboorte mede gebracht hadde.

Hij was oock een rechte voorstander van de ware karcke Godes ende desselfs religie ende leere, hetwelke hy met perykel van syn welvaren, dick ende menichmael heeft bevordert, ende derselver leere verdedicht, oock selfs in de teghenwoordicheyt van die, die daer vyanden van waren: die hem oock niet en hebben connen verwinnen, selfs oock niet in publique treffelyke vergaderinghe. Hij betoonde in alle syne actien met synen yver ende met syn godtvruchtich leven ende wandel, dat hij het van harte meynde.

Hij was oock totte vrome armen seer geneghen, om hare clachten van armoede te horen ende haer te helpen, eensdeels van syn eygen middelen, anderen deels uyt die goederen, daer hij macht toe hadde, uyt het gemeyn te geven.

Hij hadde noch seer veele gewenschte deuchden, als wesende seer sachtmoedich, in alles, wat hem rencontreerde, alle tijd na vrede trachtend, ende twist verneydende.

Men kan weynich deuchen bedencken, of men vont in hem deselve. Hij en hadde nooyt grimmich gelaet, noch en veranderde syn gebaer niet, al werden hem daartoe oorsaecken gegeven. In alle syne woorden was hij altyt even beset ende getempert. In spijs ende dranck was hij alle tyt (waer hij oock was) seer matich, nemmermeer beschoncken.

Hij was getrouw in alle syne toegeseyde belofden, oock neymant wetens bedriegende; hadde hij geweetten, dat onder syn goet ytwes was, daer hij niet rechtvaerdich in gecomen, 't ware uyt middelen des lants, der stadt oft syns coepmanschap, ofte andersins, hij soude liever thienmael soe veel wederom gerestitueert hebben.

Hij nam gansch seer ter hertten de saecke des lants, insonderheyt der Stadt Utrecht, om alle nae syn gedane eedt tot meynteneringhe van hare gerechticheyt ende privilegien te helpen bevorderen.

Tot dyen eynde versleet hij den meesten tijt van syn leven, om alles te ondersoeken, hetwelck hy in syne memorie soe ingeplantet heeft, als of het in yser of stael ware ingegrift ge-

weest, waer uyt hij seer omsichtich ende oock seer verre siende was geworden van toecomende goet ofte quaet, dat uyt het eene ofte uyt het ander (dat hem voorquam) soude connen ontstaen.

Saecken des lants of der stadt aengaende, die hem voorquamen, daerop antwoorde hij metter daed met stuck tot stuck met seer goede orde.

Ende in syne advysen veelsins vervattende in corte woorden, alsoe (in grootte modesticheyt) vloeyende, als of hy de gansche regeringe hadden opgegeten.

Hij en sweech oock niet stille in gewichtighe saecken (des lants ofte stadt aengaende), daer hij behoorde te spreken; ende hij en sprak oock niet, daer hij behoorde te swijgen. Hij was oock onbevreest in de goede saecken des landts, stadts ofte kercken raekende teghen dien, die hem daerover benyden ende tegenstonden.

In saecken van cleyne importantie ende om vredens wille toelatende ofte toegevende, maer in saecke van groote gewichte, de eere, privilegien ofte tprofyt van de stadt Utrecht ende de burgers raeckende, was hy seer vasthoudende.

In syn laetste (als oock in alle syne voorgaende) siekte was hy altyt seer langhmoedich, leytsamich ende alles seer geduldich dragende, hem alle tyd stellende onder de voorsienicheyt syns Godts, wiens wille hij hem seer geerne onderwierp. Als hem enighe van syne broeders, de predikanten, vrienden ende bekenden, quamen besoeken, ende hem uyt Godes woort troosteden, soe hoerde hij sulex met toegeneychde oren, ende (soe men anders niet konde mercken) hartten; maer de vrienden wat ophoudende, heeft met soodanich godtvruchtich gemoed ende cracht van redenen uyt Godts woort daerop soo gerepliceert, dat het een dobbelde troost was, soe voor hem selven, als voor dien, die hem aenspraeck ende voor die daer present waren.

In't stuck van de rechtvaerdichmaeckinghe des menschen voor Godt almachtich, was hij hemselven sonderling vertrosten-

de ende versterckende, staende soe vast op dat hoofstuck van de religie, dat men claerlick konde mercken, dat hij met Christo Jesu, ende Christus met hem vereenicht was, want bekennende, dat Godt in syn H. wet der 10 geboden zoodanighe eysch van hem dede (gelijk sulcx van alle menschen geeyscht wert) dat hij die nooyt volcomelyk en hadde onderhouden, 't welcke hem van ganscher hartten leet was, hoe wel hij daernae altyt getracht hadde na alle de geboden te leven, bekende derhalven, soe Godt met hem wilde handelen na Godts recht, ende syne verdiensten, dat hij niet en conde behouden noch salich worden.

Maar wetende, dat Godt uyt louter genade ende puere liefde hem over hem heeft ontfermt, die synen lieven soon in de werelt heeft gesonden, ons vlees aennemende, alles heeft geleden, oock de toorne Godts (die van wegen de sonde op hem lach) gedraghen, syn bloet uytgestort, de wet genoech gedaen, ende met synen doot voor hem alles heeft volcomelyk betaelt, soe sekerlyk, als of hy selfs voor syne sonden Gode hadde genoech gedaen, ende sulcx heeft hij door de ware geloove toegeeygent, gevoelend also de troost syner salicheyt bestaende in de vergevinghe van alle syne sonden, daer uyt hy dan versekert was, dat syn siel van stonden aen na desen leven van den lichaem scheydende, tot syn hooft Jesu Christi soude opgenomen worden in de hemelsche woonsteden ende ten jongsten daghen met siel ende lichaem weder vereenicht synde in de wedercomste Christi, te synder rechter hant gestelt sal worden; Daer teghens hem sal geseyt worden, comt ghy gesegende myns Vaders, besit dat ryck, twelck u is bereyt, treeder in den bruyloft des lams. Hier op heeft hy syn siele in Godts handen bevolen ende verlangt by Christo te syn, ende heeft also syn 59 jare geeyndicht.

KERSGESCHENK TOT PILLEGIFT VAN WEGEN HET KAPITTEL VAN *ST. MARIE*.

De huisvrouw van Johan Straet, tollenaer, heeft in den capittele (van St. Marie) laeten proponeren, dat die Ed. Heren Deken ende Capittele hadden gepilt haer dochter Maria, nu oudt over die 8 jaeren, ende dat deselve noyt en heeft een corswech genoten, gelijck de anderen die bij de Heren zijn gepilt. Is daer over geresolveert dat de Heer Fabryck Mr. de Jong sal vereeren aan Maria voornt. 8 ryckxdaelders ende dat zij alle jaer een corswech mach laeten backen ende daervoor aen den Toll een ryksdaelder jaerlycx corten. *Extract uit de Notulen van het Kapittel van St. Marie*, 27 *Augustus* 1652.

Bij resolutie van gemeld collegie 15 Maart 1672, is dit schenken van kersgiften afgeschaft in de volgende bewoordingen: Uytte Fabryck manualen royeren de corskoecken die men gewoonlyk gaf aen de geene die by de heren van den Capittele ten heyligen doop geheven syn." enz.

SCHAARSTE VAN ZIJDEN TAF IN 1672.

Is gelesen de messive van Tollenaer Straet, schrijvende dat Mr. Cajac gouverneur van Schenkenschans versoeckende dat het capittel voor hem alhier soude laten copen 40 ellen groen fijn taffetaff, en den secretaris notificeerde, dat die messive bij den Ed. Eerw. heere Deken geopent synde, syn Ed. hem belast hadde te laten vernemen off alhier dit taffetaff te bekomen was, ende dat hij Secretaris dat hadde laten doen ende sijn wedervaren den Ed. Eerw. heer Deken gerapporteert hebbende hadde sijn Ed. hem belast aan Tollenaer te antwoorden dat alhier maer 20 ellen te bekomen waren en dat de winckeliers alhier niet anders als tot pericule van copers wilden ontbieden.

Notulen van het kapittel van St. Marie, 22 *November* 1672.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand AUGUSTUS 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur.	9 ur.		
1	769	769	769	769	15	17 3	17 6	12 8	N.	Bewolkt.
2	769	769	769	769	18	19 8	21 1	15 4	N. W.	Helder.
3	769	769	768	768	18 8	20 6	21 3	14 8	N.	Bewolkt.
4	768	768	768	768	19	20 6	20 2	15 5	W.	idem.
5	768	767	767	767	19 5	21 3	22	15 3	O.	idem.
6	767	767	766	766	20 4	22	22 6	16 6	idem.	Helder.
7	766	765	765	766	20 8	22 3	21 5	16 2	idem.	Bewolkt.
8	767	767	767	768	18 3	19 6	20	15 4	O N.O.	idem.
9	769	769	769	769	17 5	17 2	18 7	15	N. O.	Betrokken.
10	767	766	764	762	16 6	18 6	20 6	14 4	W.	Bewolkt.
11	757	756	754	753	17 2	20 8	20	15 4	Z.	idem.
12	754	754	755	756	17 3	18 8	18 1	13 3	N. W.	Regenachtig.
13	755	756	757	757	16 2	15 3	18	13 7	W.	idem.
14	749	748	752	755	16 3	15 9	17	12 7	N.N.W.	idem.
15	758	758	759	760	15 7	16 8	16 8	12 3	N. W.	Bewolkt.
16	762	763	763	762	17	16 3	16 8	13 2	idem.	Regenachtig.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	755	751	750	749	17₂	135	153	106	z.	Regenachtig.
18	746	745	746	751	12	133	139	127	W.	Regen en wind.
19	757	758	758	760	154	167	17	133	N.N.W.	Bewolkt.
20	763	764	764	765	178	188	186	156	idem.	idem.
21	765	764	763	763	174	198	199	156	z. o.	Betrokken.
22	761	760	759	760	187	213	217	172	idem.	Helder.
23	763	763	764	765	188	188	194	128	N.N.W.	Bewolkt.
24	766	765	764	765	175	20	20	146	o.	idem.
25	764	763	764	764	182	204	205	153	N. O.	Helder.
26	765	765	766	767	162	174	182	122	W.	Regenachtig.
27	767	766	766	766	166	203	20	158	z.	Bewolkt.
28	765	765	766	767	161	185	196	15	N. W.	Betrokken.
29	768	768	769	769	18	204	19	128	N.N.O.	Bewolkt.
30	768	767	767	768	158	194	198	142	N. O.	Helder.
31	768	767	766	767	187	213	224	164	o.	Bewolkt.
									GEMIDDELDE WAARNEMING	
1	767₉	7676	767₂	767₂	1844	1994	2060	15	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7556	7553	7558	7568	1621	1682	1735	1528	— — 11en. — — 21e.	
3	765₅	7648	765	7655	1745	1978	2004	1453	— — 21st. — — 31st.	
	763	7626	7626	763₂	1737	1885	1933	1427		

11 's namiddags regen.
12 's middags regen.
13 idem, idem.
14 's morgens en 's avonds sterke wind en regen.
15 's morgens sterke regen en 's namiddags onweder.
16 's nachts regen.
17 's namiddags regen en wind.
18 's morgens en 's namiddags hagel, onweder, regen en wind.
22 's avonds een weinig regen.
27 's morgens vroeg mistig.
28 idem, idem.

Algemeen gemiddeld, Barometer 76285, Thermometer 1748.

Augustus 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.									HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.							
	M.	V.	M.	V		M.	V.					M.	V.
UTRECHT.	68	53	3	5	1	4	2	33	»	61	68		
AMERSFOORT. . . .	21	16	1	»	»	1	1	5	»	13	16		
RHENEN.	2	4	»	»	»	»	»	»	»	2	1		
WIJK BIJ DUURSTEDE.	1	5	»	»	»	»	»	»	»	1	»		
MONTFOORT.	5	3	»	»	1	»	»	1	»	1	1		
IJSSELSTEIN.	4	7	1	»	1	»	»	»	»	1	3		

NB. In de maand Julij zijn te Wijk bij Duurstede Geboren: 7 van het Mann. en 7 van het Vrouw. geslacht; Overleden 3 van het Mann. en 3 van het Vrouw. geslacht.

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	Augustus 1840.	4 el 16 dm.
15	—— ——	4 — 24 —
31	—— ——	4 — 46 —

Krijgsoefeningen

TE

UTRECHT, IN 1815,

TEGEN DEN ALGEMEENEN VIJAND.

I.

DE KOMPAGNIE VRIJWILLIGE JAGERS TE PAARD.

Het is eene gelukkige gedachte van het voorgeslacht geweest, om belangrijke gebeurtenissen, na verloop van een zeker getal jaren, plegtig te vieren. Zeer veel is daardoor aan het licht gekomen, hetwelk anders aan de vergetelheid prijs gegeven zou zijn geworden, en menig punt uit de geschiedenis is door de vlijtige nasporingen, bij zulke gelegenheden aangewend, meer in de bijzonderheden toegelicht en opgehelderd, dan anders welligt het geval zou zijn geweest. Doch ook zonder het vieren van gedenkwaardige tijdstippen, begint men meer en meer het belang in te zien, om bouwstoffen te verzamelen, ten aanzien van zulke verrigtingen, welke door den tijdgenoot dikwijls te veel met onverschilligheid worden beschouwd, omdat ze onder zijn oog plaats hadden, en nu reeds aanteekening te houden van dat gene hetwelk na verloop van vijftig of honderd jaren moeijelijk meer, bij gebrek aan de noodige bescheiden, te boek gesteld zoude kunnen worden. Daarenboven verdient veel, dat bij de schrijvers der gedenk- of jaarboeken van den tegenwoordigen tijd slechts kortelijk wordt vermeld, eene nadere opgave, al was het dan ook alleen in het belang van de steden of de gewesten, welke bij de zaak meer van nabij betrokken waren. Uit dit oogpunt veroorloven wij om te denken, dat het Tijdschrift, hetwelk aan onze zorg is toevertrouwd, reeds in vele opzigten aan deszelfs bestemming heeft beantwoord, en meer en

meer door onze gewest- en stadgenooten gewaardeerd zal worden. Van deze denkbeelden dan ook uitgaande, heeft de Redactie hare aandacht gevestigd, op hetgeen, nu *vijf en twintig jaren* geleden voorviel, toen de geweldenaar, wiens asch men onvoorzigtig genoeg gaat roeren, onverhoeds uit *Elba* weder den Franschen grond betrad, en door de verbijstering der roemzucht, welke aan Frankrijk, en door haar, aan Europa reeds op zoo veel bloeds is te staan gekomen, de verbonden Mogendheden noodzaakte, om andermaal den heiligsten strijd tegen list en geweld te ondernemen.

Een ieder weet dat het toen pas geboren Koningrijk der Nederlanden, niet achterbleef in eene wapening, welke haar van zoo nabij betrof, omdat het den kortzigtigsten dadelijk in het oog moest vallen, dat het grondgebied des rijks het tooneel zoude worden van den schok der oorlogvoerende partijen. Velen zijn echter onbekend, met de opofferingen, welke een aantal vaderlandlievende mannen, zich in die dagen, voor de eer en de veiligheid des Vaderlands hebben getroost. Vele verrigtingen worden, zeer ten onregte, slechts naar de uitkomst beoordeeld, en zijn deze niet aanschouwelijk, dan wordt er meestal weinig waarde aan gehecht. Zoo ging het, indien wij het zeggen mogen, met hetgeen de vrijwilligers van het jaar 1815, tot welzijn van Vaderland en Vorst ondernamen. Hunne dienst duurde slechts kort. Zij trokken uit, naar veler meening, toen het gevaar was geweken. Zij plukten geene lauweren op het veld van eer, — en zij vooral, die, toen en later, stil te huis bleven, kreten spoedig hunne verdiensten als van luttel en weinig beteekenis uit.

Niet alzoo zullen opregte Vaderlanders of het nageslacht daarover denken. Die Vaderlanders, dat nageslacht, zullen regt doen wedervaren aan hen, die, toen zij het krijgsgeweer ter hand namen, niet anders konden vermoeden, dan dat zij het welligt in eenen langen worstelstrijd tegen den algemeenen vijand zouden moeten bezigen. De Voorzienigheid beschikte er anders over, en zijne magtige hand voltooide in

1815, bij *Waterloo*, de zegepraal der volken, in 1813 bij *Leipzig* zoo roemrijk behaald.

Maar daarom bleef hetgeen zoo velen, met opoffering van eigen middelen en belangen, ten goede deden, wezenlijk verdienstvol, en wij stellen er prijs op daarvan hier in deze bladen, nu, na zoo vele jaren, eervolle melding te mogen maken.

Wij zullen ons echter bij onze stad en bij ons gewest bepalen, en stellen ons voor een zakelijk berigt te geven, van de krijgstoerustingen, in ons midden, en in onzen boezem, tegen den algemeenen vijand beraamd. De Redactie bedoelt hier te spreken, van de *Kompagniën vrijwillige Jagers te Paard* en van de *vrijwillige Jagers der Hoogeschool*, welke zich alhier in 1813 vormden. Zij acht zich gelukkig omtrent de eerste vele bouwstoffen te hebben verkregen, welke, zoo zij vertrouwt, belang bij de lezers van dit Tijdschrift zullen wekken, terwijl zij tevens betrekkelijk de vrijwillige Jagers der Hoogeschool, van een zeer achtenswaardig lid dier Kompagnie, een gelijk verslag hier achter zal laten volgen.

De Redactie zal hier slechts daadzaken vermelden, doch daaruit zal, zoo zij zich vleit, duidelijk blijken, dat de wapening der vrijwilligers plaats had in het oogenblik des gevaars; dat zij strekte om de achting voor Nederland, buiten 's lands, te handhaven en te bevorderen, en dat, zoo die vrijwilligers niet in de gelegenheid kwamen zich met den vijand te meten, zij echter door hunnen marsch naar en verblijf in Frankrijk, aan vriend en vijand het bewijs gaven, hoe opregt de Nederlanders aan de heilige zaak van vrijheid en regt verbonden waren. Daarenboven strekte hunne komst tot vermeerdering en versterking van onze krijgsmagt op het vijandelijk grondgebied, en ook daardoor tot vermeerdering van het aanzien onzer Regering, welke langs dien weg waardiglijk dat karakter kon ontwikkelen, waardoor destijds aan het Rijk vele voordeelen werden verzekerd.

Napoleon landde den 1 Maart 1815 in de *golf van Juan*, en den 20 derzelfde maand bevond hij zich reeds te Parijs.

Snel als het bliksemlicht verspreidde zich de mare zijner wederkomst in Frankrijk door Europa.

In het oude Nederland deelde zij zich aan aller harten als eene electrieke schok mede.

Den vijand te wederstaan! — dit was aller leus, en merkwaardig is te dien opzigte de verklaring welke de edele Kemper, hiervan bij den Koning, als in naam des Vaderlands, aflegde, en welke te vinden is in de Staats-Courant van den 28 Maart van dat zelfde jaar.

Doch ook uit die officiële bron ontleenen wij een gedenkstuk, dat voor de *vrijwillige jagers te paard*, vooral, steeds tot hooge eer en voldoening strekken zal.

Wij bedoelen het berigt hetwelk aan het hoofd van datzelfde dagblad, uit *'s Gravenhage*, van den 27 Maart voorkomt, en waarin de Koning, niet in den toon van een manifest, maar op de vertrouwelijkste, edelste en aandoenlijkste wijze *tot* — zoo wel als voor het oog van geheel de wereld — *van* zijn volk spreekt. Nimmer werd de tijding der afreize des Konings, van de eene residentie naar de andere, statelijker verkondigd dan bij deze gelegenheid.

» De Koning is dezen middag naar Brussel vertrokken, en » zal, eenigen tijd in de Zuidelijke departementen van het Rijk » doorbrengen. Hare Majesteit de Koningin zal de reize van » *Rotterdam* tot *Antwerpen* in een jagt doen. Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Frederik, die met den Koning vertrokken is, zal, onder het opperbevel van Zijnen Broeder, » den Prins van Oranje, die tegenwoordig het geallieerde Leger tusschen de Maas en de Zee kommandeert, de Nederlandsche troepen aanvoeren.

» Ontelbaar zijn de bewijzen van verknochtheid, welke Zijne » Majesteit in den loop der laatste dagen, op nieuw van » Zijne opregte en weldenkende onderdanen ontvangen heeft; » ontelbaar de aanbiedingen van persoonlijken dienst, van geldelijke bijdragen, van goed en bloed; door welken men » zich van alle zijden bereid verklaard heeft, om die ver-

» knochtheid en de onkrenkbare trouw aan het Vaderland te
» staven.

» De heerschende geestdrift te vermeerderen is onmogelijk ;
» tot het leiden en regelen van hare uitwerkselen moeten
» zich de zorgen van het Gouvernement bepalen. Bij ver-
» schillende besluiten zijn de grondslagen gelegd van eene
» algemeene en doelmatige landsverdediging en de getroffen
» maatregelen zijn zoodanig, dat, indien eenig gevaar nade-
» ren mogt, of de omstandigheden zorgelijk mogten worden,
» al het noodige, in korten tijd, kan worden uitgebreid, ver-
» sterkt en voltooid. Vooral heeft Zijne Majesteit de volledige
» formatie der schutterijen aanbevolen, uit welke, zoo immer
» de nood dringende worden mogt, talrijke detachementen
» mobiel gemaakt en ter bezetting der voornaamste grenspun-
» ten gebruikt zouden kunnen worden.

» *Te gelijker tijd, heeft een edele ijver van eenige jonge*
» *lieden, te* Amsterdam, 's Gravenhage, Rotterdam, Utrecht
» *en* Arnhem, *aanleiding gegeven tot de oprigting van eenige*
» *kompagniën vrijwillige kavallerie, van welke in alle om-*
» *standigheden, eene zeer nuttige dienst te verwachten is.*"

» In een woord, de Koning verlaat zich met een onbe-
» grensd vertrouwen op de niet twijfelachtige gezindheid van
» dat geliefde volk, aan welks bestaan zijn eigen bestaan,
» door onverbreekbare banden, verknocht is, en Zijne Majes-
» teit heeft begeerd, dat, bij de onmogelijkheid, om alle de
» genen, die zich te dezer gelegenheid aan Hoogstdenzelven
» geadresseerd hebben, afzonderlijk te beantwoorden, van
» deze gevoelens eene openlijke melding geschiedde."

Het blijkt dus uit het voormelde, bij vergelijking der gebeurtenissen welke er toe aanleiding gaven, dat Napoleon nog niet te Parijs was, toen vele Nederlanders zich niet alleen vrijwillig wapenden, maar ook der Regering, door het aanbod van eene op eigene kosten, te vormen Ruiterij, krachtdadig bijstand boden.

Van dat aanbod werd dan ook door Zijne Majesteit dadelijk gebruik gemaakt, blijkens Hoogsdeszelfs besluit van den 26

Maart 1815, n°. 16, waarvan wij hier den inhoud laten volgen, voor zoo ver dezelve tot ons onderwerp betrekkelijk is.

» *Wij Willem bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.*"

» Willende, in de tegenwoordige gesteldheid der zaken, » geene maatregelen verzuimen, welke eenigzins strekken kun- » nen om de armée van den staat ten spoedigste te versterken » en de schutterijen op zulk eenen voet te brengen, dat zij, » des noods, ter verdediging van de grenzen, krachtdadiglijk » kunnen medewerken.

» Gelet op de ons van velen onzer onderdanen toegekomene » aanbiedingen om, door persoonlijken dienst, tot 's Rijks » veiligheid bij te dragen;

» Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. » De nog bestaande Landstorm enz.

Art. 2. » De organisatie der Schutterijen enz.

Art. 3. » Van de genen, die zich vrijwillig voor den dienst » te paard aangeboden hebben of verder aanbieden zullen, » worden successivelijk geformeerd:

» In *Amsterdam*, een Eskadron;

» » *'s Gravenhage*, eene Kompagnie;

» » *Rotterdam*, eene Kompagnie;

» » *Utrecht*, eene Kompagnie;

» » *Arnhem*, eene Kompagnie.

» En zal het Departement van Oorlog zorgen, dat ieder » dezer bereids geformeerde of verder, naar gelang der aan- » biedingen, alsnog te formeren Eskadrons of Kompagniën bij » een der regimenten kavallerie gevoegd worden.

Art. 4. » Zoo lang de drang der omstandigheden de zamen- » roeping dezer Eskadrons of Kompagnien met de respective » regimenten, aan welke zij zijn toegewezen, niet zal » vorderen, worden dezelve afzonderlijk geoefend, en voorts » tot bewaring der inwendige rust, tot eskortering enz. ge- » bezigd.

Art. 5. » Wanneer zij in het veld of tot andere dienst » gebruikt worden, zullen hun uit 's Lands magazijnen de » levensmiddelen en de fourage voor hunne paarden worden » verstrekt.

Art. 6. » Wij reserveren ons om het kommando van iedere » kompagnie of eskadron aan een ervaren en verdienstelijk » officier op te dragen; zullende de overige officiers en on- » der-officiers rangen, op voordragt der vrijwilligers zelve, » door dengenen, die bevonden zullen worden de meeste ge- » schiktheid te hebben, vervuld worden.

Art. 7. » De Generaals, kommanderende de militaire divi- » sien en de provinciale kommandanten, welke speciaal met » de formatie dezer vrijwillige kavalerie moeten worden be- » last, zullen aan iedere kompagnie, ter bevordering der » instructie, twee bekwame onderofficiers toevoegen, daartoe » door het Departement van Oorlog disponibel te stellen.

Art. 8. » Personen, tot den dienst te paard geneigd, doch » zich uit hunne eigene middelen niet kunnende uitrusten, » zullen echter in de voormelde eskadrons of kompagnien » opgenomen worden, mits door anderen geequipeerd en ge- » monteerd.

Art. 9. » De genen die zich vrijwillig voor den dienst te » paard verbinden, zullen, zoo lang zij in dienst blijven, » worden gehouden voor diligent ten aanzien van alle verplig- » tingen, die voor hen uit de wet op de Nationale Militie » mogten resulteren, met uitzondering der inschrijving vol- » gens ons besluit van gisteren N°. 1, tot welke zij, even » als alle overigen, gehouden en verpligt zijn.

Art. 10. » Bij de Generaals, kommanderende de Militaire » Divisien, en bij de provinciale kommandanten zullen regis- » ters worden geopend ter inschrijving van alle degenen, die, » niet vallende in de termen der Nationale Militie of daarvan » voor dit jaar, bij het lot vrijgesteld zijnde, verlangen zul- » len onmiddelijk deel te nemen aan de verdediging des va- » derlands.

Art. 11. » Zij zullen enz.

» Aan de Departementen van Oorlog en van Binnenlandsche » zaken wordt de executie van dit besluit opgedragen, en zal » hetzelve wijders in de Staats Courant worden geplaatst.

» Gegeven in 's Gravenhage den 26 Maart des jaars 1815, » het tweede van Onze Regering.

(*geteekend*) Willem.
van wege den Koning.
(*geteekend*) A. R. Falck."

Slechts vier dagen later en wel bij besluit van den 1 April 1815, n°. 62, werd door den Koning de kleeding, uitrusting en harnachement der te formeren Kompagnien vrijwillige Jagers te paard bepaald, bestaande: » in een donker groene » korte rok, met twee reijen witte halfronde knoopen en over- » slaande kleppen op de borst toegeknoopt, oranje kraag, op- » slagen en voering, wings met een smal zilver galon bezet.

» Groene pantalon met wit galon, groene rijbroek met oranje » uitgemonsterd, groene manteljas.

» Groene stalbuis met oranje kraag, groene kwartiermuts » met wit galon, groene mantelzak met wit galon, hussaren » laarzen met blanke ijzeren sporen, schakots met zilveren » luts en rozette, witte katoene vangsnoer en zwarte panache.

» Wit lederwerk.

» Hussaren paardentuig.

» Groene waltrop, met wit galon en oranje laken uitgemon- » sterd, in de beide punten een gekroonde W.; terwijl de » paarden de taille zullen behooren te hebben van *vier* voet » *tien* en *elf* duimen Rhijnlandsche maat."

Dat de aanbiedingen in Utrecht gedaan, spoedig door eene geregelde inschrijving bij den Heer Provincialen Kommandant, krachtens Art. 10 van het hiervoren opgegeven besluit Zijner Majesteit werden bekrachtigd, blijkt uit de Staats-courant van den 13 April 1815, waarin de lijst der namen van hen gevonden wordt, die zich aldaar tot de vrijwillige dienst te paard hebben verbonden, en welke lijst *de eerste* is geweest, welke door dat Staatsblad openbaar is gemaakt. Wij nemen die aankondiging dan ook hier in haar geheel over, vermits

de wijze, waarop die geschiedde, tevens tot proeve strekt, van het belang, hetwelk, in der tijd, door het Gouvernement in deze zaak werd gesteld:

» De allerwege ontstekende geestdrift, om, naar de aanwij-
» zing van Zijner Majesteits Besluiten van 26 Maart en 1
» April, de wapens op te vatten, ter verdediging der voor-
» regten, in welker bezit elk Nederlander zich, op het te-
» genwoordig oogenblik, zoo gelukkig acht, bezielt ook Utrechts
» aanzienlijke Jongelingschap. Het doorslaandst bewijs daar-
» van is te vinden in de hier onderstaande

Lijst der onderteekenaren voor de vrijwillige kompagnie Kavallerie, binnen de Provincie Utrecht.

F. de Geer tot Oudegein.
J. A. Barchman Wuitiers.
J. Taets van Amerongen tot Woudenberg.
J. W. Barchman Wuitiers.
C. W. van Dam, Az.
F. E. E. P. Taets van Amerongen.
E. W. van Dam van Isselt.
G. A. van Barneveld.
J. van der Hagen van den Heuvel.
W. R. van Ghesel.
J. Lastdrager.
J. A. Taets van Amerongen van Deil.
J. K. van Goltstein.
H. D. de Geer.
P. C. Poelman.
F. G. van Reede tot den Parkeler.
B. W. T. Falck.
J. W. van Voorst,
J. G. W. C. van der Brugghen.
A. M. de Groot.
A. C. G. van Rappard.
F. J. Nagtglas.
A. van Oosterhout.
G. Methorst.

C. H. T. Nahuijs.
J. Hinlópen.
J. Kops.

Bij dit getal voegden zich verder als vrijwilligers volgens rang van inschrijving, de volgende personen, die mede opvolgend ofschoon niet volledig in de Staats-Courant vermeld zijn geworden :

W. Bijsterbos.
J. F. W. van Nes.
J. Op den Hooff.
C. J. van Veersen.
O. J. van Dijk.
D. G. Reitz.
N. Rijk.
J. W. de Vries.
J. H. L. van Dam.
W. G. Story van Blokland.
J. Ackersdijck.
J. A. Goldenbelt.
Luchtmans.
J. Sterk.
Gebhard.

Als Ritmeester Kommandant van deze alzoo, onder toezigt der Militaire autoriteit te zamengestelde Kompagnie, werd spoedig op het algemeen door haar te kennen gegeven verlangen, bij Zijner Majesteits Besluit van 25 April 1815, N°. 10, aangesteld, de Heer M. W. Metelerkamp, vroeger Ritmeester bij de Garde Kurassiers, onder Koning Lodewijk, destijds te Utrecht wonende, terwijl de vrijwilligers gebruik makende van de aan hen bij Art. 6 van het besluit van organisatie toegekende bevoegdheid, als Eersten Luitenant verkozen de Heer J. Taets van Amerongen tot Woudenberg, die ook als zoodanig door Zijne Majesteit bij besluit van 15 Mei 1815, N°. 12, werd benoemd. Voorts tot Opperwachtmeester den Heer E. W. van Dam van Isselt, (in 1814 Tweeden Luitenant bij het Regiment Karabiniers).

Tot Wachtmeesters de Heeren A. C. G. van Rappard, en F. de Geer tot Oudegein.

Tot Brigadiers, de Heeren J. Kops, J. W. van Voorst, J. G. W. C. van der Bruggben en F. G. van Reede tot den Parkeler, welke vrijwilligers allen in deze graden bij dagorder van den Heer Provincialen Kommandant van den 10 Mei erkend werden.

Hierbij werden nog van Gouvernementswege gevoegd:

Als Wachtmeester-Instructeur, de Wachtmeester van Os van het 1 Regiment Karabiniers; als Hoefsmid H. de Jongh en als Trompetter L. Wenzel.

De Kompagnie werd N°. 5, der opgerigte Kompagnien vrijwillige Jagers te paard, en had het genoegen, de vrijwillige Kavaleristen, welke zich te Groningen vereenigden, aan haar toegevoegd te zien; doch deze kwamen niet te Utrecht, maar bleven in hunne standplaats, terwijl zij later dan het gros der Kompagnie het bevel tot den uitmarsch ontvingen, hetgeen hierna zal worden opgegeven.

Deze toevoeging gaf echter aanleiding, hetgeen billijk was, dat de bevoegdheid tot het doen eener keuze van Tweeden Luitenant der Kompagnie aan de vrijwilligers van Groningen werd overgelaten, zoo als dan ook werkelijk daartoe, op hunne voordragt, de Heer J. R. Geertsema benoemd is geworden.

Met den meesten ijver werd de Kompagnie van den aanvang harer zamenstelling af in de exercitiën te voet en te paard geoefend; erlangde tevens instructie in de theorie, inwendige dienst en staldienst, met dat gevolg, dat zij spoedig in staat was om door de hooge Militaire en Civiele autoriteiten in oogenschouw te worden genomen; wordende achtervolgelijk met Inspectien, van den Heer Luitenant-Generaal van Sandick, Provincialen Kommandant, den Heer Gouverneur der Provincie, en de Stedelijke Regering van Utrecht, vereerd.

Geen wonder dat zich dan ook al ras bij dezelve het verlangen openbaarde tot eene meer werkdadige dienst. Dit ver-

langen werd echter luide, toen in een zeker opzigt, geheel onverwachts de merkwaardige gebeurtenissen te *Quatre-Bras* en *Waterloo* voorgevallen, bij allen het sterkste leedwezen opwekte, dat op dat tijdstip nog geen der Korpsen vrijwilligers te voet of te paard eigenlijk mobiel waren verklaard.

De Eerste Luitenant J. Taets van Amerongen tot Woudenberg, en de Wachtmeester A. C. G. van Rappard, werden naar 's Gravenhage afgevaardigd, om aan Zijne Majesteit, te dien aanzien de vurige begeerte hunner wapenbroeders eerbiedig voor te dragen, welken wensch destijds, in zoo verre gelukkig in vervulling werd gebragt, dat zij terugkeerden met de verzekering dat de order tot het vertrek werkelijk werd gereed gemaakt.

Niet lang deed dezelve zich wachten, daar de Kompagnie aan het Regiment Hussaren, N°. 6 toegevoegd, de volgende marschorder bekwam:

7	Julij	1815	naar	Leksmond.
8	,,	,,	,,	Gorinchem.
9	,,	,,	,,	Raamsdonk.
10	,,	,,	,,	Breda.
11	,,	,,	,,	(Rustdag).
12	,,	,,	,,	Westwezel.
13	,,	,,	,,	Antwerpen.
14	,,	,,	,,	Mechelen.
15	,,	,,	,,	(Rustdag).
16	,,	,,	,,	Brussel.
17	,,	,,	,,	Braine le Comte.
18	,,	,,	,,	Mons.

Dat de vrijwilligers te paard met vele blijken van belangstelling Utrecht verlieten, zal wel geen betoog behoeven, doch wij meenen dit niet beter te kunnen staven, dan door alhier het berigt over te nemen dat deswegens in de Utrechtsche Courant van den 10 Julij wordt aangetroffen.

» Gisteren morgen is van hier onder een algemeen gejuich en geroep van Leve de Koning, naar de Armée vertrokken, de Kompagnie vrijwillige Kavallerie N°. 5, gedestineerd om bij

het 6e Regiment Hussaren gevoegd te worden, nadat dezelve, alvorens door den Heer Luitenant-Generaal Provincialen Kommandant, was geinspecteerd, en voor denzelven met de grootste lof de revue had gepasseerd, zijnde gemelde Kompagnie begeleid door den Heer Gouverneur en Provincialen Kommandant, voorts uitgemarcheerd onder het muzyk van de Schutterij dezer Stad."

Op den bestemden tijd te *Mons* aangekomen, werd de togt naar Frankrijk niet dadelijk voortgezet, maar bleef de Kompagnie, van den 18 tot den 24 Julij, in kantonnement te *Cuesmes*, een groot dorp van ruim 1500 inwoners, slechts een uur van genoemde vesting gelegen; van den 24 Julij tot den 7 Augustus lagen zij te *Hornu* gekantonneerd, een dorp minder bevolkt dan *Cuesmes*, doch zeer fraai, op den straatweg naar Valenciennes, alwaar zich in den omtrek meer Kompagniën vrijwillige Jagers te paard gekantonneerd bevonden, zoo als de Haagsche Kompagnie te *Boussu;* de Rotterdamsche te *St. Ghislain*; die van Arnhem te *Quaregnon*.

Eindelijk den 6 Augustus kwam onverwachts de orde om Frankrijk in te trekken, en zich te voegen bij het regiment Hussaren, N°. 6, naar deszelfs Chef, dat van Boreel genoemd, hetwelk zich met het Hollandsche Leger in de omstreken van Parijs bevond. Daartoe was de volgende marschroute voorgeschreven, waarbij tevens niet alleen de plaatsen van aankomst zullen worden vermeld, maar ook gelijktijdig die van het nachtverblijf van een gedeelte der Kompagnie, als dezelve op de plaats van aankomst niet geheel kon verblijven.

7	Augustus	1815	naar	Bavay op Fransch grondgebied.
8	»	»	»	Cateau Cambresis en Bony.
9	»	»	»	Catelet en Romond.
10	»	»	»	Peronne en Feuillemont.
11	»	»	»	(rustdag.)
12	»	»	»	Roye en Guillerets.
13	»	»	»	Gournay.
14	»	»	»	Pont St. Maxence en Bonpoint.
15	»	»	»	(rustdag.)

16 Augustus 1815 naar Louvres en Villeroy.
17 » » » St. Denis en Franconville.
18 » » » Pontoise en Ennery.

Ter laatst genoemde plaats bleef de Kompagnie in kantonnement, en deelde in de dienst der kavalerie van het leger, terwijl dezelve tevens op den 7 September eene groote revue bijwoonde, door Prins Frederik der Nederlanden, als Generaal en Chef van het Nederlandsche leger, in de vlakte van St. Denis gehouden, waarbij de Kompagnie op den regtervleugel van het Regiment was geplaatst.

Parijs werd toen menigmaal door de vrijwilligers bezocht, waarvan de ingezetenen soms niet weinig verwonderd waren, dat slechts eenvoudige kavaleristen, zoo veel belang in de gedenkstukken der kunst stelden, waarvan de hoofdstad van het oude Fransche Keizerrijk toen nog, uit den roof van zoo vele landen, het vereenigingspunt uitmaakte; of dat zij zich voorwerpen van waarde aanschaften, welke niet onder het bereik van den subalternen krijgsman schenen; terwijl, in het algemeen, de geheele fransche bevolking, op den weg, meermalen hare bevreemding betuigde, dat al die vreemde krijgslieden zoo bedreven in hare moedertaal waren.

De vrede intusschen met Frankrijk gesloten zijnde, brak het tijdstip van den terugmarsch wederom aan:

Het kader der Kompagnie had echter op dat tijdstip, eene vrij aanmerkelijke verandering ondergaan, vermits daarvan onderscheiden Leden tot andere functien waren geroepen; als de Ritmeester Metelerkamp, als zoodanig bij het Regiment Ligte Dragonders, N°. 4, geplaatst.

De 1 Luitenant J. Taets van Amerongen tot Woudenberg, als Ordonnans-Officier bij den toenmaligen Generaal Majoor W. F. Graaf van Reede.

De Opperwachtmeester E. W. van Dam van Isselt, die als Heraut van wapenen, de plegtigheid der inhuldiging des Konings te Brussel moest bijwonen.

De Wachtmeester A. C. G. van Rappard, tot Luitenant bij het 1 Regiment Karabiniers.

De Wachtmeester F. de Geer tot Oudegein, tot Luitenant bij het Regiment Hussaren N°. 6.

En de Brigadier J. Methorst, tot Luitenant bij het 2 Regiment Karabiniers, benoemd.

Daardoor waren de Brigadiers J. Kops en J. G. W. C. van der Brugghen, tot Wachtmeesters opgeklommen, en de vrijwilliger van Nes, tot Brigadier bevorderd, zoo als die onderscheiding reeds vroeger aan den even genoemden vrijwilliger J. Methorst was te beurt gevallen; doch de Kompagnie overigens hare voornaamste aanvoerders missende, werd voor den terugmarsch onder de bevelen gesteld van den Kommandant der Kompagnie vrijwillige Jagers te paard, N°. 4, van 's Gravenhage, 1 Luitenant van Hanswijk, bij welke gelegenheid de volgende route werd gehouden, met opgave tweeledig, zoo van de aangewezen bestemming als van de plaatsen, alwaar, ten gevolge der bevelen van de Etappe Kommandanten, het nachtverblijf heeft moeten worden gehouden.

van Ennery naar Luzarches.
Pont St. Maxence.
Gournay en Bousson, (rustdag).
Roye en Liancourt.
Peronne en Alcuinne.
Catelet en Gony, (rustdag).
Cateau Cambresis en Catillon.
Malplaquet en Tuisniéres.
Mons, (rustdag).
Braine le Comte.
Brussel en Anderlecht.
Mechelen, (rustdag).
Antwerpen.
Westwezel en Calmthout.
Breda, (rustdag).
Raamsdonk.
Gorinchem.
Leksmond en
Utrecht.

Alwaar de Kompagnie den 28 October 1815 aankwam, zijnde op den 24 October te Gorinchem van de Haagsche Kompagnie gescheiden, terwijl de Opperwachtmeester E. W. van Dam van Isselt, weder te Vianen bij haar gekomen, het bevel daarover op zich nam, en met haar Utrecht introk.

Was het afscheid vroeger plegtstatig, de ontvangst, bij de terugkomst der Kompagnie, was zulks evenzeer. Getuige hiervan het verslag hetwelk deswegens in de Utrechtsche Courant van den 30 October 1815 werd gegeven, en hetwelk wij hier opnemen, als prijs stellende op berigten welke de uitdrukking zijn der gevoelens van het oogenblik, en ons dus, om zoo te spreken, bij het gebeurde zelf verplaatsen.

» Utrecht den 27 October. Zagen wij onlangs de Vrijwillige Jagers te voet, Studenten dezer Hoogeschool, bij derzelver terugkomst van de grenzen op eene statige wijze inhalen en eervol van hunne aangegane verpligtingen ontslaan, met niet minder genoegen waren wij op gister, getuigen van de even zoo plegtige als vereerende manier, waarop dit ten opzigte der Heeren Vrijwilligers te paard, uitmakende de Utrechtsche Kompagnie Kavalerie N°. 5 geattacheerd geweest aan het Regiment Hussaren N°. 6 en thans gekommandeerd door derzelver Opperwachtmeester den Heer E. W. van Dam van Isselt, alhier heeft plaats gehad."

„ De staatsie ter inhaling dier Kompagnie, was, zoo in volgorde als zamenstelling der detachementen Schutterij en Nationale Militie, Garnizoensstaf en Officieren, voorafgegaan door het Corps Muzijkanten der Schutterij, dezelfde als bij den intogt der Heeren Studenten op den 10 dezer, (zie onze Courant van Maandag den 16 dezer, N°, 124) uitgezonderd dat de Heeren Gouverneur en Luitenant Generaal Provinciaal Kommandant dezer Provincie, met de Stafs- en eenige andere Officieren, de Heeren Vrijwilligers tot bij Jutphaas, te paard waren te gemoet gereden en alzoo verder begeleidden, en dat de Commissie der Stedelijke regering voor het Stadhuis den trein opwachtte, en met denzelven langs de Ganzemarkt en de Schoutensteeg zich naar de Neude begaf,

alwaar de Kompagnie Vrijwilligers, met de detachementen regts en links van dezelve opgemarcheerd zijnde, door den Heer Gouverneur en den Provincialen Kommandant geinspecteerd, door den eerstgemelden verwelkomd, en door den laatstgemelden, aldus werd aangesproken:

Aanspraak van den Luitenant-Generaal van Sandick, Provinciaal Kommandant van Utrecht, aan de uit Frankrijk teruggekomene Kompagnie Vrijwillige Kavallerie N°. 5.

» Heeren Onderofficieren en verdere leden dezer Kompagnie! Ontvangt mijne Heeren! bij Uwe terugkomst alhier, den hartelijken welkomstgroet, zoo van mij, als van uwe Land- en Stadgenooten! — aangenaam is het ons, U na eene afwezendheid van bijna 4 maanden, behouden in ons midden weder te zien. — Uwe uitmuntende Militaire houding, doet U eer aan, en uw goed uiterlijk voorkomen waarborgt ons uwe gezondheid en bewijst dat een marsch van ruim honderd uren afstands U niet vermoeid heeft, terwijl Gij U in bijna gelijk getal bevindt als bij uw vertrek van hier, (den 7 Julij l.l.) uitgezonderd de vermindering welke uwe Kompagnie ondergaan heeft, maar die dezelve tot eer verstrekt, alzoo de meesten uwer, welke thans alhier niet weder tegenwoordig zijn, de vereerende onderscheiding genoten hebben, van door onzen geëerbiedigden Koning, op eene voordeelige wijze bij andere Korpsen overgeplaatst te worden, als daar zijn:

1°. De door U zelven, tot uw Kommandant verzochte Ritmeester Metelerkamp, geplaatst, als Ritmeester bij het Regiment ligte Dragonders N°. 4.

2°. De door U tot 1e Luitenant gekozen Heer J. Taets van Amerongen tot Woudenberg, benoemd als fungerend Adjudant bij den Heer Generaal Baron van Reede.

3°. De Wachtmeester A. C. G. van Rappard, bevorderd tot 2e Luitenant bij het Regiment Karabiniers N°. 1.

4°. De Wachtmeester F. de Geer tot Oudegein, bevorderd tot 2e Luitenant bij het Regiment Hussaren N°. 6, en

5°. De Heer vrijwilliger G. Methorst, bevorderd eerst tot

Brigadier bij uwe Kompagnie, en daarna tot 2e Luitenant bij het Regiment Karabiniers N°. 2.

Door alle welke eervolle benoemingen en bevorderingen uwe Kompagnie zich geheel van officiers ontbloot vindt, en waar door sommigen uwer ook nog eene verhooging van, of nieuwe aanstelling tot Onderofficiers-rangen bekomen hebben, als: de Heeren Brigadiers Kops en van der Brugghen, tot Wachtmeesters, en de Heer J. F. W. van Nes tot Brigadier, met welke aanstellingen, hoewel maar van korten duur, ik de Heeren geluk wensch.

Aanmerkelijk voor U en belangrijk blijven deze aanstellingen en bevorderingen, daar dezelve geschied zijn, toen Gij U gekantonneerd bevondt in de omstreken der Hoofdstad van onze voormalige overheerschers, in wier land Gij U te dier tijd als vrijwillige verdedigers der herkregene vrijheid en onafhankelijkheid van uw Vaderland bevondt; onaangenaam echter was het voor U, gelijk ik het met U besef, dat Gij, hoewel met den besten geest bezield van hier uitgetrokken, niet in het geval zijt geweest van werkelijk deel te nemen in den strijd, en bewijzen van uwen moed te geven; daar reeds vóór Uwe komst bij de Armée des vijands aanval door onzen dapperen Kroonprins als aanvoerder van onze brave Landgenooten gestuit, en door hen en onze Bondgenooten, onder de Helden Wellington en Blücher de roemrijkste overwinning was bevochten. — Gij hebt dus maar alleen kunnen dienen tot bewaring der behaalde voordeelen, en tot berenning der nog wederstand biedende vestingen; niet te min was en bleef uw voornemen loffelijk en uwe ijver navolgenswaardig. Belast geweest zijnde met de organisatie van Uwe Kompagnie, was ik getuige, hoe, op de eerste aanvraag ter vrijwillige wapening, Gij toesneldet, om U tot 's Konings dienst aan te bieden, en onder elkander wedijverdet, om spoedig onderwezen en gereed te zijn. De orders tot uw vertrek naar de Armée hebt Gij met ongeduld te gemoet gezien; zoo als zulks aan den Heer Gouverneur dezer Provincie en aan mij gebleken is.

Gedurende uw verblijf te velde, zijn uwe Bevelhebbers van Uw gehouden gedrag en onderhoudene krijgstucht voldaan geweest, en indien het U te beurt had mogen vallen U met den vijand te meten, houde ik mij verzekerd, dat Gij aan onze verwachting zoudt beantwoord en door dappere daden uitgemunt hebben.

Thans, daar Gij op de daartoe ontvangen order naar herwaarts gekeerd zijt, ben ik gelast U op de meest plegtige wijze van Uwe aangegane verbindtenissen te ontslaan, en U Zijner Majesteits tevredenheid over de voorbeeldige wijze waarop Gij daaraan voldaan hebt, te betuigen.

Waarvan de order U alsnu zal voorgelezen worden:

De Kapitein-Adjudant van der Monde, leest de aanschrijving van Z. Exc. den Heer Luitenant-Generaal Grave van Limburg Stirum, dato 1 October 1815, N°. 1349 voor:

Aan deze aanschrijving heb ik getracht te voldoen, door U Mijne Heeren de Vrijwilligers op eene plegtige wijze in te halen, met de staatsie, welke Gij hier vereenigd ziet, en voor het bijwonen van welke ik de eer heb den Heer Gouverneur, de Heeren (uit) de Commissie der regering dezer Stad, en alle overige Heeren, welke mij daartoe wel hebben willen verzellen, op het minzaamst dank te zeggen.

Deze plegtige en eervolle wijze, waarop Zijne Majesteit begeerd heeft dat Uw ontslag zou geschieden, kan U Mijne Heeren de Vrijwilligers, niet anders dan bijzonder aangenaam zijn, daar zij het bewijs oplevert van den prijs, welke Hoogstdezelve aan de door U verrigte daad van Vaderlandsliefde hecht, welke door U met zoo veel belangloosheid ondernomen als volvoerd is, en waardoor Gij U een regt op de dankbaarheid uwer Landgenooten verkregen hebt. — De gedachte, en de bewustheid van in alles uwen pligt betracht te hebben, strekke U dan tot genoegen en belooning. En nu, Heeren Vrijwilligers, volbreng ik geheel den mij opgedragen last, door U plegtig en eervol te bedanken en aan U Heeren Vrijwilligers, deze Kompagnie uitmakende, des Konings tevredenheid en de erkentelijkheid uwer Landgenooten, over den

door U aan den dag gelegden moed en ijver te verzekeren, en U van uwe aangegane verpligtingen honorabel te ontslaan, gelijk ik U allen in naam van Zijne Majesteit onzen geliefden en geëerbiedigden Koning daarvan ontsla bij dezen, en waarmede deze Kompagnie, (behoudens de verzorging der wapenen) is gehouden voor ontbonden.

Thans, Mijne Heeren, gaat Gij weder terugtreden, een ieder in den kring zijner vorige betrekkingen! weest ook daar weder zoo gelukkig als ik het U welmeenend toewensch; Uw voorbeeld strekke tot navolging; en in welken stand Gij U in het vervolg ook mogt bevinden, tracht altoos, met denzelfden ijver die gij nu betoond hebt, nuttig te zijn voor Koning en Vaderland. — *Leve de Koning!*"

Deze aanspraak werd door den Heer Opperwachtmeester van Dam van Isselt, Kommandant der Kompagnie, beantwoord als volgt:

» De Heeren Vrijwilligers zijn met mij Uwe Excellentie, den Heer Gouverneur dezer Provincie, de verdere Heeren Hoofdofficieren en de achtbare Leden der Regering, dankbaar voor de eervolle wijze, waarop wij in onze Vaderstad zijn ingehaald; wij verheugen ons, wederom te zijn in het midden onzer betrekkingen en in het midden onzer brave stadgenooten, die zoo veel vaderlandsliefde en trouw hebben aan den dag gelegd! — Wij zijn tevens gevoelig aan de plegtige wijze waarop wij uit de dienst van Vorst en Vaderland ontslagen worden. En mogt ooit een onverhoopte oorlog deze Landen op nieuw bedreigen, de Heeren bieden met mij, weder even volijverig hunne diensten aan. — Dit zijn de gevoelens waarmede wij alle, het krijgswezen verlaten." Waarop een algemeen hoezee, zoo der Vrijwilligers als der vergaderde menigte, onder het spelen van Wilhelmus, door de muzijkanten der Schutterij volgde.

Daarna defileerde de Kompagnie voorbij den stoet en marcheerde naar derzelver voormaligen stal bij de Manege, alwaar dezelve uit elkander ging: zijnde het aantal der aanschouwers zeer groot geweest, en het genoegen algemeen over de behou-

dene terugkomst van zoo velen der aanzienlijkste jongelieden dezer Provincie, welke zich zoo belangeloos en volijverig aan de dienst van hunnen Koning ter verdediging van het Vaderland in de oogenblikken van gevaar hadden toegewijd."

Aangenaam is het ons hierbij tevens een dichtstuk te mogen voegen, hetwelk, destijds, door de Vrijwillige Jagers te paard met zeer veel erkentenis en genoegen werd ontvangen, en hetwelk ook daarom niet onbelangrijk is, omdat het de diensten, zoo wel als de verdiensten der Vrijwilligers, in het ware daglicht stelt, eene taak welke wij, bij het te zamenstellen van dit verslag mede hebben getracht, naar waarheid, te vervullen, en waarop wij wenschen de goedkeuring onzer lezers te zullen mogen erlangen.

Welkomstgroet aan de Utrechtsche Vrywillige Jagers te paard, uitgemaakt hebbende de vyfde Kompagnie, gevoegd bij het zesde Regiment Huzaren. Bij hunne terugkomst uit den omtrek van Parijs op den 26 *van Wijnmaand* 1815.

Geluk o brave Stadgenooten!
Ons hart erkent Uw ed'len moed,
Verrukt van vreugd bij 't wederkeeren,
Brengt U den blijden Welkomst-groet.

Toen Hij, die ons zoo trotsch verdrukte,
Nog korts door fieren moed geveld,
Door snood verraad van Fransche benden
Van nieuws was op den troon gesteld.

Zijn wraak en heerschzucht, loos verborgen,
Het pas herboren Nederland,
Een onweerstaanb'ren aanval dreigde,
Toen gloeide Uw drift voor 't Vaderland.

Toen boodt Gij U den besten Koning,
Het edelst doelwit toegewijd,
Geheel zijn wijsheid ter beschikking,
Te saam vrijwillig aan ten strijd.

De laffe vrees mogt uitvlugt zoeken,
Gij leende aan geen verleiding 't oor,
Uw aanbod moedig trouw gebleven,
Tradt Gij op 't aangewezen spoor.

Gij waart gereed, toen Neerlands Kroonvorst
Zijn dapp'ren voerde in 't oorlogsveld.
Door d'onverschrokken moed der helden
Werd 's vijands magt gestuit, geveld.

Mogt Ge in dien roem niet mededeelen,
Uw wil, met zoo veel moed getoond,
Gehoorzaam aan 't bevel Uws Konings,
Werd door Hem goedgekeurd, beloond.

Op Franschen bodem voortgetrokken
Tot in 't gezigt der groote Stad,
Zaagt Gij der Volken hoon gewroken,
Waar dwinglandij den Zetel had.

De lang vertrapte Nederlander
Hief daar het moedig hoofd weer op,
Zoo voerden Nassauws dapp're Zonen,
's Lands glorie tot den hoogsten top.

Dat meldt Gij nu als ooggetuigen
Hier, waar de liefde U vrolijk wacht,
Bij Huisvrouw, Ouders, Maagschap, Vrienden
En eens aan 't volgende geslacht.

Door elk opregten Nederlander,
Die vaderlandsche deugd waardeert,
Door Utrechts ware Vaderlanders,
Wordt Gij met dankbaarheid vereerd.

't Zij hier of elders voortgesproten
Uit edel of uit burger bloed,
't Is Utrecht, dat op U mag roemen,
Gij siert der Nederland'ren moed.

Keert brave mannen! jongelingen!
Tot d'aangewezen kring nu weer,
Gods zegen kroon Uw ed'len ijver
Met zelfvoldoening, voorspoed, eer.

En wordt het Rijk (dat God verhoede!)
Ooit door den nood weer aangerand,
Trekt dan op nieuws met moed ten strijde,
Voor Koning en voor Vaderland.

A. V.

Ten slotte vermeenen wij hier nog te moeten aanmerken, dat het Detachement Vrijwillige Jagers van *Groningen*, bij den uitmarsch op den 21 September 1815, sterk geweest is 27 personen, (zie Staats-Courant van den 28 September), waarvan de naamlijst mede in die Courant van den 9 Mei te vinden is; zijnde dus de Kompagnie te zamen tusschen de 70 en 80 man sterk geweest. Het Detachement van Groningen kreeg van het Departement van Oorlog bevel om naar de Armée te velde te marcheren, en zich aldaar finaal met de Kompagnie van Utrecht te vereenigen; doch de Prins van Waterloo, inmiddels op den terugmarsch van al de Nederlandsche Vrijwilligers orde gesteld hebbende, kon het Detachement zijne bestemming niet bereiken, maar kwam op den 7 October te Groningen terug, en werd aldaar door de Militaire en Civiele Autoriteiten mede eervol ontslagen, zoo als dit in de Staats-Courant van den 14 October breeder vermeld is.

II.

DE KOMPAGNIE VRIJWILLIGE JAGERS

DER

UTRECHTSCHE STUDENTEN

IN 1815.

Wat in de vroegere lotgevallen der Hoogeschool bijna onbekend was, heeft zich in de laatste jaren herhaald vertoond. Tot twee malen toe schaarden zich leden der Akademie in een geregeld korps ter verdediging van den vaderlandschen grond. Laatstelijk maakten de kweekelingen der Utrechtsche Hoogeschool eene afzonderlijke Kompagnie uit, die zich in den krijgstogt tegen de Belgen (1830) en in den tiendaagschen veldtogt gunstig onderscheidde. Derzelver lotgevallen zijn ter geschikter plaatse vermeld en aan de vergetelheid ontrukt. (1) Maar dezen werden voorgegaan door het eerste voorbeeld, daarvan aan onze Hoogeschool gegeven, in den jare 1815. Hetgeen toen, bij den minderen bloei onzer Universiteit, onder een kleinder aantal Studenten gebeurd was, is later aan eene bloeijender Akademie talrijker voortgezet, en niet twijfelachtig is het, of het voorgevallene in 1815 te Leiden en Utrecht, gaf in 1830 aanleiding tot de vorming van afzonderlijke Kompagniën aan de drie Nederlandsche Hoogeschoolen. En echter is dit punt ter naauwernood vermeld. Ik wil daarom het verzoek niet afslaan, mij door de Redactie van uw geacht Tijdschrift gedaan, om een kort, maar naauwkeurig, berigt te geven van de Kompagnie Utrechtsche Studenten in 1815, ter aanvulling van het overzigt over de lotgevallen der Utrechtsche Hoogeschool, in eenige vroegere nos. van dit Tijdschrift medegedeeld. (2)

(1) Studenten Almanak, 1831, 1832.

(2) Zie Tijdschrift, 1836, Bl. 96, 125.

Toen Nederland in den zomer van 1814 zich herinnerde al de groote gebeurtenissen, welke, gedurende de laatste maanden, in Europa, en ook in Nederland, waren voorgevallen, en eindelijk zijn' voormaligen onderdrukker naar Elba's klip verbannen zag, juichte het met de volkeren van Europa. Was het bij den vrede van Parijs (1814), even als vroeger bij dien van Munster (1648), in deszelfs onafhankelyk volksbestaan bevestigd, het zag thans weder met vreugde de aloude bronnen van volksgeluk en welvaart geopend, en Willem van Oranje alles aanwenden, om de dagen der vaderen te doen herleven. Het droomde in het voorjaar van 1813 reeds van een' bestendigen vrede, en verkropte slechts de smart, dat het, tegenover den heldenmoed der vaderen, niet dan belegerde vestingen kon tegenstellen; toen op het alleronverwachts de mare door Europa klonk, dat Napoleon weder voet aan Europa's vasten wal gezet, en al ras den Franschen troon veroverd had. Nu werd het vooruitzigt duister; de rust van Europa was in schrik, ontsteltenis en vrees herschapen. Doch niet slechts vrees. Dezelve ontwikkelde andere gevoelens. Van alle kanten zag men ook in Nederland het offer van goed en het aanbod van bloed tot verdediging van het vaderland.

Zoodra toch was deze tijding niet, gelijk elders, ook in Utrecht gehoord, of binnen 24 uren (den 25 Maart,) stelden 103 inwoonders der stad, — *zoo de nood buitengewone maatregelen mogt vorderen*, — hunne personen ter beschikking van Z. M. De aanbiedings-lijst werd door den Koning met zigtbare aandoening ontvangen. Het was de *eerste* lijst van vrijwillige aanbieding, die Z. M. in handen kwam. Op dezelve bevonden zich ook eenige Studenten der Hoogeschool, zoo verre zij, gedurende de toenmalige Paasch-vakantie, zich in deze stad bevonden. Bij hen, zoo wel als bij andere, thans afwezige, Studenten, werd de herinnering levendig, dat ook zij Neder-

landers waren, en een herboren vaderland hadden terug ontvangen. Geen wonder dan, dat velen derzelven verlangden naar het ten einde snellen der Paasch-vakantie en zich reeds voornemens vormden. En zoodra was die ruste niet verstreken en waren de Studenten te Utrecht teruggekeerd, of het plan werd reeds levendig, zich *en corps* te vereenigen en Z. M. aan te bieden.

Dit plan werd verlevendigd door de dispositie van den Minister, van wege Z. M. op het aanbod der Utrechtsche inwoonders, welke echter eerst 10 dagen later (4 April) werd afgezonden. Daarbij toch berigtte de Secret. van Staat Roëll, « dat Z. M. er bijzonderen prijs op stelde, dat alle personeele « diensten gepraesteerd werden naar de voorschriften, bij de « wetten omtrent de Nationale Militie en de Schutterijën, « alsmede bij Hoogstd. besluiten 26 Maart en 1 April 1815, « bepaald;" en dat Z. Exc. hen daarom uitnoodigde « om, « ieder naar zijne verkiezing, zich aan te geven bij de Militaire « Kommandanten tot vrijwillige dienstneming bij de korpsen der « kavallerie, artillerie of infanterie." Dit antwoord toch den 8 April ontvangen zijnde, waren er wel is waar eenige inwoonders, bij wie de geestdrift bekoeld was; maar sommigen derzelven gaven zich aan bij de Kompagnie vrijwillige kavalleristen van Utrecht, die nu gevormd was, anderen boden zich aan tot schutterlijke dienst, terwijl een grooter aantal zich in een afzonderlijk Studenten-korps vereenigden. Met overleg van Professoren, bepaalde men de oprigting van eene *Kompagnie vrijwillige Studenten.* Reeds den 8 April begaven vier derzelven zich naar den Luitenant Generaal O. Z. van Zandick, Provinciaal Kommandant van Utrecht, en vroegen Z. Exc. verlof tot de oprigting van zoodanige Kompagnie. En naauwelijks was die vergunning verkregen, of nog dien zelfden avond werd, ten huize van Profr. Moll, (die van wege den Akademischen Senaat verzocht was, deze zaak met de Studenten te regelen,) de lijst door de zes eerste teekenaren geopend. De

vier eerste dagen der volgende week werden bepaald ter teekening, daar dagelijks des middags van 3—5 ure, eene Commissie uit de Studenten in de Consistorie-kamer der Waalsche kerk, (alzoo de Akademie-zalen van elkers bezet waren,) met de lijst ter inteekening zat, met dat gevolg, dat reeds den 13 April, de lijst der navolgende Studenten aan den Koning werd toegezonden.

B. R. de Geer.
J. C. Broers.
J. F. van Oordt, J. W. Zn.
R. van Rees.
H. J. Royaards.
N. C. Kist.
D. de Bonvoust Beeckman.
G. Munnicks van Cleeff.
P. J. I. de Fremery.
A. van Rees.
H. G. de Vries.
G. B. Bosch.
J. van Rees.
J. E. C. de Wijs.
R. Scheers van Harencarspel.
A. W. Holstein.
M. Altheer.
J. Altheer.
D. van Guericke.
E. Heringa.
J. M. van Olst.
J. H. de Waal.
G. J. Sarvaas.
J. S. Zorn.
H. Heijlidij.
G. D. Smits.
C. van Doorn.
A. G. A. van Rappard.
J. Smit.
D. H. Horst.
J. Radermacher Schorer.
H. Kumsius.
R. K. van Tuijll van Heeze en Leende.
D. W. van Leeuwen.
G. van Leeuwen.
Christ. Rhiem.
Carl. Rhiem.
L. Hepp.
J. Herter.
J. Reebergen.
J. P. Krieger.
J. Dechent.

Waarbij later zich voegden D. J. A. A. van Laweik van Pabst. Deze opgave werd zoodanig opgegeven in de Nederlandsche Staats-Courant van 17 Junij 1815. Tijdens den uitmarsch onderging dezelve eene vermindering van drie Leden.

Zoo werd dan, even als te Leijden, ook aan de Utrechtsche

Hoogeschool, eene Kompagnie Vrijwilligers der Studenten gevormd. Gelijktijdig werden deze beide Kompagniën aan de beide zuster-Akademiën opgerigt, schoon bijkomende omstandigheden, vooral het raadplegen met den geheelen Senaat der Akademie, hetwelk te Leijden alleen met den Rector Magnificus plaats had, veroorzaakte, dat de lijst hier zes dagen later, dan daar, aan Z. M. werd toegezonden door den Rector der Hoogeschool, in naam van den Akademischen Senaat, aan wien de Studenten de ingeteekende lijst hadden aangeboden, met verzoek dezelve op eene meer officieele wijze aan Z. M. in te zenden, (d.d. 14 April 1815.)

Was nu eenmaal het besluit genomen, alras verlangde men de bewerkstelliging van hetzelve. Maar het ondervond, ondanks de teekenaren, eenig uitstel, en 's Konings verblijf te Brussel, verkeerd verstand eener bijgevoegde missive, en elders ontstane botsingen, gaven aanleiding tot gedurige vertraging en bewogen het Ministerie, om zekerder maatregelen te nemen. Dit uitstel was den Studenten minder aangenaam. Eindelijk berigtte de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken (den 3 Mei) den Akademischen Senaat, mede uit naam van zijnen Ambtgenoot, geplaatst aan het hoofd van het Departement van Oorlog, « dat Z. Exc. aan den Akademischen Senaat en door « hem aan de jongelingschap, het bijzonder genoe- « gen moest betuigen, waarmede Z. M. dit aanbod heeft ont- « vangen en aangenomen, terwijl hij het aanmerkte als eene « getuigenis van den prijsselijken naijver, dien Utrechts aan « de Wetenschappen gewijde jeugd bezielt, om in het voor- « staan van het onschatbaar voorregt van inboorlingen te zijn « eens vaderlands, welks behoud voor geen te hoogen prijs « kan gekocht worden, niet achter te blijven bij de luisterrijke « voorbeelden, welke door de studerende jongelingschap te « Berlijn en Göttingen zijn en worden gegeven. De Secretaris « van Staat voornoemd, merkte voorts ten aanzien van de « wijze, op welke hij, en zijn ambtgenoot, tot de volvoering

« van het edel voornemen der Studenten de behulpzame hand « met gemeenschappelijke bereidvaardigheid konden bieden, aan, « dat, wilde de studerende jeugd tot de verdediging des vaderlands « tegen den dag des gevaars zich inderdaad bekwaam maken, zij « voor eene poos aan het hooger belang van den Staat, dat « hàrer bijzondere betrekking behoorde te onderschikken, en zoo « veel tijds, als immer mogelijk was, voor de beoefening van « den wapenhandel van hunne studiën behoorde af te zonderen, « zonder daarom deze geheel ter zijde te zetten; dat het « trouwens Zijner Maj. intentie geenszins was, eene geheele « ter zijde stelling van studiën en ambtsbezigheden te vorde- « ren, van hen, welke zich in vrijwillige wapenkorpsen vereenig- « den, en derzelver verplaatsing, om tegen den vijand gebruikt « te worden, niet eerder te gebieden, dan wanneer het geval « der uiterste noodzaak bestaan zou, enz."

Zoodra was deze Missive niet ter kennis van den Senaat gebragt, of de Inteekenaars werden in de Senaatkamer bijeengeroepen, alwaar eene Commissie uit den Senaat, bestaande uit de Hoogleeraren Heringa, Rector, van Oordt, Secret. van den Senaat, van Heusde en Moll, bij monde van den Rector, dezelve mededeelde en, ingevolge bekomen aanschrijving, aan al de tegenwoordig zijnde Studenten afvroeg, of het hunne begeerte geweest was en nog was, zich als zoodanig in een geregeld wapenkorps te vereenigen, op den voet van organisatie der vrijwillige Kompagniën Infanterie, bepaald bij Z. M. besluiten, d.d. 26 Maart en 1 April; hetwelk algemeen toestemmend beantwoord werd en door den Senaat aan zijne Excell. den Secret. van Staat voor de Binnenlandsche Zaken gemeld werd, bij Missive d.d. 9 Mei 1815. Bij dezelve verzocht tevens de Rector « op last van den Akademischen « Senaat en volgens het verlangen der jonge lieden den Se- « cretaris van Staat, hiervan aan Zijne Koninkl. Maj. verslag « te willen doen, en met Zijne Excell. den Secretaris van Staat « voor de zaken van Oorlog, *zoodra mogelijk* het noodige in

« het werk te stellen, ten einde zij, die in ijver gaarne aan « niemand iets toegaven, ook door het verschaffen van instruc- « teurs en wapenen, en door de aanstelling van een kommandant, werden bekwaam gemaakt, om aan den Koning en het « vaderland de noodige diensten te doen."

Ook nu echter wachtten de Studenten, soms ongeduldig, de regeling dezer zaak af. Eerst den 27 Mei ontving de Rector eene Missive van den Secretaris van Staat, Roëll, d.d. 22 Mei, waarbij gegrond uitzigt verleend werd, dat eerlang de Provinciale Kommandant van Utrecht door het Departement van Oorlog zou worden aangeschreven, om met den Rector der Hoogeschool nopens de verder te nemene maatregelen te concerteren. Dit geschiedde dan ook, doch wederom later, dan de Studenten zulks wenschten. Eerst den 8 Junij werd aan dezelven, in de Senaatszaal bijeengeroepen, eene Missive voorgelezen van den Comm. Gen. voor het Departement van Oorlog, d.d. 5 Junij 1815 n°. 122., waarbij werd te kennen gegeven, « dat de Koning hem, bij besluit van den 25 « Mei l.l. n°. 28, gelast en geauthoriseerd had, om aan de « Heeren Studenten aan de Hoogeschool te Utrecht Hoogst- « deszelfs bijzonder welgevallen kennelijk te maken, wegens « den ijver en de vaderlandsliefde, door dezelven aan den « dag gelegd, — en dat het aanbod werd aangenomen met « bijvoeging, 1°. dat de Kompagnie, door dezelven geformeerd, « wanneer de nood des vaderlands zulks mogt gebieden, *even-* « *tueel* zou worden gevoegd bij een der Bataillons der staande « armée, 2°. dat in afwachting, dat deze vereeniging door « Z. M. zou worden geboden, de Studenten, noch tot den « gewonen garnizoensdienst, noch tot het doen van eskortes, « zullen kunnen worden geëmployeerd, maar volstaan kunnen, « met zich in den wapenhandel te oefenen, en hunne studiën « voort te zetten, zoo lang als hunne militaire dienst niet « noodzakelijk is." « Ten einde derhalve", (aldus gaat de missive voort) « zoo spoedig mogelijk, aan het verlangen der H. H.

« Studenten, op eenen regelmatigen voet, kunne voldaan « worden, noodig ik den Rector uit, deswegens te confereren « met den Provincialen Kommandant van Utrecht, en aan « denzelven op te geven het getal der Heeren, welke zich « tot den vrijwilligen dienst aanbieden, en tevens het Ba- « taillon der staande armée, waarbij zij zullen verkiezen « gevoegd te worden. Zoodra ik deze opgave van den Pro- « vincialen Kommandant van Utrecht, welke te dien einde door « den Luitenant Gen. Grave van Limburg Styrum zal aan- « geschreven worden, zal ontvangen hebben, zal ik de noodige « orders geven, dat de Kompagnie van wapenen, modellen « van kleedingstukken en instructeurs worde voorzien; zullen- « de, wanneer het getal der vrijwilligers boven de 40 beloopt, « de namen van Candidaten tot de plaatsen van 1 en 2 Lui- « tenant, door de Vrijwilligers zelven uit hun midden gekozen, « aan mijn Departement kunnen worden opgegeven, om dezelve « aan Z. M. ter benoeming voor te dragen."

Na lecture van dezen brief ging men dadelijk over tot de keus van het wapen. Alras werd eenparig de jagerdienst, en den volgenden dag een der Bataillons gekozen, waarbij men wenschte geplaatst te worden, waarna de uitslag dier beraadslagingen, nog dienzelfden avond, door den Heer Rector aan den Prov. Komm. van Utrecht, den Luit. Gen. O. Z. van Zandick werd te kennen gegeven en hiervan tevens berigt gezonden aan den Comm. Gen. van Oorlog.

Daar nu alle zwarigheden overwonnen schenen, welke den Comm. Gen. van Oorlog verhinderden voort te gaan met de organisatie der Kompagnie, werd zulks opgedragen aan den Provincialen Commandant van Utrecht, die na wederom gevoerde briefwisseling met den Hr. Rector, op den 13 Junij des namiddags te 6 ure in de Senaatzaal, in tegenwoordigheid van den Rector, tot installatie der Kompagnie overging. — Na eene plegtige aanspraak van den Luitenant-Generaal, waarin Z. Exc. de pligten van den nieuwen stand voor-

stelde en het noodzakelijk verband tusschen den krijgsman en den Christen; daar hij altijd ondervonden had, dat de beste Christen ook de beste krijgsman was; en waarbij hij oplettend maakte op de dubbele betrekking jegens het Vaderland en de Letteren, verklaarde Z. Exc. de *Kompagnie vrijwillige Jagers, Utrechtsche Studenten, geconstitueerd.* Hierna ging men over tot de stemming, bij besloten briefjes, tot de keus van Luitenants en Onderofficieren uit het midden der Kompagnie, waarbij de keus aldus bepaald werd:

Tot 1en Luitenant, B. R. Baron de Geer, (Theol. Stud).
— 2en ——— J. van Rees, (Med. Stud.)
— Sergeant-Majoor, J. C. Broers, (Med. Stud.)
— Fourier, N. C. Kist, (Theol. Stud.)
— Sergeanten, G. van Leeuwen, (Jur. Stud.) en
J. F. van Oordt, (Theol. Stud.)
— Korporaals, R. van Rees, (Med. Stud.)
Bn. van Tuijll van Serooskerken, (Med. Stud.)
J. M. van Olst, (Theol. Stud.) en
Chr. Rhiem, (Theol. Stud.)

Na installatie der Onderofficiers door den Luit. Gen., werden al spoedig de door de Kompagnie voorgedragene Luitenants door Z. M. benoemd, en terwijl de eerste organisatie der Kompagnie tijdelijk was opgedragen aan den welwillenden Kapitein B. van der Monde, Adjudant van den Luit. Gen. van Zandick, die ook in de eerste weken de exercitien regelde, mogten de Studenten zich later verheugen in de gelukkige keuze van den man, die bestemd was, hen, waar de nood zulks vorderde, voor te gaan in de ure des gevaars. Deze keus toch viel op den Heer J. F. Techters, als Kapitein geplaatst bij het depôt der Koloniale troepen No. 33, en die nu tijdelijk als Kapitein aan het hoofd dezer Kompagnie geplaatst werd.

Van nu af aan ving de georganiseerde Kompagnie dagelijks de exercitien aan des morgens te half 6—8 uur, en des middags van 4—6 uur, eerst in de Maliebaan en later in het

Starrenbosch, en niet zelden zag men de Jongelingen van de morgen-exercitien in uniform naar de collegien gaan en zoo, aan beiderlei bestemming gedachtig, de letteroefeningen aan die van het militaire leven paren. — Maar ziet, terwijl de Studenten verlangden aan het Vaderland nuttig te zijn, werd op eene dier exercitien onverwachts door den Kapitein eene Dagorde voorgelezen, waarbij aan het leger werd kennis gegeven, dat het bloed onzer helden reeds op de velden van Quatre-Bras en Waterloo gestroomd had, en dat onze troepen, met die der Bondgenooten vereenigd, hadden gezegevierd over den vijand.

Terwijl een levendig *hurrah* gehoord werd, werd deze toon bij velen afgewisseld door dien des ongeduld's, om dat men aan dezen Vaderlandschen roem geen deel had kunnen nemen. — De zomer vakantie viel in. Die Studenten, welke geen deel konden nemen aan deze militaire uitrusting, trokken naar de ouderlijke woning; maar de Leden der Kompagnie offerden vrijwillig en volgaarne de uitspanning der zomerruste aan den dienst des Vaderlands op. Ongeduldig vroeg men menigmaal elkander, of er dan geen gebruik zou gemaakt worden van de vrijwillige Kompagnie? Maar geduld en volharding was hier een eerste voorschrift. — Ook de gansche maand Julij verliep. Eindelijk kwam het berigt den 1 Augustus in, dat Z. M., bij Besluit van 26 Julij de Kompagnie vrijwillige Jagers, Utrechtsche Studenten, mobiel verklaard had, en ter dispositie van den Minister gesteld, en twee dagen later (3 Aug.) vernam men, dat de order tot opmarsch naar de Armée te velde gekomen was, tegen Zaturdag den 5 Aug., met de marschroute op *Mons* (Bergen in Henegouwen).

In dit korte tijdsbestek werd alles geregeld voor den aftogt. De uitrusting en kleeding was geheel op eigen kosten, even als men twee Tamboers en een Halvemaanblazer aannam en bezoldigde. Vrijdag (4 Aug.) was er groote Inspectie der Kompagnie voor den Luit. Gen. van Zandick in het Starrenbosch: daarna ging de Kompagnie bij de *militaire*

en *civiele autoriteiten* afscheid nemen en werd de plegtigheid besloten door een afscheids-dejeuné bij den Generaal. De avond werd in huisselijke of vrienden-kringen gesleten.

Toen nu de dag des vertreks aanbrak (5 Aug.) waren al de Leden der Kompagnie vroeg in de weer. Met gemengde aandoeningen verlieten velen de ouderlijke woningen, vanwaar hen in die aandoenlijke oogenblikken de ouderlijke bede en zegen volgde. Te 8 ure des morgens verzameld op het Janskerkhof, vonden zij aldaar gansche scharen, gereed om zoons, bloedverwanten, of vrienden, nog eenmaal *vaarwel* toe te roepen, en alras kwamen hier de Luitenant Generaal, de burgerlijke Gouverneur der Provincie, de Burgemeester, de Kolonel en verdere Officieren der Schutterij, nevens derzelver Muzykanten.

Nadat de Kompagnie was aangetreden en voor het laatst hier appél gehouden werd, begaf zich een detachement der Kompagnie naar de Senaatzaal, ten einde eene Commissie uit den Akademischen Senaat af te halen, bestaande uit de Hoogleeraren Heringa, Rector, H. Royaards, N. C. de Fremery, H. Arntzenius en P. W. van Heusde, en dezelve in plegtgewaad, en voorafgegaan door den Pedel, naar de verzamelplaats te begeleiden. En met derzelver komst werd Moed en Vaderlandsliefde, te gelijk met liefde voor Leermeesters, aangewakkerd, daar tevens de *Standaard* ontrold werd, welke de Rector in de Senaatszaal, uit naam van een vijftigtal Utrechtsche Jonkvrouwen, aan deze Kompagnie had overgegeven: de Standaard, welker eene zijde het Utrechtsche Akademiewapen voorstelde, met het gewoone randschrift en de woorden:

Vrijwillige Jagers,
Utrechtsche Studenten.

terwijl op de andere zijde, in een eikenkrans, gelezen werd: » *Met God, voor Koning en Vaderland*," en welke het dierbaarst geschenk was, hetwelk de Kompagnie op dezen oogenblik kon ontvangen.

Zoodra dezelve ontrold werd, trad de Sergeant F. van Oordt voor en sprak, als de tolk der Kompagnie, het volgende *extempore* ter dankzegging uit:

Wij voelen, Ed'le Maagdenrei!
De reinste dankbaarheid:
Wij allen voelen de waardij
Der gift, voor Ons bereid.

Wij voelen 't, dat ons Vaderland
Voor geen gevaar bezwijkt,
Want, welk een' Jong'ling houdt geen stand,
Wanneer Hem, door een Maagden-hand,
De kroon wordt uitgereikt?

Een Eereteeken, dat gewis
Met schoone glanzen praalt:
Waarbij, opdat ons hart besliss',
Een Eer-metaal verachtlijk is,
Geen kroon in luister haalt.

Dat teeken wappre ons altijd voor,
En prikkel' ons steeds aan,
En leide ons de gevaren door,
En voere ons op het Heldenspoor,
Dat Nederlanders gaan.

Het strekke ons tot een onderpand
Van Neerlands ouden moed!
't Blijv' veilig steeds in onze hand,
En, wordt het teeken aangerand,
Wij redden 't met ons bloed.

Maar altijd strekt het, wat verdwijn',
Ten blijk', dat nooit vergaat,
Dat Utrechts Maagden Vrouwen zijn,
Wier hart voor Neerland slaat.

Terwijl aller oogen op dezelve gevestigd waren, trad de

Rector Magnificus, J. Heringa, voor en door zijn mond nam de Hoogeschool plegtig afscheid van hare kweekelingen, dezelven op hunnen togt aan de hoede des Almagtigen, den God der Legerscharen, aanbevelende met de volgende aanspraak:

« *Brave Jongelingen! Kweekelingen der*
« *Utrechtsche Hoogeschool!*

« Gij zijt te dierbaar aan Uwe Leermeesters, en de be-
« trekking, in welke Gij ditmaal van hun vertrekt, is te be-
« langrijk, dan dat zij U zouden zien henen gaan, zonder U
« een openbaar bewijs te geven van hunne vaderlijke vriend-
« schap. Afgevaardigden uit den Akademischen Senaat komen
« U, op het oogenblik van Uwen uittogt, vaarwel zeggen, en ik
« vervul den, voor mijn hart aandoenlijken, pligt, om de tolk
« van hunne gevoelens te zijn. Voor omtrent vier maanden,
« zaagt Gij de rust van Europa, de vrijheid van ons Vader-
« land, den Koninklijken troon en het bestaan onzer Hoo-
« school, bedreigd door den vijand des menschdoms en zijne
« roofgierige benden. Eene edele geestdrift ontgloeide, ook
« in uwe harten: en, met Uwer ouderen en onze goedkeu-
« ring, vereenigdet Gij U, om vrijwillig deel te nemen in den
« heiligen strijd, zoodra onze hoogst geëerbiedigde Koning uwen
« dienst voor het vaderland noodig zoude oordeelen. Uwe
« aanbieding verwierf de goedkeuring Zijner Majesteit. Van
« toen af wisselde de letter-arbeid af, met de oefening in de
« wapenhandel: en thans opgeroepen, staat Gij gereed, om U te
« scharen bij de dappere legerbenden en van den Staat, wier moed
« en trouw reeds door de schoonste zegepraal bekroond werd.

« God zij gedankt, dat wij U zien henengaan, onder de
« gunstigste uitzigten voor den vrede van Europa! Het zij
« uw arm dien nog mede helpe bevechten, 't zij Gij tot andere
« diensten geroepen wordt, Gij zult U een deel kunnen toe-
» eigenen van de eer, welke verbonden is met het goede te
« doen en het goede te willen."

« Wij mogen het immers van U verwachten, dat Gij getrouw

« zult zijn aan eed en pligt, kloekmoedig zonder vermetel, fier
« zonder overmoedig te zijn? Gij zult immers, onder de wa-
« penen, die ingetogenheid, goedhartigheid en Godsdienstigheid
« niet verloochenen, welke den waren held versieren?"

« De broederlijke eensgezindheid, welke tot nu toe onder
« U niet verbroken werd, zult gij immers bewaren? Den roem
« der Utrechtsche Hoogeschool en de eer der Nederlanderen
« zult gij immers helpen ophouden? Uwe Christelijke belijdenis
« zult Gij U immers niet schamen?"

« O! Dierbaren! wanneer Gij zoo, met eere en met een
« goed geweten, terugkeert tot Uwe letter-oefeningen, hoe
« zullen wij ons verheugen, met Uwe ouders, bloedverwanten
« en dierbare betrekkingen! Hoe zal U dan de goedkeuring
« van den Koning en het vaderland bekronen! Met welk eene
« vrijmoedigheid zult gij dan de Edele Jufferschap kunnen na-
« deren, van welke een vijftigtal zich beijverd heeft, om U,
« door dit Veldteeken, te toonen, hoe hoog zij uwe vader-
« landsliefde acht, en die U hetzelve, op eene meer onder-
« scheidende wijze, zoude hebben ter hand gesteld, zoo de
« kortheid des tijds haar dit had veroorloofd. Hoe begeerlijk
« zal dan uw lot zijn, in het oog van elken naarijverigen
« jongeling! Met welk eene zelfvoldoening zult Gij dan,
« levenslang, terug denken aan den dag uwer verbintenis! Ook
« Gij, edel Krijgsbevelhebber! die onze kweekelingen met zoo
« veel onderscheiding hebt behandeld, hun de pligten van hun-
« nen nieuwen stand zoo hartelijk ingeprent, en voor hun zoo
« oplettend gezorgd, Gij zult U dan niet beklagen over wel-
« daden, voor welke wij U nu dank zeggen."

« En Gij, manhafte Aanvoerder van onze jongelingschap,
« die haar met bezadigden ernst leidt, en met wijze goedheid
« verzorgt, zult (dit vertrouwen wij) voortgaan des Konings
« vereerende keus te regtvaardigen, en U verheugen, wanneer
« Gij, van elk hunner, het beste getuigenis zult kunnen af-
« leggen, ook aan ons, die hen nu aan Uw bestuur aanbevelen."

« De God der heerscharen leide en behoede U zamen ! « Zijne zaligmakende genade, in Christus Jezus onzen Heer, zij « met U allen ! Onze wenschen en beden zullen U vergezel- « len. Verzuimt Gij zelven ook niet, als belijders, of veel- « meer als aanstaande Predikers van het Evangelie, dagelijks « te bidden, ja maar ook op de wacht te staan en te strijden « tegen al wat den welstand van geest en hart vijandig is. « Vaart zoo wel, geliefde jongelingschap ! Vaart in den vol- « sten zin des woords, wel ! Zijt Gode bevolen !

Zoodra dit plegtig en aandoenlijk : *vaarwel !* was uitgesproken, vertrok de Senaat-Commissie, door een detachement der Kompagnie begeleid, naar het akademisch gebouw terug. Toen waren de aandoeningen op veler ouderen en vrienden gelaat zigtbaar, en een hartelijk : *vaarwel ! tot wederziens !* en herhaalde handdrukken, waren algemeen ; en voorzeker ging op dezen oogenblik uit het hart van vele ouders en zonen de bede op ten hemel. Nog weergalmde de lucht van de kreet : *Leve de Koning ! Leven de Utrechtsche Dames !* toen de Kompagnie, begeleid door de overige Commissiën, en te midden van eene elkander verdringende menigte, te half elf ure opmarscheerde en vele Leden der Kompagnie nog eenmaal op hunne woningen en de reijen, die daar aan de ramen geschaard waren, staarden.

Buiten de grensscheiding der stad nam de Heer Gouverneur der Provincie, die tot dus ver de kompagnie vergezeld had, de Heer Baron J. van Tuijll van Serooskerken van Vleuten, met weinige, doch hartelijke woorden, afscheid, en een « *vaartwel ! brave Jongelingen ! Gij leeft in onze harten,* « *schoon ook van ons gescheiden ! — Keert eervol in ons* « *midden terug*," drong in het hart. — Insgelijks de Heer Luiten. Gen. van Zandick, die ondergeschiktheid en moed toewenschte. — Hier verlieten deze Heeren, zoowel als de Hr. President Burgemeester der Stad, de Kolonel en Officieren van de Stedelijke Schutterij, de Kompagnie. Eenige vrienden vergezelden dezelve, en daaronder de algemeen

hooggeachte Hoogl. Moll, op hunnen verderen togt. Aan het huis *de Geer*, bij Jutphaas, werd de Kompagnie door de ouders van den 1en Luitenant en medestudent, Baron de Geer, met een dejeuner opgewacht en zij vervolgde haren eersten militairen togt naar *Leksmond*. Genoegelijk werd daar de dag gesleten, in den kring van vele Utrechtsche vrienden, die des avonds vertrokken, en door een: *vaarwel!* achtervolgd werden.

Terwijl de Kompagnie zich verder verwijderde, bleven in de Akademiestad veler wenschen en gebeden de zonen en leerlingen volgen. — Dit bleek ook uit eene opwekking, welke een der jagers van een der Hoogleeraren ontving en verder mededeelde.

Van nu af namen de meer afgezonderde militaire marschen een aanvang, over *Gorkum*, *Breda*, *Mechelen*, *Brussel* en *Mons*, waarop de marschroute gerigt werd. Dezelve was aldus geregeld: Den 5 Aug. naar *Leksmond;* den 6 naar *Gorinchem;* den 7 naar *Raamsdonk;* den 8 rustdag; den 9 naar *Breda;* den 10 naar *Westwezel;* den 11 naar *Antwerpen;* den 12 rustdag; den 13 naar *Mechelen;* den 14 naar *Brussel;* den 15 naar *Braine le Comte;* den 16 naar *Mons*. Onder de plaatsen, alwaar de inwooners zich beijverden de leden der Kompagnie een goed en welkom onthaal te doen genieten, onderscheidden zich vooral *Gorinchem* en *Mechelen*. De laatste plaats onderscheidde zich inzonderheid des te aangenamer, daar de Kompagnie de marsch van *Antwerpen* tot *Mechelen* in guur weder, onder aanhoudende stortbuijen en regenvlagen, had afgelegd, en jongelingen, nog niet gewoon aan het krijgsmansleven en aan de bezwaren van zoodanige togten, hierdoor ligtelijk zich ongesteldheden hadden kunnen op den hals halen. Maar de zorgvuldigheid van Mechelens inwooners en derzelver hupsche ontvangst voorkwam zulks. *Brussel* daarentegen en *Mons* stonden hierbij zeer in de schaduw; de laatste plaats door de onbeleefdheid der inwooners; de eerste door de maatregelen, zoo men zeide, van een der militaire bevelhebbers, die vernemende, dat de Kompagnie Studenten elders officiers kwartie-

ren ontvangen had, als te *Gorinchem*, *Breda* en *Mechelen*, gezegd werd aan dezelve gemeene soldaten kwartieren te hebben doen uitdeelen. Van hier dan ook, dat vele Leden der Kompagnie in de gemeenste buurten en stegen van *Brussel* werden geinkwartierd; iets echter, dat nergens minder schaadde, dan in de zuidelijke Hofstad, alwaar men zich in het *Hôtel de Flandres* en elders vergoeding verschafte. — Te *Mons* daarentegen waren de inwoonders onbeleefd jegens deze inkwartiering, en wezen soms den vermoeiden jager naar de pomp op de plaats, indien hij om drinken vroeg, nadat men ten besluite van een vermoeijenden togt van *Braine le Comte* naar *Mons*, een uur lang, in de brandende zon, op de markt dier Stad had gewacht op de ontvangst der inkwartierings-billetten.

In deze onvriendelijke stad ontving de Kompagnie hare verdere bestemming naar *Curgies*, het toenmalige hoofdkwartier van Prins Frederik. De marschroute was geregeld den 17 Aug. op *Etouge;* den 18 op *Curgies;* den 19 op *Bruay*. De marschen, bij brandende hitte over bergachtige landstreken, waren dikwerf zeer vermoeijend voor den Jager. Zoodra de Kompagnie de aangewezen bestemming, *Curgies*, op Franschen bodem naderde, vernam men, dat het Hoofdkwartier den vorigen dag naar *Raimes*, boven *Valenciennes*, was opgetrokken en Z. K. H. naar Parijs. Het kommando van de 2e Afd. der Nederl. troepen, welke ter belegering der Fransche vestingen in de Noordelijke Departementen van Frankrijk was achter gebleven, was door Z. K. H. aan den Luit.-Gener. Stedman opgedragen. Aan deze Afdeeling waren de Studenten-Kompagnie, en andere vrijwillige Kompagniën der Infanterie, toegevoegd, en wel bij het 18e Bataillon Jagers, onder de orders van den Kolonel Everts. Van *Curgies* trok de Kompagnie langs de wallen van *Valenciennes* naar *Bruay*, een dorp in eene regte rigting langs den straatweg van *Valenciennes* naar *Condé* gelegen, alwaar zij, na eene marsch van 14 dagen, den 19 Augustus aankwam.

Hier zou dan de bestemming der Kompagnie zijn, toegevoegd

aan het *observatie korps* der noordelijke vestingen van Frankrijk. Door den welwillenden Kolonel Everts werd dezelve te *Bruay* ontvangen, verwelkomd, en in het 18 Bataillon Jagers, onder zijne orders staande, ingelijfd. Dit Bataillon behoorde tot de 2de Brigade van de 1ste Divisie der 2de Afdeeling van de Nederl. armée, als de linker flank-kompagnie van dit Bataillon, terwijl de Leidsche Vrijwillige Jagers, die eenige dagen vroeger waren aangekomen, de regter flank-kompagnie uitmaakten. In alles werd men aan den dienst der overige Jagers gelijk gesteld, en de gewone dagelijksche exercitiën, appellen en het betrekken van wachten werden met de beide andere Kompagniën van dit Bataillon, die te *Bruay* gekantonneerd waren — de 5 en 6 — gezamelijk waargenomen. De Studenten waren dus, even als de andere Kompagniën, die in de rondte van *Valenciennes* en *Condé* gelegerd waren, tot kantonnementsdiensten bestemd, en schoon die dienst niet aan den ijver en den wensch der Studenten beantwoordde, ondergeschiktheid in den dienst was de eerste vereischte, reeds in den beginne door den Generaal van Zandick aanbevolen en waartoe zij nu geroepen werden.

Het verblijf der Kompagnie op Franschen bodem, gedurende eenige weken, behoeft niet uitvoerig vermeld te worden. Hetzelve bood niet veel verscheidenheid aan. De kantonnementsdienst van dat gedeelte van het Nederlandsche leger, hetwelk bestemd was als observatie-korps der Noordelijke vestingen van Frankrijk, was vrij eenzelvig in een' tijd, toen de troepen der verbonden Mogendheden reeds Parijs waren binnengetrokken, en de vestingen, dien ten gevolge, wel omsingeld, maar niet langer belegerd of bestormd behoefden te worden. Dit gedeelte van het leger diende thans ter verzekering, indien uit de versterkte vestingen, *Valenciennes*, *Condé* en anderen door de Fransche troepen uitvallen mogten geschieden, en daartoe moesten al de posten, rondom deze vestingen, waakzaam bezet worden. Zoodanig was de dienst, welke verrigt werd door dit gedeelte van

het Nederlandsche leger, en daaronder door de vrijwillige Kompagniën der Infanterie, die allen op meerderen, of minderen, afstand van deze vestingen gelegerd waren.

Vrij eentoonig rolden dan ook hier de uren en dagen heen. Dagelijksche appels, exercitiën, wachten betrekken, ook op de voor- en buitenposten bij *Valenciennes*, nachtelijke ronden tot in de nabijheid der vesting, bataillons exercitiën op de velden van *Escautpont* voor den Kolonel Everts, alwaar men dan tevens vereenigd was met de Leidsche Kompagnie, groote Inspectie der geheele Brigade van 7000 man door den Gen. Maj. de Ecrens, mede te *Escautpont*, Divisie Inspectiën voor den Luit. Gen. Stedman, in vereeniging met de Belgische en Hollandsche landmilitie, en op dezelfde velden de Veld-Godsdienst, het fourageren te *St. Amand;* dit alles verving elkander regelmatig, gedurende den loop van eenige weken, waarvan de eene dag vaak, even als de andere, voorbijging, en bij hen, die aan de letteroefeningen en het onbezorgde studentenleven gewoon waren, niet zelden vrij vervelend was. Vooral was het betrekken der wachten, in vereeniging met de posten der andere, hier gekantonneerde, Jager-kompagniën van dit Bataillon, waarvan vele manschappen zich door eene, in het oogvallende, ruwheid van zeden en uitdrukkingen kenmerkten, voor Jager-Studenten hoogst onaangenaam. Doch de bereidwilligheid van den Kapitein-Kommandant te *Bruay*, van Aarssen van Beijeren van Voshol, bragt hierin later eene aangename verandering te weeg, door aan de Studenten-kompagnie eene afzonderlijke wachtpost ter bewaking op te dragen.

Te midden van dit eentoonig militaire leven, zocht men zich eenige verscheidenheid te bezorgen, door de lectuur van die geschriften in kleiner formaat, aan welke de randsels, of de schakot's, eene rustplaats hadden aangeboden. Niet zelden ook bragten wandelingen in het bosch van *St. Amand*, naar de heuvels en steenkolenmijnen van *Ansin*, aan welks voet *Valenciennes* gelegen is en waar voor de smalle Schelde heen

stroomt, naar het aanzienlijke *Fraisnes* met deszelfs glasblazerij en naar *Vieux Condé*, eenige afwisseling in het eentoonige leven te *Bruay*.

Eenige Jagers der Kompagnie, die aan de Akademie leden waren van het Letterkundige gezelschap: *Utile Dulci*, vereenigden zich ook tweemaal op Franschen bodem tot bijeenkomsten, waarin korte voorlezingen gehouden werden; even als ditzelfde Gezelschap, in 1831 aan onze grenzen, zich vereenigde in herhaalde bijeenkomsten; voorzeker, zulk een verschijnsel zal in de Geschiedenis onzer Akademie maar zelden voorkomen!

Het eentoonige leven te *Bruay* scheen eenige verandering te ondergaan, toen, op den 18 September, eene verplaatsing der Kantonnementen van de geheele Divisie plaats had. De Kompagnie vertrok naar *Denain*, beroemd door de overwinning, door de Fransche troepen, onder Villars, in 1712 behaald, waarvan een hardsteenen Pyramide, op den viersprong aan den weg van Parijs, een kwartier uurs buiten *Denain*, getuigde. Zij heeft marmeren reliefs, en boven het voetstuk leest men op een wit marmeren plaat:

Denain
24 Juillet 1712.

Regardez de Denain l'audacieux Villars,
Disputant le tonnerre aux aigles des Cesars.
Henr. de Volt. ch. 7.

Terwijl de Kompagnie hier gekantonneerd was, begon de Disenterie in de nabijheid te heerschen; dientengevolge werden er strenge maatregelen bij het leger te velde uitgevaardigd. Welkom scheen dus de verplaatsing der Kompagnie van *Denain* naar andere dorpen, waarbij deze, niet talrijke, Kompagnie in kleinere afdeelingen gedetacheerd werd, te *Wauvrechien*, *Rovigny*, *Eyre* en *Escautdin*. Intusschen werd de *Divisie-orde* ter voorkoming van de roode loop bij de 2 Afdeeling van het Nederlandsche leger in Frankrijk, ook bij deze Kompagnie afgekondigd, die door eenige andere voorzorgen, als Batailions-

orders, werden opgevolgd. Hier, verre verwijderd van de ouderlijke woning, waren dan de Studenten, die niet aan het vuur van den oorlog werden blootgesteld, aan andere gevaren onderworpen. Immers zij ontweken de plaatsen des gevaars niet; want te *Wauvrechien* en elders, waar men thans gekantonneerd was, heerschte dezelfde gevaarlijke ziekte; en de maatregelen van militaire voorzorg, die betrekking hadden tot de exercitien, de huizen, alwaar men ingekwartierd was, het gebruik van eenige spijzen, de kleeding, enz. konden hen evenmin behoeden. Maar eene betere Hoede waakte over hen, en schoon eenige Leden der Kompagnie door de beginselen der ziekte werden aangetast, van ernstige gevolgen bleven allen verschoond door de zorg van Hem, die beveiligde, waar menschelijke voorzorg niet meer doen kan, dan middelen ter beveiliging aanbieden.

Maar hier duurde het verblijf slechts kort; want na eenigen tijd dit kantonnementsleven gesleten te hebben, was de vrede dáár en er was geene aanleiding langer de vrijwillige Kompagnien, die alleen voor den nood des Vaderlands de wapenen hadden aangegord, bij het leger in Frankrijk te behouden. — Van hier dan ook, dat de Veldmaarschalk, Prins van Waterloo, order gegeven had, dat alle de Kompagnien Vrijwilligers, welke zich bij de Nederlandsche armée te velde bevonden, naar het Vaderland zouden terug keeren. Hiervan was, zoo veel de Studenten- kompagnie betrof, aan den Rector der Hoogeschool kennis gegeven.

De 26 September was voor de terugkeer naar het Vaderland bestemd. Gaarne had de Kompagnie meer gedeeld in de kansen van den oorlog; maar daar het doel van een verder verblijf in Frankrijk nutteloos was, kon het niet anders, of de verveling, die uit een werkeloos kantonnementsleven ontstond, maakte, dat de tijding van terugkeer naar het Vaderland allen hoogst welkom was. Europa was bevredigd, Frankrijk tot rust gebragt, Napoleon naar Helena's klip ver-

hannen en de Fransche vestingen stonden, na den gesloteren vrede, eerstdaags ontzet te worden. — De Kompagnie marcheerde derhalve met een dankbaar gevoel van bewaring, ook nog in de laatste dagen, den 26 September des morgens van *Denain* op. Daar werden de verschillende detachementen dezer Kompagnie, die te *Rovigny*, *Wauvrechin*, *Eyre*, enz. verspreid waren, verzameld met de Kompagnie der Leidsche Studenten, en hoorde men in den geformeerden kring de navolgende *Dagorde* voorlezen, door den Kolonel aan den Kapitein overgeven:

Aan de Heeren Officieren, Onderofficieren en Vrijwilligers van de Academie te Utrecht, toegevoegd aan het Bataillon Jagers, N°. 18.

« Met leedwezen, Mijne Heeren, zie ik Ul. naar het Vader-
« land terugkeeren. Gij hebt den taak, welken Gijl. op U
« naamt, om voor Koning en Vaderland te strijden, op eene
« genoegzame wijze volbragt.

« Schoon niet in de gelegenheid geweest zijnde, om U door
« dapperheid te onderscheiden, hebt Gij U echter genoeg-
« zaam doen kennen door uwe goede gevoelens en houding.
« Ik zal er mij eene eer van maken, Ul. gecommandeerd te
« hebben. Gij keert naar uwe studien terug, om U aldaar,
« schoon in een ander vak, nuttig aan de Maatschappij te
« maken: alzoo zult Gijl. U dubbeld kwijten van uwe ver-
« pligtingen jegens het Vaderland.

« Ik betuig Ul. bij dezen mijn genoegen en tevredenheid
« over uw gehouden gedrag, gedurende het verblijf bij mijn
« onderhebbend Bataillon; en weest verzekerd, dat ik niet na-
« latig zal blijven, Ul. M. H. op de gunstigste wijze aan
« Z. M. te doen kennen."

De Lt. Kolonel, Commanderende het
Bataillon Jagers N°. 18.
(get.) Everts.

Hierna nam de Kolonel Everts, die zich altijd door beleefdheid en voorkomenheid de liefde der Kompagnie had verworven, afscheid van dezelve. De muzyk van het Bataillon en de Stafofficieren vergezelden de beide Vrijw. Jagerkompagnien tot buiten het kantonnement. Van daar vervolgden zij, nu van het 18 Bataillon losgemaakt, afzonderlijk haren weg. Door de palissaden van *Valenciennes*, welker barrièren echter nog gesloten waren, trok men verder voort, tot dat de Kompagnie te *Quarouble*, de laatste verblijfplaats op Franschen bodem, aankwam.

Toen men den volgenden dag, (27 Sept.) de Nederlandsche grenzen, tusschen *Quarouble* en *Mons*, overtrok, werden deze door een luid: *Oranje boven!* verwelkomd. Dien dag sloot men zich op weg, te *Quivrain*, aan de Kompagnie Vriesche Vrijwilligers aan, welke mede terug keerde, en op de Marktplaats te *Mons* waren zes Vrijwillige Kompagnien gelijktijdig geschaard, die allen naar het Vaderland terug keerden; schoon te *Mons* aan de verschillende Kompagnien verschillende marschrouten gegeven werden.

Van nu af aan ging de terugmarsch geregeld voort: den 28 September naar *Braine le Comte* en *Rebecq;* den 29 naar *Brussel* en *Puity;* den 30 rustdag; den 1 October naar *Mechelen;* den 2 naar *Antwerpen;* den 3 naar *Loenhout;* den 4 rustdag; den 5 naar *Breda;* den 6 naar *Raamsdonck;* den 7 naar *Gorinchem;* den 8 rustdag, den 9 naar *Leksmond;* den 10 naar *Utrecht.*

Deze terugtogt was grootendeels zeer aangenaam. Had toch de Kompagnie nu verder geene taak te vervullen, zij wenschte dan ook niet, nutteloos den tijd op Franschen bodem, even over de grenzen, te slijten. De terugkeer meer in de bewoonde wereld, dan op de dorpen rondom *Valenciennes* of *Condé*, en de gedachte eerlang, op Vaderlandschen bodem, het huisselijke leven in den kring van ouders en betrekkingen, te

slijten, had iets zeer aantrekkelijks. Schoon weder begunstigde veelal den togt, en dit deed de Kompagnie welgemoed voortmarcheren. Hier en daar had men wel minder aangename ontmoetingen, als b. v. te *Brussel*, het toenmalig verblijf van den Koning en de Hooge Regering, alwaar weder het verblijf geweigerd werd. Men werd van daar doorgezonden naar *Vilvoorden* en van hier weder naar *Puyty*, een ellendig dorp drie kwartier uur bezijden *Vilvoorden*, en 2 à 3 uur van *Brussel* verwijderd, alwaar de armoedigste kwartieren ten deel vielen aan Vrijwilligers, die zich hadden voorgesteld rustdag te *Brussel* te houden. Te *Breda* scheidde de Kompagnie van de Leidsche, die echter met eene bijzondere marschroute denzelfden weg met hen vervolgd had.

Onvergetelijk echter bleef de dag van den 9 October, toen men te *Leksmond* aankwam, alwaar men zich eensklaps in den kring van vele Utrechtsche vrienden en kennissen bevond en bij de aankomst een algemeen « *welkom*" te gemoet klonk. Onder dezelven was ook weder de algemeen geliefde Leermeester Moll. In dezen kring werd een goed gedeelte van den avond gezellig gesleten. De volgende dag was voor de feestelijke intogt in Utrecht bestemd. Alles was geregeld, zoodat men tegen één uur zoude inmarcheren. Doch hoe deze intogt plaats had, met alles, wat daarbij werd gesproken en gehandeld, geef ik liever terug met de woorden van een' der toenmalige Hoogleeraren, den Rector der Akademie, Heringa, wiens wel versneden pen daarvan een berigt gaf onder den titel van: « *Hulde aan de Utrechtsche Studenten bij hunne terugkomst uit het Nederlandsche Leger, op den 10 van Wijnmaand*, 1815," hetwelk afzonderlijk werd rondgedeeld en later mede geplaatst is in de Staats-courant (23 Oct. 1815). Zij is van den volgenden inhoud:

« Zoo dra de zekere tijding was aangekomen, dat de Kompagnie der Vrijwilligers van de Utrechtsche Akademie, uit het Leger in Frankrijk, stond weder te keeren, om op last

van Z. Kon. Maj. eervol te worden ontslagen, werd er niets verzuimd, om hen, bij hunne terugkomst te Utrecht, te ontvangen, op eene wijze, welke voegde aan de edele gezindheid en het voorbeeldig gedrag dezer jongelingen."

« De dag van den 10 van Wijnmaand, bestemd tot hunne terugkomst, werd veraangenaamd door een schoon herfstweder, 't welk aan zeer velen, uit aanzienlijke en minder standen, gelegenheid gaf, om deze Vaderlandsche Jongelingschap te gemoet te gaan, zoo dat de weg, tusschen Utrecht en Jutphaas, met rijdenden en voetgangers bedekt was. Reeds te Jutphaas werden zij, onder een keurig muzijk, eerst, door den Burgemeester, hartelijk verwellekomd, en door den Heer P. van Griethuizen begroet met eenige gepaste dichtregelen, en daarna, door den Hoogwelgeb. Heer B. de Geer, Vader van den eersten Luitenant van het Studenten-Korps, op deszelfs lusthuis, met een ontbijt onthaald, waarbij zich de muzijkanten van Jutphaas gedurig lieten hooren."

« Van daar op den middag vertrokken, en genaderd zijnde tot aan den grenspaal van het Stadsgebied, op den Vaartschen weg, buiten de Tolsteegpoort, werden zij ontvangen en begroet door den Heer Luit. Generaal O. Z. van Zandick, Provincialen Kommandant, aan wien het, van wege den Koning, was opgedragen, de Vrijwilligers, op de meest plegtige en eervolle wijze, te bedanken, en hen van hunne aangegane verpligtingen te ontslaan. Deze was, ten dien einde, vergezeld van eene Commissie uit HH. Burgemeesteren en Regeerders der Stad, met derzelver Secretaris, van den Heer Plaatselijken Kommandant Coll^{l}. Westerlo, en de Korpsen Officieren van het guarnizoen: en voorts van eenen trein, bestaande uit twee gewapende Detachementen der Flankeur-Kompagnien van ieder Bataillon der dienstdoende Schutterij dezer Stad, en even zoo vele van ieder der twee hier in bezetting zijnde Bataillons Nederlandsche Nationale Militie, (het 35ste en 40ste) met de Tambours en het korps Muzijkanten der Schutterij. Dus werden

de verdienstelijke Jongelingen ontvangen en ter Stad ingeleid, alwaar de straten, langs den doortogt, met blijde aanschouwers vervuld waren, welke, met het uiterste genoegen, zoo wel het bewijs van de gezondheid op het gelaat, als eene regt krijgshaftige houding, opmerkten. Bij dezen optogt ging de trein, voorafgegaan door twee der gemelde Detachementen, met de Muzijk, de Kompagnie Vrijwilligers in het midden, tusschen den Staf, en de Officieren van het guarnizoen, en gesloten door de twee andere Detachementen, langs de Oude Gracht, de Hamburgerstraat, de Nieuwe Gracht, achter St. Pieter, door de Keistraat, naar het Janskerkhof, alwaar de Kompagnie zich, met de gemelde Detachementen aan derzelver regter- en linkervleugel, in parade schaarde. Inmiddels had zich ook aldaar vervoegd eene Commissie uit den Akademischen Senaat, voor dewelke de trein in het voorbijgaan defileerde."

« Nu werd de Kompagnie, gecommandeerd door den Kapitein Techters, geinspecteerd door den Luit. Generaal, Provincialen Kommandant, en verwelkomd met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren de Officieren, Onder-Officieren, en verdere Leden dezer Kompagnie!

« Na Ulieden van harte met Uwe terugkomst alhier ver-
« welkomd te hebben, betuig ik Ul. het genoegen, hetwelk
« ik ondervinde, door Ul. allen welvarend weder bij elkander
« alhier geschaard te zien, op deze zelfde plaats, alwaar
« wij Ul., een weinig meer dan twee maanden geleden, (den
« 5 Augustus l.l.) vaarwel wenschten, in de hoop, maar echter
« in de onzekere hoop, op een voortdurend welzijn. Gedu-
« rende Ul. afwezendheid zijn, Gode zij dank! onze wenschen
« ten dien opzigte niet alleen vervuld, maar zelfs zijt Gijl.
« van alle gevaren bevrijd gebleven: en, hoewel ik mij verze-
« kerd houde en met Ul. gevoel, hoezeer het Ul. smarten en
« grieven moet, niet in de gelegenheid geweest te zijn, blij-

« ken van Ul. moed te geven, of 's Lands Vijanden te kunnen « bevechten, kan echter het leedwezen hierover bij Ul. gelenigd « worden, door de bewustheid, dat onze lotgevallen, door eene « hoogere, algoede en alwijze Magt, buiten ons bereik, gere- « geld worden, door het den Militairen betamende geduldig « berusten in de verordeningen hunner Bevelhebberen, en vooral « door de overtuiging, die, bij U zelven en bij ons allen, be- « stond van uwen *Goeden Wil*, waarvan Ul. bereidvaardigheid, « ijver en belangloosheid zoo blijkbaar het bewijs hebben opge- « leverd. — Intusschen moet het voor Ul. allezins voldoende « wezen, en is het mij bijzonder aangenaam, dat ik mij in « het geval bevind, Ul. den lof te kunnen geven, van, vol- « gens alle ingekomen berigten, en volgens het verslag van Ul. « braven Kommandant, (den Heer Kapitein Techters) allen « in 't algemeen, en ieder uwer in het bijzonder, aan uwe « verpligtingen voldaan, en door een goed gedrag uitgemunt « te hebben, waardoor Gijl. U dan ook de achting uwer Wa- « penbroeders bij de armée verworven hebt."

« Ul. opgenomen taak thans volvoerd zijnde, ben ik, van « wege onzen geëerbiedigden en geliefden Koning, bij aanschrij- « ving van het Departement van Oorlog, en van Z. Exc. den « Generaal Graaf van Limburg Stirum, commanderende het « 1ste of Westelijk Generaal Commando, gelast, om, zoodra « Gijl. zoudt teruggekomen zijn, Ul. met de meeste plegtig- « heid, op eene eervolle wijze, te bedanken, en van uwe « aangegane verpligtingen te ontslaan, waartoe Ul. als nu de « Order zal voorgelezen werden."

Deze aanschrijving, dato *Amsterdam*, den 1 *October* 1815. No. 1549. door den Kapitein Adjudant van der Monde voorgelezen zijnde, vervolgde de Generaal:

« Eer ik nu verder voortga, wil ik aan Uwe vorige en « weder aanstaande Leeraars in de Godgeleerdheid en overige « Wetenschappen, gelegenheid geven, Ul. op hunne beurt,

« ook te verwelkomen, waartoe zich eene Commissie uit den « Achtb. Akademischen Senaat herwaarts begeven heeft."

Hierop deed de Rector der Akademie, Prof. J. Heringa, Ez. de volgende aanspraak :

« Welkom, manhaft Bevelhebber der gewapende Jongeling- « schap van Utrechts Hoogeschool, die U haren en onzen dank « hebt verworven, door de wijsheid en zorgvuldigheid, door « den ernst en de gematigheid, met welke Gij haar bestuur- « det en haar voorgingt! — Welkom, brave, dierbare Jon- « gelingen! die, in hoogeren en lageren rang, voor den Ko- « ning en het Vaderland, vrijwillig de wapenen hebt opgevat! « Ja! van ganscher harte heeten wij U, in naam van den « Akademischen Senaat, welkom."

« Gelaat en houding dragen het merk van Uwe gezondheid en « weltevredenheid. De vermoeijenissen van den togt hebben U « dan niet afgemat; de last der wapenen heeft U niet gedrukt; « de ontbeeringen hebben U niet verzwakt; en de besmettende « ziekte, welke in Uwe nabijheid waarde, heeft U niet aan- « getast. Hoe veel verpligting, tot ootmoedige dankzegging aan « den God Uwes levens, den Leidsman Uwer jeugd!"

« Nog streelender genoegen geeft het ons, dat wij U zien « wederkeeren, met den lof van onbesproken zeden. Ja! het « gerucht van Uw voorbeeldig gedrag is U reeds vooruit ge- « sneld. Het zij Gij slechts te gehoorzamen, het zij Gij ook « op Uwe beurt te gebieden had, Gij hebt U gekweten van « Uwen pligt. Gij hebt U vrijwillig, in korten tijd, gewend « aan ongemakken van het krijgsmansleven, tot nu toe vreemd « aan Uwe stille letteroefeningen. En, indien Uw arm noodig « ware geweest, tot redding van het Vaderland, of tot herstel- « ling van de rust in Europa, wij vertrouwen, Gij zoudt niet « geaarseld hebben, om, in de gelederen der Nederlandsche « Helden, den vijand onder de oogen te zien."

« Doch, gedankt zij de God des vredes! Gij hebt geene

« wonden behoeven toetebrengen of te ontvangen. De nood
« des Vaderlands is geweken. De eer der Nederlandsche Natie
« is, bij hare Naburen, gered, ook door Uwe volvaardigheid
« tot den heiligen strijd. Onze Koning, de Vader des Vader-
« lands, is over U voldaan : en zijne zorg voor U, gepaard
« met zijne zucht voor de Wetenschappen, heeft zijn besluit
« bepaald, om U uit het Leger terug te roepen, en, op eene
« eervolle wijze, weder te geven aan onze Hoogeschool."

« Gij ziet, hoe Utrechts Burgerij deelt in ons verlangen,
« om U weder te aanschouwen; hoe zich de aanzienlijksten
« van alle standen beijveren, om aan Uwen intogt luister en
« plegtigheid bijtezetten; en hoe de gevoeligste harten vreugde-
« tranen vermengen, met die van Uwe Ouderen en teederste
« betrekkingen, op dezen schoonen Feestdag. Zoo veel belang-
« neming, zoo vereerend voor U, zal U, hope ik, tot eene
« aanmoediging verstrekken in de Letterbaan, welke Gij nu
« weder intreedt. Hebt Gij, door ligchamelijke oefeningen,
« roem verworven, door die van geest en hart zult Gij hem
« verhoogen. Zal Uwe dapperheid geene lauweren winnen in het
« Oorlogsveld, daar zijn, door lang gewenschte verordeningen,
« nieuwe eerekronen voor Uwe vlijt te behalen, in de loop-
« baan der Wetenschappen. Kunt Gij den Koning met Uw
« bloed niet dienen, dat dan Uwe gezondheid en krachten, in
« jeugdigen en manlijken leeftijd, gewijd zijn, aan Vorst en
« Vaderland, ja aan Menschdom en Christendom, en alzoo aan
« dien God, wien te gehoorzamen Uwer en onzer allerhoogste
« eer en ware gelukzaligheid is!"

« De Commissie, na het doen dezer Aanspraak, vertrokken
zijnde, onder het geleide van een Detachement der Schutterij,
naar de Senaatkamer, waar middelerwijl alle de Heeren Pro-
fessoren genoodigd waren zamentekomen, volgde ook straks
daarna de geheele trein, met de Vrijwilligers, in dezelfde orde
als te voren, derwaards, door de korte Jansstraat en de Dom-
steeg. Aan den ingang van het groote Auditorium, werd de-

zelve, door eene Commissie uit den Senaat, ontvangen en in de Senaatkamer binnengeleid, terwijl dit pad met groen en bloemen bestrooid was."

« Hier werden de weder in orde geschaarde Vrijwilligers, nogmaals, door den Luit. Generaal, dus aangesproken :

« Thans, mijne Heeren de Vrijwilligers! bevinden wij ons « weder te zamen vereenigd, in deze zelfde Zaal, alwaar ik, « voor omtrent vier maanden, (den 13 Junij, l.l.) Ul. Kompag- « nie, in 't bijzijn van Ul. waardigen Rector, organiseerde, en « Ul. de Militaire pligten voor oogen hield, van dewelke Uwe « aanstaande ontbinding U weder gaat ontheffen. — Dan, hoe « zeer die pligten Ul. als Krijgslieden voortaan niet meer zul- « len opgelegd zijn, zoo vleije ik mij, dat de kennis, welke « Gijl. daarvan verkregen, en de onderwerping en gehechtheid, « welke Gijl. daaraan betoond hebt, Ul. in uwen overigen « leeftijd, nog van nut en voordeel zal zijn; immers orde, « naauwgezetheid, ondergeschiktheid, geduld, zelfopoffering, « standvastigheid, gepaard met onverschrokken moed, de ver- « eischte eigenschappen van eenen goeden Krijgsman, zijn, in « alle standen der Maatschappij, lofwaardige en gepaste hoe- « nigheden. Bevlijtigt U dan, in dezelve te volharden, en Ul. « aldus, bij het hervatten uwer vorige Letteroefeningen en in « uwen overigen leeftijd, de achting Uwer Landgenooten te « verwerven."

« Bij de nu aanstaande ontbinding Uwer Kompagnie, heb ik « vermeend, dat het Ul. niet onaangenaam zou zijn, indien « het Vaandeltje, hetwelk U, bij uw vertrek, door de ach- « tingwaardige Jufferschap dezer Stad, geschonken werd, en « waarvoor wij nogmaals dezelve dank zeggen, ter gedachte- « nis van uwen moed en van het gebeurde, alhier bewaard « bleef: waarmede de Heeren Professoren dezer Akademie in- « stemmende, goedgevonden hebben, hetzelve, als een blij- « vend gedenktecken van Uwen ijver voor 's Lands verdedi- « ging, alhier in de Senaatkamer over te nemen en te doen « plaatsen."

« De Standaard daarop aan den Heer Rector overgegeven wordende, zeide de Luit. Generaal:

« Dat dit veldteeken, tot eene aangename en loffelijke her-« innering van het voorledene, en tot eene krachtige aanspo-« ring ter navolging voor het toekomende, verstrekke!"

« De Rector hier op het woord nemende, terwijl Hij den Standaard aan het jongste Senaatslid (den Hoogl. Moll) overreikte, zeide:

« Zoo keert dan deze Standaard terug naar den tempel « der Wetenschappen, in welken ik U dit schoon geschenk « der Utrechtsche Jufferschap ter hand stelde. Hier zal Hij « dan ook ten toon hangen, ter gedachtenis van Hare Vader-« landsliefde en van Uwen moed, met het bijschrift, door « Uwen Leermeester van Heusde, op ons verzoek, ont-« worpen."

GENEROSOS IUVENES
ACADEMIAE HUIUS CIVES
PRO REGE ET PATRIA
ADVERSUS COMMUNEM EUROPAE TYRANNIDEM
ULTRO
ARMA CAPIENTES
HOC VEXILLO
PARIS MAGNANIMITATIS INDICE
ORNAVIT
PUELLARUM TRAIECTINARUM
FLOS
A. CIↃIↃCCCXV.

dat is:

De grootmoedige Jongelingen, Studenten aan deze Akademie, die, voor Koning en Vaderland, tegen de algemeene tyrannij van Europa, uit eigen beweging, de wapenen hebben opgevat, zijn, met dit Vaandel, als een bewijs van gelijke grootmoedigheid, vereerd door de bloem der Utrechtsche Juffers, ten jare 1815.

« Dit leze nog de Nakomelingschap, en volge Uw voorbeeld;

« gelijk Gij dat van onze Voorvaderen volgdet! Zoo toch « eenmaal Nederland weder bedreigd wordt, gelijk het voor « weinige maanden bedreigd werd, dan vinde het aan Utrechts « Hoogeschool een aanzienlijk getal vrijwillige Verdedigers, ge- « lijk U! Dan verlate ook dit Veldteeken zijne plaats niet, « dan om even welbewaard weder te keeren, onder het toe- « voorzigt van eenen Man, als deze Uw Aanvoerder!"

« Ja, brave Krijgsman! veroorloof mij, dat ik zoo, in « Uwe tegenwoordigheid en tot U, spreke! Ik zal Uwe « kieschheid niet kwetsen; maar mijn hart, mijn pligt gebie- « den het mij te zeggen: de keus, welke U aan het hoofd « stelde van deze Jongelingschap, houden wij voor éene der « gunstige bestellingen van Gods Vaderlijke Voorzienigheid over « haar. De verwachting, welke wij, bij Uw vertrek, van « U hadden opgevat, bragt veel toe tot onze gerustheid, over « het lot van onze Zoonen en Kweekelingen. Maar Gij hebt « onze verwachting overtroffen. Ontvang daarvoor hunnen en « onzen dank! De goedkeuring van onzen Koning, die ver- « diensten waardeert en bekroont, en bovenal de Zegen des « Allerhoogsten, zij uwe belooning!"

« Die zegen rustte ook op U, hoog aanzienlijk Krijgsbevel- « hebber! die 's Konings welbehagen, omtrent onze jongelie- « den, met zoo veel kieschheid en hartelijkheid, ten uitvoer « brengt. Die zegen ruste op den Heer Gouverneur dezer « Provincie, die, tot zijn leedwezen, door ongesteldheid ver- « hinderd, hier niet kan tegenwoordig zijn, en op U allen, « mijne HH.! die, in onderscheiden standen, zoo bereidvaar- « dig hebt medegewerkt, en Uwe onderhoorigen hebt doen « medewerken, om de plegtigheid van dezen dag vereerend « voor de akademische jeugd en aangenaam voor ons, te doen « afloopen! Ook daarvoor zij U allen en eenen iegelijk in « zijne betrekking, de welmeenendste dank, uit naam van den « akademischen Senaat, door mijnen mond toegebragt!"

« Na deze Aanspraak, bedankte de Generaal den Kapitein

Tochters insgelijks, voor de zorg, door hem, voor de Vrijwilligers in allen opzigten en bij alle gelegenheden, gedragen, met verzekering, dat daarvan het gunstigste verslag aan het Gouvernement zoude gegeven worden: en, zich tot de Heeren Professoren rigtende, zeide zijne Exc.

« Mijne Heeren! daar deze Jongelieden nu dadelijk van « hunne Militaire verbintenissen ontheven zullen worden, be- « veel ik hen weder in Uwe gunst en welwillendheid, en « hoop, dat zij Ul. voortaan weder, even zoo wel in het vak « der Wetenschappen, zullen voldoen, als zij mij, in hunne « krijgskundige loopbaan, hebben genoegen gegeven."

« Eindelijk marcheerde de Kompagnie weder naar buiten, voor de poort der Akademie, waar dezelve, door Zijne Exc. den Provincialen Kommandant, bedankt en ontbonden werd met de volgende aanspraak:"

« Nu, Heeren Vrijwilligers! voldoe ik geheel aan den mij « opgedragen last, door Ul. in *Naam van* Zijne Majesteit, « onzen geëerbiedigden Koning, *plegtig* en *eervol te bedan-* « *ken;* aan de Vrijwilligers, deze Kompagnie uitmakende, « des Konings tevredenheid en de erkentelijkheid Uwer « Landgenoten, over den door Ul. aan den dag gelegden « moed en ijver te betuigen en te verzekeren, en *Ul. hono-* « *rabel van Uwe aangegane verpligtingen te ontslaan;* gelijk « ik zulks verklaar gedaan te zijn bij deze: en *is alsnu* « *deze Kompagnie gehouden voor ontbonden*, terwijl ik aan « de Heeren Vrijwilligers, provisioneel en tot nadere order, « vergun, om, des verkiezende, de montering nog te mogen « blijven dragen, ter gedachtenis van hunnen ijver voor Ko- « ning en Vaderland. Leve de Koning!"

« Zoo werd deze plegtigheid, door een driemaal herhaald: *Hoezee! Leve de Koning!* der Kompagnie Vrijwilligers en der Aanschouwers, en door het spelen der Muzijkanten van *Wilhelmus van Nassauwen*, besloten."

Aan de Leden der Kompagnie werd vervolgens een Paspoort, of

ontslagbrief, uit 's Lands dienst door den Provincialen Kommandant van Utrecht, *des verkiezende (!)* verleend, waarbij zij uit de dienst, die zij van 13 Junij tot 10 Oct. 1815 hadden vervuld, werden ontslagen.

Zoo uit de dienst van Koning en Vaderland, door militair gezag, ontslagen, genoten de Leden der Kompagnie in de ouderlijke woning, of die der vriendschap, de verhoogde vreugde. Was echter de Kompagnie nu *militairement* ontbonden en waren de krijgsmakkers in den huisselijken en Akademischen kring weêrgekeerd, zij verlangden nog eenmaal bij elkander te komen, om vriendschappelijk te scheiden en daartoe was de avond van den volgenden dag bestemd.

Men wenschte tevens een bewijs van dankbaarheid te geven aan de Utrechtsche Jonkvrouwen, die den Standaard vereerd hadden, en daartoe strekte eene Serenade, Woensdag avond den 11 Oct. gegeven; en toen deze hulde ten 1 ure des nachts volbragt was, vereenigde men zich ten afscheidsmaal met den braven Kapitein der Kompagnie, J. W. Techters. Aldaar heerschte gulheid en hartelijkheid en de Vaderlandsche en Wetenschappelijke toasten werden met geestdrift ingesteld en onder een blij: *Io vivat!* of ander gezang, gedronken. Doch de hartelijkheid klom ten top, toen bij de toast van « *onzen braven Kapitein,*" de aandoeningen op veler gelaat zigtbaar waren. Dit werd verhoogd door de Dichtregelen, welke door twee Leden der Kompagnie bij deze toast werden uitgesproken; wij deelen hier die mede, welke door den Sergeant, J. F. van Oordt, werden uitgesproken. Zij waren van den volgenden inhoud:

Rigt vrij den held eene eerzuil op,
Van 't hechtst arduin gesticht;
Geen zuil is ooit zoo vast gegrond,
Die niet voor de eeuwen zwigt.

Ja! vlecht een' lauwer om zijn kruin,
Die hem ten eerkrans wordt;
Geen lauwer is zoo frisch, of groen,
Die niet op 't laatst verdort.

Ja! schrijft zijn naam in 't hardst metaal;
Ontrukt dien aan den tijd;
Geen letter is zoo diep gegrifd,
Die niet door de eeuwen slijt.

Wij rigten dus geene eerzuil op,
Wij vlechten u geen kroon,
Wij griffelen uw' naam niet neer,
Dit was te klein een loon.

Neen! Brave leidsman onzer jeugd
Neen! Eeuwig dierb're vriend!
Gij hebt, voor uwe liefde en trouw,
Een beter loon verdiend:

Dat loon wordt door geen eermetaal,
Dat eens vergaat, bereid;
Neen! betere eerzuil rigten we op,
De zuil der dankbaarheid:

Dat loon ligt in geen eereloof
Van dorrend groen gevlecht;
Wij vlechten onverwelkbrer kroon
Met tranen zaamgehecht.

Die zuil, die voor geen noodlot zwigt,
Die krans, die de eeuwen tart,
Blijft u voor eeuwig opgerigt
En is gevlecht in 't hart.

Daar schitt'ren zij met zuivren glans,
Zoo lang, in *Utrechts* wal,
Een jong'ling nog den dierbren naam
Van TECHTERS noemen zal.

Daarenboven ontving men aan dien maaltijd een vijftigtal exemplaren van een Welkomsgroet van den toenmaligen Pred. A. Simons, later een der geliefde Leermeesters van vele Leden der Kompagnie, welke, aanstonds zijnde rondgedeeld, straks de bekers deden vullen op het heil van den beroemden Vaderlandschen Dichter. Dezelve luidde aldus:

Aan de Studenten der Hoogeschool, te Utrecht, van hunnen vrijwilligen Veldtogt weêrgekeerd.

Zijt welkom, welkom! fiere jeugd!
Ons welt het hart van hooge vreugd,
Daar wij u wederzien, u heugelijk ontmoeten!
Wie is 'er, bij die vreugd, versteend,
Die niet met vriend en magen weent,
En lauren u ontzegt, terwijl we u juichend groeten!

Heel Neêrland roemt uw edel vuur,
De grijze stad verjongt, dit uur,
En Pallas ziet verheugd, haar zonen binnen treden;
Gij toont, op dezen blijden dag,
Wat wijsheid en de deugd vermag
Met onbedorven hart en niet ontaarde zeden.

Dat bloed, dat in uwe ad'ren vloeit,
Dat vuur, dat in uw boezem gloeit,
Verheft u, in ons oog en geeft den jong'ling waarde;
Geen vijand roepe u weer ten strijd!
Oranje en vrijheid toegewijd,
Zijt gij de steun en de eer van 't roemrijkst volk der aarde!

Nog weinige dagen vertoefde de brave Techters in het midden zijner jeugdige vrienden en ontving ondubbelzinnige blijken van vriendschap, ook van de inwooners van Utrecht. Kort daarna werd hem van wege de Kompagnie een degen met een toepasselijk opschrift, op de stootplaat, ten geschenke aangeboden, die te Harderwijk door twee der Studenten werd overhandigd. Want, reeds den 16 October, vertrok hij weder naar Harderwijk, om zich, even als voor dezen veldtogt, bij het depôt der Koloniale troepen, alwaar hij vroeger geplaatst was, te vervoegen. Maar hij vertrok niet, dan uitgeleid door zijne vroegere manschap, die aan de grenzen der Stad een hartelijk afscheid nam van den man, welke zich hunne belangen steeds had aangetrokken, en niet zonder dat de Senaat der Utrechtsche Hoogeschool, daags na zijn vertrek (17 Oct.), bij deszelfs kennisgeving van de behouden terugkeer en het ontslag

der Studenten uit 's Lands dienst, aan Z. Exc. den Minister van Oorlog tevens de loffelijkste getuigenis van dezen krijgsbevelhebber, bij de volgende Missive, aflegd:

Utrecht 17 van Wijnmaand 1815.

« Het is op verlangen van den Akademischen Senaat, dat ik de eer heb aan Uwe Exc. te berigten de behouden terugkomst van de Kompagnie Vrijwilligers onzer Akademie en het eervol ontslag, hetwelk zij, van wege Z. Kon. Maj., door den Heer Luitenant Generaal van Sandick, Commandant dezer Prov. ontvangen hebben. Onze blijdschap hierover wordt zeer vermeerderd door het getuigenis van het voorbeeldig gedrag der jonge lieden, gedurende hunne afwezigheid, en door de algemeene verzekering van hunne hoogachting voor den Heer Kapt. Techters, onder wiens Commando zij zijne Maj. hebben gediend. Uit alles, wat wij zelven eerst van dien Officier opgemerkt hebben, en wat ons nu door het eenparig getuigenis onzer Studenten blijkt, vinden wij ons verpligt in Hem te erkennen een' man, die, bij 't houden eener naauwkeurige krijgsorder en tucht, zich liefde heeft weten te verwerven van de Officieren, Onderofficieren en verdere Leden der Kompagnie door de wijsheid, gematigdheid en eenparigheid in zijn gedrag, door de vaderlijken zorg, welke hij voor de gezondheid en zeden der jonge lieden droeg, door de opoffering van eigen gemak aan hun welzijn, en door het voorbeeld van een onberispelijk leven."

« De Senaat heeft gemeend, deze hulde schuldig te zijn aan den Heer Techters, ten einde ook aan Uwe Exc., en zoo wij hopen, aan Z. K. Maj. zelve, de loflijke hoedanigheden te doen kennen van eenen Officier, die zoo veel heeft toegebragt, tot het gelukkig afloopen van dien vrijwilligen dienst, die de kweekelingen onzer Hoogeschool aan den Koning en het Vaderland hebben bewezen."

De Rector der Akademie,
(get.) J. Heringa, Ez.

Zoo teruggekeerd in den kring van ouders en betrekkingen,

en tot de letteroefeningen, wachtten nieuwe werkzaamheden de Akademie-burgers. Er was eene nieuwe Akademische Organisatie door Z. M. vastgesteld, bij besluit van 2 Aug. 1815, en wegens de afwezigheid der beide Jager-Kompagniën was de vakantie verlengd tot na derzelver terugkomst. In October wedergekeerd, werd, in het begin van Nov., de nieuwe Akademische organisatie ingevoerd, een nieuw wetenschappelijk leven werd opgewekt, ook bij hen, die, juist door het gemis, in de laatste maanden dubbele behoefte hadden gevoeld aan letteroefeningen. Men ontving dan later ook de getuigenis, dat het na de ingevoerde Organisatie niet ontbrak aan wetenschappelijken ijver en dat de wapenen den lettergeest niet hadden uitgedoofd, maar veeleer aangewakkerd. Alleen de herinnering aan den eersten militairen togt, dien Utrechts Akademie-burgers voor de zaak des Vaderlands ondernamen, bleef leven bij hen, die aan denzelven deel namen. Toen de eerste verjaardag van de terugkomst daar was, vereenigde men zich aan een' gezelligen disch ter herinnering van vroegere dagen. Na vijftien jaren heeft het voorbeeld, vroeger gegeven, bij den meer bloeijenden toestand van Utrechts Hoogeschool, voorzeker mede aanleiding gegeven tot de vorming van eene talrijker Kompagnie, die in de gevechten zelve geleid werd en langduriger in den krijgsdienst vertoefde; en nu, na 25 jaren, verzamelt zich een gedeelte dier vroegere Kompagnie, om, in herinnering aan de dagen der jeugd, tevens een gevoel van dankbaarheid, gepaard aan dat van weemoed over de ontslapenen, aan te kweeken, en levendig te houden.

H. J. R. . . . . .

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand SEPTEMBER 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
1	766	764	762	762	204	234	234	168	z. o.	Helder.
2	760	759	758	757	206	14	246	135	Z.	idem.
3	756	756	757	761	20_2	18_2	175	155	W.	Regen.
4	754	762	762	762	158	176	178	154	z. W.	Bewolkt.
5	761	765	765	765	164	17	165	12_2	N.	idem.
6	769	769	769	769	155	166	174	128	N. W.	idem.
7	768	767	766	766	166	19_2	166	144	W.	idem.
8	766	767	767	768	168	17_7	176	11_2	N.	idem.
9	766	765	764	765	157	18_3	16_2	158	N. W.	Betrokken.
10	762	763	764	765	17_2	16_2	16	12_2	N.N.W.	idem.
11	762	762	762	762	14	16	16_1	12	N. W.	idem.
12	762	762	761	761	12_9	14_2	146	96	idem.	Bewolkt.
13	759	759	758	756	13	146	149	8	idem.	idem.
14	757	751	750	748	128	149	128	10	W.	Betrokken.
15	744	745	742	744	9_2	11_2	11	10_2	z.	Regen.
16	738	739	739	741	10_9	138	9	9	W.	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	750	753	755	758	123	14	14	88	W.	Bewolkt.
18	761	761	761	760	122	138	142	10	N.N.O.	Betrokken.
19	756	756	755	756	12	149	122	105	N. W.	idem.
20	761	762	763	765	13	139	13	8	N.	Bewolkt.
21	766	766	765	764	103	138	13	104	W.	idem.
22	759	757	753	754	126	132	14	10	Z. W.	Betrokken.
23	752	754	755	757	116	137	138	92	W.	idem.
24	759	760	760	762	123	136	123	94	N. W.	Bewolkt.
25	764	764	764	762	127	144	128	86	Z.	Betrokken.
26	764	764	764	762	126	142	137	115	N.N.W.	idem.
27	763	764	764	763	14	148	146	116	idem.	idem.
28	762	760	759	758	145	17	166	15	Z. W.	idem.
29	764	755	755	760	146	126	14	98	N. W.	Regenachtig.
30	761	762	763	764	124	128	128	83	idem.	Betrokken.
1	7629	7635	7632	7636	1752	1882	1836	1408	GEMIDDELDE WAARNEMING Van den 1st. tot den 11e.	
2	755	7548	7546	7551	1223	1413	1331	961	— — 11en. — — 21e.	
3	7604	7606	7604	7608	1276	1421	1376	1038	— — 21st. — — 30st.	
	7594	7596	7594	7598	1417	1572	1514	1135		

3 's namiddags regen en donder.
8 's nachts regen.
10 's morgens regen.
11 's avonds regen.
14 's morgens vroeg regen.
15 's morgens, 's namiddags en 's avonds regen.
16 's nachts regen, 's namiddags onweder met sterke regen.
17 's nachts en 's morgens regen.
19 's nachts en 's middags regen.
20 's morgens en 's namiddags regen.
22 's namiddags en 's avonds wind en regen, 's morgens sterke regen en wind., 's morgens 10 uur dwarlwind.
24 's namiddags sterke regen.
25 's morgens regen.
26 's morgens en 's avonds regen.
27 's nachts regen.
29 's morgens en 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 75955, Thermometer 1409.

September 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V		M.	V			M.	V.
UTRECHT.	63	71	8	12	3	3	7	19	»	77	69
AMERSFOORT. . . .	18	18	2	2	1	1	2	9	»	29	25
RHENEN.	2	2	»	»	»	»	»	1	»	4	4
WIJK BIJ DUURSTEDE.	6	3	»	»	»	2	»	1	»	3	1
MONTFOORT.	3	1	»	»	»	»	»	»	»	3	2
IJSSELSTEIN.	5	6	»	»	»	»	»	1	»	5	6

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	September 1840.	4 el 16 dm.
15	—— ——	4 — 24 —
31	—— ——	4 — 46 —

PAARDENMARKT.

Gemarkt op den 28sten September 1840.

Kantoor	Waardpoort.	23 Stuks.
»	Catharijnepoort.	250 »
»	Wittevrouwenpoort.	87 »
»	Tolsteegpoort.	37 »
»	Ridderschapsvaart.	97 »
»	Vaartschen Rijn.	49 »
»	Roodebrug.	51 »
	te zamen	594 Stuks.

UITLEGGING DER STAD UTRECHT, VOLGENS HET ONTWERP VAN DEN BURGEMEESTER *HENDRIK MOREELSE*, TEN JARE 1664.

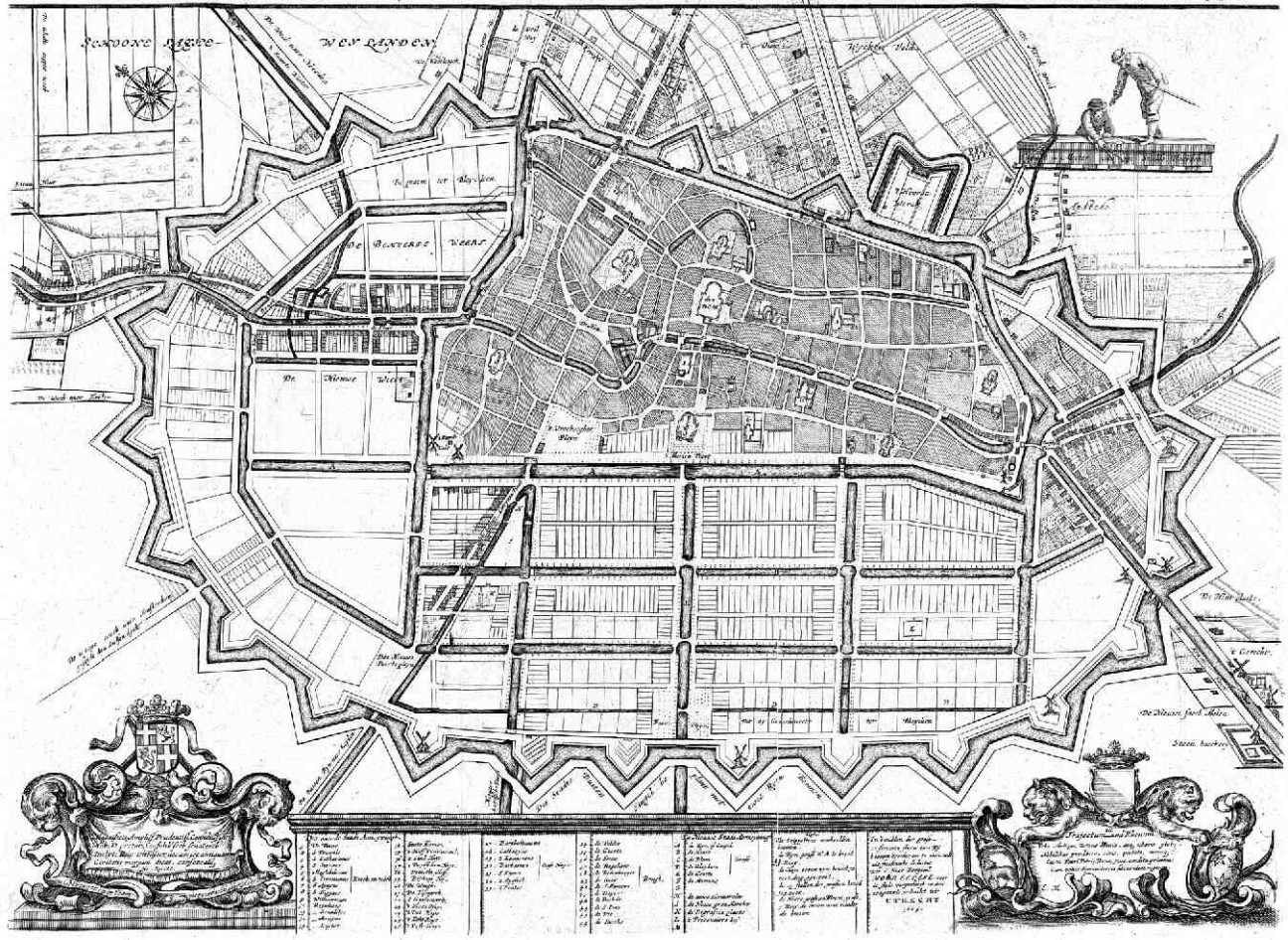
(met den platten grond).

De stad Utrecht, reeds in vroegere eeuwen belangrijk in de geschiedenis, wegens den invloed van haren Kerkvoogd, die ook het wereldlijk gezag uitoefende, en wegens hare magt, welke den naburen ontzag inboezemde, was dit niet minder om haar regeringsstelsel, waardoor zij als het ware eene republiek op zich zelve vormde.

Hoewel sedert het jaar 1528 niet meer zelfstandig, maar met Holland onder denzelfden Heer gebragt, en in 1579 door de Unie met de overige provincien verbonden, heeft zij door dit laatste nog in kracht gewonnen, als een deel van een grooter geheel uitmakende, en hare belangrijkheid voor dit geheel heeft haar steeds in tijden van rust in bloei doen toenemen.

De voordeelige en aangename ligging der stad, is eene der hoofdoorzaken, waaraan deze voortdurende bloei is toe te schrijven. Hare ligging, genoegzaam in het midden des lands, welke haar tot den handel bijzonder geschikt maakt, en veel levendigheid aanbrengt, door het aantal vreemdelingen, die uit alle oorden dezelve doortrekken, gevoegd bij den hoogen bodem en de gezonde lucht, die men er inademt, benevens het

T CONCEPT VANDE PLAT GRONDIGHE AFBEELDINGH DES OUDE ~ NIWE STAD VTRECHT. ANNO. 1664

Scenone Rijcke
Nieu Landen
De Buntere Weert
De Nieuwe Weert
Nieuwe Gracht
Oude Gracht
Nieuwe Haven
Oude Haven
Nieuwe Brugh
Oude Brugh
Nieuwe Poort
Oude Poort
Nieuwe Sluys
Oude Sluys
Nieuwe Straet
Oude Straet
Nieuwe Dam
Oude Dam
Nieuwe Kerck
Oude Kerck
Nieuwe Markt
Oude Markt
Nieuwe Toren
Oude Toren
Nieuwe Graft
Oude Graft
Nieuwe Vest
Oude Vest
Nieuwe Wal
Oude Wal
Nieuwe Bolwerck
Oude Bolwerck
Nieuwe Thooren
Oude Thooren
Nieuwe Huys
Oude Huys
Nieuwe Straet-Jans-Kerckhof
Oude Straet-Jans-Kerckhof

versch vlietend zoet water, zijn geschenken der natuur die dezen plek boven vele andere steden zijn aanbedeeld.

Het was om deze redenen, dat vele aanzienlijke familien reeds in vroeger tijd de stad Utrecht als eene aangename woonplaats boven anderen verkozen, en den aanbouw van vele huizen op ledig staande erven binnen dezelve noodzakelijk maakte. Doch ook dit was niet genoegzaam voor het steeds toenemend getal inwoners. Omtrent het jaar 1624 deden eenige rijke Duitsche familien, bij monde van een lid van den Raad Paulus Moreelse, vader van Hendrik Moreelse, den voorslag, om 80 groote huizen te bouwen, indien de regering konde besluiten, de stad aan de westzijde uit te leggen: deze voorslag werd echter niet aangenomen, en de stad bleef verstoken van zulk eene belangrijke aanwinst. Dit had toch het gunstig gevolg, dat er sedert onderscheidene ontwerpen ter uitlegging werden gevormd, waardoor deze zaak levendig gehouden, den 30 December 1661 op nieuw in den Raad der stad ter tafel gebragt, en eene commissie van negen leden benoemd werd, ter onderzoeking der meest doelmatige middelen tot volvoering van het plan. Sedert dien tijd werd er geen verder gewag van de uitlegging der stad gemaakt, vóór den 9 Junij 1663, wanneer op het voorstel van den Burgemeester Hamel de vroedschap tegen den 13^{en} daaraanvolgende werd opgeroepen: « om te delibereeren « over het despicieeren van een bequame plaatse tot « accommodatie van de aankomende warmoesluyden," waarbij tevens eene kaart werd overgelegd, vertoonende het plan van de stad Utrecht en de landerijen langs

en aan dezelve gelegen; naar aanleiding hiervan werd eene commissie uit den Raad benoemd, aan welker hoofd de Heer Moreelse zich bevond, om de consideratien, hierover in den Raad gevallen, ten papiere te brengen, en daarover te adviseren.

Dit advies werd den 22en Augustus daaraanvolgende in eene resolutie veranderd, welke hier in zijn geheel volgt:

« De Vroedschap der stad Utrecht in consideratie nemende de veelvoudige verzoeken, die van tyt tot tyt gedaan worden, om buyten de stadt huysingen te mogen aanbouwen, ende dat die sulx obtineren hare gebouwen sonder eenige ordre, naar yders gelegentheyt syn stellende, tot merckelycke incommoditeyt ende dissieraat van de stadt, ende evenwel geensints begerende de goede luiden af te wyzen ofte van haar gerief te onthouden, maar ter contrarie deselve door 't openen van goede ende bequame gelegentheden daartoe meer ende meer aen te moedigen ende behulpzaam te syn, heeft na rype deliberatien in verscheyden sessien daarover gehouden goetgevonden ende geresolveert door de landen langhs de westzyde van de stad Utrecht gelegen te openen twee bequame griften uyt den ouden Rhyn tot in den vaartschen Rhyn, ende deselve door te snyden met een grift tot in der stads grafte omtrent de waterpoort van St. Marien, sulx die op de caerte vertoont worden, om aldaar ten wedersyden erven, ende tot voortsettinge van den bouw ende moesneeringe bequame hoven uytgeslagen te worden; ende de luyden gepermitteert huysen te bouwen op ordre ende regel by de Vroedschap te beramen."

« Dat ten dien fine alle de landen aldaar tusschen

ende omtrent de geele linien (*), ende de voorschreeve ouden ende vaartschen Rhyn gelegen de eygenaars by onderhandelinge ofte schepen schattinge, aft gegolden sullen worden, ende tot beter bevorderinge van dien, strictelyck geinterdiceert op eenige andere plaetsen, om de stadt huysen ofte woningen te timmeren als alleen ten wedersyden langs de voorschreeve graften, ten waere in de voorsteden van de Weerdt, Tollesteegh en Catharine ider een Riviere ofte Vaert hebbende, doch alleen binnen de geele linien op de caerte gestelt ende niet anders dan op consent ordre ende raminge van de Vroedschap, sulx dat buyten de geele linien geen getimmer by dispensatie sal worden toegestaan, oock niet binnen de geele linien tot eenige winckel ofte borgerneeringe gestelt ofte gebruyckt als met eenparige stemmen."

« Dat de penningen daartoe nodich genegotieert ende met de cooppenningen van de te verecopen erven weder successivelick afgelost sullen worden, doende, daarvan buyten het Tresoriers Comptoir door den Secretaris Nieustadt een distincten staat van ontfangh ende uitgeef houden, doch dat men voor als noch eerst alleen een aanvang sal macken van de griff naest aen de stadt op de caarte gedesigneert ter wytte van vyff roeden ende de doorsnydinge inde stads graften ter wytte van gelycke vyff roeden beyde dryvers waters Rynlandse maet ende diep ses voeten op deser stads Peyll, beginnende deselve soo haest het kooren van het velt sal wesen,

(*) Deze gele lijn zal waarschijnlijk ter meer duidelijke aanwijzing voor den Raad, zijn gekleurd geweest op de teekening, aan denzelven bij de deductie overgelegd, doch thans niet meer voorhanden. Wij gissen, dat dezelve langs de nieuw gegraven grachten gelcopen heeft.

om de luyden met den eersten te kunnen gerieven ende haere gedachten van elders gelegentheid te soecken te diverteren, ende 't gewas van de landen het toecomende jaar niet te bederven, mitsgaders veele arbeytsluiden noch een winterteeringhe te doen winnen, tot ontlastinge van de armen bezorgers."

« Committeerende om de afbaeckinge ende kielsplittinge te laten doen, de conditien ende billetten van de aenbestadinge te concipieren, ende met de Eygenaers der Landen in onderhandelinge ende bespreck te treden, alles op rapport ende approbatie van de Vroedschap."

Hiertoe moest de stad zich in het bezit stellen der landerijen in den beschreven kring gelegen, waartoe onder anderen van het Domkapittel 60 Morgen gekocht werden tegen *f* 800 de morgen, terwijl de verloren boomgaard groot 8 morgen voor *f* 1300 werd geeigend, behalve de aan particulieren behoorende boomgaarden, bleeken, hoven enz. te zamen 120 morgen uitmakende.

Nadat de conditien van aanbesteding tot het graven der grachten waren goedgekeurd, legde de Burgemeester Moreelse den 23 Januarij 1664 eene schriftelijke Deductie over, waarin hij een uitgebreid plan tot uitzetting der stad ontwikkelde, welk doordacht ontwerp tevens een meesterstuk van welsprekenheid, — slechts in weinige handen, — ons belangrijk genoeg is voorgekomen, later in dit Tijdschrift op te nemen. Wij voegen in dit nommer de kaart daarbij behoorende, waarop dit plan aanschouwelijk wordt voorgesteld, afgedrukt op de oorspronkelijke plaat, ons hiertoe goedgunstig door het E. A. bestuur, uit het Archief der stad, verstrekt.

Wy Mr. Anthonie Pieter van Dishoeck by de Gratie Godes Proost en Archidiacon der kerke St. Jans binnen Utrecht, Vryheer van Mydreght, Wilnis, Westveen, den Uythoorn, Thamen, Cudelstaart, Blockland, Sevenhoven, en Aghtienhoven, Heer van Oudhuysen enz. enz.

Doen te weten, dat wy vermits den vrywillige afstand in onse handen gedaen by de Heer Mr. Pieter Leonardus Schippers van 't Ballauw en Dykgraaffampt der Proostdey St. Jans 't Utrecht en ons betrouwende op de bequaamheyt van de Heer Jacobus Visscher denselve Jacobus Visscher gecommitteerd en gesteld hebbe, gelyk wy hem committeren en stelle by dese tot Ballauw en Dykgraaff van de Proostdey St. Jans ende van alle de heerlyckheden, gereghten, en plaatsen daaronder behorende gevende denselve volkomen last en authoriteyt omme 't selve ampt zyn leven langh gedurende te bedienen, en alles te doen 't geene daartoe behoort, alse de administratie en bevorderingh van Criminele ende Civile Justitien, en daar beneffen te helpen omslaen en uytsetten alle de heeren en gemene Landspenningen Buurlasten, en alle andere waarvan omslagh en uytsettinge sal worden vereyscht te horen en sluyten alle de rekeningen die de gemene dorpen off gehughten betreffen, waar te nemen alle commissien die deselve aengaen, het bevestigen van lieden in den huywelyke staat, present te zyn op de nominatien van Schepenen, Buurmeesters, Heemraden en Poldermeesters om te besorgen, dat die worden genomi-

neerd, volgens de ordonnantien van onse heerlyckheden, voorts 't opleggen van restanten op zyn gewin, alsmede 't dirigeren en adsisteren van alle schouwen, van wegen, bruggen, weteringen en watergangen met en op alle sodanige gereghtigheden, weddens, boetens, breuken en emolumenten als tot het voorschreve ampt zyn staande. — Ordonnerende alle onse onderdanen en bediendens, en verzoeke alle andere, die dit aengaen magh den voornoemde Heer Jacobus Visscher daarvoor te erkennen respecteren ende obedieren, mits doende den behoorlyke eedt, en sigh regulerende na de orders en regelementen al bereyts gemaakt ofte namaals te maken, lastende en bevelende onze Griffier van de Proostdey daarvan aen den voornoemde Heer Jacobus Visscher behoorlyke acte uyt te geven.

Des 't oirconde hebbe wy dese ondertekend en met ons gewonelyk petzier becraghtigh. Aldus gegeven binnen Vlissingen op den 20 May 1769. *Onderstond en was geteekent* A. P. v. Dishoeck van Oudhuysen.

Medegedeeld door Mr. J. G. A. Roijaards.

KERMIS TEN DOM.

De kerkwijding ten Dom is geweest 26 Junij 1023 ; dan in den jare 1345 de stad zwaar belegerd zijnde, en het accoord met Graaf Willem van Holland van op te breken getroffen zijnde, daags voor Maria Magdalenen dag, is des anderen daags daarover dank- en vreugdendag gehouden, en bij Heer Zweder Uterloo (Vicar. grat. van Bisschop Jan van Arkel doenmaals uitlandig) geord'. dat voortaan jaarlijks in plaats van den 26 Junij Dom-kerkmisse gehouden zoude worden ter gedenkenisse van het voorig ontzet op den 22 Julij zijnde Maria Magdalena. Doch over 40 jaren of daaromtrent (C. Booth *spreekt*) heeft de Magister de jaarlijksche markten van Pontiaan en Agnieten om de ongemak des winters met dit jaargetijde vermengd, ingaande 15 Julij.

Mss. C. Booth, *in het Prov. Archief.*

WATERSNOOD.

In den winter van 1496—1497 heeft een groote watersnood plaats gehad. De Utrechtenaren waren zeer bevreesd, dat niet alleen het geheele Sticht, maar zelfs hare stad zoude verzwolgen worden. Tot behoud van de laatste begon men met een zwaren dam te leggen, in den vaartschen Rijn buiten de Tollesteegpoort, ten einde het water te keeren, en om het te lozen, ging men tot den verschrikkelijken maatregel over den Rijndijk door te steken, hetwelk op den eersten dag in de vasten, in tegenwoordigheid van de Oversten plaats had. De Biltsche steenweg leed onder anderen groote

schade; er waren gaten ingespoeld, van welke een 32, anderen 19, 13 en mindere roeden groot waren. Zie *Schutmrs. rekg. in het Stads Archief.*

VERBOD OP HET SPELEN.

Op Maendagh na lichtmisse des jaers 1410. Den Raet van de stadt Vtrecht verbiet dat niemant dobbele, schosse kreybeck en gramelick ofte eenich spul en spele die men om geldt te spelen pleech, behalven dat men wel betalen magh, elck spul om een halven vlaemschen groot, en waert dat ymant hier en boven dobbelde, schossede, kreybecte en gramelicte ofte duyrder tafelde, dan een halven vlaemschen groot ofte eenich ander spul om geldt speelde ende den Raet dat ter waerheyt vonde, die verbeurde vyf duysent steen ende daartoe een maent wt de stadt te wesen, ende een myle van de stadt te blyven soo mennichmael alst ymant dede, oock niet te mogen incomen hy en hadde eerst voldaen de steen, daer inne hy gekeurt is, ende soo hy in de stadt quam eer de stadt betaelt was soo soede hy noch een maent moeten buyten blyven ende dat soo mennichmael als hy inquame ter tyt toe dat hy de boete van de steen voldaen hadde. *Extract uit het Raads dagel. boek.*

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand OCTOBER 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	762	763	764	765	11$_5$	14	12$_6$	10$_8$	N.	Betrokken.
2	766	766	766	766	11	12$_9$	12$_8$	8$_2$	N.	idem.
3	765	764	763	762	10$_7$	11$_6$	11	9$_8$	N.N.O.	idem.
4	763	763	763	763	10$_2$	12	9$_4$	7$_6$	N. O.	Bewolkt.
5	763	763	763	763	10	12	10$_5$	7$_6$	N.	Betrokken.
6	763	765	764	764	9$_6$	9$_5$	11	6$_6$	N.	Regen.
7	764	764	764	764	9$_6$	10	9$_6$	7	N. W.	Betrokken.
8	767	769	769	769	9$_8$	12	9$_4$	7$_4$	N. W.	idem.
9	771	771	771	771	10$_4$	12	11$_8$	7$_6$	N.	Helder.
10	772	773	773	773	10$_2$	12$_7$	12$_5$	8	N.	Weinig Bewolkt.
11	774	774	774	776	8$_8$	12$_3$	12	7$_2$	N. O.	idem.
12	778	779	779	779	9$_3$	12	12	6$_7$	idem.	idem.
13	779	779	777	777	6$_2$	11$_2$	12$_3$	7$_4$	idem.	Helder.
14	775	772	770	770	14	13$_4$	11$_3$	10$_3$	idem.	Eenigsins bewolkt.
15	767	767	767	764	10	11$_3$	11$_3$	8$_4$	idem.	Betrokken.
16	758	758	757	757	9$_6$	10$_3$	10$_4$	8$_3$	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	759	760	759	763	91	104	98	7	N. O.	Bewolkt.
18	761	761	761	760	10	114	102	86	idem.	idem.
19	750	751	750	750	101	111	104	10	idem.	Regenachtig.
20	760	761	762	763	9	10	102	7	O.	idem.
21	763	763	762	763	88	84	75	52	N. O.	idem.
22	762	763	762	761	68	7	64	68	O.	Betrokken.
23	760	756	756	757	54	76	86	108	N.	Een weinig regen
24	746	747	747	748	78	68	68	66	N. O.	Regenachtig.
25	746	753	753	757	68	74	74	66	O.	idem.
26	757	757	757	758	72	78	81	61	N. O.	Regen.
27	748	647	744	744	68	88	78	73	O.	idem.
28	748	748	748	752	73	9	96	76	O.	Onbestendig.
29	753	750	750	751	78	106	108	101	O.	Betrokken.
30	756	757	755	754	68	107	102	88	N. O.	idem.
31	757	755	755	757	92	102	94	94	Z. O.	Regen.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	7656	765_9	766	766	10_{29}	1187	116	86		Van den 1st. tot den 11e.
2	765_9	766_2	7656	765_9	966	1114	11	89		— — 11en. — — 21e.
3	754_2	754_1	7536	7548	737	884	854	773		— — 21st. — — 30st.
	761_9	672_2	761_{23}	7627	91	10_9	10_2	7_9		

8 's morgens regen.

16 Ook regen.

18 's morgens regen.

19 Sterke wind.

21 Tusschen de vlagen helder.

28 Guur.

Algemeen gemiddeld, Barometer 761_{72}, Thermometer 95.

October 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.								Overledenen.	
	Getal.		waaronder: Onechte.		Tweel.		Doodgeb.		Huwelijken.	Echtscheidingen.		
	M.	V.	M.	V.		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	59	64	6	9	»	4	1	20	»	46	69
AMERSFOORT.	20	14	3	1	1	»	1	5	»	13	23
RHENEN.	1	2	»	»	»	»	»	3	»	5	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	9	1	»	»	»	»	»	2	»	2	1
MONTFOORT.	1	3	»	»	»	»	1	1	»	4	4
IJSSELSTEIN.	5	6	1	2	1	»	»	»	»	2	4

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

onder Nulpeil.

1 October 1840. . . . . 4 el 18 dm.
15 —— —— . . . . . 4 — 52 —
31 —— —— . . . . . 3 — 46 —

DEDUCTIE GEËXHIBEERT BIJ DE HEERE BORGERMEESTER *MOREELSE*, IN HET COLLEGIE VAN DE VROEDTSCHAP DER STADT UTRECHT: DEN XXIIJ^en^ JANUARIJ 1664. RAECKENDE DE VERBETERINGE ENDE HET NODIGH UYT-LEGGEN DER SELVER STADT.

Edele Achtbare Heeren,

Tsedert dat door 't vermaecken van de Sluys aende Vaert, dien doortocht voor de Scheepvaert by U Ed. Achtb. gheaccommodeert is, om met staende masten ghebruyckt te konnen worden, bevindtmen, dat wel vry meerder getal van Schepen als te vooren aldaer passeren; maer dat het selve meer tot beneficie van onse Nabueren, als van dese Stadt is streckende, vermits sodanighe Schepen, de Stadt niet door konnende, de West-kant langhs voor-by varen, sonder inde Stadt eenich last te breecken, ofte verteeringhe te doen, 't welck dan (in consideratie dat soo groote oncosten aen de Stadt, ende de goede Ingezetenen ten goede behoorden te beklyven) in de herten van verscheyden Regenten weder doen herleven heeft het Concept, om de Stadt aende Westkant uyt te leggen, ende soo considerabilen Scheepvaert door de Stadt brengende, aanleydinge te geven tot een stapel van Negotie naer ende uyt Duitslandt, ende andere gewesten, door des Landts Revieren traficquerende, ende met eenen om aen te locken een meerder toevloet van Menschen, voornamentlyck door 't openen van bequame, vermaeckelycke ende heerlycke gelegentheden voor machtige ende rycke luyden, tot verquickinge ende soulagement van onse meer ende meer vervallende Neeringhs- ende Ambachts-luyden, vermeerderinghe van Con-

sumptie, ende daer uyt spruytende verbeteringe van alle publycke ende privé incomsten.

Deze gedachten dan hebben al van over lange jaren veele gemoederen der Regenten beswangert gehadt, jaa zyn niet weynige van ghevoelen geweest, dat in den beginne van de bemuyringe der Stadt daer op al een ooghmerck soude zyn ghenomen, in cas van toevloet van Menschen, funderende het selve ghevoelen eerstelyck op de Figuyre van de Stadt, die ten Westen sonder eenige boochachtigheyt een linirechte lenghte heeft, soo lange de Stadt op syn alderlanghste is; ende het daer voor houden, dat de intentie soude gheweest zyn een ghelycke Figuyre daer tegens aen te leggen, ten anderen, om dat alle de Parochie Kercken bewesten de Oude Graft zyn ghebouwt, ende eene van dien, nevens noch de Kercke van S^te^. Marien, ende van de Ridderlycke Duytsche Ordre, genoeghsaem raeckende aen de westerwalle, boven dat noch de Rivieren van den Ouden ende Vaertschen Rhyn ende de Vecht de Stadt westelyck aendoen, doch heeft tot noch toe soodanigen desseyn, soo door cracht van tegenstand van dissentierende Regenten, als vreese van den Vyant in tyde van Oorlogh, niet wtghevoert konnen worden, niettegenstaende verscheyde bequame perioden van tyden tot een geluckige geboorte zyn voorgekomen.

Onder de welcke niet van de minste is het jaer 1624. ofte daer ontrent, sonder in het precise jaer gehouden te willen zyn, wanneer eenige rycke ende machtige Familien sich uyt Duytslandt hier te lande hadden getransporteert, delibererende waer haer neder te setten, die daer over met myn Vader zal: eenige communicatie gehouden hebbende, heeft syn E. doenmaels Litmaet van dit Collegie zynde, wt den name der selver in desen Rade voorgestelt, dat ingevalle de Magistraet de Stadt aen de westkant konden resolveren uyt te setten, ende de Stadts grachte aldaer te houden op de wytte, als die is tusschen de mueren van de wal ende de Cingel, sulx dat de wederzydse barmen wierden weghgenomen, breede opstallen gelaten, ende groote erven uytgeslagen, s

overbodigh waren in te teeckenen, ende cautie te stellen van ten wedersyden vande selve gracht te bouwen tachtigh huysen, de helfte boven ende de helfte beneden de Kercke van S^te^. Marien, yder van tachtigh voeten breet, van eenerley faciate, ende onder eene naelt ende dacklyst, ende die alle binnen twee jaren naer de leverantie der erven te betimmeren, immers dat de laetste binnen den voorsz. tyd souden zyn begonnen, gelyck syne E. my dickmaels heeft verhaelt: Doch dat het selve tot syn hooghste leetwesen, door te groote kleynhertigheyt verscheydener Regenten, in den voorsz. tydt geen voortganck hadde konnen gewinnen, begevende deselve familien haer ten meesten deele in andere Steden, wtgesondert dat een van de Bodecken ende Reylingens hier zyn gebleven.

Doch heeft evenwel het selve voorstel die operatie gedaen, dat t'sedert die tyd verscheydene figueren van uytlegginge geformeert ende op het papier gebracht zyn, ende daer door de saecke in de gemoederen van de Regenten levendich gehouden.

Sulx dat eyndelyck op den 30. December 1661. den Heere M^r^. Dirck de Leeuw, doenmaels eerste Borger-meester zynde, deselve weder op het tapyt van dese vergaderinge heeft voorgestelt, ende voorts commissie gedecerneert is, op eenige Leden van dien, om de Vroedschap van advis te dienen, waer op verscheydene inspectien, rapporten, advisen ende deliberatien in veele sessien gevolcht zynde, is de saecke eyndelyck den 22. Augusti 1663. uytgevallen tot een preparatoire Resolutie, dat men door de landen gelegen langhs de westzyde der Stadt, soude openen twee bequame griften, wt den Ouden Rhyn tot in den Vaertschen Rhyn, ende deselve doorsnyden met een dwersgracht tot in de Stadts grachte, ontrent de Waterpoort van S^to^. Marien, sulex die op seeckere geexhibeerde Caerte waren geprojecteert, om in cas van verhoopt succes tot de wtlegginge te connen dienen, anders tot accomodement van de Warmosiers geemployeert te worden, stellende met eenen ordre, dat door on-

geregelde timmeringen aldaer het voorsz. desseyn niet en soude worden geincommodeert, breeder als by de voorsz. gerayson-neerde Resolutie (*).

Welck graven nu in het werck gestelt zynde, ende daer door veeler oogen meer ende meer wordende geopent, staet nu alle Regenten toe neerstelyck te ondersoecken, wat hier inne ten goede van de Stadt ende welvaren van de Gemeente behoort gedaen ofte gelaten te worden, waerinne ick naer myn tegenwoordich beroep my gesocht hebbende te acquiteren, kan naer allerly overlegh niet anders bevroeden, als dat de uytlegginge tot bevorderinge van der Stadts welstant nuttich ende noodich soude wesen, jae het eenichste middel dat my bedenckelyck is, best te sullen reusseren ofte uytvallen, om door 't aenlocken van rycke ende machtige luyden, ende oock in styl van negotie opgevoet, onse goede ingesetenen uyt dese neringloosen ende winnelosen staet te verlossen, ende tot meerder vermogen ende welvaren te brengen.

De beweechredenen daer toe hebbe ick van mynen plicht geacht Uwe Ed. Achtb. gedienstelyck voor te stellen, ende der selver wyser oordeel te onderwerpen, versoeckende, jae ten besten van onse goede gemeente ootmoedelyck biddende, dat die met opmerckinge ende bedaertheyt, in gemoederen van alle vooroordelen ende eygen interesse ontledicht, overwogen mogen worden.

Voor eerst premittere ick, dat onse Stadt is van de oudste bemuyrde Steden, ende onder de oudste de heerlyxste ende de gerenommeerste Stadt van 't Vereenichde Nederlant, leggende als in 't *Centrum* ofte midden van 't selve, in een vruchtbare ende gansch playsierige landsdouwe, hebbende een seer gesonde ende suyvere lucht, versch ende klaer water, goede en vaste timmergronden, overvloedige leeftocht, gemackelycke accessen ende recessen van ende naer alle

(*) Deze belangrijke Resolutie is in het vorige No. Bl. 363 in dezelfs geheel opgenomen.

landen ende plaetsen, door bequame Rivieren en wegen, ende aldaer ordinarise veeren van schuyten ende Wagens, soo dat men over eenen bodem door de Riviere de Vecht bevaren kan die seer machtige Coopstadt van Amsterdam, ende geheel Noort-Hollant, Vrieslant, Groeningen, Overyssel, ende eenige gedeelten van Gelderlant; door den Vaertschen Ryn opwaerts Gelderlant, ende alle bovenquartieren naer Duytsland, nederwaerts Zuyd-Hollant, Zeeland, Brabant, Vlaenderen, ende alle landen ende plaetsen aen de Maes en Wael gelegen. Door de Yssele ende Ouden Ryn veele Zuyd-Hollandsche quartieren, behalvens noch den Crommen Rhyn, ende de Vaert naer de Eem, ingevalle de Regieringe haer desseyn komt uyt te wercken, om die respectivelyck te verdiepen ende te graven, ende alsulcx in den Lande geen bequamer Stadt voor allerhande neeringen, manufacturen ende hantwercken.

Voorsien niet alleen met de ordinaris Stadts Magistrature van Policie ende Justitie, maer die daerbeneffens oock comprehendeert den Zetel van de hoochste Provinciale Regeeringe de Vergaderinge van de Ed. Mog. Heeren Staten deser Provincie. Ende haer Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden. Een Provinciael Hoff van Justitie, met alle syne Advocaten ende suppoosten. De Reecken-Kamer van de Provincie, Vyff Capitulaire Collegien, daer uyt den eersten Staet deser Provincie wordt geeligeert. Een vermaerde Academie, daerinne allerley Goddelycke ende Wereltlycke Wysheyt ende Wetenschappen geleert worden, ende by de selve een gevolg van Leermeesters van allerley talen ende eerlycke ende genereuse exercitien, soo te paert als te voet, soo polityck als militair, met alle appendentien, suppoosten, ende Dienaers van alle de voorsz. vergaderingen, Collegien, ende Universiteyten, eyntelyck noch een tamelyck garnisoen van ruyters ende voetvolck, soo tot securiteyt, als vermaeck van de Ingesetenen ende Borgerye, die oock van naturen tot beleeftheyt ende affabiliteyt zyn genegen, ende daernevens een particuliere inclinatie boven andere Steden hebben, om eerlycke

luyden, hun van buyten hier transporterende, wel te recipieren, ende in goede achtinge ende waerde te houden, oock soo verre, dat sy die wel mede participanten maken vande Regieringe, soo wanneer deselve haer door een goede conversatie met de Borgerye aengenaem, ende door aencoop van erven voor den welstant vande Stadt ende Provincie geinteresseert maken, gelyck soo in voortyden, als noch tegenwoordigh daer van verscheyde exempelen zyn in alle de Collegien van Regieringe.

Alle welcke Voorrechten ende voortreffelycke qualiteyten ende gelegentheden gesamentlyck by den anderen gevoeght, yder een sal moeten bekennen dat in geene Stadt van de Vereenichde Nederlanden te samen zyn te vinden, ende consequentelyck oock niet te vinden en is een plaetse van beter, nuttiger ende vermackelycker verblyff voor allerley stantspersonen van Politie, Justitie, militie, studien, exercitien, binnenlandsche negotie, neeringen en hantwercken, als dese Stadt Utrecht.

Op welcke premissen soo ick voege een argument, genomen van 't exempel van andere Steden, sal daer uyt lichtelyck by alle soorten van menschen een goet besluyt voor de uytlegginghe ghemaeckt konnen worden in voegen als volght.

Soo de bevindinge geleert heeft, dat alle Steden die in dese Landen uytgeleyt syn, daer door in macht, ryckdom ende florisance hebben toegenomen, oock soo verre dat sommige genootsaeckt syn geworden hare uytleggingen tot verscheyden reysen te reitereren, als Amsterdam ende Leyden; ende alhoewel eenige redenen die Amsterdam groot maecken, op onse Stadt soo niet applicabel syn, soo en can nochtans niets geseyt worden van de Stadt van Leyden hare situatie, lucht, water, accessen, recessen, revieren, grachten, straten, erven, of men sal ontwyffelycken bevinden, dat onse Stadt, alsmen die wil uytleggen, daer van vry beter ende overvloediger sal wesen voorsien: jae alsmen bevint, dat de Steden van Groeningen, Leeuwaerden, Amersfoort, Naerden, ... door het uytleggen welgevaren ende verbetert syn,

wat reden, jae schynreden van twyffelinge kander wesen, dat de Stadt Utrecht daer by qualyck soude varen, ende waerom niet met beter fondament geraisonneert? Soo alle Steden inden Lande, oock die van veel minder gelegentheyt ende erger situatie syn, het uytleggen wel is gesuccedeert, hoe veel grooter ende heerlycker succes, ende overvloet van toeloop staet voor de Stadt Utrecht te verwachten, die in 't midden van soo een florisant volck, goet ende geltryck land leggende, in soo veele voortreffelycke gelegentheden ende voordeelen te samen by den anderen gevoecht (als vooren is verhaelt) boven alle Steden deser Landen is uytsteeckende?

Ende gaet het voorsz raysonnement te krachtiger aen, alsmen de uytleggínge resolveert te doen in een aensienelycke, heerlycke ende playsierighe forme, met wyde grachten, breede wedersydse wel te beplanten opstallen, ruyme ende groote erven, sulx dat diergelycke in geene Steden van Nederlant te vinden syn; ende men deselve komt te vergelycken met de successen, die dese Stadt in voorgaende eeuwen, ende noch in eenige jaren naer den inganck van dese tegenwoordige eeuwe heeft gehadt, als hier beneden by particuliere demonstratie sal worden aengewesen, soo sal daer uyt met goet fundament dit besluyt gemaeckt konnen worden.

Soo de Stadt altyt heeft toegenomen, ende honderden van huysen syn aengebouwt inde voorgaende eeuwen, selfs oock als daer toe maer onbequame gelegentheden syn geopent, honderden van huysen in dese eeuwe, als daer toe maer redelycke erven syn uytgeslagen, ende dat in tyden, alsmen veele tumulten ende mutinatien van binnen, ende veele vreese ende onheyl vanden vyandt van buyten onderhavich, oock het Landt minder volckryck is geweest, hoe veel meer aanbouws isser te verwachten, als nu in tydt van vreede, ende soo grooten meenichte des volcx inden Lande, heerlycke ende cierlycke grachten ende straten geformeert, ende groote en spatieuse erven daer aen uytgeslagen worden.

Wat reden isser imaginabel, dat desen tegenwoordigen ende

toekomenden tydt aende Stadt, noch met veele goede ende aenlockelycke gelegentheden verryckt synde, ongonstiger soude wesen, als de voorgaende oorlochsche ende veelsints muytineuse tyden, ende waerom niet met beter fundament meerder toeloops ende schielycker aenwas verwacht?

Om alle 't welcke naerder ende klaerder *par le menu*, ende met argumenten van demonstratie, die van een onfeylbare waerheyt by de Geleerden worden gehouden, aen te wysen, soo staet te considereren, hoe ende in wat stant ende forme de Stadt geweest is in voorgaende tyden ende voor de reformatie van de religie, ende hoe naer de reformatie tot nu toe.

Inde memorien vande oude tyden bevinden wy, dat de Stadt al lange jaren is bemuyrt geweest inde estendue ofte uytstreckinghe, als die tegenwoordich is (uytgesondert eenige steene bolwercken by K. Karel doen bouwen) aleer daer eenich water heeft door gepasseert, maer dat naer een seer grooten brant ontrent den jare 1150. de oude gracht uyt de Leck is getrocken, ende door de Stadt tot inde Riviere de Vecht gebracht; (*) ende ontrent 120 jaren daer na de nieuwe gracht gegraven, synde buyten twyffel te stellen, dat ten tyde van het graven der voorsz grachten, ten wedersyden veele ledige ende onbetimmerde erven syn geweest, ende bewyselyck, soo uyt veele oude gebouwen, als transportbrieven, dat de voorsz grachten in weynich jaren daer naer, soo met geestelycke, als particuliere gebouwen ten wedersyden syn geoccupeert geworden.

Dat de grachten volbouwt synde, ende den toevloet van menschen meerder huysen vereysschende, ende soeckende een yder syn gerief, gaerne aen ofte ontrent het water, hebben onse voorouders in plaetse van tot cieraet, openluchtigheyt ende uytbreydinge vande Stadt, vermaeck ende gemack van de inwoonders, meerder grachten met wedersydse bequame erven te openen, ter contrarie (niet wel beraden

(*) Hed. p. 163. & ibi Buchel. in not. p. 163. ad lit. m.

zynde) de Stadt met groote menichte van huysen, sonder eenich erff ofte gront daer achter aen, opgepropt, ende daer mede gedeformeert ende geschonden een groot gedeelte van de oude graft, ende luchtige ende spatieuse plynen in 't midden van de Stadt wechgenomen; als zyn de eene syde van het twystraet, de vyffhuysen, Lynmerckt, donkere en lichtegaerden, de Choorstraet, ende Soutmerckt, oostsyde vande Laeckensnyders, snippevlucht, beyde de Marsegassen, een gedeelte vande Steenwech, oostsyde vande donkerstraet, Zaelstraet ten wedersyden, de Noordsyde van de boterstraet, hebbende de huysen aende Zuydzyde van de selve, ende aende Westzyde vande donkerstraet gestaen op het Buyrkerckhof; Monterende alle de voorsz. huysen ten getale van ontrent 370. volgens de lyste hier achter aen gevoecht (*).

Dewelcke alle op de plaetsen daerse syn staende, de Stadt ontcieren, den doortocht ende verwisselinge van wagens ende Carossen beletten, hare overburen incommoderen, ende voor de bewoonders selfs sonder erff, lucht ofte uytganck benauwt ende ongemackelyck syn: daer ter contrarie, ingevalle deselve alle door het uytsetten van de Stadt, en het openen van de nieuwe grachten ten wedersyden van de selve, ende inde nodige dwers-straten waren getimmert geweest, ende aen yder een betamelyck erff ofte hoff daer achter aen gegeven, soude de Stadt daer door een merckelycke verbeteringe ende cieraet, de Inwoonders een sonderlingh gemack, vermaeck, ende vryicheyt syn toegebracht geweest, ende de voorsz. geincommodeerde overburen de libre ende ruyme lucht ende uytsicht gelaten.

(*) Jammer dat de hier vermelde lijst ontbreekt; zij zou veel licht kunnen verspreiden over den vroegeren topographischen toestand der Stad, waarvan de berigten helaas zoo schaars worden aangetroffen. Mogt dezelve in iemands handen zijn, zal den uitgever dezes eene wezenlijke dienst bewezen worden, haar ter inzage en, des geschikt, ter plaatsing in dit Tijdschrift, te mogen ontvangen.

Synde licht te calculeren, hoe groote blocken door het voorsz. getal van huysen met tamelycke hoven voorsien, souden zyn betimmert geweest, te meer alsmen door breeder ende dieper erven de luyden tot fatsoenlycker timmeragien hadde aengemoedicht gehadt.

Jae men bevint, dat ontrent de oude Graft soodanigen toevloet van menschen is geweest, dat aldaer soo enge ende benaude straetjens syn gemaeckt, als in een welgereguleerde Stadt niet en behoorden geleden te worden; also by exempel het hartsteechjen, hamsteechje, Joderye, Laurenssteechje, vischsteechje, Brandoly, Paters vaetje, Henric de Royen, Swane, Payenborchs, Eloyen ende Vischersteechjens, etc. behalvens noch alle de Poortjens van binnen met huyskens hier ende daer door de Stadt, oock noch wel verscheyden binnen inde voorsz. steechjens, synde alle de voorsz. Mierenesten soo onbetamelyck eng ende dicht met huyskens ende woningen opgepropt, dat de inwoonders daerinne geen behoorlycke lucht ofte adem scheppen konnen: 't welcke dan niet anders als ongesontheyt, stanck ende allerley infectie is veroorsaeckende, ende oock onnaspeurlycke retraictes ende schuylplaetsen syn voor dieven, doot-slagers, hoeren, ende allerley boosdoenders.

Synde immers 't selve geheel buyten het ooghmerck vant bouwen van Steden, 't welcke is dat de menschen daerinne in een borgerlycke consociatie te samen wonen tot malkanders bystant, geselschap, securiteyt ende defensie, ende geensints tot malcanders ongemack, ongesontheyt, ende benautheyt.

Alle welcke huyskens een ongelooffelycke meenichte komen te bedragen, maer om hare geringheyt niet meriteren aengetekent te worden.

Dat naer het licht der reformatie de Cloosteren ende Paeps-geestelycke geordende huysen wtgestorven, ofte de overighe Conventualen met alimentatie ende andere gelegentheden voorsien synde, de Stadt binnen syne muyren weder veele ledige plaetsen ende gronden bekomen heeft, om tot particuliere huysen uytgeslagen te worden; Sulcx dat t'sedert

die tyt de Stadt, door Godes genadigen segen, al meer ende meer advancerende, meenichte van huysen syn aengebouwt, alsse aende Nieuwe graft op veele plaetsen in de Suyle-straet, Brigittestraet, nieuwe Camp, Heere-straet, Rodenborgerstraet, voor in de lange ende de corte Nieuwstraet, Oudemunster ende Doms trans, achter St. Peter, Jerusalems-steech, Minrebroerstraet, Hoochstraet, St. Jans Kerck-hoff, Bagynhoff, Predicaren Kerckhof, etc. Sulcx dat van alle geestelycke gronden geen erven meer overich syn, als seer weynige aen St. Servaes ende Wittevrouwen, beyde aen de uyterste hoecken van de Stadt, waer van de leste nu oock tot hoogen pryse, alse tegens — — — — de mergen verkocht syn; belopende de voorsz huysen ter nombre van ontrent 500.

Dat de geestelycke gronden ontbrekende, ende op bequame plaetsen geen publycke erven meer overich synde, den toevloet van menschen alvoorts verscheyden particuliere erven heeft geopent, sulcx dat meest alle hoven, erven ofte stallingen aen de straet gelegen, nu alrede tot erven uytgeslagen, ende met huysen beset zyn; jae syn door eenige particuliere erven geheele straten gebracht, alse de Bootstraet, St. Pieters-straet, Muntstraet, Buyrenstraet, Nicolai ende Haverstraet; belopende het getal der voorsz Huysen op particuliere ledige gronden getimmert, volgens de aenwysinge hier nae gestelt (*), ten getale van ontrent 200, daeronder veele syn van de voortreffelyckste huysen van de Stadt.

Gelyck noch veele luyden aen de oude graft haere huysen gesplit hebben, latende het voorste gedeelte aen de straet tot neeringh, ende achter eenige ghemacken tot haere wooningh getimmert hebbende, die alleen met een lange smalle ganck aen de straet uytkomen, missende alsulcx veel vermaecks ende gemacks vande voorsz hare huysen, sonder veel profyts daer by gedaen te hebben, soo het voorste oude getimmer seer is gedepretieert, door dien het erve ende de lucht daer achter is afgenomen, ende het achterste nieuwe getimmer van kleyne waerde, door dien het geen vertrecken

(*) Ook deze aanwijzing is niet te vinden.

ofte uytsicht aen de straet is hebbende, sulx dat veele daer van niet meer genieten als interesse van haer vertimmerde gelt, moetende haer erve toegeven: 't welcke buyten twyffel niet en soude geschiet zyn, soo te vorens andere grachten waren geopent geweest: hoedanige gesplitte huysen oock als tot een considerabel getal sullen monteren.

Dat eyndelyck het gebreck van bequame ende luchtige erven binnen de Stadt, veele luyden genecessiteert heeft buyten de Stadt in de voorsteden, ende aen ofte ontrent de Cingels, hare huysen in grooten getale te bouwen, daer door dan oock veroorsaeckt is, dat veele neeringhe ende Consumptie de Stadt onttrocken, ende de voorsteden is aengegroeyt, wtwysens de dagelyxse clachten onser neerings- ende ambachtsluyden, welcke voorsteden daeromme by de Politycke Scribenten seer wel ende te recht by een wanschapen wenne ofte aenwas aen een welgestelt lichaem worden vergeleken, om dat sy het lichaem seer veele goet voetsels onttrecken, ende daer tegens tot des selfs werckingen, wtvoeringen, ende conservatie, niet alleen geen behulp toebrengen, maer ter contrarie alle verhinderinge, schade ende ongemack: synde de Stadt door die onordentelycke buytenomsettinge van huysen gebracht in onmacht, om in tyt van noot sich bequamelyck te konnen defenderen, ende alsulx daer door onse goede ingesetenen, met hunne vrouwen ende kinderen, ende goet ende bloet gestelt buyten behoorlycke securiteyt, ende verseeckertheyt: 't welcke soo eyt, immers nu in tyt van calmte ende vreede, by alle vroome regenten behoorde te werden beherticht, om naer alle vermogen, te remedieren, te meer, alsmen het remedie sonder merckelycke schade, jae met een welgefundeert vermoedelyck voordeel, luyster, verheerlyckinge ende vergrootinge der Stadt soude konnen in 't werck stellen.

Boven alle 't welcke tot het selve desseyn oock ten hoochsten considerabel is, 't geene boven noch eens is aengeraeckt, dat door 't vermaken van de sluys aende Vaert, de Schepen aldaer met staende masten konnende passeren, nu de Stadt

niet meer doorkomen, maer buyten om de westkant laughs door de Stadts grachte voor by varen, sonder meenighmael een uer te vertoeven, ofte eenen stuyver te verteeren, belopende het getal der selver schepen tot 70. 80. jae over de 100 daechs, volgens observatien daer van op verscheyden tyden gehouden, welcke Stadts grachten soo binnen getogen, ende ten wedersyden bequame erven werdende uytgeslagen, men seer apparent te gemoet kan sien, dat onder soo grooten meenichte eenige Schippers ende Coopluyden aengelockt sullen worden, omme aldaer bequame gelegentheden tot huysen ende pack-huysen te soecken, haere last te breecken, jae wel in 't geheel gehouden te werden, ende alsulx (God Almachtigh door synen zegen de goede gelegentheyt begonstigende) alhier een grossiere negotie van hout, rynsche wynen, granen, wolle, ende anders soude kunnen werden gestabilieert, jae tot een stapel gemaeckt van allerley waren, de rivieren van den Rhyn, Maes ende Wael opgaende ende afkomende; ende alsulcx de excessive costen aen de Vaert geleyt, de Stadt te nutte mochten komen, daerse nu die voor de traficquerende luyden tot een loop- ende passeerstadt, ende niet tot een coop- ende blyfstadt hebben gemaeckt.

Wt alle welcke aenwysingen ende redenen dan blyckt, dat al te lange met het uytleggen vande stadt is vertoeft geweest, ende datmen het selve al hadde behoren gedaen te hebben inde voorgaende eeuwe, ten tyde alsmen de principaelste gracht, ende de middelste pleynen vande Stadt, ende schoone huysen, naer de wyse van dien tydt, daer aen staende, met soo veele dobbele huysen, nauwe straten, ende veele steechjens heeft laten deformeren, synde uyt der selver boven verhaelde getal licht af te nemen, hoe veele mergentalen ende gronds daer mede betimmert hadde konnen worden, bysonder alsmen de erven wat ruymer ende met hooven daer achter hadde uytgeslagen, ende aen breede grachten ende straten (als behoort) geordineert, ende daer mede de inwoonders tot aensienlycker timmeragien geëncourageert.

Immers behoorde de beseffinge van 't selve ongemack ende dis-

cieraet, ons geleert te hebben, d'uytlegginge al over eenige jaren te doen, wanneer de geestelycke goederen ten meestendeele tot particuliere erven uytgeslagen ende betimmert syn geweest, ende alvorens dat de eygenaers van voortreffelycke huysen hare hoven daer van gesepareert, ende tot straten ende huysen uytgeslagen hebben, synde wel behaechlyck om sien, dat in corte jaren soo veel heerlycke ende aensienlycke huysen syn aengebouwt, maer niet min beklaechelyck, dat die op soo kleyne erven syn gestelt, missende de bewoonders der selver soo aengenamen, jae oock stichtelycken vermaek, alsmen uyt fraeye hoven achter syn huys dagelyks is scheppende, behalvens het gemack ende geryf van stallingen, koets- ende wagenhuysen.

Gelyck mede de nouwe sorge, die wy ampts-halven schuldigh syn te dragen voor de securiteyt ende verseeckertheyt van onser ingesetenen personen ende goederen, ende tot bevorderinge van hare neeringen ende welvaren, ons al voor eenige jaren aengemaent heeft gehad, de Stadt liever uyt te leggen, ende bequame erven tot huysen aen grachten ende straten daer binnen te verschaffen, als dat men nu de voorsteden soo merckelyck siet vergroot ende verbetert, ende de Stadt van buyten met soo meenichte van huysen onordentelyck beset, ende becommert, ende daer door veele neeringe van binnen naer buyten gediverteert, veele occasien van sluyckeryen ende defraudatien van 's Lants ende Stadts middelen, ende schuylplaetsen voor quaetdoenders veroorsaeckt, ende de Stadt in tyde van noot in sodanigen onweerbaren staet gestelt.

Sulx dat om den vorderen aenwas van de voorsz. inconvenienten te stuyten, oock die ten besten te remedieren, men eyndelyck eenmael met een couragieusen yver behoorde aengedaen te worden, om de uytlegginge van de Stadt in een ruyme mate, ende een heerlycke ende aensienelycke forme ten spoedichste by der hant te nemen; formerende de grachten wyt van water, ende ten wederzyden breet van opstallen, jae ten aensien in de Stadt naer proportie van de

veelheyt der cleyne neeringhs- ende hantwerx-luyden, niet en wert gevonden soo competenten getal van rycke ende machtige Inwoonders, als wel tot haer welvaren nodich is, soo behoorde men, om de sodanige voor al tot soulaes van onse goede borgerye aen te locken, de grachten op het aldercierlyxste ende heerlyxste te ordineren, sulx dat diergelycke in geen Steden van 't landt en wierden gevonden, 't welcke lichtelyck kan geschieden met eenige roeden breette te meer daer aen te spenderen; welcke oncosten aende verbeteringe vande wedersydse erven seer lichtelyck dubbelt ende tweedubbelt sullen werden gevonden, soo wanneer men deselve erven de breette ende lenghte geeft, dat daer op heerlycke ende magnifycke huysen konnen werden gebouwt, sulx als in de bygaende Caerte ende teeckeningen vertoont worden, alwaer de tegenwoordige Stadts graft heeft de breette, sulx sy tusschen beyde de muyren loopt, de bermen ten wedersyden wechgenomen, de opstallen aen yder syde 105. voeten, ende daer op twee ryen lindebomen, de eerste 50 voeten van de huysen, de tweede rye 40 voeten van de eerste, ende 15 voeten van de kant van 't water, de erven breet vyf roeden, ende langh 25.

Welcke opstallen ende plantage op de tweede gracht, ende de dwersgracht tusschen beyden wort gecontinueert, uytgesondert dat de breette der erven aldaer wort genomen maer op vier roeden, ende dit alles in het district tusschen de smeetoren ende de Catharijnenpoort, met intentie dat aldaer op yder erve aen de graften niet meer als een huys soude werden gestelt, sonder dat aldaer winckel ofte borgerneeringe soude mogen worden gedaen, reserverende het selve tot de boven ende beneden enden van de Stadt, boven de Smeetoren, ende beneden de Catharynenpoort, om deselvige met neeringe ende welvaert te beter te beneficieren; soo nochtans dat den handel ende neeringen, die noch water, noch lucht infecteren, aent bovenendt, ende die een van beyden bederven, als ververyen, pottebackeryen, ende diergelycke aent benedenendt gerengeert behoorden te worden.

Doch op de derde gracht, alwaer by provisie, ende tot de andere grachten syn voltimmert, aen de eene syde de warmoesiers, ende aen de andere syde de bleyckers geprojecteert syn, mitsgaders de dwersgracht van de tweede tot aende derde gracht, syn de opstallen maer genomen op 75 voeten, met twee ryen bomen, halff eycken ofte linden, ende half beucken, 40 voeten van de huysen, 25 voeten van malcanderen, ende de uyterste rye 10 voeten vande kant van de gracht.

Tot welcke heerlycke ende aensienelycke forme ingevalle men konde resolveren, en onse Stadt, leggende als in 't *centrum* van onse Nederlanden, rontsom beset van soo veele machtige ende rycke steden, ende provincien, ende hebbende soo veele uytstekende voordeelen van lucht, water, lants-douwe, plantagien, accessen, recessen, Collegien van politie, Justitie, Universiteyt, exercitien, als boven int particulier is aengewesen, noch kan resolveren te beneficieren ende te verrycken met soo voortreffelycke ende playsierige beplante binnengrachten ende wedersydse erven, seer geloofwaerdighlyck te gemoet te sien is, dat die als een pronck ende cieraet aller Steden, ende een hoff van playsance vant vereenichde Nederlant, tot sich aenlocken sal de meeste welgesegende in den Lande, die door haer beroep aen seeckere plaetsen niet en syn geattacheert, hoedanige door Godts genade een groote menichte inden Lande syn, die siende die heerlycke beplante grachten, ende daer inne dat versche ende klaervlietende water, ende wederzyds magnifique erven, aengemoedicht sullen worden, om aldaer treffelycke huysen te bouwen, alwaer de bewoonders bevindende allerley gemack ende eerlyck vermaeck, van voren dien helderen ende frisschen watervloet, ende een heerlycke ende welrieckende laen van twee ryen linde-boomen, van binnen de ruymte van veele bequame vertrecken, ende achter de uytsicht in een spatieusen hoff, vol van allerley bloemen ende kruyden, dagelycxs aenkondigers van des Scheppers heerlyckheydt, goetheydt, ende wonderlyckheyt, met t'eynden van dien bequame stallingen ende wagenhuysen, haer verheugen sullen in een gerusten ende

vermaeckelycken staet, met opsicht ende danckbaerheyt tot God, desselfs zegen ende weldaet met vergenoeginghe, onder eene bescheydene regeeringhe te beleven; ja sullen veele daer door vergeten ende versparen de despenses van hofsteden ten platten lande, ende de considerabile codsumptien aldaer gewoonlyck, gediverteert worden, en binnen de Stadt werden gedaen: waer door dan onse meer ende meer onse vervallende neeringh ende handtwercksluyden een sonderlingh welvaren, onse Provinciale ende Stadts middelen een merckelycke verbeteringe toegebracht sullen worden, ende onse armen ende behoeftigen door derselver caritatysheyt te meer gesoulageert.

Daerenboven alsoo veele van de voorgemelte ryeke luyden Godt Almachtigh dien zegen heeft toegebracht, door middel van traffycq ende negotie, ende onse Stadt tot binnenlandsche negotie ende manufacturen immers soo wel, soo niet beter is gelegen, als eenige Stadt in het landt, souden sodanige luyden alhier sich nederslaende, ende haer voorgaende styl van leven niet t' eenemael konnende ofte willende verlaten, onse ingesetenen door employ van eenige behulpsaemheyt, dienst, factorye, ofte oock vennootschap, tot industrie, neerstigheyt ende wercksaemheyt opwecken, ende van de luy ende ledigheyt, ende daer uyt spruytende allerley ongebondenheyt ende ongeregeltheden des levens diverteren, ende alsulx door haer exempel, oeffeninge, employ, ende daer uyt aencomende voordeel ende welvaren, verbeteren een gebreck van ledigheyt al te diep Godt betert de gemoederen van veele onser ingesetenen tot noch toe beheerst hebbende; soo men allesints van welverstandige, ende in materie van negotie welgeoeffende ende opmerckende luyden met goede redenen onderricht werdt: dat (onder Godts genadigen zegen) het ons alleen manqueert aen ryeke ende vermogende luyden, die in styl ende gelegentheyt van negotie opgebracht, ende daer op wel geformeert, ende met goede correspondentien voorsien syn, dat de allesints bequame gelegentheyt, ende situatie van onse Stadt, daer toe niet gevordert, ende in een florissanten staet

werdt gebracht, die derhalven met alle mogelycke middelen van aengenaemheyt, gemack ende geryffelyckheyt aengelockt ende getrocken moeten worden, ende dewelcke soomen ten schoonsten mogelyck is, voordoet ende verschaft, sulx dat diergelycke in geen steden van 't landt te bekomen syn, geen reden is van aen goede ende geluckige successen te twyffelen.

Maer schoon genomen alle de erven binnen de nieuwe te doene circumvallatie in veele jaren niet en wierden betimmert, ende naer 't exempel van de steden Nimegen, Groeningen, Maestricht, Sluys in Vlaenderen, enz. eenige spatieuse gronden mochten overblyven tot bleycken, hoven, moestuynen ofte bouwerven, daermen oock beesten konde stallen ende houden, jae oock wel eenighe weyde tot weynige schoone melckbeesten, soo soude het selve in tydt van vrede strecken tot vermaeckelycke wandelplaetsen, ende goet gerief ende gemack vande borgerye, ende in tydt van swaricheyt (die de goedertierenheyt Godts genadelyck verhoede) tot een bequame retraicte vande vluchtelingen van het platte landt, met haer koorn, have ende beesten, 't welck in sodanigen gevalle in dese volckrycke landen en steden sonderlinge van noode hebben, ende voornamentlyck onse Stadt, als in 't midden van 't landt gelegen, ende rontsom de welcke het platte landt met huysen, dorpen ende open vlecken seer besaeyt is, voor de welcke, in cas van noot, in de steden genoegsame plaetsen van retraicte behoorden gehouden te wordeu, leerende sulx de Christelycke mededogentheyt ende herbergsaemheyt, die wy onse landtsaten, ende veelsints publycke ende prive pachters schuldigh syn, als mede onse eygene bewaringe ende defentie, die in soodanigen ongelegentheyt bevordert ende versterckt wordt, door meenighte van menschen van stercker complexie, tot arbeyt ende ongemack meerder gewent ende geoeffent, als in de steden; boven dat wy door de selve gespysigt ende gevictualieert worden met granen, voeder ende vee; synde in alle historien bekent, dat groote steden niet beter, ja niet wel anders gedefendeert konnen worden, als

door meenighte van menschen, die door considerabile sorties een post van acces ende reces open houden, ofte open maecken konnen: behalvens dat tegens groote steden niet lichtelyck een belegeringe wordt voorgenomen, om dat die niet als met een ongemeene macht ende meenighte kan beslooten worden; daertoe oock dient, dat ick dickmaels van oude officieren gehoort hebbe, dat ons leger in Vlaenderen ontrent de Stadt Gent marcherende, maer een hant vol volcks geleeck, in comparatie van de seer groote circumvallatie ende estendue van deselve Stadt, ende om die reden in niemant van hun oyt eenige bedenckinge gevallen, om van ons aengetast te konnen worden: oock kan ten selven eynde een welbekent exempel, de Stadt van Ceulen, dienen, die veele groote hoven ende erven binnen syn circumvallatie hebbende, inde sware Duytsche oorlogen, sich door behulp van gevluchte lantlieden gedefendeert, ende tegens veele gedreygde onheylen gemainteneert heeft.

Daer ter contrarie onse Stadt van tyt tot tyt dichter betimmert, ende meer ende meer in malkanderen gedrongen wordende, ongesont, benouwt, ende in tyt van noot tot geen retraicte kan dienen, 't welck onchristelyck, ende voor de regeeringe onbetamelyck, voor de landsaten verderffelyck, en voor het goede van onse borgerye ongeryffelyck ende onprofytelyck soude wesen.

Daer uyt dan oock seer aenmerckelyck te besluyten komt, dat de considerabile krachten, die wy lesen dat onse Stadt in oude tyden heeft uytgerecht, door behulp van gevluchte landlieden binnen hare mueren te wege moet syn gebracht geweest, vermits alsmen sich den ouden staet vande Stadt, ende syne onbetimmerde plaetsen, als voor oogen representeert, in comparatie van hare wyt uytgestreckte bemueringen naer proportie van dien, het ghetal der huysen daer binnen niet groot moet hebben gheweest: uyt welcke proeve dan van den voorgaenden tyt, men nu in soo grooten meenichte van huysen ende van menschen, te minder swaricheyt behoorde te maecken in een grooter estendue ende uytlegginge, alwaer

't dat binnen deselve eenige lange jaren (des men niet en gelooft) verscheyden gronden onbetimmert bleven, ende tot bouw- ende moeshoven gebruyckt wierden.

Derhalven oock van de Ed. Heeren Staten van dese Provincie, tot het voorsz. werck een goede subsidie met recht versocht, ende gheobtineert soude konnen worden, soo daer door niet alleen de Stadt ende borgerye in securiteyt ende verseeckerheyt gestelt soude worden, maer oock de gantsche Provinciale Regeeringe van Politie ende Justitie, binnen deselve haren zetel ende vergaderingen houdende, met soo meeinghte daer aen dependerende suppoosten; de Provinciale soo wel, als Stadts middelen, door meerderheyt van menschen ende consumptie geavanceert, de onweerbaerheyt weggenomen, ende wederom bequame retraicte voor de ondersaten ten platten lande werden geopent, die door 't verkopen van veele geestelycke gronden syn 't onbruyck gemaeckt, ende waer van de cooppenningen welgemelte hare Ed. Mog. in hunne comptoiren hebben geprofiteert.

Alle 't welcke dan met goede consideratie ende redenen (soo ick vertrouwe) beweert ende bevestigt synde, resteeren alleenlyck eenighe tegenwerpingen te dilueren, dewelcke daer tegens by die geene, die de saecke ongenegen syn, ofte anders begrypen, geformeert werden.

Eerstelyck wort geseyt, datmen daer mede depretieren soude de huysen alrede inde Stadt op min bequame erven, straten of grachten getimmert.

Daer op tot antwoort dient, dat het seeckerste oordeel van een toecomende succes is het wedervaren van een voorledene; inden tyt van ontrent veertich jaren herwaerts syn binnen de Stadt over de 500 huysen gebouwt op plaetsen daer te voren geen huysen hebben gestaen, ende en syn nochtans daer door de oude in pryse niet afgeslagen, maer ter contrarie verbetert, sullende, soo ick gelove, niemant konnen ontkennen, dat alle huysen nu van duerder pryse syn als over veertig jaren, hebbende de meerderheyt van huysen meerderheyt van menschen bygebracht, ende deselve meerder levens ende vertie-

rings, ende daer door meerder steygeringe inden prys der huysen ende gronden: 't welck dan onder Godts segen naer menschelycke redencavelinge hoe meerder ende grooter te verwachten is, hoe aensienelycker ende voortreffelycker gelegentheden tot aenbouw van huysen werden geopent.

Konnende alleen de westsyde vande Stadts grachte, synde in forme alsboven is voorgestelt, betimmert, de Stadt etlycke tonnen gouts jaerlyx meerder consumptie, ende noch vry meerder vertieringe toebrengen: ende is licht te beseffen, hoe grooten toevloet van menschen soo aensienelycke gebouwen, behalvens de bewoonders derselver, naer sich slepen souden; sulx de nieuwe gebouwen synde voor diese doen timmeren, derselver gevolg ende naersleep, gevoegt by onse tegenwoordige inwoonders, de oude huysen in pryse niet verminderen, maer vermeerderen sullen, ende die nu souden konnen leedigh staen, alsdan doen verhueren. Soo meenighte van huysen op plaetsen daer te voren geen huysen hebben gestaen, niet gebouwt werden, sonder meenighte van toeloop des volcks, ende de vermeerdering des volcks en kan geen afslag inde huysen maecken, veel min in die geene, die by ofte ontrent de vergaderplaetsen van Politie, Justitie, ofte Militie, Universiteyt ofte Collegien syn staende.

Ten anderen wordt noch een object by forme van vrage geformeert, te weten, waer de menschen van daen souden komen, die de uyttestane erven souden bewoonen?

Dese objectie, hoewel t'eenemael ongefundeert, vint nochtans goede toestemminge by die gene, die de saecke maer superficielyck aensien, ende de moeyte niet believen te nemen, van deselve in den gront te ondertasten, ende haer gedachten wat sorgfuldelyck daer mede besig te houden, oock tot bespottens toe van het contrarie ghevoelen. Daer nochtans de stommen selve die ten vollen beantwoorden, te weten: Soo veel honderden van huysen in eenighe jaren herwaerts op leedige gronden ghetimmert, dewelcke immers luyden hebben gevonden, diese ghetimmert, ghekocht, bewoont hebben, ende noch bewoonen, niettegenstaende de meeste van dien

noch op Geestelycke gronden zyn ghebouwt, die in 't eerste, ende bysonder in eenige ongelegene tyden van den oorlogh, by veele, oock by sommighe van onse Religie al vry aenstotelyck waren, 't welck notoir zynde, wat reden isser dan imaginabel, dat nu in tydt van vrede soo heerlycke, allodiale, welgelegene ende welgeconditioneerde erven geen Koopluyden souden vinden? Op wat gronden kan dese ratiocinatie werden genomen, dat de Stadt tot allen tyden meer ende meer geavanceert zynde, nu tot die fatale periode soude zyn ghekomen, van niet meer te sullen avanceren? De reden selve spreeckt het contrarie, dat soo heerlycke grachten ende erven inde Stadt van Utrecht geopent wordende, veel meer ende schielycker avancement, als oyt voor desen te verwachten is.

Maer hier op insteren sommige, dat hier ende daer noch al eenige ledige erven souden syn te bekomen, synde inden voorleden jare eenige inde Buerestraet verkocht, ende tegenwoordigh noch onbetimmert: ick antwoorde dat met weynige sulcke erfgens geen vreemde luyden aen te locken zyn, maer wel met een considerabel getal van sodanige magnifycque erven, als hier voren zyn beschreven ende afgeteeckent, behalvens dat geen reden ter werelt is dit groote werck voor goet ofte quaet te keuren, uyt de langhsame deliberatien vande copers der voorsz. drie erven.

Eyndelyck maecken sommige difficulteyt in de saecke, niet om dat sy de selve niet ten hoochsten nuttigh ende wenschelyck achten, maer om de groote oncosten die se daer toe meenen van node te zyn, om welcke swaermoedige ende bekommerde herten gerust te stellen, ende van eenigh bericht te dienen:

Soo stelle ick by forme van een rouwe voorslagh naerder te overleggen voor, dat de erven aende Stadts grachte op de Caerte gedesigneert, sullen konnen verkocht worden (soo ick vertrouwe) ten minsten tegens . . . . guldens de mergen, aende gracht die tegenwoordigh wert gegraven tegens . . . . guldens, ende die op de Caerte voor de Warmosiers ende Bley-

ckers is geprojecteert, tegens . . . . guldens, uyt welcke winst aende gront te doen, men de oncosten van graven ende nodige bruggen sal konnen vinden.

De barmen buyten de Stadts mueren, als dicht aen 't water leggende, ende bequaem om met groote lichters ende turfponten aen te komen, achte ick dat voor een seer kleynen pryse weghgehaelt sullen werden, mogelyck alsmen die ten besten wil geven, wel voor niet, by de veenboeren ende luyden die landen hebben aen te maecken; immers sullen de costen daer aen, ende aen 't nederleggen van de wal t'syner tydt te doen, gevonden konnen werden uyt de verbeteringe van de erven nu binnen aen de wal gelegen.

De nieuwe circumvallatie neme ick yeder bolwerck met de helfte van de gordyne, de coop van 't landt daer inne gereeckent, op 10000 guld., maeckt voor twintigh bolwercken een capitael van 200000 guldens, ende aen renten jaerlykx 8000 guldens, tot betalinge van de welcke de Stadt eerstelyck behoorde te employeren, ende tot subsidie van de Ed. Mog. Heeren Staten te versoecken, alle 't geene de Staten ende Stadts Impositien over de Stadt ende de vryheyt door dese uytlegginghe meer sullen komen te gelden, te continueren tot dat de Stadt weder in behoorlycke defentie gebracht, ende de capitalen daer toe opgenomen metten interesse van dien afgelost ende betaelt sullen wesen. Synde vande bescheydenheyt ende gerechtigheyt van hare Ed. Mo. niet te twyffelen, van soo redelycken ende billycken versouck te sullen toestaen, boven noch een considerabile subsidie, ten aensien daer door hare Ed. Mog. personen, familien, vergaderingen, comptoiren, archiven, etc. in beter securiteyt ende verseeckerheyt ghestelt sullen worden, ende hare middelen door meerder toeloop ende vermoghen van menschen ende consumptie gheavanceert, ende weder plaetsen van retraicte voor hare landsaten in tyt van noot gheopent, 't welck by de Stadt uyt hare middelen alleen te lasten in een handtastelycke injustitie bestaen soude, als synde tegens de nature,

dat die in 't voordeel participeert, niet mede in de costen om het selve voordeel te bekomen, soude participeren.

Synde by voorsienighe luyden te gemoet te sien, dat onder Godts ghenadighen Zegen hier door in xxv. jaren, onder de inwoonders deser Stadt, soo door beter welvaren van die nu syn, als die door de uytsettinge gesien syn te sullen komen, eenighe millioenen capitalen meerder sal beseten worden, ende eenige tonnen gouts jaerlycx meerder vertiert ende geconsumeert als tegenwoordigh, tot verbeteringhe van neeringen, handwercken, provinciale ende stadts middelen.

Sulcx dat of men al inde eerste jaren eenighe penningen jaerlycx daer moste byleggen, vermits niet oorbaerlyck soude wesen alle erven t'effens te verkopen, daer tegens oock alle oncosten niet te gelyck gedaen worden, soo heeft men sich dat geensints te ontsien, in consideratie van soo heerlycken voordeel ende verbeteringe der Stadt, ende kan het selve uyt de verlichtinge vande quotisatie ende repartitie wel gevonden worden: sullende dese oncosten al vry voordelycker besteet worden, alsmen voor desen niet seer nuttelyck aen 't stadthuys, poorten, straten, etc. veel gelts te kost heeft geleght.

Laet ons dan eenmael, myne Heeren, uyt dien swaermoedigen slaep ontwaecken, ende met alle vigilantie ende werckelycke sinnen beseffen ende bevorderen 't geene tot voortsettinghe van 't welvaren deser Stadt, ende van onse goede borgerye is dienende; 't welck (myns oordeels, ende onder correctie van beter gevoelen) om redenen boven aengewesen, door geen beter ende salutaerder middel sal kunnen bevordert worden, als wanneer wy die op de voorsz. heerlycke, bequame ende vermaeckelycke forme uytsettende, rycke ende machtighe inwoonders, ende daer onder negotianten aenlocken, ende daer mede alles des Stadts voortreffelycke qualiteyten, voordeelen ende voorrechten, hier boven in specie ghenumereert, ons ende onse goede Borgerye ten alderbesten doen valideren. Daer toe Godt Almachtigh synen zegen ende genade goedertierentlyck wil verleenen.

ZEDEN EN GEWOONTEN BIJ HUWELIJKEN EN BEGRAFENISSEN.

HUWLIJKSPLEGTIGHEDEN.

Gaarne verneemt de nakomelingschap bijzonderheden wegens zeden en gewoonten, weleer by handelingen van het dagelijksch leven in gebruik. Elke bijdrage over die onderwerpen is voor den beminnaar der geschiedenis nuttig. De laatste kunnen zich daardoor een aantal voorvallen en uitdrukkingen verklaren, die hun soms vreemd en moeijelijk in verband te brengen toeschijnen. Voor den gewonen lezer is het niet zelden aangenaam, uit de vermelding van hetgeen in vroegere tijden plaats had, vergelijkingen daar te stellen met hetgeen thans in dezelfde zaken en omstandigheden geschiedt.

Onder het wetenswaardige van dit gedeelte der oudheidkennis, bekleedt de mededeeling van de gebruiken bij Huwelijken en Begrafenissen geenszins den minsten rang. Voorvallen die aan geen tijdperk verbonden, dagelijks alom plaats grijpen, moeten uit hunnen aard dikwerf aan veranderingen blootgesteld zijn. De bekendmaking van eenige bijzonderheden bij de opgenoemde zaken, komt bovendien met de strekking van dit tijdschrift overeen. Ons voornemen is derhalve in eenige nommers van hetzelve, over de

beide onderwerpen te handelen. Wij zullen daartoe met de Huwelijksplegtigheden en gebruiken in de meest beschaafde landen, aanvangen, en dit verzeld doen gaan met hetgeen daarover zoowel in het archief van Utrecht als elders gevonden wordt, ten einde bepaaldelijk uit besluiten en gebeurtenissen aan te wijzen, wat in deze stad plagt te geschieden.

Het is gemakkelijk na te gaan, dat wij ons niet kunnen bezig houden met de nasporing van al wat in zeer oude tijden geschied is. Eensdeels zouden wij van de eene onvolledigheid in de andere moeten vervallen, en anderdeels behoort dit onderzoek tot de studie der zoogenaamde doode talen.

Het schijnt ons toe, dat het verbod, van te huwen, door de roomsche kerk op hare priesters en sommige leken gelegd, waarmede eerst in de 12e eeuw een begin gemaakt werd, een uiterste is, tegen de veelwijverij in de heidensche tijden overgesteld (*);

(*) De maatregel van den roomschen stoel om den priesters het huwlijk te ontzeggen, vond in Duitschland veel tegenstand. Aanvankelijk verzette men er zich met kracht tegen. Toen de Aartsbisschop van *Mainz*, die de pausselijke bul, waarmede dit bevel werd gegeven, aan de geestelijkheid moest voorlezen, daartoe zoude overgaan, werd hij zoodanig op het lijf gedrongen, dat men voor zijn leven vreesde. Het hardste in dit besluit bestond wel hierin: dat niet alleen de aanstaande huwelijken werden verboden, maar de reeds bestaande, hoe lang of hoe kort zij ook mogten geduurd hebben, moesten ontbonden worden. Een later Paus Pius II. (in het jaar 1464 gestoven,) dacht wijzer over het huwelijk; zijn geschiedschrijver verhaalt, dat hij, een braaf en verstandig man zijnde, dikwerf gezegd en geschreven heeft. «*Er kunnen wel eenige redenen bestaan, waarom den geestelijken de echte staat verboden is, doch er zijn vele hoogere grootere en gewigtigere oorzaken, waarom men hun den echt weder behoorde vrij te laten.*»

doch nadat het huwelijk tot een sacrament verheven was, is daardoor deszelfs onschendbaarheid en onverbrekelijkheid bepaald. De plegtigheden bij het aangaan namen eene ernstigere wending, en naar mate de beschaving toenam, zag men eenvoudigheid voor overdaad, ingetogenheid voor toomelooze buitensporigheid plaats maken. Zoo vindt men in de 14° en 16° eeuw nog veel zonderlings dat spoedig daarna, ook ten gevolge van de gezegende kerkhervorming, geheel verdwijnt. De geest van den mensch ontwikkelt zich doorgaans slechts van lieverlede; voor al bij het volk gaat de beschaving zeer langzaam, en vele vruchtelooze pogingen moeten niet ontzien worden, wil men eindelijk slagen. In de genoemde eeuwen waren er nog gebruiken in zwang, die hoe ook door de gewoonte gewettigd en goed schijnende, de nakomelingen doen glimlachen, over de onnozelheid ja dwaasheid hunner voorvaderen.

Wij vinden dat voornamelijk in Duitschland vele vreemde zaken bij de echtverbintenissen in gebruik waren; van dat land zijn de bijzonderheden door de historieschrijvers meer dan van andere landen aangeteekend. Het is echter meer dan waarschijnlijk, dat men het grootste gedeelte derzelven mede op andere landen toepasselijk maken kan.

Van den grooten kerkhervormer Martin Luther wordt verhaald, dat hij bij het huwelijk eener jonge maagd tegenwoordig zijnde, zelve de begeerte had, het gebruik uit te voeren, dienstig gelijk men vermeende, den man voor altoos het oppergezag en het geheele bestuur des huisgezins te verzekeren. Lu-

ther ontnam daartoe aan den bruidegom den regter schoen, en plaatste denzelven boven den hemel aan het ledikant, waarin het gehuwde paar zijnen eersten huwlijksnacht zoude doorbrengen.

In de meeste landen van Europa hield men het huwelijk niet eerder als vertrokken, voordat de echtgenooten zich in de bruidskamer ter ruste gelegd hadden. Alsdan wierpen de bloedverwanten en vrienden de huwlijksgiften op het bed, en de jonggetrouwden werden den volgenden morgen met één geregt onthaald, dat op éénen schotel, in twee gelijke deelen gedeeld was. Bij de rijken bestond hetzelve in een gebraden hoen, *bruiloftshoen* genaamd.

In Frankrijk werden de huwelijken van weduwen *nóces réchauffées* (opgewarmde huwelijken) geheeten. Zij moesten des nachts plaats hebben. Als zoodanig werd het huwelijk van de Koningin Eleonore met Frans I., een uur na middernacht voltrokken.

De huwelijksbelofte van de bruid onder de geringe lieden in vele landen, had in de toenmalige tijden iets treffends in zich; dezelve luidde: *Ik neem u N. N. tot echtgenoot en man, belovende dat ik u trouw en geloof zal houden van mijn lijf en goed. Ik zal bij u blijven, hetzij gij ziek of gezond of in welken toestand het God behaagt u te laten komen; hetzij voor- of tegenspoed, ik zal voor u niet veranderen tot aan den dood* (*)."

(*) Dat eene dergelijke belofte in ons land door de beide echtelingen aan elkander mede werd afgelegd, en eerst voor bijna 30 jaren heeft opgehouden, zal naauwelijks behoeven herinnerd te worden. Immers is zoodanig de inhoud van hetgeen volgens het *Formulier om den Houwelijcken staat in de Gereformeerde kercken* voor de gemeente te bevestigen, door den dienaar aan de getrouwden afgevraagd, en met ja! wordt beantwoord, nadat ze elkander de hand hebben gegeven. Volgens dit formulier naar den hoofdinhoud lang reeds in gebruik vóór de Sijnode te Dordrecht gehouden, in de jaren 1618 en 1619, moesten tot het jaar 1795 al de huwelijken van de Protestanten in ons land bevestigd worden. Rijke lieden van andere gezindheden in steden, waar Fransche of Engelsche gereformeerde kerken waren, hadden de gewoonte hunnen echt in eene derzelve te laten bevestigen, en alsdan bij hunne gezindheid over te trouwen. Vóór de 17de eeuw is men in dit opzigt te Utrecht toleranter geweest. Buchel, *Descript urb. Rh. Traj.* 84 verhaalt, dat er

De hardste en hinderlijkste bepaling omtrent het huwelijk onder de tijden van het leenroerig stelsel, was het zoogenaamde regt van den eersten nacht.

Men vindt echter nergens eenig spoor, dat dit beschamende regt, immer *in natura* voldaan is. Men konde hetzelve in het noorden van Europa afkoopen. In Schotland bestond nog zeer lang de gewoonte hetzelve met een zeker getal kalveren te voldoen. In Ulm en andere Duitsche steden spreekt de geschiedenis nog na de 16e eeuw van het *mercheta mulierum*.

In Frankrijk lieten zelfs de geestelijken dit regt van afkoopgelden. Het misbruik daarvan deed eene ordonnantie van 19 Maart 1409 geboren worden; bepaaldelijk werd hiermede den Bisschop van *Amiens* verboden, voortaan van de jonggetrouwden eene schadevergoeding aan te nemen.

Dit regt raakte van lieverlede in de vergetelheid; doch een ander vrij wat verschoonlijker, heeft nog langen tijd voortgeduurd. Dit bestond namelijk daarin, dat de jonge echte lieden verpligt waren eenige beambten van de stad of plaats hunner inwoning te onthalen. Voor dien disch was bepaald een schapenbout, twee hoenderen, vier kwarten (pinten) wijn, vier brooden, vier kaarsen en eenig zout. Deze maaltijd moest op den dag der bruiloft gehouden worden, op verbeurte van 60 stuivers.

De priester of kapelaan moest bovendien ook een of meerdere gerechten hebben. Hij kon en mogt dit in het openbaar vorderen, en bedreigde hen, die er niet aan voldeden met den ban. In 1615 worden nog de sporen van deze gewoonte gevonden. Nog een regt, of liever een gebruik dat, hoe vreemd ook nu voorkomende, oppervlakkig beschouwd, niet kwaad was, en ten aanzien der menschelijkheid bij het donker

---

den 17 Mei 1585 eene wet op het huwelijk afgekondigd is, waarbij de genen die niet voor hervormde geestelijken in den echt verbonden worden, zulks na de afkondiging van het raadhuis doen konden voor gecommiteerden van den raad en den secretaris der stad. De eerste paren, welke van deze vergunning gebruik maakten, waren Jasper Montanus, (wellig Jasper van Bergen met Joanna Regia (de Koning) en Otto Rosantinus met de dochter van Gijsbert Lanscroen.

gevoel dat ons over de soms wreedaardige strafoefeningen overmeestert, een niet ongunstig licht verspreid, heeft mede tot in de 16e eeuw stand gehouden. Dit bestond in het huwelijk van eene jonge maagd, met een misdadiger, waardoor hij van alle straf en de gevolgen van dien ontheven werd. In een dagregister van eenen burger te Parijs, wegens het gebeurde in 1429, leest men » op het oogenblik toen men een » jongeling van eene schoone gestalte, omtrent 24 » jaren oud, zoude te regt stellen, omdat hij in de » omstreken dier stad vele strooperijen gepleegd had, » bood zich een jong meisje van geringen stand aan, » die hem vrijmoedig ten huwelijk vroeg." Deze begeerte haar toegestaan zijnde, werd de misdadiger naar de gevangenis terug geleid, en naderhand met zijne bevrijdster in den echt verbonden (*).

Het is opmerkelijk, dat de geschiedenis van onze stad een bijna gelijkluidend voorval ter herinnering bewaard heeft; hetzelve dagteekent echter omtrent twee eeuwen later. In het Tijdschrift voor 1835, Blz. 179 is deze gebeurtenis onder de merkwaardige vonnissen medegedeeld.

In de meeste landen bestond eene bepaling omtrent de huwelijksgift aan de dochters, waarvan de overtreding streng gestraft werd. In Frankrijk mogt hetzelve geen 10000 livres (ongeveer *f* 5000) te boven gaan. De overtreders in deze, werden met eene zware geldboete gestraft.

Wij konden hierbij nu nog verder uitweiden over de regten en pligten der echtgenooten, over de straf-

---

(*) Het laatste gedeelte van het oorspronkelijk verhaal luidt: » *et tant fit par son bon pourchas, qu'il fut remené au 'chastelet et* » *depuis furent espousez ensemble.*" Hoe overeenstemmend dit verhaal ook zij met het van dien aard op den 28 Junij 1598, binnen deze stad voorgevallen, ter aanstonds aan te halen plaats vermeld, zoo is het nogtans zeker dat beide geschied zijn. Het door ons hierboven opgenoemde te Parijs in den jare 1429, wordt gevonden in de *Mémoires de l'academie Royale du Gard*, waarin hetzelve voorkomt in een fragment *de l'histoire encore inedite des progrès de la civilisation de l'Europe; depuis l'ere chrétienne par Monsieur* Roux Ferrand.

sen op overspel en heerschzucht, in geval zich de vrouw hieraan schuldig maakte, doch wij zouden ons hiermede van het voorgestelde doel te veel verwijderen.

Wij gaan dus over tot een vervolg van het reeds in dit tijdschrift vroeger (*) uit Buchelius, *Des. urb. Rheno-Trajectinae* wegens het aanvaarden der Huwelijken medegedeelde.

Joannes Gerobulus, gereformeerd leeraar in den aanvang der 17 eeuw, geeft ons daaromtrent naauwkeurig berigt. Hij spreekt daarvan in zijn *Waarachtig verhaal van den staat der gereformeerde kerk* in zijnen tijd in dezer voegen:

De voorstanders der kerk nemen goede acht op de wettelijke bevorderingen en inzegening van den Huwelijken staat. Niet alleen zich in de graden van maagschap en aanbehuwelijking regulerende naar den inhoud van de ordonnantie op de Huwelijken binnen Utrecht, bij de H. M. Heeren Staten in het jaar 1584 daarop gemaakt; maar ook in de opteekening der contrahenten die zich tot dien staat wenschen te begeven, en hunne proclamatie in de kerk verzoeken. Zij die met het toezigt daarop belast zijn, hebben eene stricte opdragt om zich stiptelijk te gedragen naar eene zekere ordonnantie, geresolveerd en gearresteerd bij *den raad van de stad Utrecht* den 2 Januarij 1593 (†).

In deze ordonnantie komen de volgende zaken voor, welke zeer weinig verschil opleveren met hetgeen thans nog bij den burgerlijken stand in gebruik is.

Een Predikant en twee Ouderlingen kwamen op hunne beurten des Zaturdags na den middag, des zomers ten vijf en des winters ten drie ure bij elkander in de kamer van den kerkenraad, ten einde de aanteekening te doen van de genen die voornemens waren een Huwelijk aan te gaan.

Zij mogten niemand in hunne registers opteekenen, vóór dat zij eerst van het navolgende wel verzekerd

(*) Tijdsch. 1837. 3de deel bl. 89.

(†) Deze ordonnantie deelt Gerobulus in deszelfs geheel mede. Van het opgenoemde werkje van dien voornamen man zijn bij den Uitgever van dit Tijdschrift nog exemplaren te bekomen.

zouden zijn. Bij aldien verder de contractanten jongelieden waren, alsdan de wederzijdsche ouders derzelver volkomen toestemming daartoe gaven. Zij moesten, wanneer ze nog leefden, personeel hiervan eene verklaring komen afleggen, of zoo zij buiten de stad woonden, een geloofwaardig document of goede notore getuigen in hunne plaats zenden.

Weduwenaars en weduwen moesten den dood hunner overledene echtgenooten behoorlijk constateren, en den behoorlijken tijd wachten, voor dat zij een tweede huwelijk aangingen, ten ware de Magistraat daartoe in sommige gevallen dispensatie geliefde te verleenen.

Van deze genoemde zaken behoorlijk overtuigd, moesten de contracterende partijen wel en naarstiglijk ondervraagd worden, of zij elkanderen ook in den bloede bestonden, of dat er eenige zwagerschap aanwezig was; opdat alle mogelijke bloedschande mogt voorgekomen worden. Voorts of ze ook vroeger met een of ander eene belofte van trouw hadden aangegaan, ten einde er naderhand geene onorde zoude ontstaan.

De contracterende partijen moesten nu beloven, in de kerk waar zij hunne afkondiging verzochten, hun huwelijk te laten bevestigen, ten ware dat een derzelve in eene andere plaats woonde, alwaar dan mede de huwelijks proclamatien moesten geschieden, hetwelk door eene behoorlijke attestatie behoorde geconstateerd te worden.

In deze stad werd de afkondiging gedaan in alle kerken.

Over de verhinderingen die er zich tot belet des Huwelijks opdeden decideerde de kerkenraad. Zij deden dezelven af, of bij aldien dit niet geschieden konde, verwezen zij de partijen naar de Magistraat.

Er moest van de bevestigde Huwelijken pertinente aanteekening gehouden worden. Hiertoe was elke koster der respective kerken verpligt den laatsten Zaturdag van elke maand, over te geven, een register van de genen, die in de afgeloopen maand in hunne kerk getrouwd waren. De door den kerkeraad gehouden aanteekening van de aangegane belofte, moest daar-

mede naauwkeurig vergeleken worden; *omme*, zoo heet het, » *regard te nemen, op den genen, die nae d'uytroepinge by malkanderen ongetrout blijven sitten.*'

Soldaten en andere vreemdelingen mogten niet tot de proclamatien toegelaten worden; ten zij aan de gecommiteerde ten genoege gebleken was, dat ze vrij waren.

Voordat deze wijze bepalingen bestonden, konde de *bigamie* ligter gepleegd worden. Men leest in het Buurspraakboek op het jaar 1385, *want* Jordaen van Loet, *twe wive getruwet heeft de beyde leven daerom verbiet men hem die stat* 100 *jaar.*

Overspel werd in dien tijd mede met uitbanning voor eenigen tijd gestraft. Wij vinden in het genoemde Buurspraakboek op het jaar 1386. Yde Vos, Mitens *wyf verbiet men de stat* 5 *jare lang; omdat si hore ghetruweden man ontrouwe gheweest heeft, en met ene andre man onredelik ghezelschap ghehat heeft.*

Het wettigen van kinderen voor het huwelijk verwekt, konde op de navolgende wijze geschieden, de vrouw nam het kind of de kinderen bij hare hand, en verklaarde onder de huwelijksvereeniging dezelve bij hem, die thans haren echtgenoot werd, gewonnen te hebben (*).

(*) In 1460 wordt daarvan een voorbeeld gevonden, bij het *trouwen van* Peter van Heemskerck, *voor de vicecureyt van de Buyrkerck, met* Geertruyt Jacobs *dochter; die welcke* Geertruyt *een soen genaemt* Gerrit, *by haer handt hadt, en onder haer hayliche seggende by ware woorden, dat sy die selve by* Peter *voorsz. gewonnen hadde.*

(*Het vervolg hierna*).

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand NOVEMBER 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

ß. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 uur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	753	759	757	757	68	93	98	67	O.	Tamelijk helder.
2	753	756	756	757	84	10	97	7	idem.	Helder.
3	755	753	754	755	118	122	108	121	Z. O.	Weinig betrokken.
4	750	750	750	753	106	122	121	88	O.	idem.
5	754	753	752	752	124	123	122	94	Z. O.	Helder.
6	750	748	750	748	92	107	106	89	idem.	Betrokken.
7	747	747	747	746	98	105	104	84	O.	Helder.
8	748	750	750	747	116	99	97	104	N. O.	idem.
9	747	745	750	747	76	97	97	98	N.	Regenachtig.
10	742	742	745	744	73	94	66	7	idem.	idem.
11	747	748	748	744	65	89	79	58	N. O.	Helder.
12	752	752	753	752	62	87	9	04	N. W.	Bewolkt.
13	744	740	740	745	62	78	75	66	Z. O.	Betrokken.
14	742	742	742	747	78	9	87	53	N. O.	idem.
15	750	752	752	750	62	74	73	68	N. W.	Helder.
16	745	744	744	747	8	12	122	108	N.	Mistig.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	752	754	754	750	10	106	91	86	N. W.	Helder.
18	758	760	758	758	72	88	76	6	idem.	idem.
19	757	757	757	754	54	76	62	52	N. O.	Eenigzins bewolkt.
20	756	763	760	754	62	69	61	55	idem.	Helder.
21	753	748	743	745	6	49	32	55	idem.	Bewolkt.
22	750	750	754	750	67	64	47	4	idem.	Betrokken.
23	765	762	762	763	32	56	53	38	N. W.	Helder.
24	765	765	764	763	54	99	84	99	idem.	Bewolkt.
25	774	770	770	777	6	55	64	—2	N. O.	Helder.
26	777	777	776	776	—12	—28	—31	—23	N.N.O.	idem.
27	776	775	774	775	—2	—1	—12	—3	N. O.	idem.
28	775	775	774	775	—23	—1	—18	—27	idem.	idem.
29	775	771	771	775	—16	3	12	—7	idem.	Eenigzins betrok-
30	766	766	765	764	44	42	43	42	N.N.O.	Mistig. ken.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	750,9	750,5	7511	7504	95	106	101	88	Van den 1st. tot den 11e.	
2	750,5	749,1	7508	7499	697	877	81	67	— — 11en. — — 21e.	
3	7676	763,9	7568	767	297	568	565	264	— — 21st. — — 30st.	
	7?6,	755,5	7559	757,7	633	76	732	559		

6 's morgens wind en 's avonds veel regen.
9 sterke wind.
10 en betrokken.
15 veel wind, mist en regen.
16 regenachtig.
21 regen (des middags).
22 regenachtig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7558, Thermometer 657.

November 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN. Getal. M.	V.	waaronder: Onechte. M.	V	Tweel.		Doodgeb. M.	V.	HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDINGEN	OVERLEDENEN. M.	V.
UTRECHT.	79	90	4	9	4		5	5	53	»	42	47
AMERSFOORT. . . .	22	12	3	»	»		»	»	10	»	14	20
RHENEN.	7	5	2	»	»		»	»	»	»	2	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	4	»	»	»		»	»	3	»	2	1
MONTFOORT.	3	2	»	»	»		1	»	2	»	6	3
IJSSELSTEIN.	6	9	»	»	»		»	»	7	»	2	4

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 November 1840.	3 el 48 dm
15 ——— ———	2 — 48 —
30 ——— ———	2 — 29 —

BESCHRIJVING VAN

EENIGE ROMEINSCHE OUDHEDEN

GEVONDEN TE

V E C H T E N.

(*Met afbeelding*)

Onlangs toevallig eigenaar geworden zijnde van eenige Romeinsche Oudheden, welke in den jare 1840 met graven in den akker genaamd *Wiltenburg* te Vechten, nabij Utrecht gelegen, zijn gevonden, heb ik het niet geheel ongepast geoordeeld van dezelve eene korte beschrijving te geven.

Alvorens hiertoe over te gaan, zij het mij vergund eenige aanmerkingen te maken over de plaats alwaar zij opgedolven zijn.

Zeer lang reeds is het bekend, dat onder *Vechten*, ter plaatse alwaar tegenwoordig een hooge akker gevonden wordt, oudtijds een Kasteel of Burg der Romeinen gestaan heeft, zijnde waarschijnlijk één der kasteelen geweest, welke door den Veldheer Drusus langs den Rijn gesticht zijn geworden ter beteugeling der onbeschaafde volken, welke regts van den Rijn wonende, strooptogten op Romeinsch grondgebied deden. (Vid. Florus, Lib. IV. C. 12, § 26.) Ook Mattheus zegt, (Annal. T. IX. p. 169) dat deze akker reeds in het jaar 1169 den naam droeg van *Wiltenburg*, naar een dusdanig kasteel, en v. Buchell, zoo ik meen maakt reeds gewag van Romein-

C. N°4.

A. N°3.

A. N°1

C. N°3.

B. N°2.

Romeinsche Oudheden gevonden te Vechten,
in hare natuurlyke grootte.

sche Oudheden, welke aldaar ontdekt zijn, gelijk ook in het jaar 1709 door L. Smid verschillende zaken zijn gevonden. (Vid. Schatkamer van Ned. Oudh. in Voce *Wiltaburg.*) Ofschoon het echter bewezen is, dat aldaar een kasteel of verblijfplaats der Romeinen heeft gestaan, is het naar mijn inzien nog niet met zekerheid bepaald *wáár een der beide Romeinsche Heirwegen heeft heen geloopen;* de Romeinen hebben twee dusdanige wegen in ons Vaderland aangelegd, zoo als te zien is op de reiskaart van Peutinger. De geleerde van Loon heeft in zijn werk, getiteld: *Aloude Hollandsche Historie*, onder anderen eene kaart uitgegeven, te vinden bl. 181 van het 1e Deel, waarop de rigting of loop derzelven is bepaald, doch laat, dunkt mij, (alhoewel ik kan dwalen), abusivelijk den weg van Utrecht naar Vianen gaan, en bepaald aldus, dat Utrecht was *Fletio* en Vianen *Levefanum*, hetwelk, naar mijne gedachte, in het geheel niet bewezen is. Daar het nu zeer waarschijnlijk is, dat de heirwegen langs genoemde kasteelen geloopen hebben, zoo als blijkt uit de kaart van Peutinger, en dit zelfs door van Loon is aangenomen, zoo moet ik veronderstellen, *dat de heirweg wel degelijk langs Wiltenburg heeft geloopen en niet van Utrecht op Vianen.* Onzeker is en blijft het hoe deze burg geheeten heeft, hetzij *Antonia*, *Antonina* of *Wiltenburg;* hier over is genoeg getwist. Zie Engelbert's, *aloude historie van de Vereenigde Nederlanden*, 4e Dl. bl. 313.

Het is te bejammeren, dat door de Commissie, in der tijd door het Gouvernement benoemd, tot opsporing der Romeinsche Oudheden in de Provincie Utrecht,

bestaande uit mannen genoegzaam bekend door hunne kennis en groote geleerdheid, bij het doen der vergravingen in voornoemden akker, geene sporen gevonden zijn van den Heirweg. Dit zoude natuurlijk licht gegeven hebben in de hierboven vermelde zaak, als ook misschien meer zekerheid in het bepalen van den alouden loop des Rijns.

Het is ook eene teleurstelling geweest voor liefhebbers der Archaeologie, dat door voornoemde Commissie geen verslag harer werkzaamheden, en eene beschrijving der opgedolvene Oudheden, (ten huize van den Secretaris dier Commissie den Heer Mr. J. J. Nahuis te Utrecht voorhanden), aan het publiek zijn bekend gemaakt.

Merkwaardig is het eindelijk, dat door den eigenaar van voornoemden akker (een welgezeten landman), tegenwoordig vergravingen in denzelven worden gedaan ter diepte van 10 à 12 Utrechtsche voeten, tot op den zandbodem toe, ter opsporing, niet zoo zeer van Romeinsche Oudheden, maar ter verzameling van paardenbeenderen, welke op die diepte in groote hoeveelheid gevonden, en bij het pond verkocht worden. — De hier vermelde Oudheden zijn gelijktijdig bij het graven naar die beenderen ontdekt.

BESCHRIJVING DER GEVONDENE OUDHEDEN.

A. Gegraveerde Steenen, alle Intailles.

N°. 1. Op Nicolo; de God Mercurius. Zeer fraai, goed geconserveerd. Deze Antiek is reeds in 1819 aldaar gevonden, en in mijn bezit geweest.

N°. 2. Op Nicolo. Eene figuur in staande houding; onduidelijk, defect.

N°. 3. Op Cornalijn. Een man, een paard bij den teugel vasthoudende. Zeer fraai bewerkt; jammer is het, dat de kop des paards eenigzins is afgeschilferd.

B. Van Glas en Aardenwerk.

N°. 1. Een leeuwenkop van glas *en relief*, ter grootte van een 25 cents stuk.

N°. 2. Een van gele aarde zeer gaaf geconserveerd Lijk-lampje, zonder beeldjes, lang 4 Utrechtsche duimen.

N°. 3 en 4. Twee potjes of traanflesjes, het een van witte, het ander van bruine aarde.

C. Van Brons.

N°. 1. Eene punt van eene speer of ander wapen; heeft iets van eenen Hellebaard.

N°. 2. Een Adelaartje of Duifje; één duim lang.

N°. 3. Een beeldje groot $3\frac{1}{2}$ duim, den *Overvloed* voorstellende, defect.

N°. 4. Een beeldje, groot 2 duim; voorstellende een' liggenden Romeinschen Priester, in de regterhand eene Patera houdende. Zeer fraai.

D. Zes Zilveren Denarii.

N°. 1. Van Keizerin Faustina de jonge.
Diva Faustina. Hoofd met paarlen versierd.
℘ *Vesta.* De godin Vesta. Deze penning is in 1819 reeds gevonden.

N°. 2 en 3. Van Marcus-Antonius den Drieman.
De Triremis.
℘ De Arend en signa Cohortium, *Legio* III en XV.

N°. 4. De bekende penning van Keizer Augustus. Vid. Aarschot, Tab. 12 N°. 1 en 2.

Cajus et Lucius Caesares designati Principes Juventutis. Opmerkelijk is het, dat deze penning eene valsche Romeinsche Muntspecie is, (*Medaille fourrée*) daar dezelve van koper, en slechts met een zilveren plaatje is overtogen.

N°. 5. Een zeer goed bewaarde Heliogabalus.

Imp. Antoninus Pius Aug. Hoofd des Keizers gelauwerd.

P. M. T. R. P. IIII. Cos. III. P. P. De Zon, de regterhand omhoog, in de linker eene zweep houdende. Eene star. Vid. Occo, p. 313.

No. 6. Is onleesbaar.

E. 43 Bronzen Medailles.

De meesten van de Keizers Nero, Vespasianus en Trajanus, doch ongelukkig meest allen nagenoeg onleesbaar. De volgende maken hierop meer of min uitzondering:

N°. 1. Medaille van Keizer Tiberius, van groot brons.

Ti. Caesar Augusti F. Imperator V. Hoofd zonder kroon.

℘ Rom. et Aug. Een Tempel met twee overwinningsbeeldjes.

N°. 2. Medaille van Keizer Caligula, van middelbrons.

C. Caesar Aug. Germanicus, Pon. Max. Tr. pot. Hoofd zonder kroon.

℘ Vesta, S. C. de Godin zittende.

N°. 3. De Decursio van Keizer Nero, van groot brons, onduidelijk.

N°. 4. Keizer Hadrianus, van groot brons.

℘ Felicitas Aug. S. C.

N°. 5. Keizer Commodus, van groot brons.

Onleesbaar.

F. Middeleeuwsche Munten.

N°. 1. Zilveren muntje, kleiner dan een stuiver, *waarschijnlijk* van Bisschop Heribertus: gelijkt veel op het muntje, te vinden bij van Mieris, Biss. Zegels en Munten, pl. 3, N°. 5, hetwelk van dien Bisschop is.

Een borstbeeld met den Mijter op het hoofd.

℘ Een Kruis. De letters onduidelijk en afgesleten.

N°. 2. Een koperen muntje met schilden aan beide zijden, waarop geslachtwapens zijn afgebeeld, doch onduidelijk.

Zeist, December 1840. W. J. A. van Romondt.

UITLEGGING DER STAD UTRECHT TEN JARE 1664.

AANMERKINGEN OP DE PLAN OFTE GRONTCAERTE DER STADT UTRECHT, DOOR DEN HEER BURGEMEESTER *MORELSEN*.

(*Vervolg van bladz.* 396.)

De figuere van 't geheele lichaam is genomen ovael, soo om de aangenaamheit van de forme, ende dat die in 't doorsnyden niet soo veele informele en de geerighe hoecken is onderhevich, als principalick, om dat die in consideratie van de oude stads figure de bequamste was, om de grootste ende welvarentste voorsteden van de Weert, Tollesteegh ende Catharynen aen de Rivieren leggende; en met de meeste contiguiteyt van huizen beset, op 't gevoegelickste te includeren.

Sonder dat onses oordeels met fondament kan worden gesustineert dat de extensie van de plan te groot soude syn genomen, ende het daeromme aen Inwoonders soude ontbreken, om die te bewonen, vermits niet alleen de Suyd ende Noordsyde voor een groot gedeelte alrede syn betimmert ende bewoont, maer ook een gedeelte van de Westsyde in ende omtrent de voorschreve voorsteden.

Ja alsmen sich by imaginatie voorstelde alle de huysen om de Stadt staende ende bewoont wordende in een ordentelycke rangh binnen de geprojecteerde circumvallatie te konnen schicken, ende ider maer een redelick erf te assigneren naer eysch van elcx beroep, ende neeringe, die hy tot sustentatie van syne familie, ende tot nut ende behoefticheyt aen de Stadt ende desselfs Inwoonders is exercerende, men bevinden soude, dat de plan daermede alrede genoechsaem beset soude syn.

Doch sullen die heerlyck geconcipieerde wyde binnengrachten, met die magnificque breede wedersydse opstallen, plantagie ende overschone erven, geincludeert in soo oude, vermaerde, welgelegene ende door nature ende beleyt allesints gebenificieerde Stadt, veele luiden van een geheel andere calibre nodegen, ende ons toebrengen te weten de rycke ende welgesegende in den lande, die door haer beroep aen d'een of d'ander plaetse niet nootzakelick syn geattacheert om deselve erven met voortreffelycke huysen te betimmeren ende te bewonen, daer van alrede vele ende verscheyden hare genegentheit betuygen, ende met hare onderteeckende insettingen van selfs aenbieden, ende dat noch op seer favorabele conditien voor de magistraet, om deselve ingeteeckende erven binnen seeckere tyd aen de meest daervoor boven de ingesette sommen biedende, by publicque opveylinge te konnen verkopen.

Andere van geen minder vermogen, niet genegen zynde, door een inteeckeninge, die haer van de erven niet seecker maeckt hare sinnelickheyt ende desseyn te ontdecken, verklaren naer een publicque opveylinge te verlangen, om alsdan haer ooghmerk met seeckerheit te konnen bereycken soeckende deselve alsoo door dese ende geene betuyginge haer Ed. *Achtb.* tot een spoedige resolutie aen te moedigen.

Daer beneffens is de voorschreve extentie nodigh, omme oock weeringen ende nuttige beroepingen van groter omslach binnen der Stads wallen te konnen bergen ende bequamelick rengeren, als daer syn scheepstimmerwerven ende houttuynen, allerhande steenwerven, tichelen, steentjes ende porceleynbackeryen, lyn ende lontbanen, bleykeryen, ververyen ende diergelycke oock syn by sommige, voorslagen gedaen om in de Weerd ter plaetse van de watervallen aldaer copermolens te mogen stellen.

Om alsulx mede door de voorschreve spatieuser estendue effectivelyk, ende sonder eenigen inbreuck te konnen beletten, dat buyten de nieuwe circumvallatie geenderhande huysen wierden getimmert, 't welk te wenschen ware dat eenmael met alle ernsthaftichheit voor eeuwigh edict vastgestelt ende onver-

breeckelick sonder eenige exceptie ofte dispensatie mochte werden onderhouden, uytgesondert buyten ider poort, alleen een eenige Stads herberge tot verblyft van reysende luiden, naer het sluyten der poorten aenkomende, ten eynde de Stad metter tyd in behoorlycke defensie, ende de inwoonderen met haer goet ende bloet in een vaste versekertheyt gestelt, de borgerye geen neeringhe door Voorsteden onttrokken, en naer buyten gediverteert sluykeryen van 's lands, ende Stads middelen, ende schuylhoecken voor quaetdoenders geweert mogen worden, als by myne schriftelycke consideratien breeder is aengetogen.

Daeromme dan oock niet approberen kan de openie van die geene, die de geprojecteerde circumvallatie aan de Noordsyde willen intrecken tot even 't eynde de Weerdt, ende aen de Suydsyde tot even buyten de nieuwe brugh in den Ryndyck geleyt, sulx als op de laeste caerte inde Ed. Achtb. Vroedschap vertoont, ende in de Secretary leggende, met blote ende superficiele linien, binnen de afgeteeckende circumvallatie is aengewesen, vermits, niet alleen daerdoor een groot getal van huysen op continuele ryen getimmert, geraseert souden moeten worden, als buyten de Weerd een rye aen de Vecht, twee reyen met noch een dwersstraet in Lauwenrecht, een rye aen de Vuylnisgragt, ende buyten de Tollesteegh twee ryen inde Ganssteegh ende eene rye aen de Oostsyde van de Rhyn, te zamen een groot getal belopende, maer oock noch een resterende gedeelte van de voorschreve contiguiteit van huysen buyten gelaten tot prejuditie soo van deselve als oock van de Inwoonders binnen de Stad, daer men met veel minder kosten de fortificatie volgens de voorschreve caerte, soo veel verder uitstrecken, ende alle de voorschreve huysen behouden ende includeren kan, als sullende indien gevalle ontgaen de afgeldinge van soo menighte van huysen, boven de smertelycke klachten, van soo veele bewoonders ende huysgesinnen die met groot ongenoegen souden moeten sien hare huysen in soo grooten getale gedemolijeert worden, leerende de ervarentheyt, met hoe taeyen ende vast aenclevenden affectie

de menschen aen hare huysen ende woonplaetsen syn geattacheert, ende hoe beswaerlick sy daeruyt moetende delogeren by afgeldingen al is 't oock met ryckelyk de waerde, syn te vreden te stellen, sulcx dat daertoe noyt sonder een evidente utiliteyt geresolveert behoorde te worden, veel min als nevens die particulieren oock het publicq daerby schade ende ongemack soude komen te lyden.

Eyndelyk worden die geene, die de circumvallatie te groot keuren handtastelick gerefuteert, door de ommuyringe der Stadt in over oude tyden gedaen, als wanneer naer proportie van de huysen, alsdoen daer binnen staende veel meer ledich erfs is geweest, als nu daerinne begrepen wordt, naer proportie van de huysen tegenwoordich soo binnen als buyten de Stad, doch binnen de geconcipieerde circumvallatie staende ende hebbe ick noit gelesen of gehoort, dat de grootheyt van de ommuyringe de Stad oyt tot schade of onheyl gestreckt heeft. Consilium futuri ex præterito venit. *Seneca Epist.* 85.

Alle 't welke niettegenstaende wel te noteren staet dat geensins oit de meeninge is geweest te urgeren om het heele consept te gelyck in te steecken ende aen te tasten, uytwysende sulcx de twee gragten uyt de Suyd ende Noordweste hoecken van de Stadt op de caerte westwaerts uytgetrokken, die het gansche consept als in drie integrerende deelen onderscheyden, waervan insonderheyt het middelste gedeelte tegens over de Westkant van de Stadt soo wel voor een geheel by sich selven, ende om het daerby te konnen laten, als voor een gedeelte van het groter concept kan verstrecken.

Ende daeromme als men de uytseggínge entameert, eerst ende vooral gefortificeert ende uytgeslagen behoort te worden principalick vermits daer by noch meer peremtoire redenen concurreren.

Alsse het dagelycx continueel heen ende weder passeren van de scheepvaert door de Wester Stadsgracht, den Rhyn, ende Vecht naer boven ofte beneden bevarende.

De bequame gelegentheyt om daeraen ten wedersyde schoone erven te konnen uytslaen.

Drie kercken aen de Westerwalle mitsgaders de Buer- en Jacobi kercken, daer naby gelegen.

Accessen van water van de Ouden ende Vaertschen Rhyn.

Ende tusschen die beyden een open velt, om wel gevoegelick, ende ten meesten oorbaer met graften doorgesneden, ende uyt de voorschreve Rivieren ende Stadt grachten van water ververst te konnen worden.

Welck open velt derhalven oock alrede by hare Ed. Achtb. geresolveert is, met drie grachten paralel met de Westerstads gracht, ende deselve met een dwersgracht tegens over de Mariekerck door te snyden, die ten deele gemaeckt, ende alle aenbestedet, ingesteken ende seer verre geavanceert syn, blyvende alleen voor als noch in deliberatie de Dwarsgracht tegen over de Smeetoren.

Gelyck alle 't selve soo in loco, als principalick met een opslach over het gehecle werck op de voorschreeve caerte te sien is.

Tot onderrichtinge van welcke caerte ende hoedanich de grachten, opstallen, blocken ende erven daerop geconcipieert syn dient.

Eerstelyck, aengaende de tegenwoordige Stads gracht, dat die is genomen op de breette, als is tusschen beyde de mueren van de wal ende cingel, de harmen ten wedersyden weckgenomen ter breette van omtrent twaelf roeden sulex deselve gracht sich vertoont aen 't Suydeynde van de Stadt ten wedersyden van de Tollesteeghpoort, tusschen beyde de steene bolwercken ende principalick aen de Oostsyde van deselve poort die men met regt den Rhyn soude konnen noemen, als die den Crommen ende Vaertsche Rhyn metten ouden Rhyn gemeen is makende, ende dat omtrent het Lynpadt langhs 't welcke geoordeelt wordt, dat den ouden alvous ofte bodem ende boord van den Rhyn heeft gelegen om alzoo metter daet den ouden naem van Trajectum ad Rhenum weder in kennelycker ghebruyck te brengen tot luyster ende renommee van de Stadt, als dewelcke op de voorschreve wytte ende ten wedersyden met breede opstallen aengename plantagie ende

voortreffelycke huysen beset, het midden der Stad te gelyck op het magnificqste sal verheerlicken, ende op het vermakelykste sal versiere en het gansche lichaam op het voordeelykste met scheepvaert ende commercie sal beneficieren.

De wedersydse opstallen syn ieder genomen, de breette op 105 voeten te beplanten met twee ryen linde-bomen, de eerste 20 voeten van de waterkant de tweede 40 voeten van de eerste en 45 voeten van de royinge der huysen buyten welcke royinge de stoepen, bordessen ende hecken souden uytspringen 7 voeten te stellen op een linierechten doorgaende dorpel, ende daervoor een rabat van Ysselsteen, breet 7 voeten de hoochte aen de waterkant 4 voeten boven de Stads waterpeyl schuyns sulcx oprysende tot aen den voorschreve doorgaenden dorpel, dat met denselven ende 5 bordestrappen met noch een treede van 't bordes] in huys soo veel hooghte gevonden worde dat de kelders daeronder de gront synde genomen, twee voeten boven de voorschreeve waterpeyl betamelycke hooghte behouden konnen, in voegen als by seeckere profilteeckeninge ende houte model daervan gemaeckt is te sien.

De eerste nieuw gegraven gracht uyt den ouden Rhyn tot in den Vaertsen Rhyn (genaemt naer syn eerste ooghmerk de Warmoesiers gracht ende nu tot een beter gebruyck geëmployeerd wordende met een gequalificeerder naem te vernoemen, alse de . . . . . is gegraven ter breette van 6 roeden dryvend water, was op 't eerste concept van uytlegginge gestelt op 8 roeden ja worde geinformeerd, dat al van over de dertigh jaren herwaerts op de caerten, over dit selve subject, de grachten naer 't genoegen ende goedvinden van seer considerabile regenten doorgaens op 8 roeden syn genomen geweest, ende ware te wenschen, dat die noch daerop, immers ten minsten noch eene roede wierde verwydert, principalick van uyt de Leydsche Vaert tot aen de Suyder sluytlinie by de cromte, 't welck oock sonder schade ja met voordeel kan geschieden, als men deselve aen de Oostkant afneemt, konnende de Westkant niet missen, omdat de volgende Bleyckers gracht by resolutie van haer Ed. Achtb.

van den 10 Septemb. 1664, soo veel nader aengeschoven is, maer de Oostkant, hebbende die distantie van 70 roeden van de Stads gracht kan een roede missen, blyvende niettemin de breette der opstallen ende middelstraet ende de diepte der erven, sulcx die by myne schriftelycke consideratien gestelt, ende met relatie tot deselve by inteeckeningen syn ingeset ende konnen de kosten daeromme te doen aen de verbeteringhe, die de erven daerby genieten, dubbelt worden gevonden, soo de erven ten wedersyden aen deselve grachte gestelt synde op de breette van vier roeden, ende ider roede gravens aen de waterkant, komende te kosten een pond vlaems sal hetzelve verwyderen ider erve, maer beswaeren met 12 gulden en wel 12 pond vlaems waerdiger maken.

Ick moet bekennen niet te konnen doorgronden, door wat raisonnement iemand van gesondt oordeel, die het vruchtbaerlykste effect deser sake beoogt ende daer nevens oock genegentheit heeft voor de vaert naer den Eem, eenighsins kan difficulteren inde breette ende wytte der grachten? immers en soekt men de vaert niet te entrepreneren, en soo groote kosten te doen als op een wel gefundeerde hoope ende menschelycker wyse seeckere verwachtinge van daer door vry meerder ende grooter scheepvaert tot in ende door de Stad te brengen. — Is dan daertoe niet nodich een grooten ende wyden boesem binnen de Stadt? Behoorden niet ten wedersyden hier ende daer een groot schip aen de wal te konnen leggen, lossen ende laden, ende tusschen beyden behoorlycke ruymte blyven alwaer de varende schepen malkanderen konnen passeren? moet niet hier ende daer geordineert worden een verblyff ofte leghplaets, daer men een goet getal schepen by den anderen kan rengeren? ommers is sulcx 't eenemael nuttigh ende nodigh so men de schepen niet buyten om wil wysen, of buyten voor de Stad houden leggen, tot der inwoonderen groote schade ende ongerief?

Siet men niet selfs nu ter tydt voornamentlick op merckt dagen in de oude gracht het ongemack ende moyelickheyt die de enghte van deselve veroorsaeckt, het stoten klemmen ende

ophouden van schuyten en schepen, het knorren, kyven ende vechten van de schippers, niet tegenstaende noch meenichte van schepen, die hare masten niet nederleggen, deselve gracht niet aen en doen, maer de Wester Stads gracht door passeren, derhalven hoe konnen tegens de weeringhe van de voorschreve ongemacken ende bekominge van 't contrarie voordeel eenige consideratie meriteren de onkosten van soo veel meerder wytte te graven? ick meene ontwyffelicken, dat ider van een opmerkend verstandt de sake met een onpartydigh oordeel tot verbeteringe der Stad insiende, niet en sal connen nalaten op de meeste breette ende wytte instantelick te urgeren, ende aentehouden.

De opstallen ende plantage syn genomen als aen de stads grachte, ten ware men goedvonde dese breette een weynigh minder te nemen, stellende de 1 rye lindebomen 18 voeten van de waterkant, de 2 rye 36 voeten van de eerste ende 40 voeten van de royinge der huysen, de stoepen, bordessen ende hoecken als boven.

De tweede nieuw gegraven lange gracht die men de . . . . . soude konnen noemen, heeft de breette van 4 roeden dryvend water, streckende uyt de Leydsche vaert ofte ouden Rhyn tot ende tegens over de cromte inde Moesgracht.

De opstallen ten wedersyden te beplanten met twee ryen bomen half eycken ende half beucken, de 1 rye 12 voeten van de waterkant, de 2 rye 24 voeten van de eerste, ende 24 voeten van de royinge der huysen, de linien van de bomen in de lenghte soo hier als over al, hier bevorens te nemen op sodanigen distantie, dat ider vier bomen maken een anderhalft vierkant ten eynde soo de bewonende als bewandelende ende bevarende luyden te gelyck mogen sien ende tot haer eerlyck vermaeck bespeculeren de heerlickheyt van de gebouwen, de cierlickheyt van de plantagie ende de ververschinge van 't helder vlietende water in de grachten.

De derde gracht ter lenghte als de voorschreve, heeft de breette van 2 roeden dryvend water, alles genomen op de

Stads peyl, tot ververschinge ende versekertheyt van de nieuwe bleycken, volgens de voorschreeve resolutie van den 10 September 1664 vastgestelt, heeft derhalven alleen een opstal aen de Westsyde, die onder de wal leggende wat breet behoorde genomen te worden, ten eynde in tyt van noot daer langhs krychsvolk te voet ende te peerd, soude konnen marcheren, ende geschut ende andere behoeften, tot defensie der steden nodich konnen gevoert worden, die in tydt van vreede buyten een geordineert wagenspoor met beesten beweydet kan worden.

De dwersgrachten, ende eerstelick de nieuwe Leydse vaert tegens over de Catryne poort heeft de breette van omtrent 6 roeden, doch loopt naer de poort toe breder.

De dwersgracht tegens over de Marienkerck, is gegraven op 6 roeden dryvend water, doch vermits aldaer uyt ofte inde warmoesiers graft geen sammereus, beytel, aack of diergelyck langh schip kan swaeyen, is nuttigh ende nootsakelick geoordeelt, dat die noch twee roeden werde verweydert ende al sulcx op 8 roeden gebracht, soo die uyt eerste concept is afgetekent, te meer doordien deselve genoechsaem in 't midden der lenghte van de stads gracht is uytkomende, ook de regulierheyt ende behoorlicke proportie van de wedersydse opstallen sulcx nootsakelick is vereischende, als sullende alsdan de Suyder ende Noorder opstallen even besyden slepende voorby passeren de Suyder ende Noorder gevels ende torens van de Marienkerck, derhalven oock de inteeckenaers der erven ten wedersyden daer aen gelegen, by hare insettinge de voorschreve verwydinge hebben geconditioneert, ende ten dien aensien de prys soo veel hoger genomen, dat dezelve verwydinge tusschen de voorschreve twee grachten met 't selve super plus gemaeckt kan worden, konnende het vorder Westwaerts aen, gevoegelick blyven op de wytte als die is aenbestedet ende gegraven wordt.

De dwersgracht tegens over de Smeetoren word mede geoordeelt dat op 6 roeden breette ofte wyder behoorde genomen te worden ende even besuyden den tooren opdat het

midden van de Noorder opstal ofte straet soude komen recht op het midden van den toren ofte poort, daerinne van ouden tyden gemetselt ende 't syner tyd te openen ende alsulcx paralelle communicatie te geven met de twee Smeestegen ende Suylestraet.

De opstallen, plantage ende royinge der huysen ende stoepen aen de voerschreve drie dwersgrachten, dienen nootsakelick genomen te worden als aen de Stads gracht, immers ende ten minsten als ten wedersyden van de Warmoesiersgracht.

De erven aen dese grachten ende opstallen uyt te slaen syn gerengeert in verscheyden blocken, ende nevens hare situatie geconditioneert als volgt.

1. Block besuyden de nieuwe Leydse vaert heeft seven erven, ider breet 30 voeten, ende diep 12 roeden, soo nochtans dat het derde ende volgende erven tot de Middelstraet, ieder van de diepte, achter eene roede souden moeten missen, tot een gemeenen uitganck, inde middelstraet voor deselve ende voor het erf no. 2, dat oock ider erf voor alleen met een huys ten minsten twee verdiepingen, hoogh soude mogen betimmert worden, ende syn alle de voorschreve erven op de voorschreve conditien by inteeckeningen ingeset, met presentatie van de insetters naderhand gedaen, om die voor de ingesette prys bekomende, aenstaende jaer in voegen voorschreve te betimmeren, ende tegens Jacobi 1665 onder dack te brengen, presenterende daer naer om haer versoeck te erlangen de ingesette prys noch met een goede somme te verhogen.

Het 2° ende 3° Blocken bewesten aen de Stads gracht gelegen, heeft ieder bloek 14 erven, ider erf is breet 5 ende diep 25 roeden, achter in een Middelstraet van 4 roeden uytkomende, mits die aen de gracht niet meer als met een huys soude mogen worden betimmert, ten minsten twee verdiepingen hooch ende niet dieper als 60 voeten, uytgesondert dat daer achter ten wedersyden een sortie 't sy galerye ofte ander getimmer soude mogen gestelt worden, onder een aperte kap, niet langer als 25 voeten ende niet hooger als 24 voeten on-

der de muerplaet, mits oock achter in de Middelstraet tot stallen of andersins niet meer te betimmeren als 44 voeten diepte, sonder dat tusschen beyden eenich getimmer sonde mogen worden gemaeckt, maer tot een hof gehouden. — Zynde all mede op de voorschreve conditien alle de voorschreve erven op twee na by inteeckeninge ingeseth.

Het 3 en 4 Blocken aen de dwarsgracht tegens over de Marienkerck, heeft ider block ses erven, ider erf is breet 4 ende diep 15 roeden, doch souden de erven no. 3 ende volgende tot de Middelstraet, ider van de diepte eene roede moeten missen, tot eenen gemeenen uytganck voor deselve ende de erven no. 2, te betimmeren voor niet meer als net een huys ten minsten twee verdiepingen hooch, ende niet dieper als 60 voeten, uytgesondert dat daer achter ten wedersyden een sortie, 't sy galerie ofte ander getimmer onder een aparte kap sonde mogen gestelt worden, niet langer als twintigh ende niet hooger als 22 voeten onder de muerplaet, mitsgaders achter 't eynden het erf, een stall, ofte ander getimmer niet dieper als 24 voeten, latende het erf tusschen beyden tot een hoff open ende onbetimmert, op welcke conditien ende specialick dat de gracht noch twee roeden souden moeten worden verwydert, allmeede eenige erven ten wedersyden by inteeckeningen syn ingeseth.

Het 8 block aen 't boven eynde bewesten de Stads gracht heeft 18 erven, breet 5 en diep 25 roeden ende minder, naer de schuynheyt aldaer op de caerte te sien, achter inde voorschreve middelstraet uytkomende, mits ten minsten twee verdiepingen hooch te moeten timmeren, waervan alle, mede eenige by inteeckeningen syn ingeseth op de voorschreve conditien, ende mits dat den opstal, die op voorgaende caerte voor dit block wat smalder was genomen, mede op 105 voeten breette, werde gestelt, als voor de blocken No, 2 ende 5.

Het 9 block heeft 4 erven, breet ende diep als op de caerte.

Het 10 block besuyden aen de nieuwe Leydse vaert heeft 7 erven ider breet 50 voeten, ende diep 12 roeden, doch

souden het 12 erf ende volgende tot inde Middelstraet, ieder van de diepte eene roede moeten missen tot een gemeenen uytganck voor deselve, ende voor het erf no. 13, mits voor aen de straet niet meer, als met een huys, ten minsten twee verdiepingen hooch betimmerende, synde daervan almede eenige op de voorschreve conditien by inteeckeningen ingeseth.

Het 11 ende 14 blocken beoosten aen de Warmoesiersgracht contineren ider 17 erven, breet 4 ende diep 25 roeden, achter in een Middelstraet van vier roeden breette uytkomende.

De blocken no. 12 ende 13 aen de dwarsgracht over St. Marien ende no. 15 ende 16 aen de dwarsgracht tegens over de Smeetoorn hebben ider 6 erven, breet 4 ende diep 15 roeden soo nochtans dat de erven no. 10 ende volgende tot de Middelstraet achter van de diepte eene roede soude moeten missen, tot een gemeenen uytganck voor deselve ende voor de erven met no. 11 geteeckent.

Het 17 block beoosten de Warmoesiersgragt aen 't suydende, heeft 20 erven, breet 4 ende diep 25 roeden, ende minder na de schuynheit van de Middelstraet, achter de erven aldaer sulcx de caerte vertoont.

Het 18 block heeft 4 erven, breet en diep als op de caerte.

Het 19 block besuyden aen de nieuwe Leydse vaert, heeft 8 erven, breet 3 ende diep 13 roeden, doch souden de erven no. 5 ende volgende tot aen de vier roedens gracht van de diepte eene roede moeten missen, tot eenen gemeenen uytganck voor deselve ende voor het erf no. 2.

De blocken no. 20 ende 25 ieder block met 17 erven en het 26 block met 20 erven leggen voor aen de Warmosiers ende achter aen de vier roeden gracht, ider erf is breet 4 ende diep 26 roeden, waervan oock all mede eenige by onderteeckeningen syn ingeset, doch is bedenckelick, of men ider erf in 't geheel doorgaende van de eene gracht tot de ander sal verkopen, latende de separatie tusschen het voorste ende achterste tot genoegen ende arbitrage van den coper, dan of de heeren verkopers die separatie alvorens selfs sullen

doen aen de ider erf in twee deelen verkopen 't welck ten beyden syde syne consideratien heeft.

De blocken no. 21 ende 22 aen de dwarsgracht tegens over de Marienkerck, ende 24 ende 25 aen de dwersgracht, tegens over de Smeetoorn, houden ieder 7 erven, ider erf breet 50 voeten, en diep 15 roeden, behoudens den aftreck van eene roede tot eenen gemeenen uytganck, gelyck alle de blocken aen de dwarsgrachten.

Het 27 block heeft 6 erven, ider breet 4 ende diep 15 roeden.

Naer dese blocken hebben noch 9 blocken gelegen die door 't nader aenschuyven van de bleycken tusschen beyden syn uytgelicht 't welck wordt aengeraeckt omdat van de volgende blocken de oude nombres werden gehouden, vermits naer deselve de inteeckeningen syn gedaen.

Het 37 block besuyden aen de nieuwe Leydsche gracht heeft 11 erven, ider breet 3 ende diep 15 roeden.

De blocken no. 38, 41 ende 44, tusschen de gracht van 4 roeden en de bleyckers gracht, houden ider 6 erven, tot bleycken te approprieeren, ider erf breet 12 ende diep 35 roeden, die alle te samen by inteeckeninge syn ingeseth.

Het 19 block, benoorden aen de dwarsgracht over St. Marien, hout 11 erven, ider breet 3 ende diep 12 roeden.

Het 40 block, besuyden deselve gracht, heeft 11 erven, ider breet 3 ende diep 15 roeden, waervan almede eenige syn ingeset.

De blocken 42 ende 43 aen de dwarsgracht over de Smeetoorn, ende het block 45 besuyden 't eynde van de bleycken, contineren ider 11 erven, breet 3 ende diep 15 roeden.

De circumvallatie ofte fortificatie is genomen aen de westkant, regulier met bolwercken ende twee sluytlinien, die het nieuwe werck aen de oude stad hechten, alse aen de suyd- ende noord weste hoecken syn alleen genomen linie rechte wallen ende grachten, daer buyten om in cas van groter succes te syner tyd 't werck gevoechelick verder te konnen uyt-

breyden, 't sy in conformité van de caerte ofte sulcx als de Heeren Regenten in der tydt als dan sullen goetvinden.

Alle welcke aenmerkingen geconfereert mette grond caerte, teeckeningen ende houte model daer van synde, een ider baarblyckelick voor oogen stellen de heerlickheyt, cierlichheyt ende nuttigheyt van dit werck ende dat diergelycke linierechte grafften, opstallen ende erven in geen steden onser Nederlanden syn te vinden, jae betuygen wel bereysde Luyden sulx noit ergens gesien of gevonden te hebben.

Ende werden derhalven door het voorschreve magnificque toestel geformeert in soo oud vermaerde, welgelegene ende wel gebeneficieerde Stad, veele aensienlycke luyden met iver ende genegentheyt aengemoedigt om hare gelegentheyt ende verblyff alhier te konnen soeken en vinden, in voegen dat, om hetselve niet te sluyten, maer meer ende meer te secunderen, van de wytte der grachten, breette der opstallen ruyme ende dubbelde beplantinge van dien, ende grootte der erven, ommers niets ter weerelt behoorde afgedongen ofte afgesnippert te worden; of het onvermoedelick mochte gebeuren, 't geene wel somtyds plach te geschieden, dat d'een of d'ander onder ongenegene ende misnoechte den voortganck van een sake niet konnende beletten, de gewenschte vruchten ende succes van dien, of verhinderen ofte verminderen door aen deselve hare aenlockende regulierheyt, aensienelickheyt ende aengenaemheyt te onttrecken, om noch soo veel doenlick hare gedane oppositie te rechtvaerdigen.

Ende bovendien eyndelick mede geconsidereert in wat jaren binnen de Stad over de 500 huysen syn gestelt, soo op Geestelycke als andere gronden, daer te voren geen huysen hadden gestaen, ende aen de oude gracht over de hondert huysen gesplit, in tweëen gesepareert ende achter van de straet af betimmert syn, ende daer tegens dat alle de erven hierboven navolgens de caerte aengewesen, maer belopen ten getale van 351 daer by comende derselver voortreffelyke situatie, proportie ende qualificatie, soo en kan door een goed raisonnament

niet anders geoordeelt of besloten worden, of de voorschreve 351 erven sullen mede in niet lange jaren tot verbeteringe der Stad betimmert ende beslagen wesen.

Consilium futuri ex præterito venit.

Synde daervan eene genoegsaeme prouve, soo het curieus ondersoek van veele aensienlicke vermogende luyden uyt verscheyden quartieren, ende derselver geopenbaerde verlangen naer de uytschryvinge van de opveylinge ende resolutie van gesint te syn als dan erven te kopen ende te betimmeren, als de dadelycke insettinge van soo groten getal van erven ende van alle de geprojecteerde bleycken, voor soo veele considerabile personen uyt eygener genegentheyt ende beweginge by inteeckeninge gedaen ende gepresenteert, waeronder luyden syn, van allerley beroep ende ervarentheyt, alse van haer eygen middelen levende, van studien, van negotie, van architecture, van handwercken etc., die alle daermede, immers metter daet betuygen, het vast vertrouwen, 't welcke sy syn hebbende in het gelukkigst succes van het werck, gelyck ick gelove dat ider een sal bekomen die de zake niet superficielick ende occasonelick overweeght, maer met bestendighe ende persevererende gedachten in den grondt derselve immergerende alle meriten ende circumstantien, soo hierboven als principalick by myne schriftelycke consideratien, ende overslagh van kosten sommierlick aengewesen, door een verder ratiocinerende uytbreydinge bespeculeert.

Of soude den segen, daermede het de milde goedertierenheyt Gods belieft dese landen te begenadigen, door soo grooten overvloet van menschen van commercie ende van manufacturen, alleen moeten wesen voor onse naburen? die daertoe de armen van hare wallen eens, andermael ende derdemael gewillich openen ende door een groter uytbreydinge haer heyl ende voorspoet includeren. Ende souden wy, die int centrum van soo gesegenden land leggen, ende met soo veel prerogativen, voordeelen ende oude previlegien, met soo veele land- ende water accessen syn geheneficieert, als by myne schriftelycke consideratien is gededuceert ende daerenboven noch soo

heerlycken water acces uyt de riviere de Eem konnen maken, ende notoirlick veel heerlicker, vermakelicker ende bequamer gelegentheden tot erven konnen verschaffen als ergens syn te bekomen.

Souden wy, segge ick, onsen ringh daerinne wy soo veel hondert jaren hebben besloten gewcest niet eens derven openen? ende onse armen resolutelick uytstrecken? om binnen een groter circumvallatie meer ende meer aensienlycke, welvarende ende welvaert makende inwoonderen, met een aengename toegenegentheyt te ontvangen ende door een bescheyden regeeringe in gewenschte vergenoeginge te onderhonden?

Immers en behoorden, noch onse genereusheyt noch onsen schuldigen plicht ende liefde tot beneficieringe der Stadt ende welvaert van desselfs inwoonders, noch onse voortreffelycke gelegentheden, noch de verlangende verwachtinge ende toestemminge van soo veele vermogende, gequalificeerde, verstandige ende ervarene luyden, langer te konnen gedogen, dat wy die van over honderden jaren geweest syn, de allergrootste ommuyrde Stadt van ons Nederlandt, nu van onse nabueren soo seer souden werden gedevanceert.

(Hierna volgt in het handschrift de omschrijving van ieder erf, de naam van den Inteekenaar, benevens de som van inzetting, hetwelk te veel plaats zoude wegnemen, niet opwegende tegen het onbelangrijke van den inhoud, waarom het der Redactie doelmatiger is voorgekomen het *geheel der opsomming* hier te laten volgen.)

Overslach van de waerdye der erven, ten Westen van de Stad Utrecht, tusschen de nieuwe Leydse vaert ende de Dwarsgracht, tegens over het steene Bolwerck by de Tollesteegpoort, westwaerds aen, uyt de Stadsgracht getrocken, zulx die op de laetste caerte binnen de fortificatien afgebeelt zyn.

Blocken.	Erven.	Breette.	Diepte.	Prys ider.	Prys 't Block.
1	7	50 voet.	12 roeden.	f 1000	f 7000
2	15	5 roeden.	25———	2000	30000
3	6	4———	15———	1200	7200
4	6	4———	15———	1200	7200
5	14	5———	25———	2000	28000
6	6	4———	15———	1000	6000
7	6	4———	15———	1000	6000
8	18	5———	25 ende minder.	1500 1000	20000
9	4	4———	———	500	2000
10	7	50 voet.	15———	900	6300
11	17	4 roeden.	25———	1300	22100
12	6	4———	15———	1000	6000
13	6	4———	15———	1000	6000
14	17	4———	25———	1300	22100
15	6	4———	15———	900	5400
16	6	4———	15———	900	5400
17	20	4———	25—en m.	1100	22000
18	4	4———	25———	400	1600
19	8	3———	13———	800	6400
20	17	4———	25———	1500	25500
21	7	50 voeten.	15———	800	5600
22	7	50———	15———	800	5600
23	17	4 roeden.	25———	1500	25500
24	7	50 voeten.	15———	700	4900
25	7	50———	15———	700	4900
26	20	4 roeden.	25———	1500	27000
(1) 27	6	4———	15———	500	3000
37	11	3———	14———	600	6600
38	6	12———	35———	1500	9000
39	11	3———	12———	600	6600
40	11	3———	13———	600	6600
41	6	12———	35———	1500	9000
42	11	3———	15———	600	6600
43	11	3———	15———	600	6600
44	6	12———	35———	1500	9000
45	11	3———	15———	300	3300
In 't geheel 351 erven.					f 382000

(1) Dat tusschen deze voorschreve ende volgende Blocken noch gelegen hebben negen blocken, 't zamen op 51800 gulden geëstimeert, die door het nader aanschuyven van de bleycken tusschen beyden uitgelicht zijn, ende daervan alhier wordt gementioneert om d'oude nombres van de volgende blocken te behouden, vermits naar deselve de inteeckeningen zyn gedaen.

Transport ƒ 382000

Nota. Dat de meeste dezer erven gesien zyn merckelyck meer te zullen gelden soo een groot gedeelte van dezelve op d'alhier gestelde zommen alrede zyn ingeseth, doch zoo maer een tiende part meer quamen te gelden belopende 38200

Zoude de waerdye van alle de Erven bedragen de somme van . . . . . ƒ 420200

ONCOSTEN HIER TEGENS TE SUPPORTEREN.

Incoop van 't Landt.

De plan van de voorgesigneerde vergrootinge met de wallen, buyten grachten ende cingels incluys, werd omtrent groot bevonden 120 mergen Lands, bestaende ten meesten deele in bloot bouwlant, uytgesondert den verloren Boomgaerdt, groot omtrent acht mergen, ende een camp Weylands van den Professor de Roy, mitsgaders eenige thuynen, boomgaerden ende bleycken aen den cingel leggende in weynigh mergen bestaende, van welcke Landen allrede van de Heeren van den Dom ghekocht syn omtrent 60 mergens tegens 800 gulden, uytgesondert den verloren Boomgaerd tegens 1300 gulden ende verscheyde noch ongekochte Bouwlanden 5 à 600 gulden geestimeert wordende.

Zulkx dat all ist dat weynich mergentalen van Boomgaerden, Bleycken, Hoven op 2, 3 à 4000 gulden worden gepriseert, evenwel het waerdiger tegens het onwaerdiger gecompenseert, de mergentalen alhier door malckanderen gebracht konnen worden voor 1000 gulden de mergen, comt voor 120 mergen ƒ 120000.

Graven van de Binnengrachten.

De doorsnydinge van 't Bolwerck achter de Marienkerck

is aenbestedet voor 100 gulden de roede . . f 4000:—

Het omwerpen van 't zelve ende vullen van de buytengracht, begroot op . . . . . 3000:—

De drie grachten ter lenghte van uit de nieuwe Leydse vaert tot tegens over het suydeynde van de Stadt zynde omtrent 400 roeden, d'eersle gracht ter breette van 6 roeden, cost over de voorschreeve lenghte , ... 12800:—

De tweede ter wytte van 4 roeden . . . . . 10800:—

De derde gracht ter wytte van 2 roeden . . . . 4400:—

De dwarsgracht tegen over de Marienkerk . . . 5525:—

De dwarsgracht over de Smeetooren . . . . . 5525:—

f 46050:—

Bruggen.

Steene bruggen, twee over de tegenwoordige Stadsgracht by de Marienkerck ende Smeetoorn ende op beyde de voorschreeve plaetsen, een over de dwarsgrachten aan 't Cingel door malkander ider geëstimeert op 4000 gulden . . . . . f 16000:—

Houte bruggen over de lange ende dwarsgrachten van 6 roeden met blicken daer 't van noden is of goet gevonden wordt, die van de doorvarende masten op konnen gedrongen worden, ider voor de somme van 1000 gulden, die men ook zoude konnen verminderen als men de bruggen leyde int midden der blocken van 11 ende 20, van 14 ende 23 ende van 17 ende 26 . . . . . 10000:—

Houte bruggen over de gracht van 4 roeden ider 600 gulden . . . . . 3600:—

f 29600:—

Wallen, Bolwercken en Buyten Grachten.

De wytte van buytengrachten ten westen genomen op 10 roeden dryvens water, 6 voeten diep ende de wallen ende bolwercken daertuyt te maken, ende met soden op te setten, wordt begroot ider bolwerck met de twee flancken op 10000 gulden, comt voor de zes bolwercken ende de flancken tusschen beyden . . . . . *f* 60000:—

De sluytlinie ten zuyden en een gracht van 6 roeden daer buyten, op . . . . . 5500:—

De sluytlinie uit den hoeck van 't Peerdevelt aan 't noordzyde westwaerts uytgetroeken, met het eene bolwerck tusschen dezelve linie, ende de noordsyde van de nieuwe Leydse vaert kan rykelyk uyt de verbeteringe der Landen ende huysen aldaer gevonden worden, dus alhier voor memorie

65500:—

Incoop van het land . . .	120000:—
Binnen grachten	46050:—
Bruggen	29600:—
Fortificatien	65500:—
	f 260150:— (1)

Sommiere Balance.

Wardye van de erven belopen	*f* 420200:—
Oncosten daertegens te doen	260150:—
	f 160050:—

Sulx dat de voorgeroerde incoop der Landen ende alle de voorschreve oncosten van de waerdye der Erven afgetogen zynde, men noch te boven komt de somme van 160050 gulden, die men tot het planeren van de opstallen, plantagie ende

(1) De misslag in de optelling bestaat mede in het oorspronkelijke.

het bestraten sal konnen employeren, hoewel het bestraten metten eersten niet sal behoeven te geschieden zoo lange ende daer de timmeringe metten meerendeel in effect zal wesen gebracht, connende ondertusschen de luiden aldaer timmerende gedient zyn, van een goet rabat van Ysselsteen, doorgaens voor hare huysen by haer te leggen, zullen vertrouwelick de jaerlixe inkomsten uyt de consumptien ondertusschen soo accrescceren, dat daer uyt het bestraten, ende meer wel zal worden gevonden.

Bovendien billick ende redelick soude zyn van de Ed. Mog. Heeren Staten deser Provincie, te impetreren een liberale subsidie tot de fortificatien hier boven gespecificeert, ja wel de voorschreve geheele zomme van 65500 gulden, in consideratie van de voordeelen, die Hare Ed. Mog. uyt de consumtie zullen komen te genieten, in welke gevallen de Stadt daervan ontlast zynde, zy boven de voorschreeve gespecificeerde lasten te boven soude komen . . . . . f 225550:—

f 160050:—

65500:—

---

f 225550:—

Alle 't welcke rypelick zynde overwogen ende geconsidereert ende specialick dat zoo veel erven by considerabile perzonen zyn ingetekent ter somme, daerop die hierboven zyn begroot, ende dat onder zoo favorabile conditien voor de Magistraet, niettegenstaende d'intekeninge dezelve aen de meestbiedende boven de ingezette somme by publieque opveilinge te konnen verkopen.

Dat mede verscheyde rycken ende machtige coopluyden sich laten verluyden gesint te syn om alhier erven te copen, te betimmeren ende haer te transporteren, sonder sich nochtans door een Inteekeninge, daermede zy van de gedesidereerde erven niet seker syn, te willen ontdekken.

Dat oock by requeste aen de Magistract d'intekeninge van

negen erven aen de Leydse vaert verzocht ende gepresenteert hebben, dezelve volgens haere intekeninge te betimmeren ende voor Jacobi 1665 onder dack te brengen, ook genegen zyn om haer versoeck te obtineren, ider erff met 100 gulden te verhogen, ende d'intekenaers, van de seven erven achter de Geertekerck mede toekomende somer die te betimmeren, mitsgaders die de bleycken ingetekent hebben mede gesint zyn, die de aenstaende somer te approprieeren, 't welck oock vermits de nieuwe Leydse vaert verscheyde bleycken of weghgenomen of verkleynt zyn, voor den dienst der ingetetenen noodzakelick is, daermede dan de vordere principale erven genoeghsaem van alle canten ten noorden, suyden ende westen sullen zyn gedeckt.

Ende daerby in goede achtinge genomen zynde, dat soo wel de hanskuyers als metselaers ende timmerluyden gesellen, ende andere hantwerck- ende arbeytsluyden het meeste gedeelte van haren loon ende winste weder verteeren aen hunne nooddruft van allerhande leeftocht, cleding, redinge ende huysvestinge, ende alsulx 't selve haer verdient loon weder voor een groot gedeelte aen onse neerings- ende ambachtluyden sal beklyven, ende verdere onse aensienlicke familie goede occasie wedervaren om sich door goede alliantie ende onderlinge wisselinge van eere ende van middelen tot wedersyds genoegen te stercken ende te bevestigen, alles mede ten goede van de Stads- ende gemeente lants inkomsten.

Soo behoorde men door alle de voorschreeve redenen, ende meer andere voormaels bygebracht ende de notabile opportuniteyt van de tegenwoordige tyt, met iver aengemoedigt te worden om in den name des Heeren onses Gods, ende met een Christelick ende gelovich opsicht op zyn genadigen zegen, door een magnanime resolutie het werck by der hand te nemen ende met betuyginge van een gemeen applaudissement ende eenparige genegentheit couragieuselick te voltrecken.

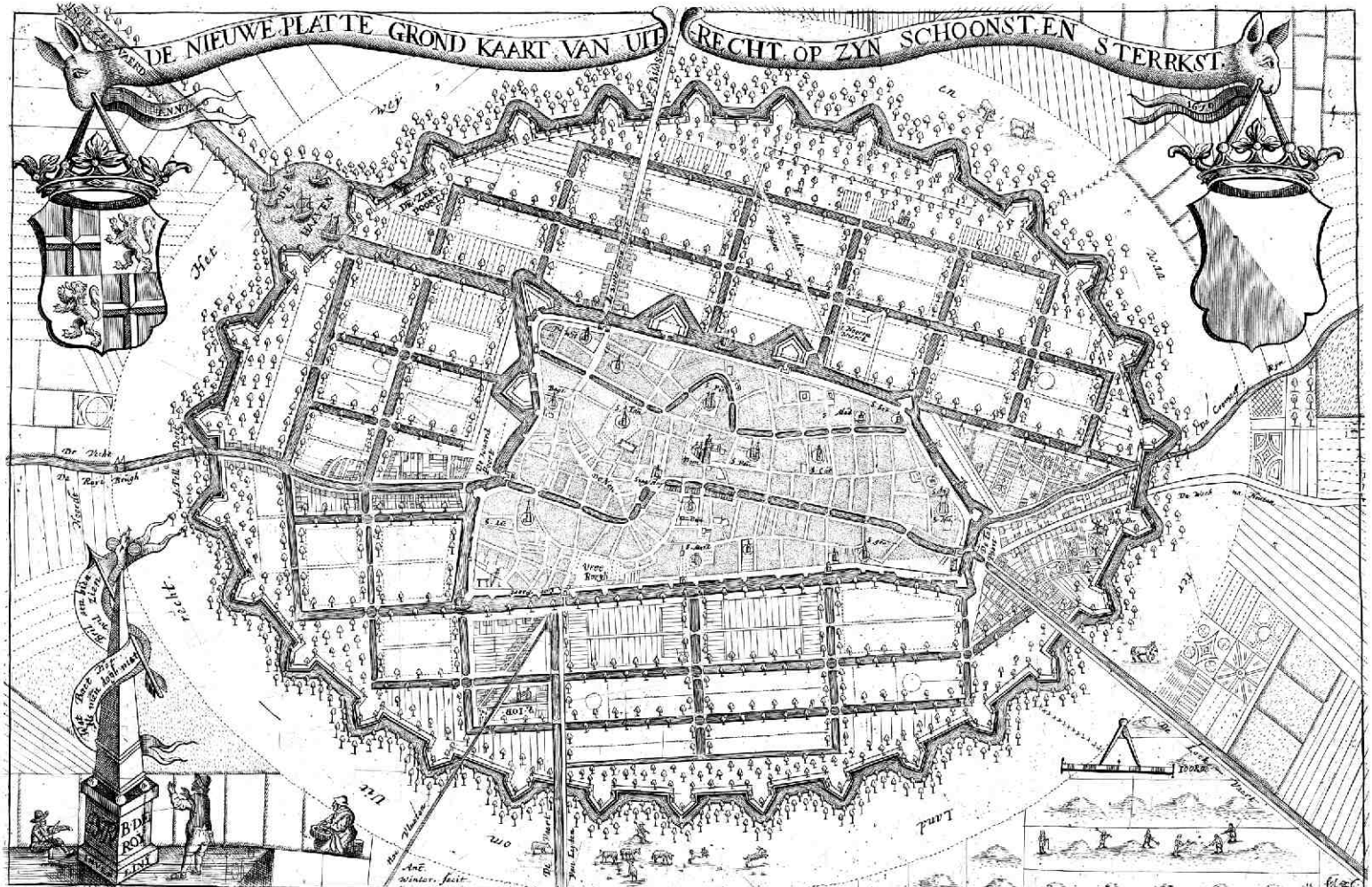
Leerende ons de ervarentheyt van allen tyden, dat noit een

grote heerlycke ende voortreffelycke zake geluckelick is uitgevoert met pusillanimiteit ende een bekrompen gemoet ende daer inne met eenige geimagineerde ende all te seer gevreesde difficulteyten, daervan swaerhoofdige ende naeuwhertige menschen seer inventif zyn, geresteert hebben om over te stappen.

Ende en sullen diegenen, de welcke in goede aenmerckinge nemen hoe groote meenighte van huysen in korte jaren binnen de Stad getimmert zyn op plaetsen, daer te voren geen huysen hebben gestaen, oock hoe veele huysen aen de oude gracht gesplit ende d'erven daer achter van de straet afgesondert zyn, betimmert, die alle, segge ick, sullen menschelicker wyse niet konnen twyffelen of de 351 erven die deze geheele plan occuperen, ende alle zoo heerlyck ende avantagieuselyck geconditioneert zyn, zullen tot groot welvaren ende luyster der Stadt in korte jaeren voltimmert worden.

DE NIEUWE PLATTE GRONDKAART VAN UITTRECHT OP ZIJN SCHOONST EN STERRKST, DOOR Jr. *E. MEYSTER*, 1670.

De plannen, ter uitlegging van Utrecht, hoe grondig door den wakkeren Burgemeester Moreelse ook berekend, duidelijk uiteengezet en door den Raad goedgekeurd, vonden echter nog vele tegenstanders; zij schuilden voornamelijk onder kortzigtigen en grondeigenaars, welke laatsten gebouwde eigendommen binnen de muren der stad bezaten; deze bevreesd, dat door den aanbouw van zoo vele schoone ruime erven de prijs hunner huizen zoude verminderen, en het algemeen belang aan zulk eene ingebeelde schade opofferende, ontwikkelden al hunnen invloed, om de uitvoering tegen

DE NIEUWE PLATTE GROND KAART VAN UTRECHT OP ZYN SCHOONST EN STERRKST
Het
Het
Het

te werken. Gevaarlijker dan deze was echter de invloed der Hollanders, die niet zonder reden beducht waren, dat het voorgenomen plan ter uitlegging, in verband met de ontworpen Eemvaart, in geval het mogt worden doorgezet en voltooid, de vermindering huns handels niet alleen, maar deszelfs volkomen vernietiging, konde na zich slepen (*). Aan de zijde der Regering trouwens ontbrak het mede niet aan voorstanders van het plan; een der voornaamsten, ons door zijne schriften bekend, was Jonkheer Everard Meyster, wiens zonderlinge denkbeelden niet altijd van vernuft ontbloot, den rijken voorstander van de grift naar den Eem kenschetste. Als zoodanig spande hij alle zijne krachten in, om ook de uitlegging der stad te bevorderen; hij wilde dezelve nog veel hooger opvoeren, dan het oorspronkelijk plan, liet onderscheidene brochures, zoo prosa als poëzij daarover in druk uitgaan, vergezeld van plannen en afbeeldingen. Van een dezer platte gronden is de koperen plaat in het Archief der stad bewaard, welke de Redactie goedgunstig tot het afdrukken is toegestaan. Wij willen hier het oordeel van den kundigen Jacobus Scheltema, uit zijn *Geschied- en Letterk. Mengelw.* V. 224, over dit plan mededeelen, en verwijzen voorts den lezer, die meer van hem wenschen te weten, naar die plaats.

« Bekend is het tevens, dat de uitvoering van dit grootsche project (van Mooreelse, namelijk), om den Rhijnhandel door het uitlokken van vermogende kooplieden herwaarts te brengen, eerst haperde door de vervroegde groote uitlegging van *Amsterdam* en later door het overlijden van Mr. H. Moreelse, die eene fraaije kaart van zijn ontwerp heeft uitgegeven.

Jr. Meyster vond dit projet nog niet mooi genoeg, en hij gaf derhalve *eene platte grondkaart van Utrecht op zijn*

(*) Dat het graven van de vaart naar den Eem grootendeels door Hollandschen invloed is blijven steken, zullen wij bij het behandelen van dat punt nader betogen.

schoonst en sterkst, waarbij de stad zoude worden uitgelegd naar alle zijden en met een wal zoude voorzien zijn met dertig bolwerken of Bastions; alles in een ovaal figuur, in welks midden de oude stad lag met zijne wallen en bolwerken.

Bij den Plompentoren zoude dan de groote vaart naar zee beginnen, en in het *lage* land, tusschen *Koningslust* en *Blaauwkapel* zoude dan het groote *bassin* voor de zeeschepen zijn gekomen.

Dat dit plan met allerlei tegenspraak en zeer vele, meerendeels gegronde bedenkingen werd bejegend, laat zich gereedelijk beseffen.

Over de kaart zelf kwam er bovendien veel afkeuring ook om de bijvoegsels. Op den voorgrond ziet men eene zuil, en op den top van dezelve eene slang, die eenen bril in den bek houdt, met het omschrift:

Wat baat het bril aanbien
Wanneer men niet wil zien.

Bovenaan zijn insgelijks twee slangen, en deze zijn met kop en ooren als van eene haas afgebeeld.

Wij zullen over deze pogingen niets verder zeggen, en vinden in dit alles een nieuw bewijs, dat goede wil geenszins alleen voldoende is, om iets nuttigs daar te stellen, maar dat kunde en overleg hierbij tevens hoofdvereischten blijven."

Jr. Meister liet het echter niet slechts bij gedrukte opwekkingen blijven, doch toonde door het aanwenden zijner middelen dit krachtdadig te willen ondersteunen; hij eigende een stuk gronds aan de nieuw gegraven Leidsche vaart, alwaar hij een buitenverblijf bouwde, hetwelk hij den naam van OOG- IN AL gaf, welken naam het thans nog voert. Hij schreef daarenboven nog in op erven aan de nieuw aangelegde grachten, niettegenstaande hij het vorige jaar het huis op den zuidoosthoek van de Keistraat uit den grond nieuw had doen opbouwen.

Wij zullen hier een paar stalen laten volgen, uit zijne brochure, getiteld.:

Op d'hier bygaende

NIEUWE GROND-LEGGINGH

van UITRECHT.

Aanvaerd, en aansiet, Liefhebbers wie gy zijt, dese nieuwe platte Grond-kaart (rontsom d'aeloude stad van *Uitrecht* t'aanschouwen) soo ik de selvige *Uit-rechte* liefde, bequaamst, en heerelixst, en sterr'kst, naar mijn beste kennis en begrijp, voor d'*Vitrecht-lievende*, heb begreepen, en toe-ge-eygent. Nu datse een yegelijck niet eeven smaakelijck, noch nae sijn sin sal zijn, weet ick te vooren wel, jaa niet als al te wel; maar siet, ik geefv' het mijn' voor niet, of om een beter, ten minsten naar 't mijn eyge beste kennis, neffens alle onsydige (daar in ervaaren) goetdunk, en altoos duncken sal, om alle d'onfeylbaarheden, daar in soo klaar, als 'theldere sonne-licht, t'aanschouwen: soo als ick dat wel eens uit-duidelyck hier naar, by d'Eem-vaardsche aanvangh, doch eerder niet, (om 't hemd niet over den rock te haalen) aan de swaarhoofdige, met klem-duidelijcke Redenen van nootsaekelijkheyd, verhoope te beduyden. Onder al, dat d'uitlegging tot meer profyts, en verstercking, niet alleen met dese zijn grafien en wallen, als dan voor al soo ruym, zoo groot, maar eer veel grooter en ruymer, als nauwer sou moeten zijn, soo wel, om alles daar in, by tijd van nood, te brengen, en te bergen, als wel, om van geen viand (door de groote meenigte van toe-loopers, en beschermers, daer in komende) niet overrompelt, noch om-zingelt te worden: of selfs, om haar geen andermaal, als die van *Amsterdam*, *Leyden*, en andere steden, by aen-was en vermeerdering, met ongelycke grooter kosten (tot veeler schaa) weer te vergrooten; Hebbende voor heen de buyten-stad, tot verswacking van de binnenst', af-gesneeden, de luyden, en huysen, en hooven beschaadigt en geschonden, jaa ten proy van yder een gelaaten. Hier om, *eens wel, is altijd wel:* daar gaat niet voor de ruymte; wat uit het Rijck van *Krimpen* komt, besonder voor een stad, is altijd over stuur: daarom houw ick het met den Fransman: *Bien, ou jamais:* als ick niet anders wil vertrouwen van een stad, die daagelijcx alzijds, door al haar nieuwe leeden en wercken, niet anders werckt en uit-wyst, dan een steets werckelijck beryken van yets

groots, en heerelijckx. Daar in d'*Alzeegenaar* haar al wil zegenen en versterr'ken, tot meerder roem en glory zijner naam; die boven al genoemt, geroemt, gelooft, ge-eert, geheyligt en gebenedyd, moet zijn van tijd tot tijd, in aller eeuwigheyd der eeuwigheden. *Amen.*

Aen Kees Sorger,
Besorght, en bekommert voor 't bewoonen van 't Nieuw-aangeleyde Werck.

Kees Sorr'ger is besorgt waar 't volk van daan sal komen,
Voor all' dees' erreven? maar *Sorger* schoon genomen
Daar quam niet eene mensch (als eer te gelooven staet
Van duysend duysenden) soo laatse tot giraat,
Tot lust der Borgeren, en Ingeseetens weesen;
Die meerder naavenand u sullen, als voor deesen,
Betaalen voor de roey, om dat se zyn beslooten
Met wyde waateren, voor d'on-recht Hof-genooten,
Alleen sleghs met een heck te vryen sonder hegh,
Ick swiegh te melden hier dien soeten wandel-wegh,
Diemen bewand'len souw door all' de gaelderyen,
Soo wel van yp, en beuck, als linde boome-Rijen. *
Maar voeghe daar noch by, datmen in deese stad
Beoogen souw, al wat noyt stad van buyten had.
Voor waar! soo dit niet treckt, soo kan ick niet bezeffen,
Wat s'menschen hert met lust oyt aan sou kunnen treffen.

Op het heerlijck binne-werck der stad Uitrecht.

Men vind hier binnen wall's, wat geen stad heeft van buyten,
Twee Cingels op; en aan de wal, die d'hooven sluiten,
Ovaals gewijs rontsom, soo als de Malybaan,
Met bossen hier en daar, in een dry dobll'en laan;
De graghten rontsom heen met schoone galeryen;
Becingelt en verçiert met een dreef boome-ryen;
En wat ick nog verswijg, met waeteren doorsneên,
Die aan ons' oogen lust, en frisheyd aan de leên
Verschaffen voor den mensch, tot langer reck sijns leeven,
Dien *God d'Heer* wil aan all' mijn Stads gesinde geeven,
Als ick verhoop en bid, besonder voor den geen,
Die sulck een werck met ons be-yv'ren voor 't gemeen;
Ten minst niet teegen zijn, daar duysenden van menschen,
Van overlangh, met hert en ziel naar wenschen.

Eynd Besluyt op het voorgaande heel al.

Wie menschen trecken wil, moet door aentreck'lijckx yet
Haar trecken in zijn' stad, en trachten steets met vlyd
Naar ruyme deftigheên, die s'menschen hert betoov'ren;
Jaa selver Krimp-herts beurs verwinnen, en verov'ren.
» 't Vergrooten dat vergroot, soo alst verkleynen kleynt:
Dies laat in all' uw doen dit zijn 't begin, en eijnd.

---

* Nota, dat in, en om Uitrecht over d'honderd duysend boomen gevoechelijk gepoot, een onwaerderelijcken schat in korten tijd bedraagen souw, d'een door d'ander niet hooger als 3. a 4. guldens gereekent.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand DECEMBER 1840,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	763	762	762	763	56	66	67	58	N. O.	Mistig.
2	765	764	765	767	47	45	48	32	N.	Helder.
3	774	774	774	776	34	48	49	3	idem.	Betrokken.
4	776	776	774	765	35	48	49	47	idem.	Helder.
5	766	765	766	768	5	58	56	14	idem.	idem.
6	768	769	768	767	—12	24	28	05	idem.	idem.
7	752	768	768	768	—26	—12	—12	—08	N. O.	idem.
8	756	762	765	756	06	3	28	—04	N. W.	idem.
9	756	757	758	762	06	14	2	33	O. Z.	Betrokken.
10	766	766	766	766	—1	—14	—26	—12	N. O.	Mistig.
11	765	765	765	765	—16	—04	—06	—1	N.	Een weinig mist.
12	767	769	770	771	-14	—27	—35	—36	N.N.O	Betrokken.
13	773	774	772	773	—51	—6	—72	—86	idem.	idem.
14	772	772	771	772	—9	—86	—6	—8	N.	Helder.
15	772	770	770	769	-117	—86	—8	—9	idem.	idem.
16	765	764	765	762	— 5	—38	—36	—66	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100de.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	762	761	761	761	−10$	−7$	−76	−84	N. O.	Helder.
18	758	757	756	754	−58	−56	−44	−64	W.	idem.
19	754	753	753	753	−64	−54	−53	−62	O.	idem.
20	767	767	767	767	−14	−1	−06	−05	idem.	Bewolkt.
21	770	772	773	773	−05	02	04	−66	idem.	idem.
22	776	776	776	766	−44	−18	−23	−44	O. Z.	Helder.
23	773	770	770	767	−62	−12	−2	−4	idem.	idem.
24	767	767	770	770	−26	−28	−54	−64	idem.	idem.
25	773	773	773	773	−42	−36	−36	−84	idem.	idem.
26	777	777	777	777	−95	−73	−65	−64	idem.	idem.
27	780	780	780	779	−68	−42	−43	-108	idem.	Betrokken.
28	776	775	775	773	−38	−56	−56	−86	idem.	Helder.
29	770	768	768	768	−82	−42	−21	−07	idem.	Bewolkt.
30	777	777	777	768	05	25	14	08	N. W.	Helder.
31	755	755	756	757	42	46	36	26	N.	Betrokken.
										GEMIDDELDE WAARNEMING
1	764$	765 3/2	7664	7668	186	307	307	195		Van den 1st. tot den 11e.
2	7655	765	7648	7649	-379	-448	-468	-583		— — 11en. — — 21e.
3	76854	772$4	77227	77027	-422	-212	-24	-48		— — 21st. — — 31st.
	76587	76759	76746	76681	-271	-217	-133	289		

6 's avonds mistig.
7 winderig.
9 's namiddags mist.
10 's morgens mist.
11 donker.
13 sterke wind.
25 's avonds mistig.
31 wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 76698, Thermometer −202.

Gemiddelde Berekening des geheelen jaars, Barometer 762a5, Thermometer 9a5.

December 1840.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	Geborenen.		waaronder:					Huwelijken	Echtscheidingen.	Overledenen.	
	Getal.		Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V		M.	V.			M.	V.
UTRECHT.	73	62	8	3	2	5	2	28	»	62	72
AMERSFOORT.	19	15	2	1	»	3	4	2	»	21	14
RHENEN.	4	4	1	»	»	»	»	2	»	4	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	5	3	»	»	»	»	»	2	»	2	2
MONTFOORT.	3	4	»	»	»	»	»	2	»	3	2
IJSSELSTEIN.	4	6	»	»	»	1	»	2	»	3	7

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 December 1840.	2 el 52 dm.
15 ——— ———	3 — 83 —
31 ——— ———	3 — 57 —

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, ENZ., IN DE STAD UTRECHT, OVER DEN JARE 1840.

GEBORENEN.				ONDER WELK GETAL BEGREPEN ZIJN.			GETROUWDEN.	OVERLEDENEN.				
	GESLACHT.				ONECHTE.			GESLACHT.		Doodgeboren.		
MAANDEN.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Tweelingen.	Zonen.	Dochteren.	Getal Paren.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	M.	V.	TOTAAL
JANUARIJ.	74	54	128	1	6	5	19	67	85	5	7	152
FEBRUARIJ.	68	65	133	1	2	5	26	69	64	7	3	133
MAART.	97	84	181	4	11	3	13	75	88	2	3	163
APRIL.	76	81	157	2	6	12	39	70	68	4	5	138
MEI.	71	51	122	1	7	5	59	82	60	1	1	142
JUNIJ.	59	45	104	2	7	5	42	66	63	6	4	129
JULIJ.	67	51	118	»	2	3	45	68	58	2	4	126
AUGUSTUS.	63	53	121	1	3	5	33	61	68	4	2	129
SEPTEMBER.	63	71	134	3	8	12	19	77	69	3	7	146
OCTOBER.	59	64	123	»	6	9	20	46	69	4	1	115
NOVEMBER.	79	90	169	4	4	9	53	42	47	3	5	89
DECEMBER.	73	62	135	2	8	3	28	62	72	5	2	134
Totaal. . .	854	771	1625	21	71	76	396	785	811	47	44	1596

Het getal Militairen, in 's Rijks Hospitaal Overleden, bedraagt. 44.

Ingekomen Certificaten van Personen te Utrecht woonachtig, elders Overleden, en alhier ingeschreven. . . . . 26.

Het getal der Geborenen is minder geweest dan in het vorig jaar. . . . . 3.

Dat der Overledenen is meer geweest. . . . . 311.

Het getal der Huwelijken is meer geweest. . . . . 37.

Van de Kinderen in 1840 geboren waren op den 31 December van dat Jaar reeds overleden: Mannelijk, 118.
Vrouwelijk, 99.
Te zamen, 217.

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1840.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		Totaal.		Totaal Generaal
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M	V.	M	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V	M.	V.	M.	V.	M	V.	
JANUARIJ.	5	7	13	13	10	17	2	5	6	10	5	4	6	8	6	4	4	2	7	4	3	10	»	1	67	85	152
FEBRUARIJ.	7	3	11	11	21	18	7	1	6	5	3	»	»	6	2	2	2	5	9	8	1	2	»	3	69	64	133
MAART.	2	3	7	18	22	15	5	1	4	1	5	6	6	12	4	5	6	5	7	14	7	8	»	»	75	88	163
APRIL.	4	5	16	11	13	13	3	1	5	5	6	1	5	9	4	8	7	7	6	5	»	3	1	»	70	68	138
MEI.	1	1	22	4	15	20	5	1	10	6	6	7	10	5		6	3	2	5	4	2	3	»	1	82	60	142
JUNIJ.	6	4	16	15	15	10	2	2	6	7	6	8	3	3	3	3	4	5	3	3	2	3	»	»	66	63	129
JULIJ.	2	4	15	9	14	17	3	1	8	7	3	2	7	3	3	5	5	3	6	5	2	2	»	»	68	58	126
AUGUSTUS.	4	2	22	16	10	10	3	4	3	5	6	2	3	6	5	2	1	10	3	9	1	2	»	»	61	68	129
SEPTEMBER.	3	7	23	18	22	13	3	3	3	4	5	4	3	1	3	1	2	3	8	7	2	6	»	2	77	69	146
OCTOBER.	4	1	10	15	13	18	1	3	3	3	4	1	3	4	3	7	3	3	2	3	»	4		2	46	69	115
NOVEMBER.	3	5	9	7	13	13	3	2	»	4	1	2	»	2	1	3	3	4	»	2	4	3	.	»	42	47	89
DECEMBER.	5	2	»	15	11	13	4	4	2	3	»	3	3	8	5	6	6	7	7	5	5	6	3	»	62	72	134
	46	44	164	152	179	177	41	28	56	59	50	40	49	67	42	52	51	61	63	69	29	52	4	9	785	811	1596

ZIEKTEN OF TOEVALLEN

DER

OVERLEDENEN.

Gedurende het jaar 1840.

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Doodgeboren.	12	10	5	9	2	10	6	6	10	5	8	7	90
Verval van Krachten.	20	20	35	25	21	11	9	18	29	14	11	30	243
Longtering.	43	30	43	26	28	35	32	25	32	28	20	25	367
Stuipen.	16	21	26	19	18	23	17	23	22	11	13	24	233
Gevolgen van Tandenkrijg.	3	4	4	5	6	3	5	3	3	5	1	»	42
Typheuse Koortsen.	17	17	16	18	23	17	15	13	5	9	9	7	166
Gevolgen van het Zuur.	3	2	»	1	1	3	5	6	6	4	»	»	31
Long- en Luchtpijpsontstek.	9	7	4	7	12	5	5	6	7	6	3	4	75
Waterzucht.	6	8	8	5	6	4	7	8	1	6	4	12	75
Gevolgen der Kraam.	3	»	»	»	1	1	1	»	2	»	2	»	10
Verdronken.	1	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	2	5
Beroerte.	6	2	10	5	5	4	8	7	1	5	2	8	63
Ontstek. der Maag en Ingew.	4	2	1	1	2	»	1	1	»	3	2	1	18
Hersenvliesontsteking.	1	»	1	»	»	»	»	»	2	»	2	»	6
Kinderziekten.	2	1	2	»	7	»	2	»	6	2	2	»	24
Rheumatismus.	1	1	»	»	1	»	1	1	1	»	»	1	7
Gevolgen van Branding.	2	1	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	5
Verzwering in de Knie.	1	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	3
Verzwering in den Rug.	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Leverontsteking.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	2	»	1	5
Bloedspuwing.	»	2	2	2	1	1	1	»	2	2	»	1	14
Kanker.	»	1	1	1	»	2	1	1	»	1	»	1	9
Beenbederf.	»	1	»	»	2	»	»	»	»	1	1	»	5
Gevolgen der Kinkhoest.	»	1	2	7	2	7	5	3	6	5	4	3	45
Gevolgen van Wormen.	«	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Blaasontsteking.	»	»	1	»	»	»	1	»	1	»	1	»	4
Gevolgen van een Val.	»	»	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	3
Dorstwond.	»	»	»	2	»	»	»	1	»	»	»	»	3
Koud Vuur.	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	»	»	2
Mazelen.	»	»	»	»	2	»	1	»	»	1	1	»	5
Gevolgen van de Spru.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	2
Fistels.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1
Zelfmoord.	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	«	»	1
Kinderziekte.	»	»	»	»	»	»	1	1	4	2	2	3	13
Roodvonk.	»	»	»	»	»	»	»	5	6	1	1	1	14
Beklemde Breuk.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	3	4
Totaal.	152	133	163	138	142	129	126	129	146	115	89	134	1596

STEDEN.	GEBOREKEN.									HUWELIJKEN.	ECHTSCHEIDING.	OVERLEDENEN.		
	GETAL.			WAARONDER										
				ONECHTE.		TWEELINGEN.	DOODGEBOREN.							
	M.	V.	T.	M.	V.		M.	V.				V.	V.	T.
AMERSFOORT. . . .	216	187	403	19	12	2	14	18	92	»		186	204	390
WIJK BIJ DUURSTEDE.	55	50	105	»	4	»	3	»	11	»		23	20	43
RHENEN.	54	55	109	3	2	1	2	4	21	»		38	24	62
MONTFOORT.	30	29	59	»	»	1	2	2	10	»		44	31	75
IJSSELSTEIN.	49	76	125	2	5	3	2	»	23	»		49	50	99

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1840.

GEBORENEN.

den 2 Januarij.

Cornelis, Z. van Carel Lamars.

Hendricus Johannes, Z. van Johannes Goedhert.

David Hendrik, Z. van David Hendrik Rooster.

Pieter, Z. van Pieter Jacob Kelfkens.

den 3 Januarij.

Wilhelmus Georgius Anthonius, Z. van Joannes Christianus van Berkum.

Jan, Z. van Cornelis Peek.

Magdalena Maria, D. van Pieter Voermans.

Bernardus, Z. van Bernardus Booije.

Anthonie, Z. van Anthonie van der Tems.

Cornelia, D. van Jacobus Monfoort.

den 4 Januarij.

Rijk Anthonie, Z. van Rijk Jansen Hoogland.

Hendrica Johanna, D. van Willebrordus Gijsbertus de Rijk.

den 6 Januarij.

Dirk, Z. van Wouter van der Horst.

Johanna, D. van Johan Pieter Valentijn.

Theodora, D. van Joseph van Lieshout.

Christiaan Lucas, Z. van Christiaan de Heger.

Margaretha Gerardina, D. van Gerhardus Johannes Geefhuijsen.

Maria Hendrica, D. van Johan Henrich Kroese.

Geertruida Clasina Maria, D. van Ernst Frederik Anthonie Johannes Herminghuijsen.

Theodorus, Z. van Nicolaas van den Broek.

den 7 Januarij.

Helena, D. van Willem Vlok.

Hendrica Johanna, D. van Hendrik Albertus Borgers.

Anna Geertruida Catharina, D. van Johannes Hendrikus van Delden.

Emanuel, Z. van Cornelis van Wijk.

Dirk, Z. van Hendrik Jacobus de Visser.

Cina Maria, D. van Jan Korvezee.

Wilhelmina, D. van Everhardus Godee.

Hendrik, Z. van Adrianus Cornelis Bettink.

Gustaaf Alphons Adolph, Z. van Adolphus Pieter Boellaard van Tuijl.

den 8 Januarij.

Martinus, Z. van Martinus Bleekstein.

Maria, D. van Willem van Schaik.

Johanna, D. van Jacobus de Rijk.

den 9 Januarij.

Jan Anthonie, Z. van Anthonie van den Hemel.

Cornelis Anthonie, Z. van Cornelis van der Star.

Anthonie, Z. van Johannes Jacobus Schonenberg.

Johanna, D. van Justus Wildschut.

den 10 Januarij.

Gesina Maria, D. van Carel Petri.

Hendricus Johannes, Z. van Johannes Mastwijk.

Anthonie, Z. van Johannes van Hilten.

Frederik, Z. van Gijsbertus Beemer.

Willem, Z. van Wijnand Bijdevier.

den 11 Januarij.

Johannes, Z. van Johannes Lissenberg.

Lodewijk Rijnhart, Z. van Johan Jacob Goettsch.

den 13 Januarij.

Johanna Maria, D. van Arnoldus van Broekhuizen.

Martina Barendina, D. van Franciscus Vermeulen.

Josephus Johannes, Z. van Johan Alexander Rademacher.

Maria, D. van Willem van Es.

Gerardus, Z. van Benjamin Bos.

Elisabeth Maria, D. van Gijsbertus Leonardus de Meij.

Coenraad, Z. van Hendricus Mulder.

den 14 Januarij.

Johannes Gijsbertus, Z. van Gerrit Eijndhoven.

Barendina, D. van Jan Bieger.

Lucretia Hermina Jacoba, D. van Reinier Lammerts van Bueren.

den 15 Januarij.

Jacobus, Z. van Willem van Piggelen.

Anna Maria, D. van Jan Frederik Eger.

Jacoba Johanna, D. van Joannes van Dijk.

den 16 Januarij.

Anthonius, Z. van Willem Otto.

Hendrica Wilhelmina, D. van Willem Barreveld.

Anthonie, Z. van Johannes Sakkers.

Hendrica, D. van Anthonie van Duuren.

Johannes, Z. van Wilhelmus Maarschalkerweerd.

den 17 Januarij.

Neeltje, D. van Leendert van Gorkom.

den 18 Januarij.

Henri, Z. van Theodorus Lancee.

Johannes Gijsbertus, Z. van Jan Verbon.

Frederik Bernard, Z. van Hendrik van den Berkhof.

den 20 Januarij.

Gerarda, D. van Eduard Johannes van Deventer.

Cornelis, Z. van Cornelis Blommaart.
Johannes, Z. van Willem Giliam van Rooij.
Hendrik, Z. van Nicolaas van Zal.
Johanna Magdalena, D. van Frans Schoeman.
Jacobus, Z. van Jacobus van Doorn.

den 21 Januarij.

Albertus, Z. van Balthazar Bruinen.
Albertus, Z. van Jan Willem Tienhoven.
Adrianus, Z. van Gerrit Kuiten.

den 22 Januarij.

Maria, D. van Jan Renes.
Maria Cornelia, D. van Hendrik Hol.
Alida, D. van Paulus van Bunnik.
Johannes Hendricus, Z. van Joannes de Knecht.

den 23 Januarij.

Hendricus Gijsbertus Tiburtius, Z. van Henricus Gijsbertus Tiburtius Maassen.
Christina, D. van Philip Ernst Thueré.
Albertus Gerardus, Z. van Laurentius van Laere.
Albertus, Z. van Cornelis Straver.
Hendricus Cornelis, Z. van Henricus Tibou.
Reinier, Z. van Jan van Groeningen.

den 24 Januarij.

Anthonie, Z. van Jacob Mandersloot.
Ferdinand, Z. van Jan Beijleveld.
Jan, Z. van Jan Smit Tjabring.

den 25 Januarij.

Joseph, Z. van Wilhelmus Koch.
Hendrica, D. van Albertus Grim.
Albertus Frederik, Z. van Fredrik Göbel.
Hermina, D. van Gerard Willem Dekking.
Alida, D. van Petrus Wilhelmus van Vliet.

den 27 Januarij.

Leendert, Z. van Gerrit van Rossum.
Johanna Maria Christina, D. van Bernardus Ockeloen.
Johan Carel, Z. van Cato de Graaf.
Johannes, Z. van Martinus Johannes Lina.
Hubertus, Z. van Hendrik Stokvis.
Sophia Theodora, D. van Henricus Johannes Wilhelmus Thompson.
Alida, D. van Johannes Cornelis de Wilde.
Anna Arnoldina, D. van Isaac Serlijn.

den 28 Januarij.

Dina, D. van Johannes van Lent.
Willem, Z. van Willem Broedelet.
Agnita, D. van Pieter de Bruijn.
Wilhelmina, D. van Johannes Verhaar.
Francisca Sophia Catharina, D. van Johan Frans Later.
Johanna Catharina, D. van Dirk Pastoor.

den 29 Januarij.

Willem, Z. van Gerrit Willem Fiddelaar.

Petrus, Z. van Johannes Steigerwald.
Isaak en Nicolaas, Zonen van Johannes van der Kaaij.

den 30 *Januarij.*

Cornelis, Z. van Johannes de Rijk.
Maria Martina, D. van Andries Vervoort.
Jacob Cornelis, Z. van Gerardus Dreverman.
Franciscus Christiaan, Z. van Cornelis Hendricus van Mechelen.
Petronella, D. van Isaak van der Tol.

den 31 *Januarij.*

Petronella, D. van Willem de Boer.
Hendricus, Z. van Pieter Lington.

GEBORENEN 128, waaronder 11 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 1 *Januarij.*

Henricus van Tienhoven en Hendrika Huiten.

Jan Renes en Carolina Bruijninck.

IJsak Kooij, weduwenaar en Aalbertje van Dijk.

den 8 *Januarij.*

Cornelis de Rijk en Hanna de Rijk.

Gerrit de Kok en Johanna Pieternella Bol.

Jan Verhaar en Anthonia van Hoorn.

Johannes van Deventer en Catharina Elisabet Kannen.

den 15 *Januarij.*

Dirk Leunen en Wilhelmina Scherpeseel.

Eugenius Joannes Baptist van Vught en Catharina Antonia Rietvelt.

Jacobus Kok en Alijda Ohl.

Adrianus Smorenberg en Maria Carolina Herr.

den 22 *Januarij.*

Johannes Deuvelingen en Hendrika Vlok.

Cornelis Ligteringe en Maria Hile.

Arie van Veldhuizen en Cornelia van Echteld.

Joannes de Rijk, weduwenaar en Willemina van Maarschalkerweerd.

den 23 *Januarij.*

Echbertus Theodorus Grothe en Cornelia Margaretha Theodora Calkoen.

den 29 *Januarij.*

Joann Christian Elliges, weduwenaar en Maria Broers, weduwe.

Casper de Klijn en Catharina van Dort.

Johannes Hendrik Versteeg, weduwenaar en Neeltje de Gidst, weduwe.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 Januarij.

Johannes Meijfort, 86 j., Kromme Nieuwe gracht.

Maria Wilhelmina Schesler, ongeh., 49 j., Telingstraat.

Elisabeth Smulders, huisvr. van Izak Terbruggen, 40 j., Zandstraat.

Beatrix Jongeneel, 5 w., buiten de Weerd.

Dirkje van Lissenburg, huisvr. van Willem Swikker, 74 j., achter Clarenburg.

Sophia Cornelia Emmelot, 10 w., Zandstraat.

den 3 Januarij.

Twee doodgeboren Dochters van Joannes Wenting, Pelmolen.

Maretje Hop, huisvr. van Joannes Wenting, 28 j., Pelmolen.

Christoffel van Stralen, 35 j., buiten de Weerd.

den 4 Januarij.

Everharda Antonia Schouten, wed. Rijnier Grolman, 82 j., Lange Viesteeg.

Arnoldus Westerman, 57 j., Pelmolen.

Margaretha de Kruijff, 1 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Francisca Weijenberg, ongeh., 42 j., Lange Viesteeg.

Maria Ernestina van Dam, 12 j., Lange Lauwerstraat.

Angenita Kortree, 2 j. en 7 m., Stroosteegje.

Hendrica Johanna van Praag, 1 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Maria van Egdom, wed. Jacobus van Luijn, 71 j., buiten de Weerd.

den 6 Januarij.

Doodgeb. Zoon van Willem Gerardus van Tessel, aan de Hoogt.

Cornelia van Zeijl, ongeh., 22 j., achter 't Weistraat.

Grietje Heijster, 1 j. en 5 m., Predikheerestraat.

Aartje Schouten, wed. Pieter van Kalken, 81 j., buiten de Weerd.

Sara Steevens, huisvr. van Jacobus van Straaten, 54 j., Marieplaats.

Johannes Hendrik de Jong, 4 j. en 2 m., achter 't Vleeschhuis.

Johanna Lancee, 1 j., Bergstraat.

Pieter Marinus van Beusekom, 2 j. en 3 m., Nieuwe kamp.

Johanna Bilders, 6 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Cornelis Peters, 3 m., Engendoelen,

Gijsbertus Vroomans, 6 w., Hartsteegje.

den 7 Januarij.

Mechtelina Verbrug, huisvr. van Willem Vlok, 26 j., Kleine Eligesteeg.

Mr. Lodewijk van Toulon, 72 j., Kromme Nieuwe gracht.
Evert Jan Bruggers, 10 j., Geref. Burgerweeshuis.
Franciscus Joseph Bontrop, 41 j., Jufferstraat.
Ludovicus Cornelis Ammerlaan, 43 j., buiten de Weerd.
Anthonie Beekman, 55 j., Nicolaisteeg.
Johannes Bernardus Hofman, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.
Elisabeth Emmelot, 4 j., Zandstraat.

den 8 *Januarij.*

Benjamin Bos, 73 j., buiten de Weerd.
Willem Roep, 2 j., Molensteeg.

den 9 *Januarij.*

Jacob van Beest, 3 m., Weesbrug.
Everdina van der Eem, huisvr. van Joseph Franken, 84 j., Lange Lauwerstraat.
Willemina Margaretha Masman, huisvr. van Willem van Bunnik, 43 j., Zilversteegje.
Maria Magdalena Pels, huisvr. van Gerrit Hendrik Lebbe, 81 j., Jacobiebrug.
Antoinetta Adriana Thijssen, 1 j. en 7 m., Vinkenburgsteeg.
Gijsbertus Mattheus Eijndhoven, 41 j., buiten de Tolsteegpoort.
Willem Schrijver, 4 m., Korte Elisabethstraat.

den 10 *Januarij.*

Christina de Bie, wed. Anthonie de Haas, 80 j., Barthol. gasthuis.
Hendrik Stekelenburg, 3 j., Ballemakerstraat.
Harmen Willems Rietman, 19 j., Hospitaal.

den 11 *Januarij.*

Doodgeb. Dochter van Johannes Loffeld, Weide doelen.
Alida van Amersfoort, ongeh., 18 j., Engen doelen.

den 13 *Januarij.*

Jacobus van den Bosch, 58 j., Lauwersteegje.
Christina Ten Stal, wed. Johannes van Beek, 79 j., Springweg.
Dirk van Draane, 10 w., Lijnmarkt.
Jacoba Eijkman, ongeh., 25 j., Mariestraat.
Tijmen Hamoen, 3 w., buiten de Catharijnepoort.
Hendrik van der Veen, 30 j., Hospitaal.
Ida van Spellen, wed. Isaak van Basten, 85 j., Diakoniehuis.
Jannetje Walbeek, ongeh., 85 j., buiten de Weerd.
Adrianus van Maurik, 68 j., Wijde doelen.
Johanna Hendrina van Dijk, ongeh., 31 j., buiten de Wittevrouwepoort.

den 14 *Januarij.*

Anthonia Tieges, 13 d., Stroosteegje.
Johanna Tieges, 14 d., Stroosteegje.
Roeland Verweij, 62 j., Bakkerbrug.

Helena van Beek, 1 j. en 4 m., buiten de Tolsteegpoort.
Wilhelmina de Groot, 8 m., buiten de Weerd.
Dina Stok, wed. Toger de Gier, 67 j., Lange Nieuwestraat.
Adriana Lith, 15 j., Wijde watersteeg.

den 15 *Januarij.*

Jacoba Helena van der Meijde, 1 j. en 10 m., Boterstraat.
Doodgeb. Zoon van Johannes Willem van Cleef, Lange Nieuwstr.
Anthonie Dominicus Geesselaar, 3 j. en 10 m., Pelmolen.
Catharina Carels, 3 m., Predikheerestraat.
Everardus Adrianus van der Velden, 37 j., Geertebrug.
Maria Wigt, ongeh., 28 j., Lange Rosendaal.

den 16 *Januarij.*

Louisa Petronella van Beest, 3 w., Weesbrug.
Maria Maaijke Buijinck, ongeh., 46 j., Steenweg.
Willem Combee, 49 j., Predikheerestraat.
Hendrik Boeijen, 2 m., Pelmolen.
Rijk Hendrik Barreveld, 1 j. en 10 m., achter Clarenburg.
Dorothea Wilhelmina van Rossum, 9 m., Munsterkerkhof.
Huijbert Meuleveld, 59 j., Achterweg.

den 17 *Januarij.*

Johanna van Westerhout, wed. Arnoldus van Zutphen, 84 j., Diakonichuis.
Maria Hermina Elisabeth de Rieux, wed. Michel de Vooght, 59 j., Jufferstraat.
Maria van Meeverden, 2 m., Kort Ademstraat.
Maria Jacoba Soeterik, ongeh., 53 j., Jerusalemsteeg.
Christina de Wee, wed. Hendrik Willem Tap, 80 j., Hamsteegje.
Gerrit van Termeij, 73 j., Hamsteegje.
Geertruida Rongen, huisvr. van Anthonius van Werkhoven, 70 j., buiten de Catharijnepoort.
Pieter Eland, 22 j., Hospitaal.
Maria van der Wel, ongeh., 22 j., Engen doelen.

den 18 *Januarij.*

Jan Leusden, 86 j., Hartsteegje.
Johannes van Kasteel, 89 j., Korte Nieuwstraat.
Willem van Groenewoud, 20 j., Ambachtskinderhuis.
Cornelia van Capelle, 7 j. en 11 m., Rietsteegje.
Jan Eindhoven, 27 j., Geertekerkhof.
Maria Wigman, ongeh., 42 j., aan 't Plantsoen.
Willem Nieuwendijk, 46 j., buiten de Weerd.
Jacomina van Hal, ongeh., 87 j., Kreupelstraat.

den 20 *Januarij.*

Elisabeth Sluiter, huisvr. van Johannes Berrie, 56 j., Schalkesteeg.
Catharina Maria Gerarda van Rijn, 2 j. en 8 m., Catharijnesteegje.

Lammert van Lankeren, 1 j. en 5 m., Varkenmarkt.

Johan Willem Muller, 74 j., Lange Smeesteeg.

Geertruij Walbrink, huisvr. van Lambertus Meulenkamp, 30 j., Zandbrug.

Judina Adriana Slingeland, 4 m. Kalverstraat.

Doodgeboren Zoon van Cornelis Oomens, Volderbrug.

Johanna van Deudekom, 7 j., Nicolaisteeg.

Wilhelmina de Bruin, 6 d., Geertekerkhof.

den 21 Januarij.

Jodocus Heringa, Eliza's zoon, 74 j., Voëtiussteeg.

Johannes Limburg, 23 j., Hospitaal.

Catharina van Hensbergen, ongeh., 19 j., Engen doelen.

Hendrik Nieuwenhuis, 30 j., Vuilesloot.

Jurrien Schrijver, 75 j., buiten de Weerd.

Johannes Schoonhoven, 61 j., buiten de Weerd.

den 22 Januarij.

Twee Doodgeb. Dochters van Cornelis de Rijk, buiten de Catharijnepoort.

Jacobus Renes, 63 j., Springweg.

Antoinette Cornelia Hartsinck, ongeh., 26 j., Kromme Nieuwe gracht.

Scipion Henri Vernede, 71 j., Marieplaats.

Betje Abrahamson, 2 j. en 4 m., Oudkerkhof.

den 23 Januarij.

Gijsbertus Reijmers, 51 j., Lange Jansstraat.

Johannes Paassen, 8 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Zoon van Adriaan Brood, Springweg.

den 24 Januarij.

Johanna Lubbers, ongeh., 21 j., Kort Elisabethstraat.

Leendert Jurrie Roosenwinkel, 43 j., Willemskazerne.

Magdalena van der Hoeven, wed. Gerrit Sijpesteijn, 90 j., buiten de Weerd.

Franciscus Hendricus van Wel, 7 j. en 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Sara de Puis, ongeh., 18 j., Springweg.

den 25 Januarij.

Frederik Willem Blanken, 7 w., Weesbrug.

Adriana Verhaak, 9 m., Jufferstraat.

den 27 Januarij.

Sebastian Simon Amantus Maier, 8 m., Schoutesteeg.

Barendina Bieger, 13 d., Breestraat.

Johannes Hendricus van Dijk, 2 m., Predikheerestraat.

Maria Wilhelmina Gerritsen, ongeh., 42 j., Weesbrug.

Rebecca Margaretha Verhoesen, ongeh., 29 j., Hamburgerbrug.

Petronella Suzanna de Weerdt, huisvr. van Wilhelmus Gerardus Maas, 42 j. en 6 m., Gaardbrug.

Jan Gerrit Verweij, 57 j., Nieuwe gracht.

Gijsbertus Deussen, 27 j., Zandstraat.

Jacobus Kiel, 30 j., Kort Rosendaal.

Mattheus Klarenbeek, 4 m., buiten de Weerd.

den 28 *Januarij.*

Jan Brielsman, 26 j., Hospitaal.

Doodgeb. Zoon van Petrus van der Steen, buiten de Tolsteegpoort.

den 29 *Januarij.*

Arie de Bruijn, 1 j., buiten de Weerd.

Gerritje Steinman, 2 j., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelia Kuiten, 1 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

Marinus Straatman, 1 j. en 3 m., Lange Viesteeg.

den 30 *Januarij.*

Doodgeb. Dochter van Kornelis Vroon, Boterstraat.

Alida Johanna Scheffer, huisvr. van Dirk Peereboom, 33 j., ABCstraat.

den 31 *Januarij.*

Petronella Dwars, 6 j., over de Minnebroederstraat.

Gerarda Johanna van Golstein, ongeh., 59 j., Elisabethstraat.

Johanna Maria de Vos, 4 j. en 6 m., Stroosteegje.

Maria Bongenaar, huisvr. van Pieter Sier, 30 j., Brandsteeg.

Doodgeb. Dochter van Marinus Manks, Lange Hamsteegje.

OVERLEDENEN 152.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	12.	Transport.	130.
Tering.	29.	Klierziekte.	2.
Stuipen.	16.	Rhumatismus.	1.
Gevolgen van de Tanden.	3.	Maagkwaal.	1.
Zenuwkoortsen.	13.	Gevolgen van branden.	2.
Verval van krachten.	20.	Koortsen.	3.
Zuur.	3.	Ongemak aan de knie.	1.
Slijmziekte.	3.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
Waterzucht.	6.	Keeltering.	1.
Gevolgen van de kraam.	3.	Verzwering in de rug.	1.
Verdronken.	1.	Longontsteking.	4.
Beroerte.	4.	Water in de borst.	1.
Borstkwaal.	13.	Catharale koortsen.	1.
Kramp.	2.	Gevolgen van een schrik.	1.
Groep.	1.	Leverziekte.	1.
Krankzinnig.	1.	Verlamming.	1.
	130.		152.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	7	12.
Beneden het jaar.	13	13	26.
Van 1 tot 10 jaar.	10	17	27.
» 10 » 20 »	2	5	7.
» 20 » 30 »	6	10	16.
» 30 » 40 »	5	4	9.
» 40 » 50 »	6	8	14.
	47—64—		111.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	47.	64.	111.
Van 50 tot 60 jaar.	6	4	10.
» 60 » 70 »	4	2	6.
» 70 » 80 »	7	4	11.
» 80 » 90 »	3	10	13.
» 90 » 100 »	»	1	1.
	67—85—		152.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 11 *Januarij*, door de Notarissen
N. DE GRAAF en J. C. DWARS.

N°. 1. Een Huis, met twee Schuren en grooten Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de bemuurde Weerd, wijk M, N°. 117. Verkocht voor *f* 2,150.

N°. 2. Een Huis, met Erf te Utrecht, aan de Westzijde van de Lauwerecht, wijk M, N°. 266. Verkocht voor *f* 860.

N°. 3. Een Huis of Woning, met Erf te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Kraansteeg, wijk M, N°. 45. Verkocht voor *f* 410.

N°. 4. Een Huis, geteekend M, N°. 219 en 220, en eene Kamer of Woning, geteekend M, N°. 219ª, ruim Bleekveld en omstreeks 15 Roeden Warmoesiersland te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lauwerecht. Opgehouden voor *f* 2,150.

Den 18 *Januarij*, door den Notaris
K. J. SLAGT.

Eene Heerenhuizinge, Erve en Grond, met Tuintje staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Ambachtstraat, wijk G, N°. 386. Verkocht voor *f* 4,050.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1840.

GEBORENEN.

den 1 Februarij.

Johannes Coenradus, Z. van Christophorus Wintershove.

Huberta, D. van Thomas Vosmar.

Johanna, D. van Pieter Lens.

Anna Petronella Engelina, D. van Philip Gebhard van Dam.

Bartholomeus, Z. van Cornelius Franciscus Tak.

Theodorus, Z. van Wouter van Leeuwen.

den 3 Februarij.

Johannes, Z. van Jacobus van Rossum.

Jacobus, Z. van Jacobus Rijnbergen.

Philippina Frederika, D. van Jan Zweers.

Dirk, Z. van Jan Pompies.

Anthonia Johanna, D. van Arie van Veldhuizen.

Wilhelmina, D. van Johannes Cornelis van den Braak.

Laurent Jean Nicolas, Z. van Charles Louis Landré.

den 4 Februarij.

Johannes Willem, Z. van Johannes Willem Hester.

Marinus Johannes, Z. van Johannes Honig.

Jan, Z. van Jan van Daalen.

Johan Hendrik, Z. van Hendrik Wagener.

Johanna Gerarda, D. van Renirus van Kuijk.

den 5 Februarij.

Gerardus en Hendrika Maria, Z. en D. van Gerrit Maas.

Angenita, D. van Antonius van Maurik.

Jacoba Cornelia, D. van Arnoldus Stomp.

Dirk, Z. van Dirk Dekker.

Theodorus Johannes, Z. van Johannes Burgers.

den 6 Februarij.

Franciscus Anthonius, Z. van Anthonius van den Heuvel.

Gerarda, D. van Johannes Saurwalt.

Wilhelmina Johanna, D. van Johannes Schreijer.

Johanna Wilhelmina, D. van Johannes Jansen.

den 7 Februarij.

Jacoba, D. van Coenraad Philips.

Christianus Albertus, Z. van Arnoldus Perdon.

Sophia Maria, D. van Cornelis Gunderman.

den 8 *Februarij.*

Hendrika Johanna Arnolda, D. van Jacobus Stringa.

Frederika, D. van Jan Olivier.

Leendert, Z. van Gerrit Jansen.

Wilhelmina Maria, D. van Roelof Cornelis Groot.

Jacoba, D. van Anthonie van der Horst.

Everdina Gesina, D. van Anthonie van Demmeldraadt.

den 10 *Februarij.*

Alida Maria Johanna, D. van Henricus Hoonakker.

Cornelis Gottlieb, Z. van Franz Gottlieb Brinkmann.

Johannes, Z. van Hermanus van Baggem.

Jan, Z. van Hendrik Leget.

Alida Petronella, D. van Maarten Vroon.

den 11 *Februarij.*

Geertruida, D. van Johannes Klaassen.

Harco Johan, Z. van Mr. Louis Charles Hora Siccama.

Johannes Anthonius, Z. van Cornelis Anraad.

den 12 *Februarij.*

Henrietta Bregje Geraldina Isabella Louisa, D. van Mr. Adriaan Eliza van Hengst.

Neeltje, D. van Georg Philip Gottlieb.

Paulus Hendrikus, Z. van Wilhelmus Theodorus de Meijer.

Josina, D. van Abraam Wouters.

Jannetje, D. van Steven Esmeijer.

den 13 *Februarij.*

Nicolaas Willem, Z. van Coenraad Spiering.

Catharina Jacoba Johanna, D. van Johannes van der Straten.

den 14 *Februarij.*

Teunis, Z. van Hermanus Scherpenseel.

Willem Kornelis, Z. van Rem Kornelis van Lonkhuijzen.

Franciscus, Z. van Govert van den Brink.

Petrus Gijsbertus Johannes, Z. van Theodorus Aarts.

Barend, Z. van Jan Visee.

den 15 *Februarij.*

Anthonie Adrianus, Z. van Reinier Kok.

Johanna Hendrika, D. van Hendricus Joannes Baljet.

Coenraad Cornelis, Z. van Pieter van Heems.

Johannes Hendrikus, Z. van Johannes van der Lugt.

Cecile Augustine, D. van Felix Nickels.

Adriana, Z. van Willem Anthonij van Oort.

Anna, D. van Jacobus Drie.

Petrus, Z. van Petrus van den Brink.

den 17 *Februarij.*

Franciscus Petrus, Z. van Martinus Adrianus Lettenmeijer.

Dirk Michiel, Z. van Arnoldus Nicolaas Duwel.

Helena, D. van Frans Felix.

Hendrik Johan, Z. van Theodoor Gerhard Reintjes.

den 18 *Februarij.*

Christina Wilhelmina, D. van Steven Johannes Boumeester.
Casper Evert, Z. van Evert Huijs.
Hendrik, Z. van Gerrit Agterberg.
Johanna Wilhelmina, D. van Justus van Rijn.
Roelandus, Z. van Wilhelmus de Zwart.

den 19 *Februarij.*

Hendrika Catharina, D. van Bartholomeus Eijkelenstam.
Karel Hendrik, Z. van Willem Bouwmeester.

den 20 *Februarij.*

Margaretha Hendrika, D. van Joseph Hövel.
Hendrika, D. van Peter van Muijen.
Mattheus, Z. van Mattheus Fonville.
Jacomina, D. van Petrus Odewald.
Cornelis, Z. van Roelof Rozenhoek.
Hendrikus Johannes, Z. van Jan Antonij Rijntjes.

den 21 *Februarij.*

Elisabeth, D. van Willem van Hattem.
Hendrikus, Z. van Jacobus van den Elsken.
Hillegonda, D. van Willem Schumacher.
Lambertus Johannes, Z. van Weijnand Wolsing.
Elisabeth, D. van Willem van Tienhoven.
Carolina, D. van Jan Hendrik van Helsdingen.

den 22 *Februarij.*

Hendrik, Z. van Hendrik Vis.
Theodora Anthonia, D. van Hemme Rijk van Egmond.
Sophia Christina Anthonetta, D. van Johannes Jeekel.

den 24 *Februarij.*

Geertje, D. van Pieter Beugelaar.
Hendricus Johannes, Z. van Deodorus Etmans.
Petronella Carolina, D. van Bernardus Cral.
Elisabeth, D. van Theodorus Baljet.
Johannes, Z. van Adrianus Flantua.
David Cornelis, Z. van David Fredrik Christiaan Fliegel.
Anna Maria, D. van Ernst Hendrik Kock.
Johannes Lambertus Anthonius, Z. van Pieter Soels.

den 25 *Februarij.*

Christina, D. van Bernardus van der Linden.
Roelandus Anthonius, Z. van Mattheus Joannes van de Grint.
Catharina Gerardina Maria, D. van Arnoldus Arie Beket.
Theodora, D. van Hendrik Bitter.
Adam Milburgis, Z. van Urs Joseph Jöggij.

den 26 *Februarij.*

Dirk, Z. van Dirk Uittenbosch.
Barend, Z. van Pieter Oversteegen.

Sophia, D. van Nicolaas Janssen.
Johanna Antonia, D. van Gijsbertus Mullemeister.
Jan Willem Maximilian, Z. van Jan Isaac Diemont.

den 27 Februarij.

Sara Geertruida Catharina, D. van Hendrik Arie van Raam.
Gerard, Z. van Philippus van den Wildenburg.
Albertus, Z. van Hans Hermann Henrich Kracht.
Anthonie Jacobus, Z. van Jurriaan Mendelaar.
Pieter, Z. van Jan de Jong.
Gerrit Johannes, Z. van Johannes Godart.
Petrus Johannes, Z. van Johannes de Bruijn.

den 28 Februarij.

Gerardus Arnoldus, Z. van Evert Jan van Duuren.
Wilhelmina Johanna, D. van Jacob Halbisch.
Cornelia Margaretha, D. van Leendert van Casteel.
Gijsbertus, Z. van Gerrit van Dam.

den 29 Februarij.

Hubertus, Z. van Volker Niekerk.
Catharina Maria, D. van Johannes van Rijn.
Theodorus Johannes, Z. van Nicolaus Joannes Maassen.
Maria Hendrika, D. van Cornelis van der Poel.
Casper, Z. van Casper Verhoef.
Henrietta Johanna, D. van Hendrik Jan Testas.

GEBORENEN 133, waaronder 7 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 5 Februarij.

Johannes Hermanus van de Weijer en Cecilia Johanna La Haije.

Laurentius de Rijk en Catharina Maria Colombijn.

Jacobus Wijnand van Asperen en Elisabeth de Nigteren.

Hendrik Ketelaar en Johanna Sophia Postman.

den 12 Februarij.

Arien van Zuilichem en Johanna Schneider.

Gerrit Bielderman en Elisabeth van Kirpestijn.

Gerrit van Mastrigt en Joanna Henrica Beukman.

Jan Lamfers en Catharina Aleida Buijtenhuis.

Dirk Maaswinkel en Johanna van der Horst.

den 13 Februarij.

Johann August Ploem, weduwenaar en Elizabeth Catharina Hugenholtz.

den 19 Februarij.

Pieter Johannes Schut en Maria Everdina Louisa Lagerweij.

Johannes Henricus Wilhelmus Höfig, weduwenaar en Anthonia de Graaff, weduwe.

Jan Willem van Ingen, weduwenaar en Everarda Kooijman.

Louwerens Roelevelt en Johanna van Koppenhagen.

Johannes van der Sluijs en Margaretha Rausch.

den 20 Februarij.

Hubert Joseph Barthelemi Cadenne, weduwenaar en Antonetta Philippina Lulij.

den 26 Februarij.

Joannes Henricus Mol en Elisabeth Verweij.

Claas Petrus Pents en Cornelia van Bunnik.

Anthonius van Schaik en Hester de Lang.

Fredricus Theodorus Ashof en Wilhelmina van Gemert.

Wilhelmus Jansen en Maria Elizabeth Terheijden.

Jan Vreeswijk en Theodora Vermeulen.

Evert Jacob Bijleveld en Hermina Versteeg.

Gerardus Froenhof en Wilhelmina Maria van Bentum.

Pieter van Lemmen en Cornelia Pieternella van der Weerd.

Heinrich Nicolas Martin Collinet en Stefania Vianen.

TE ZAMEN 26 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 *Februarij.*

Regina Bodendijk, ongeh., 57 j., Vrouwjuttestraat.

Gijsbertus Wilhelmus de Bruijn, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Petronella Gijsberta Heijligers, ongeh., circa 20 j., Marieplaats.

den 3 *Februarij.*

Maria de Vrees, ongeh., 76 j., Jansdam.

Sara Johanna Gravinne van Hogendorp, echtgenoote van Hendrik Bernard Martini, 64 j. en 5 m., Nieuwe gracht.

Abraham Bastiaan Ooms, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Gerritje Hoogmoed, huisvr. van Johannes Maare, 25 j., buiten de Catharijnepoort.

Carel Kettenis, 71 j., Magdalenesteeg.

Wilhelmina de Groot, 3 j., Bakkerbrug.

den 4 *Februarij.*

Doodgeb. Dochter van Cornelis Johannes van Maanen, in 't Weistraat.

Maria Wilhelmina van den Heuvel, 7 w., Pauwsteeg.

Elisabeth van Kuijlenburg, wed. Johannes Kune, 62 j., Korte Jufferstraat.

den 6 *Februarij.*

Cornelis Kadella, 9 m., buiten de Tolsteegpoort.

Frederik Wilhelm van Ommeren, 73 j., Oud Munsterkerkhof.

Jan Hendrik van Beusekom, 3 j., Korte Viesteeg.

Elisabeth van den Berg, wed. Frederik Bogerd, 70 j., Springweg.

den 7 *Februarij.*

Johannes van Rossum, 5 d., buiten de Wittevrouwepoort.

Geertruida Maria Holterman, huisvr. van Louis Vermeulen, 40 j. en 3 m., Vreeburg.

den 8 *Februarij.*

Johannes Odijk, 13 j., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Geertruij Meloen, 1 j. en 7 m., Ambachtstraat.

Willem Frederik Kelfkens, 8 w., buiten de Weerd.

Willem Johannes Hovenier, 1 j. en 2 m., Nicolaikerkhof.

Maria Dorland, wed. Matthijs Meulenbeek, 74 j., Florasteeg.

Maria Schaap, wed. Nicolaas van Gorsselen, 91 j., Bergstraat.

den 10 *Februarij.*

Willem Drinkenburg, 3 m., Zandstraat.

Simon van den Berg, 73 j., Hardebollestraat.

Johan Diederik Boellaard, 78 j., Jacobiebrug.

Cornelia Elizabeth Montijn, 7 j. en 1 m., St. Janskerkhof.

Johannes van den Dorpe, 2 j. en 3 m., Lange Nieuwstraat.

den 11 *Februarij.*

Petrus Bos, 69 j., Groote Elleusteeg.

Alexandre Charles Guillaume Suerman, 30 j. en 8 m., Kromme Nieuwe gracht.

Mechteld Verhoeven, 8 j. en 9 m., aan het Zand.

Johanna Groot, ongeh., 55 j., Viebrug.

den 12 *Februarij.*

Maria van den Berg, 1 j., in het Weistraat.

Petronella de Bruijn, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Joanna Abbenhuisen, wed. Johannes Cousijnse, 80 j., aan het Zand.

Barend Willem van der Velden, 2 m., Dorstige hartsteegje.

den 13 *Februarij.*

Doodgeboren Dochter van Petrus Boon, Steenweg.

Petrus de Roij, 2 j., Gortsteeg.

Nicolaas Peters, 3 j., Engendoelen.

Helena Keizer, wed. Hendrik Rijnsewijn, 92 j., Wijde watersteeg.

Doodgeb. Zoon van Johannes Theodorus Brux, in de Jerusalemsteeg.

Michel Louis Hubert van der Maesen de Sombreffe, 19 j., aan de Stadhuisbrug.

Johannes Gijsbertus van Bork, 3 j., buiten de Weerd.

Andries van Batenburg, 73 j., buiten de Weerd.

den 14 *Februarij.*

Mr. Joan Simon Gobius, 71 j., Ambachtstraat.

Johannes Hendricus de Knecht, 3 w., Magdalenesteeg.

Wilhelmina Maria Groot, 8 d., Lange Lauwerstraat.

Nicolaas van Luin, 1 j. en 4 m., Groenesteeg.

Alida Atteveld, huisvr. van Johannes Hofman, 72 j., buiten de Weerd.

Doodgeboren Zoon van Johannes Hendrikus Wassink, onder de Linden.

Paulus van der Horst, 53 j., buiten de Catharijnepoort.

Margaretha van Zwol, 8 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Leendert Ruijg, 6 j. en 7 m., Korte Nieuwstraat.

den 15 *Februarij.*

Hendrik Kamperdijk, 17 j., Voetiussteeg.

Cornelia Castrop, huisvr. van Johannes Hensbroek, 46 j., Weide doelen.

Louisa Maria Keultjes, 3 j., aan de Hoogt.

Petrus Johannes Terlingen, 1 j. en 6 m., buiten de Wittevrouwep.

Maria de Rode, huisvr. van Jan Hendrik Musman, 68 j., Zonstr.

den 17 *Februarij.*

Hendrik Aalbers, 81 j., buiten de Weerd.

Reijer Speelman, 72 j. en 10 m., Oudkerkhof.

Willem Frederik de Klerk, 9 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Jan van der Wel, 68 j., Engen doelen.

Jan Burgemeester, 1 j. en 5 m., Zandstraat.

Elisabeth Kerks, wed. Franciscus Smit, 42 j., Jufferstraat.

den 18 Februarij.

Elbert van Maurik, 1 j. en 6 m., Abstede.

Johanna Geertruij van Es, 2 j. en 2 m., aan het Zand.

den 19 Februarij.

Nicolaas Verhaart, 17 j., Jufferstraat.

Johan Hendrik Hausser, 77 j., St. Annastraat.

Johanna de Baar, 7 w., Slagtsteeg.

Eisje de Wit, wed. Roelof Toppers, 78 j., Molensteeg.

Carel Lodewijk Hensen, 11 j. en 10 m., Hamburgerstraat.

Nicolaas van der Kaaij, 3 w., Vissersteegje.

den 20 Februarij.

Elisabeth Wijnberg, 18 d., Massegast.

Maria Rijnfrank, 3 j. en 9 m., Zilversteegje.

Johannes Huntelaar, 2 j., Zandstraat.

Adriana van Oort, 4 d., Lollestr.

Maria Elisabeth Groenendaal, wed. Adrianus van Leeuwen, 73 j., Lange Smeesteeg.

Johannes Jacobus Stroeven, 4 m., Springweg.

Clasina Pisa, 2 j. en 5 m., Zwaansteegje.

Johannes Gerardus Heesen, 7 j. en 10 m., Watersteeg.

den 21 Februarij.

Johanna Maria van den Heuvel, 2 m., Buurkerkhof.

Hendricus Mittelbeck, 1 j. en 10 m., achter den Dom.

Hendrina Maria van Vreeswijk, huisvr. van Jan Christiaan van Gorkom, 44 j., Lange Lauwerstraat.

Catharina Voerman, 1 j. en 3 m., Weesbrug.

Francisca Wilhelmina Vianen, 3 m., buiten de Weerd.

Gijsbertus le Rout, 13 j., te Breukelen.

den 22 Februarij.

Johanna Rietveld, 2 j., Maliebaan.

Maria Catharina Silon, huisvr. van Johannes Trebert, 22 j., Willemskazerne.

Maria Schouten, 2 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Theodora van Dalen, 2 j. en 9 m., buiten de Weerd.

den 24 Februarij.

Theodora van der Steen, 10 m., buiten de Weerd.

Albertus Christiaan Rijsbaarman, 12 w., Varkenmarkt.

Jan Willem Borgers, 27 j., Pelmolen.

Doodgeb. Zoon van Jacobus Penseel, Vuilesloot.

den 25 Februarij.

Elisabeth Quarten, wed. Isaak van Gelder, 86 j., Weesbrug.

Maria Jacoba Köhler, huisvr. van Arie van Dijk, 40 j., Catharijnesteeg.

Sijbren Fokkes Rosier, 20 j., Hospitaal.

Doodgeboren Zoon van Bernhard Krebber, Voorstraat.
Cornelis Wilhelm Catharinus Imans, 20 j., Nieuwe gracht.
Daniel Koopman, 78 j., buiten de Weerd.
Cornelis Rietveld, 4 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 26 Februarij.

Dirkje Beerling, wed. Johannes Opperhuizen, 79 j., aan de Tolsteegpoort.
Adriana van Mastenbroek, wed. Philip Verweij, 49 j., buiten de Tolsteegpoort.
Eimbert Bagerman, 21 j., Hospitaal.
Geertruij Anthonia van den Born, 6 j., Groenesteeg.

den 27 Februarij.

Elisabeth Johanna Lebbe, 10 w., Jacobiebrug.
Johanna Huntelaar, wed. Sander van der Linden, 93 j., Springw.
Elisabeth van Lier, 1 j. en 2 m., Steenweg.
Geertje Beugelaar, 4 d., Predikheerestraat.
Hermanus Johannes Berends, 1 j. en 9 m., Springweg.
Hendrik Vos, 54 j., Zandstraat.

den 28 Februarij.

Lambertus Hendricus Raams, 1 j. en 6 m., Jufferstraat.
Petronella Helena Bras, ongeh., 16 j., Nieuwe gracht.
Christoffel van Balkum, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.
Jan Albertus Meijer, 2 j., Springw.
Margaretha de Ruijter, 4 m., buiten de Weerd.
Margaretha Elisabeth Schubart, 2 j. en 5 m., Wittevrouwestraat.
Wilhelmus Christianus van der Heijden, 33 j., Hospitaal.
Theodorus Bomer, 2 j. en 3 m., buiten de Weerd.
Wilhelm Carl Georg Mordach, 13 j., buiten de Weerd.
Maria Kimmel, ongeh., 26 j., te Gorinchem.

den 29 Februarij.

Johannes van Veen, 3 j. en 3 m., Springweg.
Cornelia Dorothea Veeren, wed. Jan Thomas Hackstroh, 75 j., Vreeburg.
Pieter Johannes de Haart, 23 j., Lange Nieuwstraat.
Doodgeboren Dochter van Gijsbert Vermaak, buiten de Catharijnep.
Cornelia Spierenburg, ongeh., 63 j., Oude Mannenhuis.
Henricus Adrianus de Bruijn, 33 j., Voorstraat.
Doodgeb. Zoon van Elisa Cornelis Unico van Doorn, Keistraat.
Henrietta Bregje Geraldina Isabella Louisa Baronesse Taets van Amerongen, huisvr. van Mr. Adriaan Eliza van Hengst, 25 j., Wittevrouwestraat.
Arnolda Buddingh, ongeh., 67 j., Nieuwe gracht.
Doodgeb. Zoon van Hendrik Jacob van Nouhuijs, Lange Viesteeg.
Doodgeboren Zoon van Cors Brij, Predikheerestraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	10.
Tering.	15.
Stuipen.	21.
Gevolgen van de Tanden.	4.
Zenuwkoortsen.	16.
Verval van krachten.	20.
Zuur.	2.
Slijmziekte.	3.
Waterzucht.	8.
Beroerte.	2.
Borstkwaal.	15.
Kramp.	1.
Klierziekte.	1.
	118.

Transport.	118.
Rhumatismus.	1.
Gevolgen van branden.	1.
Koorts en.	1.
Ontsteking in de ingewanden.	1.
Longontsteking.	1.
Water in de borst.	3.
Bloedspuwing.	2.
Levertering.	1.
Kanker.	1.
Beenziekte.	1.
Kinkhoest.	1.
Witte zwelling aan de knie.	1.
	133.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	7	3	10.
Beneden het jaar.	11	11	22.
Van 1 tot 10 jaar.	21	18	39.
» 10 » 20 »	7	1	8.
» 20 » 30 »	6	5	11.
» 30 » 40 »	3	»	3.
» 40 » 50 »	»	6	6.
	55—	44—	99.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	55.	44.	99.
Van 50 tot 60 jaar.	2	2	4.
» 60 » 70 »	2	5	7.
» 70 » 80 »	9	8	17.
» 80 » 90 »	1	2	3.
» 90 » 100 »	»	3	3.
	69—	64—	133.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 8 *Februarij*, door den Notaris
C. LENS.

N°. 1. Een perceel Weiland, groot 4 Bunders, 93 Roeden, 80 Ellen, gelegen onder de Hooge Weide aan den Daalschen dijk, in de Gemeente Utrecht. Verkocht voor *f* 5,475.

N°. 2. Eene Hofstede genaamd *Groeneveld*, bestaande in eene Huizinge enz., benevens 5 Bunders, 32 Roeden Boomgaard, Tuin, Wei- en Hooiland, gelegen in Oostveen, Gemeente Maartensdijk. Verkocht voor *f* 4,475.

Den 15 *Februarij*, door den Notaris
K. J. SLAGT.

Een groote Tuin, mitsgaders eene Huizinge, staande en gelegen te Utrecht, aan het einde van de Bergstraat, wijk C, N°. 825. Verkocht voor *f* 2,660.

Den 22 *Februarij*, door de Notarissen
N. DE GRAAF en J. C. DWARS.

N°. 1. De Hofstede *Nijpoortshoeven*, gelegen te Maartensdijk, bestaande in een Huis, Schuur, Hooiberg, 10 Bunders Weiland, 10 Bunders Boschland, voort 270 beuken en andere boomen. Verkocht voor *f* 13,800.

N°. 2. Een perceel Weiland, gelegen te Maartensdijk, groot 2 Bunders, 90 Roeden, 80 Ellen. Verkocht voor *f* 1,200.

N°. 3. Een perceel Weiland, gelegen als voren, groot 2 Bunders, 64 Roeden, 40 Ellen. Verkocht voor *f* 870,

N°. 4. Een Huis, met Schuur, Erf en Tuin, staande en gelegen aan de Blaauwcapel, in het Fort, N°. 225. Verkocht voor *f* 3,500.

N°. 5. Een perceel Weiland, gelegen onder Westbroek, groot 5 Bunders, 69 Roeden, 80 Ellen. Verkocht voor *f* 1,520.

N°. 6. Een perceel uitmuntend Weiland, gelegen onder Maartensdijk, groot 3 Bunders, 32 Roeden, 80 Ellen. Verkocht voor *f* 1,765.

Den 28 *Februarij*, door den Notaris
G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Huizinge, Erve en Grond, genaamd *den Ouden Bak*, staande binnen Utrecht, in het Wed, Wijk F, N°. 214. Opgehouden voor *f* 8,000.

N°. 2. Eene nieuwgebouwde Huizinge, staande binnen Utrecht, aan de Breestraat, Wijk H, N°. 352. Verkocht voor *f* 1,800.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1840.

GEBORENEN.

den 2 *Maart.*

Elisabeth, D. van Johannes de Ruijter.

Wilhelmus Franciscus Anselmus, Z. van Petrus Anthonius Elsen.

Johannes Petrus, Z. van Willebrordus Johannes Theodorus van Es.

Dirk, Z. van Dirk van Dommelen.

Johanna Gerarda, D. van Frans van Burkom.

Jannetje Agnita, D. van Cornelis Zwijnenburg.

Hendrika, D. van Johannes Haak.

den 3 *Maart.*

Lion, Z. van Salomon van Wijnbergen.

Alida, D. van Cornelis Smit.

Maria Paulina, D. van Johannes van Brakel.

Wilhelmina Christina, D. van Reijnier Kuiper.

Marinus Bonifacius Willem, Z. van Arnold Hendrik des Tombe.

Dirk Hendrikus, Z. van Adrianus Izak Borgers.

Hendrika Maria, D. van Jan Kraak.

Anna Cornelia, D. van Bernardus Johannes Lautenslager.

den 4 *Maart.*

Gerritje, D. van Johannes Dirk van Reemst.

Jan Willem, Z. van Jan Willem Borgers, overl. 23 Feb. 1840.

Ernest Willem Nicolaas, Z. van Ernestus Pesters.

Christina Wilhelmina, D. van Johannes Elias Borra.

Elisabeth, D. van Henricus Hulsman.

Hendrika, D. van Dirk Hazendonk.

den 5 *Maart.*

Dirkje, D. van Johannes Hubertus Correljé.

Susanna Christina, D. van Hugo Christiaan Samuel Wanting.

Marinus, Z. van Joannes Wilhelmus de Mari.

Johannes Willem, Z. van Johannes Willem Wessels.

den 6 *Maart.*

Johannes Bernardus, Z. van Theodoros Kling.

Dirk, Z. van Dirk de Bruijn.

Carel Wilhelm, Z. Carel van Eijk.

Sophia Wilhelmina, D. van Gijsbertus Mattheus van Ewijk.

den 7 Maart.

Johanna, D. van Leendert Lancee.
Petrus Paulus, Z. van Cornelis van Dijk.
Willem, Z. van Pieter Otterspoor.
Cornelia Christina, D. van Jan Willem de Hoog.

den 9 Maart.

Johanna Wouterina, D. van Wouter Jan van Aken.
Hendrika Louisa, D. van Johannes Gijsbertus Elsendoorn.
Johanna, D. van Johannes Berck.
Bart, Z. van Joannes Oostendorp.
Folkert, Z. van Theodorus Nieukerk.
Willem Marinus, Z. van Cornelis van den Brink.
Wilhelmina Geertruida, D. van Anthonie van Ramele.
Anna Christina Maria, D. van Theodorus Leonardus van Rijn.
Maria, D. van Rijk Rijkse.
Gerarda Johanna, D. van Matthijs van der Pluijm.
Wilhelmina Alberta, D. van Gerardus Petrus Tollenaar.
Johanna Theodora Sjoukje, D. van Cornelis Adriaan Bergsma.

den 10 Maart.

Maria, D. van Cornelis Vergeer.
Elisabeth Augusta Felicité, D. van Guilliaume Auguste Felix Quarin Willemier.
Barendina Johanna, D. van Jan Kortree.

den 11 Maart.

Jannigje, D. van Lambertus Mandersloot.
Salomon Moses, Z. van Moses Salomon Cohen.
Evertje, D. van Theodorus van Bellekom.
Maria Frederika, D. van Dirk Adrianus van Eijk.

den 12 Maart.

Adriana Hendrika, D. van Jan Verkerk.
Johan Hendrik Christiaan, Z. van Hendrik Christiaan Lieftink.
Adrianus Hendrik, Z. van Dietrich Heinrich Victor Schiermeier.
Maria, D. van Jan Ruijvekamp.
Willem, Z. van Joannes Verweij.
Andries, Z. van Jacobus v. Renssen.
Coenraad Jacobus, Z. van Coenraad Vermeulen.
Abraham, Z. van Liebman Hofmann.

den 13 Maart.

Nicolaas Christiaan, Z. van Claas Petrus Pents.
Petrus Johannes, Z. van Johannes Stoops.
Annetta Elisabeth, D. van Jan Frederik Mulder.
Jacoba Maria, D. van Matthijs van Geelen.
Dirk Hendrik, Z. van Jan Hendrik Wilhelm Block.
Philippus Carel, Z. van Philippus Carel Rakké.
Hendrik Willem, Z. van Johannes Alma.

den 14 *Maart.*

Hendrika Elisabeth, D. van Andries van der Hoeven.
Cornelis, Z. van Cornelis Zigtman.
Gijsje, D. van Elias Nathan Heijmans.

den 16 *Maart.*

Gerrit, Z. van Johannes Brands.
Maria Hendrika, D. van Johannes Michiel Mets.
Gijsbertus, Z. van Gijsbert Donsclaar.
Jacoba Theodora, D. van Gerardus Wilhelmus van Rossum.
Hermanus, Z. van Johan Andreas Christiaan Grouw.
Petrus Franciscus, Z. van Cornelis van Dijl.
Johan Jacob, Z. van Johan Jacob Kukuffsky.
Hendrika, D. van Gerardus Degens.
Thomas Stephanus Johannes, Z. van Adrianus Johannes van Riezen.
Gerardus Noach, Z. van Evert de Bruijn.
Geertruij, D. van Laurens Heijman.

den 17 *Maart.*

Hendrik Willem, Z. van Jacob de Graaf.
Geertruida Juliana, D. van Jacobus Hanekamp van Harinxma.
Johannes, Z. Willem Pisa.
Anna Geertruida, D. van Johannes Frederikus Baljet.
Jacob, Z. van Gerrit Muller.
Jacob, Z. van Frans van Niekerk.
Gijsbertus, Z. van Louwerens Roelevelt.

den 18 *Maart.*

Willem Jacobus, Z. van Joannes van Ingen.
Petrus Jacobus Johannes, Z. van Mattheus Baartmans.
Allegonda Theresia, D. van Petrus Johannes van Dillen.
Maria Jacoba, D. van Albertus van den Berg.
Johannes Cornelis, Z. van Jacobus Hofstede.
Francina Sophia, D. van Albertus van Maarschalkerweerd.
Anna Cornelia, D. van Jacobus Bresser.
Johanna Mechteld, D. van Cornelis Kooning.

den 19 *Maart.*

Jan Willem, Z. van Anthonie Grimmelikhuisen.
Elisabeth en Cornelis, D. en Z. van Jacobus van Piggelen.
Catharina, D. van Anthonie Voerman.
Joseph, Z. van Joseph de Mild.

den 20 *Maart.*

David, Z. van Levie Jacob Rosendaal.
Martienetta Carellina Elisabet, D. van Carolus Antonius Ludovicus Rodelsturtz.
Marrigje Cornelia, D. van Anthonie Lington.
Marcelis Adrianus, Z. van Dirk Kroeskamp.
Jacobus, Z. van Willem Maarschalkerweerd.

den 21 *Maart.*

Johannes, Z. van Cornelis van Dort.

Adriana Johanna, D. van Anthonius Wessel Stephanus Pel.

Alida, D. van Dirk Gresnigt.

Leonardus Gerardus, Z. van Sybrand van Schaik.

Catharina, D. van Cornelis Mulder.

Johanna Clasina, D. van David van Buggem.

Gerardus Cornelis, Z. van Joannes van Lit.

Wijnandus Remigius, Z. van Wijnandus Remigius Kramer.

Adriana Alida, D. van Arie Lagerwei.

Benjamin, Z. van Levie de Wolff.

Gerrit, Z. van Cornelis Ruijs.

den 23 *Maart.*

Gesina, D. van Hendrik Larsen.

Gerarda, D. van Reinier Overbeek.

Clasina Alida, D. van Jan Kiers.

Cornelis Johannes, Z. van Henricus Antonius Remmé.

Maria Magdalena, D. van Anthonius Franciscus van Es.

Aart, Z. van Matthijs Blonk.

Jan, Z. van Pieter van Veldhoven.

Johanna Maria Jacoba, D. van Rutger Rodenburgh Mentz.

Ruben, Z. van Elias Manus.

den 24 *Maart.*

Willem Jacobus, Z. van Hendrik Broekhuijsen.

Petronella en Hermanna, Dochters van Hermanus van der Heiden.

Daniel, Z. van Johannes Dupree.

Johannes Heudrikus, Z. van Hendrik Gies.

Theodora, D. van Johannes Rademaker.

den 25 *Maart.*

Johannes, Z. van Huibertus Kok.

Cornelia, D. van Nicolaas Noppen.

Hendrikus Martinus, Z van Hendrikus Adrianus de Koff

Johannes, Z. van Joseph Zwarts.

Wilhelmina, D. van Joseph van den Vondel.

Thomas, Z. van Johannes Hendrikus Hoogbergen.

Margaretha Johanna, D. van Gerrit Johan van Mansvelt.

den 26 *Maart.*

Frederik, Z. van Jean Pierre Massee.

Frans, Z. van Jacobus Bos.

den 27 *Maart.*

Catharina, D. van Arie Hermanus Willemse.

Johanna Aletta, D. van Jacobus Beijrends.

den 28 *Maart.*

Anthonie, Z. van Hermanus van den Brink.

Louisa Wilhelmina, D. van Johannes Adrianus Bouwmeester.

Cornelis Albertus, Z. van Justus Joost van Schalkwijk.

Hermanus, Z. van Floris van der Pijl.

Fredricus Renerus, Z. van Fredricus Joannes de Bruijn.

Hugo Lambertus, Z. van Laurens van Rooijen.

den 30 Maart.

Hermanus, Z. van Jacobus van der Plaats.
Johannes, Z. van Petrus Steenwijk.
Petrus, Z. van Johannes van Veenendaal.
Pieter, Z. van Johannes Dunnewijk.
Abraham, Z. van Samuel de Vries.
Lambertus Johannes, Z. van Lambertus Johannes van Lent.
Jannigje en Petronella, Dochters van Arie van de Bilt.
Evert, Z. van Willem Elzendoorn.
Willem Hendrik, Z. van Willem Croese.
Henriette Jeannette Adrienne, D. van Adrianus Vervoeren.

den 31 Maart.

Johannes Steven Petrus, Z. van Lion Hanau.
Betje, D. van Jacob van Aals.
Anna, D. van Antonius Welling.
Catharina Carolina, D. van Gerrit Beuker.
Catharina, D. van Hendrik Jacobus van Eldik.
Johan Hendrik, Z. van Johan Hendrik Akkerman.
Hillegonda Petronella, D. van Johan Richard Baumgarte.

GEBORENEN 181, waaronder 7 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 4 Maart.

Henricus van der Ven, weduwen., en Cornelia van der Pauw, weduwe.
Flip Vrolijk en Willemina Termeij, weduwe.
Bart van Oort en Hendrika Hendrina van Schoonhoven.
Johannes Anselmus Eggelaar en Catharina van Waveren.
Dirk Brom en Anna Maria Boomhout.
Albertus Arnoldus de Beuk, weduwenaar en Maartje Theusen.

den 5 Maart.

Gerard van der Zoo de Jong, weduwenaar en Aletta Broedelet.

den 11 Maart.

Hendrik Reijersen Jetten en Johanna Geertruij van Staveren.

den 18 Maart.

Hermanus Stulting en Johanna Sonnius.
Alexander Christiaan Ullm en Anne Marie Juchtmans.
Theodorus Oosterbaan en Johanna Willemina Visser.

den 25 Maart.

Arnoldus Wagenaar en Berendina van Zeijst.
Wilhelm Ange François Kieffer en Gerarda Johanna Bernardina Kolenbrander, weduwe.

TE ZAMEN 13 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 Maart.

Catharina Sanderina Vink, huisvr. van Arie Bikker, 49 j., Viebrug.
Leendert Bakker, 79 j., Lijnmarkt.
Maria Vianen, 5 m., buiten de Weerd.
Albertus Kracht, 4 d., Lange Smeesteeg.
Gijsberta de Bie, huisvr. van Sijmen Kooijman, 40 j., buiten de Tolsteegpoort.
Pieter Wildschut, 63 j., Gortsteeg.
Stephanus van Zeijl, 1 j. en 7 m., Groenesteeg.
Hendrica van Elk, ongeh., 86 j., Engendoelen.
Helena Louisa Borgers, weduwe Christiaan van der Vooren, 69 j., Pelmolen.
Cornelia Emmelot, huisvr. van Johannes Hesseling, 45 j., aan de Catharijnepoort.

den 3 Maart.

Hendrik Christiaan Dreibholtz, 76 j., Potterstraat.
Cecile Augustine Nickels, 18 d., St. Annastraat.
Susanna Johanna Jansen, 2 j. en 2 m., Vissersteegje.
Wilhelmina van den Braak, 4 w., Boterstraat.

den 4 Maart.

Engtje Terwiel, huisvr. van Johan Bader, 36 j., Nicolai Kazerne.
Dirk Filet, 6 m., Elisabethstraat.
Cornelis de Nijs, 1 j. en 8 m., Zilversteegje.

den 5 Maart.

Doodgeb. Dochter van Johannes Hubertus Correljé, Stroosteeg.
Johanna Aarse, huisvr. van Stephanus van Erp, 40 j., Geertebrug.
Antoinetta Christina Cornelia Muntendam, wed. Abraham Küller, 64 j. en 7 m., Vischmarkt.
Johannes de Bruijn, 6 m., aan 't Vreeburg.
Joannes van Kerpen, 52 j., Walsteeg.
Manus Salomon, 50 j., Donkerstraat.
Cornelia Margaretha van Casteel, 5 d., onder de Linden.
Arie Lelie, 48 j., te Moordrecht.
Cornelis Willem van Amerongen, 32 j., Koestraat.
Johannes van Wijk, 1 j., buiten de Weerd.
Abraham Rutgers, 38 j., Viebrug.

den 6 Maart.

Cornelia Vroomans, wed. Cornelis Fortuijn, 59 j., Hekelsteegje.
Elisabeth de Ruijter, 6 d., Stroosteegje.
Anna Drie, 3 w., Bakkersteeg.
Anna Elisabeth Kobus, 1 j. en 6 m., Vreeburg.
Christina Wasmoeth, wed. Johan Casper Castenberger, 87 j., in 't Weistraat.

Theodora de Vos, 1 j. en 8 m., Pelmolen.

den 7 Maart.

Jacobus van Os, 49 j., Groenesteeg.

Jan Kool, 76 j., Weide doelen.

Cornelia Everdina Huijgens, 5 m., Marieplaats.

Wilhelmina Geertruida Haanebrink, 10 m., aan de Neude.

Georg Wilhelm Plasberg, 23 j. en 5 m., Steenweg.

Johanna Maria van Zelm, 11 m., Groote Eligensteeg.

Johanna Arnolda Coerman, wed. Abram Jacob Heshusius, 46 j., aan het Zand.

den 9 Maart.

Charlotta Theodora Wansleben, 2 j. en 4 m., Molensteeg.

Clasina Meulenbeek, huisvr. van Philippus van den Wildenburg, 37 j., achter het Stadhuis.

Charlotta Carolina Stamrood, ongeh., 53 j., Stroosteeg.

Adriana van Vliet, huisvr. van Willem Zwaan, 43 j., Bergstr.

Maria Kapteijn, huisvr. van Hendrikus Lit, 72 j., Zandstraat.

Hermina Gerarda Evertsen, 9 m., Weesbrug.

Hendrica Kok, wed. Franciscus Markus, 84 j., Wijde Waterst.

Hendrica van Ekeren, wed. Jan Hoppesteijn, 71 j. en 11 m., Engen doelen.

Willem van Dalen, 1 j., buiten de Catharijnepoort.

Anthonius Aloysius Jacobus La Maitre, 3 j. en 6 m., Marieplaats.

Joseph Henri Albert van Herbeighen, 57 j., te Amsterdam.

den 10 Maart.

Pierre Garden, 30 j., Marieplaats.

Hendrik Dunnebacker, 51 j., Weide doelen.

Anna Bruinen, 7 j. en 7 m., Telingstraat.

Maria Hendrina de Lange, wed. Jacob Venman, 79 j., Telingstraat.

Geertruij van Hilden, wed. Cornelis de Groot, 75 j., Walsteeg.

Hendrik Knoppers, 63 j., Voorstraat.

Willemina Bos, huisvr. van Adrianus Bokelaar, 47 j., te Goes.

den 12 Maart.

Maria Elisabeth Flemmings, ong., 18 j., buiten de Tolsteegpoort.

Lambertus Johannes Lambotte, 76 j., op 't Bagijne bolwerk.

Pieter Koch, 44 j., Lange Nieuwst.

Anthonia de Groot, 11 m., Watersteeg.

Elisabeth van Snoekeveld, huisvr. van Dirk van der Biezen, 77 j., Vinkenburgsteeg.

den 13 Maart.

Doodgeb. Zoon van Anthonie Nahuisen, Bagijnehof,

Willem van Rijn, 82 j., buiten de Tolsteegpoort.

Aloysius Johannes August Alexander Buchwaldt, 1 j. en 9 m., in 't Weistraat.

den 14 *Maart.*

Engelina Ouwerkerk, wed. Nicolaas de Bruijn, 73 j., Kreupelstraat.

Leendert Schreutelkamp, 31 j., Zuilesteegje.

Hendrica Krouwel, wed. Anthonie Beekman, 58 j., Nicolaisteeg.

Ida Jacoba Vos, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Dina Lemair, 2 j., Kleine Eligesteeg.

Hartog Koch, 1 j., Lange Smeest.

Willem Spruitenburg, 81 j., Oude Mannenhuis.

Maria van Veen, 3 j., buiten de Weerd.

Dirkje Correljé, 10d., Stroosteegje.

Hendrica Johanna van der Wal, 2 j. en 4 m., Achterweg.

Maria Konsten, 8 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 16 *Maart.*

Neeltje Buddingh, wed. Hendrik Verburg, 81 j., Agnietestraat.

Josina Smit, wed. Hendricus Haselhorst, 82 j., aan de Heerestr.

den 17 *Maart.*

Willem François Cornelis de Bruijn, 1 j. en 7 m., buiten de Catharijnepoort.

Willem Haarmans, 67 j., buiten de Tolsteegpoort.

Hendrik Jansen, 3 j. en 4 m., Mariestraat.

Arie Brouwer, 53 j., buiten de Weerd.

Johannes Carel Luca, 1 j. en 2 m., Korte Nieuwstraat.

Hendrik Jan Helt, 42 j., Willemskazerne.

Aletta Johanna Edelkoort, 1 j. en 5 m., Lange Nieuwstraat.

den 18 *Maart.*

Johanna Sonnius, wed. Bastiaan Ditmars, 81 j., Oude Mannenh.

Jan Felix, 83 j., Oude Mannenh.

Johann Felix Stempel, 26 j., Hospitaal.

den 19 *Maart.*

Hendrika Hazendonk, 16 d., Korte Smeesteeg.

Alida Maria Sophia van Dorssen, 1 j. en 11 m., Steenweg.

Jacobus Bouhuisen, 10 j. en 11 m., buiten de Wittevrouwep.

Marie Angelique Saint Quentin, wed. Lambertus Johannes Lambotte, 74 j. en 5 m., op het Bagijne bolwerk.

Willem Verhorst, 16 j., gedomicileerd te Tienhoven.

den 20 *Maart.*

Abraham de Bruijn, 29 j., achter het Weistraat.

Johannes Cornelis van Vooren, 15 j., Oude Kamp.

den 21 *Maart.*

Cornelia van der Stiepel, ongeh., 26 j., Marieplaats.

Anthonia Berendina de Wilde, 5 m., Hekelsteegje.

Jacoba Paulina Vermeulen, 7 m., buiten de Weerd.

Pieter Marinus de Koff, 1 j. en 4 m., Korte Viesteeg.

den 23 Maart.

Cornelis Mulder, 3 j., Zandstr.

Gijsbertus Donselaar, 5 d., Abstede.

Johanna Geertruij Miesemer, huisv. van Dirk de Vree, 50 j., Korte Viesteeg.

Gerardus Hermanus Wielart, 3 j. en 2 m., Lange Nieuwstraat.

Gerrit van Vliet, 69 j., Wijde Watersteeg.

Bernardus Duret, 72 j., Vrouwjuttestraat.

Willem Jacobus Wiggers, 7 m., buiten de Catharijnepoort.

Joannes Franciscus Melin, 68 j., te Culemborg.

den 24 Maart.

Pieter Frankhuizen, 19 j., buiten de Weerd.

Maria Elizabeth Zwagers, ongeh., 33 j., buiten de Tolsteegpoort.

Sara Drinkenburg, huisvr. van Nicolaas van Zutphen, 30 j., Walsteeg.

Maaike van Rees, wed. Jacobus van Vliet, 48 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrik Lammerts van Bueren, 81 j., Vissersteegje.

Johannes Pennewaart, 80 j., Oude Kamp.

Anthonia Margaretha Venus, 1 m., Kleine Eligensteeg.

Adrianus Jacobus Hagen, 1 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Hendricus Godschalk, 2 j., aan het Zand.

den 25 Maart.

Willem Broedelet, 2 m., Kromme Nieuwe Gracht.

Karel Willem Jacobus Kraat, 1 j. en 3 m., Zuilestraat.

Christina van Schaik, huisvr. van Dirk Bernardus Kuijper, 40 j., St. Agnietestraat.

Johanna Petronella Vries, 3 m., buiten de Weerd.

Sophia Wilhelmina Robertina van der Tien, huisvr. van Jacobus Bijdevier, 42 j., Zakkedragersteegje.

den 26 Maart.

Helena Lubree, huisvr. van Servaas Adolph Maag afw., 78 j., Oude Mannenhuis.

Ludovicus van Schalkwijk, 3 j. en 4 m., Vreeburg.

Elisabeth de Meij, 10 w., Breestraat.

Doodgeb. Dochter van Gerrit Maarschalkerweerd, buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Maria Remkes, 5 j., buiten de Weerd.

Catharina de Kerf, 1 j. en 11 m., Kleine Eligensteeg

Anthonia Frankenveldt, ongeh., 77 j., Lange Nieuwstraat.

Louisa Maas, ongeh., 31 j., Vissersteegje.

Anthonie Zeijsers, 63 j., Vissersteegje.

den 27 Maart.

Fredrica Verwegen, wed. Dirk van Olderen, 74 j., Korte Smeesteeg.

Johanna Catharina de Morie, huisvr. van Michiel van Bemmel, 80 j. en 6 m., Marieplaats.

Johanna Hendrica Nieman, huisvr. van Florus Carolus Isegard, 30 j., Kleine Eligensteeg.

Hermanus van Bennekom, 2 j., buiten de Weerd.

den 28 *Maart.*

Doodgeb. Dochter van Johannes Pieter van den Enden, buiten de Weerd.

Steven Blonk, 79 j., buiten de Tolsteegpoort.

Willem Schornagel, 27 j., Hospitaal.

Johanna Gerritsen, wed. Wijnand van Os, 77 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Johannes Roduner, 83 j., Bartholomei gasthuis.

den 30 *Maart.*

Catharina van der Tol, wed. Theodorus Grondijs, 75 j., Lauwersteegje.

Catharina Koeleman, huisvr. van Adrianus Giezc, 46 j., Lange Smeesteeg.

Christiaan van Basten, 1 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Hendrika Hester, wed. Joseph Schoonheijn, 70 j., Zakkedragersteegje.

Wilhelmina Hom, huisvr. van Johannes den Boode, 62 j., Zandstraat.

Stephina Kuiper, wed. Hermanus Maarschalderweerd, 69 j., Springweg.

Petrus Johannes Hendricus van de Bilt, 1 j., Choorstraat.

Joannes Cornelius Hoynck van Papendrecht, 78 j. en 7 m., Zuilestraat.

Petronella van Gent, huisvr. van Willem Rijksen, 45 j., Wijden doelen.

Neeltje Loeff, wed. Jan Dirk Schuuring, 56 j., buiten de Weerd.

Roelof Jan van Kuijk, 1 j., Walsteeg.

Thomas Johannes van Essenberg, 2 j. en 8 m., Steenweg.

den 31 *Maart.*

Jan Hendrik Schiess, 46 j., Hospitaal.

Louis Christiaan Cremer, 14 j., Tuchthuissteegje.

Theodorus van Leeuwen, 2 m., Achter het Weistraat.

Gerrit Severijn, 47 j., Stroosteegje.

Gerrit van Schaik, 88 j., buiten de Weerd.

Wijntje van Geijtenbeek, ongeh., 62 j., te Woudenberg.

Wilhelmina Hendrica Bekker, 2 j. en 4 m., Zandstraat.

Wilhelmina Hazenbosch, wed. Hendricus Huijting, 72 j., Vrouw Juttestraat.

Doodgeb. Zoon van Gerardus Oudendammer, Korte Lauwerstr.

Sijbilla Gentenaar, wed. Willem de Hard, 80 j., Tuchthuisst.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.	Transport.	145.
Tering.	30.	Vallende ziekte.	1.
Stuipen.	26.	Gevolgen van een' val.	1.
Gevolgen van de Tanden.	4.	Koortsen.	3.
Zenuwkoortsen.	13.	Ontsteking in den buik.	1.
Verval van krachten.	35.	Longtering.	2.
Slijmberoerte	2.	Bezetting op de borst.	2.
Slijmziekte.	2.	Bloedspuwing.	2.
Waterzucht.	8.	Subiet overleden.	1.
Beroerte.	5.	Kanker.	1.
Borstkwaal.	11.	Zenuwberoerte.	1.
Wormen.	1.	Kinkhoest.	2.
Klierziekte.	2.	Ontsteking in de hersenen.	1.
Bezetting op het Water.	1.		163.
	145.		

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	3	5.	Transport.	51.	56.	107.
Beneden het jaar.	7	18	25.	Van 50 tot 60 jaar.	4	5	9.
Van 1 tot 10 jaar.	22	15	37.	» 60 » 70 »	6	5	11.
» 10 » 20 »	5	1	6.	» 70 » 80 »	7	14	21.
» 20 » 30 »	4	1	5.	» 80 » 90 »	7	8	15.
» 30 » 40 »	5	6	11.	» 90 » 100 »	»	»	»,
» 40 » 50 »	6	12	18.		75	88	163.
	51	56	107.				

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 7 Maart, door den Notaris H. A. R. VOSMAER.

Eene Huizinge, Erf, Grond en Tuin, Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht aan de Nieuwe Gracht, tusschen de Zuilenstraat en Magdalenebrug, wijk A, No. 854. Opgehouden voor *f* 6.000.

Denzelfden datum, J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een Huis of Woning met Erf, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van de Groenesteeg, wijk A, No. 665. Verkocht voor *f* 750.

No. 2. Twee dito met een Stalletje of Bergplaats, staande en gelegen naast elkander te Utrecht, aan de Westzijde van de Vuilesloot, wijk G, No. 443 en 444. Verkocht voor *f* 2025.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Eene geheel nieuw gebouwde Huizinge met twee Koetshuizen en eene Stalling, mitsgaders eene opene Plaats, staande en gelegen binnen Utrecht aan het Bagijne plein, wijk H, No. 326. Verk. v. *f* 18,000.

Denzelfden datum, door den Notaris J. C. DWARS.

Een Huis met aanbehooren, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostz. van de Oude Gracht nabij de Smeebrug, wijk A, No. 46. Opgehouden voor *f* 9,950.

Den 14 *Maart*, door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Eene kapitale Huizinge, Erf, Grond en groote Tuin, binnen Utrecht aan de Ganzenmarkt, wijk G, No. 4. Opgeh. voor *f* 16,500.

No. 2. Eene Huizinge, Erf, Grond en Tuin, naast het voorgaande perceel, wijk G, No. 5. Opgeh. voor *f* 6,500.

No. 3. Eene Huizinge, Erf, Grond en Tuin, Kelders en Kluizen binnen Utrecht, tusschen de Vie- en Jacobiebruggen, wijk H, No. 15. Opgeh. voor *f* 15,500.

No. 4. Twee Kameren of Woningen binnen Utrecht, in eene poort in de Paauwsteeg, wijk H, No. 214 en 215. Opgeh. v. *f* 900.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Eene Huizinge met Erf en Tuin, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Z. Z. van het Munsterkerkhof, wijk F, No. 221. Verk. v. *f* 5500.

Den 21 *Maart*, door de Not. N. DE GRAAF en J. H. v SCHERMBEEK.

No. 1. Een Huis met Erf, Grond en grooten Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de W. Z. van de Oude Gracht nabij de Waardpoort, wijk C, No. 59. Opgeh. voor *f* 5,800.

No. 2. Een Huis met Erf en Plaats, staande en gelegen te Utrecht aan de O. Z. van de Hardebollestraat, wijk H. No. 377. Verk. v. *f* 2,300.

No. 3. Een Huis, Erf, Grond en Tuintje, staande en gelegen te Utrecht, aan de W. Z. van de Muntstr., wijk G, No. 390. Opg. v. *f* 4,330.

Denzelfden datum, door den Notaris J. PABST.

No. 1. Eene Boeren Hofstede, met 39 bund. 13 roed. 46 ellen Wei-, Hooi-, Bouw-, Boomgaard en Boschland. Verk. voor *f* 21,000.

No. 2. Een Perceel goed Wei- en Bouwland, groot 6 bund. 62 roed. 50 ell., gelegen in het Nedereinde van Jutphaas. Verk. v. *f* 2,625.

Denzelfden datum, door den Notaris H. A. R. VOSMAER.

No. 1. Eene Heeren Huizinge, Rots- en burg met aanbehooren, te zamen 65 roed. 02 ellen, gelegen aan den Vaartschenrijn onder Tolsteeg nabij de stad Utrecht.

No. 2. Eene Vloersteenen-Fabrijk met derzelver Oven enz. enz. groot 80 roed. 79 ellen, gelegen in de nabijheid der stad Utrecht.

No. 3. Vijf Woningen onder één dak, met Erven en Gronden, nabij de vorige perceelen gelegen.

No. 4. Eene Warmoesierderij naast het vorig perceel, met Woning en Moesgrond, groot 35 roeden 92 ellen

No. 4. Een id. id. naast het vorige, met Woning, Berg, Schuur en Moesgrond, groot 16 roed. 10 ell. Te zamen opgeh. voor *f* 25,370.

Den 23 *Maart*, door de Notarissen M. WIGMAN en N. DE GRAAF.

No. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond aan de Oostzijde van de Choorstraat, wijk D, No. 3. Verk. voor *f* 4,550.

No. 2. Een id. id. id., aan de O. Z. van id. No. 8. Verk. v. *f* 4,100.

No. 3. Een id. id. id. id. id. id., op den hoek van het Hanegeschrei, wijk D, No. 9. Verkocht voor *f* 3,750.

No. 4. Een id. id. id id. id. id., over den Steenweg, wijk E, No. 13. Verkocht voor *f* 2,070.

No. 5. Een id. id. id., aan de Zout- of levendige Vischmarkt, wijk E, No 1. Verkocht voor *f* 1,830.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1840.

GEBORENEN.

den 1 April.

Leendert, Z. van Joseph Jäger.
Peter, Z. van Leonart Letchert.
Klazina Henrietta, D. van Jacob Hendrik van Schermbeek.
Geertruida Maria Frederika, D. van Jan Jans.
Johanna Wilhelmina Sophia, D. van Hendrikus Albertus Blomenberg.

den 2 April.

Barbara Maria Catharina, D. van Anthonius Twist.
Gerrit Laurens, Z. van Gerrit Houtman.

den 3 April.

Markus, Z. van Abraham Levie Bouwman.
Jacobus Johannes, Z. van Johannes Doeser.
Leendert Dirk, Z. van Johannes David van Leusden.
Huberta, D. van Jan Verhaar.
Geertruida Maria, D. van Hendrik van der Karst.

den 4 April.

Frederik, Z. van Rijk Schoonheim.
François Joseph, Z. van François Joseph Waha.
Gerard en Pieter Johannes, Zonen van Jacobus Krijnders.
Wilhelm, Z. van Wilhelm Hatzmann.

den 6 April.

Anthonia, D. van Arie van Buuren.
Jacoba, D. van Nicolaas Colijn.
Hermanus, Z. van Adrianus van der Schaft.
Jacobus, Z. van Jacobus van der Horst.
Harmen, Z. van Arris van de Grift.
Lodewijk Frans Eucharius Maurits, Z. van Jan Baptist Eucharius von Mötz.

den 7 April.

Franciscus Josephus Wessellus, Z. van Johannes Hendrikus Beukman.
Johanna Catharina, D. van Johannes van Rams.
Francina, Z. van Cornelis van de Peppel.
Pieter Albertus, Z. van Gerrit de Kok.

den 8 April.

Geertruij, D. van Willem Uitermark.

Gerard Paulus, Z. van Paulus van Maanen.

Maria Hendrika, D. van Jacobus Anthonius Mulder.

den 9 *April.*

Beatrix, D. van Nicolaas Wilhelmus de Voogt.

Cornelia, D. van Anthonie de Bruin.

Petrus Adrianus, Z. van Thomas van der Steen.

Jurrie Adrianus Jacobus, Z. van Gerrit Hessel.

Hermanus, Z. van Cornelis Ligteringe.

Hendrina Catharina, D. v Jacobus Philipoom.

Alida, D. van Jan Vendrig.

Jan Adriaan, Z. van Willem Versteegh.

den 10 *April.*

Henrietta Emilia, D. van Gompers de Jong.

Antoinetta Margaretha, D. van Frans van Leeuwenstijn.

Wilhelmina Petronella, D. van Willem Jordaan.

Anthonius, Z. van Anthonius van Beek.

den 13 *April.*

Johannes, Z. van Bartholomeus van der Steen.

Gerardus Hermanus, Z. v. Johannes Adrianus Scheepes.

Frederik Cornelis, Z. van Jan Jacob Reijneker.

den 14 *April.*

Dirk, Z. v. Johan Christiaan Frijlink.

Wijnand, Z. van Wijnand Godart.

Geertruida Anthonia Jacoba, D. van Johannes Pieter Aarssen.

den 15 *April.*

Johannes, Z. van Willem van Praag.

Petronella, D. van Jacobus van Hasselt.

den 16 *April.*

Huberta, D. van Cornelis Attevelt.

Maria Elisabeth, D. van Cornelis Willem Hoevenaar.

Nicolaas, Z. van Johannes van Zutphen.

Jannetje Adriana, D. van Antonius Verweij.

Jan, Z. van Joseph de Bont.

Johannes, Z. van Leonardus Oekhuijzen.

Marinus, Z. van Paulus Rocland-schap.

Johanna Catharina Maria, D. van Hendrich Möller Holtkamp.

den 17 *April.*

Anton Gerard Cornelis, Z. van Jens Jenssen Dodt.

Catharina Antoinetta, D. van Anthonie van Veen.

den 18 *April.*

Jan, Z. van Jan van den Bol.

Hermanus Gabriel, Z. van Gerrit Hermanus Cino.

Gerarda Anthonia, D. van Henderik Nijland.

Aaltje, D. van Hendrik George Kleine.

Johannes Ferdinand, Z. van Coenraad Ferdinand Everaars.

Pieter, Z. van Pieter Coevoets.

den 20 April.

Hermanus Hendrik, Z. van Hendrik Adolph Rutgers.

Petrus Anthonius, Z. van Johannes Hendrikus van den Berg.

Jacobus Johannes, Z. van Wilhelmus van Rijn.

Petronella, D. van Gerrit de Ridder.

Dirk, Z. van Arnoldus Jacobus Sutherland.

Jelle, Z. van Jelle Mars.

den 21 April.

Johanna, D. van Cornelis de Kruijf.

Dirkje, D. van Cornelis van Boeschoten.

Geertruida Johanna Philippina, D. van Dirk Hendrik van Gogh.

Dirk Christiaan, Z. van Christiaan Willem Weisel.

Gerritje, D. van Hendrik Beijersen Jetten.

Anthonia Petronella Wilhelmina, D. van Nicolaas Willem Le Maitre.

Jacoba Paulina, D. van Jacobus Johannes Vermeulen.

Hermina Carolina, D. v. Cornelis Ladrak.

Cornelis Gerardus, Z. v. Gerardus Broekman.

Pieter, Z. van Arnoldus Tisson.

Wilhelmina, D. van Gijsbertus van Draanen.

den 22 April.

Maria Adelia, D. van Christian Frederic Roesche.

Helena, D. van Hendrik Wallenburg.

Maria Theresia, D. van Jacobus Rieff.

Wilhelmina, D. van Wilhelmus Jacobus van den Heuvel.

Maria, D. van Arie Gerrit van Velthuijsen.

Hendrik, Z. van Hendrik van den Bogaard.

Dirk, Z. van Willem van Dulst.

Adriana, D. van Lambertus van Eijck.

Cornelia Francina en Jacobus Johannes, D. en Z. van Jan van Dijk.

Everardus Johannes Isaäcus, Z. van Evert van Essenberg.

Anna Johanna Alida, D. van Willem van Beek.

Carolus Petrus, Z. van Petrus van Pommeren.

Hendrik Rutger, Z. van Cornelis Schnell.

den 23 April.

Alexander Nicolaas, Z. van Hubertus Oswaldus van Munster.

Maria Magdalena, D. van Bernardus Johannes Bolwerk.

Barbara Wilhelmina, D. van Johannes Albertsen.

Maria Jacoba, D. van Hendrik Ketelaar.

Maria Wilhelmina, D. van Lambertus van den Boogaard.

Gijsberta, D. van Cornelis de Bruijn.

Johan Pieter, Z. van Otto Adrianus Francke.

Johanna Agnita, D. van Arnoldus Pouw.

den 24 April.

Johannes, Z. van Johannes de Groot.
Maria, D. van Gerrit van Luijn.
Cornelis, Z. van Willem Verkroost.
Maria, D. van Jan van Leeuwen.

den 25 April.

Cornelia, D. van Gijsbertus Smaak.
Elisabeth, D. van Jacobus Lanssel.
Hendrik, Z. van Jacobus de Graaff.
Rijntje, D. van Rijnier Burgemeester.
Hermanus, Z. van Laurentius de Rijk.
Otto Friedrich Julius, Z. van Julius Heinrich Hisgen.

den 27 April.

Marrigje Agnita, D. van Johannes Kersbergen.
Petrus, Z. van Petrus Visser.
Daniel, Z. van Hendrik Leendert van Piggelen.
Johanna Louisa, D. van Antoine Le Gras.
Antoinetta Francina, D. van Hendrik van Well.
Aric, Z. van Johannes Cousijn.
Hendrikus, Z. van Johannes Bouhuisen.
Cornelia, D. van Bernardus Fitser.

den 28 April.

Bernardus, Z. van Bernardus van Rooijen.
Fenna Jacoba Johanna Catharina, D. van Abraham Freni.
Anna Catharina, D. van Jacobus Gielen.

den 29 April.

Lambertus Frederika, D. van Willem Regter.
Jetje, D. van Meijer Jonas Bodding.
Barendina Aleida, D. van Stephanus Bernardus Göpner.
Gerardus, Z. van Gerardus Leeman.

den 30 April.

Franciscus Aloysius, Z. van Petrus Cohu.
Elisabeth Sophia, D. van Jan Porton.
Wilhelmus Gijsbertus Hermanus, Z. van Wilhelmus Gijsbertus Franciscus van Romondt.
Elisabeth Maria, D. van Hendricus Bernardus Dolmans.
Johannes, Z. van Dirk Huigen.
Theodorus, Z. van Johannes Vonk.
Johannes Franciscus, Z. van Franciscus Johannes Okhuijsen.
Hendrika, D. van Gerardus Huntelaar.
Maria Margaretha, D. van Pieter de Winter.

GEBORENEN 157, waaronder 18 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 1 *April.*

Hendrik van der Schaft, wed. en Christina van der Tier, wed.

Jan Kres en Pieternella van Ingen.

Jan van Eijk, wed. en Christina Meurs, wed.

den 6 *April.*

Johan Philip Dietz en Maria Amesz, wed.

den 8 *April.*

Paulus Verweij en Lena Hageman.

Johannes Bernardus Abt en Jacoba van Kesteren.

Rijnier Vreeswijk, wed. en Sophia Gunderman.

Gerrit van Rijn en Johanna Zoethart.

Gerrit Zoethert en Maria Rietveld.

Pieter Frietman en Hendrina Johanna van der Vlis.

Rutger Magerij en Johanna Gezina Bolk.

den 15 *April.*

Cornelis van Os en Kornelia Storm.

Simon Salomon Emmelot en Johanna Pouwles.

Johan Michiel Muller en Johanna Visser.

Johannes de Beer en Louisa van Vooren.

den 19 *April.*

Jan Samuel van Raven en Margaretha Wilhelmina de Haart.

Fredrik Jacobus van der Tou en Theodora de Haart.

den 22 *April.*

Jan Lambertus Heisz en Jannigje de Nigteren.

Cornelis Hooglander en Wilmina Reijnders.

Pieter Visser en Abradina Vergeer.

Klaas van Ginkel, wed. en Johanna Nagtegaal, wed.

Anton Thielke en Johanna Maria de Ruijter.

Gerardus Bosch, wed. en Gertrudis Vroomans, wed.

Martinus Johannes de Wilde en Johanna Paulina Verbeek.

Jurrianus Pels en Clasina Lancee.

den 29 *April.*

Henricus van Schroon en Anna Schuurman.

Johan Adam van Doornik en Catharina Kamper.

Gijsbert van de Vooren, wed. en Elisabeth Eijkman.

Johannes Andries Elsendoorn en Alida Maria Verheul.

Joannes Knist en Johanna Berndsen.

Johannes Petrus van de Wijngaart en Johanna Kleijn.

Jan Scherf en Cornelia Chapu.

Daniel Wagevoort en Elizabeth Flastuijn, wed.

Pieter Eikelenboom en Hendrika van Heerdt.

Abraham van der Wal, wed. en Christina Zusanna Heisser.

Abram van Rossum en Wilhelmina van Lemmen.

Dirk van der Stroom en Martintje Vingerling.

Gerrit Peperkamp en Hendrina Kuijpers.

Marinus Cornelus Baelde en Rosetta Johanna Catharina Oskamp.

TE ZAMEN 39 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 *April.*

Johanna van Wierst, wed. Willem de Groot, 68 j., buiten de Weerd.

Maria Hoogeweg, ongeh., 55 j., Lijnmarkt.

den 2 *April.*

Hendrina Helena van Dam, 6 m., aan de Maliebaan.

Geertruida van der Vlis, ongeh., 50 j., achter Clarenburg.

den 3 *April.*

Gijsberta Lokhorst, ongeh., 21 j., buiten de Weerd.

Adrianus Martens, 34 j., buiten de Weerd.

Hermanus Willemse, 53 j., Ballemakerstraat.

Ida Hessel, ongeveer 8 j., Lange Nieuwstraat.

Cornelia Petronella van Kruijl, 2 j., Molensteeg.

Doodgeb. Dochter van Jan van Luin, aan 't Zand.

Jacoba Maria Brom, wed. Gijsbertus Veenbrink, 45 j., Groote Eligensteeg.

den 4 *April.*

Hendrikus Albertus Borgers, 35 j., Abstede.

Maria van Dijk, 2 j. en 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Het lijk van een voldragen pas geboren kind, Viebrug.

Theodora Rademaker, 11 d., buiten de Wittevrouwenpoort.

Louisa Wijnstok, 5 m., Zakkedragersteegje.

den 6 *April.*

Herman Martijn van Ermel, 64 j., achter 't Weistraat.

Dirk Dreux, 11 m., Breestraat.

Adrianus Staal, 1 j. en 7 m., achter 't Stadhuis.

Johanna Gerdina Versteegen, 11 m., achter den Dom.

Leendert Jäger, 5 d., buiten de Tolsteegpoort.

Andreas Gerssen, 41 j., Korte Lauwerstraat.

Ruth Martinus Atteveld, 15 j., buiten de Weerd.

Roelof Ullersma, 78 j., korte Nieuwstraat.

Wilhelmina de Geest, wed. Jacobus Heijdemans, 86 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Adriana van der Vaart, ongeh., 28 j., Molensteeg.

Jacobus Abel Nap, 57 j., onder de Linden.

den 7 April.

Elisabeth Bom, huisvr. van Dirk Vonk, 77 j., buiten de Weerd.

Jan Arend Zwarting, 41 j., Hospitaal.

Doodgeb. Zoon van Hermanus Hoeveling, Hekelsteegje.

Fanna van Lier, ongeh., 22 j., Steenweg.

Pieter Hensbergen, 70 j., Pelmolen.

Cornelis Vierbergen, 45 j., buiten de Catharijnepoort.

Pieter van Dongen, 68 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Adrianus Hendrikus Elsing, Nicolaikerkh.

Johanna van der Linden, 5 d., buiten de Weerd.

den 8 April.

Cornelia Emilia Kuvel, huisvr. van Pieter Willeumier, 76 j., Vrouw Juttestraat.

Nicolaas Glinderman, 62 j., aan de Neude.

Elizabeth Vink, ongeh, 54 j., Groenesteeg.

Minne Jacobs de Jong, 26 j., Hospitaal.

Hendricus van Straalen, 1 j., Boterstraat.

den 9 April.

Maria van Luijn, wed. Frans van der Sluijs, 75 j., Walsteeg.

Cornelis van Tussenbrock, 11 m., Pieterstraat.

Hermanus Frijlink, 2 j., Jansbrug.

Christina Catharina Vos, 4 j., Amsterdam.

Henriette Jeannette Adrienne Vervooren, 12 d., Viebrug.

Maria Catharina Kieffer, ongeh., 24 j., Springweg.

Niclaas Palland, 69 j., Lange Nieuwstraat.

den 10 April.

Wilhelmus Bonsel, 1 j. en 7 m., Zandstraat.

Gerarda Johanna Coert, 1 j. en 11 m., Achterweg.

Clasina den Bok, wed. Joseph Loran, 66 j., buiten de Weerd.

den 11 April.

Maria Christina Wilhelmina van den Dongen, 1 j. en 11 m., op de Smeetoren.

Franciscus Johannes van Rooij, 12 d., Kalverstraat.

Matthijs Kasbergen, 22 j., Hospitaal.

Jan Baptiste van den Berg, 2 j. en 4 m., buiten de Weerd.

den 13 April.

Adriana Cornelia Ansbach, huisvr. van Jan van Groot-Battavé, 47 j. en 7 m., Korte Ademstraat.

Jannigje van Uijtert, 1 j. en 8 m., buiten de Wittevrouwepoort.

Johannes de Leur, 91 j., Engen doelen.

Maria van Zanten, huisvr. van Abraham van Schaik, 59 j., Zakkendragersteegje.

Suzanna Jacoba van Noord, ong., 69 j., Vischmarkt.

Jan Cornelis van Berkel, 3 j. en 4 m., Lange Lauwerstraat.

Catharina van Rooij, 2 j., Ballemakerstraat.

den 14 *April.*

Johanna Christina Ras, 2 j. en 8 m., Groote Eligensteeg.

Sophia Petronella Tollé, huisvr. van Johannes Viveen, 26 j., Smeebrug.

Magdalena Verdrivers, wed. Johannes Soeter, 79 j., Groenesteeg.

Jan Ringers, 36 j., Hospitaal.

den 15 *April.*

Hendrika Niburg, wed. Abraham Westbroek, 74 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Doodgeb. Zoon van Cornelis Hendricus van Rossum, Ballemakerstraat.

Cornelis Johannes van Lier, 11 m., Wijde doelen.

Louis Houtman, 18 j., te Arnhem.

Petronella Baljet, 12 d., Schalkesteeg.

Hendrik Koelee, 11 m., Vinkenburgsteeg.

den 16 *April.*

Jacobus Cornelis Koning, 32 j., Geertebrug.

Johanna Aletta Beijrends, 19 d., Oudkerkhof.

Janna Cluewen, huisvr. van Jan Arie Herber, 48 j., buiten de Catharijnepoort.

Wijnanda Vriese, ongeh., 69 j., Bregittestraat.

Doodgeb. Dochter van Jacoba van Kesteren, Drakenburgsteegje.

Cornelia Rietveld, ongeh., 63 j., Korte Smeesteeg.

Hendricus Verweij, 1 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 17 *April.*

Henrietta Gijsbertina Knoops, 5 m., Jacobiebrug.

Bartholomeus Gerolt, 1 j. en 9 m., Zwaansteegje.

den 18 *April.*

Maria Brinkman, wed. Pieter van Dongen, 56 j., buiten de Weerd.

Arie Smits, 23 j., Hospitaal.

Velde Smit, 30 j., Eemnes buitendijks.

Gerrit Jansen, 53 j., Achterweg.

den 20 *April.*

Hendrik Pieterz, 76 j., Lange Smeesteeg.

Maria Goedee, wed. Jacobus van Stockum, 87 j., Watersteeg.

Johanna Koensen, huisvr. van Paulus Steiner, 47 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Pieter Kelfkens, 12 m., buiten de Weerd.

Willem Koopman, 67 j., buiten de Tolsteegpoort.

Maria de Rijk, ongeh., 85 j., buiten de Weerd.

Willem Regters, 72 j., Kreupelstraat.

Johannes Albertus Roelof, 2 j. en 4 m., buiten de Weerd.

den 21 April.

Marcus Kuijper, 5 j., Breestraat.

Johanna Francina Nolet, huisvr. van Johannes Paulus Houtman, 35 j., Minnebroederstraat.

Herman August Hollermann, 41 j., Springweg.

Antje Castelijn, huisvr. van Jan Haksvoort, 40 j., Jufferstraat.

Johanna Woudenberg, huisvr. van Gerrit Vernooy, 43 j., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes van Rooij, 3 m., Ballemakerstraat.

Doodgeb. Zoon van Gerrit de Ruiter, buiten de Tolsteegpoort.

Maria Stephana Credoe, huisvr. van Adrianus Hoogelander, 48 j., Steenweg.

den 22 April.

Doodgeb. Dochter van Christina Maria Fox, achter Clarenburg.

Christina van Heereveen, huisvr. van Nicolaas Borreman, 55 j., buiten de Weerd.

den 23 April.

Dirk Donker, 74 j., Groenesteeg.

Burghardine Wilhelmine Baronnesse Sloet van Tweenijenhuijsen, 1 j. en 8 m., Viebrug.

Constance Marie Cornelie Baronnesse Taets van Amerongen, 11 m., Oudkerkhof.

Gerard van den Wildenburg, 2 m., achter het Stadhuis.

Margaretha Verstoep, huisvr. van Cornelis Johannes Meiling, 46 j., Janskerkhof.

Maria Charlotta van der Lith, huisvr. van Mr. Pieter Emans de Micault, 63, Dordrecht.

Wilhelmina Verdouw, 1 j. en 2 m., Hardebollestraat.

Cornelia Maria Venman, 9 m., Telingstraat.

Wouter Monsjouw, 47 j., achter het Weistraat.

den 24 April.

Gerardus Cornelis van Lint, 4 w., Hekelsteegje.

Christiaan Willem Dijkhof, 12 j. en 5 m., Hartsteegje.

den 25 April.

Johan Pieter Francke, 2 d., Mariestraat.

Geertruida Zwaans, 1 j., Jacobiebrug.

Petrus Hendricus Mol, circa 6 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrika van den Broek, huisvr. van Martinus Ferdinand Mulder, 49 j., Lange Lauwerstr.

den 27 April.

Cornelis Dannenburg, 20 j., Hospitaal.

Frederik Steenman, 67 j., Kreupelstraat.

Adam Milburgis Jaggij, 3 m., Nicolai kazerne.

Maria Catharina Bouwens, wed. Machiel Hanse, 57 j., buiten de Catharijnepoort.

Willem Jacobus van Ingen, 5 w., Koestraat.

Alegonda van Houten, 19 j., Jufferstraat.

Elisabeth Tienhoven, 1 j. en 2 m., Zuilesteegje.

den 28 April.

Johannes Kuiper, 10 m., Bakkerbrug.

Aron Salomon Cleef, 21 j., Hospitaal.

Johanna Adriana Lebbink, huisvr. van Joachim Verhoeff, 52 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Zoon van Carolus Lammers, Bakkersteeg.

den 29 April.

Gijsbertus Sabee, 6 m. Zwaanst.

Doodgeb. Dochter van Jead Daniel Sebastien Landré, buiten de Weerd.

Dirk Bekker, 3 m., aan het Zand.

Peter Smit, 69 j., Pelmolen.

Agatha Elisabeth Kalis, huisvr. van Theodorus van Maarschalkerwaard, 61 j., buiten de Weerd.

den 30 April.

Johannes van Basten, 10 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Willem Aalsem, 76 j., buiten de Weerd.

Jan Jacob Viveen, 37 j. en 6 m., Marieplaats.

Jan van Leeuwen, 56 j., Vreeburg.

Te zamen 138.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	9.	Transport.	114.
Tering	21.	Gevolgen van een' val.	2.
Stuipen.	19.	Koortsen.	1.
Gevolgen van de Tanden.	5	Bezetting op de borst.	2.
Zenuwkoortsen.	17.	Bloedspuwing.	2.
Verval van krachten.	22.	Subiet overleden.	3.
Slijmtering	1.	Kanker.	1.
Slijmziekte	3.	Borstwond.	1.
Waterzucht.	5.	Kinkhoest	7.
Beroerte.	1.	Het Zuur.	1.
Borstkwaal.	5.	Koud Vuur.	1.
Klierziekte en Witte zwell.	1.	Verlamming.	1.
Onbekend	3	Verwonding.	1.
Negenoog	1.	Krampkolijk.	1.
Groep	1.		138.
	114.		

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	5	9.	Transport.	52.	45.	97.
Beneden het jaar.	16	11	27.	Van 50 tot 60 jaar.	4	8	12.
Van 1 tot 10 jaar.	13	13	26.	» 60 » 70 »	7	7	14.
» 10 » 20 »	3	1	4.	» 70 » 80 »	6	5	11.
» 20 » 30 »	5	5	10.	» 80 » 90 »	»	3	3.
» 30 » 40 »	6	1	7.	» 90 » 100 »	1	»	1.
» 40 » 50 »	5	9	14.		70	68	138
	52	45	97.				

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 April, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Eene hechte sterke en wel doortimmerde Huizinge met Erf en Grond, aan de O. Z. van de Lijnmarkt, wijk E, No. 40. Verkocht voor *f* 6,000.

Denzelfden datum, door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Een Koopmans en Heeren Huizinge, Erf en Grond met Kelders en Kluizen, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oude Gracht nabij de Romerburgerstraat, wijk B, No. 4.

No. 2. Een Koetshuis met Stalling aan den Springweg, wijk B, No. 878.

No. 3 en 4. Twee Woningen achter voormeld Koetshuis, wijk B, No. 874 en 875. Te zamen opgehouden voor *f* 13,470.

Denzelfden datum, door den Notaris H. A. R. VOSMAER.

Eene Winkelhuizinge, staande in de Twijnstraat, met een Tuintje en Pakhuis, wijk B, No. 177. Verkocht voor *f* 4,750.

Den 11 *April*, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een dubbel Heeren Huis met Erf, Grond, fraaijen Tuin en Stal, staande en gelegen aan de Noordzijde van de Zuilestraat, wijk A, No. 579. Opgehouden voor *f* 10,000.

No. 2. Een Huis met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Heerenstraat, wijk A, No. 1199. Verkocht voor *f* 2,875.

Denzelfden datum, door den Notaris J. PABST.

Een kapitaal Heerenhuis, Erve, Grond en fraaije Tuin, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van het Predikheeren-kerkhof, wijk H, No. 168. Verkocht voor *f* 11,550.

Den 18 *April*, door den Notaris G. H. STEVENS.

Eene alleraangenaamst gelegen Buitenplaats, genaamd Beukenrijk, staande bij en aan het dorp Maartensdijk of Oostveen. Opgehouden voor *f* 14,500.

Denzelfden datum, door den Notaris N. DE GRAAF.

No. 1. Een Huis met Erf en Grond te Utrecht in de Walsteeg, wijk E, No. 483. Opgehouden voor *f* 2,490.

No. 2. Een Plaiziertuin, groot 2 roed. 44 ellen, te Utrecht aan den Cingel, tusschen de Wittevrouwe- en Waardpoorten, geteekend I, No. 95—95a. Opgehouden voor *f* 3,000.

Denzelfden datum, door de Notarissen H. WIGMAN en N. DE GRAAF.

No. 1. Een Huis, Erf en Grond, op de plaats over het Stadhuis, wijk D, No. 22. Verkocht voor *f* 4,500.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, aan de Oostzijde van de Telingstraat, wijk G, No 151. Verkocht voor *f* 2,600.

No. 3. Een Huis, Erf en Grond, aan de Zuidzijde van Zalestraat, wijk E, No. 382. Verkocht voor *f* 3,900.

No. 4. Een Huis, Erf en Grond, aan de Westzijde van de Lijnmarkt, wijk E, No. 54. Verkocht voor *f* 2,000.

No. 5. Een Huis, Erf, Grond en Plaats, aan de Oostzijde van de Oude Kamp, wijk A, No. 1121. Verkocht voor *f* 1,400.

No. 6. Een Huis, Erf, Grond en Plaats, aan de Zuidzijde in het Dwarsstraatje van de Oude Kamp, wijk A. No. 1085. Verk. v. *f* 600.

Den 25 *April*, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No 1. Vier Huizingen of Woningen met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Z. Z. van de Groote Eligensteeg, wijk A, No. 139—142. Verkocht voor *f* 1,970.

No. 2 en 3. Twee dito, staande en gelegen naast elkander, aan de Z. Z. van de Vrouwjuttestraat, wijk A, No. 339 en 340. Verkocht voor *f* 1,570.

No. 4. Een dito, staande en gelegen te Utrecht, aan de O. Z. van de Catharijnestraat, op den hoek van het Korte Hamsteegje, wijk C, No. 333 met eene Woning daar achter en annex, in hetzelfde Hamsteegje, wijk C, No. 664. Verkocht voor *f* 1,020.

Denzelfden datum, door den Notaris N. DE GRAAF.

Een Huis, Erf en Kelder, staande en gelegen te Utrecht, in de Korte Jansstraat, wijk G, No. 309. Verkocht voor *f* 3,970.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1830.

GEBORENEN.

den 1 Mei.

Petronella Helena, D. van Petrus van Groeningen.

den 2 Mei.

Pieter, Z. van Hendricus v. Soest.

Johanna, D. van Johannes van der Kaaij.

den 4 Mei.

Christiaan, Z. van Christiaan Hardi.

Hendrika Maria, D. van Josephus Carolus Muller.

Johannes, Z. van Johannes van Weede.

Johannes Jacobus, Z. van Barend Terschegget.

Pieter Daniel, Z. van Pieter Wigh.

Gijsbertus, Z. v. Berend de Weerd.

Albertina Helena Theodora, D. v. Jan Ignatius Daniel Nepveu.

den 5 Mei.

Anthonius Gijsbertus, Z. van Lambertus Tollenaar.

Theodora Helena, D. van Hermanus Vermeulen.

Arend, Z. van Evert Gerritsen.

den 7 Mei.

Cornelis, Z. van Hendrik van Buuren.

Johanna, D. van Joan Lambertus Teunissen.

Johannes Hendrikus, Z. van Johannes Kusters.

Sophia, D. van Jan Willem de Man.

Willem Herman, Z. van Louis Philibert le Cosquino de Bussy.

den 8 Mei.

Cornelia, D. van Christiaan Nieuwent.

Jacobus Theodorus, Z. van Nelis Gabriël van Assenbergh.

Bernardus Hendrikus, Z. van Bernardus Hendricus Ockeloen.

den 9 Mei.

Franciscus Engelbertus, Z. van Wilhelm Ange François Kieffer.

Willem, Z. van Willem de Koff.

Maria Antoinetta, D. van Jan Albertus Meijer.

Agnes, D. van Willem Frederik Thämer.

Wilhelmina Adriana, D. v. Pieter van der Jagt.

den 11 Mei.

Johannes Hendrikus, Z. van Johannes Henricus Mol.

Johannes Albertus, Z. van Bart van Elsen.

Petronella, D. van Coenraad van Elsen.

Albert, Z. van Albert van Wechderen.

Maria, D. van Bernardus van der Steen.

Daniel, Z. van Daniel Antonius Stern
Hendrika, D van Arend Neuhaus.
Johannes Wilhelmus, Z. van Johannes Wilhelmus de Koning.
Theodorus Joannes Gregorius, Z. van Joannes Trip.

den 12 *Mei.*

Johannes Cornelis, Z. van Cornelis Kinnegim.
Apollonia Theodora, D. van Henricus Willemsen.
Franciscus, Z. van Gerrit Reijnier Kemeling.
Maria, D. van Johannes van Loevezijn.
Hendrika, D. van Adolphus Maas.
Louisa, D v. Hermanus van Soest.
Pieter Wilhelmus, Z. van Gerrit Hageman.
Johanna Alberta, D. van Cornelis Hooglander.
Anna Hendrika, D. van Hermanus Jellemers Zwaan.
Louisa Jacoba Johanna, D. van François Swaters.

den 13 *Mei.*

Jacobus, Z. van Theodorus Wirds.
Anna Maria, D. van Theodorus Johannes van Everdingen.

den 14 *Mei.*

Maria Geertruij, D. van Joannes Franciscus Kluts.
Albertus, Z. van Albertus Roelofs.
Christiaan, Z. v HermanusGresnigt-
Geertruida, D. van Abraham de Bruin.

den 15 *Mei.*

Levie David, Z. van David Samson van Moppes.
Gerrit, Z. van Johannes van Welbergen.
Helena, D. v. Leonardus Terlingen.
Jacoba, D. van Albertus Cousijnse.

den 16 *Mei.*

Jeanne, D. van Corneille Terwogt.
Maria, D. van Cornelis Bliekendaal.
Jan Christiaan, Z van Hendrik de Haan.
Theodorus, Z. v. Cornelis de Rijk.

den 18 *Mei.*

Corneille Antoine, Z. van David Jean Eliza Sigal.
Cornelia, D. van Petrus Arts.
Johannes Pieter, Z. van Hendricus Dirk Duiveman.
Johanna Hendrica, D. van Christiaan Mendelaar.
Albertus Franciscus, Z. van Jan van Rennes.

den 19 *Mei.*

Gerarda Gijsberta, D. van Willem Antonie de Leur.
Pieter Jacob Marinus, Z. van Cornelis Jan van Veersen.
Jan, Z. van Tadik Riet.
Hendrik, Z. van Jan Gerrit Jongeling.
Cornelis Johannes, Z. van Isac van Duinen.
Hendrika, D. van Leonardus Schippers.
Bastiaan Wilhelm, Z. v. Christiaan Philips.

den 20 *Mei.*

Johanna, D. van Willem Verheul.

den 21 Mei.

Cornelia Johanna, D. van Marcellus Moenisse.

Willem, Z. van Godefridus de Groot.

Paul Gerard, Z. van Jacob Gerrit Andriessen.

Johannes Jacobus, Z. v. Antonius Willebrordus van Zon.

Willem Frederik, Z. van Teunis van Basten.

den 22 Mei.

Leonardus, Z. van Hermanus Lutterman.

Gerardus Marinus, Z. v. Antonij Minkhorst.

den 23 Mei.

Frederik Willem August, Z. van Johan Friedrich Thieme.

Alexander Decimus, Z. v. François Henri Corneille Baron van Heeckeren van Brandsenburg.

Maria, D. van Hendrik Tulp.

Gerrit, Z. van Gerrit Paauw.

Pieter Jan, Z. v. Johan Christiaan Guise.

Bernardus, Z. van Sebastianus Johannes Godwalt.

den 25 Mei.

Matthijs, Z. van Willem Verheul.

Adriana Maria Henrica Clasina, D. van Rudolf Johannes van Rooijen.

Alida Dolphina, D. van Gerrit Jan Remmelink.

Catharina Johanna, D. van Johannes Ferdinandus Sturk.

den 26 Mei.

Cornelis Gijsbertus, Z. van Willem Grondijs.

Maria Cornelia, D. van Bernardus van den Berkhof.

Maria Magdalena, D. van Willem Dirk Romeijn.

Gerrit, Z. van Jan Leunen.

den 27 Mei.

Gerardus Hermanus Wilhelmus, Z. v. Heinrich Wilhelm Schulte.

Andries, Z. v. Andries v. Deventer.

Gosuina Magdalena, D. van Gosuinus Brink 't Hooft.

Theresia Antoinette, D. van Josephus Anthonius Weller.

den 29 Mei.

Elisabeth, D. v. Gerrit v. Dorssen.

Johanna Maria, D. van Theodorus Geldman.

Johannes Wilhelmus en Johannes Bernardus, Zonen van Wilhelmus Jansen.

Hendrik Jan, Z. van Hendrik Jan Dekking.

Cornelia, D. v. Hendricus Alen.

Anna Christina, D. van Gerrit Jan van Hall.

Pieter, Z. van Hermanus van Westrienen.

Gerardus Celius, Z. van Dirk Christoffel Luca.

den 30 Mei.

Hermanus Hendricus, Z. van Johann Pastoors.

Gerardus Marinus, Z. v. Johannes Lodewijk van Hasselt.

Johannes, Z. v. Abraham Balfoort.

Dirk Hermanus, Z. van Dirk Antonij van den Oever.

GEBORENEN 122, waaronder 12 Onechten

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 6 *Mei.*

Wouter Johannes Dingemans, wed. en Elizabeth Hoogland.

Leendert Sakkers en Elisabeth van Dijk.

Andries Hendrik van der Schaft en Joanna van Wesel.

Antonie Meulenbeek en Anneke Klaassen.

Hermanus Ensie en Marie Cathrine Opping.

Albertus Adrianus Blokken en Catharina Cornelia Tuijking.

Gerard Joannes Mijinke en Wilhelmina Maria van Agthoven.

Johannes Jacobus Verhoeff en Christina Elisabeth Rijnfrank.

Jacobus Johannes Edelkoort, wed. en Pieternella van Bentem.

Theodorus Bionda en Willemina Senft

Abraham Johannes Visser en Crista de Jong.

Nicolaas Verheem en Catriena Kuneken.

Johan Flentge en Christina Willemina van Bentem.

Johan Hendrik Schaad en Aaltje de Groot.

Aries van Bakkenes en Gijsberta Maria Bor.

Adrianus van Geelen en Adriana van Loenen.

den 8 *Mei.*

Mr. Johan Hora Siccama en Jonkvr. Henriette Otteline De Casembroot.

den 9 *Mei.*

Gijsbert de Clerck en Maria Charlotta Alexander.

den 10 *Mei.*

Hendrik Adrianus van der Meulen en Neeltje Johanna de Wit.

den 13 *Mei.*

Jacobus Jacobs en Alida Weerdenburg.

Antonius Johannes Groen en Anna Oostveen

Gijsbertus Arnoldus van Dreven en Kornelia Peters.

Gerardus Johannes van Berkel en Theodora van Olderen.

Johannes Bernhardus Winkeler, wed. en Beeatrix Fonk.

Johan Gerhard Hendrik Boeddé en Cornelia Mijland

Arie Antonie Krommert en Johanna Rijkenberg.

Hannes Moolenbeek en Elisabeth de Marie.

Willem Arnoldus Verkroost, wed. en Elisabeth van Delden.

Gabriel van Us, wed. en Catharina van der Valk.

Bernardus Beekes en Antonia Kupper.

Hendrikus van Ingen en Pieternella van der Straaten.

Gerardus Vollmuller en Henrietta Christina Jenner.

Jan Brei en Adriana van Dijk.

den 14 Mei.

Antonius Joannes Zuur en Catharina Petronella van Haagen.

Albertus Vlaanderen en Catharina Adriana Vlaanderen.

den 20 Mei.

Peter Johannes Hartman en Maria Agneta Filet.

Jacobus van Essenberg en Hinderkien Klaassen.

Willem van de Hagt en Willemina van den Berg.

Abraham van Gorkom en Huijbarta Spierenburg.

Joannes Henricus Hillebrand en Anna Maria Beumer.

Abraham Giezen en Christina Magdalena van Boxel.

Gerardus Verhooren en Wilhelma Wouters.

Johannes Valentijn Heijsser en Trijntje Oudt.

Samuel Alter en Johanna Willemina Franken.

Antonie van Veenendaal en Maria Knippers.

Johannis van Brink en Johanna Bakker.

Jacobus Franciscus Johannes van Oost en Joanna Groene.

den 21 Mei.

Jonkh. Willem Iman Cornelis Rammelman Elsevier en Jonkv. Jeanne Augustine Baronnesse van Heeckeren van Brandsenburg.

den 27 Mei.

Johannes Hendrik Saveur, wed. en Catrina van Suijlen.

Philippus van den Wiltenberg, wed. en Dirkje van der Tien.

Henricus van 't Schip en Johanna Alberdina Bosman.

Willem Vredendaal en Gerarda Jole.

Joannes van Erp en Cornelia Maria Verheul.

Gerrit de Groot en Joanna Wijnhoven, wed.

Jan Barneveld en Antje van Hasselt.

Theodorus Burgemeester en Anastasie Catherine Barbieux.

Hendrik Jan Willem van Emmerik en Sara Schneider.

Alexander van der Linden en Maria Remkes.

Johannes Adrianus Verweij en Joanna Rogier.

TE ZAMEN 59 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Mei.

Gijsberta van Ek, huisvr. van Johannes Hol, 28 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrik Weijburg, 10 m., Lange Smeesteeg.

Gijsberta de Kiewiet, huisvr. van Anthonie de Bie, 31 j., Molensteeg.

Arnoldus Hendrik van Tessel, 5 m., Hamburgerstraat.

den 2 Mei.

Jonkv. Carolina Wilhelmina Trajectina Gravin van Nassau La Leeq, 82 j., Janskerkhof.

Jan van Hattum, 35 j., Groenest.

Anton Frederik van Maanen, 12 w., Zuid-Polsbroek.

Willem van den Haak, 40 j., Voorstraat.

Benjamin Aernout Thierry de Bije 25 j., onder de Linden.

Johannes Emmelot, 4 m., ABC-straat.

Doodgeb. Zoon van Hendrik Woestheer, Florasteeg.

den 4 Mei.

Christiaan van Doorn, 7 j., Zonstraat.

Hendrik Elsendoorn, 70 j., Jufferstraat.

Anna Catharina de Koning, 3 j. en 4 m., Elisabethstraat.

Bernard Broedelet, 37 j., Lange Nieuwstraat.

Jan Bliekendaal, 20 j., buiten de Weerd.

Elisabeth Sittig, huisvr. van Gerrit Albers, 44 j., Kleine Eligenst.

Arnoldus de Meijere, 86 j., Zakkendragersteegje.

Wilhelmina de Jager, wed. Benjamin van Steenwijk, 53 j., Gortsteeg.

den 5 Mei.

Izaac Ter Bruggen, 14 j., Lange Viesteeg.

Johannes Hendricus Larive, 6 m., aan 't Vreeburg.

Barendina Aleida Göpner, 7 d., buiten de Wittevrouwepoort.

Arnoldus Beekes, 19 j., Pauwst.

Hendricus Heefelmeijer, 37 j., Hospitaal.

Hendrika Degens, 8 w., buiten de Catharijnepoort.

Cornelis Pisa, 70 j., Springweg.

Johannes van Amersfoort, 9 j. 8 m., Engen Doelen.

Margaretha van Schaik, wed. Johannes Vreeswijk, 85 j., buiten de Weerd.

den 6 Mei.

Jan Willem Mulder, 28 j., te Rotterdam.

den 7 Mei.

Maria Metje van Zutphen, 2 j., Varkenmarkt.

Wilhelmina Francisca van Werkhoven, wed. Lambertus den Dijker, 59 j., Marieplaats.

den 8 *Mei.*

Wilhelmina van den Wildenburg, 3 j. en 8 m., achter 't Stadhuis.

Justina Wezenpoel, wed. Johannes de Kock, 62 j., te Hulst, Prov. Zeeland.

Johannes Klingen, 54 j., buiten de Tolsteegpoort.

Adriana de Zeeuw, 1 j. en 9 m., Magdalenesteeg.

den 9 *Mei.*

Gijsbertus de Weerd, 6 d., Rietsteeg.

Bernardina Helena de Groot, 1 j. en 3 m., Vreeburg.

den 11 *Mei.*

Petronella Johanna Oudsteijn, huisvr. van Isaac ter Bruggen, 42 j., Lange Viesteeg.

Johanna Theodora Visser, huisvr. van Johannes Hendrikus Beukman, 24 j., Bakkerbrug.

Elisabeth Hendrica van Benheim, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.

Anthonie Sakkers, 4 m., Florast.

Geertruij de Ruijter, 1 j. en 4 m., Nicolaikerkhof.

Grietje van der Lande, wed. Hendrik Landzaat, 95 j., Wijde Doelen.

den 12 *Mei.*

Gerrit Jan Insbergen, 1 j. en 3 m., Buurkerkhof.

Jacob de Wilde, 26 j., Lange Smeesteeg.

Maria Batenburg, 1 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Jaccamiena Robbers, huisvr. van Jan Willem de Man, 32 j., Florasteeg.

Gerrit Verweij, 4 j. en 9 m., achter 't Weistraat.

Maria de Bruin, 1 j. en 11 m., Groenesteeg.

Hendrik Pisa, 57 j., Groenest.

den 13 *Mei.*

Lucas Jongejan, 46 j., achter 't Stadhuis.

Adrianus Cornelis Lammerse, 10 m., Lijnmarkt.

Maria Hendriks, huisvr. van Bernardus Uilenbroek, 54 j., achter 't Weistraat.

Henrica Koppers, huisvr. van Antonius Petrus van der Wurff, 39 j., buiten de Wittevrouwep.

den 14 *Mei.*

Christina Dirkje Godart, 5 j. en 5 m., Steenweg.

Paulina Lippens, huisvr. van Jacobus Franciscus Milecam, 36 j., Veenstraat.

Pieter van Putten, 9 j. en 4 m., Achterweg.

den 15 *Mei.*

Hendrik Vlemmix, 21 j., Hospit.

Johanna Hendrica Klingen, huisv. van Dirk van Kent, 49 j., Vrouw Juttestraat.

Wilhelmina Theodora Morat, 3 j. en 7 m., Korte Smeesteeg.

Willem van Rekum, 47 j., Ambachstraat.

Anthonie Schonenberg, 4 m., Nieuwe Kade.

Johannes Wilhelm van Helsdingen, 5 m., Bergstraat.

den 16 *Mei.*

Gerardus Leeman, 14 d., Koestraat.

Jacoba Clasina Osti, 1 j. en 7 m., Lijnmarkt.

Hendricus Roelandschap, 29 j., buiten de Tolsteegpoort.

Theodora Soldam, wed. Hendrik Versteeg, 58 j., aan 't Zand.

Elizabeth Zwerens, huisvr. van Johannes Vergeest, 44 j. Korte Jufferstraat.

Arnoldus Ophorst, 32 j., Lange Lauwerstraat.

den 18 *Mei.*

Gijsje Achterbos, wed. Hermanus Cluwen, 72 j., Bartholomaei Gasthuis.

Johanna Louisa Meijer, ongeh., 51 j., Zalestraat.

Judith Willemse, ongeh., 72 j., Lange Nieuwstraat.

Johannes van den Dijsel, 64 j., Steenweg.

Johannes Uitermark, 1 j. en 8 m., Kindjeshave.

Pieter van Zwol, 5 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Hermina Dekking, 4 m., St. Annastraat.

Wilhelmina Catharina Frederix, huisvr. van Hendrik van Luijn, 53 j., Lange Lauwerstraat.

Willem Albertus Haanebrink, 78 j, aan de Bezembrug.

den 19 *Mei.*

Johannes Huigen, 3 w., aan de Zonstraat.

Cornelis Spierenburg, 43 j., buiten de Catharijnepoort.

Jacobus van Stralen, 49 j., aan 't Zand.

Jurrie Adrianus Jacobus Hessel, 1 m., buiten de Weerd.

den 20 *Mei.*

Maria Verheijen, wed. Rijnier Lammerts van Bueren, circa 80 j., achter St. Pieter.

Cornelis Veenman, 7 m., Weesbrug.

Hermanus Kölker, 1 j. en 9 m., Kleine Eligensteeg.

den 21 *Mei.*

Johanna Margrieta van Maanen, 2 j. en 5 w., Zalestraat.

Cornelia Jansen, 3 j. en 3 m., aan 't Zand.

Adrianus van Vreeswijk, 43 j., Springweg.

Wilhelmina Meinke, ongeh., 27 j., aan het Vreeburg.

Hendrik Schoemans, 40 j., Hospitaal.

den 22 *Mei.*

Sara Levi de Jong, huisvr. van Levi Salomon de Beer, 49 j., Oudkerkhof.

Johanna Christina Geesink, 1 j. en 10 m., Klaassteeg.

Arnolda Engelberta Johanna van Dam, 10 j. en 4 m., Heerestr.

Jacobus Hendricus Reijnders, 3 j., aan de Tolsteegpoort.

Abraham van den Ham, 65 j., buiten de Weerd.

Daniel Dupree, 2 m., Lange Lauwerstraa.

Frans Oorbank, 54 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 23 Mei.

Wilhelmus Jacobus Martens, 2 j. en 2 m., buiten de Tolsteegp.

Johannes Cornelis de Klerck, 9 m., Weesbrug.

Arie Vroonhof, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Gerrit Lievers, 76 j., buiten de Weerd.

Hendrik Verhaar, 20 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 25 Mei.

Willem van Gorkom, 46 j., Groote Eligensteeg.

Johanna Sterkenburg, huisvr. van Pieter van Zutphen, 25 j., Geertekerkhof.

Elisabeth Petronella Maria Schouten, huisvr. van Nicolaas Ras, 32 j., Vicbrug.

Adriana van Eijck, 5 w., Jacobiekerkhof.

Mr. Leopoldus Franciscus Wilhelmus van Cooth, 34 j., Marieplaats.

den 26 Mei.

Adrianus Rovers, 2 j. en 6 m., Lange Smeesteeg.

Jan Cornelis Voogd, 11 m., aan de Zandbrug.

Johannes Matthijs Weijers, 6 m., aan 't Zand.

Antoinette Maria Arnolda Loffelt, 2 j. en 9 m., Choorstraat.

Elisabeth Lina, huisvr. van Hendrik van der Ster, 31 j., Boterstraat.

Hendrikus Veldman, 40 j., Hospitaal.

Johannes Pieter de Vries, 23 j., Hospitaal.

den 27 Mei.

Johanna Maria van Egmond, 4 j. en 4 m., St. Annastraat.

Alida Petronella Bijns, 2 j. en 6 m., Maliebaan.

Doodgeb. Dochter van Adrianus Brouk, Lijnmarkt.

Johanna de Meijer, wed. Hendrik van Vreeswijk, 73 j., Springweg.

Marianne Oldaker, ongeh., 23 j., onder de Linden

Jacobus Hermans, 1 j. en 5 m., Florasteeg.

Cornelis Gerardus Broekman, 5 w., Marieplaats.

Jan Christiaan de Haan, 11 d., Hamburgerstraat.

Maria Heijdenis, 1 j. en 3 m., Vuilesloot.

den 28 Mei.

Arnoldus Wilhelmus Schoonhoven, 14 j en 10 m., buiten de Weerd.

Agnes van Angeren, wed. Anthonie Schippers, 79 j., Buurkerkhof.

Pieter Antoon Johan Vink, 1 j. en 2 m., Springweg.

Antonie Koelee, 2 j. en 8 m., Vinkenburgsteeg.

Gijsbertus de Lang, circa 2 m., buiten de Weerd.

Johanna Elisabeth van der Hart, huisvr. van Johannes Martinus Polders, 67 j., Zonstraat.

Helena Adriana Korndörffer, ong. 22 j., St. Annastraat.

den 29 *Mei.*

Anna Cornelia Mekking, 1 j. en 3 m., aan de Catharijnepoort.
Johannes Armee, 5o j., Springweg.
Johannes van der Steen, 7 m., Maliebaan.
Johannes Bernardus Conrad, 68 j., Weesbrug.
Willem van Piggelen, 77 j., Diakoniehuis.
Adriaan Trieller, 22 j., Hospitaal.
Hendrik Bruinsting, 23 j., Hospitaal.
Jan van Luijn, 10 m., aan 't Zand.
Johannes Altheer, 82 j., achter den Dom.
Cornelis Johannes de Groot, 16 j., Lange Rosendaal.
Catharina Losekoot, huisvr. van Dirk Christoffel Luca, 33 j., Domskerkhof.

den 30 *Mei.*

Christoffel Stephanus de Kruif, 3o j., buiten de Weerd.

Te zamen 142.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	2.
Tering.	16.
Stuipen.	18.
Gevolgen van de Tanden.	6
Zenuwkoortsen.	17.
Verval van krachten.	20.
Slijmziekte.	5.
Slijmberoerte.	2.
Waterzucht.	6.
Beroerte.	2.
Borstkwaal.	10.
Klierziekte.	7.
Onbekend	1
Bederf aan de Wervelzuil.	1.
Longtering.	2.
Kramp.	1.
Mazelen.	2.
	118.

Transport.	118.
Gevolgen van branden.	1.
Koortsen.	5.
Beenbederf.	1.
Bloedspuwing.	1.
Ruggemerg ziekte.	1.
Bezetting op de borst	4.
Hartziekte.	1.
Galkoorts.	1.
Water in de borst	1.
Kinkhoest	2.
Het Zuur.	1.
Maagpijn.	1.
Verlamming.	1.
Verdronken.	1.
Rheumatiek.	1.
Gevolgen van de kraam.	1.
	142.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	1	1	2.
Beneden het jaar.	22	4	26.
Van 1 tot 10 jaar.	15	20	35.
» 10 » 20 »	5	1	6.
» 20 » 30 »	10	6	16.
» 30 » 40 »	6	7	13.
» 40 » 50 »	10	5	15.
	69—44—113.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	69.	44.	113.
Van 50 tot 60 jaar.	3	6	9.
» 60 » 70 »	3	2	5.
» 70 » 80 »	5	4	9.
» 80 » 90 »	2	3	5.
» 90 » 100 »	»	1	1.
	82—60—142.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 *Mei*, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Het Logement Hotel de Bellevue, staande en gelegen binnen Utrecht aan het Vreeburg, wijk D, No. 96. Opgch. voor *f* 35,000.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de W. Z. van de Slagtsteeg, wijk G, No. 157. Verkocht voor *f* 1590.

Den 9 *Mei*, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een Heerenhuis, Erf, Grond en Tuin, Koetshuis en Stal, binnen Utrecht, aan de N. Z. van de Bregittestraat, wijk A, No. 1146. Verkocht voor *f* 11,500.

Den 16 *Mei*, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Een perceel Weiland, groot 3 bund., 59 roed, 4 ellen, gelegen op Rijkveld onder de gemeente van Honkoop. Verk. voor *f* 2,000.

Den 23 *Mei*, door den Notaris G H. STEVENS.

No. 1. Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge No. 9, Bergen, Schuur, Wei-, Bosch-, Hooi- en Rietlanden, te zamen groot 15 bund. 64 roed., gelegen onder Kamerik Mijzijde, kanton Maarssen. Verkocht voor *f* 4,300.

No. 2. Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge, Berg en Schuur, Wei, Hooi-, Tuin- en Boschlanden, Water en Kade, te zamen groot 25 bund., 04 roed. 90 ellen, onder Oudhuizen. Verkocht voor *f* 5,200.

No. 3. Zeven bund., 95 roed 90 ellen Rietland en Water, gelegen bij den Ouden Dam, onder Westveen Verkocht voor *f* 3,175.

No. 4. Drie bund., 44 roed. 90 ellen Weiland, onder Catharijne in de Hooge weide naast Jaffa Verkocht voor *f* 5,300.

No. 5. Tien bund, 57 roed. 60 ellen Wei- en Boschland van ouds geweest de Ridderhofstad Koelenberg, aan den Straatweg onder de gemeente de Bild. Verkocht voor *f* 7,550

No. 6 Twaalf bund., 15 roed. 20 ellen Boomgaard, Wei- en Boschland en Weg, onder Themaat gemeente Haar-Zuilens. Verkocht voor *f* 7,050.

No. 7. Zeven bund., 14 roed. 20 ellen Bouw-, Wei-, Hooiland en Weg, gelegen als voren. Verkocht voor *f* 2,525.

No. 8 Zeven bund., 46 roed. 10 ellen Bouw- Weiland en Weg, onder Vleuten. Verkocht voor *f* 5,300.

No. 9. Drie bund., 89 roed. 70 ellen Wei-, Hooi- en best Veenland, onder Westbroek. Verkocht voor *f* 415.

No. 10. Een bund, 75 roed. 70 ellen Weiland en Weg onder Vianen.

No. 11. Een bund., 87 roed. 40 ellen Boschland, gelegen als voren aan de Bolgerijnsche kade. Te zamen verkocht voor *f* 1,005.

No. 12 Vijfenveertig roed. 29 ellen Moes- of Bouwland en Wetering, onder Berg-Ambacht. Verkocht voor *f* 420.

No. 13. Het eerste Blok van den Heer Leunistiend, gaande uit ongeveer 63 bund. land, onder Hamersveld, gemeente Leusden. Verkocht voor *f* 3,350.

Denzelfden datum, door den Notaris J. PABST.

No. 1. Een Huis, Erf en Tuin, staande aan de O. Z. van de Nieuwe Gracht bij de Plompetoren, wijk H, No. 605 Opgeh. v. *f* 4,500.

No. 2. Eene Kamer of Woning, Erf en Grond, staande te Utrecht, buiten de Weerd op het Buurtje, wijk M, No. 409. Verk. v. *f* 450.

Den 30 *Mei*, door de Notarissen C. LENS en J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een Huis met Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de N. Z. van de Poelenburg- of Voetiussteeg, wijk F, No. 313.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, gelegen naast het voorgaande perceel, wijk F. No. 314. Te zamen verkocht voor *f* 7,330.

No. 3. Een Huis, Erf en Grond, staande als voren aan de Z. Z. der Poelenburgsteeg, wijk F, No. 315. Verkocht voor *f* 2,330.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1840.

GEBORENEN.

den 1 Junij.

Johanna Willemina, D. van Nicolaas Abrahamse.

Evert Cornelis, Z. van Bart Willem Augustinus.

Cornelis, Z. v. Hendrik de Kruijff.

Sophia Elisabeth, D. van Aloysius Exalverius Buchwaldt.

Dirk Laurens, Z. van Dirk de Leur.

den 2 Junij.

Hester, D. van Dirk Verhoeven.

Leentje, D. van Nathan Meijer Pappie.

Maria, D. van Simon Batenburg.

Wilhelmina Gerardina Apollonia, D. van Albertus Penning.

Jacobus, Z. van Johannes Deuvelingen.

Pieter Wilhelm, Z. van Frederik George Tfeiffer.

den 3 Junij.

Petronella, D. van Hillebrand Hazekamp.

Theodorus Johannes, Z. van Thomas Essenberg.

Jenny Pauline Alida, D. van Leopoldus Joannes Antonius van der Kun.

den 4 Junij.

Sijmen, Z. van Fredrik de Graaf.

Jacobus, Z. van Johannes Jacobus de Wit.

Johanna Maria, D. van Cornelis Jannis Baptist Kuijper.

Modesta Kunegonda, D. van Jonkh. Arnoldus Johannes Sasse van Ysselt.

den 5 Junij.

Cornelia Gijsberta, D. v. Michiel van Zijl.

Johanna, D. van Willem Nullen.

Willem, Z van Luit Rietveld.

Leendert, Z. van Arie van den Berg.

Maria, D. van Cornelis Rietveld.

den 6 Junij.

Johanna Gregoria Paulina, D. v. Jean Baptist Burie.

Jan Arend, Z. v. Arend Heijnen.

Clasina, D. v. Hendricus Latdorp.

den 9 Junij.

Petrus, Z. van Willem Debraly.

Johannes, Z. v. Wilhelmus Coenen.

Hendrika Maria, D. van Johannes Vredendaal.

Barendina Johanna, D. van Johannes Visser.

Christina Margaretha, D. van Jan Bakker.
Theodorus, Z. v. Albertus van Wijk.
Peter Johan, Z. van Anthonij Kreek.

den 11 *Junij.*

Jan Philippus, Z. van Jan Philippus Kroon.
Gerrit Jan, Z. van Anthonie van Balgooij.
Antje, D. van Willem Hendrik Versteeg.
Maria Hendrina, D. van Bernardus Hendricus Bals.

den 12 *Junij.*

Aart Paulus, Z., en Paulina Johanna, D. v. Christiaan Veen.
Cornelis Bernardus, Z. van Hendrikus Antonius van Baren.

den 13 *Junij.*

Anthonie, Z. van Johannes Maarschalkerweerd.

den 16 *Junij.*

Maria, D. van Peter van der Steen.

den 17 *Junij.*

Hermanus en Leonardus, Zonen van Christoffel de Haas.
Anthonie, Z. v. Adrianus Woerst.
Jannetje, D. van Johannes van der Vlis.

den 18 *Junij.*

Nicolaas, Z. van Albertus Arend Stuijvenberg.
Franciscus Johannes, Z. van Jan Hendrik Schoonmade.
Barendina, D. van Christiaan Leffef.
Johannes Coenraad, Z. van Heinrich Nicolas Martin Collinet.
Antonius, Z. van Antonius de Bruijn.
Christina Barbara, D. van Simon Karsten.

den 20 *Junij.*

Albert, Z. van Pieter Spierenburg.
Anna Catharina, D. van Johannes Stroenk.
Theodorus Johannes, Z. van Arie van Soest.

den 22 *Junij.*

Margaretha, D. van Gerrit van Breenen.
Cornelis Johannes, Z. v. Johannes van Fulpen.
Frederik Jacobus, Z. van Frederik Jacobus Ross.
Cornelis Willem, Z. van Franciscus Hendricus van Cappelle.
Margaretha, D. van Hendricus Humme.
Cornelis Johannes, Z. van Pieter Emmelot.
Alberline Burghardine, D. van Reep de Joncheere.
Gerardus, Z. van Sybertus van Bakkenes.

den 23 *Junij.*

Johanna Juriana, D. van Cornelis Ett.
Matthijs Johannes, Z van Johannes Cornelis Hutjens.
Pieter Hendrikus, Z. van Simon Salomon Emmelot.

den 24 *Junij.*

Wilhelmina, D. v. Arnoldus Reuser.

Theophile Gustaf Henrie, Z. van Theodore George Henrie Caron.
Jan Coenraad, Z. van Adrianus Arnoldus van Harderwijk.
Bernardus, Z. van Johannes Christiaan Smit.
Jan Arie Cornelis, Z. van Jan Wildschut.

den 25 Junij.

Hendrik, Z. van Hendrik van Meerten.
Clasina Gijsberta Maria, D. van Antonius Peters.

den 26 Junij.

Hendrikus Theodorus, Z. van Herbertus van de Coolwijk.
Hendrik, Z. van Martinus Evertsen.
Dirkje, D. van George Galin.

den 27 Junij.

Sophia, D. van Bernardus Jansen.
Abraham Johannes, Z. van Abraham Johannes Visser.
Willem, Z. van Klaas Kilian.
Anthonia, D. van Arie den Boode.
Jacoba, D. van Jacobus Arnoldus van Oort.
Johannes Hendrikus, Z. van Cornelius Steenwijk.
Willem Frederik, Z. van Barend Linschoten.

den 29 Junij.

Franciscus Wilhelm, Z. van Hendrik Roest.
Gerrit, Z. van Johannes Bartholomeus van Oort.
Maria, D. van Wijnand van der Wel.
Jan Willem Theodorus, Z. van Jan Hendrik de Groot.
Paulina, D. van Willem van Eest.

den 30 Junij.

Hendrik Johannes, Z. van Arij Mooij.
Anthonius, Z. van Nicolaas Baars.
Catharina Hendrika, D. van Hendrik Jan Eijkelkamp.
Johanna Coruelia, D. van Hermanus Stulting.

GEBORENEN 103, waaronder 12 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 3 Junij.

Arnoldus Johannes Eijmer en Helena Antonetta Visser.

Antonius Attevelt en Meijntje Verheem.

Joseph Starrevelt en Hendrika Colmbijn.

Jacob Geras Rutgers en Maria Elisabeth Guderman.

Jan Hoolhorst en Joanna Margaretha van Heerd.

Paulus Koele en Willemina de Bruijn.

Joannes van der Linden en Diderica Elisabeth Sieben.

Hermanus Westerman en Johanna Hipke.

Evert Broekmans en Antonia van Bergen.

Anthonie Johannes Reijnders en Petronella van der Heijde.

Steven Stam en Maria Theodora Rams.

Cornelis Wansing en Geertrui Balangé.

den 9 Junij.

Mr. Pieter Maria de la Court en Jonkvr. Henrietta Maria Ram.

den 10 Junij.

Sjakes Worst en Johanna Maria van Nus, wed.

Johannes van Emmerik en Hendrika Clarenbeek.

Gerrit Jan Vos en Wilhelmina van Leusden, wed.

Cornelis van Veenendaal en Geertruij van Hattum.

François Daniel Dekkers en Jannigje van Oostrom.

Johannes Engels van Nieuwkerk en Maria van Tessel.

Wilhelmus Martinus Josephus Desmons en Hendrica Judica Hanebrink.

den 11 Junij.

David Louis van Marle en Johanna Tideman.

den 12 Junij.

Adrianus van Slee en Noletta Maria Terwogt, wed.

den 17 Junij.

Theodorus van Oort en Johanna van der Steen.

Jan Hendrik Valkenburg, wed. en Johanna Raasveld.

Gerrit Westerman en Diderika Antonia van Bentum.

Jan Wildschut en Elizabeth Geertruijda van Steenwijk.

Wilhelmus Dekkers en Adriana Hofstede.

Rochus Simonis en Willemina Barendina Reindsen.

Willem van Geelen en Maria Elisabeth van Geelen.

Joannes Vernooij en Adriana de Wit.

den 19 Junij.

Boudewijn van der Mandere en Jonkvr. Sara Johanna Ignatia Sybilla Coenen.

den 24 Junij.

Hendrikus Mandersloot en Johanna Wilhelmina Oxenaar.

Cornelius Rijken en Celiadis van Doorn.

Johannes Arnoldus van Arkel en Trijntje Donk.

Antonius van Reenen en Antonetta Wilhelmina Catharina Hoolen.

Joannes Wenting, wed. en Hendrica Dekker.

Noach van Velze en Helena Lowiesa Borgers.

Jan van Groot-Batavé, wed. en Jacoba Hendrica Roelofs.

Hermanus Snijders, wed. en Jannetje Musman.

Gijsbert de Bruin en Neeltje Kerkhof.

den 25 Junij.

Jan Hendrik Slangen en Elisabeth Hendrika Heijer.

Wilhelmus Hemmers, wed. en Maria Joanna van Romondt.

TE ZAMEN 42 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Junij.

Pieter van Westrienen, 2 d., Weesbrug.

Dirk de Visser, circa 5 m., Neude.

Hermanus van der Linden, 83 j., Geertebrug.

Egbert Wassink, 70 j., Korte Nieuwstraat.

Doodgeb. Zoon van Clasina van der Muts, Achterstraat.

Theresia Petronella van Rooij, 2 m., Lange Lauwerstraat.

Maria de Vos, 3 j. en 11 m., Pelmolen.

Carolina van Helsdingen, 3 m., Bergstraat.

Alida Maria Holsteeg, ongeh., 18 j., te Harderwijk.

den 2 Junij.

Dirk Cornelis Spierenburg, 14 m., buiten de Weerd.

Johannes Hendrikus Tuijking, 63 j., Springweg.

den 3 Junij.

François Joseph Waha, 2 m., Willemskazerne.

Reinier de Haart, 50 j., Zonstr.

Gerard Paulus van Maanen, 8 w., Jufferstraat.

den 4 Junij.

Anna Maria van Everdingen, 3 w., Jufferstraat.

Sophia Frederica Geijsen, 9 m., buiten de Tolsteegpoort.

Andries Wigt, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.

Gerarda Phijffer, huisvr. van Jan van den Berkhof, 45 j., Bergstr.
Clara Elisabeth van Oorschot, 3 j., Willemskazerne.
Doodgeb. Dochter van Franciscus Johannes Landzaat, Zonstraat.
Johannes Hendrikus Gies, 10 w., in de Rijnstraat.
Johanna Koot, huisvr. van Adrianus Brouk, 28 j., Lijnmarkt.

den 5 *Junij.*

Izaak de Jong, 1 j. en 4 m., buiten de Wittevrouwepoort.

den 6 *Junij.*

Joannes Aloysius Versteegen, 2 j. en 9 m., achter den Dom.
Chatarina Geertruij van Rossem, wed. Petrus Hugenholtz, 76 j., aan den Drift.
Cornelia Bomers, 9 d., Jufferstr.
Jacoba Paulina Vermeulen, 7 w., buiten de Weerd.

den 8 *Junij.*

Paulus Herodus Smit, 62 j., Groote Eligensteeg.

den 9 *Junij.*

Doodgeb. Zoon van Hermanus Arnoldus Baars, Jacobijnestr.
Josephus Schoonheim, 42 j., Massegest.
Anna Verkerk, wed. Gijsbertus van Beusekom, 51 j., Lauwerst.
Bernardina Adriana van Spankeren, wed. Barent Kolenbrander, 66 j., Springweg.
Nathan Moses Lambert, 78 j., aan 't Zand.
Wilhelmus Anthonie Bader, 8 m., Nicolaikazerne.
Johanna Gerarda van Burkom, 3 m., Walsteeg.
Frederik Arnold Hendrik van Dam, 9 j., Maliebaan.

den 10 *Junij.*

Jan Jongerius, 1 j. en 2 m., buiten de Catharijnepoort.
Johanna van der Linden, huisvr. van Gerardus Remkes, 31 j., buiten de Weerd.
Elisabeth Verdonk, wed. Willem Besselink, 82 j., Twijnstraat.
Klaasje Fontein, wed. Johannes Schuilenburg, 67 j., Paauwest.
Doodgeb. Dochter van Willem Verweerd, buiten de Tolsteegp.
Hendrik Huijting, 11 m., achter de Twijnstraat.
Frederik Johannes Zicken, 1 j. en 8 m., Catharijnesteeg.
Johannes Saurwalt, 4 j., buiten de Weerd.
Dorothea van der Hoop, eerst wed. van Adrianus Verzijl laast van Esaije Gillot, 67 j., Voorstraat.

den 11 *Junij.*

Maria Helder, wed. Cornelis Agterberg, 68 j., Mariestraat.
Cornelia Broere, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.
Anthonie Ernst Sigmund van der Stroom, 6 j. en 2 m., Zandstr.

den 12 *Junij.*

Wilhelm Jacobus Philipoom, 2 j. en 5 m., Lollestraat.

Thomas van Niekerk, 36 j., buiten de Weerd.
Maria Bakkenes, 3 j. en 4 m., Oude Kamp.
Johannes Zwarts, 31 j., Hospitaal.
Anna Elisabeth van Overklift, 1 j. 6 m., Lange Smeesteeg.
Jan van Rijn, 14 j. en 9 m., buiten de Catharijnepoort.

den 13 *Junij.*

Joannes Knist, 38 j., Veenstraat.
Johanna Versijde, 1 j. en 3 m., Zandbrug.
Maria Tulp, 3 w., buiten de Catharijnepoort.
Alida van Kuijk, ongeh., 62 j., Wijde Doelen.
Johannes van der Horst, 56 j., Zandstraat.
Pieternella Hendrika Dortmond, 16 j., Watersteeg.
Doodgeb. Zoon en Dochter van Samuel Sutro, aan de Hoogt.
Hermanus Ter Heijden, 69 j., Zilversteegje.

den 15 *Junij.*

Elisabeth Wilhelmina Pel, 2 j. en 3 m., buiten de Wittevrouwepoort.
Anthonia van Kuilenburg, 6 m., buiten de Wittevrouwepoort.
Louis Antoni van Kell, 1 j. en 2 m., Vinkenburgsteeg.
Johannes Thomas van Basten, 3 j. en 4 m., buiten de Weerd.
Maria van den Brink, 9 m., buiten de Weerd.
Johannes Lubertus Rademaker, 2 j. en 3 m., Zwaansteegje.
Hendrika Lina, ongeh., 36 j. Zilversteegje.
Dirk Cornelis de Haart, 27 j., Geertebrug.
Adriana de Louter, wed. Gerrit van Kooten, 74 j., Diakonieh.

den 16 *Junij.*

Johannes Hes, 13 j., buiten de Weerd.
Gerdina Koelsmit, 1 j. en 9 m., Bagijnehof.
Jeannette Rantzen, huisvr. van Lambert August van der Straten, 28 j., Zakkedragersteegje.
Johanna Berndsen, wed. Joannes Knist, 30 j., Veenstraat.
Constantia Phieliepiena Isabella van Deventer, huisvr. van Cesar Constant Delwarde, 36 j., Jansdam.
Laurens van Dokkum, 26 j., Steenweg.
Doodgeb. Zoon van Arie van de Bilt, buiten de Tolsteegpoort.

den 17 *Junij.*

Gradus Booms, 50 j., Hospitaal.
Gerarda Saurwalt, 4 m., buiten de Weerd.
Aaltje van Uitert, 1 j., buiten de Wittevrouwepoort.
Elisabeth Willemse, huisvr. van Gerrit van Luin, 26 j., aan het Zand.
Cornelis Gijsbertus Grondijs, 3 w., aan de Weesbrug.

den 18 *Junij.*

Gerardus Marinus van Hasselt, 18 d., Breestraat.

Adrianus Satonij, 5 j., Zwaanst.
Anna Catharina van Wijk, wed. Ruth Vermeer, 76 j., Dom-Trans.
Jacob de Joncheere, ∞1 j., Dom-Trans.
Susanne Bertand, huisvr. van Michel Revel, 83 j., Predikheere kerkhof.
Doodgeb. Zoon van Hendrik van der Straaten, buiten de Weerd.

den 19 Junij.

Margaretha Schrijver, huisvr. van Dirk de Bruin, 52 j., Kreupelstraat.
Johanna Wilhelmina God, huisvr. van Gerrit Sandman, 47 j., Zandstraat.
François Theodor Hendrik Campbell, 27 j., Hospitaal.
Hendrika van den Berg, 23 j, buiten de Catharijnepoort.
Hendrika Maria Vredendaal, 11 d., buiten de Weerd.

den 20 Junij.

Modesta Kunegonda Sasse van Ysselt, 16 d., buiten de Catharijnepoort.
Jacobus Deuvelingen, 3 w., buiten de Catharijnepoort.
Arie Cousijn, 8 w., Magdalenest.

den 22 Junij.

Doodgeb. Zoon van Daniel Eijkelenkamp, Veenstraat.
Everardus Johannes Isaäcus van Essenberg, 2 m., over het Stadhuis.
Jan van den Brink, 20 j., Hospitaal.
Franciscus Schippers, 31 j., Jacobiekerkhof.

den 23 Junij.

Johan Christiaan Nelle, 27 j., St. Annastraat.
Johannes Stephanus Schoonhoven, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.
Gerardus Oostrum, 3 j. en 3 m., buiten de Catharijnepoort.
Jacoba van den Brink, wed. Johannes Essermau, 59 j., Varkenmarkt.
Leonardus de Haas, 6 d., Nos. Clin.
Anna de Ruiter, huisvr. van Petrus Arts, 29 j., buiten de Catharijnepoort.
Klaasientje van Hattum, huisvr. van Johannes van Loevezijn, 29 j., buiten de Tolsteegpoort.
Teunis van Hattum, 26 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 24 Junij.

Gerrit van Doorn, 34 j., Catharijnestraat.
Nicolas Guillemin, 48 j., Tuchthuissteegje.

den 25 Junij.

Bernardina Hein, huisvr. van Anton Schörs, 29 j., aan de Varkenmarkt.
Johanna Lens, 4 m., buiten de Weerd.
Johannes Baks, 32 j., Stroost.

den 26 Junij.

Doodgeb. Dochter van Johan Frederik van Reede, Nieuwe Gracht.

Anna Maria Willemsen, 1 j. en 6 m., Geertesteeg.

den 27 Junij.

Johanna Catharina de Gieter, gediv. echtg. van Jacobus van der Kast, 37 j., Springweg.

Johanna de Koker, huisvr. van Adrianus van Velsen, 33 j., achter de Twijnstraat.

Petronella van Rheenen, ongeh. 36 j., Lauwersteegje.

Barend Albers, 76 j., Lange Smeesteeg.

den 29 Junij.

Hermanus de Haas, 10 d., buiten de Tolsteegpoort.

Clasina de Ruiter, 10 m., buiten de Catharijnepoort.

Gerrit van Balgooij, 17 d., Veenstraat.

Maria Catharina Evers, wed. Jurrie de Reur, 86 j., Pelmolen.

Johannes Evers, 46 j., aan het Vreeburg.

Constant Beugelaar, 67 j., Bergstraat.

den 30 Junij.

Jonkvr. Anna Margaretha Walland, 31 j., in den Trans.

Hillegonda van Eijck, huisvr. van Lodewijk Dunneback, 45 j., Jacobiebrug.

Te zamen 129.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	10.	Transport.	105.
Tering.	28.	Bloedspuwing.	1.
Stuipen.	23.	Rotkoorts.	2.
Gevolgen van de Tanden.	3.	Water in de borst	3.
Zenuwkoortsen.	11.	Kinkhoest	7.
Verval van krachten.	11.	Het Zuur.	3.
Slijmziekte.	1.	Kanker	2.
Slijmzenuwkoortsen.	1.	Subiet.	1.
Waterzucht.	4.	Spru.	1.
Beroerte.	3.	Fitsels.	1.
Borstkwaal.	6.	Gevolgen van de kraam.	1.
Longziekte.	1.	Hospitaalversterving.	1.
Koortsen.	3.	Wateruitstort. in het hartz.	1.
	105.		129.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	6	4	10.
Beneden het jaar.	16	15	31.
Van 1 tot 10 jaar.	15	10	25.
» 10 » 20 »	2	2	4.
» 20 » 30 »	6	7	13.
» 30 » 40 »	6	8	14.
» 40 » 50 »	3	3	6.
	54—49—103.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	54.	49.	103.
Van 50 tot 60 jaar.	3	3	6.
» 60 » 70 »	4	5	9.
» 70 » 80 »	3	3	6.
» 80 » 90 »	2	3	5.
» 90 » 100 »	»	»	».
	66—63—129.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 6 *Junij*, door den Notaris C. LENS.

Eene Huizinge, Erve en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, in de Hoogstraat, wijk G, N°. 163. Verkocht voor *f* 2,125.

Den 13 *Junij*, door de Notarissen N. DE GRAAF en J. C. DWARS.

N° 1. Een Huis, Erf en Plaats, aan de Oostzijde van de Jufferstraat bij de Wittevrouwepoort, wijk G, N°. 551. Verkocht voor *f* 2,505.

Den 20 *Junij*, door den Notaris G. J. STEVENS.

N°. 1. Het Landgoed genaamd *Snellenburg*, gelegen onder de Gemeente Benschop, nabij IJsselstein, Arrondissement Utrecht, te zamen groot 9 Bunders, 62 Roeden, 06 Ellen, benevens twee banken in de Hervormde Kerk te Benschop.

N°. 2. Eene aanzienlijke partij Bosch-Griend en gedeeltelijk Hooilanden, te zamen groot 15 Bunders, 68 Roeden, 34 Ellen, gelegen achter het voorgaande Perceel, en strekkende tot over de Achterzijdskade. Te zamen verkocht voor *f* 28,000.

Denzelfden datum, door de Notarissen N. J. SLAGT en J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis, met Erf, Grond, Tuin, Kelders en

Kluizen, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, nabij de Smeebrug, wijk B, N°. 37. Opgehouden voor *f* 10,000.

Den 27 *Junij*, door de Notaris WIGMAN.

De Hofstede *Noordheide*, gelegen in de Gemeente Maartensdijk in de Achterwetering, met 47 Bunders, 52 Roeden, 20 Ellen Boomgaard-, Bouw-, Wei-, Hooi- en Boschlanden. Opgehouden voor *f* 17,865.

Denzelfden datum, door den Notaris G. J. STEVENS.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond, binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Lijnmarkt, wijk E, N°. 64. Opgehouden voor *f* 9,400.

N°. 2. Twee Huizen, annex elkander, Erf en Grond, binnen Utrecht, aan het Nicolaikerkhof, wijk A, N°. 185 en 186. Verkocht voor *f* 2,000.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Het Buitenverblijf *de Marsch*, alsmede een kapitale Boerenhofstede, mitsgaders annexe Boomgaard-, Bouw- en Weilanden, alles bij en aan elkander, te zamen groot nagenoeg 42 Bunders, staande en gelegen onder Vechten, in de Gemeente Bunnik, aan den Marschdijk. Opgehouden voor *f* 14,000.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1840.

GEBORENEN.

den 1 Julij.

Joannes Cornelis Petrus Paulus, Z. v. Joannes Cornelis de Bruijn.

Hendrika Bregarta, D. van Hendrikus Johannes Jansen.

Petronella Cornelia Andrea, D. v. Albertus Willebrordus Brevelt.

Johanna, D. van Gerardus van Weenen.

Hendrikus Johannes, Z. van Hendricus Johannes van Hiel.

den 2 Julij.

Joanna Henderina, D. van Johannes Albertus Hagen.

Wilhelmus Anthonie, Z. van Johannes Wilhelmus Wagenvoord.

Anthonia Johanna, D. v George In der Maur.

den 3 Julij.

Anna Maria, D. van Johann Jacob Spangenberg.

den 4 Julij.

Christiaan Willem, Z. v. Christiaan Willem Eschler.

Louis, Z v Simon Salomons.

den 6 Julij.

Cornelis, Z. van Wilhelmus Kok.

Elisabeth Cornelia Maria, D. v. Reinier van Groeningen.

Agatha, D. van Cornelis van de Groenekan

Jacobus, Z. van Cornelis de Groot.

Johannes, Z. v. Johannes de Lang.

Dirk Gerardus, Z. van Gerardus Hovenier.

den 7 Julij.

Anthonius Bernardus, Z. van Johannes van Blaricum.

Peter Christian, Z. van Peter Christian Voswinkel.

Catharina Petronella, D. van Theodorus van Wankum.

den 9 Julij.

Cato, D. van Jacob Groeneman.

Egidius, Z. van Antonie van Oord.

Jacobus Wilhelmus, Z. van Theodorus Weevers.

Willem, Z. van Willem Jansen.

den 11 Julij.

Margaretha, D. van Adrianus Verhasselt.

Johanna Maria, D. van Matthijs Antonius Franciscus Reuser,

Cornelis Albertus, Z. van Cornelis van der Post.

Ida Susanna, D. van Abraham Anthonij van Pembroek.

Maria Louisa, D. van Hendrik Johannes Koen.

Petrus, Z. van Johannes Oosemus.

den 13 *Julij.*

Elisabeth Anthonia, D. van Hendrik Johannes Schouten.

Jacob, Z. van Mozes Nathan Schepp.

Geertruida Johanna, D. van Jacobus van Kesteren.

Jacobus, Z. van Jacob de Jong.

den 14 *Julij.*

Wilhelmina Maria, D. van Wilhelmus Brands.

Victoire, D. van Jean Baptiste Loisset.

Francina Johanna, D. van Jan Jasper.

Paulina Maria, D. van Hendricus Lington.

den 15 *Julij.*

Jan, Z. van Jan Spiering.

Christiaan Jezaias Dirk, Z. van Hermanus Gijsbertus Lammerts van Bueren.

Barend, Z. van Hendrik Jansen.

den 16 *Julij.*

Leendert, Z. van Hendrik Vreeswijk.

Leonardus, Z. van Philip Ooms.

Bernardus Johannes Wilhelmus, Z. v. Bernard Heinrich Entken.

Johannes Gerardus, Z. van Johannes Gerardus IJkelkamp.

Wilhelmina Clasina, D. v. Willem Jan Pluijm.

den 17 *Julij.*

Clasina Geertruida Veronica, D. van Geurt van Us.

Petrus, Z. van Cornelis van den Hooven.

Geertruida Anna, D. van Jan Wijnand Cornelis de Man.

den 18 *Julij.*

Clasina, D. van Johan Willem Berger.

Johannes Theodorus, Z. van Theodorus Jacobus Serré.

Wilhelmina, D. van Marinus Cornelissen.

Hendrik Jacobus, Z. van Eelko Dijkstra.

Anthonia Magdalena, D. van Hendrik Rietveld.

Johannes, Z. van Gijsbert Koenders.

den 20 *Julij.*

George Adam, Z. van George Adam de Wit.

Hermanus Wilhelmus, Z. van Hermanus de Groot.

Hermanus, Z. van Hermanus de Liefde.

Antonius, Z. van Casper Antonius La Heij.

Geertruida, D. van Jan Hendrik Blotkamp.

Dirkje, D. van Dirk Kagenaar.

Carolina Helena, D. van Jacobus Bakker.

Jacobus Jurrie, Z. van Dirk Vleming.

Regina, D. van Jacobus Leber.

Dirk, Z. van Willem Bax.

Johannes Hendrikus, Z. van Hermanus van Ginkel.

den 21 *Julij.*

Wilhelmina Josephina, D. van Petrus Hendricus Haanebrink.

Catharina, D. van Frans Hensbergen.

Jan Roelof, Z. van Hendrik Jan Molsbergen.

Josephus Johannes, Z. v. Hendricus Walhain.

Hillegonda Elisabeth, D. van Izak van Basten.

Hendrika Johanna, D. v. Jacob Willem Oudegeest.

den 22 *Julij.*

Wijnanda Susanna Maria, D. v. Frans van der Vlis.

Franciscus Hendrikus, Z. van Rutger Adrianus v. Geelkerken.

den 23 *Julij.*

Pieter, Z. van Petrus Marinus Jongeneel.

Jacobus, Z. van Jacobus v. Rojen.

Jan, Z. van Joannes van Zeijl.

den 24 *Julij.*

Philip, Z. van Wolff Mozes van Laar.

Johanna Maria, D. van Albertus van Maarseveen.

Johannes Jacobus, Z. van Jacob te Boekhorst.

Petrus, Z. van Hendricus Schutz.

den 25 *Julij.*

Marinus, Z. v Johannes Straatman.

Carolus Gerardus, Z. v. Philippus Anthonius Petrus v. Groeningen.

Johanna Maria, D. van Berend Fredrik Braster.

Jacoba Johanna, D. van Gerrit Carel Vermeer.

Geertruij, D. van Pieter van der Linden.

den 27 *Julij.*

Maria Christina Wilhelmina, D. van Adrianus Johan Godlieb Staffhorst.

Hendrica, D. van Cornelis van Zwol.

Dirk Cornelis, Z. v. Dirk Cornelis de Haart, overl. 13 Junij 1840.

Marinus Jacobus, Z. van Cornelis van Eijk.

Daniel, Z. v. Anthonij Viergever.

Frans Isaak, Z. van Jacobus van Hassel.

Gerdina, D. van Hermanus Wiekenkamp.

Carel Jacques Willem Nicolaas, Z. v. Hendrik Wouter v. Hengst.

Johannes, Z. van Willem Hendrik Molijn.

den 28 *Julij.*

Cornelis Gerardus, Z. v. Carel Willem Faber.

Maria, D. van Cornelis Dekker.

Jan Abraham, Z. van Abraham Storm.

den 29 *Julij.*

Sophia Wilhelmina, D. v. Jacobus de Bruijn.

Joseph Johannes Nicolaas, Z. v. Josua Gerritse.

Hermanus, Z. van Anthonij Jacob Betten.

Hendrik, Z. van Leonardus van Veen.

Anthonie Johannes, Z. v. Johannes Boschaart.
Nicolaas Gerardus, Z. v. Johannes Gerardus Geelkerken.
Petrus, Z. van Jacobus Burgers.

den 30 Julij.

Adrianus Hendrikus, Z. van Johannes Wilhelmus Andreas Mittelbeck.
Jansje, D. van Marinus Hovestadt
Anna, D. van Otto Grim.

den 31 Julij.

Anthonie, Z. van Albertus van Heert.
Kornelis, Z. van Kornelis Meerburg.
Dina, D. van Theodorus Kelder.
Cornelia Wilhelmina, D. van Hermanus Maarschalkerweerd.
Willem, Z. van Jacob van Voorst.

GEBORENEN 118, waaronder 12 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 1 Julij.

Engelbart Wessels en Albertina Wilhelmina Verhoeff.
Gerrit Selijn en Koba Elisabetha van Luijn.
Jan Oostveen en Stephania Maarschalkerweerd.
Wilhelmus van Helsdingen, wed. en Aaltje van Essen.
Andries Spithout en Elisabeth Jong.
Gerardus Gliesenaar en Antje Noppen.
Gerrit Kragten en Christina Schouten.
Joannes Arsi en Lijsbeth Krom.
Friedrich Riser en Cornelia Gerdina Anthonia de Heus.

den 8 Julij.

Willem Anthonie Smiths en Gerrigje Ras.
Johannes Carel Smiths en Gerarda Hendrika Rijke.
Johannes Dussenbroek en Paulina Carolina Frankruijter.
Dirk van der Kuijl, wed. en Aagje van Ginkel, wed.
Arnoud de Nooij en Hendrika Geertruida van der Vlis.
Hendrik Cornelis Goosens en Aletta Willems.
Willem Reijnhart, wed en Johanna Bor.
Pierre Augustin De Munck en Willemijntje Mijer.
Johannes Adelaar, wed.en Peternel Schut.
Gerard Kristiaan Mulder en Aletta Cruan.
Carolus Maarschalkerweerd en Johanna Cornelia Laurein.

den 9 Julij.

Hendrik ter Gunne en Rachel Hendrica van Vlissingen.

den 15 Julij.

Arie van Dijk, wed. en Cornelia Nagel.

Johannes van Berkel en Margaretha Jacoba Koothar.

Bartholomeus van de Wijer en Jeanne Catherine Jacobs.

Johannes Nicolaas Heep en Gerarda Peek, wed.

den 18 Julij.

Lambertus Meulenkamp, wed en Neeltje Jacoba Terwegt.

den 22 Julij.

Hendrik van Oostrom en Anna Marie de Jongh.

Johannes van den Bol en Catharina Maas.

Antonij Denkkens en Johanna van den Berg, wed.

Hendrikus van Tienhoven en Antje Haarmans.

Adrianus van Piggelen, wed. en Catrina Roep, wed.

Jan Josephus Johannes Franciscus Root en Jacoba Bongaards.

Johannes van Zeijl en Anna Maria Nakké

Adrianus de Bouter en Willemina van Rensoever.

Jan Pieter van Brussel en Charlotta Götz.

den 23 Julij.

Jonkh. Arnout Jean Bernard van der Wijck en Jonkvr. Sara Catharina Six.

den 29 Julij.

Jan Hollart en Gijsberta Brussel.

Pieter van Engelen en Aaltje Ruitenbeek.

Gerrit Nagtegaal en Agnita van der Teems.

Jan Doeser, wed. en Mechtelina van Kasteel.

Jochem Ulree en Grietje van Gent.

Gerrit Groeneveld, wed. en Johanna Elisabeth Helena Landscroon.

Jan Hendrik Rutgers en Antonetta van der Sang.

Willem Preijs en Geertruij Mulder.

Johannes Cornelis van der Heijden en Geerdina van Haaren.

TE ZAMEN 45 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 Julij.

Adrianus Johannes van den Bergh, 10 j. en 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Elisabeth Maria Josina van Thoor, 1 j. en 2 m., Lichtegaard.

Adrianus van den Hork, 7 j. en 9 m., Lange Nieuwstraat.

Anna van Schaik, huisvrouw van Thomas Vosmar, 30 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrica van der Wurff, 1 j., aan de Malicbaan.

den 3 Julij.

Marie Anne Ter Haar, ongeh., circa 27 j., Pieterskerkhof.

Philip Franciscus Winck, 5 j., Marieplaats.

Alida Cadel, 8 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Koppies, huisvrouw van Cornelis de Groot, 70 j., Zandstraat.

den 4 Julij.

Johanna de Vrindt, 1 j. en 10 m., Abraham d'Olijsteeg.

Johanna de Wilde, wed. Gerardus Stephanus van Dokkum, 58 j., Oude Kamp.

Johanna Sophia van Bemmel, 2 j. en 4 m., Jacobicbrug.

Laurens Joseph Diepenbroek, 44 j., Pelmolen.

Anna van Heijst, huisvr. van Jeremias van Diepenbrugge, 63 j., in de Twijestraat.

Folkert van Niekerk, 30 j., buiten de Weerd.

den 6 Julij.

Samuel Koopmans, 76 j., aan 't Steenweg.

Cornelia Smaak, 2 m., aan 't Zilversteegje.

Cornelis Nieuwenhuizen, 22 j., Hospitaal.

Willem van der Wurf, 2 m., Magdalenesteeg.

Johannes van Soesbergen, 38 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 7 Julij.

Frans Antonie Ernst, 76 j., Zandstraat.

Anna Wilhelmina Johanna Cornelia van Grootveld, 7 m., Korte Nieuwstraat.

Geertruida Cornelia Souman, 1 j., Lange Viesteeg.

Hendrica Bussink, wed. Dirk Heetveld, 59 j., buiten de Weerd.

Fredrik George Broedelet, 6 j., Jansbrug.

Gerrit van Welbergen, 7 w., Lijnmarkt.

Johanna Geertruij van Staveren, huisvr. van Hendrik Reijersen Jetten, 29 j., Ambachtstraat.

Johannes Feteris, 29 j., Magdalenesteeg.

Hendrika Elisabeth van der Hoeven, 4 m., Jufferstraat.
Hendrika Rosenberg, ongeh., 26 j., Korte Nieuwstraat.
Jan Willem Borgers, 4 m., Pelmolen.

den 8 Julij.

Jacobus Johannes van Doorne, 17 j., Breestraat.
Elisabeth van Anraad, 1 j. en 2 m., Hamburgerstraat.
Doodgeb. Zoon van Anthonie Staal, Predikheerestraat.
Andrieske Engelina Groenewoud, ongeh., 54 j., Geertebrug.
Johannes Woudenberg, 45 j., Abstede.

den 9 Julij.

Alexander Nicolaas van Munster, 11 w., buiten de Wittevrouwenpoort.
Johannes Bosch, 82 j., Wittevrouwenstraat.
Belitje de Mets, huisvr. van Salomon Jacobson, 72 j., Gaardbr.
Marinus Roelandschap, 11 w., aan 't Zand.

den 10 Julij.

Dirk de Blaauw, 72 j., Jufferstraat.

den 11 Julij.

Geertruida van der Vliet, wed. Jan Willem Nieuwenhuijzen, 66 j., buiten de Weerd.
Doodgeb. Dochter van Arie Frentz, aan de Neude.
Klazina Henrietta van Schermbeck, 3 m., Oudkerkhof.
Isaak Anthonie van der Velden, 13 m., in de van Wijckstraat.
Simon Valentijn, 27 j., Hospitaal.
Elisabeth Maria Dolmans, 11 w., Pelmolen.
Andries van Deventer, 6 w., Springweg.

den 13 Julij.

Gerrit van Sticht, 79 j., Oude Mannenhuis.
Dirkje Biljardt, 1 j. en 3 m., Magdalenesteeg.
Johannes Cohu, 29 j., Zalestraat.
Johannes Marinus van de Haar, 4 j. en 2 m., Magdalenesteeg.
Christiaan Hardi, 2 m., Steenw.
Thomasz Hendrik Thomasz, 49 j., buiten de Wittevrouwenpoort.
Nicolaas Johannes van Gaalen, 2 m., buiten de Weerd.
Clasina Veronica de Bruijn, 2 j. en 2 m., ABCstraat.

den 14 Julij.

Johannes Geelen, 1 j., achter 't Stadhuis.
Abraham Huijting, 39 j., achter de Twijestraat.
Maria Cornelia van Kleef, huisvr. van Jan Dirkse Landzaat, 33 j., Pelmolen.
Jan Willem Grimmelikhuijsen, 4 m., Pelmolen.
Johannes Berends van Zaanen, 27 j., Hospitaal.
Catharina de Fuijk, 10 j., Groenesteeg.
Elisabeth Robbers, huisvr. van Paulus Hoonakker, 42 j., Catharijnestraat.

den 15 Julij.

Josina Jacoba Blecker, 2 j., Korte Lauwerstraat.

Willem van Dongen, 29 j., aan de Lange Smeesteeg.

Alida Hendrica van den Bol, 2 j. en 3 m., Magdalenesteeg.

den 16 Julij.

Aaltje Stuivenberg, 4 j. en 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

Wernard Elzendoorn, 4 j. en 10 m., Lange Smeesteeg.

Hermanus Hendrikus Pastoors, 6 w., Choorstraat.

Maria Schoonhein, 7 m., Rhijnstr.

den 18 Julij.

Johannes Niewenhuis, 47 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Petrus van Oort, buiten de Weerd.

Johanna Bredie, huisvrouw van Abraham Luca, 57 j., in 't Achterom.

Christiaan Martinus de Bruin, 1 j. en 8 m., Hekelsteeg.

Otto Jongbloed, 10 m., Mariestr.

Johan Casper Fluck, 83 j., Vischmarkt.

Coenraad van Kasteel, 45 j., Kort Rosendaal.

den 20 Julij.

Kasper Post, 34 j., Hospitaal.

Willem Bestel, 2 j. en 5 m., Stroosteeg.

Hendrik Johannes Mooij, 3 w., buiten de Weerd.

Wernard van Deventer, 73 j., Lange Smeesteeg.

Willem Altheer, 41 j., Domskerkhof.

Johannes Boonebakker, 61 j., Bakkersteeg.

den 21 Julij.

Doodgeb. Dochter van Nicolaas de Bruijn, Lange Viesteeg.

Pieter Alexis Coté, 1 j. en 6 m., Jacobiekerksteeg.

Anthonia van Uden, huisvr. van Jan de Groot, 74 j., Pelmolen.

Willem Veenendaal, 2 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Frederik de Winkel, 77 j., Kort Rozendaal.

Gerardus Nieuwenhuis, 61 j., Jufferstraat.

Maria van Loevezijn, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Eva van Haag, wed. Sek Brouwer, 43 j., te Deventer.

Cornelia Johanna Moenisse, 2 m., Zandstraat.

Johanna Helena Arbon, ongeh., 65 j., Nieuwe Gracht.

Martinus van Kastrop, 19 j., Lange Nieuwstraat.

den 22 Julij.

Wilhelmina Hillegonda van den Boom, 1 j. en 2 m., Koestraat.

Doodgeb. Zoon van Petrus Verkerk, Varkenmarkt.

den 23 Julij.

Johannes Josephus Stuart, 22 j., Catharijnestraat.

Maria Margaretha Kops, huisvr. van Christoffel de Haas, 29 j., buiten de Tolsteegpoort.

Catharina Everdina de Leur, 1 j. en 2 m., Jansbrug.

den 24 Julij.

Johannes Wildschut, 70 j, Vischmarkt.

Arie Hartman, 2 j., Springweg.

Jacobus Tieland, 51 j., Zandstr.

den 25 Julij.

Stijntje Hoefakker, ongeh., 75 j., Boterstraat.

Josina Louisa Hoffmann, 2 j., Gaardbrug.

Leendert Balangé, 60 j., Vrouwjuttestraat.

den 27 Julij.

Hermanus van der Meijden, 46 j., Zandstraat.

Fredrica Groenhuijsen, 2 j. en 3 m., aan de Neude.

Eva Anthonia van Munster, wed. Pieter Ras, 78 j., Lange Nieuwstraat.

Jan Hendrik Böhmer, 2 j., Hoge Jacobijnestraat.

Johanna Knoppert, huisvr. van Louis Willem van Giessen, 35 j., Springweg.

Anthonia Korvezee, wed. Jacobus Ket, 49 j., Marieplaats.

den 28 Julij.

Pieter Johannes Ratjee, 62 j., Stroosteeg.

Gerardus Celius Luca, 2 m., achter den Dom.

Margaretha de Wit, wed. Hubertus Odijk, 80 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Hendrik Hageman, 53 j., Visserssteeg.

Willem Jacobus van Rijn, 6 w., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Rietveld, 70 j., Wijdendoelen.

den 29 Julij.

Antonia Verkuil, huisvrouw van Hendrik Tulp, 29 j., buiten de Catharijnepoort.

den 30 Julij.

Wilhelmina Maria van Dam, huisvr. van Cornelis Herdenberg, 60 j., buiten de Catharijnepoort.

Doodgeb. Dochter van Johannes van Zijl, buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Godijn, wed. Justus Spithout, 81 j., Groenesteeg.

Engelbertus Hendrik Kobus, 4 j., Vreeburg.

Maria Hendrica Slijger, 3 j. en 6 m., achter Clarenburg.

Joseph Johannes Nicolaas Gerritse, 2 d., Buurtkerkhof.

Bartha Everdina van den Wiltenburg, huisvr. van Arien Frentz, 30 j., Vinkenburgsteeg.

den 31 Julij.

Anthonia van Schaik, 1 j. en 3 m., Stroosteeg.

Te zamen 126.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	6.	Transport.	103.
Tering	19.	Gevolgen van de kraam.	1.
Stuipen.	17.	Water.	7.
Gevolgen van de Tanden.	5.	Graveel.	1.
Zenuwkoortsen.	10.	Zelfmoord.	1.
Verval van krachten.	9.	Klierziekte.	2.
Slijmziekte.	5.	Galkoorts.	1.
Beroerte.	4.	Mazelen.	1.
Borstkwaal.	10.	Longteering.	2.
Koortsen.	4.	Jicht.	1.
Bloedspuwing.	1.	Verdronken.	1.
Kinkhoest.	5.	Kinderziekte.	1.
Het Zuur.	5.	Slijmberoerte.	2.
Kanker.	1.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
Subiet.	2.	Borsttceering.	1.
	103.		126.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	4	6.
Beneden het jaar.	15	9	24.
Van 1 tot 10 jaar.	14	17	31.
» 10 » 20 »	3	1	4.
» 20 » 30 »	8	7	15.
» 30 » 40 »	3	2	5.
» 40 » 50 »	7	3	10.
	52—43—95.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	52.	43.	95.
Van 50 tot 60 jaar.	3	5	8.
» 60 » 70 »	5	3	8.
» 70 » 80 »	6	5	11.
» 80 » 90 »	2	2	4.
» 90 » 100 »	»	»	».
	63—58—126.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 *Julij*, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis, Erf, Grond, Kelders en Kluis, staande en gelegen aan de Oostzijde van de Lijnmarkt, wijk E, N°. 45. Verkocht voor *f* 3,750.

N°. 2. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van den Steenweg, wijk D, N°. 418. Opgehouden voor *f* 2700.

N°. 3. Een Huis tot twee Woningen ingerigt, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerd, aan de Westzijde van de Vecht, tusschen de beide sluizen, wijk M, N°. 441 en 442. Verkocht voor *f* 1,185.

N°. 4. Een Huis, Erf, Grond, Kelders en Kluis, gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Gaard- en Romerburgerbruggen, wijk F, N°. 167 Opgehouden voor *f* 5,800.

Den 11 *Julij*, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Een Huis, met Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, op den hoek van de straat voor Klarenburg, wijk D, N°. 508. Verkocht voor *f* 2,410.

Den 18 *Julij*, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. De Buitenplaats *Zorgvliet*, gelegen onder Achtienhoven aan de Vecht, met deszelfs Heerenhuizinge, Koetshuis, Paardenstal, enz. enz., wijders een Elzenbosch, Wei- en Hooiland, te zamen groot 4 Bunders, 37 Roeden, 10 Ellen. Opgehouden voor *f* 12,900.

N°. 2. Eene Hofstede, gelegen onder laag Nieuwkoop, groot 26 Bunders, 24 Roeden, 58 Ellen.

N°. 3. Een Hofstede, naast de vorige gelegen, groot 7 Bunders, 7 Roeden, 90 Ellen. Te zamen verkocht voor *f* 8,650.

Denzelfden datum, door denzelfden Notaris.

N°. 1. Een Huis, met Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Boothstraat, wijk H, N°. 599. Verkocht voor *f* 6,550.

N° 2. Een Huis, met grooten Tuin, staande en gelegen te Utrecht, op het Bagijnen Bolwerk, wijk H, N°. 321.

N°. 3. Een Pleiziertuin, waarin een Tuinhuis, gelegen naast het vorig Perceel. Te zamen verkocht voor *f* 4,645.

Denzelfden datum, door denzelfden Notaris.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Grond te Utrecht, aan de Noordzijde van de Gortsteeg, wijk E, N°. 146. Verkocht voor *f* 1,790.

N°. 2. Een Huis en Plaats daarnevens, wijk E, N°. 147. Verkocht voor *f* 1,635.

N°. 3. Een Gang, met daarin uitkomende Vertrekken, met Plaats en grooten Tuin, wijk E, N°. 148. Verkocht voor *f* 1,925.

N°. 4. Een Huis en Plaats, nevens den Gang, wijk E, N°. 149. Verkocht voor *f* 950.

N°. 5. Een Huis en Plaats, naast evengemeld Perceel, wijk E, N°. 150. Verkocht voor *f* 1,400.

Denzelfden datum, door den Notaris H VAN OMMEREN.

Een Huis, met Loods en Stal, mitsgaders een ruim Erf en Hof of Moesland, met nog een afzonderlijk Pad, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerd, in de Louweregt, wijk M, N°. 171. Verkocht voor *f* 1,725.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND AUGUSTUS 1840.

GEBORENEN.

den 1 Augustus.

Johannes Theodorus, Z. van Joannes Vernooij.

Clara, D. van Johannes Hendriksen.

Johannes Hendrikus, Z. van Fredrik Braudigom.

Wijnanda, D. van Wilhelmus Rijnders.

Josephus Johannes Hubertus, Z van Bernardus Henricus Hubertus Langenhoff.

Jerfaas Dirk, Z. van Hendricus Hufferman.

den 3 Augustus.

Helena Maria, D. van Johannes Emmels.

Cornelis, Z. van Gerrit van Triet.

Henrij Martijn, Z. van Coenraat Rood.

Jan Willem, Z. van Jan Sennef.

Johanna, D. van Gijsbertus van Kuijk.

Petronella, D. van Willem van Leijden.

Christiaan, Z. van Johannes Schoonhoven.

den 4 Augustus.

Anthonius Josephus Wilhelmus, Z. van Gerardus Johannes Geesink.

Christina, D. van Gerardus van Veenendaal.

Wilhelmina Maria, D. van Albertus Mulder.

Helena Christina, D. van Johan Coen Joseph Franciscus Cappel.

den 5 Augustus.

Jacobus, Z. van Jan Jacobus van Ingen.

Adriana Cornelia, D. van Jacobus Hendriks.

den 6 Augustus.

Martijn, Z. van Lion de Vries.

Dibbet, Z. van Jan Dirk van Dorssen.

Jan, Z. van Gerrit van Rennes.

Elisabeth Susanna, D. van Johannes Hoevers.

Louis, Z. van Jeronimus de Bruin.

Johan Jacob, Z. van Johan Jacob Seilberger.

den 8 Augustus.

Jan Jacob, Z. van Jacobus Adrianus Maigret.

den 10 Augustus.

Jansje, D. van Jacob Godschalk.

Helena Petronella, D. van Hermann Gerhard Kölker.

Aletta Sophia, D. van Joannis de Groot.

Gijs, Z. van Markus de Raad.
Wilhelmina Gerarda, D. van Johannes Zacharias Muller.
Adrianus, Z. van Gerrit Mulder.
Johanna, D. van Thomas van Basten.

den 11 Augustus.

Hubertus Jacobus, Z. van Johannes Eijtinger.
Cornelis, Z. van Jacobus Jansen.
Johannes Marinus, Z. van Willem van der Linden.
Johanna Wilhelmina, D. van Anthonie de Winter.
Anna Glaudina, D. van Gerard Leopold Jacob Adolph Dijckmeester.

den 12 Augustus.

Gerrit Hendrik, Z. van Gerrit Jan Wolsing.
Pieter, Z. van Pieter Bomer.
Ernst Hendrik, Z. van Ernst Henrich Meijer.
Franciscus Laurentius, Z. van Theodorus Mijnders.
Franciscus Henricus, Z. van Franciscus Henricus Ebbing.

den 13 Augustus.

Dirk Albertus, Z. van Nicolaas Hemken.
Wilhelmus Josephus, Z. van Stephanus Johannes Carels.
Franciscus Johannes, Z. van Gerrit Helsdingen.
Coenraad en Sara Theodora, Z. en D. van Hendrik Johannes Hillebrand.

den 14 Augustus.

Stijntje, D. van Johannes Albertus Molhelm.
Anna Maria Cornelia, D. van Wilhelm Philip Kleneke.

den 15 Augustus.

Hendrikus, Z. van Joannes van Rooij.
Adrianus, Z. van Wouter de Waal.
Wilhelmina Catharina, D. van Damus Simons.

den 17 Augustus.

Paulus Jacobus, Z. van Pieter Thomassen.
Rijk, Z. van Cornelis Verheem.
Nicolaas Petrus, Z. van Johannes Petrus van der Veer.
Christoffel, Z. van Johannes van Luijn.
Arnold Herman, Z. van Johannes Slotboom.
Jacoba, D. van Hendrik Nahuijs.
Dirk, Z. van Albertus Franciscus van der Tol.

den 18 Augustus.

Johanna, D. van Johannes Boompjes.
Geertruida, D. van Joannes Theodorus van de Vecht.
Johan Wilhelm, Z. van Casparus Klinkenberg.
Hendrik, Z. van Johannes Wesselo.
Cornelia Wilhelmina, D. van Samuel Alter.

den 19 Augustus.

Hendrikus Cornelis, Z. van Anthonie Laurens Hasenbosch.

Barend, Z. van Barend Schipper.

den 20 Augustus.

Hermina, D. van Arie Deijs.
Naatje, D. van Hendrik Frishart.
Johannes Jacobus, Z. van Folkert van Eijck.

den 21 Augustus.

Hendrik Wilhelm, Z. van Hendrik Wilhelm Flik.
Alida Maria, D. van Johannes Schuurman.
Alida, D. van Christiaan Donk.
Alida Wilhelmina, D. van Leendert Sakkers.
Wilhelmina, D. van Hendrik Toeteman.

den 22 Augustus.

Geertruij, D. van Johannes Hermanus Hendricus Starman.
Johanna, D. van Laurens van Ee
Marinus Wijnandus, Z van Johannes Soesbergen.
Hendrikus Johannes, Z. van Hendricus Versteegen.
Albertus, Z. v. Christiaan Flentge.

den 24 Augustus.

Jan, Z. van Theodorus van Maurik.
Johanna, D van Jacobus de Kruijf.
Jan, Z. van Johannes Vermeulen.
Bernardus Gerardus, Z. van Willem Proper.

den 25 Augustus.

Christiaan Jacobus, Z. van Claas Jacobus Gieben.
Johannes, Z. van Johannes van Leeuwen.
Johan Herman, Z. van Christiaan Frederik Heitz.

den 26 Augustus.

Carel Lodewijk, Z. van George Lodewijk Klein.
Wilhelmina Theodora, D. van Baltus Winterberg.
Angenieske Johanna, D. van Gerrit Blankert.
Sijbilla Mathilda, D. van Adrianus van Eck.

den 27 Augustus.

Hendrika Antoinetta, D. van Dirk Huisman.
Johan Albert, Z. van Jan Coops.
Hendrik, Z. van Adrianus Patist.

den 28 Augustus.

Anthonie, Z. van Johannes van Deudekom.
Everardus Hendrikus, Z. van Coenraad Everardus Mulder.
Helena Johanna, D. van Frederik Hansen.
Alida Rebecca, D. van Reinier Gerritsen.

den 29 Augustus.

Anthonia, D. van Pieter Jacobus Marshol.
Johanna Jacoba, D. van Hendrik Andriessen.
Hendrik, Z. van Theodorus Keultjes.
Marten Hendrik, Z. van Marten Hendrik Oliedam.
Arie Cornelis, Z. van Arie Buijzerd.
Stephanus Bernardus, Z. van Stephanus Bernardus Vink.
Philippus Charles, Z. van Marinus de Leur.

den 31 *Augustus.*

Wilhelmina Anthonia, D. van Johannes Marcus Teeuwisse.

Anthonia Wilhelmina, D. van Hendrik van Lint.

Wilhelmina Aletta, D. van Jacobus van de Bilt.

Johannes, Z. van Paulus Roelandschap.

Adriana Louisa, D. van Christiaan Meloen.

Anthonia Johanna, D. van Jan Vreeswijk.

Wilhelm, Z. van Jan Beckman.

Maria Wilhelmina Clasina, D. van Samuel Adrianus van Lunteren.

GEBORENEN 121, waaronder 8 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 3 Augustus.

Pieter Christiaan Froon en Femma Marregreta van Dort.

den 5 Augustus.

Johannes van Lent en Joanna de Wit.

Pieter Henricus Everaars en Jannigje Hogervorst.

Johannes van Geelkerken en Helena de Brons.

Dirk Ferdinand van Tergouw en Joanna Smits.

Wilhelmus Maarseveen en Maria Mere.

Dirk van Amsterdam en Cornelia van Lokhorst.

Pieter Martinus Hoendervanger en Sophia van der Elst.

Willem Arie Beijen en Catharina van den Brink.

den 6 Augustus.

Petrus van der Sanden en Anna Catharina Fredrika Bouman.

den 12 Augustus.

Adrianus Johannes Huisman en Joanna Hendrika Venis.

Abraham Luca, weduwenaar en Maria Catharina van der Sijs.

Paulus Stoltenkamp en Cornelia Lagerweij.

Carel Bovard, weduwenaar en Christina Willemijna Tummel, weduwe.

Wilhelmus Ludovicus Hasenbos en Catharina IJzerman.

den 19 Augustus.

Johannes Bernardus Bosman en Dirkje Biezeman.

Henricus van Bergenhenegauw en Maria Hofman.

Johannes Friedericus Sabinus van Sorgen en Maria van der Linden.

Petrus Paulus en Echberdina Warnaar.

Pieter de Bruijn en Cornelia Schutter.

Johannes van Oort en Antonia van der Steen.

Albertus Jacobus Koopman en Joanna Maria van de Weijer.

Joannes Henricus Toebes en Megtelina Joanna Rijnbout.

Philip Anthonij de Bordes en Angelica van Straalen.

den 20 Augustus.

Josephus Johannes Schellink en Willemina Johanna Simonnetta de Voogd.

Gerardus Johannes van Soest en Elizabetha Joanna Gommich.

den 26 Augustus.

Adrianus Everwennink en Maria Helena Boot.

Johannes Verkerk en Anna Maria Tribels.

Wilhelmus Johannes Lebbe en Willemijntje van Amerongen.

Georgius van Bakel en Clara Cecilia van Deijll.

Dirk Pereboom, weduwenaar en Hermijntje de Jager, weduwe.

Jan Jansen en Marie Joseph Paris.

Johannes Inhulsen en Johanna Henderica Jansen.

TE ZAMEN 33 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Augustus.

Johanna Maria van Dam, 14 j., buiten de Tolsteegpoort.

Catharina Ida van Tessel, 2 j. en 2 m., Hamburgerstraat.

den 3 Augustus.

Anthonia Johanna van Veldhuizen, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Antonius La Heij, 12 d., buiten de Weerd.

Hermanus Willemse, 1 j. en 6 m., Catharijnestraat.

Elisabeth van Rijn, huisvr. van David Broekman, 45 j., Varkenmarkt.

Paulina van Elst, 4 w., Jacobiekerkhof.

Johanna Termaat, ongeh., 65 j., Groenesteeg.

den 4 Augustus.

Anna Maria Knaub, huisvr. van Johannes Capelle, 36 j., Jufferstraat.

Theodora Lorette, wed. Dirk van Os, 72 j., Kort Rozendaal.

Willemina van Dijk, huisvr. van Johannes Jacob Alter, 72 j., Tuchthuissteeg.

den 5 Augustus.

Gijsbertus Roelevelt, 5 m., buiten de Weerd.

Gerard Krijnders, 4 m., Kreupelstraat.

Sijbilla Willekes, wed. Isaac Verseveld, 87 j., Diakonichuis.

Theodora Barendina Sijben, 2 j. en 2 m., Hekelsteeg.

den 6 Augustus.

Johannes Pisa, 4 m., Stroosteeg.

Pieter Wilhelmus Hageman, 12 w. Wijden-doelen.

Adrianus Anthonius Verheul, 1 j. en 3 m., Vreeburg.

Anthonie Roos, 31 j., Pauwsteeg.

Benjamin Eijsbersen, 10 j. en 6 m., Korte Rozendaal.

den 7 Augustus.

Johanna Schouten, wed. Anthonius de Bruijn, 77 j., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Baart, ongeh., 17 j., Watersteeg.

Het Lijkje van een eerstgeboren Zoon, gevonden in de Oude Gracht.

Jan Mom, 82 j., Geertebrug.

Willem van Bentum, 57 j., Zandstraat.

den 8 Augustus.

Petrus Johannes Stoops, 3 m., Zandstraat.

Doodgeb. Dochter van Antje van Engelen, Veenstraat.

Sophia Nicolaa, wed. Johannes Jacobus van de Poel, 73 j., Brandsteeg.

Anthonius Jacobus Eltzman, 57 j. en 9 m., aan den Drift.

den 10 *Augustus.*

Willemina Brinkenberg, huisvr. van Johannes Wilhelmus Wagenvoord, 24 j., Kort Ademstr.

Aletta Smit, huisvr. van Johan Christiaan Lodewijk Welsch, 42 j., Bakkersteeg.

Doodgeb. Zoon van Hendrik Jansen, buiten de Tolsteegpoort.

Stefania van de Bilt, huisvr. van Melchior Westerhout, 71 j., in de Twijestraat.

Peter van Steenis, 7 j., Catharijnestraat.

Cornelis Woudenberg, 20 j., aan boord van het vaartuig de Vrouw Johanna, liggende buiten de Tolsteegpoort.

den 11 *Augustus.*

Geertruij Nieuwendijk, 9 m., buiten de Weerd.

Jacoba Maria van Wintershoven, ongeh., circa 73 j., Bregittestr.

Margaretha Breems, huisvr. van Petrus Thijs, 48 j., Massegast.

Frans Bos, 4 m., Zakkendragersteeg.

Petronella van den Akker, 10 j., aan boord van het vaartuig genaamd het Vertrouwen, liggende buiten de Weerd.

Adrianus van Rooijen, 55 j., Geertekerkhof.

Matthijs Boeschoten, 40 j., te 's Graveland.

Doodgeboren Zoon van Christoph Ferdinand Meijer, achter den Dom.

den 12 *Augustus.*

Hendrik Jongeling, 12 w., Maliebaan.

Louis Anthon van Kell, 46 j., buiten de Weerd.

Martinus Bos, 15 j., Zakkendragersteeg.

den 13 *Augustus.*

Johannes Coenraad Wilshaus, 3 j. en 6 m., Pelmolen.

Doodgeb. Dochter van Elisabeth van Rossum, buiten de Weerd.

den 14 *Augustus.*

Gijsberta de Kruijf, huisvr. van Cornelis Cadel, 34 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 15 *Augustus.*

Cornelis Richardus van der Biezen, 3 m., Watersteeg.

Johannes Rijnders, 49 j., Groenesteeg.

Elisabeth Kuhlmann, ongeh., 70 j. en 8 m., achter 't Vleeschhuis.

Johanna Kok, ongeh., 50 j., Catharijnestraat.

den 17 *Augustus.*

Neeltje van Wijk, wed. Pieter van Garderen, 72 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 18 *Augustus.*

Petrus van den Brink, 6 m., Pelmolen.

Bernardus Smit, 7 w., Nicolaisteeg.

Dirk Johannes Coté, 4 j. en 4 m., Kromme Kerksteegje.

Jacoba van Slingerland, huisvr.

van Jan van der Vaart, 65 j., buiten de Weerd.

Maria Ingenegeren, ongeh., 52 j., achter de Twijestraat.

Hendrica Köning, 7 m., Elisabethstraat.

Petrus Wilhelmus van Vliet, 6 j., in de Twijestraat.

den 20 Augustus.

Hendrica van Dijk, huisvr. van Gijsbertus Flier, 62 j., buiten de Catharijnepoort.

Sophia de Man, 3 m., Veenstraat.

Johanna Maria Kuijper, 11 w., achter Clarenburg.

Maria Fortenbach, wed. Hermanus van Leeven, 79 j., Zilversteeg.

Wijnanda Anthonia Grolman, 15 j., Lange Viesteeg.

Tietje Bakker, wed Arie Blom, 69 j., te Amsterdam.

Theophile Gustaf Henrie Caron, 8 w., buiten de Wittevrouwenp.

Cornelia van der Flier, wed. Frans Roode, 67 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 21 Augustus.

Jan Sakkers, 73 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Cornelis van Doorn, 26 j., Lange Lauwerstraat.

den 22 Augustus.

Johanna Valentijn, 7 m., Geertesteeg.

Cornelis Willem van Cappelle, 2 m., Korte Rietsteeg.

Servaas Leusden, 8 j., Vrouwjuttestraat.

Machteld Louw; wed. Andries Thijssen, 67 j., Vinkenburgsteeg.

Johannes Jacobus van Zon, 3 m., Geertesteeg.

Frans Veenendaal, 8 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Jacoba Catharina de Joncheere, 12 j. en 6 m., aan den Drift.

Coenraad Willem van Dam, 43 j., Hamburgerbrug.

den 24 Augustus.

Anna Maria Cornelia Klencke, 8 d., buiten de Wittevrouwenp.

Cornelia Maria Molenkamp, wed. Willem van den Dungen, 26 j., aan de Lange Smeesteeg.

Evert de Bruijn, 35 j., Rosendaal.

Maartje van der Wadding, huisvr. van Abraham Frissel, 68 j., buiten de Tolsteegpoort.

Barend Govertse Kool, 76 j., buiten de Weerd.

Johanna Maria van Maarseveen, 4 w., buiten de Catharijnepoort.

Anna Hanrij, huisvr. van Pierre Calmet, 81 j., Lijnmarkt.

den 25 Augustus.

Anthonia van Vlooten, huisvr. van Johannes Vreeswijk, 44 j., Heerenstraat.

Theodora Bitter, 7 m., Lange Nieuwstraat.

Wilhelmus Anthonie Wagenvoord, 7 w., Springweg.

Rijk Verheem, 7 d., Zandstraat.

Cornelis Carel Tieleman, 5 m., Rietsteeg.

Hendrika Maria Maas, 6 m., Nicolaisteeg.

Nicolaas Duister, 29 j., Vreeburg.
Jacobus van Bennekom, 40 j., buiten de Weerd.
Johannes Brijdenbag Rigter, 37 j., Voorstraat.

den 26 Augustus.

Johanna Gerssen, wed. Johannes Holewijn, 68 j., Lollestraat.
Hermina Deijs, 6 d., Weesbrug.
Hendrika Wilhelmina van den Hemel, 10 w., Korte Lauwerstr.
Gerarda Johanna van der Pluijm, 5 m., buiten de Tolsteegpoort.
Gerrit Paauw, 3 m., Catharijnestr.
Engelberta Rohe, 2 j. en 6 m., Achterweg.
Cornelia Vosseveld, ongeh., 27 j., Varkenmarkt.

den 27 Augustus.

Antoinetta Francina van Well, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.
Maria van Pothuizen, huisvr. van Johannes de Zoete, 68 j., Breestraat.
Willem Verhoeven, 11 j. en 9 m., aan 't Zand.
Dirk Frijlink, 4 m., Jansbrug.
Anna Maria Gerritse, huisvr. van Jacobus van Egmond, 78 j., Voorstraat.
Naatje van der Lingen, 2 j. en 7 m., Pelmolen.

den 28 Augustus.

Henrietta Carolina van Deventer, ongeh., 24 j., Ganzenmarkt.
Jan Cornelis van Nieuwenhuijsen, 58 j., Elisabethstraat.
Barend Visee, 6 m., Maricplaats.
Bernardus Gerardus Proper, 6 d., Jacobiebrug.
Willem van Kuijk, 59 j., buiten de Catharijnepoort.
Gerrit van den Bol, 24 j., Magdalenesteeg.
Johannes Hofman, 72 j., buiten de Weerd.

den 29 Augustus.

Willem Pierrot, 67 j., Lichtegaard.
Johanna Catharina Sakkers, 2 j., Mijlpoortje.
Agatha van Hoorn, 1 j., Tuchthuissteeg.

den 31 Augustus.

Ada Camilla Maria van Pembroek, 8 j., Bezembrug.
Anna Frederica Cornelia Meloen, 3 j. en 3 m., Vischmarkt.
Daniel Monné, 39 j., Oudkerkhof.
Anna Maria van Dommelen, 8 m., aan de Hoogt.
Hendrika van der Heiden, huisvr. van Johannes Steven Rutz, 44 j., Veenstraat.
Franciscus Joseph Wessellus Beukman, 4 m., Bakkerbrug.
Arcke Catharina Kock, wed. Philippus Gotlieb Anthonius Kieffer, 56 j., Gortsteeg.
Maria Elisabeth Christiana van der Heiden, ongeh., 24 j., Lange Hamsteeg.
Nicolaas Landzaat, 11 m., Lange Hamsteeg.
Arnolda Barendina Duiveman, 4 j., Watersteeg.
Doodgeb. Zoon van Pieter Hessel, Paauwsteeg.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	6.	Transport.	101.
Tering.	20.	Water.	8.
Stuipen.	23.	Longtering.	2.
Gevolgen van de Tanden.	3.	Kinderziekte.	1.
Zenuwkoortsen.	12.	Slijmberoerte.	1.
Verval van krachten.	18.	Bezetting op de borst.	3.
Slijmziekte.	2.	Borstziekte.	3.
Beroerte.	5.	Roodvonk.	5.
Koortsen.	1.	Kramp in de ingewanden.	1.
Kinkhoest.	3.	Griep.	1.
Het Zuur.	6.	Rhumatiek.	1.
Kanker.	1.	Verwonding.	1.
Subiet.	1.	Beklemde breuk.	1.
	101.		129.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	2	6.
Beneden het jaar.	22	16	38.
Van 1 tot 10 jaar.	10	10	20.
» 10 » 20 »	3	4	7.
» 20 » 30 »	3	5	8.
» 30 » 40 »	6	2	8.
» 40 » 50 »	3	6	9.
	51—45—		96.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	51.	45.	96.
Van 50 tot 60 jaar.	5	2	7.
» 60 » 70 »	1	10	11.
» 70 » 80 »	3	9	12.
» 80 » 90 »	1	2	3.
» 90 » 100 »	»	»	».
	61—	68—	129.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 15 *Augustus*, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Een Koopmanshuis, met Erf, Grond, Kelders en Kluizen, staande en gelegen binnen Utrecht, aan het Stadhuisplein, wijk D, N°. 21. Opgehouden voor *f* 9,800.

Denzelfden datum, door de Notarissen
N. DE GRAAF en J. C. DWARS.

Eene Heeren huizinge, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Heerenstraat, met Erf en Tuin, gemerkt A, N°. 1166. Verkocht voor *f* 7,850.

Denzelfden datum, door de Notarissen Mr. H. A. R. VOSMAER, N. DE GRAAF en J. C. DWARS.

N°. 1. Een Huis en Erf, staande in de Predikheerenstraat, nabij de Neude, wijk H, N°. 432. Verkocht voor *f* 3,525.

N°. 2. Een Huis en Erf, staande als voren, wijk H, N°. 454. Verkocht voor *f* 1,085.

Denzelfden datum, door den Notaris
C. J. NAGTGLAS.

N°. 1. De Ambachts Heerlijkheid van Schagen en Engh. Verkocht voor *f* 585.

N°. 2. Idem die van Cattenbroek, met de Tienden en de Heerlijkheid van de Uitterdijken van Mastwijk.

N°. 3. Eene Hofstede, met 14 Bunders, 54 Roeden, 70 Ellen Bouw-, Wei- en Hooiland, in Cattenbroek.

N°. 4. 7 Bunders, 13 Roeden, 40 Ellen Bouw-, Wei- en Hooiland, onder Polanen. Te zamen verkocht voor *f* 9,475. Allen gelegen onder de Gemeente Linschoten.

N°. 5. De grove, smalle en krijtende Tienden, over den grooten en kleinen Houdijk, onder de Gemeente Camerik. Verkocht voor *f* 705.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1840.

GEBORENEN.

den 1 September.

Cornelis, Z. van Steven de Rijk.
Michiel, Z. van Nicolaas Pot.
Adrianus, Z. van Gerardus Vuijstingh.
Hendrika Suzanna, D. van Albert Ploeg.

den 2 September.

Geertruida Johanna, D. van Christianus Kersten.
Arnoldus Hendrikus, Z. van Arnoldus Adelaar.
Catharina en Charlotta, Dochters van Joannes Gabriel Sallicher.

den 3 September.

Cornelis Johannes, Z. van Pieter van Engelen.
Gijsberta, D. van Cornelis Hogelander.
Gerardus Johannes, Z. van Frans Mönnich
Frederika en Johannes Adam, D. en Z. van Nicolaas de Brons.
Cornelia, D. van Cornelis van Zijl.

den 4 September.

Wolff, Z. van Levie Wolff Vet.
Anna Margaretha, D. van Arnoldus Stramrood.
Geertruida, D. van Johann Christoffer Hendrik Fredrik Saalmann.
Maaike Maria, D. van Johannes Lit.

den 5 September.

Cornelia Johanna, D. van Andries van Batum.
Barendina, D. van Willem Preijs.

den 7 September.

Willem, Z. van Jan Molenaar.
Adrianus Cornelis, Z. van Johannes Lammerse.
Gijsbertus Cornelis, Z. van Pieter van Soest.
Hendrik Willem Jacob Elisa, Z. van Frederik Christiaan Hendrik Baron Tacts van Amerongen.
Willem, Z. van Willem Appeldoorn.
Johannes Adrianus, Z. van Johannes Adrianus Lebbink.
Adriana, D. van Hendricus Visser.
Catharina Wilhelmina Philippina, D. van Jacobus Ludovicus Conradus Schroeder van der Kolk.

den 8 September.

Nicolaas, Z. van Jacob Walman.
Hendrik, Z. v. Alexander Drijver.

Alida, D. van Cornelius van den Wijngaart.
Theodorus, Z. v. Cornelis Weijers.
Jan Hendrik, Z. van Andries Gerardus Kapteijn.
Gerardus, Z. van Petrus Hattink.
Maria Johanna, D. van Hendrik Croes.

den 9 *September.*

Hermanus, Z. van Gerardus Linnebank.
Dirk, Z. van Hendrik Janszen.
Grietje, D. van Johannes de Groot.
Petronella Johanna, D. van Pieter Permetier.

den 10 *September.*

Emmetje, D. van Arnoldus Koenders.
Cornelia, D. van Joannes van der Teems.

den 11 *September.*

Franciskus Johannes, Z. van Benjamin Moerkoert.
Maria, D. van Pieter de Ruiter.
Henri Eugene August, Z. van Gerardus Johannes Heijermans.

den 12 *September.*

Johanna, D. van Reinier de Ruiter.
Jacobus Petrus Hendrik, Z. van Johan Anton Lessig.
Augustinus Antonius Franciskus, Z. van Lubertus Ernestus Tiesselinck.
Willem, Z. v. Cornelis Broekman.
Alida, D. van Evert van Leeuwen.
Johanna Sophia, D. van Gijsbertus van der Grind.
Gijsbertus Johannes, Z. van Christianus Martinus Muijzert.
Lammert Carolus, Z. van Willem Pieter Combee.

den 14 *September.*

Jan, Z. van Evert Schoonderbeek.
Johanna Maria, D. van Andries Ingen.
Hendrik, Z. van Hendrik van den Heuvel.
Anthonia, D. van Anthonie Anders.
Johanna Engelina, D. van Johannes Wassenberg.
Geertruida Cornelia, D. van Jacobus Hentenaar.

den 15 *September.*

Barbara, D. van Johannes de Kruijff.
Herman Cornelis, Z. van Jan Harms Kemelaar.
Godefridus, Z. van Bart van Oort.

den 16 *September.*

Hendrika Elisabeth, D. van Johannes Terlingen.
Johanna Cornelia, D. van Pieter Jacobs.
Johanna, D van Gerardus Glaser.
Maria Everarda, D. van Hermanus Westerman.
Johannes, Z. van Gerardus Martinus Werson.
Johannes, Z. van Johan Flentge.

den 17 *September.*

Johannes, Z. van Jacob Uijterwaal.
Abraham, Z. van Izak van Buren.
Petronella Josephina, D. van David Lancee.

Gerarda Hendrika, D. van Johannes Carel Smits.

Adriana Cornelia, D. van Theodorus van der Steen.

den 18 *September.*

Elisabeth, D. van Lambertus Leer in 't Veld.

Eva Johanna, D. van Johan Michiel Muller.

Jacob Johannes, Z. van Johannes Roelofs.

Adolf, Z. van Gerardus Tap.

den 19 *September.*

Carel Cornelis Helenus, Z. van Cornelis Alberti.

Coenraad, Z. van Jacob Hendriks.

Johannes, Z. van Adrianus de Bouter.

Everardus Hendrikus, Z. van Everardus Hendrikus Pinkenie.

den 21 *September.*

Neeltje, D. van Willem van Lonkhuijzen.

Hendrika, D. van Hendrik Selling.

Johannes Theodorus, Z. van Hubertus Theodorus Mittelbeck.

Johannes, Z. van Johannes Battenberg.

Catharina Elisabeth, D. van Evert van der Weert.

Catharina Johanna, D. van Antonie Hendrik Boszhardt.

Jan, Z. van Jan van Zutphen.

den 22 *September.*

Mina Christina, D. van Johannes Coenraad Herber.

Gijsbertus Gerardus Anthonius, Z. van Gijsbert Glaser.

Wilhelmina Petronella, D. van Cornelis Vendrik.

den 23 *September.*

Mechtelina Johanna, D. van Jan van der Lip.

Wilhelmina Hendrika, D. van Gijsbert Willem van der Kaaij.

den 24 *September.*

Johannes, Z. van Jacobus Johannes Calboo.

Theodorus Johannes, Z. van Theodorus Burgemeester.

den 25 *September.*

Otto Anne Gustaaf, Z. van Pieter Carel Walland.

Catharina Elisabeth, D. van Frederik Christiaan Stuten.

Johanna Maria, D. van Johannes Vos.

Hendrika, D. van Johannes Andries Elsendoorn.

Gerardus Johannes, Z. van Hermanus Muiteman.

Shere, D. van Joshua Allen.

Catharina Anna, D. van Jan Hentenaar.

den 26 *September.*

Cornelis, Z. van Petrus Froonhof.

Catharina Sophia, D. van Joannes van Dijk.

Wilhelmina, D. van Gerhardus Oostveen.

Frederikus Adrianus, Z. van Frans Henrich Ostermann.

den 28 *September.*

Wilhelmina Clasina, D. van Hubertus Cornelis Anthonius Leopoldus Fock.

Aaron, Z. van Philippus Logger.

den 29 September.

Coenraad, Z. van Coenraad Kloot.

Joane Adolphine Bridget, D. van Hendrikus Franciskus Plaijter.

den 30 September.

Anna, D. van Jan van Gelder.

Wilhelmina Anthonia, D. van Willem van Engelen.

Dirk, Z. van Johannes Kelfkens.

Maria Petronella en Petronella Adriana, Dochters van Petrus Andreas Swarts.

GEBORENEN 134, waaronder 20 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 2 September.

Theodorus Ernst en Annigje van Ingen.

Adrianus Cornelis Rijcken, weduwenaar en Cornelia Elisabeth Mulder.

Coenraad Willem Wolsink en Gerritje Johanna van Nede.

den 9 September.

Jean Jacques Guillaume Coffing en Maria Welling.

Willem van Kalken en Elisabeth van Rossum.

Henricus van Dijk, weduwenaar en Geertrui van Rossum.

Gerrit Hulsman en Catharina Wilhelmina Zabel.

den 16 September.

Jan Veerman en Petronella Hazekamp.

Leonardus Smits en Maria van Leersum.

Gerrit van Boven en Margaretha Alida van Waveren.

Antonius van Putten en Annigje den Oudendammer.

Johann Peter Fleck en Jannetje Huijbertje Forst.

den 17 September.

Johannes Marinus van den Oudendijk Pieterse en Anne Bernada Berrij.

den 18 September.

Abraham Lamberts Hurrelbrinck, weduwenaar en Julia Henrietta Mabé.

den 23 September.

Wilhelmus van der Steen en Maria Otten.

Winandus van de Logt en Thérese Lennarz.

den 30 September.

Jacobus Roest en Agatha van Beek.

Petrus Heijmans, weduwenaar en Johanna Catrina de Graaf, weduwe.

Hendrik Engelbarts en Cornelia Brugman.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 September.

Hendrik 't Hoen, 1 j. en 5 m., Nicolaassteeg.

Coenraad Hillebrand, 18 d., Vischmarkt.

Johannes Hoeckwer, 78 j., Bartholomei gasthuis.

den 2 September.

Gerardus Maas, 7 m., Nicolaisteeg.

Johanna Tieman, wed. Nicolaas Post, 80 j., Hooge Jacobijnestr.

Anna Glandina Dijckmeester, 3 w., Vreeburg.

Hendrica Pijper, 1 j. en 7 m., Veenstraat.

Casper Verhoef, 6 m., Bergstraat.

Sophia Elisabeth Wagener, 3 j. en 10 m., Zandstraat.

Bernardus Botzen, 5 j., achter 't Vleeschhuis.

Arnoldus Ket, circa 17 j., Catharijnestraat.

den 3 September.

Albertus van der Stroom, 6 w., Zakkendragersteeg.

Krijn Stouthandel, 73 j., buiten de Weerd.

Jan Matthijssen, 8 j. en 3 m., Magdalenesteeg.

Jan Rietveld, 12 w., aan 't Zand.

Barendina Hofman, wed. Pieter Schram, 78 j., in den Achterweg.

den 4 September.

Wouter Oudegeest, circa 79 j., Jansbrug.

Johannes Ockhuijzen, 4 m., buiten de Wittevrouwepoort.

den 5 September.

Claas Smaling, 89 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina Bertaux, ongeh., 85 j., Predikheerenkerkhof.

Cornelia Arts, 4 m., buiten de Catharijnepoort.

Twee doodgeboren Zonen van Johannes Buijs, aan boord van het vaartuig genaamd *op Hoop van Beter*, liggende aan de Rijnstr.

Johannes Roelandschap, 6 d., buiten de Tolsteegpoort.

Jan Koedam, 32 j., buiten de Tolsteegpoort.

Olivier Wout, 48 j., Marieplaats.

Margaretha de Vries, huisvr. van Joseph Hövel, 38 j., Massegast.

Gerrit van Soomeren, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

den 7 September.

Arnold Herman Slotboom, 3 w., buiten de Weerd.

Albertus van Leeuwen, 56 j., buiten de Weerd.

Nicolaas Walman, 4 j. en 9 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Clasina Ekhart, huisvr. van Anthonij Duijveman, 25 j., Zandstraat.

Helena Maria Emmels, 5 w., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 8 September.

Hendrik Jan Dekking, 3 m., Steenweg.

Gerardus van Bakkenes, 10 w., Oude Kamp.

den 9 September.

Abraham Hemken, 2 j. en 8 m., Jerusalemsteeg.

Willem Hendrik van den Hemel, 30 j., Hospitaal.

Stijntje Deuvelingen, 12 j. en 11 m., buiten de Catharijnepoort.

Cornelia Gerarda van Rooij, 8 m., Stroosteeg.

Doodgeb. Dochter van Johannes Hijmans, Jufferstraat.

den 10 September.

Hendrikje de Waal, wed. Pieter Jacob van Eijndt, 71 j., achter Clarenburg.

Wilhelmina Margaretha de Ruijter, huisvr. van Philippus Velde, 27 j., Jerusalemsteeg.

Elisabeth Scherpenseel, 4 j. en 19 m., buiten de Tolsteegpoort.

Paul Gerard Andriessen, 3 m., Gaardbrug.

Sara Theodora Hillebrand, 4 w., Vischmarkt.

den 11 September.

Gerritje Jetten, 4 m., Molensteeg.

Johanna Helena van Nieuwenhuizen, wed. Jacob Mourer, 70 j., Ridderhofstad.

Doodgeb. Dochter van Willem den Hartog, buiten de Maria waterpoort.

Evert Steens, 36 j., te Schiedam.

Huibert Schouten, 1 j., achter Clarenburg.

Jan van Veldhoven, 4 m., Koestraat.

den 12 September.

Cornelis Werdekker, 1 j., Vissersteeg.

Wilhelmina Becker, 10 m., Zandstraat.

Barendina Gijbels, 1 j., Koestraat.

Abraham Hofman, 6 m., Catharijnestraat.

Anthonia Sussanna Walbeek, 12 j., buiten de Weerd.

Frans Hessel, 6 j. en 2 m., Pauwsteeg.

Jannigje Hessels, huisvrouw van Gerrit Beumer, 48 j., in 't Twijestraat.

den 14 September.

Cornelis van Blarikom, 69 j., Molensteeg.

Anna Elisabeth Droghoorn, wed. Frederik Lodewijk van Wessel, 84 j., Smeebrug.

Gerrit Patist, 3 j. en 11 m., Pelmolen.

Arie Verhaak, 54 j., Jufferstraat.

Antonius van Oostrum, 73 j., buiten de Catharijnepoort.

den 15 September.

Catharina van Os, 11 m., Florasteeg.

Pieter Wildschut, 43 j., Springw.

Adrianus Vervooren, 37 j., Viebrug.

Wilhelm van der Sluijs, 24 j., Hospitaal.

Johannes Broekman, 4 j. en 4 m., Achterweg.
Cornelia van Zijl, 12 d., buiten de Weerd.
Doodgeb. Dochter van Dirk Mulhof, Lange Lauwerstraat.

den 16 September.

Doodgeb. Dochter van Adrianus Verheul, buiten de Weerd.
Cornelia Blom, huisvr. van Willem Hofstede, 33 j., buiten de Weerd.

den 17 September.

Jacobus van der Pijl, 72 j., Schalkwijksteeg.
Doodgeb. Dochter van Hermanus Philippus Johannes Erman, Zalestraat.
Willem van Dijk, 79 j., buiten de Tolsteegpoort.
Nicolaas Petrus van der Veer, 4 w., Jansbrug.
Johannes Leeman, 1 j. en 4 m., Koestraat.

den 18 September.

Hermanus Betten, 7 w., Bakkerbrug.
Jacoba Elisabeth de Bruijn, 4 m., Lange Rozendaal.
Gerardus Philippus Wiesman, 1 j. en 3 m., Heerenstraat.
Johanna van Basten, 6 w., buiten de Weerd.
Philippus Jacobus Huntelaar, 1 j. en 4 m., Lange Lauwerstraat.

den 19 September.

Maria Elisabeth Gezel, 1 j. en 11 m., Ballemakerstraat.
Hendrika Schoonhoven, huisvr. van Pieter Penning, 83 j., buiten de Wittevrouwenpoort.
Willem Willekes, 18 j., achter den Dom.
Elisabeth de Groot, 11 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
Jan Kwakernaat, 14 m., Koestraat.
Jacoba van den Haak, wed. Arie Heereveen, 94 j., Jufferstraat.
Grietje Put, 1 j. en 11 m., Steenweg.
Debora de Ruijter, 14 m., Kleine Eliensteeg.

den 21 September.

Anna Donselaar, 1 j. en 9 m., Maliebaan.
Maria Compeer, huisvr. van Martinus Farras, 61 j., buiten de Tolsteegpoort.
Gerrit Nelle, 4 w., Vuilesloot.
Johanna Cornelia de Groot, 1 j. en 7 m., Zonstraat.
Alida Wilhelmina Klein, huisvr. van Hendrik Groenewalt, 30 j., Geertebrug.
Wilhelmina van den Heuvel, 5 m., Brandsteeg.
Hendrica Judica Haanebrink, 4 j. en 3 m., Minnebroederstraat.
Johanna de Kruijf, 4 w., buiten de Weerd.
Adrianus Gielen, 13 d., buiten de Weerd.
Gijsberta Josina de Bruijn, 8 d., Jufferstraat.

den 22 September.

Willem Spaltman, 76 j., Buurkerkhof.
Twee doodgeboren Dochters van

Marretje Riesenbosch, buiten de Tolsteegpoort.

Isabella Bredero, huisvr. van Marcelis Tieland, 78 j., achter Clarenburg.

Cornelia Louisa Odilia Berendsen, 1 j. en 7 m., Potterstraat.

den 24 September.

Anna Grim, 8 w., buiten de Wittevrouwenpoort.

Petrus Martinus Volmer, 16 d., Hekelsteeg.

Maria van Meverden, 4 d., Stroosteeg.

Rijk Schot, 12 w., Tuchthuissteeg.

den 25 September.

Doodgeb. Zoon van Leendert Raasveld, Boterstraat.

Pieter Hendrik De Gee, 1 j., Willemskazerne.

Marretje Cornelia Wessel, 10 j. en 9 m., Jufferstraat.

Cornelia Kenau van Asch van Wijck, 26 j., Kromme Nieuwe gracht.

Wilhelmina de Mol, wed. Jacobus Christoffel Moncourt, 75 j., achter 't Vleeschhuis.

den 26 September.

Hendrikus van den Elsken, 7 m., Breestraat.

Franciscus Johannes van Lint, 2 j. en 7 m., Twijestraat.

Pieter Johannes van Eijk, 7 j., in de Twijestraat.

Suzanna Vos, wed. Dirk Donker, 74 j., Molensteeg.

Nicolaas Terlingen, 2 j. en 4 m., Derde Achterstraat.

Cornelis van der Weerd, 19 j., Lange Lauwerstraat.

den 28 September.

Johanna van Merkestijn, huisvr. van Leendert Raasveld, 40 j., Boterstraat.

Pieter Willeumier, 82 j., Vrouwjuttestraat.

Johannes Wilhelmus Jansen, 4 m., Molensteeg.

Johannes Bernardus Jansen, 4 m., Molensteeg.

Clara Hendriksen, 7 w., Donkerstraat.

Wijmpje van Dorssen, huisvr. van Jacobus Rooduijn, 58 j., Koestraat.

Regina Schelling, wed. Ardus Maas, 88 j., Ballemakerstraat.

Anthonius de Bruin, 50 j., Abstede.

Suzanna de Bie, ongeh., 83 j., Nicolaikerkhof.

Johanna Oostrom, wed. Christoffel Wintershoven, 73 j., Magdalenesteeg.

Balthazar van Karsten, 50 j., buiten de Weerd.

Cornelis Jordanus Pel, 4 j. en 11 m., buiten de Wittevrouwenp.

den 29 September.

Johannes Lammers, 40 j., Minnebroederstraat.

Jacobus van Luijn, 65 j., Zwaansteegje.

Charlotta Sallicher, 4 w., Geerteboog.

Clasina Jacoba Chapinot, huisvr. van Frans Mönnich, 39 j., Zadelstraat.

Anthonius van Veen, 76 j., Volderbrug.
Arnoldus Vughs, 21 j., Hospitaal.
Maria Hendrica Joole, ongeh., 66 j., Groote Eliensteeg.
Hendrik Bussche, 33 j., Eerste Achterstraat.
Leonardus Anthonie Schippers, 5 j. en 4 m., Hamsteeg.
Rebecca de Zoete, wed. Salomon Abraham Cohen, 90 j., Smeebrug.

den 30 September.

Johannes Adrianus Lebbink, 3 w., buiten de Weerd.
Willem Benjamin Perlée, 4 j., Watersteeg.
Neeltje de Haas, ongeh., 18 j., buiten de Catharijnepoort.
Wilhelmina Magdalena Oudendammer, 7 j., Korte Lauwerstraat.

OVERLEDENEN 146.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	10.	Transport.	116.
Tering.	24.	Roodvonk.	6.
Stuipen.	22.	Griep.	1.
Gevolgen van de Tanden.	3.	Rhumatiek.	1.
Zenuwkoortsen.	4.	Klierziekte.	6.
Verval van krachten.	29.	Gevolgen van de kraam.	2.
Slijmziekte.	3.	Blaasontsteking.	1.
Koortsen.	1.	Borstteering.	2.
Kinkhoest.	6.	Borstkwaal.	4.
Het Zuur.	6.	Water in de borst.	1.
Subiet.	1.	Hersenontsteking.	2.
Longtering.	1.	Bloedspuwing.	2.
Kinderziekte.	4.	Keelteering.	1.
Bezetting op de borst.	2.	Waterzucht.	1.
	116.		146.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	7	10.
Beneden het jaar.	23	18	41.
Van 1 tot 10 jaar.	22	13	35.
» 10 » 20 »	3	3	6.
» 20 » 30 »	3	4	7.
» 30 » 40 »	5	4	9.
» 40 » 50 »	3	1	4.
	62—50—112.		

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	62.	50.	112.
Van 50 tot 60 jaar.	3	1	4.
» 60 » 70 »	2	3	5.
» 70 » 80 »	8	7	15.
» 80 » 90 »	2	6	8.
» 90 » 100 »	»	2	2.
	77—69—146.		

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 5 *September*, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Groenesteeg, wijk A, N°. 670. Verkocht voor *f* 1,985.

Den 26 *September*, door den Notaris
G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf, Grond, Tuin, Kelders en Kluizen, binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Smee- en Geertebruggen, wijk A, N°. 66.

N°. 2. Eene Huizinge en Erve, naast het voorgaande Perceel, N°. 67. Te zamen verkocht voor *f* 7,600.

N°. 3. Eene Huizinge, Erve, Grond, Kelder en Kluizen, binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, over de voorgaande Perceelen, wijk B, N° 53. Verkocht voor *f* 4,900.

N°. 4. Een Huizinge, Erf en Grond, met Kelders en Kluizen, staande en gelegen binnen Utrecht, in de Choorstraat, wijk D, N°. 4. Verkocht voor *f* 6,210.

Denzelfden datum, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis, Erf, Grond en Tuin, met Kelder en Kluis, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, in de Lichtegaard, wijk F, N°. 133. Verkocht voor *f* 4,500.

N°. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Predikheerenstraat, wijk H, N°. 448. Opgehouden voor *f* 2,815.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1840.

GEBORENEN.

den 1 October.

Richardus Cornelis, Z. van Jacobus Wilhelmus van Haagen.

Anna Maria, D. van Petrus Josephus Martens.

Engelina Maria, D. van Johan Adam Meelboom.

Josephus, Z. van Willem Pieter Hoevenaar.

Anthonie Cornelis, Z. van Jan Hendrik van Soelen.

Cornelia Frederika, D. van Johannes Severijn.

Hendrika Maria, D. van Andries Vierhout.

den 2 October.

Johanna Frederika, D. van Cornelis Isaak Mostert.

Simon Gerardus, Z. van Abraham van der Slot.

den 3 October.

Hendrik, Z. van Willem Janzen.

Jacob, Z. van Willem Jacobus van Amerongen.

Hendrika Allegonda, D. van Johan Heinrich Schmidt.

Jan Nicolaas, Z. van Jan Nicolaas Schaad.

Willem, Z. van Hendrik Leebeeke.

den 5 October.

Laurens Willem, Z. van Willem Hendrik de Jong.

Hermanus, Z. van Theodorus Oostveen.

Wilhelmina, D. van Arnoldus Lauterslager.

Anthonia Geertruida, D. van Johannes Westers.

Cornelia Sijbilla, D. van Jean van Berck.

den 6 October.

Jacobus Gerardus, Z. van Gerardus Johannes van Berkel.

den 7 October.

Wilhelmina, D. van Willem Tollenaar.

Frederik Christiaan, Z. van Coenraad Christiaan Fricke.

Willebrordus, Z. van Cornelis van der Mast.

den 8 October.

Cornelis Johannes, Z. van Jan Cornelissen Blom.

den 9 October.

Johannes, Z. van Hendricus Adrianus Heffels.

Hendrik, Z. van Antonie Borman.

Willem, Z. van Alexander van den Wildenburg.
Catharina, D. van Willem Servaas.
Jacoba Johanna Sophia, D. van Daniel van Vleuten.
Anthonius Willebrordus, Z. van Joannes Vuerhard.
Andries, Z. van Andries de Wolf.

den 10 *October.*

Hermanus Johannes, Z. van Hendrik van Draanen.
Geertruida, D. van Gerardus van Tussenbroek.
Johannes, Z. van Joannes Trijsburg.
Wijnanda, D. van Adrianus Sweers.
Geertruida Johanna, D. van Albertus van Veen.
Nicolaas Johannes Franciskus, Z. van Gerardus Johannes Stevens.

den 12 *October.*

Anna Geertruij, D. van Rutger Magerij.
Catharina Jacquelina Wilhelmina, D. van Wilhelm Jungmann.
Willem, Z. van Johannes van Brandenburg.
Hendrik Willem, Z. van Henricus Hermanus Felderman.
Johanna Helena, D. van Petrus Etmans.
Adrianus Cornelis, Z. van Adrianus Cornelis van Beest.

den 13 *October.*

Christina, D. van Jan van Dijk.
Jan Hendrik, Z. van Geurt van Uitert.

den 14 *October.*

Hendrikus Mattheus, Z. van Cornelis Mattheus van Eijen.
Jan Willem, Z. van Roelof van den Heuvel.
Karel Gijsbertus, Z. van Karel Evertsen.
Johanna, D. van Johannes Mulder.

den 15 *October.*

Anna Christina, D. van Jean Louis Hoffmann.
Maria, D. van Johannes Schrijver.
Catharina, D. van Adrianus Swaak.
Alida, D. van Zwebertus Hoevers.
Martinus Johannes Stephanus, Z. van Martinus Tieland.
Hermina Maria, D. van Johannes Matthijs van Nuus.

den 16 *October.*

Willem, Z. van Hendrik Adriaan Hauer.
Philippus, Z. van Philippus Maas.
Johanna Maria Susanna, D. van Theodorus van Rijn.
Anna Maria, D. van Anthonius Markus.

den 17 *October.*

Hermanus, Z. van Nicolaas Johannes Kamperdijk.
Cornelia Gerdina, D. van Cornelis Dirk de Heus.
Pieter Marinus, Z. van Willem van Loverden.
Christina Maria, D. van Johann Franciscus Josephus Theodorus Besamusca.
Johanna Gesina, D. van Egbertus Henderikus van Gaalen.

Johanna Maria, D. van Johannes van der Steen.

den 19 October.

Maria Catharina, D. van Johan Peter Mohr.

Maria, D. van Jacobus Kronenbrug.

Cornelia Maria, D. van Jan Hendrik Koelman.

Huberta, D. van Antonius Attevelt.

den 20 October.

Helena Geertruida, D. van Jan Erkus.

Anthonie, Z. van Johannes Westerhout.

Elisabeth, D. van Willem Mulder.

Hendrikus Johannes, Z. van Joseph Hendrik Thijssen.

Anthonia Henrietta, D. van Teunis Reeskamp.

Maria, D. van Johannes Burgerhout.

Hendrika, D. van Henricus Goedhart.

den 21 October.

Anton, Z. van Johann Kruft.

Gerardus Johannes, Z. van Gerrit Verbeek.

Cornelis Johannes, Z. van Anthonie van Buuren.

Hendrikus Wilhelmus, Z. van Wilhelmus Titerig.

den 22 October.

Albertus, Z. van Petrus Johannes Isaäcus de Fremerij.

Maria, D. van Leonardus van Leeuwen.

Cornelis, Z. van Hendrik Mica.

den 23 October.

Jacoba Elisabeth, D. van Arnoldus de Groot.

Frederik Wilhelm Johan, Z. van Gerrit Leusden.

den 24 October.

Johan Lodewijk, Z. van Willem Rijnders.

Anna, D. van Jan Cornelis Voogd.

Jacoba Hendrika, D. van Samuel Gerardus van Groot-Battave.

den 26 October.

Adrianus Cornelis, Z. van Peter Johannes Hartman.

Marinus, Z. van Dirk Jurg.

Theodorus Jacobus, Z. van Theodorus Schuurman.

Jacobus Johannes, Z. van Gerardus van Vogelpoel.

Francina Johanna, D. van Johannes van den Broek.

Johanna, D. van Jan Doeser.

den 27 October.

Josephine Cornelia, D. van Petrus Franciscus van Gorkom.

Anna, D. van Andries Hendriksen.

Johannes Willebrordus, Z. van Richardus de Rooij.

Hendrik Jan Willem, Z. van Hendrik Jan Willem van Emmerik.

den 28 October.

Jacob, Z. van Jesaijes Tobias Mendelson.

Nicolaas Anthonie, Z. van Willem van Zwol.

Jannetje Alberta, D. van Albertus Verkerk.

Lotje Johanna, D. van Jan van Wijk.

den 29 October.

Andries, Z. van Adriaan Melis.

den 31 October.

Gerarda, D. van Theodorus Ernst.

Willem Bernardus, Z. van Marinus Filet.

Mechtilda, D. van Jean Jacques Guillaume Coffing.

Maria Catharina, D. van Dirk van Dijk.

Maria Johanna, D. van Jan Vos.

GEBORENEN 123, waaronder 15 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 7 October.

Gerrit Hendrik Scholten en Hendrika Pieternella van Steenwijk.
Frederik Marinus Drijver en Jacoba van der Meijden.
Jacques François Tenbosch en Elizabeth van Mechelen.

den 14 October.

Johannes van Luijn, weduwenaar en Anna Janse, weduwe.
Henderik Aderianus Zweede en Antoinetta Adriana Tijse.

den 21 October.

Jan Visser en Johanna Godee.
Cornelius van Montfoort en Cornelia van Rossum, weduwe.
Willem Johannes Valkestijn en Cornelia Christina Mooijman.
Kees Cadel, weduwenaar en Aaltje Leer in 't Veld.
Rijchardus Johannes van Beek en Theodora Goudoever.
Cornelis Hardebol en Barendina Boomer.

den 28 October.

Cornelis Clous en Hendrica Landzaat.
Johannes Milekamp en Petronella Hoevers.
Antonie Johannes Neep en Johanna Maria Dons.
Dirk Oostveen en Wilhelmina Dragers.
Antonie Ruitenbeek en Geertruij Vermaak.
Jacobus Wassink en Gerritje Klomp.
Hendrik Kraaij en Margarita van der Heijde.
Adamus Jacobus Stein en Hildegunda van Ingen.
Cornelis Blonk en Naatje van Stigt.

TE ZAMEN 20 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 *October.*

Franciscus Henricus Ebbing, 7 w., Lange Lauwerstraat.

Coenraad Wernert, 1 j. en 3 m., Lange Nieuwstraat.

Abraham Kelfkens, 67 j., Vissersteeg.

Jacoba Nuijs, 8 j. en 11 m., Groote Eliensteeg.

den 2 *October.*

Maria van Asch, wed. Willem van Steenbergen, 67 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Johanna Dorothea Albars, wed. Gerrit Hendriks, 83 j., achter den Dom.

Doodgeb. Zoon van Antje Robbers, Stroosteeg.

den 3 *October.*

Anna Maria Martens, 3 d., Pottenstraat.

Johannes Josephus van der Straten, circa 2 j., Bakkerbrug.

Jansje Hermsen, 1 j. en 8 m., buiten de Catharijnepoort.

Hester van der Bent, wed. Johannes Melin, 65 j., Lange Jansstr.

Maria van den Berg, ongeh., 29 j., Molensteeg.

Sophia Elisabeth Buchwaldt, 4 m., Watersteeg.

den 5 *October.*

Corneille Antoine Sigal, 4 m., Bezembrug.

Gerarda Theodora Mulder, 2 j., buiten de Weerd.

Joseph Koole, 23 j., Hospitaal.

Johanna Jacoba Andriessen, 5 w., Lange Smeesteeg.

Jannigje van der Bas, huisvr. van Adam Ooms, 42 j., buiten de Tolsteegpoort.

Willem Maal, 3 j., Kreupelstraat.

Hendrik Franciscus van Lint, 7 j., in de Twijestraat.

Johannes van Mook, 5 m., Kreupelstraat.

Doodgeb. Zoon van Willem Kiel, aan de Zilversteeg.

Pieter Jansen, 3 m., Groote Eligensteeg.

den 6 *October.*

Johannes Adrianus Dekker, 2 j. en 3 m., Walsteeg.

Elisabeth Alberta van Vreeswijk, 5 j. en 11 m., Boterstraat.

den 7 *October.*

Dirk Bax, circa 3 m., Groote Eliensteeg.

Gesina Janssen, huisvr. van Johannes van Lint, 51 j., Steenweg.

Gerritje van Sandwijk, 10 j., achter 't Vleeschhuis.

Nicolaas Mastink, circa 1 j., buiten de Weerd.

Anthonia Magdalena Rietveld, circa 3 m., Geertekerkhof.

Doodgeb. Zoon van Izak van der Kaaij, achter Clarenburg.

den 8 October.

Hendrika Willemse, wed. Jan Hermse, 95 j., Korte Viesteeg.

Franciscus Engelbertus Kieffer, 5 m., Springweg.

Maria Wilhelmina Koning, 10 j. en 10 m., buiten de Weerd.

Leentje Bonnier, ongeh., 40 j., Bergstraat.

Klaartje Zwaan, 2 j. en 6 m., Florasteeg.

Catharina Johanna Gerarda Schoonhein, 3 j., in de Rijnstraat.

Jacobus van Rojen, 3 j., Watersteeg.

den 9 October.

Johanna Catharina Maas, ongeh., 71 j., Volderbrug.

den 10 October.

Louisa Maria Antoinetta Tiggus, 1 j., Choorstraat.

Johanna Bouhuisen, 2 j en 5 m., Lauwersteeg.

den 12 October.

Petrus van den Hooven, circa 3 m., buiten de Weerd.

Jan Visser, 13 j., Vissersteeg.

Metje Catharina van Hoorn, 1 j. en 10 m., Hartsteeg.

Gerardus Johannes Blanke, 36 j., Lange Nieuwstraat.

Franciscus Hendricus Cappellen, 2 j. en 6 m., Rietsteeg.

Johannes Blommers, 4 m., Groenesteeg.

den 13 October.

Anthonia de Graaff, huisvr. van Johannes Henricus Wilhelmus Höfig, 43 j., Zonstraat.

den 15 October.

Johannes de Vaal, 1 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

Doodgeb. Zoon van Willem van der Linden, Koestraat.

Barendina Johanna van den Berg, 2 j., Molensteeg.

den 16 October.

Maria Stappers, ongeh., 95 j., Veenstraat.

Wilhelmina van Lonkhuijzen, 13 j., Willemskazerne.

Maria Agnes Baarspul, ongeh., 61 j., Springweg.

Maria Beatrix Plato, wed. Johannes Adam Sunderman, 56 j., Zalestraat.

den 17 October.

Johanna Engelberta de Swart, 5 m., buiten de Weerd.

Hermina Maria van Nuus, 3 d., achter Clarenburg.

Jacoba van Benheim, circa 3 j., buiten de Tolsteegpoort.

Michael Grettenberger, 52 j., Hospitaal.

Antje Griethuizen, ongeh., 83 j., Koningsteeg.

den 19 October.

Jacobus Johannes Hentenaar, 2 j. en 8 m., Massegast.

Antonie van Schalkwijk, 48 j., in Abstede.

Helena Maria Wersch, 1 j., Ganzenmarkt.

Geertruida Anna de Man, 3 m., Ballemakerstraat.
Maria Vos, 3 j., Kleine Eligensteeg.
Willem van Vonderen, 66 j., Achterweg.
Janna Willemina Bettinck, ongeh., 44 j., Varkenmarkt.
Johannes Hoedemaker, 2 j. en 6 m., Potterstraat.

den 20 October.

Henrica de Groot, huisvr. van Leendert Zieleman, 39 j., Mariestraat.
Hendrika Johanna van Marbach, ongeh., 58 j., buiten de Wittevrouwenpoort.
Gerardus van Ditmarsch, 44 j., Groenesteeg.
Sophia van Gelderen, 9 w., aan de Wittevrouwenpoort.

den 21 October.

Anthonia van Soest, huisvr. van Jan Pels, 52 j., Tuchthuissteeg.
Louisa Wilhelmina Bouwmeester, 6 m., Gortsteeg.
Louisa Markus, wed. Albertus Dupree, 72 j., Oude Kamp.
Hendrik van Dijk, 67 j., Minnebroederstraat.

den 22 October.

Dirk Cornelis de Haart, circa 3 m., Geertebrug.
Antje van Rossum, circa 2 j., Groote Eliensteeg.
Jannigje Gentenaar, wed. Cornelis van Schaik, 59 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 23 October.

Johanna Marschal, 3 j., Kleine Eligensteeg.
Regina Bernardina Heijligers, ongeh., 58 j., te Schiedam.
Jacob Bruin, 26 j., Hospitaal.
Pieter Gerold, 39 j., Zwaansteeg.

den 24 October.

Doodgeb. Dochter van Theodorus den Bieman, Zandstraat.
Maria van der Steen, 4 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
Mina van der Biezen, ongeh., 26 j., Weesbrug.
Jean Thomas Houtkoper, 34 j., Lange Lauwerstraat.
Pieter van de Wielen, 55 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 26 October.

Maria Cornelia Martens, 4 j. en 4 m., Wittevrouwenstraat.
Jacob Mandersloot, 57 j., buiten de Wittevrouwenpoort.
Gerardus Veldman, 1 j. en 3 m., buiten de Weerd.
Elisabeth Serlin, ongeh., 54 j., Buurkerkhof.
Anna Willemina Visscher, echtgenoot van Dirk van der Vlist, circa 65 j., aan de Hoogt.
Anna Voogd, 2 d., Zandbrug.
Roelofje van Garderen, ongeh., 27 j., Nieuwe gracht.

den 27 October.

Johanna Helena Etmans, 14 d., Marieplaats.
Maria Mulder, ongeh., 69 j., Kreupelstraat.

Maria Wilhelmina van den Boogaard, 6 m., Ballemakerstraat.

den 28 *October.*

Hermanus Gerardus Lington, 2 j., Donkere gaard.

Petronella Krott, huisvr. van Dirk van Niekerken, 65 j., Neude.

Hendrikus Mattheus van Eujen, 13 d., buiten de Wittevrouwenp.

den 29 *October.*

Josephine Adriana Vuerhard, 3 j. en 3 m., Mariestraat.

Jan Lodder, 25 j., Hospitaal.

Teuntje Oskam, 1 j., buiten de Catharijnepoort.

Johanna Louisa Le Gras, 6 m., Lijnmarkt.

Christoffel van den Brink, 75 j., Korte Rosendaal.

Eugenius Lambertus Josephus Lambotte, 41 j., Smeebrug.

Wilhelmina Theodora Winterberg, 2 m., Willemskazerne.

den 30 *October.*

Hendrik Johannes Dekker, 38 j., Steenweg.

Willem van der Wal, 75 j., Zonstraat.

Wouterina Berlijn, verlaten vrouw van Dirk Niekerk, 68 j., buiten de Catharijnepoort.

Maria Theodora de la Rue, wed. Jean Benoist, 80 j., Middelburg.

Anne Charlotte Vernezobre, ongeh., circa 78 j., Heerestraat.

den 31 *October.*

Helena Schupkegel, wed. Hendrik Ruffels, 63 j., achter Clarenburg.

Anna Reede, huisvr. van Johann Peter Dorselen, 80 j., Hamburgerbrug.

OVERLEDENEN 115.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.	Transport.	81.
Tering.	16.	Bloedspuwing.	2.
Stuipen.	11.	Keeltering.	1.
Gevolgen van de Tanden.	5.	Waterzucht.	6.
Zenuwkoortsen.	4.	Verzwering in de buik.	1.
Verval van krachten.	14.	Mazelen.	1.
Slijmziekte.	4.	Borstziekte.	10.
Koortsen.	3.	Kanker.	1.
Kinkhoest.	5.	Beroerte.	2.
Het Zuur.	4.	Gevolgen van branden.	1.
Subiet.	3.	Spruw.	1.
Kinderziekte.	2.	Galkoorts.	2.
Bezetting op de borst.	1.	Kliertering.	1.
Roodvonk.	1.	Leverziekte.	2.
Klierziekte.	2.	Beenbederf.	1.
Water in de borst.	1.	Kramp.	2.
	81.		115.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	1	5.
Beneden het jaar.	10	15	25.
Van 1 tot 10 jaar.	13	18	31.
» 10 » 20 »	1	3	4.
» 20 » 30 »	3	3	6.
» 30 » 40 »	4	1	5.
» 40 » 50 »	3	4	7.
	38—	45—	83.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	38.	45.	83.
Van 50 tot 60 jaar.	3	7	10.
» 60 » 70 »	3	8	11.
» 70 » 80 »	2	3	5.
» 80 » 90 »	»	4	4.
» 90 » 100 »	»	2	2.
	46—	69—	115.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 17 *October*, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Eene Steenbakkerij, genaamd *het Goed ten Bosch*, bestaande in een Heerenhuis, voorzien van eene ruime Zaal, vier roijale Kamers, ruime Keuken, Provisie- en Mangelkamers, Kelders en verdere Gemakken; voorts Koetshuis, Stalling voor Paarden en Koeijen, vrucht- en moesrijken Tuin; mitsgaders daarbij behoorende Wei-, Hooi- en Bouwlanden; alles te zamen groot 7 Bunders, 50 Roeden en 99 Ellen, en gelegen onder de Gemeente Maarssen, aan de Oostzijde van de Rivier de Vecht. Verkocht voor *f* 38,200.

Den 24 *October*, door den Notaris
J. PABST.

N°. 1. Eene welbetimmerde Heerenhuizinge, Erve en Tuin, staande binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Nieuwe gracht, nabij de Heerestraat, wijk F, N°. 148.

N°. 2. Een Huis en Erve, staande binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Heerenstraat, wijk F, N°. 412. N°. 1 en 2 te zamen verkocht voor *f* 8,320.

N°. 3. Eene Heerenhuizinge, Erf en Tuin, gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Ambachtstraat, wijk G, N°. 383. Verkocht voor *f* 4,900.

N°. 4 Eene Huizinge, Erve en Grond, staande binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Lange Jufferstraat bij de Wittevrouwenpoort, wijk G, N°. 492. Verkocht voor *f* 1,500.

Den 31 *October*, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Een hecht, sterk en wel doortimmerd Huis met Erf, Grond en Kelder, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Vinkenburgsteeg, nabij de Neude, Wijk G, N°. 84 en 85. Verkocht voor *f* 4,060.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1840.

GEBORENEN.

den 2 November.

Dirk, Z. van Casper de Klijn.
Nicolaas, Z. van Klaas Jongerius.
Adrianus Gerardus, Z. van Johannes Franciscus Koppes.
Elisabeth Clasina, D. van Herman van den Wijngaard.
Johanna Annelia, D. van Jacobus Theodorus Dolmans.
Hendrik Cornelis, Z. van Willem Johannes Oudegeest.
Abraham Dirk, Z. van Abraham Correljé.
Wilhelmina Jacoba, D. van Nicolaas Bussing.

den 3 November.

Marie Louise Wilhelmine, D. van Philip Wilhelm Malcomesius.
Anna Hendrika, D. van Johannes Jacobus Verhoeff.
Thomas, Z. van Joannes van der Linden.
Johannes Paulus Petrus, Z. van Jan Wolfswinkel.
Adrianus Hendrik, Z. van Adrianus Hellemans.
Gerrit Willem, Z. van Ludwig Wilhelm Mulder.

den 4 November.

Nicolaas, Z. van Nicolaas van den Brink.
Sara Adriana, D. van Roelof Vos.
Hendrikus Johannes, Z. van Jan Willem de Groot.
Johanna Elisabeth, D. van Elias Lobel.
Christina Maria, D. van Jan Winter.
Willem Jan Geurt, Z. van Hendrik van de Wal.

den 5 November.

Anthonie, Z. van Nicolaas Hulst.
Karel Willem Frederik, Z. van Jan Hendrik Sandbergen.
Thomas, Z. van Carel Mulder.
Dirkje Johanna Hendrina, D. van Dirk van de Haar.
Catharina, D. van Andries Spithout.
Wilhelmina, D. van Willebrordus Geling.
Theodor Chrisostomus, Z. van Hendricus Daminicus Lindsen.

den 6 November.

Elisabeth, D. van Adrianus Smorenburg.
Wilhelmina Frederika, D. van Willem Frederik de Man.
Cornelia, D. v. Christianus Fulker.
Cornelia, D. van Joannes van Rooijen.

den 7 November.

Wilhelmina Frederika, D. van Bernard Goswijn Lapidoth.

Hendrika, D. van Leendert Houtman.

Wilhelmina Johanna, D. van Dirk Arendts.

Adriana Alida, D. van Jacobus van Nus.

Aaltje, D. van Willem van der Flier.

den 9 November.

Johann Frederik, Z. van Christiaan Gottlieb Frederik Witte.

Hendrikus Gerardus, Z. van Henricus Joannes van Nimwegen.

Elisabeth Johanna, D. van Johannes Jacobus van Amerongen.

Johanna Adriana Willebrorda, D. van Daniel Bernardus van Koot.

Johannes Hubertus, Z. van Antonius van Reenen.

Franciscus Jacobus, Z. van Wilhelmus Dekkers.

den 10 November.

Gerarda, D. v. Cornelis Kollewijn.

Geertruida Hendrina, D. van Pieter Frietman.

Sara, D. van Jacobus Anthonie van Asch.

Jacoba, D. van Dirk van der Wijs.

Johanna Theresia, D. van Gerardus Wilhelmus Cremer.

Adrianus Ahazuërus, Z. van Abraham Cornelis Vorster.

Jacobus, Z. v. Jacobus Schuurman.

Jacoba Geertruida en Hendrik Cornelis, D. en Z. van Cornelius Baars.

Adriana Hendrika, D. van Johannes Servatius van Wijk.

den 11 November.

Betje, D. van Tobias Bamberg.

Laurens Johannes, Z. van Laurens Johannes Schadee.

Cornelis en Johanna Elisabeth, Z. en D. van Alexander Jacobus de Goeij.

Hermina Gerharda, D. van Gerrit Evertsen.

Cornelia Christina, D. van Willem Hendrik Cronselaar.

Wilhelm Nicolaas Theodorus, Z. van Nicolaas Ballangee.

Gerardus, Z. v. Franciscus Besters.

den 12 November.

Wilhelmina Jacoba, D. van Willem Jacobus Godijn.

Gerrit, Z. v. Anthonie Hensbergen.

Margaretha Barendina, D. van Martinus Ockeloen.

Cornelis Johannes, Z. van Joannes Leonardus Jacobus van Nieuwkasteel.

Hermanus Cornelis, Z. van Nicolaas Albertus van Dam.

Hendrika Wilhelmina, D. van Johannes Bernardus Reeken.

den 13 November.

Jacobus, Z. van Hartog Frank.

Nicolaas Franciscus, Z. van Joannes Franciscus Joling.

Everdina Jenneke, D. van Dirk Monrooij.

Adriana Johanna Magdalena, D. van Gerrit Rijsdam.

Johannes Jacobus, Z. van Joannes Jacobus de Beer.

den 14 *November.*

Huberta, D. van Hendricus Kippersluis.
Cornelis, Z. van Cornelius Vianen.
Johannes Gijsbertus Adrianus, Z. van Pieter van Bork.
Petrus Johannes, Z. van Aegidius Franciscus Berends.
David Cornelis, Z. van Joannes Verheij.
Hendrikus Anthonius, Z. van Joannes Henricus Heesen.

den 16 *November.*

Marguerite Jeannette Caroline, D. van Guillaume Charles Baron Snouckaert van Schauburg.
Geertruij Johanna, D. van Johannes Peterse.
Cornelia Wilhelmina, D. van Joannes Vierhout.
Helena, D. van Jan de Groot.
Dirkje, D. van Dirk Gijbels.
Maria Magdalena, D. van Anthonie van Steijn.
Johannes Andreas, Z. van Georg Valentin Burkert.

den 17 *November.*

Christiaan, Z. van Benjamin Linschoten.
Ferdinandina Geertruida, D. van Justus Joannes van Maurik.
Maria, D. van Zacharias Smit.
Bernardina, D. van Johannes Coenraad van Eijk.
Johanna Anthonia, D. van Johannes Antonij Le Blanc.
Elisabeth, D. van Joannes van Beek.

den 18 *November.*

Cornelia Adriana, D. van Jan Bernardus Niewenhuis.
Cornelis Christiaan Frederik, Z. van Adrianus Wilhelmus Nicolaas van Straaten.
Theodorus, Z. van Franciscus Antonius Fonville.
Jan, Z. van Hendrik Stekelenburg.
Pieter, Z. van Daniel Wagevoort.
Maria Hermina, D. van Evert van Minkelen.

den 19 *November.*

Hendrik, Z. van Adrianus van der Schaft.
Johannes, Z. van Hendrikus van den Hoek.
Johannes Lodewijk, Z. van Lodewijk Alexander Cornelis de Bock.
Maria Geertruida, D. van Jan Joseph Justus de Heij.
Angenieske Petronella Geertruida, D. van Johannes Blankert.
Gerrit, Z. van Hendrik van Montfoort.

den 20 *November.*

Catharina Sophia, D. van Henricus van de Kamp.
Louis Renier, Z. van Jean Antoine Baron Taets van Amerongen.

den 21 *November.*

Frans Carel, Z. van Theodorus Muller.
Carolina Machtilda, D. van Cornelis Ferree.
Bernardus, Z. v. Bernardus Beckes.
Catharina, D. van David van Gorkom.

Jeannette Catharine Anne, D. van Gerhardus van Eldik.

Adriana, D. van Cornelis van Dijk.

den 23 November.

Willem Hendrikus Frederik, Z. van Christiaan Frederik Klokke.

Anna Hestrea Lambertina, D. van Wilhelmus Albertus Terwogt.

Lambertus Cornelis, Z. van Lambertus Cornelis Strocve.

Catharina Elisabeth, D. van Pieter Veelo.

Pieter, Z. v. Bartholomeus Kesnig.

Wilhelmina, D. van Jeremias van Beuge.

den 24 November.

Eduard Coenraad, Z. van Abraham Josephus Kolster.

Cornelis, Z. van Michiel Koot.

Johanna, D. van Cornelis Theodorus Spiering.

Pieter, Z v. Isaak van den Hoorn.

Cornelia Petronella, D. van Christianus Haagen.

Johanna, D. van Arij van Gorkum.

Pieter Hendrik, Z. van Pieter van Dranen.

Christiaan, Z. van Christiaan van Tuijl.

Elisabeth, D. van Dominicus Hazekamp.

Anna Catharina, D. van Evert Ruth Vermeer.

den 25 November.

Johanna Wilhelmina, D. van Hendrik Joole.

Gerardus Johannes en Elisabeth, Z. en D. van Nicolaas Emmelot.

Abraham Théodore, D. van Hendrik Mauritz Cornelis Calkoen

den 26 November.

Maria Josepha, D. van Jean Proest.

Wilhelmina Johanna, D. van Jan Goedel.

Hendrika, D. v. Jacobus Bontrop.

Jan, Z. van Willem Jongerius.

Johanna, D. van Cornelis Rijken.

Elisabeth, D. van Cornelius Franciscus Janssens.

Adrianus, Z. van Lambertus van den Ham.

Margaretha Catharina, D. van Jean Baptist van den Berg.

den 27 November.

Pieter, Z. van Pieter Dwars.

Johannes, Z. van Pieter de Marie.

Fortunée Anne Louise, D. van François Gijsbert Staadskin Baron van Brakell.

den 28 November.

Johanna Petronella, D. van Johannes Ockhuijzen.

Arnoud Pierre, Z. van Willem Hendrikus de Heus.

Johannes Baptista, Z. van Gerardus Joannes Baptista van Wintershoven.

Johanna Cornelia, D. van Dirk Cornelis Wefers Bettink.

Anna Margaretha, D. van Johannes van Essenberg.

Anthonia, D. van Daniel Anthonij van der Lingen.

Christiaan Johannes, Z. van Jan Barneveld.

Johanna Maria, D. van Theodorus Petrus van den Bergh.

den 30 November.

Maria Christina, D. van Willem Jacobus van Boxel.
Elisabeth, D. van Christiaan Jorg.
Adrianus, Z. van Jacobus van den Hoeven.
Dirk, Z. van Josephus de Rooij.
Gerardus, Z. van Gerardus Tollenaar.
Adriana Cornelia, D. van Johannes Baptist Coevoet.

GEBORENEN 169, waaronder 13 Onechten, onder welke laatsten zich een tweeling bevindt.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 4 November.

Cornelis Kalden, weduwenaar en Pieternella van der Linden, weduwe.

Arie Bikker, weduwenaar en Alida Neeltje Maij.

Pierre Bartels en Johanna Kok.

Albertus van den Brand en Johanna Margaretha Dekker.

Pieter Sakkes, weduwenaar en Johanna Voorlaagen.

Johannes van Olderen, weduwenaar en Meertije van Elst.

Cornelis Sneijders en Johanna Geertruijda Tison.

Joannes Cornelius Remme en Helena Rademaker.

Antonius Melgerus Verplak en Maria de Kruijf.

Andries Makkee en Elisabeth Brenkers.

Thomas van Loeve en Johanna Mol.

Melchior van Rooijen, weduwenaar en Joanna Zegers.

Barend Willem Rikkers en Anna Maria Schok.

Lambertus Adrianus Cornegge en Gesiena Keetels, weduwe.

Christoffel de Haas, weduwenaar en Geertje Sterk.

Hendrikus Ladrak en Willemina Roelvink.

Nicolaus Janssens en Joanna Haarmans.

Evert Bolderdijk en Maria Cornelia Eijkman.

Johannes Giezen en Maria Vroijestijn.

den 11 November.

Gerardus Velthuijsen en Jannigje van Wensen.

Arnoldus van Lingen en Maria de Ridder.

Wouter van Buuren en Johanna Maria van Peppen.

Korst Degecamp en Janna Smits.

Theodorus Mulder en Jacoba Kerpershoek.

Antonij Catharinus Vierbergen en Johanna van Laar.

Cornelis Kalkhoven en Cornelia Goverdina Pauw.

Salomon Mossel en Prinsje van Aalst.

Ellis Hoefste en Theodora van Gelder.

Johannes Anthonij Le Blanc en Johanna Cornelia de Koning.

Gerrit van der Sneij en Angeniesie Vermaak.

Johan Jacob Huisman en Caroline Maria Antoinette Ridder.

den 12 November.

Jacob Alexander Roëll, weduwenaar en Elizabeth Bregitta Anthonia Abrahamsz.

den 18 November.

Lambert Nossent en Heinderika Oort.

Cornelis van der Steen en Geertruida van Oort.

Gerrit van Termeij en Christina Perebolt.

Johannes van Herden en Cornelia de Groot.

Adrianus Hoogelander, weduwenaar en Cornelia Joanna van Beek.

Johann Heinrich Adolph Rose en Elisabeth Maas.

Willem van Muijen en Antje de Bruijn.

Johannis Deuvelingen en Gijsje Koot.

den 19 November.

Johannis van Scherpenseel en Anna Elisabetha Bergmann.

Jan Cornelis Edema en Lotje Bokhorst.

den 25 November.

Albertus Hendrikus van Ekeris en Marritje van Dijk.

Gerardus Koppers, weduwenaar en Margaretha de Bruijn.

Johannes van den Berkhof, weduwenaar en Jansje van Berkel.

Hendrich van Berck en Alida Wiesman, weduwe.

Christiaan Wiesman en Jacoba Hageman.

Hendrikus Coenen en Maria Verheul.

Johannes de Winter en Cornelia van Ravenswaaij, weduwe.

Hendrik Dieffenbach en Antje Forst.

Nicolaas Ras, weduwenaar en Hendrica Johanna van Assenbergh.

Friederich Ludewig Hoeksen en Aletta de Bruin.

Jan Koning en Aaftje Ruijter

TE ZAMEN 53 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 November.

Theresia Maria Dorothea Kock, 1 j. en 11 m., achter den Dom.
Pieter Verburg, 64 j., te Zegveld.
Adriana Bogaart, huisvr. van Jacob Bichon, 82 j., Lange Rosendaal.
Betje van der Mast, ongeh., 22 j., buiten de Weerd.
Reinier Willem van Tent, 87 j., Bakkerbrug.
Anthonie Ebergen, 32 j., te Cothen.

den 3 November.

Cornelis van Weede, 87 j., Voorstraat.
Anna Machtildis Ernou, wed. Antonius van Oostrum, 62 j., Zuilestraat.
Johannes Pieter Nicolaas Geelkerken, circa 6 j., Breestraat.
Cornelis Vroonhof, 67 j., buiten de Catharijnepoort.
Joseph Antoine Anne Meijer, 17 j., Hospitaal.

den 4 November.

Belia Wallenburg, 1 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.
Allegonda van Dillen, 1 j., Lange Lauwerstraat.
Hendrik Stam, 83 j., buiten de Tolsteegpoort.
Geertruijda Zagwijn, 4 j., Grocnesteeg.

den 5 November.

Carel van de Haar, 2 j., Magdalenesteeg.
Johannes de Rooij, 3 w., aan 't Vreeburg.
Doodgeb. Dochter van Anthonius Arts, Zakkendragerssteeg.
Doodgeb. Dochter van Pieter Dirksen, buiten de Weerd.
Doodgeb. Zoon van Johannes de Groot, Catharijnestraat.

den 6 November.

Gerard van Beek, 52 j., buiten de Catharijnepoort.

den 7 November.

Wilhelm Gustaaf Knipper, 4 j., Gaardbrug.
Maria Clazina de Leeuw, wed. Justus Visch, 80 j., Jansdam.
Johannes van Beurden, 66 j., buiten de Tolsteegpoort.
Karel Gijsbertus Evertsen, 3 w., buiten de Weerd.
Francina Sluijk, 6 j., buiten de Tolsteegpoort.
Maria Schipperijn, 7 j., buiten de Catharijnepoort.
Aagje van Ginkel, huisvr. van Dirk van der Kuijl, 36 j., Ganzenmarkt.
Eva Johanna Muller, 7 w., buiten de Weerd.

den 9 November.

Catharina Johanna Juriana Ett, circa 3 j., Steenweg.

David Rosendaal, 7 m., Jufferstr.
Baltus Starman, 5 j., Catharijnestraat.
Maria Isabella Nuijs, 2 j., Groote Eligensteeg.

den 10 *November.*

Abraham van Vogelpoel, 2 j., Watersteeg.
Anthonia Bor, 13 j., Hooge Jacobijnestraat.

den 11 *November.*

Gijsbertus Franciscus Ivo, 1 j., Lijnmarkt.
Catharina Johanna van Leusden, ongeh., 24 j., Jacobiebrug.
Martinus Elling, 68 j., Lange Nieuwstraat.
Johanna Heunk, 3 j. en 11 m., Nicolaikerkhof.
Jannetje van Wielik, wed. Klaas Albers, 73 j., Springweg.
Anna Rock, huisvr. van Jan Cornelis Voogd, 35 j., Zandbrug.

den 12 *November.*

Johannes Poesenauw, 13 j., buiten de Weerd.
Jacobus Jansen, 68 j., Groote Eligensteeg.
Hendrik Cornelis de Bond, 1 j. en 7 m., Kreupelstraat.

den 13 *November.*

Maria Otto, huisvr. van Hendrik Rademaker, 43 j., Zwaansteeg.
Hillegonda Doedes, wed. Hendrik Mulders, 54 j., Bezembrug.
Christina Herber, ongeh., 40 j., Korte Jansstraat.

den 14 *November.*

Hermanus Cornelis van Dam, 1 d., Molensteeg.
Theodora van Velthoven, wed. Petrus Husetti Ros, 75 j., Pauwsteeg.
Johanna Doeser, 3 w., Hekelsteeg.

den 16 *November.*

Margarethe Laurence Johanne van Gheel Röell, echtgenoot van Guillaume Charles Baron Snouckaert van Schauburg, 29 j., Bezembrug.
Cornelis Rietveld, 2 j. en 5 m., buiten de Wittevrouwepoort.
Cornelis Agterberg, 85 j., buiten de Tolsteegpoort.
Hendrica Adriana Maare, circa 2 j., Zwaansteeg.
Paulina Johanna Veen, 5 m., Lange Nieuwstraat.
Doodgeb. Zoon van Matthijs de Beer, Vuilesloot.
Hubertina Jacomina van Gelden, ongeh., circa 20 j., achter Clarenburg.

den 17 *November.*

Louis Fouraux, 5 m., Groenesteeg.
Lambertus Johannes Wolsing, circa 9 m., Varkenmarkt.
Willemijntje van Jaarsveld, huisvr. van Henricus van Blaricom, 63 j., Hamsteeg.
Doodgeb. Dochter van Willemina Clasina Johanna Schoonman, Korte Smeesteeg.
Hermina Bos, 1 j. en 4 m., Stroosteeg.

Maria Ewijk, 80 j., Wijde doelen.

den 18 *November.*

Martinus Dominicus van Loo, 62 j., Hooge Jacobijnestraat.

den 19 *November.*

Gijsje de Kruijf, 2 j., buiten de Tolsteegpoort.

Emmerina Rongen, wed. Jelis Bosch, 58 j., Zakkendragersteeg.

Jan van Arkel, 11 m., buiten de Catharijnepoort.

den 20 *November.*

Doodgeb. Dochter van Anthonius de Baar, Slagtsteeg.

Franciscus Jacobus Dekkers, 11 d., Koestraat.

den 21 *November.*

Alida Hoevers, 6 w., in de Twijestraat.

Helena Kiel, 10 j. en 11 m., aan de Zilversteeg.

Johanna Commeseel, wed. Christoffel Schilderwolff, 62 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 23 *November.*

Thomas van Basten, 4 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Anna Sibilla Schommertz, huisvr. van Lambert Meijer, 60 j., Hardebollestraat.

den 24 *November.*

Francina van de Peppel, 7½ m., buiten de Weerd.

Doodgeb. Zoon van Johannes van Doorn, Zilversteeg.

Cornelis Vermeulen, 17 j., Molensteeg.

Nicolaas van Luin, 1 j. en 10 m., Korte Viesteeg.

den 25 *November.*

Johannes van de Bilt, 8 j., Springweg.

Maria Hoevers, wed. Johannes Verweij, 57 j., Lange Lauwerstraat.

Maria Hendrica Kroese, 10 m., Korte Smeesteeg.

Dirk Schuurkamp, 5 w., buiten de Catharijnepoort.

den 26 *November.*

Jan Parmetier, 69 j., Nicolaikerkhof.

Doodgeb. Dochter van Arnoldus Romijn, buiten de Weerd.

Hermanus Mulder, 2 j. en 4 m., Springweg.

Hendrica Johanna de Vos, 1 j., buiten de Weerd.

den 30 *November.*

Casper Evert Huijs, 9 m., Geertesteeg.

Gerrit van Dijk, 65 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina van Beuge, 8 d., Lange Lauwerstraat.

OVERLEDENEN 89.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	8.
Tering.	16.
Stuipen.	13.
Gevolgen van de Tanden.	1.
Zenuwkoortsen.	7.
Verval van krachten.	11.
Slijmziekte.	1.
Koortsen.	1.
Kinkhoest.	3.
Kinderziekte.	2.
Bezetting op de borst.	2.
Roodvonk.	1.
Klierziekte.	2.
Beroerte.	2.
Mazelen.	1.
	71.

Transport.	71.
Beenbederf.	1.
Kramp.	1.
Borstkwaal.	3.
Keelziekte.	1.
Bezetting in het hoofd.	1.
Vuur in de ingewanden.	1.
Gevolgen der kraam.	1.
Water.	4.
Miskraam.	1.
Slijmhoest.	1.
Hersenontsteking.	1.
Graveel.	1.
Zinkingkoorts.	1.
	89.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	5	8.
Beneden het jaar.	9	7	16.
Van 1 tot 10 jaar.	13	13	26.
» 10 » 20 »	3	2	5.
» 20 » 30 »	»	4	4.
» 30 » 40 »	1	2	3.
» 40 » 50 »	»	2	2.
	29—	35—	64.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	29.	35.	64.
Van 50 tot 60 jaar.	1	3	4.
» 60 » 70 »	8	4	12.
» 70 » 80 »	»	2	2.
» 80 » 90 »	4	3	7.
» 90 » 100 »	»	»	»
	42—	47—	89.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 21 *November*, door den Notaris
J. H. VAN GROOTVELD.

Eene Huizinge, Erf en Grond, aan de Oostzijde van de Jufferstraat, nabij de Lange of Westersmedesteeg, wijk B, N°. 602. Verkocht voor *f* 2075.

Denzelfden datum, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis, Erve en Tuin, waarin sedert een aantal jaren de Boekhandel is uitgeoefend, staande achter den Dom, op den Zuiderhoek van de Domsteeg, wijk F, N°. 304. Verkocht voor *f* 11,600.

N°. 2. Een Huis, Erf en Grond, achter de Domkerk, op den Zuid-oosthoek van de Domsteeg, wijk F, N°. 310. Verkocht voor *f* 4,500.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1840.

GEBORENEN.

den 1 December.

Jacobus, Z. van Jacobus van Cleef.

Geertruida Hendrika, D. van Cornelis van Dorssen.

Martina Catharina, D. van Wijnand Faber.

den 2 December.

Cornelia Alberdina, D. van Jacobus Wassink.

den 3 December.

Amelia Alida, D. van Johannes Hogesteijn.

Gerdina Cornelia, D. van Herman van der Velden.

Petrus, Z. van Petrus Schreijnders.

Johanna, D. van Johannes Lancee.

Franciscus Hendrik, Z. van Johan Jacob Flenter.

den 4 December.

Bernardus, Z. van Theodorus Joannes Kempkens.

Maria, D. van Johannes de Mink.

Alberta, D. v. Willem van Rossum.

Ernestus Bernardus, Z. van Antonie van Veenendaal.

Hendrikus Johannes, Z. van Jan Hendrik Mostert.

den 5 December.

Johanna Maria, D. van Nicolaas Pasman.

Cornelis, Z. van Jacobus Johannes Coesijns.

Adrianus, Z. van Noach van Velze.

Hendrika, D. van Hendrik Schoonhoven.

Jan, Z. van Gerrit Peperkamp.

Marinus Cornelis, Z. van Jacobus Johannes Huijgens.

Samuel, Z. van Isaak Jacob Coster.

den 7 December.

Johannes, Z. van Johannes Arnoldus van Arkel.

Hermanus Nicolaas Arnoldus, Z. v. Hendricus Johannes Vocking.

Johanna, D. van Gerrit Oostveen.

Peter, Z. van Pieter van Steenis.

den 8 December.

Engelberta, D. van Cornelis Kunneman.

Jan Casper, Z. van Dirk Leunen.

Cornelia, D van Hendricus Elink Schuurman.

Adrianus, Z. van Jacobus van der Meijden.

Cornelia en Hermanus, D. en Z. v. Jacobus Johannes van Rossum.

Jacobus Johannes, Z. van Johannes Christoffel Paap.

Wimpje Elisabeth, D. van Joannes Theodorus Bosch.

den 9 December.

Johannes, Z. van Everardus Buije.
Cornelis, Z. v. Johannes de Maric.

den 10 December.

Antonie Henricus, Z van Antonie Henricus Kelfkens.
Dirk, Z. van Rijk Hendrik Joolen.
Johannes, Z. van Johannes Mulder.

den 11 December.

Elisabeth, D. van Willem Anthonie Smiths.
Geertruida Elisabeth, D. van Johannes Peters.
Willem, Z. van Hendrik Koenders.

den 12 December.

David Hendrik, Z. van David Groothof.
Aletta, D. van Arnoldus van der Werf.
Johannes Christoffel, Z. van Hendrik Willem Dammeijer.
Maria Jacoba, D. van Hendrik Maufried Haus.
Johanna Maria Clara, D. van Otto Jongbloed.

den 14 December.

Cornelia, D. van Gerrit Galesloot.
Maria en Geertje, Dochters van Nicolaas van Drane.
Bernardus, Z van Bernardus Ockeloen.
Johanna, D. van Jacobus Johannes Vesselo.
Adrianus Johannes, Z. van Christiaan Martens.
Petronella Barendina, D. van Fredrik Klomp.
Theodora Barendina Geertruida, D. van Arnoldus Joannes Henricus Sijben.
Govert, Z. van Anthonie Sakkers.

den 15 December.

Johanna Louisa, D. van Pierre Luderus.
Hendrik, Z. van Paulus Willem van Doorn.
Johannes, Z. van Johannes Hoedemaker.
Adrianus, Z. van Lambertus van Nijendaal.
Hendrikus Johannes, Z. van Johannes Jacobus Aarsen.
Johanna Cornelia Maria, D. van Hermanus Cornelius Dikmars.
Cornelis Marinus, Z. van Adrianus Lagas.

den 16 December.

Petronella, D. van Willem Hendrik Ducro.
Marinus, Z. van Johannes van der Horst.

den 17 December.

Cornelia, D. van Gerrit Kragten.
Jansje, D. van Jan Kieft.
Maria, D. van Joannes Adrianus Boksteijn.
Christiaan, Z. van Cornelis van Dorssen.
Jan, Z. van Theodorus Enderlé.
Hendrikus Martinus, Z. van Johannes Martinus Mulder.

den 18 December.

Aron, Z. van Jacob Aron de Haas.
Evert, Z. van Adrianus Willemse.
Hendrik Jacobus, Z. van Johannes van Geelen.

den 19 December.

Johanna, D. van Johannes Weerdenburg.

den 21 December.

Cornelia Adriana Diderika, D. van Johannes Jacobus de Waal.

Adriana Maria, D. van Cornelis van Maarschalkerweerd.

Cornelia, D. van Cornelis Bosson.

Elisabeth, D. van Gerrit Ghristiaansen.

Johanna Adriana, D. van Lambertus Adrianus Cornegge.

Johannes Cornelis, Z. van Jan Kres.

Louisa Maria, D. van Wilhelm te Brugge.

den 22 December.

Johannes Jacobus, Z. van David Franciscus van Dijk.

Geertje, D. van Gerrit van Werkhoven.

Hendrik, Z. van Willem Boeijen.

Dirk, Z. van Jan van Kruijl.

Hermanus, Z. v. Dirk Klarenbeek.

Lambertus, Z. van Lucas Blankers.

den 23 December.

Rijchardus, Z. van Paulus Laurens Hessing.

Jan, Z. van Hermanus de Groot.

Franciscus Josephus Thomas, Z. van Josephus Arnoldus Schuller.

Franciscus Thomas, Z. van Franciscus Odijk.

den 24 December.

Hendrika, D. van Klaasje van Roosemaale.

Gerarda, D. van Willem Willemse.

Johannes Cornelis, Z. van Willem Martinus Visser.

Agnita Anthonia, D. van Willem Hendrik Meijer.

Arrisje, D. van Adolph Schoonheijm.

Wilhelmina Johanna, D. van Pieter Cornelis de Fuijk.

Johannes, Z. van Cornelis Antonij Dreux.

Marinus Gijsbertus, Z. van Johannes Blanken.

den 25 December.

Jaantje, D. van Juda Emanuel Gans.

Teuntje, D. van Jan Oskam.

den 26 December.

Gerardus Cornelis, Z. van Dirk Vernooij.

Adrianus, Z. van Gijsbertus van Assen.

Elisabeth Hendrika, D. van Karel Ferdinant.

den 28 December.

Wouterus, Z. van Dirk de Ruijter.

Geertruida, D. van Coenradus Ciphers.

Catharina Maria, D. van Johannes Albertus van Zelm.

Gijsbertus, Z. van Pieter Hol.

Anna Maria Joanna, D. van Jasper Antoni Pinkenie.

Johannes Stephanus, Z. van Arnoldus van Vreeswijk.

den 29 December.

Cornelis, Z. van Antonij de Bont.

Wouterus, Z. van Bart Foks.

Wilhelmina Fredrika, D. van Elisa Willem van Galen.

den 30 *December.*

Elisabeth, D. van Wielmpie Benjamin Perlee.

den 31 *December.*

Petronella Francisca, D. van Gerardus van Berkel.

Maria, D. van Johannes van den Bol.

Wilhelmina Maria, D. van Authonie van Schaik.

Cornelis, Z. van Joannes Broere.

Maria, D. van Franciscus Pardon.

Hermann Henrich, Z. van Hans Hermann Henrich Kracht.

Johan Henrich, Z. van Johan Henrich Kroese.

Petrus Johannes, Z. van Jacobus Hentenaar.

Arnolda, D. van Abraham van Gorkom.

Clasina, D. van Petrus van Elten.

GEBORENEN 135, waaronder 11 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 2 December.

Egbertus Johannes van Doorn en Martina Wilhelmina Boellaard.

Caspar Antonie La Heij en Geertruida den Frankrijker.

Alexander Hubertus Lamme en Willempje Storm.

Hermanus Kleuver en Pietronella Jacomina Hendrika Gerritje Mannekes.

Jan Hendrik de Winter en Lamberta Blommers.

Jan Verbree en Anthonia Storm.

Johann Gerhard Friedrich Hollenbeeke en Jannetje Verbon, weduwe.

Hijman Joseph de Jong en Clara Salomon Binger.

den 3 December.

Dirk Harting en Antoinette Francoise van der Pant.

den 9 December.

Willem Straatman en Eliesabet Bras.

Nathan Manus Salomon en Aaltje Markus Nathan.

Wilhelmus Heijman, weduwenaar en Geertruida van Steenderen, weduwe.

Hermannus Hoveling en Marie Vlammings.

Pieter van der Rijst en Trijntje Maaij.

Cornelis van der Linden en Jaantje Gadella.

den 16 December.

Adrianus van Egmond en Huberdina Johanna Harenberg.

Rombout Numans, weduwenaar en Geertruij Moll.

Wilhelmus Gerardus Maas, weduwenaar en Christina Claziena Staghouwer, weduwe.

Martinus Overstraaten en Alida Frederika Hollman.

Gerrit Santman, weduwenaar en Elisabeth Aaijens, weduwe.

Jacobus Schouten en Jannigje Bebberse.

Hendrik Goudriaan en Hillegonda van Roijen.

Johannes Velling en Adriana van Dam.

Philippus Velde, weduwenaar en Anna Elisabeth van Welbergen.

den 23 December.

Carl August Xaverius Gottlob Friedrich Sicherer en Anna Maria Cornelia Smit.

den 30 December.

Willem van Leeuwen en Margreta van Hoorn.

Adrianus Gentenaar en Maria Gertrudis Meijer, weduwe.

Antonie Hensbroek, weduwenaar en Jannigje Permentier, weduwe.

TE ZAMEN 28 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 December.

Doodgeb. Zoon van Franciscus van Zutphen, Varkenmarkt.

Anthonia van der Lingen, 4 d., Nicolaikerkhof.

Helena Rijke, wed. Cornelis Maas, 48 j., Groote Eligensteeg.

Johanna van Charldorp, 15 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Maria Serton, ongeh., 22 j., Gasthuis.

den 2 December.

Hartog Johannes Osij, 60 j., Schoutesteeg.

den 3 December.

Wilhelmina Cousijuse, wed. Sem van der Karst, 82 j., Brandsteeg.

Johanna Heikamp, ongeh., 55 j., buiten de Weerd.

Catharina Elisabeth Veela, 11 d., Lange Nieuwstraat.

den 4 December.

Dirk Holthuisen, 83 j., Lange Lauwerstraat.

Angenieske Petronella Geertruida Blankert, 15 d., Voorstraat.

den 5 December.

Christina Anna Reigersman, huisvr. van Mr Jan Hendrik Cazius, 67 j., Smeebrug.

Jan Cornelis Broer, 4 j., Catharijnestraat.

den 7 December.

Jacoba van der Linden, 10 j., buiten de Weerd.

Johan Anthonius Bruls, 42 j., Hospitaal.

Margaretha van Zwol, wed. Cornelis van Nieuwenhuijsen, 76 j., Lange Hamsteeg.

Catharina de Heus, wed. Pieter Singers, 60 j., Florasteeg.

den 8 December.

Jan Christiaan Vocht, 60 j., Lange Rosendaal.

Jacoba Geertruida Baars, 1 m., Lange Lauwerstraat.

Hendrik Cornelis Baars, 1 m., Lange Lauwerstraat.

Wilhelmina Wenting, 5 j. en 9 m., Pelmolen.

Christoffel van Luijn, circa 4 m., Wijde Watersteeg.

den 9 December.

Wilhelmina Christina Felderhof, 7 j. en 8 m., Lange Lauwerstr.

Doodgeb. Dochter van Pieter van Velsen, Pelmolen.

Johanna Maria Frederica Huijgens, 1 j. en 2 m., in de Twijerstraat.

den 10 December.

Reinhard Johannes Wagenaar, 79 j., Zilversteeg.

Johannes Verhaar, 90 j., Groenesteeg.

Maria Bos, 3 m., Zakkendragersteeg.

Nicolaas Johannes Franciscus Stevens, 2 m., Vreebrug.

den 12 December.

Doodgeb. Zoon van Dirkje van Leersum, Lauwersteeg.

Maria Gijsberta Kelfkens, wed.

Johannes van Arkel, 53 j., buiten de Weerd.

Petronella Fock, huisvr. van Jan Rietveld, 73 j., buiten de Tolsteeg.

Jannetje van Draanen, huisvr. van Johannes van Linschoten, 68 j., Lange Smeesteeg.

Adriana van Oostveen, ongeh., 29 j., te Tienhoven.

den 14 *December.*

Elizabeth Flastuijn, huisvr. van Daniel Wagevoort, 35 j., Telingstraat.

Maria van Gent, 3 j. en 3 m., Springweg.

Petrus Jacobus Johannes Kipp, 4 j., aan de Stadhuisbrug.

Jean Baptiste Viron, 42 j., Zilversteeg.

den 15 *December.*

Nicolaas Ockhuijzen, 66 j., Geertebrug.

Doodgeb. Zoon van Pieter Zwaak, Stroosteeg.

Elisabeth van den Berg, ongeh., 16 j., buiten de Weerd.

Marinus Gerard Porton, 11 j. en 9 m., Lange Smeesteeg.

Alida Hendrina Melder, huisvr. van Johannes Dupree, 47 j., Lange Lauwerstraat.

den 16 *December.*

Hendrika Wijlwagenaar, wed. Jean Schneider, 87 j., Bakkersteeg.

den 17 *December.*

Doodgeb. Dochter van Elisabeth Geurtse, Boterstraat.

Nicolaas Pisa, 13 j. en 1 m., Zwaansteeg.

Antonius Augustinus Koster, 20 j., Hospitaal.

Govert Sakkers, 3 d., Jacobiekerkhof.

Joseph Eijsbersen, 1 j. en 4 m., Korte Rozendaal.

den 18 *December.*

Dirk Boudewijn Taats, 54 j, aan de Maliebaan.

Anna Maria Cazius, wed. Ludovicus van Putten, 84 j., buiten de Weerd

Hendrik Philip Dammeier, 2 j. en 8 m., Zilversteeg.

Hermanus Johannes Reijnders, 4 j., Viebrug.

Clasina Bosman, wed. Jan ten Haven, 44 j., Voorstraat.

Cornelia Kruit, wed. Jan de Gidts, 82 j., Lange Nieuwstraat.

Anna Elisabeth Geertruij Becker, wed. Philip Florens Heitz, 71 j., Zandbrug.

den 19 *December.*

Wendelina Janette Elizabeth Rijnders, 2 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Elisabeth Kerber, 3 j. en 3 m., Steenweg.

Johanna Maria Geldman, 6 m., Pelmolen.

Jacobus Marinus Veereschild, 3 m., Lange Smeesteeg.

den 21 *December.*

Johannes de Beer, 51 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Wilhelmus Johannes van Dillen, 12 j en 9 m., Lange Lauwerstr.

Ermina Ross, ongeh., 62 j., Neude.
Petronella Jansen, 1 j., Lange Nieuwstraat.
Cornelia van Rossum, 12 d., Abstede.
Anthonie Vermaak, 43 j., buiten de Tolsteegpoort.
Hendrika Bontrop, 4 w., Nicolaikerkhof.
Gerarda van Dam, 23 j., buiten de Weerd.
Renier Geelen, 29 j., buiten de Catharijnepoort.
Johanna van der Wurff, wed. Bastiaan Korsten, 59 j., Wittevrouwenstraat.
Conrad Roth, 78 j., Zandstraat.
Petronella van Elsen, 7 m., Kreupelstraat.

den 22 December.

Maria Antoinetta Meijer, 8 m., Springweg.
Hendrina Maria Pauw, 2 m., Kleine Eligensteeg.
Fredrik Sol, circa 79 j., Weesbrug.
Johanna Clasina Houtkoper, 3 j. en 8 m., Lange Lauwerstraat.
Franciscus van den Heuvel, 3 m., Mijlpoortje.

den 23 December.

Egidius van Oord, 5 m., Geertebrug.
Frederik Dirkse, 74 j., Florasteeg.

den 24 December.

Theodorus Geezink, 62 j., Groenesteeg.
Anthonie Foppelij, 19 d., Groenesteeg.
Hendrik Bocijen, 2 d., Pelmolen.
Maria van Kessel, huisvr. van Andreas Rentiers, 41 j., Kleine Eligensteeg.
Cecilia Pijzel, ongeh., 32 j., buiten de Tolsteegpoort.
Johannes Hendricus Serton, 10 j. en 7 m., Kreupelstraat.
Wilhelmina Francina van Gent, 13 j. en 6 m., Springweg.
Anthonie Charldorp, 63 j., buiten de Weerd.

den 25 December.

Pieter Hendrik van Dranen, 1 m., Geertesteeg.
Gerhard Heinrich Tholen, 27 j., Hospitaal.

den 26 December.

Hendrika Bonebakker, wed. Dirk Mulder, 65 j., buiten de Weerd.
Johanna Noorduijne, huisvr. van Jacobus de Visser, 76 j., Korte Viesteeg.
Pieter Jacob Bakkenes, 64 j., Marieplaats.
Johanna Elisabeth Oudhof, huisvr. van Cornelis Jansen, 54 j., Kleine Eligensteeg.
Hendrik van Keulen, 81 j., Schalkesteeg.
Helena Maria Meesse, 1 j. en 8 m., Korte Nieuwstraat.
Cornelia van Giesen, 2 j., Groenesteeg, wijk C.
Willem van Aller, 11 j., Groenesteeg, wijk A.
Doodgeb. Zoon van David Johannes Nicolaus Bischoff, Mijlpoortje.
Johannes Jacobus Alter, 85 j., Tuchthuissteeg.

den 28 December.

Elisabeth Maria van Bemmel, 6 j. en 10 m., Jacobiebrug.

Hendrikus Froonhof, 4 j., buiten de Weerd.

Johannes Touliere, 85 j., Zandstraat.

Barendina Jansen, wed. Willem Storm, 82 j., achter Clarenburg.

Wilhelmina Johanna de Fuijk, 2 d., Breestraat.

Johannes Hofstede, 74 j., Gasthuis.

Bernardus Willekes, 86 j., Zandstraat.

Hermanus Hooglander, 54 j., buiten de Tolsteegpoort.

Catharina Scheffers, huisvr. van Casper Hesselman, 58 j., Muntstraat.

Pieter Zuijdendorp, 70 j., Achterom.

den 29 December.

Cornelia Schoonhoven, wed. Adrianus de Vink, 42 j., Vrouwjuttestraat.

Hendrica Wouters, wed. Johannes Schwegler, 48 j., buiten de Weerd.

den 30 December.

Doodgeb. Zoon van Livius Petrus van den Broek, Bezembrug.

Barendina van Vloten, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Hendrika Wilhelmina Schultz, ongeh., 38 j., Gasthuis.

Geurt Motshagen, 67 j., Pelmolen.

Johannes van Luijn, 2 j. en 10 m., Watersteeg.

Clasina Berkhuise, wed. Gerrit Pupke, 44 j., Lollestraat.

Elisabeth van der Porte, huisvr. van Gerrit van Veenendaal, 64 j., Zandstraat.

den 31 December.

Petronella Maria Anna Gulikers, 1 j. en 11 m., Nicolaikerkhof.

Jan Nieuwendijk, 4 j., buiten de Weerd.

Hendrika Aletta van der Burg, wed. Dirk van Hattem, 73 j., Jerusalemsteeg.

Anthonia van den Heuvel, 3 m., Mijlpoortje.

Johannes Baptist Joseph Combaire, 58 j., Bakkerbrug.

Dirk van Dijk, 90 j. en 3 m., Lange Jansstraat.

Charlotta Mertz, huisvr. van Johannes Rudolf Ohl, 46 j., Bakkersteeg.

Jacobus de Waal, circa 73 j., Viebrug.

Anna Uitman, wed. Isaac Le Maire, circa 83 j., Ballemakerstraat.

Johanna Cornelia van der Schaft, 11 d., Lange Lauwerstraat.

Frans Bikker, 55 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelia Schinkel, wed. Stephanus van Gogh, 54 j., Zilversteeg.

Elisabeth Augusta Felicité Quarin Willemier, 9 m., Gaardbrug.

Hendrika Maria Kraak, 9 m., Achterweg.

Benjamin Wilhelmus Walbeek, 5 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Jan Pannebakker, 90 j., Wijde Begijnesteeg.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	7.
Tering.	19.
Stuipen.	24.
Zenuwkoortsen.	2.
Verval van krachten.	30.
Slijmziekte.	2.
Koortsen.	2.
Kinkhoest.	3.
Kinderziekte.	3.
Bezetting op de borst.	1.
Roodvonk.	1.
Beroerte.	7.
Borstkwaal.	6.
	107.

Transport.	107.
Water.	12.
Slijmberoerte.	1.
Zinkingkoorts.	2.
Verdronken.	2.
Rhumatiek.	1.
Beklemde breuk.	3.
Leverontsteking.	1.
Bloedspuwing.	1.
Maagkanker.	1.
Groep.	1.
Persloop.	1.
Bloedontsteking.	1.
	134.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	2	7.
Beneden het jaar.	11	15	26.
Van 1 tot 10 jaar.	11	13	24.
» 10 » 20 »	4	4	8.
» 20 » 30 »	2	3	5.
» 30 » 40 »	»	3	3.
» 40 » 50 »	3	8	11.
	36	48	84.

	Mann.	Vr.	Tot.
Transport.	36.	48.	84.
Van 50 tot 60 jaar.	5	6	11.
» 60 » 70 »	6	7	13.
» 70 » 80 »	7	5	12.
» 80 » 90 »	5	6	11.
» 90 » 100 »	3	»	3.
	62	72	134.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 5 *December*, door den Notaris
G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Hofstede, genaamd *Voorzorg*, met Huizinge, Berg en Schuur, benevens 27 Bunders, 12 Roeden, 10 Ellen Tuin, Boomgaard, Bouw-, Wei- en Hooiland. Verkocht voor *f* 12,700.

N°. 2. Eene Hofstede, genaamd *IJsselboomgaard*, met Huizinge, twee Bergen en twee Schuren, met 21 Bunders, 67 Roeden, 05 Ellen Boomgaard, Bouw-, Wei-, Hooi- en Boschland. Verkocht voor *f* 50,000.

N°. 3. Eene Hofstede, genaamd *Nootbouw*, met Huizinge, twee Bergen, Schuur, Bakhuis en Varkenshok, benevens 40 Bunders, 93 Roeden Bouw-, Wei-, Hooi- en Boschland. Opgehouden voor *f* 17,880. Dezelve zijn bij en aan elkander gelegen onder Snelrewaard, nabij Linschoten.

Denzelfden datum, door den Notaris
N. DE GRAAF.

Een Huis en Aanbehooren, staande te Utrecht, in de Boterstraat, wijk E, N°. 332, genaamd *den Gouden Appel*. Verkocht voor *f* 2,775.

Den 12 *December*, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis, Erf en Grond, mitsgaders Kelders en Kluis te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, tusschen de Vie- en Jacobiebruggen, wijk C, N°. 34. Verkocht voor *f* 5,800.

N°. 2. Een Huis, met Erf, Grond en Tuin, Kelders en Kluis te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, tusschen de Smee- en Geertebruggen, wijk B, N°. 55. Opgehouden voor *f* 4,900.

N°. 3. Eene Woning, te Utrecht, aan de Oostzijde van de Catharijnestraat, wijk C, N°. 887. Verkocht voor *f* 550.

Den 19 *December*, door den Notaris
M. WIGMAN.

De Hofstede, genaamd *het Veldhoen*, bestaande in een Huis en Achterhuis, Stallen, Schuur en Berg, met 5 Bunders, 88 Roeden, 60 Ellen Bouw-, Wei- en Boomgaard, gelegen onder Catharijne, in het Lijnpad, Gemeente Utrecht. Verkocht voor *f* 4,550.

ALPHABETISCH REGISTER.

Bladz.

Aanstelling van den Baljuw van St. Jan, Zie Roijaards.
Abdissen, Zie Oudwijk.
Abdij, Zie Oudwijk.
Amerongen, (Vergoeding aan den Heer van) wegens de devastatie zijner goederen, in 1672. . . . . 143.
Asch van Wijck, (Mr. A. M. C. van) Driejarige oorlog, 1481—1484. . . . . 1, 37, 73, 113, 157, 185, 238.
————, (H. M. A. J. van) Balderiks toren. . . . 225.
Balderiks toren, Zie Asch van Wijck.
Belastingen, Zie opbrengst.
Bloemen en Bloemenhandel, Zie Lothes.
Chirurgijn, (Stads). . . . . 180, 278.
Dodt, (J. J. van Elensburg) Bepalingen der Exequien van een' Prelaat. . . . . 11.
———— Carmina J. Scorelli. . . . . 212.
———— Historisch-Chirurgische bijzonderheden. . . . 278.
———— Dirck van Velthuijsen. . . . . 289.
———— Informatie voor de Gedeputeerden, betreffende de Stichtsche veenen. . . . . 272.
———— Lof van Voetius. . . . . 205.
———— Vonnis. . . . . 98, 210.
Doelen, (J van) Wapen der stad Utrecht. . . . . 265.
Domkerk, Zie Uitvaart.
Ertborn, (Fl. van) Aanteekening omtrent eene schilderij. . . 149.
Exequien, Zie Dodt.
Geschenk. . . . . 220.
Geschut. . . . . 181.
Getal jaren der overledenen. . . 11, 22, 35, 47, 59, 70, 82, 94, 107, 118, 131, 142.
Huwelijksplegtigheden. . . . . 397.
Jaarmarkt, Zie Kermis.
Kermis. . . . . 259, 368.

Bladz.
Kersgeschenk tot Pillegift. . . . . 293.
Kompagnie vrijwillige Jagers te paard, 1815. . . . . 297.
——— ——— ———, Zie Roijaards.
Krijgstoerustingen te Utrecht, 1815. . . . . 297.
Lothes, (P. W.) Bloemen en bloemenhandel. . . . . 100.
Lijkschouw. . . . . 286.
Maximiliaan van Oostenrijk, Zie Asch van Wijck, driej. oorlog.
Mecima, (E. J.) Schipbrug te Vreeswijk. . . . . 214.
Meijster, (E.) Nieuwe platte grondkaart van Utrecht. . . . 437.
Militair Logement. . . . . 218.
Moreelse, (Hendrik) Uitlegging der stad Utrecht. . . . . 361.
———, ——— Deductie — ——— ——— . . . . . 373.
———, ——— Aanmerkingen op de Deductie. . . . . 415.
Munt. . . . . 220.
Muzijk. . . . . 181.
Naamlijst der Geborenen, Huwelijken en Overledenen in de stad Utrecht. 1, 13, 25, 37, 49, 61, 73, 85, 97, 109, 121, 133.
Nijverheid, Zie Lothes.
Opbrengst der belastingen in de Provincie Utrecht. . . . . 219.
Ouderdom der Overledenen, Zie getal jaren.
Oudwijk, (De Abdij) bij Utrecht. . . . . 24.
Paardenmarkt. . . . . 99, 142, 221, 358.
Quartyr, (Andries). . . . . 279.
Roijaards, (H. J.) Kompagnie vrijwillige Jagers der Utrechtsche Hoogeschool, 1815. . . . . 320.
———, (Mr. J. G.) Aanstelling van den Baljuw van St. Jan. 366.
Romondt, (W. J. A. van) Romeinsche oudheden, gevonden te Vechten. . . . . 409.
Rycoutszoen, (Steven). . . . . 284.
Schipbrug, Zie Mecima.
Scorelli, Zie Dodt.
Sententie, Zie Vonnis.
Staat der tienjarige volkstelling in de gemeenten der Provincie Utrecht. . . . . 174.
—— — Volkstelling, 1840. . . . . 445.
—— — Geborenen, Huwelijken en Overledenen, in de stad Utrecht, over den jare 1840. . . . . 445.
—— van het getal jaren der Overledenen, over 1840. . . . 446.
—— — de ziekten en toevallen der Overledenen, over 1840. 447.

Blad z.

Staat der Geborenen, Huwelijken, Overledenen enz., in de Steden der Provincie, over 1840. . . . . 448.
—— — Geborenen, Huwelijken en Overledenen, in de gemeenten der Provincie Utrecht, 1837. . . . . 112.
—— —— —— —— ——, 1838. . . . . 296.
—— —— —— —— ——, 1839. . . . . 448.
—— — Geborenen, Voltrokken Huwelijken en Overledenen in de Steden der Provincie. . 36, 72, 112, 148, 184, 224, 264, 296, 358, 372, 408, 444.
Stand des Waters, in de rivier de Lek. . 36, 72, 112, 148, 184, 224, 264, 296, 358, 372, 408, 444.
Stichtsche veenen, Zie Dodt.
Uitvaart gehouden in den Domkerk. . . . . 180.
Uitlegging der Stad Utrecht, Zie Moreelse.
Utrecht in 1481—1484, Zie van Asch van Wijck, driejar. oorlog.
Vaste goederen, Zie Verkochte.
Vastenavond, (Viering van den) . . . . . 180.
Velthuijsen, (Dirck van), Zie Dodt.
Verbod op het spelen. . . . . 369.
Vergoeding aan den Heer van Amerongen, Zie van Amerongen.
Verkochte vaste goederen. . 12, 23, 35, 47, 59, 71, 83, 95, 108, 119, 132, 143.
Voetiana inedita, Zie Dodt.
Volkstelling, Zie Staat.
Vonnis, Zie Dodt.
Vruchtbaar jaar. . . . . 221.
Wapen der Stad Utrecht, Zie van Doelen.
Watersnood. . . . . 368.
Weerkundige Waarnemingen. . 34, 70, 110, 146, 182, 222, 262, 294, 358, 370, 408, 442.
Wolvenjagt in de Provincie Utrecht. . . . . 57.
Ziekten der Overledenen. 11, 22, 35, 47, 59, 70, 82, 94, 107, 118, 131, 142.
Zijden taf, (Schaarste van). . . . . 293.

BERIGT voor den BINDER.

De Platen, Kaarten en Tabellen te plaatsen, als volgt:

De Abdij Oudwijk, tegenover Bladz. . . . . 24.
Staat der Geborenen enz. in de Provincie, 1837. . 112.
Schilderij uit de St. Janskerk, te Utrecht. . . . . 149.
Portret van G. Voetsius. . . . . 205.
Walmuur bij de Bagijnen waterpoort. . . . . 225.
Staat der Geborenen enz. in de Provincie, 1838. . 296.
Het Concept van de oude en nieuwe stad Utrecht, door Moreelse. . . . . 361.
Romeinsche Oudheden. . . . . 409.
Utrecht op zijn schoonst en sterkst. . . . . 437.

MISSTELLINGEN.

Bladz. 72. In den Staat der Geborenen *staat:* te Utrecht geborenen 6 mannen, *lees:* 68.

Bladz. 240. *Onder de laatste regel van den Text, leze men:* geen heilig en eerbaar was. De heilige reliquiën van St.

Bladz. 244 De laatste regel van den Text *leze men niet.*

Bladz. 261. 2e Regel van onderen, *staat:* Eerst in het jaar 1 *lees:* Vóór het jaar 1808.

(Tegen over bladz. 412.)

STAAT

DER

GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

IN DE ONDERSCHEIDEN GEMEENTEN DER PROVINCIE *UTRECHT*, GEDURENDE HET JAAR 1857.

	WETTIG GEBOREN.		TOTAAL.	ONECHT GEBOREN.		TOTAAL.	OVERLEDEN.		TOTAAL.	HUWELIJKEN.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		
ABCOUDE Baambrugge	22	22	44	0	1	1	21	20	41	8
ABCOUDE Proostdije en Aasdom	29	21	50	1	1	2	20	18	44	10
ACHTHOVEN met Honswijk	0	2	2	0	0	0	3	4	4	0
ACHTIENHOVEN	5	8	13	0	0	0	6	4	10	2
AMERONGEN	25	29	54	4	0	4	14	23	37	11
AMERSFOORT	222	186	408	10	16	26	486	200	686	88
BAARN met Eembrugge	38	31	69	1	1	2	34	33	67	16
BENSCHOP	29	38	67	4	3	7	29	21	50	12
DE BILT met Oostbroek, Gelenburg, Utrechtsven Geregt.	29	25	54	0	0	0	8	21	29	7
BREUKELEN Nijenrode	35	24	57	0	0	0	25	18	43	14
BREUKELEN Proosts met Breukelerveen	15	17	32	0	0	0	14	12	26	2
BRUNNE met Vechten en ter Hull	15	14	29	0	0	0	15	10	25	5
BUNSCHOTEN	18	17	35	0	0	0	7	10	17	15
CABAUW	0	5	5	1	0	1	1	1	2	1
COTHEN met Nijendijk of den Dwarsdijk	17	10	27	0	0	0	7	11	18	5
DARTHUIZEN	5	1	6	0	0	0	4	3	7	1
DOORN	17	12	29	0	0	0	16	3	19	10
DRIEBERGEN	13	18	30	0	1	1	11	9	20	4
DUIST, de Haar en Zevenhuizen	2	5	8	0	0	0	2	4	5	0
EEMNES, Hamen- en Buitendijks	24	30	54	1	1	2	24	19	43	11
GERVERSKOP met Breudijk, Gerverskop Staten en Gerverskop uit den Ham, 's GRAVESLOOT	5	3	8	0	0	0	1	1	2	0
HAAR ZUILENS, met Thomaat Westreenens, Thuraat en den Engh, en de Hegge en Thoraat	5	7	12	0	0	0	2	1	3	2
HARMELEN met Haanwijk, Bijleveld en Harmelerwaard, en den Indijk	8	4	12	0	0	0	4	3	4	3
HOENKOOP met Dijkveld en Ratelen	29	22	51	0	0	0	16	22	38	8
HOOGLAND met Eindehaar	5	6	11	1	0	1	4	2	6	3
HOUTEN en het Gemi	30	24	65	0	1	1	25	20	45	15
HOUTEN en het Gemi	18	18	36	0	0	0	16	24	37	12
JAARSVELD	19	21	40	2	0	2	20	22	42	5
JUTPHAAS met het Over- en Nederende van Jutphaas, het Gein en Rijnhuizen	56	57	73	0	2	2	22	25	47	17
KAMERIK en de HUITDIJKEN	10	9	19	2	0	2	10	10	20	6
KAMERIK MIDZIDE	8	7	15	0	0	0	6	5	11	7
KOCKENGEN met Spengen, Montfoorts Geregt en Kockengen Lokhorst	15	10	25	0	1	1	6	8	14	7
LAAG NIEKOOP met Gielgensdorp, Vijfhoeven, Zuideind van Portengen, Laefs Geregt van Rijnveld of Lage Haar	5	6	11	0	0	0	5	4	9	8
LANGBROEK (Over- en Neder)	22	14	36	2	1	3	15	6	21	10
LEERSUM	15	22	37	1	1	2	7	8	15	6
LEUSDEN met Asschat	27	22	49	2	2	4	19	15	34	12
LINSCHOTEN, met Mastwijk, Polanen, Kattenbroek en de Uiterdijken van Mastwijk, Schagen en den Engh	21	15	36	0	1	1	14	16	30	9
LOENEN	20	17	37	0	0	0	21	8	29	10
LOENERSLOOT met Oukoop en ter Aa	9	9	18	0	0	0	1	6	7	6
LOOSDRECHT	38	54	92	1	2	3	37	37	74	18
LOPIK met Zevenhoven	22	19	41	0	1	1	16	12	28	14
MAARN met Maarsbergen	10	6	16	0	1	1	2	2	4	1
MAARSSEN	56	24	80	0	0	0	21	17	38	8
MAARSSEVEEN (Nieuw), Oud Maarsseveen	19	17	36	0	1	1	24	12	36	11
MAARSSENBROEK	4	5	8	0	0	0	3	4	7	4
MAARTENSDIJK, of Oostveen ('t Voordorp) met Ondewetering en Herverscop	52	20	52	1	1	2	11	12	23	10
MONTFOORT	32	57	89	0	0	0	27	30	57	12
MUIDRECHT	52	49	108	0	0	0	48	58	106	22
NICHTEVECHT	11	1	15	0	0	0	6	8	14	5
ODIJK	8	6	14	0	0	0	10	6	16	1
OUDE RIJN met Gelekop, Papendorp en Hoekop	8	4	12	0	0	0	5	8	13	4
OUDHUIZEN	7	7	14	0	1	1	7	8	15	4
OUDWULVEN met Wulven, Waijen Heemstede, Slagtmaat, de groote en kleine Koppel en Marschalkerwaard	7	2	9	1	0	1	4	3	7	6
POLSBROEK (Noord)	6	6	12	0	0	0	2	6	8	3
POLSBROEK (Zuid)	4	7	11	0	0	0	2	3	5	2
PORTENGEN (Noordeinde van) Leites Geregt	1	0	1	0	0	0	1	1	2	0
RENSWOUDE	16	17	33	0	4	4	12	20	32	8
RHENEN	47	54	111	3	4	7	42	28	70	17
RHIJNAUWEN met Amelisward	1	1	2	0	0	0	1	0	1	1
RUWIEL met Breukelerward en Nieuwer Ter Aa	8	7	15	0	0	0	5	2	7	3
RUSSENBURG	2	2	4	0	0	0	2	3	5	3
SCHALKWIJK met Pothoven, Blokhoven en Rietveld	20	8	28	0	2	2	14	10	24	7
SCHONAUWEN	2	2	4	0	1	1	3	5	8	1
SNELREWAARD	11	6	17	0	0	0	7	6	13	4
SOEST met de Birch en Isselt	42	40	82	1	6	7	38	32	70	10
STERKENBURG met Hardenbroek	4	7	11	0	0	0	4	8	9	4
STOUTENBURG	12	10	22	0	0	0	0	6	6	5
TEGKOP	3	2	5	0	0	0	2	3	7	1
TIENHOVEN met de Veenen	7	1	8	0	0	0	0	4	4	2
TULL en 't WAAL met Honswijk	10	8	18	0	0	0	11	2	13	5
UTRECHT, (5 *Echtscheidingen*)	788	737	1525	83	80	163	782	706	1488	408
VEENENDAAL	51	45	94	5	2	7	34	32	66	56
VELDHUIZEN met Bijleveld, Heeveede, Reijerskop, Lichtenberg Reijerskop, Kromwegen, Reijerskop Meerle, of St. Pieters	5	6	9	0	1	1	5	4	9	1
VINKEVEEN met Demmerik	22	28	48	1	0	1	32	19	51	15
VLEUTEN en de Meern	20	18	38	0	1	1	15	16	31	8
VREELAND met den dertschen Waard	10	14	24	0	0	0	3	15	18	5
VREESWIJK of de Vaart	18	21	39	0	3	3	14	15	29	7
VUURSCHE (de)	4	5	9	1	0	1	3	2	5	5
WAARDEVEEN met de Wavere enz	6	10	16	1	1	2	10	4	14	1
WERKHOVEN	9	11	20	0	0	0	5	9	14	4
WESTBROEK	8	15	23	1	0	1	6	2	8	4
WILLESKOP met Kort Hoeswijk en Blokland	15	13	28	0	0	0	12	4	16	6
WILLIGE LANGERAK, aan deze zijde van de Lek	4	8	12	0	2	2	8	8	16	2
WILNIS met Westveen	31	27	58	0	1	1	24	22	46	12
WOUDENBERG met Gerenstein	20	36	56	1	1	2	28	18	46	9
WULVERHORST, met Honswijk, Kromwijk en Luschoterhaar	2	4	6	0	0	0	3	2	5	0
WIJK BIJ DUURSTEDE	64	32	96	3	2	5	26	21	47	16
IJSSELSTEIN	62	54	115	0	3	3	48	41	89	19
ZEGVELT	41	15	26	0	0	0	15	9	33	4
ZEIST met Austerlitz, den Bruil, Steetwegen en Kattenbroek	51	44	95	3	2	4	41	34	75	24
ZEVENDER	4	4	8	0	0	0	3	2	5	1
ZUILEN met Zwezereg en Oostwaard	44	45	89	0	1	1	8	15	23	12
Totaal der geheele Provincie	2576	2347	4923	158	157	295	2152	1995	4127	1150

en 5 Echtscheidingen.

(Tegen over bladz. 296.)

STAAT

DER

GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

IN DE ONDERSCHEIDEN GEMEENTEN DER PROVINCIE *UTRECHT*, GEDURENDE HET JAAR 1838.

	WETTIG GEBOREN.		TOTAAL.	ONECHT GEBOREN.		TOTAAL.	OVERLEDEN.		TOTAAL.	HUWELIJKEN.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		
ABCOUDE Baambrugge	21	18	39	1	0	1	13	20	33	10
ABCOUDE Proostdije en Aasdom	29	17	37	1	1	2	26	13	39	9
ACHTHOVEN met Heeswijk	2	1	3	0	0	0	0	0	0	1
ACHTTIENHOVEN	8	7	15	0	0	0	4	8	12	6
AMERONGEN	25	29	54	2	1	3	13	22	34	15
AMERSFOORT	218	189	407	22	11	33	167	187	354	88
BAARN met Eembrugge	38	36	74	1	0	1	19	22	41	8
BENSCHOP	22	26	48	0	0	0	12	22	34	10
DE BILT met Oostbroek, Colenburg, Utenhovens Geregt	34	26	57	0	2	2	25	15	40	12
BREUKELEN Nijenrodes	36	21	57	3	1	4	23	20	43	15
BREUKELEN St. Pieters met Breukelerveen	9	12	21	1	1	2	6	8	14	3
BUNNIK met Vechten en ter Hull	22	10	32	0	0	0	13	10	23	5
BUNSCHOTEN	28	16	54	0	1	1	5	11	16	4
CABAUW	3	2	7	0	0	0	0	1	1	2
COTHEN met Nijendijk of den Dwarsdijk	7	15	22	0	0	0	8	12	20	7
DARTHUIZEN	3	1	6	0	0	0	1	1	2	2
DOORN	18	18	36	2	3	5	9	11	20	7
DRIEBERGEN	15	25	40	1	2	3	7	10	17	6
DUIST, de Haar en Zevenhuizen	3	2	5	0	0	0	2	2	4	2
EEMNES, Binnen- en Buitendijks	30	27	57	1	2	3	18	22	40	9
GERVERSKOP met Breuklijk, Gerverskop Staten en Gerverskop uit den Ham. 't GRAVESLOOT	2	4	6	0	0	0	3	0	3	2
HAAR ZUILENS, met Themaat Westrenens, Themaat en den Engh, en de Hegge en Themaat	3	0	3	0	0	0	1	0	1	0
HARMELEN met Haanwijk, Bijleveld en Harmelerwaard, en den Indijk	8	4	12	0	0	0	4	7	11	0
HOENKOOP met Dijkveld en Ratelen	58	29	67	0	0	0	28	28	56	10
HOOGLAND met Emiclaar	6	3	9	0	0	0	8	4	12	3
HOUTEN en het Gooi	27	27	54	0	2	2	18	14	32	6
JAARSVELD	18	14	32	0	0	0	8	10	18	9
JUTPHAAS met het Over- en Nedereinde van Jutphaas, het Grein en Rijnhuizen	50	24	54	5	1	6	19	7	26	10
KAMERIK en de HOUTDIJKEN	39	39	78	2	0	2	31	26	57	15
KAMERIK MIJLIDE	8	11	19	0	0	0	8	9	17	6
KOCKENGEN met Spengen, Montfoorts Geregt en Kockengen Lokhorst	10	9	19	0	0	0	9	7	16	5
LAAG NIEKOOP met Gieltjesdorp, Vijfhoeven, Zuideind van Portengen, Leefs Geregt van Ruwiel of Lage Haar	11	15	24	1	0	1	15	10	25	5
LANGBROEK (Over- en Neder)	7	8	15	0	0	0	3	4	7	1
LEERSUM	24	17	38	0	0	0	18	9	27	8
LEUSDEN met Asselat	18	15	33	0	1	1	10	11	21	4
LINSCHOTEN, met Mastwijk, Polanen, Kattenbroek en de Uiterdijken van Mastwijk, Schagen en den Engh	20	22	42	0	2	2	16	18	34	14
LOENEN	21	16	37	0	0	0	19	14	33	10
LOENERSLOOT met Oukoop en ter Aa	7	7	14	0	0	0	2	2	4	0
LOOSDRECHT	53	50	103	0	3	3	40	44	84	15
LOPIK met Zevenhoven	27	19	46	0	0	0	10	12	22	10
MAARN met Maarsbergen	5	8	13	0	0	0	2	4	6	3
MAARSSEN	29	25	54	1	0	1	24	16	40	8
MAARSSEVEEN (Nieuw), Oud Maarsseveen	21	21	42	0	0	0	20	20	40	6
MAARSSENBROEK	3	4	7	0	0	0	2	2	4	3
MAARTENSDIJK, of Oostveen ('t Voordorp) met Oudewetering en Herverscop	22	36	58	1	3	4	21	15	36	10
MONTFOORT	38	32	70	0	0	0	30	20	50	9
MIJDRECHT	47	50	97	2	2	4	28	40	68	12
NICHTEVECHT	10	5	15	0	1	1	10	5	15	5
ODIJK	3	7	10	0	0	0	3	2	7	4
OUDE RIJN met Galekop, Papendorp en Heikop	8	8	16	0	0	0	8	5	13	2
OUDHUIZEN	9	6	15	0	0	0	4	7	11	3
OUDWULVEN met Wulven, Waijen Heerastede, Slagmaat, de groote en kleine Koppel en Maarschalkerwaard	3	2	5	0	0	0	4	2	6	3
POLSBROEK (Noord)	11	7	18	0	0	0	15	7	22	3
POLSBROEK (Zuid)	10	5	15	1	0	1	4	5	9	3
PORTENGEN (Noordeinde van) Lettes Geregt	1	2	3	0	0	0	2	0	2	0
RENSWOUDE	16	14	30	3	0	3	13	7	20	10
RHENEN	45	42	87	3	0	3	41	34	75	25
RHIJNAUWEN met Ameliswaard	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
RUWIEL met Breukelerwaard en Nieuwer Ter Aa	11	16	27	0	0	0	5	4	9	4
RIJSENBURG	3	4	6	0	0	0	3	1	4	4
SCHALKWIJK met Pothoven, Blokhoven en Rietveld	15	16	29	0	1	1	7	17	24	10
SCHONAUWEN	3	7	9	0	0	0	0	3	3	1
SNELREWAARD	11	5	16	0	0	0	3	6	9	2
SOEST met de Birch en Isselt	47	43	90	3	3	6	37	34	71	14
STERKENBURG met Hardenbroek	4	2	6	0	0	0	2	2	4	2
STOUTENBURG	10	10	20	0	0	0	5	7	12	4
TECKOP	7	1	8	0	0	0	4	4	8	1
TIENHOVEN met de Veenen	9	5	14	0	0	0	7	5	12	1
TULL EN 't WAAL met Heuswijk	9	9	18	0	4	4	9	6	15	2
UTRECHT, (2 *Echtscheidingen*)	835	891	1746	90	89	179	748	696	1444	397
VEENENDAAL	50	61	111	1	2	3	20	35	55	22
VELDHUIZEN met Bijleveld, Rosweide, Reijerskop, Lichtenberg Reijerskop, Kreuningen, Reijerskop Meerlo, of St. Pieters	3	0	3	0	0	0	3	3	6	2
VINKEVEEN met Demmerik	30	32	62	0	1	1	33	37	70	16
VLEUTEN en de Meern	26	18	44	0	1	1	16	11	27	10
VREELAND met den dortschen Waard	16	4	20	1	0	1	6	6	12	6
VREESWIJK of de Vaart	29	13	42	1	0	1	16	15	31	5
VUURSCHE (de)	3	1	4	0	0	0	2	2	4	0
WAVEREVEEN met de Wavere enz	6	12	18	0	0	0	6	12	18	4
WERKHOVEN	15	13	28	2	0	2	7	8	15	6
WESTBROEK	11	19	30	0	0	0	6	6	12	3
WILLESKOP met kort Heeswijk en Blokland	13	11	26	1	0	1	5	11	16	5
WILLIGE LANGERAK, aan deze zijde van de Lek	11	16	27	1	0	1	3	5	8	3
WILNIS met Westveen	28	27	55	0	0	0	21	20	41	8
WOUDENBERG met Gerenstein	24	31	55	2	1	3	23	20	43	13
WULVERHORST, met Vlooswijk, Kromwijk en Linschoterhaar	3	4	7	0	0	0	2	1	3	1
WIJK BIJ DUURSTEDE	38	44	82	2	4	6	40	30	70	21
IJSSELSTEIN, *(1 Echtscheiding)*	64	50	114	3	2	5	44	47	91	26
ZEGVELT	17	11	28	0	0	0	11	10	21	6
ZEIST met Austerlitz, den Bruil, Soetwegen en Kattenbroek	54	58	112	0	1	1	25	29	54	21
ZEVENDER	5	4	9	0	0	0	6	2	8	0
ZUILEN met Zwezereng en Oostwaard	11	11	22	2	0	2	10	14	24	6
Totaal der geheele Provincie	2067	2066	4133	164	146	310	2008	1960	3968	1092

en 3 Echtscheidingen.

Tegen over blade. 448.)

STAAT

DER

GEBOREN EN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

IN DE ONDERSCHEIDEN GEMEENTEN DER PROVINCIE *UTRECHT*, GEDURENDE HET JAAR 1859.

	WETTIG GEBOREN.		TOTAAL.	ONECHT GEBOREN.		TOTAAL.	OVERLEDEN.		TOTAAL.	HUWELIJKEN.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		
AMCOUDE Baambrugge	44	48	51	0	2	2	15	11	24	8
AMCOUDE Proosdije en Ausdom	24	27	48	0	1	1	12	17	29	12
ACHTHOVEN met Heeswijk	2	2	4	0	1	1	1	1	2	1
ACHTTIENHOVEN	11	8	19	0	0	0	6	6	12	1
AMERONGEN	34	35	69	2	1	3	26	21	47	11
AMERSFOORT	257	226	483	17	17	34	178	171	349	86
BAARN met Eembrugge	42	33	75	1	0	1	18	14	32	17
BENSCHOP	32	24	56	3	0	3	15	12	25	12
DE BILT met Oostbroek, Colenburg, Utenhoven en Geregt	31	28	59	1	0	1	17	12	29	11
BREUKELEN Nijenrodes	39	31	70	2	2	4	24	22	46	12
BREUKELEN St. Pieters met Breukelerveen	24	10	34	1	0	1	8	5	13	2
BUNNIK met Vechten en ter Hull	20	13	33	0	0	0	8	4	12	3
BUNSCHOTEN	15	18	33	0	0	0	9	14	23	1
CABAUW	4	2	6	0	0	0	2	2	4	1
COTHEN met Nijenlijk of den Dwarslijk	10	12	22	0	0	0	5	10	15	5
DARTHUIZEN	3	3	6	0	0	0	3	1	4	1
DRIEL	21	24	45	0	1	1	11	14	25	10
DRIEBERGEN	9	12	21	1	1	2	9	9	18	1
DUIST, de Haar en Zevenhuizen	5	2	7	0	0	0	2	4	6	0
EEMNES, Binnen- en Buitendijks	32	24	56	0	0	0	30	24	54	7
GERVERSKOP met Brandijk, Gerverskop Staten en Gerverskop uit den Ham	3	3	6	0	0	0	0	0	0	0
's GRAVESLOOT	4	3	7	0	0	0	2	2	4	1
HAAR ZULENS, met Themaat Westrenen, Themaat en den Engh, en de Hegge op Themaat	5	5	10	0	0	0	1	4	5	1
HARMELEN met Haanwijk, Bijleveld en Harmelerwaard, en den Indijk	27	33	60	5	2	5	27	38	65	12
HOENKOOP met Dijkveld en Rateles	6	9	15	0	0	0	5	6	9	4
HOOGLAND met Emiclear	32	54	85	0	1	1	28	18	46	9
HOUTEN en het Goni	15	18	31	0	0	0	9	16	25	5
JAARSVELD	32	24	56	0	1	1	21	17	38	9
JUTPHAAS met het Over- en Nedereinde van Jutphaas, het Gein en Rijnhuizen	38	45	85	0	0	0	20	18	38	13
KAMERIK en de HOUTDIJKEN	20	6	26	0	0	0	16	5	21	3
KAMERIK MIJDDIJK	9	10	19	0	1	1	8	5	13	2
KOCKENGEN met Spanzen, Montfoorts Geregt en Kockengen Lokhorst	11	10	21	1	1	2	18	11	29	11
LAAG NIEKOOP met Giellensdorp, Vijfhoeven, Zuideind van Portengen, Laole Geregt van Buwiel of Loge Haar	6	2	8	0	0	0	4	7	11	1
LANGBROEK (Over- en Neder)	24	16	40	5	0	5	9	14	23	7
LEERSUM	15	9	24	2	0	2	5	10	15	5
LEUSDEN met Asselaet	28	21	49	1	1	2	19	18	37	15
LINSCHOTEN, met Mastwijk, Polanen, Rattenbroek en de Uiterdijken van Mastwijk, Schagen en den Engh	25	21	46	1	0	1	20	15	35	4
LOENEN	16	25	41	1	0	1	19	12	31	11
LOENERSLOOT met Oukoop en ter Aa	7	5	12	0	0	0	4	2	6	1
LOOSDRECHT	37	35	72	0	0	0	35	25	60	22
LOPIK met Zevenhoven	20	15	35	0	0	0	9	9	18	5
MAARN met Maarsbergen	40	12	23	1	1	2	9	4	13	1
MAARSSEN	21	22	43	0	0	0	22	18	40	10
MAARSSEVEEN (Nieuw), Oud Maarsseveen	25	18	41	1	1	2	10	18	57	7
MAARSSENBROEK	2	0	2	0	0	0	3	4	7	0
MAARTENSDIJK, of Oosteen en Voordorp met Ondeveteren en Herverscop	31	27	58	0	1	1	22	15	53	25
MONTFOORT	36	35	71	2	3	5	29	29	58	13
MIJDRECHT	35	47	100	1	1	2	40	31	71	18
NICHTEVECHT	8	5	13	0	1	1	6	7	13	2
ODIJK	6	8	14	0	0	0	5	5	10	6
OUDE RIJN met Oukoop, Papendorp en Reikop	4	2	6	0	0	0	4	6	10	3
OUDDIJZEN	9	7	16	0	1	1	2	3	5	4
OUDWULVEN met Wulven, Wijken Heemsteede, Slagmaat, de groote en kleine Koppel en Maarschalkerwaard	4	4	8	0	0	0	0	5	5	2
POLSBROEK (Noord)	8	10	18	0	0	0	5	4	7	2
POLSBROEK (Zuid)	5	9	14	0	1	1	2	5	7	0
PORTENGEN (Noordeinde van) Lettes Geregt	3	2	5	0	0	0	2	1	3	0
RENSWOUDE	25	11	34	2	2	4	10	17	27	8
RHENEN	58	56	114	3	1	4	29	30	59	27
RHIJNAUWEN met Ameliswaard	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
RUWIEL met Breukelerwaard en Nieuwer Ter Aa	9	4	13	0	0	0	3	5	8	4
RIJSENBURG	4	1	5	0	1	1	0	2	2	4
SCHALKWIJK met Pothoven, Rickhoven en Rietveld	15	19	33	1	0	1	9	13	22	9
SCHONAUWEN	2	2	4	0	0	0	4	1	5	0
SNELREWAARD	7	10	17	0	0	0	3	4	9	1
SOEST met de Birch en Isselt	41	48	89	1	1	2	24	25	49	10
STERKENBURG met Hardenbroek	4	11	15	0	0	0	3	4	7	1
STOUTENBURG	5	8	13	0	0	0	7	7	14	7
TECKOP	3	3	16	0	0	0	3	1	4	0
TIENHOVEN met de Vecuna	7	6	13	0	0	0	6	4	10	0
TULL EN 'T WAAL met Honswijk	42	41	25	0	1	1	9	2	11	3
UTRECHT, (2 *Echtscheidingen*)	768	774	1542	88	72	160	700	602	1302	339
VEENDAAL	64	46	110	5	5	10	37	50	87	17
VELDHUIZEN met Bijleveld, Rosweide, Reijerskop, Lichtenberg Reijerskop, Kreuningen, Reijerskop Meerlo, of St. Pieters	8	5	13	0	0	0	6	3	9	1
VINKEVEEN met Deramerik	41	31	72	1	0	1	22	16	38	9
VLEUTEN en de Meern	9	21	30	0	0	0	16	11	27	7
VREELAND met den dorschen Waard	9	14	23	1	0	1	5	6	11	4
VREESWIJK of de Vaart	25	13	38	0	2	2	14	4	18	8
VUURSCHE (de)	6	6	12	0	0	0	2	2	4	1
WAVERVEEN met de Wavere enz	10	12	22	1	0	1	12	14	26	1
WERKHOVEN	15	12	25	0	1	1	9	4	13	5
WESTBROEK	7	10	17	1	1	2	9	9	18	7
WILLESKOP met kort Hoeswijk en Blokland	12	12	24	1	0	1	13	8	21	4
WILLIGE LANGERAK, aan deze zijde van de Lek	6	4	10	0	0	0	7	5	12	4
WILNIS met Westveen	27	35	62	1	2	3	31	29	60	10
WOUDENBERG met Gerenstein	29	26	55	1	0	1	21	18	39	10
WULVERHORST, met Vlooswijk, Kronswijk en Linschoterhaar	0	6	6	0	0	0	1	4	5	1
WIJK BIJ DUURSTEDE, *(1 Echtscheiding)*	39	37	76	0	0	0	35	26	61	18
IJSSELSTEIN	73	57	132	0	3	3	54	37	91	19
ZEGVELD	17	15	30	0	0	0	13	12	25	4
ZEIST met Austerlitz, den Bruil, Stoetwegen en Rattenbroek	38	68	106	1	0	1	30	28	58	20
ZEVENDER	2	5	7	0	0	0	0	4	4	0
ZUILEN met Zwezereeg en Oostwaard	18	16	34	1	0	1	10	6	16	7
Totaal der geheele Provincie	2619	2521	5140	154	133	289	1997	1784	3781	1020

en 5 Echtscheidingen.